

იონანე პეტრიჭის ურობები

ტომი I

პროკლე დიადოხოსისა
კლატონუსისა ფილოსოფოსისა
კავშირნი

ქართული ტექსტი გამოხცა და გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო
სიმ. ყაუხჩიშვილმა.

შესავალი სტატია—მოსე გოგიბერიძისა

სტალინის სახელობის თ. ს. უ. გამომცემლობა

თბილისი 1940

დაიბეჭდა ტექნიკა და შრომა“-ს სტამბაში
გამომცემლობის შეკვეთ. № 1; გადაეცა
წარმოებას №/I—38, ხელმოწერილია
დასაბეჭდად 11/VI — 40, მთავლი-
ტის № ა-1887. შეკვეთის № 13;
ქაღალდის ზომა 72×108
ანაწყობის ზომა 7×11
ტირაჟი 1600

შ ი ნ ა ა რ ს ი

Addenda et corrigenda	VIII—IX
იოანე პეტრიწი და მისი მსოფლმხედველობა—პროფ. მოხე გოგობერიძისა	XI—XCIV
შესავალი	XI—LXXXVII
<p style="margin-left: 20px;">§ 1 იოანე პეტრიწის ცხოვრება და მოღვაწეობა (XI—XVIII).—§ 2 იოანე პეტრიწი და „კავშირნი“ (XVIII—XXI).—§ 3 „განმარტების“ ავტორის საკითხი (XXII—XXVI).—§ 4 იოანე პეტრიწის წყაროები: პლატონი (XXVII—XXXI), არისტოტელე (XXXI—XXXIV), პარმენიდე (XXXIV—XXXV), გრიგოლ ნაზიანზელი (XXXV—LII).—§ 5 იოანე პეტრიწის ენა: ზმნა (LIII—LIX), ზედსართავი სახელები (LIX—LXII), სინტაქსი (LXIII—LXVIII).—§ 6 ხელთნაწერები (LXVIII—LXXXVII).</p>	
პროკლე დიადოხოსისა, პლატონურისა ფილოსოფოსისა, კავშირნი (ელინურიდან ქართულად თარგმნილი იოანე პეტრიწის მიერ	1—126
ლექსიკონი (პირველი ტომისათვის)	127—229
<p style="margin-left: 20px;">ბერძნულ-ქართული ლექსიკონი (129—174).—ქართულ-ბერძნული ლექსიკონი (175—229).</p>	
საძიებლები (მეორე ტომისათვის)	231—319
<p style="margin-left: 20px;">საკუთარი სახელების საძიებელი (233—234).—ბერძნული სიტყვების საძიებელი (235—241).—ქართული სიტყვების საძიებელი (242—319).</p>	

ADDENDA ET CORRIGENDA

	არახ	უ უნდა იახ
39.		
14,2	თ ვითმიმდრეკისა	თვთმიმდრეკისა
14,15	თ ვთმდრეკადრცა	თვთმიდრეკადრცა
14,33	თვთმიდრეკადრცა CDEF	თვთმდრეკადრცა AB
15,2	უკუ	უკუ
17,4	მის	მას
17,30	4 მის] მას ღა ხყო	სრულად 16 უნდა
21,36	და არ ერთ, არამედ	და არ ერთ,
21,37	ABEH	AB
27,32	თანა,	თანა
28,28	უსრულ,	უსრულ
29,4	უდარესისა უკუნეცევაძცა,	უდარესისა, უკუნეცევაძცა-
29,5	შორის.	შორის
34,27	მყოფობასა შორის	[არ]მყოფობასა შორის
40,25	სიზრავლისადმი	სიზრავლისადმი
45,6	თანაწარმოდგომილ	თანა წარმოდგომილ
46,33	ABEH	ABEGH
51,13	შორის მყოფისა	შორის-მყოფისა
51,25	განწვალეზადი	განწვალეზადი
59,10-17	რამითუ	რამეთუ
73,5	იწარმოეს	იწარმოეს,
73,6	პირველისათა,	პირველისათა
73,33	CE	C
75,19	არს	არ
82,17	უხესთაობაჲ	უხესთაესობაჲ
85,8	ბრწყინვალეზანი,	ბრწყინვალეზანი.
90,1	მიერ	მიერ.
93,30	და თვთ AB	თვთ AB
106,14	შორის	შორის.
II ტომში		
4,28	აგებულეზისა	აგებულეზისაჲ
—	განყოფილეზისა	განყოფილეზისაჲ.
6,24	ჭკვიან	ჭკვან
12,33-13,1	მეზესთაესსა	მეზესთაესა
19,8	პარენიდი	პარმენიდი
20,14	იგრცა	იგრ ცაჲ
24,6	ნამდვილ	ნამდვლ
25,16	არსი;	არსი?
25,18	არაობისაგან	არაობისგან
25,29	შემთხვეულთა.	შემთხვეულთა.

გვ.	არის	უნდა იყოს
26,10	აგებული.	აგებული
27,7	შერთებული	შერთებული
28,13	შერთებულ	შერთებულ
41,11	მათი.	მათი?
42,17-18	ყოველსა:	ყოველსა
52,11	დავსებულთა,	დავსებულთა
55,7	არსა	არსა
61,7	არამედ	არამედ
62,21	განჯლოფი	განჯლო
63,34	უშე არს	უშე არს,
63,35	უნაყოფო	უნაყოფო,
71,12-13	თვთ ცხორება	თვთცხორება
72,26	იგივეობისაგან,	იგივეობისაგან
80,6	დაუმსკუთლავნ	დაუმსკუთლავნ
80,15	გვართაჲსა	გვართაჲსა
81,31-32	დაუმსკუთლავნ	დაუმსკუთლავნ
82,23	იკუნქცევაჲ	უკუნქცევაჲ
87,26	იკუნ	უკუნ
88,15	უკუნ.	უკუნ
96,7	ლა	და
100,6	ქსენ[ოფან]ი	ქსენი
111,30	დამცუელი	დამცეელი
119,31	თანა	თანა [გუაქ]
120,31	ოთხრა	ოთხთა
123,31	წარმომაცუნებულ	წარმომაცუნებულ
165,29	აღმქმნულთაჲ	აღქმნულთაჲ
172,3	დი	და
178,25	არიან.	არიან,
181,6-7	უსახლეროობდამდე	უსახლეროობდამდე
203,13	ხედაჲ	ხედვაჲ
219,23	ჩუენდაო	ჩუენდაო
220,27	სიტყუათასა.	სიტყუათასა,
222,4-5	ესთა ვითარმედ,	ესთა, ვითარმედ
225,7	რასამე	რასმე

შენი შენა: რომელსა პაგინაციაში XCVI გვერდს შეცდომით მოჰყვება გვერდი XI—LXXXVII, უნდა იყოს XCVII—CLXXXIII.

ი თ ა ნ ე ჯ ე ტ რ ი წ ი

და

მისი მსოფლიმხედველობა

იოანე კებრიჭი

და

მისი მსოფლმხედველობა

1. საქართველოს სახელმწიფო XI—XII საუკუნეში

XI—XII საუკუნის მიჯნაზე ქართველების მეთაურობით შავსა-და კასპიის ზღვას შორის დიდი სახელმწიფო წარმოიშვა. მისი პო-ლიტიკური სახე და სოციალური კულტურა ფეოდალური მონარქიის ტიპისა იყო.

არა მარტო სამუსულმანო ქვეყნების წინააღმდეგ გამართული სახელგანთქმული ომები არის აღნიშნული ამ ეპოქის აღმწერ ისტო-რიულ წყაროებში, არამედ მწვავე და ხანგრძლივი კლასობრივი ბრძოლები და სამოქალაქო ომები.

ახლად ჩამოყალიბებულ ძლიერ ფეოდალურ მონარქიას, მის ხელმძღვანელებსა და დამცველებს მოსვენებას არ აძლევენ, ე. წ. დიდ-გვაროვანი აზნაურები, ე. ი. პარტიკულარული ფეოდალიზმის წარ-მომადგენელი; ფეოდალიზმის დამახასიათებელი სტილის მიხედვით, ეს სოციალური და კლასობრივი ბრძოლები, ე. წ. „განდგომითა“ და დიდგვაროვანთა ღალატით იწყება. ხშირად გამოჩენილი ქართვე-ლი მეფეები უსასტიკესი ზომებით ანადგურებენ განდგომილთ, მაგ. გიორგი მესამე, ხშირად კი ისინი იძულებულნი არიან კომპრომისის გზას დაადგნენ, მიმართონ დიპლომატიას და დათმობას რეაქციო-ნურ დიდგვაროვანთა წრის მიმართ, მთავრობენ ეს უკანასკნელი „გვარით უაზნო“, მაგრამ მონარქიისათვის ერთგულ და საჭირო სო-ციალურ ფენასთან, „რომელსაც აღამალლებს სიმდიდრე“, მაგ. ასე მოიქცა თამარ მეფე.

მიუხედავად ამ მწვავე კლასობრივი ბრძოლებისა, რომლითაც ასე მდიდარია ჩვენი ისტორიის, ე. წ. ოქროს ხანა, საქართველოს ფეოდალურმა მონარქიამ მაინც შესძლო თითქმის 200 წლის მანძილზე მალალი საგარეო პრესტიჟი შეენარჩუნებია და შემოქმედებითი ხელით ჩარეოდა იმდროინდელი ორი მსოფლიოს, არაბობისა და საქრის-ტიანო დასავლეთის, ურთიერთობაში. ამით მან თავისი წვლილი შეიტანა საკაცობრიო კულტურის საღაროში.

ჩვენი საისტორიო მწერლობის მიხედვით მეფე ბ ა გ რ ა ტ მე-ს ა მ ი დ ა ნ იწყება საქართველოს გაერთიანების პროცესი, ე. ი. უკვე X საუკუნის დამლევიდან იწყება ბრძოლა ფეოდალთა ასალაგმავად და აბსოლუტური ხელისუფლების შესაქმნელად. ეკონომიური ბაზა ამ მოძრაობისათვის, საკუთარ ნაციონალურ სოციალ-ეკონომიურ ძალთა განვითარების გარდა, მოამზადა აგრეთვე არაბების ბატონო-

ბამ კავკასიაში. პატარა საქართველო არაბების მსოფლიო იმპერიის ფარგლებში მოქცეული, გზად იქცევა აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის, იგი განიცდის არა მარტო დამპყრობელის სუსხს, არამედ მასზე მალა მდგომი არაბული ეკონომიკის და ცივილიზაციის ზეგავლენასაც. და როცა მე-10 საუკუნეში მსოფლიოზე გაბატონებული ხალიფატის ცნობილი დეგრადაცია დაიწყო და არაბობის ექსპანსია პერიფერიებში შესუსტდა, ბუნებრივია, რომ ქართველობა განთავისუფლების ძებნას იწყებს. ამ პროცესისათვის კი აუცილებელი იყო ცენტრალიზირებული ხელისუფლების გაჩენა და ასეთი ხელისუფლებისათვის დამახასიათებელი სოციალური ატრიბუტების ჩამოყალიბება.

ეს პროცესი დაამთავრა დავით აღმაშენებელმა. მან არა მარტო ქართველები გააერთიანა, არამედ ჩამოდენიშე უცხო სახელმწიფო წაახდინა და უცხო ერები დაიპყრო.

დაპყრობა და თარეში საშუალო საუკუნეებში უდიდესი ეკონომიური ექსპანსია იყო: ფრ. ენგელსი ამბობს, რომ ფეოდალიზმის დროს დაპყრობითი ომები მარტო ტერიტორიების გადიდებას კი არ ისახედნენ მიზნად, არამედ უმთავრესად ქონებისა და ნადავლის მოპოვებასო. დავით აღმაშენებელმა ტერიტორიაც გაადიდა და უამრავი ნადავლითაც გაავსო თავისი ქვეყანა.¹ მან თავისი უკანასკნელი და უდიდესი გამარჯვებით არაბობაზე 1121 წელს მსოფლიო სახელიც მოიპოვა.

61.000 კარგად გაწრთვნილი ჯარისკაციდან, რომელიც 15 აგვისტოს ბრძოლაში მონაწილეობას ღებულობდა, 1000 კაცი ფრანგი ჯვაროსანი იყო, და როგორც ცნობილია, დავით აღმაშენებელმა დიდად გამოიყენა, ჯვაროსანთა მოძრაობით გამოწვეული, სამუსულმანო ქვეყნების შესუსტება.

დავით აღმაშენებელი იყო არა მარტო გამოჩენილი მეომარი, არამედ დიდი ორგანიზატორიც. მან პირველად შექმნა ცენტრალიზირებული სახელმწიფოს უცილობელი ატრიბუტი, რეგულარული არმია, რადგან ამ საქმეში საკუთარი ადგილობრივი მოსახლეობის ერთი ნაწილი მთლად სანდო არ იყო, მან მოახდინა ყივჩაყთა ცნობილი გადმოსახლება საქართველოში და შექმნა სახელმწიფო არმიისათვის უცილობელი ერთგული და დამრტყმელი ბირთვი. არმია მეფემ გამოიყენა არა მარტო უცხო ქვეყნების დასაპყრობად, არამედ საკუთარი ფეოდალების ასალავმავადაც. ბრძოლა დიდ გვაროვან ფეოდალების პარტიკულარიზმთან ადვილი საქმე რომ არ იყო, იქიდანაც ჩანს, რომ ხშირად ეს ქართველი ფეოდალები იმდენად ძლიერნი იყვნენ, რომ მათ ანგარიშს უწევდნენ უცხო ქვეყნის მეფეები.

ბიზანტიის იმპერატორები კუროპალატის ტიტულს ანიჭებდნენ არა მარტო ქართველ მეფეებს, არამედ ქართველ თავადებსაც¹.

დავით აღმაშენებლის ისტორია არის ისტორია დიდგვაროვან ფეოდალთა გადაყენებისა, როგორც სამოქალაქო, ისე საეკლესიო უწყებიდან და მათი ადგილის დაქერისა, თუმცა „უაზნო“, მაგრამ მეფისათვის სანდო პირების მიერ. რასაკვირველია, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ აღმაშენებელი დემოკრატიით იყო აღფრთოვანებული, იგი დაეძებდა ახლად წარმოშობილი მრავალერიანი სახელმწიფოსათვის სანდო ელემენტებს და ამისათვის ცდილობდა შეექმნა სახელმწიფო მოხელეთა მტკიცე კორპორაცია, რომელიც მოქნილი იარაღი იქნებოდა ცენტრალიზირებული მონარქიის ხელში. დაწყებული რომის იმპერატორებიდან, გათავებულთ, ე. წ. განათლებული აბსოლუტიზმით, მონარქიზმის ისტორია სავსეა ასეთი „დემოკრატიზმის“ მაგალითებით.

ფეოდალური მონარქიის დაპყრობითი ომებისათვის საჭირო იყო ფული, ამიტომ დავით აღმაშენებელი ყოველ მხრივ იცავდა ფულის მქონეთა ინტერესებს, ხელს უწყობდა ვაჭრობისა და ხელოსნობის განვითარებას, აშენებდა გზებს. მშვენიერი სავაჭრო გზები გადასერაედნენ იმდროინდელ საქართველოს შავი ზღვიდან კასპიამდე, ბაღდადის ხალიფატიდან ჩრდილო კავკასიამდე, სავაჭრო გზებსა და ფულის პატრონებს დაცვა ესაქიროებოდათ ფეოდალიზმისათვის დამახასიათებელი ძალმომრეობისა, ქურდობისა და ცარცვა-გლეჯისაგან; ქართველი მეფეები ყოველივე ღონისძიებას ხმარობდნენ ამ მიმართულებით. გიორგი მესამემ განსაკუთრებულ საკანონმდებლო კრებას გამოამუშავებინა უსასტიკესი კანონები „პარეისა და ავაზაკობის“ წინააღმდეგ და არა ერთი და ორი ასეული პარეაში და ავაზაკობაში შემჩნეული პირი ჩამოახრჩობინა².

ერთის სიტყვით, პოლიტიკისა და ეკონომიკის დარგში დიდი პროგრესიული ძერები ხდებოდა; მაგრამ, რასაკვირველია, ეს უფრო პოლიტიკურს სუეროს ეხებოდა, ვიდრე ეკონომიურს; სავაჭრო კაპიტალის ზრდის მიუხედავად, ქვეყნის ეკონომიკა მაინც ნატურალისტური რჩებოდა, სახალხო მეურნეობის საფუძველს მაინც სასოფლო-სამეურნეო წყობა წარმოადგენდა. ეს იყო გარემოება, რომელიც საშიშროებას შეიცავდა, რომ პოლიტიკური აქტით ნაჩქარევად აშენებული ძლიერი სახელმწიფო რომელისამე მოულოდნელი პოლიტიკური აქტის გამო დაინგრეოდა.

ყოველმხრივ გაფართოებული სოციალური ყოფა მოითხოვდა კულტურისა და ლიტერატურის გაზრდასა და გაფართოებას. იმდრო-

¹ იხ. Н. Скабзашович: „Власть, государство и церковь в XI в.“ ст. 152.

² იხ. ივ. ჯავახიშვილი. „ქართული სამართლის ისტორია“.

ინდელი პირობების მიხედვით, ეს ეკლესიის გარეშე არ შეიქმნებოდა, და დავით აღმაშენებლის ცდა მიმართულია იმისაკენ, რათა ეკლესიაც მონარქიას დაექვემდებაროს. არაბთა ისტორიკოსების გადმოცემის თანახმად, დავით აღმაშენებელი დიდად იყო დაინტერესებული იმდროის მოწინავე არაბული ცივილიზაციით და დიდი პატივისმცემელი იყო იმდროინდელი არაბული პოეზიისა და ფილოსოფიისა. როგორც ეტყობა, პირადად სარწმუნოების მიმართ ეროგვარ ტოლერანტს იცავდა, მაგრამ პოლიტიკური მოსაზრებიდან გამოსული, იგი თვალსაჩინო თანხებს ხარჯავდა ეკლესიებისა და მონასტრების მშენებლობაზე; მისი ბრძანებით აშენდა გელათი და შოფწყო იქ ქართველთა პირველი უმაღლესი სამეცნიერო დაწესებულება, რომელიც მეფის განზრახვით უნდა ყოფილიყო მეორე იერუსალემი და მეორე ათენი ერთსადაიმავე დროს, ე. ი. გელათის აკადემია უნდა ყოფილიყო არა მარტო ქრისტიანობის დასაყრდენი, არამედ ფილოსოფიისა და მეცნიერების კერაც.

გელათში მოღვაწეობდა დავით აღმაშენებლის ეპოქის უდიდესი ქართველი მოაზროვნე და, როგორც ეტყობა, დავითისავე მოწვევით იქ ჩამოსული, იოანე პეტრიწი.

დავით აღმაშენებლის შემდეგ ქართული ფეოდალური მონარქიის განვითარების გზაზე პრინციპულად ახალი აღმართები მომხდარა. თამარ მეფის ეპოქაში განვითარების ხაზი დასრულდა, რის გაკეთება კი შეეძლო ფეოდალიზმზე დაყრდნობილ აბსოლუტიზმს, საბოლოოდ დამთავრდა და აქა-იქ დეგრადაციის აჩრდილიც გამოჩნდა. ორი უდიდესი გამარჯვებით, რომელიც თამარ მეფის საბრძოლბას წილად ხედა მესულმანურ ქვეყანასთან ბრძოლაში, საქართველოს სამეფოს საგარეო პრესტიჟი და რეალური სამხედრო ძლიერება იმდენად გაიზარდა, რომ ბიზანტიის იმპერიის ცნობილი კატასტროფის ხანაში, სახელდობრ 1204 მოძღვენო წლებში, თამარ მეფე გამოჰყოფს ბიზანტიის დაავადებული და დანგრეული სხეულიდან მეზობელ ტერიტორიას და დააარსებს ე. წ. ტრაპეზუნდის იმპერიას, რომლის საიმპერატორო ტახტზე დასჯამს თავის ნათესავსა და მის კარზე აღზრდილ კონსტანტინე პრინცს¹, ე. ი. ბიზანტიაში გაიჩენს ვასალურ სახელმწიფოს². ქართული პარტია—ძალიან დიდხანს წარმოადგენდა ტრაპეზუნდის იმპერიის ისტორიაში მმართველ ძალას და საგრძობ წინააღმდეგობას უწევდა კონსტანტინეპოლელ პალეოლოგებს, როგორც ეს მშვენიერად დაამტკიცა ფ. უსპენსკიმ.

თამარის მეფობაც ერთობ მდიდარია კლასობრივი ბრძოლებით და სოციალური გარდატეხებით. თუ რა სიმაღლემდე ასულა ამ ეპოქის

¹ იხ. Ф. И. Успенский в: „Очерки по истории трапезунтской империи“, ст. 23—32.

² იხ. Krumbacher: „Byz. Literaturgeschichte“, გვ. 1049.

სოციალური განვითარება, ნათლად ჩანს ყუთლუ-არსლანის აჯანყებიდან. კლასობრივი ბრძოლის ეს იშვიათი ნიმუში, რომელიც ძალიან მალალ სოციალურ განვითარებაზე მიუთითებს, სამწუხაროდ საფუძვლიანად შესწავლილი არ არის.

ყუთლუ-არსლანი მეკურკულეთ-უხუცესი ყოფილა თამარის ვაზირატში, ე. ი. ფინანსთა მინისტრი, თამარ მეფის ისტორიკოსი მას „ბიჭად“ მოიხსენიებს, „ქართლის ცხოვრება“ პირდაპირ ამბობს, რომ იგი „უაზნოთა“ წრიდან არის გამოსული, მაშასადამე, წვერია იმ სოციალური წრისა, რომელსაც „ალამაღლებს სიმდიდრე“. ამ „მესამე წოდების“ წარმომადგენელს ერთგული სამსახურისათვის თამარის მამამ ვაზირობა მისცა და მდიდარ ტფილისელ ვაჭართა წრის ლიდერი, ეს უგვარო ფინანს-მინისტრი, დიდგვაროვანთა ერთერთი მორიგი განდგომისა და გაფიცვის მომენტში, როცა თამარ მეფემ რეაქციას დაუთმო, გაილაშქრებს თამარის დათმობისა და კომპრომისის წინააღმდეგ და მეფეს წაუყენებს ულტიმატუმს: „ითხოვა კარავი დაღმად ველსა ჰისანისასა და სანახებსა საგოდებლისსა და თქუა: „დასხდომილნი მუნ შიგან, განმგებელნი მიცემისა და მოღებისა, წყალობისა და შერისხვისანი, ეკადრებდეთ და ვაცნობებდეთ თამარს შეფესა და დედოფალსა და მაშინ-ლა სრულ იქმნებოდეს განგებული ჩვენი“¹, ე. ი. ყუთლუ-არსლანს პარლამენტარული სისტემის შემოღება, მეფის უფლების შეზღუდვა და მთელი მართვა-გამგეობის, კანონმდებლობისა და სხვა „კარავის“ ე. ი. ხალხის წარმომადგენელთა ხელში გადასვლა მოუთხოვია. ქართველ მეფეს ის-ლა უნდა ფარჩენოდა, რომ კარავი-პარლამენტის გადაწყვეტილებისათვის სანქცია გაეკეთებია, მას უფლებაც კი არ უნდა ჰქონებოდა „კარავის“ სხდომებზე დასწრებისა. ეს გაბედული იდეები ჩვენს გაკვირვებას იწვევენ და ნათლად გვიჩვენებენ, თუ რა მალალ დონემდე ასულა ჩვენი ხალხის სოციალური განვითარება თამარის ეპოქაში. სიმდიდრით ამალღებულთა ამ მოთხოვნამ თამარ მეფე კიდევ უფრო გააკვირვა და გაარისხა, ვიდრე დიდგვაროვან აზნაურების განდგომებმა, მან ყუთლუ-არსლანი შეიპყრო. ამ ამბავს შესაძლოა „მესამე წოდების“ აჯანყება მოჰყოლოდა, მაგრამ თამარი ამ შემთხვევაში დიპლომატიისა და კომპრომისის გზას დაადგა და, როგორც ეტყობა, რალაც საერთო ენა გამოიხატა „სიმდიდრით აღმალღებულებთან“.

თამარის დროს საქართველოს სახელმწიფო ფარგლები უდიდესად გაიზარდა, კიდევ უფრო დიდი იყო რიცხვი ვასალურ მდგომარეობაში მყოფ მეზობელ სახელმწიფოთა და თამარის პოლიტიკა ცდილობდა მრავალერიათი სახელმწიფოს ინტერესების გამომხატველი ყოფილიყო. ეს პოლიტიკა პატივისცემით ეპყრობოდა მეზობელ ხალხების კულტურასა და თავმოყვარეობას, რასაკვირველია,

¹ იხ. ივ. ჯავახიშვილი: „საქართველოს ისტორია“ II, გვ. 577.

იმ ფარგლებში, რა ფარგლებშიც პატივისცემის გამოჩენა შეუძლია დამპყრობელს და პატრონს დაპყრობილისა და ყმის მიმართ.

კიდევ უფრო დიდი იყო კულტურული აღორძინება თამარის ეპოქისა. მართალია, მტკიცე ნაციონალური სახელმწიფო ვერც დავით აღმაშენებელმა შექმნა და ვერც თამარ მეფემ, მაგრამ მთლიანი ნაციონალური კულტურა ყოველ შემთხვევაში შექმნილი იყო. სხვა ისტორიულ ფონზე რუსთაველის დაბადება წარმოუდგენელია. თუ იოანე პეტრიწი იყო მწვერვალი ქართული კულტურისა დავით აღმაშენებლის დროს, შოთა რუსთაველი თამარის ეპოქის ნაციონალური აღორძინების ლამპარი იყო და საქართველოს ისტორიის ოქროს ხანის უდიდესი დაგვირგვინება.

იოანე პეტრიწი და რუსთაველი ჩვენი ისტორიული წარსულის ორი დიდი გზაა. უამრავი ისტორიული ჭირვარამის მიუხედავად, მაინც შესძლეს ქართველებმა ამ გზით სვლა ისტორიულ ქარტახილებში და თავისი კულტურის გადარჩენა. თავისთავად ცხადია, რომ პეტრიწი და რუსთაველი მარტო არ ყოფილან, მათ გვერდს უმშვეებდა შემოქმედებით მუშაობა კულტურის ყველა დარგში, ოქრომკედლობიდან დაწყებული მხატვრობითა და ხუროთმოძღვრებით გათავებული. ქართველი მხატვარი, რომელმაც მოსატა ბეთანიისა და უბისის კედლები და ქრისტიანული კულტის ფერებში ცოცხალი ადამიანური ვნება ააღაპარაჟა, ლეონარდო დავინჩისა და მიქელ-ანჯელოს გენიის მსგავსად, ცხადია, რომ იყო რუსთაველი თავისი საქმისა.

2. ძარბული კულტურის ორი ისტორიული გზა

ქართული კულტურის ფესვები შორეულ ისტორიულ წარსულშია მოთავსებული. მაგრამ მისი ინტენსიური განვითარების ეპოქა იწყება X საუკუნის დამლევადან, ე. ი. საქართველოს გაერთიანების დაწყების ეპოქიდან. ინტერნაციონალური ღირებულებების მქონე მოვლენად იგი იქცა XI საუკუნის დამლევს და მსოფლიო კულტურის ისტორიაში თავისი წვლილი შეიტანა XII—XIII საუკუნეში.

XII საუკუნის ქართული კულტურის ისტორია ჩინებული მაგალითთა ბურჟუაზიულ მეცნიერთა იმ არაისტორიული შეხედულებების გასაბათილებლად, რომელსაც საშუალო საუკუნეები ანტიკურ მონათფლობელობაზე უფრო უკან მდგარ ისტორიულ ფორმაცად მიაჩნდა, რომელიც საშუალო საუკუნეებში ისტორიული, პროგრესის შეჩერებას ხედავდა. ეს აღრინდელი ბურჟუაზიული მეცნიერების ისტორიული ნიპილიზმი გაანადგურეს ისტორიული მატერიალიზმის შემქმნელებმა. აი რას წერს ისტორიის ასეთი გაგების წინააღმდეგ ფრ. ენგელსი:

„არაისტორიული შეხედულება ბატონობდა ისტორიის სფეროშიაც. ბრძოლას საშუალო საუკუნეების გადმონაშთთა წინააღმდეგ

აქ შორისმკვრეტელობა დაუბნელებია. საშუალო საუკუნეები მიჩნეული იყო ისტორიის უბრალო შეწყვეტად ათასწლოვანი საყოველთაო ბარბაროსობის ზეგავლენის გამო; ვერავინ ამჩნევდა საშუალო საუკუნეების დიდ პროგრესს—გაფართოებას ევროპის კულტურის სფეროისა, წარმოშობას სიცოცხლის უნარის მქონე დიდი ნაციებისა, რომლებიც აქ ერთიმეორის გვერდით ყალიბდებოდნენ, დასასრულ; მე-14 და მე-15 საუკუნის უმაგალითოდ დიდ ტექნიკურ პროგრესს—ყოველივე ამას ვერ ხედავდნენ. ამით კი დიდ ისტორიულ მოვლენათა რაციონალური გაგება შეუძლებელი იყო და ისტორია უკეთეს შემთხვევაში იყო მაგალითებისა და ილუსტრაციების კრებული, დანიშნული ფილოსოფოსთა მოხმარებისათვის¹.

მარქსმა და ენგელსმა, გაანადგურეს რა ეს ისტორიული ნიჰილიზმი, დაასაბუთეს, რომ თითოეული ისტორიულად მომდევნო ფორმაცია არის ამავე დროს საზოგადოების ეკონომიურად ჩამოყალიბების პროგრესიული ეპოქაც. მაშასადამე, არც ერთი ფორმაცია არ შეიძლება წარმოადგენდეს საერთო ისტორიის პროგრესიული მსვლელობის შეჩერებას, რომ თითოეულმა ფორმაციამ და მათ შორის ფეოდალურმაც შეასრულა თავისი მოვალეობა ისტორიის განვითარების გზაზე.

რადგან უძველესი ქართული კულტურა ქრისტიანიზმთან იყო დაკავშირებული, ცხადია, პირვანდელი ლიტერატურული ძეგლები ქრისტიანიზმის პროპაგანდის საკითხებს ემსახურებიან და გარკვეულ ისტორიულ გარემოებათა გამო სირიულ-ბერძნული ქრისტიანული მწერლობიდან ამოდიან. ძალიან ადრე ქართული ჰაგიოგრაფიული მწერლობა წელში იმართება და ბერძნულისაგან დამოუკიდებელი ხდება. იგი ქართულ ნაციონალურ კოლორიტსა და სპეციფიურობას იძენს.

თავდაპირველად ქართველებისათვის ქრისტიანობა ისტორიული ფსევდომორფოზა იყო. მონათმფლობელური რომის იმპერიის დეგრადაციის საშოდან დაბადებული ქრისტიანიზმი, მოწყენილი და მოღუნებული, სტოელთა დეკადანსური მორალიზმით შეფერადებული, სასაფლაოსა და საიქიოს აპოთეოზი, აბა რა ისტორიულ აუცილებლობას წარმოადგენდა სასხლითა და ხორციით საესე ახალგაზრდა ხალხისათვის! ამიტომ ქართულ ეკლესიაში ქრისტიანობის ქურქში ბევრი არაქრისტიანული სულისკვეთება და სოფლგაგება იყო გამოწყობილი.

და აი ახლა, აღორძინების ხანის დასაწყისშივე, ეს თავისებურება თავს იჩენს ქართულ ორიგინალურ ჰაგიოგრაფიულ ნაწარმოებში. უდიდესი, ძველ ქართველ საეკლესიო მწერალთა შორის, გიორგი მერჩული არის ქართული ორიგინალური შემოქმედების საფუძვლის ჩამყარელი. ნიკო მარის მიერ აღმოჩენილი და დიდი

¹ ი. ხ. ფრ. ენგელსი: „Ludwig Feuerbach etc.“, გვ. 20—21.

ოსტატობით გამოცემული გიორგი მერჩულის „ცხოვრება გრიგოლ ხანძთელისა“¹ არის ის ნაწარმოები, რომელიც ჰაგიოგრაფიული ლიტერატურის შედევრად შეიძლება იქნეს მიჩნეული. აქ ჰაგიოგრაფიული ლეგენდის და საეკლესიო საქმეების დალაგების უკან ამოფარებულია წმინდა რომანტიკული ნოველები, საიდანაც იზღროინდელი მკითხველი ხედავდა ქრისტიანული ასკეტიზმისაგან განსხვავებულ მეორე ქვეყანას, ქვეყანას ხორცისა, მიწისა, სისხლისა და სიყვარულისა. მართალია, ეს „მრუშობა“ აქ დატუქსულია, მაგრამ იგი თავისას აკეთებს, მეორე ქვეყანა მისი წამკითხველისათვის აღმოჩენილია. ამის შემდეგ მკითხველის საქმეა დაუჯერებს ქრისტიანულ დოგმასა და ასკეტობასა და ბედნიერების ძებნას იმ ქვეყნისათვის გადადებს, თუ ამ ქვეყნად შეუდგება მის განხორციელებას.

მისდა უნებლიედ, გიორგი მერჩული წმინდანს რომანის დამთრობ სილამაზესა და წარმტაცებას აქადაგებინებს. რაღაც ისეთი ხდება, რასაკვირველია, სხვა საფენელითა და სხვა გარემოების ფარგლებში, როგორც ევროპიელ დიდ სქოლასტიკოსს დუნ სკოტს მოუვიდა. ქარლ მარქსმა დაასაბუთა, რომ სქოლასტიკური მსოფლმხედველობის შინაგანმა წინააღმდეგობამ დუნ სკოტი მიიყვანა იქამდე, რომ მან თეოლოგიას მატერიის არსებობა აქადაგებინა.² ასე, გიორგი მერჩულმაც წმინდანს, ბერ-მონაზნობის აპოლტეგეტს, რომანისა და სისხლის ღელვის ძალა აღმოაჩენია და მისი ძლიერება და წარმტაცება გამოამზეურებია.

ამიტომ ჩვენი აზრით მერჩული, მისდა უნებლიედ, დასაბამი შეიქნა მომდევნო საუკუნეში წარმოშობილი ქართული საერო ლიტერატურისა. იგი რუსთაველის შორეული წინაპარია.

რასაკვირველია, ჩვენი კულტურის ეს გზა მერჩულის ნეგატიურ ზმანებას არ გაჰყოლია. მან ქრისტიანული მსოფლმხედველობის ძიებისა, დასაბუთებისა და პროპაგანდის გზა-გააგრძელა. უნდა ითქვას, რომ მას ისტორიულმა შემთხვევამ ხელსაყრელი საშუალება ასპარეზი შეუქმნა. XI საუკუნის ქრისტიანული მსოფლიო აღმოსავლეთისა და დასავლეთში ამასვე აკეთებდა, იგი ყოველივე ძალას ხმარობდა, რათა გონების არგუმენტები ზეცაში მოესმინათ, იგი ჰქმნიდა სქოლასტიკურ ფილოსოფიას და რაციონალურ თეოლოგიას. ქართველებიც ამ ძიების მორევეში მოხედნენ და აქ გაშალეს თავიანთი შემოქმედება. ამავე დროს მათ თავიანთ საშუალოში ყოველმხრივ ხელის შემწყობი პირობები აღმოაჩნდათ: ალორძინების გაძლიერებისა და გაერთიანების გზაზე დამდგარი ქვეყანა, მფარველი მეფეები და

¹ Георгий Мерчул. Житие св. Григория Хандзтийского, Тбк. и разск. по ар.-груз. филол. яв. Н. Я. Мерца, 1911.

² იხ. K. Marx und Fr. Engels: „Nachlass“. ტ. II, გვ. 225.

ამ მეფეების მიერ უხედად ბოძებული ეკონომიური რესურსები. ამიტომ, რომ ამ საუკუნის ქართველი სამეცნიერო და თეოლოგიური ფილოსოფიური მოღვაწეობა არც ერთს იმდროინდელი მოწინააღმდეგეებს არ ჩეხება და ზოგ რამეში კიდევაც უსწრებს. ხუთი გამოჩენილი ქართველი სქოლასტიკოსი და თეოლოგი მეთაურობს ქართული კულტურის ამ ისტორიულ გზას: ექვთიმე მთაწმიდელი, გიორგი მთაწმიდელი, ეფრემ მცირე, არსენ იყალთოელი და იოანე პეტრიწი. რასაკვირველია, მათ დაამთავრეს ის, რაც წინაპრებმა წამოიწყეს.

ქართული კულტურის მეორე გზა აღმოსავლეთიდან მოდიოდა. არაბთა მეცნიერება და ფილოსოფია, მათი თავისუფალი ქაერით გაქლენილი ცივილიზაცია, სასანიდების ირანის საერო მწერლობა იმთავითვე ცნობილი იყო ქართველებისათვის. ამანაც, სხვათაშორის, ხელი შეუწყო ქართული საერო მწერლობის დასაწყისს. მწერლობის ეს დარგი დავით აღმაშენებლის დროს ჩნდება.

ნიკო მარი ამტკიცებდა, რომ „აბდულ-მესია“ დავით მეფის სადიდებლად დაწერილი ოდაა¹ და ჩვენი აზრით მართებულად. ამ ეპოქის საერო პოეზიიდან ბევრი რამ არის დაკარგული; რამაც ჩვენამდე მოაღწია, პოეზიის შედევრებია. და უნდა ვიფიქროთ, რომ რაც დაიკარგა, იგიც კარგი იყო.

რუსთაველი ქართული საერო პოეზიის დაგვირგვინება იყო. თავისთავად ცხადია, რომ ისეთი ყოველმხრივ გენიალური ქმნილება, როგორცაა „ვეფხისტყაოსანი“, უეტრად არ გაჩნდებოდა, იგი მხოლოდ ბანგრძლივი და მრავალმხრივი ლიტერატურული განვითარების შედეგი შეიძლება ყოფილიყო. აკადემ. ივ. ჯავახიშვილი აღნიშნავს, რომ მე-12 საუკუნეში აღმოსავლეთის არც ერთს ქრისტიანეებს, გარდა ქართველებისა, არც ასურელებს, არც სომხებს, არც თვით ბიზანტიელ ბერძნებს საერო მწერლობა არ გააჩნდათ². და ეს ბერძნის მთქმელი ფაქტია. არაბულ-ირანული მსოფლიოს გაგარეში, ცხადია, ქართული კულტურის განვითარების ის საერო გზა, რომელიც რუსთაველში კლასიკურად გამოვლინდა, არ წარმოიშობებოდა; მაგრამ რუსთაველი უკვე ყოველივე ზეგავლენაზე მაღლა დგას; იგი სინთეზია ქართული კულტურის ორივე გზისა, იგი თვითონ არის ის ორიგინალი, რომელიც ახალს იწყებს და დამოუკიდებელ საკუთარ ქვეყანას წარმოშობს.

ქართული კულტურის პირველი გზიდან, ე. ი. ქრისტიანულ-ბერძნული გზიდან, მომავალი განვითარების ამდაგვარ ორიგინალურ მოვლენას გამოჩენილი ქართველი ფილოსოფოსი და თეოლოგი იოანე პეტრიწი წარმოადგენს. ქრისტიანული სოფლგაგების ფილოსოფიურ დასაბუთებისათვის მან უსათუოდ თავისი ორიგინალური და

¹ იხ. ნ. მარის, *Презвгравниские одаишцы*.

² იხ. ივ. ჯავახიშვილი, ქარ. ერ. ისტ. II, გვ. 665.

საინტერესო სიტყვა სთქვა. მის მოსელასაც ქართულ მწერლობაში დიდი ისტორიული განვითარება ამზადებდა, მასაც გამოჩენილი წინაპრები ჰყავდა, და ყველაზე თვალსაჩინო მათ შორის უსათუოდ ეფრემ მცირე იყო.

პეტრიწის ფილოსოფიური და თეოლოგიური აზროვნების გაგებისათვის აუცილებელია წინასწარ ის იქნას გათვალისწინებული, რაც ამ სფეროში ეფრემ მცირემ გააკეთა. განვითარების ამ ხაზზე ეფრემ მცირე პირველი საფეხურია, პეტრიწი—მეორე და უკანასკნელი. ყოველ შემთხვევაში ისტორიას ჩვენთვის ცნობა და ფაქტი აღარ შეუნახავს იმის შესახებ, რომ ვინმეს ქართული სქოლასტიკა პეტრიწის შემდეგ წინ წაეწიოს და განვითარებინოს.

XI საუკუნეში ქართველები სერიოზულ მუშაობას ატარებდნენ იმდროინდელი მეცნიერული კვლევის სფეროში, ე. ი. ქრისტიანული ლიტერატურული ძეგლების ფილოლოგიურ დამუშავებაში. ისინი კრიტიკულად სწავლობდნენ ბერძნულ ტექსტებს, ეძებდნენ პირველ დედნებს, სთარგმნიდნენ მათ ქართულ ენაზე, ეწეოდნენ უკვე არსებული თარგმანების რედაქციას და სსვ.

არსებული მწერლობის მრავალ დარგს ახლა ახალი და მნიშვნელოვანი დარგი მიემატა: ფილოსოფია. რასაკვირველია, ფილოსოფია, რომლის მიზანი იყო ქრისტიანული მსოფლმხედველობის არგუმენტაციით დასაბუთება, ე. ი. სქოლასტიკა.

ექვთიმე მთაწმიდლიდან დაწყებული მრავალი თეოლოგიური წიგნი ყოფილა ქართულად თარგმნილი, დოგმატურ-თეოლოგიური თხზულებანი: გრიგოლ ნოსელისა, ნაზიანზელისა, თვით დამასკელისაც, მაგრამ პირველი გამოჩენილი სქოლასტიკური წიგნი—დამასკელის „დიალექტიკა“—ქართულად ეფრემ მცირემ სთარგმნა და ამდენად მას უსათუოდ უფლება ჰქონდა ეთქვა იოანე დამასკელის მის მიერვე შესრულებული ქართული თარგმანის წინასიტყვაობაში: ამ წიგნის გადმოთარგმნამდე „ენასა ჩუენსა სხუა არარაჲ ოდეს თარგმნილა საფილოსოფოსოთა წიგნთაგანი“¹. ეფრემ მცირეს მრავალი თანამშრომელი და გამგრძელებელი გაუჩნდა. აკად. ნიკო მარმა, ძველი ქართულის ფილოლოგიის შემქნელმა, აი როგორ შეაფასა ამ ქართველ მეცნიერთა მუშაობა:

„X და XI საუკუნეში ქართველები ფილოსოფიის სფეროში იმავე საკითხებით იყვნენ დაინტერესებულნი, რომლებიც ჰფლობდნენ იმდროინდელი კაცობრიობის მოწინავე აღმზიანებს, როგორც აღმოსავლეთში, ისე დასავლეთში, იმ განსხვავებით დანარჩენებისაგან, მაგ. ევროპელებისაგან, რომ იმდროინდელი ქართველები სხვებზე ადრე გამოსთქვამდნენ თავიანთ აზრს იმდროინდელი ფილოსოფი-

¹ იხ. ეფრემ მცირეს ამ სახელგანთქმული წინასიტყვაობის ტექსტი კრებულში „ნიმუშილიველი“ 1926 წ. გვ. 128, გამოქვეყნებულია სერ. გორგაძის მიერ.

ური აზრის ახალ მიმდინარეობაზე; ამავე დროს ისინი შეიარაღებულნი იყვნენ იმ დროისათვის სანიმუშო ტექსტუალური კრიტიკის იარაღით და მუშაობდნენ უშუალოდ ბერძნულ ორიგინალებზე¹.

ეს საინტერესო მსჯელობა არა ნაკლები უფლებით შეეხება ეფრემ მცირეს, ვიდრე იოანე პეტრიწს. ჩვენი მიზანია დავადგინოთ, თუ რომელია იმ დროისათვის ახალი ფილოსოფიური აზრები ქრისტიანობისა, რომლის დაუფლებსათვის ქართველებს თავიანთი მუშაობა გაუშლიათ. ჩვენი მთავარი მიზანი, რასაკვირველია, პეტრიწის ფილოსოფიური აზროვნებისა, ბუნებისა და დასაბამის გამოკვლევაა, მაგრამ ამ ამოცანის შესრულებისათვის აუცილებელია ეფრემ მცირეს მოღვაწეობაზე მოკლედ მაინც შეეჩერდეთ.

ეფრემ მცირე იყო ქართული საეკლესიო მწერლობის მრავალმხრივი მოღვაწე², დიდი ფილოლოგოსი და ისტორიკოსი³, მაგრამ საკმის ეს მხარე ჩვენ აქ არ გვაინტერესებს. ჩვენ გვაინტერესებს მისი ფილოსოფიურ-თეოლოგიური მსოფლმხედველობა. ეს საკმე მან დაიწყო ქრისტიანული სქოლასტიკის შემქნელის ბერ იოანე დამასკელის (VIII საუკ.) მთავარი ნაწარმოების: *πρωτη γυναικα* — „წყარო ცოდნისა“ — ქართულად გადმოთარგმნით. იმ დროს ეს წიგნი კათოლიკური ქრისტიანობის ყველაზე დიდი და ორტოდოქსალური დოგმატური საფუძველი იყო.⁴ ის იყო ერთგვარი ენციკლოპედია მთლიანად და უნაკლოდ შეთანხმებული ქრისტიანულ დოგმასთან, გაწმენდილი ყოველივე გადახრებისა და მწვალებლობის აჩრდილებისაგან.

ამ წიგნით დამასკელმა საფუძველი ჩაუყარა იმ დამოუკიდებელ ქრისტიანულ ფილოსოფიას, რომელიც სქოლასტიკის სახელწოდებით არის ცნობილი. სქოლასტიკის სამივე დამახასიათებელი პრინციპი წამოაყენა ამ წიგნში დამასკელმა ბერმა: 1) მიიჩნია აუცილებლად ქრისტიანულ დოგმატიკონში ფილოსოფიის (ლოგიკისა და ონტოლოგიის) შესავალის სახით შეტანა; 2) დაასაბუთა, რომ ფილოსოფია და ყოველივე მდაბიო ცოდნა ტექნიკური ხელსაწყოა და ამიტომ თეოლოგიისათვის სამსახურის გაწვევა შეუძლია და ამისათვის შეიწყნარა, 3) შესცვალა ტრადიცია მე-4-6 საუკუნის გამოჩენილი ქრისტიან თეოლოგთა, რომლებიც თავიანთ აზრებს (რომ დასპირდებოდათ), ფარულად და ნათლად პლატონისაგან სესხულო-

¹ Н. Я. Марр, Иоанн Потрицкий, гл. 61.

² ამის შესახებ იხ. კოტ. კეკელიძე: ქართულ. ლიტერ. ისტორია, ტ. 1, გვ. 259 და სხვა.

³ ეფრემ მცირე, როგორც ფილოლოგოსი და ისტორიკოსი განხილულია ივ. ჯავახიშვილის შრომაში: „ისტორიის მიზანი, წყაროები და მეთოდები“ ნაწ. 1, გვ. 145—169.

⁴ ქართულად ეს წიგნი 1060 წლის მომდევნო ხანაში უნდა იყოს ნათარგმნი. ლათინურად იგი პაპა ევგენი III განკარგულებით 1145 წელს ითარგმნა. ამ წიგნის გავლენა ლათინურ სქოლასტიკაზედაც დიდი იყო.

ბღნი, და ქრისტიანობისათვის სანდო მოკავშირედ დიდ ბერძენ ფილოსოფოსთა შორის არ ისტოტელე აღიარა.

თავის შრომის პირველ ნაწილში, რომელსაც სახელად შემდეგ „დიალექტიკა“ ეწოდა, მან მოგვცა აპონაკრები არისტოტელური ლოგიკიდან და ონტოლოგიიდან და ამით ჩამოაყალიბა საშუალო საუკუნეებისათვის საკირო კომპენდიუმი ფორმალური ლოგიკისა, ხოლო წიგნის უკანასკნელ ნაწილში, რომელსაც სახელად ჰქვია: *ἔχθρις—χρῆσις τῆς ὁρθοῦνης πίστεως* — „გარდმოცემაჲ უცილებელი მართლმადიდებელთა სარწმუნოებისა“ — ქრისტიანული თეოლოგიის მთავარი დოგმების გვერდით მოცემულია ბუნებისმეტყველური, ფსიქოლოგიური და ეთიკური ხასიათის ცნობები და ეს უკანასკნელი ხელახლავე არისტოტელედან არის ამოკრებილი.

ეფრემ მცირემ დამასკელის ნაწარმოების სწორედ ეს ორი ნაწილი თარგმნა და, ცხადია, ამით საფუძველი ჩაუყარა ქართულ სქოლასტიკას, მისცა ქართველებს იმდროინდელი მეცნიერების კომპენდიუმი, ქრისტიანულად გამართული და ყოველივე „უცხო“ ელემენტისაგან გაწმენდილი; მაგრამ მთარგმნელის როლით მას არ ამოუწურავს თავისი მნიშვნელობა ქართული სქოლასტიკის ისტორიაში. მან დამასკელის წიგნის თარგმანს წაუშმღვარა საინტერესო წინასიტყვაობა, რომელიც გვიჩვენებს, რომ ეფრემ მცირე XI საუკუნის ქრისტიანული სქოლასტიკის მწვერვალზე იდგა. ამ წინასიტყვაობაში, სხვათა შორის, ჩვენ ვკითხულობთ:

„და დაღაცათუ ყოველივე ვერ გულისკმა ვყოთ, გარნა ესე ხოლო სადმე უწყოდით, ვითარმედ ესევეითარი არს საფილოსოფოსოჲ სწულაჲ, რომელი იგი აქაცა საკიროდ საკზარად შემოულებიეს წმიდასა იოვანე დამასკელსა, რათა ამათ მიერ წინააღუდგებდინ შვილნი ეკლესიისანი გარეშეთა მათ ფილოსოფოსთა და მათითავე ისრითა განჰკურემდენ მათ“¹.

ე. ი. ეფრემ მცირე ამბობს: თუმცაღა ყოველივეს, რაც ან წიგნში სწერია, ვერ შევიგნებთ, მაგრამ მაინც ვიცოდეთ, რომ იმდაგვარია ის საფილოსოფიო მოძღვრება, რომელიც სახზარად შემოულია წმიდა იოანე დამასკელს, რომ მისი მეშვეობით შვილნი ეკლესიისანი წინააღუდგებიან მათ საერო, ე. ი. არაქრისტიან ფილოსოფოსებს და განგმირავენ მათ ფილოსოფიისავე ისრითაო.

ქართველი სქოლასტიკოსი აგრძელებს ამ აზრთა მიმდინარეობას და დასძენს, რომ სხვა სიტყვითა და სხვა ხერხით ქრისტიანობის მოწინააღმდეგეთ პასუხს ვერ გავცემთ. რათა საერო ფილოსოფოსების შემოკამათება გაეჩადგურებია, დამასკელს ქრისტიანული ფილოსოფია შეუქმნია და „ამათითა ეკლოვნებითა მოუზღუდავს ეენაკისა ამის თვისისა ნაყოფთა შეენიერებაჲ“-ო.²

¹ იხ. მიომპილველი, გვ. 184.

² იხ. იქვე, გვ. 184.

ამაზე უფრო ნათლად და კარგად წარმოუდგენელია სქოლასტიკის მიზნებისა და ამოცანების დახასიათება. ეფრემ მცირე აღიარებს ფილოსოფიისა და მეცნიერების შესწავლის აუცილებლობას, მაგრამ არა იმიტომ, რომ ამათ რაიმე დამოუკიდებელ ღირებულებას ანიჭებდეს, არამედ იმიტომ, რომ ქრისტიანული დოგმის დაცვის საქმე უზრუნველყოს. ქრისტიანობამ ფილოსოფიიდან უნდა ამოკრიბოს მისთვის საჭირო მასალა და ამ ქრისტიანულად გამართული ფილოსოფიით მან უნდა გაანადგუროს ფილოსოფია, დაამტკიცოს ქრისტიანობისათვის უცხო, ე. ი. საერო ფილოსოფიის უსაფუძვლობა.

ამის დამწერი ფილოსოფიაზე ხელაღებით უარს არ ამბობს იმიტომ, რომ ხედავს მისი გამოყენების სარგებლიანობას ქრისტიანული დოგმის განმტკიცების მიზნით.

ეფრემ მცირე ამბობს მხატვრულად, რომ ფილოსოფია ეკალია, მაგრამ აუცილებელია დაცულ იქნას ვენახის მშვენიერება და, მოდი, ეს მშვენიერი ბალი საერო ფილოსოფიის ეკალით შემოვლობოთო. ფილოსოფია ფილოსოფიისავე ისრითა უნდა განიგმიროს—აი ლოზუნგი ადრინდელი სქოლასტიკისა.

ჩვენ არ ვიცით, რომ მეთერთმეტე საუკუნის შუაათეული წლებისათვის ვინმეს დასავლეთში, ან აღმოსავლეთში, სქოლასტიკის ეს ისტორიული დანიშნულება უფრო აზრმახვილად და ნათლად გამოეთქვას, ვიდრე აქ ეფრემ მცირემ სთქვა. ეს იშვიათი დოკუმენტი პირბადეს ხდის ფილოსოფიის ბურკუაზიულ ისტორიკოსებს, რომლებიც ამტკიცებენ ეითომც სქოლასტიკა გონებისა და რწმენის მორიგების ფილოსოფია ყოფილიყოს. პირიქით, ადრინდელი სქოლასტიკა ცოდნასა და გონებას სარწმუნოების მონად ხდიდა; ფილოსოფიას იმდენად აძლევდა არსებობის უფლებას, რამდენად ეს საერო ფილოსოფიის დასამარცხებლად გამოდგებოდა, რამდენად ფილოსოფიის ეკლით სარწმუნოების ბალნარი შემოიფარგლებოდა.

ეტყობა ეფრემ მცირეს მიერ იოვანე დამასკელის ისტორიული საქმის სწორად გაგების ნიადაგზე გამოუმუშავებული ეს ლოზუნგი დიდ ხანს არ მოუშორებია თავიდან ქართულ სქოლასტიკას და თეოლოგიას. მე-13 საუკუნეში იოანე პეტრიწის ფილოსოფიური შრომის ეილაც გადამწერი თავის თავს შეეკითხება, რად უნდა მან ეს სულის წამწყმედი ფილოსოფია, რა დანიშნულება აქვს ამ ამოებას და უეტრად გაიხსენებს, რომ გველის შხამს გველისავე შხამით აღმოფხვრიან, ე. ი. გაიგებს, რომ ფილოსოფია საჭიროა ფილოსოფიის მოსასპობად და ამით დაკმაყოფილდება. ეს იყო ნაყოფი ეფრემის თქლისა.

მაშასადამე, ეფრემ მცირეს ძველი ქართული აზროვნების ისტორიაში ძალიან გამოჩინილი ადგილი უჭირავს. იგი თვალსაჩინო წარმომადგენელია ადრინდელი სქოლასტიკური ფილოსოფიისა. იგი უნაკლოდ ჰქვლობს ამ ფილოსოფიის მთელს საიდუმლოებას. ამიტომ

აქ მთელი სერიოზულობით ისმის საკითხი ეფრემ მცირესა და იოანე პეტრიწის დამოკიდებულობის შესახებ. იტყვის პეტრიწი, რომ ფილოსოფია უნდა განადგურდეს ფილოსოფიისავე ისრითაო, რომ ფილოსოფია არის ეკალი, რომ გველის შხამი გველისავე შხამით უნდა ამოვსწეთო? არა, ამას იგი არ იტყვის და ამიტომ იგი მეორე საფეხურს გამოხატავს ქართული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური აზროვნების ისტორიაში. იოანე პეტრიწი მეორე თაობის წარმომადგენელია, პირველ თაობას იგი ებრძვის და ეკამათება, გარეგნულად ვითომც მხოლოდ თარგმანებისა და ენის რეფორმის საკითხების გამო. მაგრამ, ცხადია, რომ ეს საფარია და ამის უკან უფრო პრინციპიალური და სადაო საკითხები იმალებიან.

ეფრემ მცირესთან შედარებით იოანე პეტრიწი რალაც ოცდაათით, თუ ორმოცი წლით უმცროსი უნდა ყოფილიყო და გასაკვირია, რომ იგი უკვე სულ სხვა სააზროვნო პერსპექტივების წინ დამდგარა. რასაკვირველია, იგიც მთლიანად ქრისტიანული თეოლოგიისა და ფილოსოფიის სააზროვნო წრეს ეკუთვნის, მაგრამ მისი მიზანი სულ სხვა გამხდარა, იგი სულ სხვა საკითხებით არის დაინტერესებული. მისთვის აუცილებელი შექმნილა ქრისტიანობის დასაბუთება. იგი მოითხოვს, რათა ფილოსოფიის არგუმენტები შეცაში მოისმინონ.

მაშასადამე, ეფრემ მცირეს იდეოლოგიური სახე ჩვენთვის მთლიანად გამორკვეულია. იგი არის უზადო ორტოდოქსალურ ქრისტიანული თეოლოგიისა და სქოლასტიკის ადრინდელი ტიპის წარმომადგენელი. მისი ფილოსოფია ქრისტიანული ფილოსოფიაა, ე. წ. კაპადოკიელი მამებიდან მომდინარე, და მერვე საუკუნის ბოლოს საბოლოოდ გაფორმებული იოანე დამასკელის მიერ. ასე, რომ შეხედულება, ვითომც ეფრემ მცირე ეკუთვნოდა ნეოპლატონური ფილოსოფიის წრეს, მითად უნდა ჩაითვალოს. ამ მითის გავრცელებას ხელი შეუწყო იმ გარემოებამ, რომ ეფრემ მცირეს უთარგმნია ქართულად (ფსევდო) დიონისე არეოპაგელის, გამოჩენილი ქრისტიანე ნეოპლატონიკოსის, ნაწერები. ამ ავტორის ბიოგრაფია კიდევ მეათე საუკუნეში გადმოუთარგმნიათ ქართულად. მაგრამ საქმე ისაა, რომ მე-10 და მე-11 საუკუნის ქართველებმა არ იცოდნენ ის, რაც ჩვენ ვიცით დღეს, ე. ი. იმათ არ იცოდნენ, რომ დასახელებული ავტორის სახით ცნობილი წიგნები VI საუკუნის ანონიმს ეკუთვნოდა. როგორც ეტყობა, ისინი ფიქრობდნენ, რომ ეს წიგნები მართლაც პირველი საუკუნის ათენელმა მოქალაქემ, არეოპაგის წევრმა, დიონისემ დასწერაო, მათ არ იცოდნენ, რომ დიონისეს ქრისტიანობა და წიგნების ავტორობა მოგვიანო ქრისტიანული ფანტაზიის ნაყოფი იყო. ეს რომ ასეა, ნათლად ჩანს წინასიტყვაობიდან, რომელიც მე-10 საუკუნის ქართველ მთარგმნელს გაუკეთებია: „ცხოვრებამა დიონისიოჲსი ეპისკოპოსისაჲ, რომელი იყო

ძქ სოკრატისი და მთავარი ათენელთაჲ¹, ეკიზხულობთ აქ და საე-
სებით ნათელია საქმის ვითარება. ქრისტიანობაში (ფსევდო) დიონი-
სეს ლიტერატურული შანტაჲი ორტოდოქსალურ საქმედ გაასალა
ცნობილმა მისტიკოსმა და ქრისტოლოგმა მაქსიმე აღმსარე-
ბელმა (Maximus Confessor, 580—662). ეს მაქსიმე აღმსარებელი
თითქმის მთლიანად მოიპოვებოდა ქართულ ენაზე მე-10 საუკუნიდან
და, მაშასადამე, მისი მეშვეობით ის აზრიც, რომ დიონისე მართლა
ათენის პირველი ეპისკოპოსი იყო, ყოფილი წვერი არეოპაგისა, ვი-
თომც ყოველივე, რასაც იგი სწერდა, მას უშუალოდ პავლე მოციქუ-
ლიდან მოესმინა და სხე. და როცა VIII საუკუნეში ეს ლეგენდა
იოანე დამასკელმა ქეშმარიტებად გამოაცხადა, ამოკრიფა (ფსევდო)
დიონისე არეოპაგელის ნაწერებიდან ადგილები და თავის ორთო-
დოქსალურ დოგმატიკონში შეიტანა, დიონისეს ლიტერატურულმა
ხრიკმა საბოლოოდ გაიმარჯვა და ეს აზრმახილი ნეოპლატონიკოსი
ქრისტიანული ორტოდოქსიის უზადო სამოსელში გამოეწყო. აი ვინ
იყო ექვთიმე მთაწმინდელის და ეფრემ მცირეს ცნობიერებაში დიო-
ნისე არეოპაგელი.² იმას სწავლობდნენ და თარგმნიდნენ არა იმიტომ,
რომ მასში „პლატონიურს ფილოსოფოსს“ ხედავდნენ, არამედ ქრის-
ტიანს, რომელსაც ქრისტიანული სიბრძნე თეით პავლე მოციქულმა
ასწავლა.³

3. იოანე პეტრიწის ცხოვრება და ლიტერატურული მოღვაწეობა

„იოანე ფილოსოფოსი“, ანუ იოანე პეტრიწი, გამოჩენილბ ფი-
ლოსოფოსი და თეოლოგი იყო. მეთორმეტე საუკუნის სხვა ქეებნე-
ბის მოაზროვნეებიდან მას ანსხვავებდა მხოლოდ ენა, აზროვნებით კი
იმათ წრეში იდგა და იყო ერთი პირველთაგანი. იმდროინდელი

¹ იხ. კორ. კეკელიძე, „უცხო ავტორები ძველს ქართულს მწერლობაში“, ტფ. უნივერ. მოამბე № VIII, გვ. 131.

² (ფსევდო) დიონისე არეოპაგელის გავლენა განსაკუთრებით დიდი იყო დასავლეთის ქრისტიანებზე. მისმა იდეებმა გაანთყოფეს ნიკოლაუს კუხანელი და რენესანსის ეპოქის აზროვნება. რბცა ევროპეელები მიხვდნენ, რომ ბევრი საეჭვო რამ იყო „ნეგატიური თეოლოგიის“ შემქნელის ნააზრებში, მას დაეწაფენ როგორც კრიტიკულსა და თავისუფალ წყაროს. მაგრამ ეკლესია თავისას გაიძაზოდა. იგი ფიქრობდა, რომ არ ყოფილიყო ღეთის სიტყვა თქმული არეოპაგელის თეო-
ლოგიაში, მაშინ წმიდა იოანე დამასკელი მასზე არ დაეყრდნობოდა და რადგან
დამასკელი მას დაეყრდნო, მაშინ უსათუოდ ღეთის საქმეა გამოცხადებულიო.

³ პირველად ლაერენტიუს ვალლაშ აღმოაჩინა, რომ ეს ნაწერები დიონისე არეოპაგელს არ დაუწერია, თანამედროვე კლასიკური ფილოლოგიის მკვლევარებმა შტოლმეაიერმა, კონმა და სხე. კი ეს საბოლოოდ დაასაბუთეს— რადგან კონმა დაამტკიცა, რომ ამ ნაწერების ავტორი თავიდან ბოლომდე პრო-
კლეს ტრიადას ეყრდნობა, ამიტომ შესაძლოა მივიჩინოთ მისი ავტორი მეხუთე
საუკუნის დასასრულსა და მეექვსე საუკუნის პირველ ნახევარში მცხოვრებ ქრის-
ტიან მწერლად.

ბიზანტიურ-ბერძნული ცივილიზაციის წიაღში აღზრდილი, ძველი ბერძნული კლასიკური კულტურის ცოდნაში დაოსტატებული, იგი ცდილობდა ქართველებისათვის საბოლოოდ ჩამოეყალიბებია სამეცნიერო თეორეტიული ტერმინოლოგია, გაეხადა ქართველები ფილოსოფიური აზროვნების მონაწილედ. ენის დიდ რეფორმატორს და „ღვთაებრივ ფილოსოფოსს“ დევნაკი განუცდია თანამედროვეთაგან, მისთვის ხელი შეუშლიათ, რათა გამხდარიყო ქართველების არისტოტელე, მაგრამ, როგორც ეტყობა, მებრძოლი ბუნების მქონეს და განახლების მოციქულს იარაღი არ დაუყრია და ქართველებისათვის ფილოსოფიური აზროვნება და სკოლა შეუქმნია.

სამაგიეროდ მომდევნო ისტორიამ იგი დიდად დააფასა, მისი ავტორიტეტი ძველს ქართულ მწერლობაში განუზომელად დიდია. მასში უკვე საშუალო საუკუნეებში „პლატონურ ფილოსოფოსს“ ხედავდნენ. მის მიერ ქართულად თარგმნილი ნემესიოსის წიგნის ერთ ძველ ხელნაწერს არშიაზე მიწერილი აქვს შენიშვნა, რომელიც შეიცავს განმარტებას იმისა, თუ რა მნიშვნელობით აქვს ნახმარი სიტყვა „შიდრეკა“: „აწინდელისა წიგნისასა ელლადელთა ხმისაგან ქართველთა სიტყუად გადმომწერელსა ამისსა იოვანეს პლატონურსა ფილოსოფოსსა“¹.

რასაკვირველია, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ „პლატონური ფილოსოფია“ პეტრიწისა რაიმე მიმართულებით ქრისტიანობას ეწინააღმდეგებოდეს. პირიქით, „პლატონური ფილოსოფოსობა“ მას.ესპის, როგორც ქრისტიანობის „გონებითა“ და „ხედვით“ (თეორიით) დასაბუთების საუკეთესო საშუალება. იოანე პეტრიწი ქრისტიანობის იდეოლოგია, დამცველი ყველა მისი დოგმატური ატრიბუტისა და ტრადიციისა. კიდევ მეტი, მისი ლიტერატურული მოღვაწეობის შესწავლა გვარწმუნებს, რომ იგი არის ორტოდოქსალური ხალკიდონისტი.²

იგი ქრისტიანული სქოლასტიკის ისტორიაში დამწყებია იმ ახალი მიმართულებისა, რომელმაც გადაწყვიტა ფილოსოფია პოზიტიურად გამოეყენებია, რომელიც ფიქრობდა, რომ რელიგია „გონების არგუმენტებითა“ და „თეორიით“ დასაბუთდებოდა. სქოლასტიკის ასეთს მიმართულებას შერაცხება მოუხდა ფილოსოფიასთან, ჰეგელის მოხდენილი გამოთქმა რომ ეიხმართ, მან ზეცა აიძულა მოესმინა ფილოსოფიის არგუმენტები. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ საქმეს ჩვენში პეტრიწი ათეული წლებით ადრე იწყებს ეეროპიულ სქო-

¹ იხ. ნემესიოს ემესელი: „ბუნებისათვის კაცისა“ ბერძნულიდან გადმოღებული იოანე პეტრიწის მიერ. გამოცემა სერ. გორგაძისა, ტფილისი 1914 წელი, გვ. 24.

² ნიკო მარი სწერს სამართლიანად: ცხადია, პროკლეს წიგნის კომენტარები „περὺ θαλεκλονηστε“ ეუსთენიუდენო, იხ. Н. Я. Марр: „И. Петричиа“, გვ. 12.

ლასტიკაზე და, მაშასადამე, შეაქვს ქრისტიანულ თეოლოგიაში ის განახლების სინათლე, რომელიც შემდეგ დასავლეთში რენესანსის ეპოქის მხედ ამოვიდა. თვითონ პეტრიწისთან ეს პროცესი ჯერ, რასაკვირველია, შეუგნებლად არის წამოწყებული. მას პლატონით, არისტოტელით, და „პლატონური ფილოსოფოსების“ დახმარებით ქრისტიანობა უნდა გონიერი და დასაჯერებელი გახადოს და, რასაკვირველია, არ გრძნობს, რომ მომავალში არისტოტელე ქრისტეს დაჩრდილავს და ადამიანს სარწმუნოების სამართლიანობაში დააეკვებს.

ნათქვამიდან ცხადია, რომ პეტრიწის წამოწყებას გულგრილად ვერ შეხედებოდა ტრადიციებზე აშენებული საეკლესიო რეაქცია. ქრისტიანული თეოლოგია ყოველივე რეფორმებსა და შესწორებებს გაურბოდა, მაგრამ პეტრიწის თავის რეფორმატორული იდეა რომ განევითარებინა, ამისათვის, ცხადია, ობიექტური პირობები იყო საჭირო. ასეთი პირობები მას დავით აღმაშენებლის საეკლესიო პოლიტიკამ შეუქმნა, ხოლო ასეთი იდეების წამოყენებისათვის საჭირო განათლება მან კონსტანტინოპოლში მიიღო.

ცნობები პეტრიწის ცხოვრების შესახებ ძალიან ბუნდოვანი და ხშირად ერთი მეორეს საწინააღმდეგო არის. მაგრამ თუ ყოველავე იმას, რაც ნიკო მარმა, ივ. ჯაეახიშვილმა, კორ. კეკელიძემ, ს. გორგაძემ, და სხვ. ამ საკითხზე ფაქტიური მასალის მხრივ მოგვაწოდეს, კრიტიკულად ერთმანეთს შევადარებთ, შემდეგ სურათს მივიღებთ: პეტრიწი დაბადებული უნდა იყოს 1050 წლის შემდეგ. ძველი ტრადიციით იგი იყო გურული¹. ცნობას, რომ იგი იყო ეფრემ მცირეს მოწაფე, ორი აზრი შეიძლება ჰქონდეს, ე. ი. შეიძლება ახალგაზრდობაში პეტრიწი იყო შავ მთაზე ეფრემ მცირესთან, ანდა ეს იმას ნიშნავს, რომ იყო მოწაფე ეფრემ მცირეს სალიტერატურო სკოლისა.

დაახლოებით 25—30 წლისა კონსტანტინოპოლში ჩასულა სწავლის დასამთავრებლად და, ბუნებრივია ვიფიქროთ, რომ იგი შევიდა იმ დროს არსებულ კონსტანტინოპოლის უნივერსიტეტში²,

¹ სერ. გორგაძე ამას ამტკიცებს პეტრიწის ლექსიკის ვარჩევით. ამ აზრისა იყო ნიკო მარცი (იხ. ი. პეტ. ნემესიის თარგმნის ს. გორგაძის წინასიტყვაობა, გვ. VIII).

² ეს უნივერსიტეტი დაარსა იმპერატორმა კონსტანტინე მონომახმა 1045 წელს. იგი ორი ფაკულტეტისაგან შესდგებოდა, იურიდიულისა და ფილოსოფიურისაგან. ფილოსოფიური ფაკულტეტის, ანუ აკადემიის ხელმძღვანელად მეფემ მიქაელ ფსელლოსი დანიშნა საპატრიო წოდებით: *πατριος τῆς φιλοσοφίας* — ფალოსოფოსთა მეთაური. ამ დიდი მოხერხებისა და ნიჭის (რომელიც უფრო ფართო იყო, ვიდრე ღრმა) მქონე კაცმა სულ მალე თავისი ფაკულტეტი მსოფლიო მეცნიერების ცენტრად აქცია. აქ ასწავლიდნენ გრამატიკას, რიტორიკას, დიალექტიკას, არითმეტიკას, გეომეტრიკას, ასტრონომიას, მუსიკას, ფიზიკას, მეტაფიზიკასა და თეოლოგიას. ფსელლოსი ამტკიცებს, რომ მის აუდიტორიაში თავს იყრიდნენ მთელი იმდროინდელი მსოფლიოს წარმომადგენლები, იგი მსმენელთა შორის ხე-

სადაც ფილოსოფიას იმ ხანებში იოანე იტალი მეთაურობდა.¹

1082—3 წელს მომხდარი ამბების შემდეგ პეტრიწი კონსტანტინოპოლიდან უნდა წასულყო. 1083 წელს პეტრიწონში (მაკედონიაში) გრიგოლ ბაქურიანმა დიდი მონასტერი დაარსა სემინარიით, სადაც, როგორც ეტყობა, იოანე დამკვიდრდა და თავისი სახელწოდება პეტრიწი, თუ პეტრიწონელი, აქედან მიიღო.

ქრონოლოგიის მიხედვით დასაშვებია, რომ პეტრიწი კონსტანტინოპოლში იყო იოანე იტალის მოწაფე. მართლაც, ცნობილმა ბიზანტინოლოგმა უსპენსკიმ გამოაქვეყნა წერილი იოანე იტალის მიერ მიწერილი, მიმართ ვინმე იოანე აბხაზისა, ე. ი. იოანე ქართველისა, რომელიც იტალის მოწაფე ყოფილა. წერილი დაწერილია 1082 წლის შემდეგ და იტალი უწონებს საქციელს თავის მოწაფეს იოანე ქართველს, რომელიც სასამარალოს დაუკითხავს, როგორც მოწმე. თუმცა პირდაპირი ფაქტი არ არსებობს იმის დასამტკიცებლად, რომ ეს იოანე ქართველი არის ის პირი, რომელსაც შემდეგ ისტორიამ იოანე პეტრიწი უწოდა; მაგრამ ქრონოლოგია სრულს უფლებას გვაძლევს დავუშვათ ასეთი რამ-ამ ხანისათვის პეტრიწი იქნებოდა დაახლოებით 30 წლის კაცი.

რამდენი წელი იმოღვაწა მან პეტრიწონის მონასტერში, ეს მთლად ცნობილი არ არის. პროფ. კ. კეკელიძის მიხედვით ეს იყო 1083—1114 წლები. ეტყობა აქ გაშალა მან ფართო ლიტერატურული მოღვაწეობა. საქართველოში დაბრუნებული უნდა იყოს მხოლოდ XII საუკუნის დასაწყისში, გელათში სამოღვაწეოდ, და ისიც ნამდვილად 1106 წლის შემდეგ. რუის-ურბნისის „ძეგლის წერაში“ პეტრიწის გვარი არ არის მოხსენებული, ე. ი. 1103 წ. იგი ჯერ კიდევ საქართველოში არ იყო. პეტრიწი გარდაცვლილი უნდა იყოს 1126 წლის მომდევნო ხანაში, ე. ი. მეფე დემეტრე პირველის მეფობის დროს, რადგან მას ტრადიცია ასახელებს შესხმის ავტორად დემეტრეს გამეფების გამო.

პეტრიწის ანუ „იოანე ფილოსოფოსის“, ლიტერატურული სახელი ძალიან დიდი იყო ძველ ქართულ მწერლობაში. ტრადიცია

დაეს არაბებს, ეგვიპტელებს, სპარსელებს, ადამიანებს ჩამოსულს დასავლეთიდან. ამ უკანასკნელთა რიცხვს ეკუთვნოდა იოანე იტალი, რომელიც იმპერატორ—მიხეილ დუკას დროს თვითონ იქნა დანიშნული ფილოსოფოსთა ჰიპატად. იოანე იტალმა კიდევ მეტი აღრახური ასტეხა უნივერსიტეტის ირგვლივ, მან ახალგაზრდობისა და უცხოელების კიდევ უფრო დიდ გუნდს მოუყარა თავი. მასთან, როგორც ეტყობა, ქართველებიც სწავლობდნენ. იმპერატორ ალექსი კომნენის არ მოსწონდა იოანე იტალი. ჯერ სამოქალაქო და შემდეგ საეკლესიო სასამართლოს გაასამართლებია იგი, ბრალდებული ერეტიკოსობაში, შეჩვენებული ეკლესიის მიერ, გააძევა 1083 წელს.

¹ იხ. Fr. Fuchs: „Die höheren Schulen von Konstantinopel in Mittelalter“. 1926, № 24.

მასში ხედავდა პეტრიწონული ლიტერატურული სკოლის დამაარსებელს, ქართული ენის რეფორმატორს, ქართული გრამატიკის შემდგენს, მაღალი სტილის შემომღებს და, უწინარეს ყოვლისა, ფილოსოფოსს და თეოლოგს, მაგრამ აგრეთვე მეცნიერს, ასტრონომსა და ასტროლოგს.

ჩვენამდე პეტრიწის სახელით მოუღწევია საკმაოდ მრავალ ლიტერატურულ ძეგლს, ასკეტურს, ეგზეგეტურს, ჰაგიოგრაფიულს, ისტორიულს (ეს არის ებრაელთა ცნობილი ისტორიკოსის იოს. ფლაბიოსის წიგნი „მოთხრობანი იუდაებრივისა სიტყვათადასა-ბამობისანი“, ჩვენამდე მოუღწევია ხუთმეტს წიგნს ამ ნაწარმოებისა, უკანასკნელი ხუთი წიგნი კი დაკარგულია) და სხვ. დაკარგულია პეტრიწის ქართული გრამატიკა. ტრადიცია მასვე მიაწერს მრავალი იამბიკოს ავტორობას¹.

ხოლო „კელლინსა შინა გენათისასა“ ე. ი. გელათის მონასტერში, XII საუკუნის პირველ მეოთხედში მას ბერძნულიდან ქართულად გადმოუღია.

1) ნემესიოს ემესელი: Περὶ φάσεως ἀνθρῶπου.

2) პროკლე დიადოხოსი: Στοιχῆ:αιεὶ θεολογικῆ;

3) არისტოტელე: Τὴ Τροικᾶ.

4) არისტოტელე: Περὶ ἐρμῆ:είσε

ორ უკანასკნელ შრომას ჩვენამდე არ მოუღწევია. ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათვის კაცისა“ გამოცემულია 1914 წ. სერ. გორგაძის მიერ.

რაც შეეხება პროკლე დიადოხოსის ცნობილ წიგნს „კავშირნი ღმრთისმეტყველებითნი“, რომელიც ახლა გამოდის სტამბური წესით, იმან ჩვენამდე მოაღწია მრავალი ხელთნაწერის სახით. უძველესი მათ შორის გადაწერილია XVII საუკუნეში.

ხელთნაწერი ეგზემპლარები ამ ნაშრომისა შემდეგ სურათს იძლევიან. წიგნი იწყება შესავალით, რომელიც ეკუთვნის მთარგმნელს და რომელიც მოკლედ იძლევა შრომის მთავარ იდეას, მეორე ნაწილია: „პროკლე დიადოხოსისა, პლატონურისა ფილოსოფოსისა კავშირნი ღმრთისმეტყველებითნი თავნი ორას და ათ ერთნი“. აქ მოცემულია არა მარტო თარგმანი პროკლეს ცნობილი წიგნისა Στοιχῆ:αιεὶ, არამედ მთარგმნელის მიერ შედგენილი ვრცელი კომენტარიებიც. მოკულობით კომენტარიები რამდენიმეჯერ უფრო დიდია. ვიდრე თვითონ ტექსტი. ხელთნაწერებში პროკლეს ტექსტს გვერდზე მიწერილი აქვს „პროკლესაგან“, კომენტარიებს კი „იოვანესაგან“ და ამით ადვილად განირჩევიან ერთმანეთისაგან ტექსტი და კომენტარიები.

¹ იხ. კ. თ. კ. ე. ე. ლ. ი. ძე: „ქართული ლიტერატურის ისტორია“ ტ. 1, გვ. 301—310.

შრომის შესამე ნაწილი წარმოადგენს ძალიან ვრცელ ბოლოსიტყვაობას, რომელიც ეკუთვნის მთლიანად მთარგმნელს და რომელიც იძლევა პროკლეს ფილოსოფიის საერთო შეფასებას და მთარგმნელის მსოფლმხედველობას და გვაცნობს ზოგ რაიმეს მთარგმნელის ვინაობის შესახებაც¹.

ამ ბოლოსიტყვაობის შესწავლამ ჩვენ მოულოდნელ აღმოჩენამდე მიგვიყვანა. აღმოჩნდა, რომ ეს ე. წ. ბოლოსიტყვაობა სინამდვილეში წარმოადგენს ორ ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელ ნაწარმოებს. დაამთავრებს რა პროკლეს შეფასებას და საკუთარი მსოფლმხედველობის დალაგებას, პეტრიწი ამბობს: „მიზეზი აწ კუალად გარდმოღებად ჩემ მიერ წიგნისა ამის ესეობს: პირველ რამეთუ განმრავლდეს გარდმომღებელი და სხუასა აღუჩნდის სხუად“ (გვ. 219). შემდეგ იგი შენიშნავს, რომ ფილოსოფიის ცოდნას, მისი ენისა და აზრის შეთვისებას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს სამღვთო წერილის ძნელი ტექსტების გადმოთარგმნა-გაგებისათვის. მას მოჰყავს მთელი რიგი მაგალითები იმისა, თუ მისი მეთოდით სახარება რამდენად უფრო კარგად ითარგმნება, ვიდრე იგი იმ დროს მოიპრეგებოდა. თუ სიტყვა „არ იწარება, განავრძობს იგი, გიჩუნებუა თქუენთა ულუმპიანთა ძლევათ“, ე. ი. თუ არ გეწყინებათ, კიდევ გიჩვენებთ ძლიერებას თქვენი ულუმპიელებისა. ასე უწოდებს იგი მთარგმნელების რომელიღაც სკოლას, შეიძლება მთაწმინდელეებზედაც კი იყოს ლაპარაკი.

შემდეგ მას მოჰყავს თავისი თეორია ქართული ენის რეფორმისა, ე. ი. წინადადებანი ქართული ენის სამეცნიერო ენად გადაქცევისათვის, იმოწმებს არისტოტელესა და ამტკიცებს, ყოველივე რომ გაითვალისწინა და ისწავლა, როცა ამოვიდა ცისკარი მისი გონებისა, როცა თავედან მოიშორა „ბნელი უმეტრებათა“, მაშინ „აღვიშურვე ტომისათვის გუართა ჩემთასა მე მიღმობაჲ ენისაჲ გალექსებული და მესხუეი მდაბრიონთაგან“ (გვ. 220). ე. ი. აქ ლაპარაკია „გალექსული ენის“ მდაბიური ენისაგან განსხვავებაზე, ე. ი. იმაზე, რასაც შემდეგში მალალი და დაბალი სტილი ეწოდა, ანდა იმაზე, რასაც მეცნიერული მსჯელობის ენა და ჩვეულებრივი სახმარი ენის განსხვავება ეწოდება.

კიდევ მოჰყავს რამოდენიმე მაგალითი თავის თეორიის დასასაბუთებლად და გადადის თავისი ცხოვრების ვინაობის მოყოლაზე. ყოველივე ამის გამო მე გავხდი მსხვერპლი მრავალ სენთა, უცხოებათა, შურთა და ვერავაობისაო. მე ერთნაირად მღვენიდნენ ბერძნები და ქართველებიო. „ქართველნი თანადგომისა წილ და თქუმისა ესთა ეითარმედ, წმიდასა განგებასა ღმერთისასა კაცი ტომისაგან ჩუენისა უწარმოებია, კელოვნებათაგან სული[სა]თა დაკელოვნებული, ხოლო

¹ სტამბურ გამოცემაში პროკლეს წიგნი გამოდის პეტრიწის შრომების I ტომის სახით, უკვე გამოსული მეორე ტომი შეიცავს პეტრიწის ორიგინალურ შემოკმედებას ცალკე შრომის სახით გამოკრებილს ხელნაწერებიდან.

ხედვათაგან გონებასათა გაგონებებული“... (იხ. გვ. 222). ე. ი. იმის მაგივრად, რომ ქართველებს მადლობა გადაეხადათ ღმერთის განგებისათვის, რომ მათი ტომისაგან წარმოიშვა კაცი ყოველმხრივ განსწავლილი და დახელოვნებული და სხვ., და ამის გამო გვერდში ამომდგომოდნენ და დამხმარებოდნენ, ბრძოლა და დევნა გამოვიტყველდესო. ქართველების ეს საქციელი ორი გარემოებით იყო გამოწვეული, ორი უმეტრებისაგან გამომდინარეობდაო. ერთი უბრალოდ იმისაგან, რომ უსწავლელობის გამო იყვნენ უმეტარიო და მეორე იმის გამო, რომ არ იცოდნენ, რომ უმეტარნი და უსწავლელნი იყვნენ, როგორც ამას მოხდენილად სოკრატე იტყვისო: „ვინაჲ ძვრთასაცა უძვრეს ესე, რომელ ორითა იპყრობოდეს უმეტრებითა: პირველ მარტივად უმეტრებითა სასწავლოთაჲთა, და კუალად მეორედ თვთ მის უმეტრებისა უმეტრებითა, ვითარ იტყვს სოკრატე, რამეთუ „ძნელ სენი, არამედ უფიცვის უმეტრებაჲ სენისაჲ“ (გვ. 222).

ასე, რომ ჩვენთვის ხელი არ შეეშალათ და საშუალება არ წაერთმიათ „თვთ მათ ხედვათა ვფუცავ სურვილსა, რომელ ენაჲმცა ენისადა გამეწყო და ხედვამცა ფილოსოფოსთა განცდისაჲ მეარისტოტელურა და ღმერთისმეტყველებაჲ ნივთისაგან მიუხებელი წარმოგეყენა“, ე. ი. ვფიცავ, რომ ენასაც დავამუშავებდი, ფილოსოფოსთა თეორიაში ვიარისტოტელბდი და წამოვაყენებდი ღვთისმეტყველებას ნივთისაგან ხელშეუხებელსო.

რადგან ეს ასე არ მოხდაო, ამიტომო „აწ შეძლებისაებრ და ძალისა ჩემისა აწცა ვიღონო სწორადვე წყალობათა ღმერთისათა დავითის¹ გამგონებისა და წყალობითა და თანადგომისა მინდობილმან“ გავაკეთე რაც შემეძლო, შეეხებოდა ეს ენას, სიტყვიერებითი და ხედვითი აზრს, ფილოსოფიას თუ ღვთისმეტყველებასო და ეს გავაკეთე ისე: როგორც ეს ამასწინათ „ნემესიორჲს წიგნისა შეწყობასა შინა მესარკა“-ო. (გვ. 222—23).

აქ მთლიანად და სავსებით თავდება ყოველივე ის, რაც იოანე პეტრიწს სათქმელი ჰქონდა პროკლეს წიგნის შესახებ. მაგრამ ფაქტიურად ხელთნაწერი აქ არ თავდება. ამ ადგილის არშიაზე ხელთნაწერებში მიწერილია მსხვილი ასოებით: „იოანე ფილოსოფოსი“, ამას მოჰყვება იამბიკო, რომლის აზრი ძალიან ძნელი გასაგებია და შემდეგ იწყება ახალი გამოკვლევა, რომლის თემა სულ სხვაა, ვიდრე აქამდე იყო. იგი ერთი სიტყვითაც აღარ შეეხება იმ ძირითად პრობლემას, რომლის შესახებ აქამდე წარმოებდა მსჯელობა. ამ ახალი გამოკვლევის თემა შეეხება ცნობილი თეოლოგი ბასილი დიდის ღვაწლისა და მნიშვნელობის დალაგებას; ეხება იგი ბასილ დიდს

¹ ვინაჲ ეს დავითი, რომლის წყალობასა და თანადგომას პეტრიწი მინდობია? დავით აღმაშენებელი უნდა იყოს. თუმცა სამარკლიან გაკვირვებას გამოთქვამს აკადემიკოსი იუ. ჯაუხიშვილი იმის გამო, რომ არ არის ნათქვამი „მეფისა დავითისა“.

როგორც ლეთისმეტყველს და ბუნებისმეტყველს, როგორც ფილოსოფოსს და ასტროლოგს, როგორც რიტორსა და გრამატიკოსს, ატარებს მასსა და პლატონს შორის პარალელს და ხაზს გაუსვამს მათ სულიერ ნათესაობას, თუ იმას, რომ ბასილი დიდი პლატონს იყენებდა და სხუადასხვა. ტრაქტატის დედაწერი იმის ჩვენებაში უნდა იყოს, რომ ყოველთვის უებრო და უხადო ბასილ დიდიც პლატონს ემყარებოდაო და სხე.

რა დანიშნულებისათვის უნდა დაესწერა პეტრიწს ეს ტრაქტატი? ან იმისათვის, რათა გაემართლებია თავისი წამოწყება და პლატონის გამოყენების მაგალითი ეჩვენებია ქრისტიანობაში, ანდა შეიძლება ეს იყოს წინასიტყვაობა ბასილ დიდის რომელიღაც შრომის ქართული თარგმანისათვის. რათა ქრისტიანული ორტოდოქსიის ამ უდიდესი წარმომადგენლის აზრები სწორად დაეღაგებია, პეტრიწს სახელმძღვანელოდ აუღია გრიგოლ ლეთისმეტყველის (ნაზიანზელის) „სიტყვაჲ ეპიტაფიად დიდისა ბასილისათვის“. ამ წიგნის თარგმანი ეფრემ მცირისა ძალიან გავრცელებული და ცნობილი იყო იმ დროს.

ზემოთ მოყვანილი ავტობიოგრაფიული ცნობებიდან ნათელია, რომ ჩვენამდე მოღწეული ფილოსოფიური ნაწერები პეტრიწს თავისი ცხოვრების უკანასკნელ პერიოდში დაუწერია, ე. ი. სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ. ჯერ ნემესიო ემესელის წიგნი გადმოუთარგმნია და შემდეგ პროკლე გაუმართავს. უნდა ვიფიქროთ, რომ ამას მოჰყვა არისტოტელეს ზემოთდასახელებული შრომების თარგმანი. თავის კომენტარიებში იგი ხშირად ეხება, იყენებს და კიდევაც ეკამათება არისტოტელეს „ორგანონს“ და, ბუნებრივია, რომ ზემოთდასახელებულ შრომებს, რომლებიც „ორგანონის“ ნაწილებს წარმოადგენენ, სიამოვნებით გადმოაქართულებდა, თუ ამისათვის შესაფერისი ვარემოება იქნებოდა.

ორიოდე სიტყვით საჭიროა შევეხოთ იოანე პეტრიწის ენისა და სტილის საკითხს. თუ მაგ. წაიკითხავ დაახლოებით იმავე ეპოქაში არსენ იყალთოელის მიერ გადმოთარგმნილ დამასკელის „დიალექტიკას“, გაკვირვებული დარჩები მთარგმნელის ნათელი და გასაგები ენით. ტყუილად კი არ ამბობს იყალთოელი თავის თარგმნის წინასიტყვაობაში, რომ თუ მკითხველი აქა-იქ ამ ნაწარმოებში ბუნდოვან ადგილს ნახავს, ეს გამომდინარეობს ბერძნული ტექსტის ზედმიწევნითი „შედარებულობისაგან“ და არა იმისაგან, რომ შე სწორ ქართულზე საგნის გადმოცემა არ შემძლიაო¹. აიღეთ ახლა და წაიკითხეთ პეტრიწის ძნელი და მძიმე ენა, ხელოვნური და მკაცრი, თუმცა პოეტური, მაგრამ ძალიან ძნელად დასაძლევია სტილი. მისი ბნელი სტილი, ხელოვნური ცნებათა ენა ფილოსოფიის ისტორიის მკოდნეში გარკვეულ ასოციაციებს იწვევს, იგი ძალიან მოგვაგონებს

¹ იხ. საქარ. მუხ. ხელნ. S ფონდი № 1483.39 v.

ხელოვნურ. ცნებათა ენას დასავლეთის გვიანი სქოლასტიკისა და შემდეგ გერმანელი იდეალისტებისას, პეგელის, ფიხტეს და კანტის აგრეთვე ხელოვნურად შექმნილ ცნებათა ენას და ბუნდოვან სტილს.

პეტრიწი ამტკიცებს, რომ ფილოსოფიური აზროვნებისათვის საჭიროა ენა. „მესხუეი მდაბრიონთაგან“ ე. ი. განსხვავებული მდაბიოსაგარ, იგი აყენებს, ასე ვთქვათ, მეცნიერულ ცნებათა ენის თეორიას და ფაქტიურადაც ატარებს ამას თავის ფილოსოფიურ, ნაწარმოებში. რადგან იგი ხედავს, რომ ჩვეულებრივი სალიტერატურო ქართული; თუგინდ კლასიკური „ულუმპიანთა“ ქართული, რომლისათაც მშვენიერად გადმოითარგმნა სამღვთო წერილის მხატვრული სტილი და ენა, ვერასხვით ვერ გამოხატავდა იმ ცნებათა უკიდურეს განყენებულსა და სქოლასტიკურ კონსტრუქციას, იმ გაუთავებელ დიალექტიკური კვანძებით ფორმალისტურ სიტყვათა და ცნებათა თამაშს, რომელსაც აღგილი აქვს პროკლეს „თეოლოგიაში“ (ბერძნული ენა ათასი წლებით მუშავდებოდა ასეთი დიალექტიკური კვანძების გამოსათქმელად), ამიტომ პეტრიწი ფილოსოფოსი და მოაზროვნე გადასწყვეტს ქართველებსაც შეუქმნას ასეთი დიალექტიკური და თეორეტული ენა.

ცხადია, რომ ეს ენა ხელოვნური უნდა ყოფილიყო. ამის შექმნა ერთი დაკვირვით არ შეიძლებოდა, ამისთვის დიდი მუშაობა და საკუთარი ძიებისა და განვითარების გზა იყო საჭირო. მეცნიერული ტერმინებით მსაჯ ენასთან ერთად უნდა შექმნილიყო ფილოსოფიური, დიალექტიკურად მდებდურიებელი, ცნებათა ენა. ნემესიოსის თარგმანში გვხვდება მაგალითები, სადაც ცნება მარტივი მსჯელობით, ე. ი. სიტყვა ფრაზით არის გადმოღებული, მაგრამ, როგორც ეტყობა, საბოლოო ანგარიშით სულ სხვა გზა აურჩევია პეტრიწს. ეს გზა შემდეგში უნდა მდგომარეობდეს. იგი იღებს ჩვეულებრივი ქართული სიტყვის ძირს და აკეთებს აქედან ფილოსოფიური ცნების გამომხატველ ტერმინს, ანდა იხმარიებს იმდროინდელ ქართული ენის ერთ-ერთ დიალექტს, ასე აკეთებს ახალ ქართულ სიტყვას. სადაც ესეც აღარ ყოფნის, იქ იგი მიბაძავს ბერძნულს. ქართულ სიტყვებს აწყობს ბერძნული სიტყვების მიხედვით და ქართული სიტყვებიდან ჰქმნის ისეთსავე სიტყვების დიალექტიკურ თამაშს, რაც ფილოსოფიურ ბერძნულისათვის დიდი ხნიდან დადგენილი და გასაგები იყო. იგი თარგმნის ქართულად ბერძნულ სიტყვებს, მაგ. თეორიას, ლოგოსს, ლოგიკას, დიალოგს და მთელ რიგ სხვას.

სადაც ეს ხერხიც აღარ ყოფნის, იქ პეტრიწს პირდაპირ გადმოაქვს ქართულში ბერძნული ტერმინი, რაც ბერძნული ენის უკოდინარი მკითხველისათვის მთლად გაუგებრად ხდის პეტრიწის ტექსტს. თუ ყველა ამ სიძნელეს დაძლევეთ, თუ მრავალჯერ წაკითხვით შეეჩვევით პეტრიწის ენის თავისებურებას, მისი სტილი უსათუოდ ინტელექტუალურად მომხიბლავი, ცნებებით მდიდარი და აღმასივით მაგა-

რია. რადგან ისტორიულ გარემოებათა გამო, პეტრიწს გამგრძელე-ბლები აღარ ჰყოლია, თუ მათ ჩვენამდე აღარ მოულწევია, ამიტომ მისი მკაცრი მეცნიერულ თეორეტიული ენა უნიკუმის სახით არის წარმოდგენილი ქართული ენისა და სტილის ისტორიაში. როცა XVIII საუკუნეში ცნობილმა ანტონ კათალიკოსმა XII საუკუნის რენესანს მოჰკიდა ხელი და ხელმეორედ წამოიწყო ენის რეფორმა, მაღალი სტილისა და მეცნიერულ-ხელოვნური ენის შექმნა გადასწყვიტა, როგორც ცნობილია, პეტრიწის ტყვეობაში აღმოჩნდა და ამის ენა და სტილი იმდენად „მაღალი“ და „ბუნდოვანი“ აღმოჩნდა, რომ პეტრიწის ცნებათა სქოლასტიკაც დაჩრდილა. პეტრიწის წამოწყება გენიალური კიდილი იყო აზროვნების ქვეყანაში, ანტონ კათალიკოსის მოღვაწეობა კი უხერხემლო ეპიგონობა.

XIII საუკუნეში პროკლეს წიგნი იოანე პეტრიწის კომენტარიებითა და წინასიტყვაობით ქართულიდან სომხურად იქნა გადათარგმნილი, ჩვენამდე მოაღწია უძველესმა სომხურმა ხელთნაწერმა, მეცამეტე საუკუნისამ¹.

4. პეტრიწის განათლებისა და ფილოსოფიური.

ფილოსოფიური მოღვაწეობის წყაროები

პეტრიწის ლიტერატურული მოღვაწეობის გაცნობა გაკვირვებას იწვევს მკითხველში ავტორის ყოველმხრივი განათლების გამო; განსაკუთრებით გაკვირვებას იწვევს იმ დროისათვის არაჩვეულებრივად კარგი ცოდნა ანტიკური მწერლობისა საერთოდ და ფილოსოფიისა კერძოდ. ნიკო მარტი ამ საკითხის შესახებ სწერს:

„პროკლესათვის კომენტარიების შემდგენი იოანე მუდმივ ტრიალებს არა მარტო ნეოპლატონიკოსთა ქვეყანაში, არამედ ანტიკურ პოეტებისა და ფილოსოფოსების ქვეყანაშიაც.“

ქესიოდე და ჰომეროსი მას მასალას აწვდიან. ჰიპოკრატე, ემპედოკლე, პარმენიდე ხშირად პლატონი მისთვის ავტორიტეტები. ციტირებულია ხშირად პლატონი, რომელსაც იგი აღიღებს ეპითეტებით „დიადი“, „ღვთაებრივი“. სოკრატეს სახელი თითქმის არ შორდება ძეგლის არც ერთ გვერდს, სადაც მოყვანილია მრავალი ციტატი პლატონის ნაშრომებისაგან.“²

იგი იცნობს თითქმის ყველა გამოჩენილ ნეოპლატონიკოსს; მას აინტერესებს ქრისტიანობის წარმოშობის ისტორიული წყაროები,

¹ როგორც ცნობილია, დავით აღმაშენებელმა საქრისტიანო სომხეთი გამოვლინა თურქების ბატონობას (ქ. ანი აილი 1123 წელს) და საქართველოს პროვინციად აქცია. ასეთად დარჩა სომხეთი მეთოთხმეტე საუკუნემდე. ამან ხელი შეუწყო ამ ორი ზღლის კულტურულ ერთიანობას და სომხებმა თავიანთ განათლებულ საზოგადოებას არა ერთი და ორი იმდროინდელი ქართული ლიტერატურული ძეგლი გააცნეს მოხდენილი თარგმნების საშუალებით.

² Н. Я. МАРР. — „Июль Петрических“, стр. 39.

იგი თარგმნის ქართულად ცნობილ ებრაელთა ისტორიკოსს იოსებ ფლაბიოს ცხადია, ბერძნულ ისტორიულ საეკლესიო მწერლობას იცნობს ზედმიწევნით. იცნობს სირიისა და საბერძნეთის ყველა გამოჩენილ ლეთისმეტყველს. რაც შეეხება საშუალო საუკუნეების ფილოსოფიის მთავარ წყაროების ცოდნას, ე. ი. პლატონისა და არისტოტელეს, ამ საკითხზე ჩვენ სპეციალურად შევჩერდებით ქვემოთ.

გაურკვეველია მისი დამოკიდებულება არაბეთის კულტურის წრესთან, თუმცა კაცი, რომელსაც პროკლე ასე ჰყვარებია, არ შეიძლება არ დაინტერესებულყო არაბული ფილოსოფიით, თუგინდ პროკლესთან დამოკიდებულების საკითხის გამო, მით უმეტეს, დაეით აღმაშენებლის ეპოქა ამისათვის საბაბსა და საშუალებას იძლეოდა.

ჩვენ ვღებულობთ ჰიპოთეზას, რომ პეტრიწმა თავისი ფილოსოფიური განათლება დაამთავრა ოთხმოციან წლებში კონსტანტინოპოლის უნივერსიტეტის ფილოსოფიურ ფაკულტეტზე იოანე იტალის ხელმძღვანელობით. თუ ამ ჰიპოთეზის ვერიფიცირების შესაძლებლობაში გამოგვედავებინ, ჩვენ ხელთ მაინც ის უტყუარი ფაქტი გვრჩება, რომ თვითონ პეტრიწი ათეული წლების შემდეგ ეკამათება იტალიელებს, ე. ი. იოანე იტალს და მის სკოლას. იგი აკრიტიკებს ერთერთ დებულებას იოანე იტალისა და მისი სკოლისას, ამ კონტექსტში იგი მოიხსენიებს მათ ერეტეიკოსებად, ე. ი. იმათ, რომელთა ერეტეიკოსობის მონაწილე ახალგაზრდობაში ნამდვილად თვითონაც იყო. ამ ფაქტით დამტკიცებულია, რომ პეტრიწი იოანე იტალის ამბებს კარგად იცნობდა.¹

საინტერესოა აღინიშნოს, რომ პეტრიწი კარგად იცნობს აღმოსავლეთის ხალხების და სხ. მითოლოგიასა და მსოფლმხედველობას, რასაკვირველია, ბერძნული წყაროებიდან. იცნობს აგრეთვე საშუალო საუკუნეების უმაღლესი სკოლის წესდებაში შეტანილ მეცნიერულ დისციპლინებს, მუსიკით დაწყებული და ასტრონომიით გათავებული.

ნათქვამიდან ცხადია, რომ იოანე პეტრიწის განათლების მთავარი წყარო და მოტივი უნდა მოინახოს კონსტანტინოპოლის უნივერსიტეტის ფარგლებში, იმ ფილოსოფიურ მოძრაობაში, რომელიც მიქაელ ფსელოსით დაიწყო და რომლის განვითარებულსა და დამთავრებულ სახეს იოანე იტალის ლექციები წარმოადგენდნენ სწორედ მაშინ, როცა იოანე პეტრიწი მისი მსმენელი იყო.

¹ „გინა სადა ყოველმან იტალიელთა წვალეზამან ვითარ ქალწულსა პატრივი სცა და მიემსახურა“, ე. ი. როგორც ეს იტალიელთა ერეტეიკოსობას ქალწულის საკითხში აღმოაჩნდაო, რახეა აქ ლაპარაკი თუ გაეიხსენებთ, რომ იოანე იტალის წინააღმდეგ წაყენებულ ბრალდებათა ერთ-ერთი პუნქტი აზბობდა, რომ იტალი არ იცნობს ლეთისმშობლის ქალწულობას, ე. ი. რომ მარიამ ქალწული დარჩა იმას შემდეგაც, რაც მაცხოვარი შვა, მაშინ მივხვდებით, რომ ამ კრიტიკული შენიშვნით პეტრიწი ეკამათება იოანე იტალის და ე. წ. იტალიელებს, რომლებიც მთელ სკოლას წარმოადგენენ XII საუკუნის ბიზანტიური სკოლასტიკის ისტორიაში.

მიქაელ ფსელლოსი ტიპიური სქოლასტიკოსი იყო სიშუალო საუკუნეებისა. სქოლასტიკის იმ სკოლის ერთერთი პირველი წარმომადგენელია, რომელმაც ფილოსოფიას ერთგვარი დამოუკიდებლობა მიანიჭა; რასაკვირველია, სქოლასტიკის ამ მიმართულებას რელიგიის პირველობის დოგმა არ შეუცვლია, მაგრამ რადგან ახლა მისთვის ანტიკური ფილოსოფიაც ძვირფასი გამხდარა, ამიტომ სურს დაამტკიცოს, რომ წარმართულ ფილოსოფიაშიც გამოცხადებისა და განგების რელიგიის მზე იყო: ამოსული, მხოლოდ ეს იმათ შეგნებული არ ჰქონდათო.

მიქაელ ფსელლოსი არწმუნებს თანამედროვეობას, რომ იგი ქრისტიანობამ მიიყვანა პლატონთან და არისტოტელესთან, აქედან მას გზა გაუყავავს პლოტინისა, იამბლიხისა, პორფირისა და დასასრულ წარმტაც პროკლესაკენ. ყველა ფილოსოფოსზე მალა იგი აყენებს პლატონს, აქედან მისი პლატონიზმი; ნაკლებად მოსწონს არისტოტელე, მაგრამ ფილოსოფოსთა სიბრძნე მანც განგებისა და გამოცხადების სიბრძნეზე ნაკლებად მიაჩნია, ამიტომ ფილოსოფოსთა მზე პლატონიც კი უმეტარი აღმოჩნდება, თუ ლეთისმეტყველს დაუპირისპირებთ: „*ὃς οὐδέ τις ἄνθρωπος ἀνέστη ἰσχυρότερος αὐτοῦ Πλάτωνος ἢ ὁ μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος ἢ ὁ μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος*“ = არავის აღამიანთა შორის არ შეუძლია შეეჯიბროს პლატონს, გარდა ლეთისმეტყველობაში დიდისი გრიგორისა“.¹

გადაპარბებით პლატონით გატაცებისათვის მას ცხარე კამათი ჰქონდა თავის ახალგაზრდობის მეგობარ იოანე ქსიფილინესთან, რომელიც ფსელლოსთან ერთად პროფესორი იყო კონსტანტინოპოლის უნივერსიტეტში და შემდეგ პატრიარქი გახდა. მტრებმა ფსელლოსს ელინობა მოუგონეს და წარმართობაში დასდეს ბრალი, მაგრამ საქმე გასამართლებამდე არ მისულა. მიქაელ ფსელლოსს, მსოფლიო ისტორიის ერთერთ უდიდეს ოსტატს ყოველგვარი მოხერხებისა და შეგუებისა, მკირე წერილი დასკირდა მეფესთან, რათა მონარქი დაერწმუნებია თავის ორტოდოქსობაში და ისიც დაემტკიცებია, რომ სულ ადვილად შესაძლებელი იყო პლატონის იმდაგვარი ინტერპრეტაცია, რომ აქედან ქრისტიანობისათვის დიდად სასარგებლო საქმე გამოვიდოდა და ამით ყოველივე ეჭვი გაფანტა და ამ გამარჯვებებს დაჩეუღმა ფილოსოფოსმა და მეფეთა აზრებისა და სურვილების დიქტატორმა, ერთხელ კიდევ სძლია თავის მრავალრიცხოვან მტრებს.²

თავისი პლატონიზმით და თავისი სქოლასტიკით მიქაელ ფსელოსმა უსათუოდ შეარყია ბიზანტიის იდეოლოგიის ის წუმბე, რომელიც ეკლესიის ცნობილი ტირანის, პატრიარქი ფოტიოსის მიერ იყო დაყენებული, და რომლის დამასკელურ ფორმალიზმსა და ფსე-

¹ იხ. M. Baumgarten, Ueberwegs Grundrisse etc. ტ. II, გვ. 365.

² იხ. K. Krumbacher: „Geschich. d. byz. Litter. გვ. 435.

ვდო-არისტოტელის უკვე საუკუნე ნახევრის ისტორია ჰქონდა. მაგრამ ფსელლოსი ამას იქით არ წასულა და მისი ნააზრევის რენესანსის ეპოქის დამწყებად გამოცხადება უბრალო ვერბალიზმი და ისტორიის უკოდინარობაა. მას მომავალ დასავლეთელ რენესანსის წარმომადგენლებთან აკავშირებს მხოლოდ გარეგნული გარემოება, სახელდობრ ის, რომ ბერძნებს ბერძნულად ჰკითხულობს, XI საუკუნის დასავლეთ სქოლასტიკოსებს კი ჯერ ბერძნული არ სკოდნიათ. იდეოლოგიის შინაარსის მიხედვით კი მას ყველაფერი საერთო აქვს სქოლასტიკასთან, არაფერი — რენესანსის ეპოქასთან.¹

იოანე პეტრიწს მიქაელ ფსელლოსის ზეგავლენა უშუალოდ აღარ განუცდია. სამაგიეროდ მან იოანე იტალი მოისმინა და მისი მეშვეობით შევიდა ფსელლოსის მიერ გამოწვეულ იდეურ მოძრაობაში.

იოანე იტალი მალალი ნიქისა და დაუდგარი ბუნების კაცი იყო. ანა კომნენი იუწყება, რომ მან მოწაფეობა პსელლოსთან ახირებული ეესტითა და უწმაწური კამათით დაიწყო. პსელლოსის დიპლომატობა და მოქნილობა მას არ მოსწონდა. იტალიელი ეკუთვნოდა იდეოლოგიას, რომლებიც მხად არიან მსხვერპლი გახდნენ თავიანთი პრინციპებისა, პსელლოსის ტიპის კაცი კი საქმეს ასეთ უკიდურესობამდე არ მიიყვანს. უფრო რადიკალურად მოაზროვნე, ვიდრე პსელლოსი, იგი თავის ძიების ცენტრს არისტოტელეს ლოგიკური ნაწერების კომენტარიებზე გადაიტანს, იგი „ორგანონს“ ასწავლის და უხსნის თავის მსმენელებს, ნეოპლატონიკოსებიდან მისი ყურადღების ცენტრში დგას პროკლე².

ეუცნაურია, რომ მის წინააღმდეგ წაყენებული ბრალდებანი საეკლესიო სასამართლოს მიერ, რომლებიც ბიზანტური ეკლესიის ცნობილ „სინოდოკონშია“ შეტანილი სულ სხვა რაიმეს შეიცავს, ვიდრე მისი ნაწერები. თერთმეტი პუნქტისაგან შემდგარი ბრალდება ჩამოთვ-

¹ ცნობილ საკითხს იმის შესახებ, თუ ვის ეკუთვნის სილოგისტიკის მემორიალური ცხრილის შექმნა პსელლოსს თუ პეტრე ჰისპანს, ვ. ი. საკითხს იმის შესახებ, თუ ვინ არის პირველი ავტორი წიგნისა: *Ἐπιστολὴ εἰς τὸν Ἀρσενόκλητον Λογικὸν ἑπιστολῆται* ჩვენ აქ აღარ შევიხებით. ერთი რომ ფორმალური ლოგიკის ამ ხერხების გამოყენებას ვერ ენახულობთ პეტრიწსთან, კიდევ მეტი, ფსელლოსის ავტორობის უდიდესმა დამტკიცებამ, პრანტლმა, ვერ ნახა ასეთის გამოყენება თვით იოანე იტალისთან (იხ. K. Prantl: *Geschichte der Logik im Abendland*, ტ. II გვ. 293), და მეორე ის, რომ, ოდესმე ეს საკითხი ფსელლოსის სასარგებლოდ გადაწყდეს (თუმცა ჩვენი რწმენით ეს შეუძლებელია), მაშინაც ჩვენი ძირითადი თეზისი, რომ ფსელლოსი განვითარებული სქოლასტიკის წარმომადგენელია და არავითარი რენესანსის ეპოქის დამახასიათებელი მოტივი მის ნააზრევში არ გვხვდება, შეურყეველი დარჩება.

² იგი იწვიოდა განმარტებას პროკლესა და პლატონის, პორფირესა და იამბლიხოსის მოძღვრებისას, განსაკუთრებით კი არისტოტელეს ნაწერებისას, ამ ნაწერებიდან იგი მხურვალედ ასწავლიდა იმას, რომელიც იწოდების „ორგანონად“, რომლის განმარტება მის მთავარ საქმეს შეადგენდა, სწავის მისი დაუძინებელი მტერი ანა კომნენი.

ლილი „სინოდისკონში“, შეიძლება დავიყვანოთ ჩამოდენიზე არსებობით.

1) იტალი ალიარებს მეტამფსიხოზს, ე. ი. სულის გადასახლებისა და ღოღვის თეორიას (და არა მკვდრებით აღდგომას), 2) იგი პლატონის მომხრეა და ალიარებს იდეების რეალურად არსებობას გაჩენის აქტის დაწყებამდე, 3) მას ეკვი შეაქვს ლმერთი-ლოგოსის ხორცის შესხმის შესაძლებლობაში, ამიტომ უარყოფს სასწაულ მოქმედებას, ხატის თაყვანისცემას და ღვთისმშობლის ქალწულობას.

აქედან ფილოსოფიის ისტორიკოსისათვის მნიშვნელოვანია მხოლოდ მეორე პუნქტი, ე. ი. დაშვება იმისა, რომ ზოგადი ცნება, ანუ იდეა, ობიექტური რეალობის სახით არსებობს, უწინარეს ამ ცნების ქვეშ სუბსუმირებული კონკრეტული საგნებისა. მივიღოთ, რომ ამ თეორიას მართლაც ალიარებდა იოანე იტალი, რაც შესაძლებელია და დასაშვებაც, მაშინ გამოდის, რომ იგი პირველი მამამთავარი ყოფილა (დროის მიხედვით) სქოლასტიკის იმ დიდი და ცნობილი თეორიისა, რომელსაც დასავლეთში სახელად ეწოდება რეალისმის ცნობილია, რომ ამდგვარ პლატონიზმზე მცირეოდენი მანიპულაციის მოხდენაა საჭირო, და იმისგან მიიღება ქრისტიანობისათვის მთლიანად მისაღები დოგმა. ჩვენ ქვემოთ ვნახეთ, რა ოსტატობით და მოხერხებით ახდენს პლატონიზმზე ასეთ მანიპულაციას ქართველი ფილოსოფოსი იოანე პეტრიწი და საბოლოოდ არიგებს პლატონსა და ქრისტეს.

მაშასადამე, როგორც ეს „სინოდისკონში“¹ წამოყენებული ბრალდება, ისე ის არისტოტელეს ლოგიკური ნაწერების ინტერპრეტაციის მიზნით დაწერილი შრომები, რომლებმაც იტალიის სახელით ჩვენამდე მოაღწიეს, გვაცნობენ მას, როგორც მაღალი სქოლასტიკის ნამდვილ წარმომადგენელს, როგორც ფსელლოსის მიერ დაწყებული მოძრაობის გამგრძელებელს, ისეთს ფილოსოფოსს ქრისტიანობისა, რომელიც იოანე დამასკელსავით მარტო არისტოტელედან ამოკრებილი სენტენციებით კი არ უმპასინძლდება კაცობრიობას, არამედ აცნობს თვითონ არისტოტელს.

იმ გარემოებას, რომ მას ბრალი დასდევს წარმართობაში, გასასმართლეს, შეაჩვენეს, არავითარი ღირებულება არა აქვს იმის თვალში, ვინც ბიზანტიის პოლიტიკური ცხოვრების მახინციები გაიცილ¹. ეკლესიის საბრალმდებლო აქტებში რომ სწერია, ეს და ეს

¹ სანტუჩესკო ანა კომენის გულახდილი ინფორმაცია. ეკლესიას კი არ მიუტანია იერიში იოანე იტალზე, არამედ მამა მისმა იმპერატორმა ალექსი კომნენმა. იტალი იყო მიქაელ დუქას (1072—77) დიდად დაახლოებული პირი, ამიტომ მას ვერ იტანდა მუსტიკაროვითა და სმლით გაიმპერატორებული გენერალი, მას ელაზდებოდა, რომ აჯანყების მოტრფიალე და არსებული რეჟიმით უკმაყოფილო ახალგაზრდობა თავს იყრის იტალიის ირგვლივ; ამის გამო უკრ იყო და სგვასტოკრატორს დაავალა სამოქალაქო ბრალდება შეეთხზა ფილოსოფოსის წი-

კაცი წარმართობას უკან დაუბრუნდაო, ეს იმას კი არ ნიშნავს, რომ ბრალდებული მართლაც წარმართი იყო. წარმართობის იარლიკს მაშინ ძალიან იაფად აკრავდნენ ყოველგვარ ბრალდებულსა და ექვემდებარებულ კაცს, საკმარისი იყო ეინმეს რისხვა დაემსახურებია ხელისუფლებისა, რომ იგი „წარმართობისათვის“ სასამართლოს წინაშე გაეჩერებიათ.

ვინც იოანე იტალის წარმართობაზე ილაპარაკებს, ის დეე ნუ დაივიწყებს, რომ იმავე ეპოქის დასავლეთელი გამოჩენილი სქოლასტიკოსებიც არა ერთხელ გაუჩერებიათ საეკლესიო სასამართლოს წინაშე და არა ერთხელ შეუჩვენებიათ და გაუძევებიათ. ასე მაგ. ნომინალიზმის შემქნელი როსცელინი წარმართობისათვის, ტრინიტეტთეიზმისათვის და სხვა შეაჩვენეს და გააძევეს 1092 წელს, ათი წლის თავზე იოანე იტალის შეჩვენებისა და გაძევებისა; ხოლო XII საუკუნის დასაწყისის უდიდესი სქოლასტიკოსი პეტრე აბელიარი შეაჩვენეს 1141 წლის კრებაზე ბრალდებით: *dum multum sudat quomodo Platonem faciat Christianum, se probat ethnicum*— განსაკუთრებული ცდის გამო გაექრისტიანებია პლატონი, თვითონ გახდა წარმართი.

ასეთი ბრალდების წაყენება შეიძლებოდა, როგორც იოანე იტალის, ისე მისი ქართველი მოწაფის იოანე პეტრიწის მიმართ. მაგრამ ეს სინამდვილეში ისე შორსაა მართლაც წარმართობამდე და, თუ გსურთ, იმ ცეცხლამდეც, რომელიც მე-16 საუკუნის ადამიანების გულში ღვიოდა, როგორც ეს დედამიწამდე.

იოანე პეტრიწი, რომელმაც უსაბუთოდ იოანე იტალის გასამართლების სკოლა გაიარა და ჰკუა ისწავლა, ცდილობს ისე გააკეთოს ქრისტიანული ფილოსოფია, რომ ჩავარდნები თავიდან აიშოროს და ფილოსოფიაც შეინარჩუნოს. ჩვენ ქვემოთ ვნახავთ, რომ ამ ამოცანას აკეთებს იგი დიდი ოსტატობით და პროკლეს თეოლოგიის მოხდენილი გამოყენების მეშვეობით მართლაც ჰქმნის ერთგვარი უნიონის მოჩვენებას ფილოსოფიასა და თეოლოგიას შორის.

რა გააკეთა იოანე იტალმა გასამართლების შემდეგ? რაც ყველა მისმა აღმოსავლეთელმა და დასავლეთელმა კოლეგამ: მოინანიო. „დაბოლოს იტალმა შესცვალა თავისი შეხედულება, მოინანიო ცოდვები—სწერს ანა კომენენი—უარი თქვა მეტამფისიზმის თეორიაზე, უარი თქვა წმინდა ხატების გმობაზე, ხოლო მოძღვრება იდეებზე განმარტა ისე, რომ იგი შეგუებული გამოვიდა მართლმორწმუნ-

ნააღმდეგ, მაგრამ აქედან რომ აღარაფერი გამოვიდა, პატრიარქს დაამწყდევია იგი სოფიას ეკლესიის საყრდობილში. „ამ დროს პატრიარქად იყო ესტატე გარიდა—განაგრძობს იმპერატორის ასული,—ამბობენ, რომ მან არა თუ ვერ გაასწორა იტალი, არამედ თვითონ კინალა მადრიკა მის სიანეთა მონაწილედ. იტალმა გარიდა თავის მხარეზე გადაიბირა“ (Alexias, 269). ნათელია, რომ სიტყვა წარმართობას ასეთ შემთხვევაში ძალიან ფრთხილად უნდა მოეპყრათ!

ნე თვალსაზრისთანა. ამ განცხადებიდან უკანასკნელი მომენტია დიდად საყურადღებო. უდავოა, რომ ცოდვების მონანიებისათვის მთავარი მოტივი იმპერატორის მათრახი იყო. მაგრამ ამავე იმპერატორის ასული იმაში უსათუოდ მართალია, რომ პლატონის იდეალიზმი სულ ადვილად შეიძლება იმდაგვარად ინტერპრეტირებული ყოფილიყო, რომ იქიდან მართლმორწმუნე თვალსაზრისის გამართლება გამოვიდოდა. ამის საუცხოვო საბუთია იდეალიზმის ისტორია ძველი და ახალი დროისა.¹

იოანე პეტრიწმა მთელი ეს სკოლა გაიარა და ყველა ამ ამბავში მონაწილეობა მიიღო, და, შესაძლებელია, ასეთი შეცდომისათვის თვითონაც იყო ახალგაზრდობაში დასჯილი, რამოდენიმე ათეული წლის შემდეგ, უკვე მოხუცებულმა კაცმა, იშვიათი ოსტატობით გააქრისტიანა პლატონი და არისტოტელე და, როგორც ქვევით ვნახავთ, დიდი მოხერხებით გაიტანა ბეწვის ხილზე სწორედ ის სამების მეტაფიზიკა, რომელმაც არა ერთი და ორი სქოლასტიკოსი მე-12 საუკუნეში დააყენა უღმობელი საეკლესიო სასამართლოს წინაშე.

მაშ, ასეთი იყო იოანე პეტრიწის განათლების წყარო. როგორი იყო მისი ფილოსოფიური აზროვნების მასალა და ნიადაგი? იოანე პეტრიწი თავის შრომაში ანტიკური მწერლობიდან ასახელებს ჰომეროსს, ჰესიოდეს, პითაგორას, პარმენიდეს, ემპედოკლეს, ჰიპოკრატეს, სოკრატეს, პლატონს, არისტოტელეს, სტოელებს, მოგვიანო პერიპატეტელებს, პლოტინს, იამბლიხოს, პორფირეს, ალექსანდრე აფროდისიელს და სხვ. საკითხი იმის შესახებ, თუ რომელ ამათ იცნობდა იგი უშუალოდ და რომელი მათგანი გაიცნო მან პლატონისა და არისტოტელის მეშვეობით, ანდა საეკლესიო მწერლობისა და ქრისტიანული თეოლოგების დახმარებით, ძალიან ძნელად გადასაქრელია. თუ მხედველობაში მივიღებთ იმ ისტორიულ გარემოცვას, რომელშიაც მას სწავლა მოუხდა ბიზანტიაში, იმ გატაცებას ანტიკური მხატვრულ მწერლობითა და ფილოსოფიით, რომელიც მიქაელ ფსელლოსის მიერ დაფუძნებული ტრადიცია იყო, მაშინ შეგვიძლია ვიფიქროთ, რომ იგი თვითონ იყო მცოდნე ჰომეროსისა და ჰესიოდესი.

რაც შეეხება ისეთს სახელებს, როგორიც არის პითაგორა, პარმენიდე, ანდა სოკრატე, ცხადია, რომ მათი ნაწერები მას თვითონ არ უნახავს, რადგან პითაგორას და სოკრატეს ნაწერების არსებობა

¹ ამ საკითხების ირგვლივ არსებულ მასალათა უდიდესი მკვლევარი და პუბლიკატორი რუსი აკადემიკოსი ფ. უსპენსკი უსათუოდ უტყუარ დასკვნას იძლევა. „ჩვენ მხოლოდ იმას ვამტკიცებთ - სწერს იგი —, რომ იდეათა წრე, რომელშიაც ბრუნავდა ევროპიელი აზროვნება XI და XII საუკუნეში; იგივე იყო, როგორსაც ვნახულობთ ამ დროინდელ ბიზანტიაში“. იხ. Ф. Успенский: „Богословское и философское движение в Византии XI и XII веков“ Ж. М. Н. П. № С. С. XXV, стр. 139.

საერთოდ უცნობია, ხოლო პარმენიდეს და ემპედოკლესი საშუალო საუკუნეების განკარგულებაში აღარ იყო. როდესაც პეტრიწი ბზირად ამბობს, ასე იტყვის სოკრატეო, ეს არის სოკრატე—ლიტერატურული ტიპი პლატონისა, ე. ი. ეს სინამდვილეში არის თქმა პლატონისა, თქმული სოკრატეს მიერ, როგორც პლატონის დიალოგების გმირის მიერ. მხოლოდ ერთ შემთხვევაში, როცა პეტრიწი სოკრატისებურ უმეცრების უმეცნებაზე ლაპარაკობს, ეტყობა მის განკარგულებაში უშუალოდ სოკრატეს სახელთან დაცული ტრადიციის ცოდნა იყო.

რაც შეეხება გვიანდელი ანტიკურობის ფილოსოფოსებს, ესენი ყველა ცნობილი იყო იმდროინდელი ბიზანტიელებისათვის და პეტრიწი იცნობდა მათ. რა გასაკვირია, რომ პროკლეს ასე ზუსტად მცოდნე პეტრიწს სცოდნოდა აგრეთვე პორფირეს „ისაგოგე“ და იამბლიხოსი.

მთავარი საკითხია აქ, თუ რა მოცულობით იცნობდა პეტრიწი საშუალო საუკუნეების ორივე კერძს, არისტოტელეს და პლატონს. ხან ავტორის დასახელებით და ხან ამის გარეშეც მას მოჰყავს ციტატები პლატონის დიალოგებიდან, „პარმენიდე“ და „ტიმეოს“, „ნომოი“, „ფედრო“, „ფედონი“ და „ალკივიადე“. რადგან იგი ერთობ კარგად იცნობს პლატონის კომენტატორებს, პროკლესა, პერმინასა და სხვ., ამიტომ ახალი ძნელი პრობლემა დგება მკვლევარის წინ: რამდენად თვითონ უშუალოდ იცნობს იგი პლატონის დიალოგებს, ან და რამდენად დამოკიდებულია პლატონის ინტერპრეტატორებისა, განსაკუთრებით პროკლესაგან. მაგრამ თუ მხედველობაში მივიღებთ იმ გატაცებას პლატონის ნაწერებით, რომელიც მიქაელ ფსელლოსმა დაამკვიდრა და იოანე პეტრიწის მიერ ამ წრეში მიღებულ ფილოსოფიურ განათლებასაც გავიხსენებთ, ცხადია, საკითხი გადაწყდება პეტრიწის მიერ პლატონის უშუალოდ ცოდნის სასარგებლოდ, ყოველ შემთხვევაში უდავოა, რომ იოანე პეტრიწი უშუალოდ და კარგად იცნობს პლატონის დიალოგს „პარმენიდეს“ და „ტიმეოს“-ს.

გაცილებით უფრო ნათელია არისტოტელეს ნაწერების ცოდნის საკითხი. პეტრიწი ჩინებულად იცნობს არისტოტელეს ლოგიკურ ნაწერებს, არა მარტო „ორგანონს“, ამ კრებულს არისტოტელეს ლოგიკური ნაწერებისა, არამედ შეიძლება „რიტორიკასაც“, ასეთი უშუალო ბერძნულ ორიგინალზე აშენებული არისტოტელეს „ორგანონის“ ციტირება, მისი ხან მთლიანად და ხან მასში მოთავსებული ნაწერებისა ცალ-ცალკე კიდევ ერთხელ გვარწმუნებს იმაში, რომ პეტრიწი იოანე იტალის მოწაფე იყო და აქ შეითვისა მან „ორგანონის“ ჩინებული ცოდნა. იოანე იტალი თავის პედაგოგიურ საქმიანობის საფუძვლად ხომ „ორგანონის“ განმარტებას მიმართავდა.

ჩვეულებრივი შეხედულება, ვითომც იოანე პეტრიწი არისტოტელეს ალმაცერად უყურებდა¹, გაუგებრობაზე და პრობლემის თავისებურების არ გათვალისწინებაზეა აშენებული. არისტოტელეს იგი კიდევაც აკრიტიკებს ძალიან მძაფრად, აკრიტიკებს იმ საკითხში, რა საკითხში იგი მას ქრისტიანსა და „პლატონურ ფილოსოფოსს“ არ შეეძლო არ გაეკრიტიკებია. იგი აკრიტიკებს არისტოტელეს ცნობილ ლოგიკურ თეორიას სახეობითი ცნებების გვარეობითში შერწყმის გზით უმაღლეს გვარეობაზე ასვლის გამოყენებას ღმერთის არსებობის დასაბუთების საკითხში. პეტრიწი არ სცნობს, რომ ღმერთი ლოგიკური გვარეობა იყოს ქვეყნიერ საგანთა სახეობის შიშართ. იგი ემზრობა ნეოპლატონურ თეორიას ღმერთის არსებობის ექსტაზის საშუალებით ხილვისას. ყველა დანარჩენ საკითხში იგი არისტოტელეს მიჰყვება. ლოგიკა, ბუნებისმეტყველება თავიდან ბოლომდე არისტოტელეზეა აშენებული; საერთოდ მეცნიერება პეტრიწთან არისტოტელეზეა დამყარებული და ამაში იგი სოლიდარულია მთელ საშუალო საუკუნეებთან. პეტრიწი განირჩევა დასავლეთური საშუალო საუკუნეების ფილოსოფიიდან იმით, რომ იგი არისტოტელეს იცნობს უშუალოდ ბერძნული ორიგინალების მიხედვით. დანამდვილებით შეიძლება ითქვას, რომ XII საუკუნის პირველ ნახევარში დასავლეთულ არც ერთ სქოლასტიკოსს არისტოტელე იმ მოცულობით არ სცოდნია, როგორც ეს პეტრიწთან ვეაქვს მოცემული, თვით პეტრე აბელარსაც კი. პეტრიწი პროკლეს განმარტებათა დასაწყისშივე აცხადებს, რომ არისტოტელეს მიერ, „ორგანონში“ დადგენილი კანონების გარეშე ლოგიკური აზროვნება არ არსებობს და თავიდან ბოლომდე თანმიმდევრად იცავს ამ დებულებას. ეს ადგილი იწყება ასე:

„შეისწავე, ვითარმედ ამას პირველსა სიტყუასა ჰქვან წინამოსაგდებელი სიტყუაჲ... (მოჰყვება ლოგიკის პრინციპების დალაგებას არისტოტელეს „ანალიტიკენის“ მიხედვით, სადაც პეტრიწს მოჰყავს ბერძნული ტერმინები და დაასკვნის): „და ესე მცირედთა მიერ შემოისაზღვრა კანონი არისტოტელის „ორგანონისაჲ“, რომლისა თვნიერ ულონო არს, რაჲსამე გავონებაჲ სულისა მიერ სიტყუერისა.“² აქ გადაჭრით და ნათლად არის ნათქვამი, რომ არისტოტელეს მიერ „ორგანონში“ დაფუძნებული ლოგიკური კანონების გარეშე შეუძლებელია რისიმე შემეცნებაო.

როდესაც პეტრიწს სპირდება ბუნებათმეცნიერული ცნებები, მაგ. ცნება დროისა, ბუნებრივ ოთხ ელემენტთა, ე. წ. მეხუთე, ანუ ეთერის ელემენტისა, სულისა და სხვ. იგი ყოველთვის არისტოტელეს მიჰართავს; იჩენს ცოდნას არა მარტო არისტოტელეს „ფიზიკისას“, არამედ შეიძლება „მეტაფიზიკისასაც“. რამოდენიმეჯერ დასახე-

¹ შეად. H. Я. Mapp, „И. Петр.“ გვ. 33.

² იბ. ი. პეტ. შრომები ტ. II, გვ. 10, 11.

ლებული და ციტირებულია არისტოტელეს ცნობილი ბუნებათმცნეობრივი შრომა De generatione et corruptione¹, უნდა იცნობდეს იგი აგრეთვე არისტოტელეს De coelo-ს, თუმცა ამ უკანასკნელის დამტკიცება უშუალო ლიტერატურული მითითებით არ შეიძლება.

თვით ღვთისმეტყველების საკითხებში არისტოტელე მისთვის უდიდესი ავტორიტეტია. მოათავსებს რა მწეავე კამათს მანიქველურ დუალიზმთან, მოიყვანს რა ყოველგვარ ავტორიტეტსა და გაარჩევს რა ყველა არგუმენტს მონიზმის სასარგებლოდ, დაასკვნის: რა ბევრი ვიმსჯელო, როდესაც ამას „არისტოტელი თან მიეზმავეების ხმითა ბრწყინვალითა“-ო².

ნათქვამიდან ნათელია, თუ რაოდენ ზერელეა ის შეხედულება, რომელიც ფიქრობს, ვითომც პეტრიწი არისტოტელს აღმაცერად უყურებდა. ეკლესიის ფილოსოფოსი მისთვისაც უდიდესი ავტორიტეტი რჩება ცოდნისა და მეცნიერების ყველა დარგისათვის. პლატონური ფილოსოფიის, ე. ი. ნეოპლატონიზმის მიღება მის მიერ სრულიად არ ნიშნავს არისტოტელეს დაგმობას. ნეოპლატონიზმით ქრისტიანული სიბრძნის გამართლება და ღმერთის არსებობის დასაბუთება ერთერთი ზედმეტი არგუმენტია მისთვის, ვინაიდან იგი ფილოსოფიის და რელიგიის უნიონისათვის ლაპარაკობს. ნეოპლატონური მონიზმისა და მონოთეიზმის გამოყენებით პეტრიწს სურს ის ექვი საბოლოოდ გაფანტოს, რომელიც ფილოსოფიის წინააღმდეგ იმ თავითვე არსებობდა ქრისტიანულ თეოლოგიაში.

ამ მიზნით მან ქართულად თარგმნა, განმარტა და დაამუშავა ორი გამოჩენილი შვერალი ნეოპლატონიზმისა, ნემესიო ემესელი და პროკლე დიადოხი. ეს ორი ავტორი და მათთან ერთად მთელი ნეოპლატონიზმი, ცხადია, თვალსაჩინო წყაროა პეტრიწის განათლებისა და ფილოსოფიური მსოფლმხედველობისათვის.

ამიტომ აუცილებელია უფრო დაწვრილებით შევჩერდეთ ამ ორი ავტორის ვინაობაზე და მათ ნაწარმოებებზე, რომლებიც ქართულად თარგმნილი და განმარტებული იყო პეტრიწის მიერ. საჭიროა გამოვიკვლიოთ ხედრითი წონა ამ ორი წიგნისა საშუალო საუკუნეების ფილოსოფიური აზროვნების განვითარებაში და დავსვათ საკითხი იმის შესახებ, თუ რატომ სწორედ ეს ორი წიგნი აირჩია პეტრიწმა თავისი აზრების განხორციელების მიზნით.

ნემესიოს იყო ქ. ემესის ეპისკოპოსი. ახალგაზრდობაში ნეოპლატონიკოსი. მეოთხე საუკუნის დამლევეს 385 წლის მომდევნო

¹ პეტრიწი იცნობს ამ შრომის ბერძნულს ორგინალს, რაც ნათელი არის შემდეგი ადგილიდან: „... და აგრეთვე ნაწილი იბრუნა აირისა და არა ყოვლობა, და აგდო რაა თვისი სიმკურნალე, ვითარცა არისტოტელი წიგნსა შორის „ქმნისა და ხრწნისასა“ გუასწავლის, რომელ „პერი გენესის და ფორას“ უწოდა“. იხ. ი. პ. შრომები. ტ. II. გვ. 119.

² იხ. ი. პ. შრომები, ტ. II, გვ. 214.

ხანაში იგი გაიცნო ქრისტიანობის ერთერთმა უდიდესმა ღვთისმეტყველმა გრიგოლ ნაზიანზელმა და ნებისთ თუ უნებლიეთ გააქრისტიანა. ეკლესიამ მას ეს „ღვაწლი“ დაუფასა და 400 წელს ეპისკოპოსად აკურთხა.

მე-5 საუკუნის დასაწყისში მან დასწერა თავისი შესანიშნავი წიგნი *περί φασεως ძωριπασα*, რომელიც წარმოადგენს ერთგვარ ენციკლოპედიას მეცნიერებისა და ფილოსოფიისა, შეგუებულს ქრისტიანობასთან. ძირითადში ავტორი ამოდის ნეოპლატონიზმიდან, მაგრამ ბუნებისმეტყველებისა და ფსიქოლოგიის საკითხებს მთლიანად არისტოტელეზე აშენებს, ძალიან ფართოდ იყენებს სტოელების მოძღვრებასაც აფექტების შესახებ, აშენებს არისტოტელეზე ნებისყოფის თავისუფლების საკითხს და ასე ასრულებს თავის კომპენდიუმს.

ამ წიგნს არაჩვეულებრავი ფართო გავრცელება ხვდა წილად აღრინდელ საშუალო საუკუნეებში, მას ერთნაირი ნდობით მიმართავენ დასავლეთში და აღმოსავლეთში. რამოდენიმე საუკუნის მანძილზე მის ავტორად აღიარებული იყო ეკლესიის ცნობილი მამა გრიგოლ ნოსელი. ამ წიგნზე ააშენა თავის დოგმატიკის ფილოსოფიური საფუძველი იოანე დამასკელმა¹. იგი ფართოდ გავრცელებული იყო XI საუკუნის ბიზანტიაში. მისი პირველი ლათინური თარგმანი გამოვიდა 1159 წელს. ქართული კი 50 წლით ადრე 1109 წლის მომდევნო ხანაში.

თავისთავად ცხადია და გასაგები, რომ ქრისტიანობის მიერ მიღებული ეს ფილოსოფიისა და მეცნიერების ენციკლოპედია იოანე პეტრიწის მიზნებს, — გადმოელო ქართულს ენაზე სერიოზული და ამავე დროს ქრისტიანულ დოგმასთან შეთანხმებული ფილოსოფიური წიგნები, დაენერგა ქართველებს შორის მეცნიერული და ფილოსოფიური აზროვნება, — ჩინებულად უპასუხებდა. მაშასადამე, ამ წიგნის გადმოთარგმნა ქართულ ენაზე სერიოზული მოფიქრების შედეგი იყო. ფილოსოფიასთან მტრულად განწყობილი საეკლესიო რეაქცია ამ წიგნის წინააღმდეგ ადვილად ვერ ამხედრდებოდა.

უფრო სახიფათო იყო, რასაკვირველია, იოანე პეტრიწის მეორე წამოწყება, წარმართი ნეოპლატონიკი ფილოსოფიის ქართულად გადმოღება. როგორც ჩანს; პეტრიწი ღრმად იყო დარწმუნებული, რომ პროკლე, პლატონური ფილოსოფოსი, მისდა უნებლიეთ ქრისტიანობის საკმევს აკეთებდა, იგი ფილოსოფიაში იმასვე ამბობდა, რასაც თეოლოგიაში პავლე მოციქული. მაგრამ, ცხადია, ამ დებულებას დასაბუთება სჭირდებოდა და ამიტომ შეამკო პეტრიწმა თავისი თარგმანი წინასიტყვაობით, ვრცელი კომენტარიებით და დამოუკიდებელი მნიშვნელობის მქონე ბოლოსიტყვაობით.

¹ იხ. Ueberwegs Grund II, 82. 185.

პროკლე (410—435) იყო უკანასკნელი მნათობი ნეოპლატონიზმისა და მთელი ანტიკური წარმართობისა. საერთოდ იგი ცხოვრობდა იულიანე განდგომილის მომდევნო ხანაში და თავისი თვალით ხედავდა, თუ როგორ იღუპებოდა ანტიკური ცივილიზაცია და როგორ იმარჯვებდა „მკედლებისა და საფლავების“ სარწმუნოება. ეს ანტიკურობის უკანასკნელი ფაუსტი იძულებული იყო ქედი მოეხარა ქრისტიანობის წინაშე და მას შორიგებოდა, თუმცა იგი იყო და დარჩა შეგნებული წარმართი. იგი ამოად ცდილობდა თავისი ფილოსოფია ექცია ასკეტიზმად და მისტიციზმად და ამით დაეკმაყოფილებია ეპოქის მოთხოვნილება მისტიურზე და ზებუნებრივზე. ეპოქა თავის გზას აგრძელებდა და ქრისტიანობის ბავშვური ზღაპრები უფრო სწამდა, ვიდრე პროკლეს რაფინირებული მისტერიები. ამავე დროს პროკლე იყო უდიდესი მეცნიერი და ფილოსოფოსი მეხუთე საუკუნისა, ტრიადული დიალექტიკის შექმნელი, ეკკლიდესკომენტატორი და ასტრონომი.

პროკლემ შექმნა ნეოპლატონური სქოლასტიკა, დაყრდნობილი არისტოტელეზე და რიცხვთა მეტაფიზიკაზე. ფორმალური ცნებების კონსტრუირებაში მას ბადალი არ ჰყავს; აზროვნების ისტორიაში. პროკლე იყო სქოლასტიკოსი სქოლასტიკის გაფორმებამდე.

მისი შრომა *Σειχλασταις* *μεισλαχη* ჯერ კიდევ ახალგაზრდაში იყო დაწერილი, ამ შრომის მიზანი იყო ლოგიკურ დიალექტიკური კომბინაციებით დაესაბუთებია უმაღლეს არსებათა ერთობა. ამავე დროს იგი ფშვიათ მანიპულაციას ახდენდა პლატონის იდეალიზმის სხეულზე. აძლევდა რა თეოლოგიურ ინტერპრეტაციას პლატონის უმაღლეს ძეგზბნ-ს, აჩვენებდა, რომ პლატონის აზრითაც ყველაფრის დასაბამად ერთი, ანუ სიკეთე, ანუ ლმერთი, იყო მიჩნეულიო. პროკლეს მიზანი იყო თავისი თანამედროვეობისათვის ეჩვენებია, რომ პლატონიზმის ნიადაგზე გაცილებით უფრო მტკიცე და ლოგიკურად უნაკლო ცნება ერთლმერთობისა და მონოთეიზმისა აშენდებოდა, ვიდრე ეს ქრისტიანობას გააჩნდა.

თავის მხრივ ხალკიდონში საბოლოოდ კონსოლიდირებული ქრისტიანობა (451 წ.) და ბიზანტინიზმი ამაში თავის არსების გამართლებას ხედავდა, მის დაუძინებელ მტერს პროკლეს იყენებდა თავისი სიმართლის, ერთერთი ზედმეტი არგუმენტით, დასასაბუთებლად¹.

¹ ე. დ. ცელლერი უსათუოდ სწორად ხედავს, როდესაც სწერს: „კონსტანტინტური გამოყენება ტრიადული სისტემისა პროკლემ ყველაზე მეტად განაოთარა, და მან ჩამოაყალიბა სამკაროს სურათი, რომელიც ყოველივე ხილულსა და უხილავს ითავსებდა, იყო ერთიანი და თან დანაწევრებული ერთისა და იმავე სქემის მიხედვით, რომელიც მისი ზეციური იერარქიით წარმოადგენდა საპატიო ორეულს ბიზანტიის საეღმწიფოს მოხელეთა იერარქიისა და მთლიანად გამოდგებოდა იმისათვის, რათა ყოფილიყო ნიმუში და მისაბამი მაგალითი ბიზანტიელთა სახელმწიფო იერარქიის სულეფრ მონათესავე საეკლესიო იერარქიისათვისაც“... იხ. Ed. Zeller: *Philos. der Griech.* ტ. III. ნაწ. 2, გვ. 851.

სხვაგვარად აბა რით ავხსნათ მე-5, მე-6 საუკუნის სირიელი და ბიზანტიელი ქრისტიან თეოლოგების ცნობილი კავშირი პროკლესთან. ეს კავშირი საბოლოოდ განმტკიცდა მას შემდეგ, რაც იოანე დამასკელმა დიონისე არეოპაგელი თავიდან ბულომდე ქრისტიანულ დოგმატიკონში შეიტანა და მასთან ერთად შევიდა იქ მისი მასწავლებელი პროკლეც¹.

პროკლეს დასახელებულ შრომას თავისი ყურადღება მიაქცია იმთავითვე არაბულმა აზროვნებამაც, რომელიც აგრეთვე მონოთეიზმის დასაბუთების ძეგნაში იყო. პროკლე არაბულად. ითარგმნა შემოკლებული რედაქციით (IX საუკ.) და ძალიან ფართო გავრცელება პპოვა მთელს ხალიფატში.

არაბული მოკლე რედაქციიდან იგი გადავიდა დასავლეთში სახელწოდებით Liber de causis მე-12 საუკუნეში და დიდი გავლენა მოახდინა სქოლასტიკაზე. ამიერიდან სქოლასტიკურ აზროვნებაში პროკლემ დაიჭირა საპატიო ადგილი არისტოტელეს გვერდით.

ამ წიგნის უდიდესი გავლენა განიცადეს ალბერტ დიდმა და თომა აკვინელმა. გადაქარბებული არ უნდა იყოს ის შეხედულება, რომ აკვინელმა თავის კონცეფციისათვის პროკლედან არანაკლები ისესხა, ვიდრე არისტოტელედანაო. ფაქტია, რომ მის კალამს ეკუთნის ამ წიგნის აღფრთოვანებული სტილით დაწერილი კომენტარიები. ამ ხანებისათვის აკვინელმა იშოვა პროკლეს ბერძნული ტექსტი, საჩქაროდ გადაათარგმნინა იგი თავის ლიტერატურულ მდივანს, ვილჰელმ მოერბეს და საბოლოოდ დაადგინა, თუ რა კავშირი იყო Liber de causis და პროკლეს Στοιχειώδεις შორის. 18 მაისს 1268 წელს მოერბემა აკვინელს ჩააბარა პროკლეს თარგმანი და აღმოჩნდა, რომ ქრისტიანობის ფილოსოფიურ ქვაკუთხედად მიჩნეული Liber de causis გამოჩენილი ნეოპლატონიკოსის კლასიკური ნაშრომის დამახინჯებული რედაქცია ყოფილიყო. ამიერიდან პროკლე არისტოტელეს გვერდით მოთავსდა და თომა აკვინელის ჩრევითა და კურთხევით შეიქმნა ეკლესიის ფილოსოფოსი.

აი ეს წიგნი იყო, რომელიც აირჩია თავისი მუშაობის საგნად ქართველმა ფილოსოფოსმა იოანე პეტრიწმა ასორმოცდა ათი წლით ადრე თომა აკვინელამდე და გამოიყენა იგი დაახლოებით ისე და იმ მოხნებისათვის, როგორც დასავლეთური სქოლასტიკის მწერვალმა თომა აკვინელმა.

პროკლეს ამ წიგნის ამდაგვარი გამოყენება იოანე პეტრიწმა ნამდვილად მიქაელ ფსელლოსისა და იოანე იტალის მიერ შექმნილ ფილოსოფიურ მოძრაობის წრეში შეითვისა. XI საუკუნის ბიზანტიის სქოლასტიკაში, ე. ი. კონსტანტინოპოლის უნივერსიტეტის ფილოსოფიურ ფაკულტეტზე, არისტოტელესა და პლატონის გვერდით პროკლე ყველაზე მიღებული ავტორი იყო.

¹ შეადარე ედ. ცელდერის: Ph. d. Gr. t. III, ნაწ. 2, გვ. 847.

საერთო ფილოსოფიურ ინტერესს გარდა ბიზანტიელებისათვის პროკლეს რესტავრაციას დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობაც ჰქონდა. ბიზანტიელები პროკლეს მკაცრ მონიშვნას და მონოთეიზმს იყენებდნენ იმ საუკუნეში სწორედ ბიზანტიაში ფართოდ გავრცელებული მანიქვეელური დუალიზმის წინააღმდეგ. ჩვენ ქვემოთ ვნახავთ, რომ ამ გარემოებამ თავისი გამოხატულება ქართველ ფილოსოფოს იოანე პეტრიწთანაც ჰპოვა. როგორც ცნობილია, იტალის გასამართლება-განადგურებას ალექსი კომნენმა მანიქვეელების განადგურებაც შეაყოლა და ამით გამოწვეულმა რეაქციამ ბიზანტიაში იმდენად კარიკატურული ფორმა მიიღო, რომ ნიკოლოზ მეთონელის ცნობილ პლაგიატობამდე მივიდა¹.

მე-12 საუკუნე ბიზანტიის სახელმწიფო სხეულის გახრწნის საუკუნე იყო. დრომოკმეული და დაუძლეურებული იგი ეხეთქებოდა დასავლეთისა და აღმოსავლეთის კედლებს. ცხადია, რომ ის ფილოსოფიური მოძრაობა და ინტერესი მეცნიერებისადმი, რომელიც XI საუკუნემ წარმოშვა, საბოლოოდ ლიკვიდირებული და განადგურებული იყო. საეკლესიო რეაქცია მძინეარებდა კულტურული ცხოვრების ყველა დარგში. ამიტომ ბიზანტიის სქოლასტიკას განვითარების ის ფორმები არ მიუღია, რომელსაც ისტორია იცნობს მისი უმცროსი დის, ე. ი. დასავლეთელი სქოლასტიკის სახით, აღარ განვითარებულა ე. წ. მაღალი სქოლასტიკის დონემდე და აღარ დაწყებულია მასში ის პროცესი, რაც თომა აკვინელისა და ლუნ-სკოტის სპეკულაციაში დაიწყო: სქოლასტიკის შინაგანი დაშლის პროცესი.

ბიზანტიაში დაწყებული სქოლასტიკის ერთგვარ გაგრძელებას და დამთავრებას ჩვენ XII საუკუნის საქართველოში ვნახულობთ. იოანე პეტრიწის ფილოსოფიური აზროვნება ამის უტყუარი საბუთია. პეტრიწის წამოწყება მდგომარეობდა იმის ჩვენებაში, რომ ფილოსოფია და ისტორია რელიგიის განმტკიცებისათვის გამოეყენებია. ამ სამსახურის გაწევისათვის კი იგი ფილოსოფიას არსებობის უფ-

¹ ქრისტიანული ეკლესიის დაცდილი ტრადიცია იყო ის, რომ თუ ეკლესიის რაიმე გასაჭირს დროს, ერეტოკოსებთან ბრძოლის დროს და სხ., ანტიკური ფილოსოფია მოკავშირედ დასჭირდებოდა, იგი ასეთ კავშირს სიამოვნებით მიმართავდა და როგორც კი ეს საჭიროება გაიარდა, საეკლესიო რეაქცია მოკავშირეს დაუწყებდა განადგურებას. ასე მოექცა იგი პროკლესაც XII საუკუნეში. პროკლეს ვაზრდილი ავტორიტეტი ეკლესიისათვის უხერხული აღმოჩნდა. პროკლეს განადგურება იკისრა მეთონის ეპისკოპოსმა ნიკოლოზმა. ამ პროფესიონალმა პლაგიატორმა მოხრდილი წიგნი დასწერა პროკლეს წინააღმდეგ, მაგრამ მთავარი ნაწილი ამ წიგნისა სიტყვიდან სიტყვამდე გადმოსწერა პროკლეს დროინდელი საეკლესიო მწერლის პროკლასი გახელის წიგნიდან (468—529). ამ ახირებულმა ხუცესმა სხვა ათიოდე შრომა გადმოწერა წინა საუკუნეების მწერლებსაგან და ბიზანტიის იმპერატორს თავის ნაშრომებად მიასალა. გარემოება, რომელიც ძალიან ნათლად გვიჩვენებს ბიზანტიის კულტურის საბოლოო დეგრადაციას. იხ. კრუმბახერის დას. შრომა გვ. 85—86.

ლებას ანიჭებდა და რელიგიისაგან დამოუკიდებელ ღირებულებად აქცევდა.

რასაკვირველია, იოანე პეტრიწი მარტო არ იყო, მხოლოდ მას კი არ სდევნიდნენ, არამედ მას მსმენელი და წამყობთავიც ჰყავდა. მარტო XII საუკუნის მანძილზე ჩვენი საისტორიო წყაროები ათიოდე სახელგანთქმულ ფილოსოფოსს ასახელებს, თითოეულ მათგანს ახასიათებს ეს ცნობები „ღვთაებრივ“, თუ სამღვთო-ფილოსოფოსად, ზეციერად, თუ კიმიქიმელად, მეცნიერად, თუ გრამატიკოსად, ქართული ეკლესიის დასაყრდენად, თუ ბერძენთა შორის სახელგანთქმულად¹. მათ შორის სამი „იოანე ფილოსოფოსი“ გვხვდება, — გარემოება, რომელიც ძალიან ხელის შემშლელია იოანე პეტრიწის ისტორიული ვინაობის საბოლოო გამოკვლევისათვის.

პროკლეს იოანე პეტრიწი იცნობს, რასაკვირველია, არა მარტო „კავშირის“ შემეგობით, არამედ მთლიანად. კომენტარიების შესწავლა გვარწმუნებს, რომ იგი პროკლეს მიმართავს მრავალგვარ შემთხვევის დროს და ხელმძღვანელობს პროკლეს მიერ შექმნილი პლატონის ეგზეგეტიკური ლიტერატურით. პეტრიწის ბოლოსიტყვაობის ერთი ადგილი გვარწმუნებს იმაში, რომ იგი პროკლეს იცნობს დეტალურად. იქ ლაპარაკია იმის შესახებ, რომ არ არსებობს ბოროტების სუბსტანცია, რომ ბოროტებას დამოუკიდებელი არსებობა არა აქვს, რომ ბოროტების არსებად მიღება სიკეთის გვერდით მანიჭეველური და ერეტიკული აზრია. ებრძვის რა ასეთს მოძღვრებას, პეტრიწი დასძენს, რომ პროკლე ნაცარტუტად აქცევს ბოროტების დამოუკიდებელ არსებად აღიარებას; ამ აზრის აღება პეტრიწს პროკლეს თეოლოგიიდან არ შეეძლო, პროკლემ ეს დებულება გამოთქვა თავის ეთიკურ ნაწერებში, სადაც პროკლე დაბეჯითებით ამტკიცებს, რომ არ არსებობს ბოროტება თავისთავად და სუბსტანციის სახით, რომ ბოროტების ერთადერთი მიზეზი აღამიანია, რომ ბოროტება იბადება აღამიანის მიერ დანაშაულის ჩადენის გამო —

¹ შეად. H. H. Март. И. Петр. გვ. 58, ნიკო მარის უდიდეს დამსახურებას შეადგენს, რომ მან პირველად გააცხოველა ყურადღება XI—XII საუკუნის ქართული საზოგადოებრივი და ფილოსოფიური აზრის მიმართ, და იმ მასალის ფარგლებში, რაც მაშინ მარის განკარგულებაში იყო, მან მისთვის დამახასიათებელი ოსტატობით, გააშუქა უყელა საკითხი. მარი გადაცდა მხოლოდ ერთი საერთო ხასიათის საკითხში; რაღაც უმართებულო წყაროებით სარგებლობის გამო იგი ფიქრობდა, ვითომც XI საუკუნის ბიზანტიაში მომხდარიყოს ნეოპლატონიზმის აღორძინება, და ეს ნეოპლატონიზმი გადმოსულიყოს საქართველოში. მასთან ყველაფერი რიგზეა ნეოპლატონიზმის გარდა, ბიზანტიაში ხდებოდა სქოლასტიკის გარკვეული ეტაპის კონსოლიდაცია, რისთვისაც ამ მოძრაობის მეთაურების მიერ ნეოპლატონიზმიც იყო გამოყენებული და სხვა რამაც მრავალი. ფსელდოსი, თუ გნებავთ, უფრო პლატონისტი იყო, ვიდრე ნეოპლატონისტი, ხოლო იოანე იტალის ნეოპლატონობა არ ჩანს არც ერთ მისი სახელით დარჩენილ შრომაში და იგი არ არის მოხსენებული არც სინოდოკონის სტატუტში.

Τὸν ἀναγὰν ἔαυτὸν το ἄνθρωπος ἔδειξεν, აქედან პროკლეს ნებისყოფის თავისუფლების თეორია გამოყავს და სხვ. ცხადია, რომ პეტრიწი ეშენიერად არის ორიენტირებული პროკლეს ეთიკურ ნაწერებშია¹.

5. იოანე პეტრიწის ფილოსოფიური მსოფლმხედველობისათვის

იოანე პეტრიწი დიდი და მრავალმხრივი მოაზროვნე იყო ეპოქისა და გარემოების მიხედვით ხუცესისა და ბერის ტანთსაცმელში გახვეული, იგი ცდილობს აზროვნება შეიტანოს ქრისტიანული სარწმუნოების ქვეყანაში. მას, როგორც ჩანს, ნათლად შეგნებული ჰქონია თავისი ფილოსოფიური მოწოდება და მისია. ბერძნებსა და ქართველებს უსაყვედურებს, რომ მას არ დაანებეს გამხდარიყო მეორე არისტოტელე და ამ გზით—„ღმრთისმეტყველება ნივთისაგან მიუხებელი წარმოეყენა“,—ე. ი. შეექმნა თეოლოგია ამალღებული ყოველივე ნივთიერისაგან და ქვეყნიერისაგან.

პეტრიწი მტკიცედ დგას იმ აზრზე, რომ სარწმუნოებას თავისი საკუთარი ძალებით ამის გაკეთება არ შეუძლია, ამიტომ მიმართავს იგი ფილოსოფიის დახმარებას, და რათა გაამართლოს ასეთის შესაძლებლობა, ეწევა რთულ ძიებასა და მტკიცებას იმის საჩვენებლად, რომ ქეშმარიტება და სიტყვა (ლოგოსი), რომელიც გამოცხადების სახით გამოვლენილია ქრისტიანობაში, „ხედვითი“ ცოდნის სახით მოცემული იყო ბერძნული ფილოსოფიის კლასიკოსებში, კერეტიანი და განცდითი შთაგონების სახით იგივე ქეშმარიტება ლოგოსისა მოცემული ყოფილა მრავალ სხვა აღმოსავლეთიდან მომავალ სიბრძნეში, უპირველეს ყოვლისა „მოსესა და მოსიანთა“ მსოფლგაგებაში, მაგრამ აგრეთვე ხალდეელებთანა და სხვ.

რადგან გზა „ხედვითი“, ანუ თეორეტიული ცოდნისა ყველაზე უფრო დამუშავებული და ნათელია, რადგან ამ გზის გაკაფვისათვის ბერძენ ფილოსოფოსებს უმუშავნიათ, ამიტომ მას სჭირდება ბერძენებისაკენ უკან დაბრუნება და მათი დიდი საქმის გამოყენება. ვინ გამოდგება ამ დიდი საქმისათვის ბერძენთა შორის? პლატონი, არისტოტელე და პლატონური ფილოსოფოსი პროკლე².

¹ შეად. Zeller, B, III. abt., 2, გვ. 874.

² სახელწოდება „პლატონური ფილოსოფოსი“ არის სინონიმი სიტყვისა „პროკლეს ფილოსოფია“. ანტიურობიდან გადაჩენილი პროკლეს შრომების ხელთნაწერები გვიჩვენებენ წარწერას *Διδοχος* და *Πλατωνικός*, შემდეგი ლიტერატურა მას მოიხსენიებს მონაცელებდ პლატონისა. ასე შავ. სიმპლიციუსი წერს: (*Προβλός ὁ ἔκ Λυκίας διτῶν πρὸς θεοῦ γυσιῶν τὸν Πλάτωνα διδοχός*) იტყობა, ყოველივე ეს ჩინებულად სცოდნია პეტრიწს და ამიტომ უწოდებია თავისი შრომისათვის: „პროკლე დიაღობოსი, პლატონურისა ფილოსოფოსისა კავშირნი ღმრთისმეტყველებითნი“ (ასეთი სათაური აქვს ჩვენს მუხედებში და უკლ ყველა ხელნაწერს). პეტრიწის შრომების მეორე ტომისათვის კი გამომცემლებს გაუყვებიათ აზრის შემცველი და გაუგებრობაზე, თუ რაღაც სხვა მოსაზრებებ-

მთლიანად არც ერთს ამათავაგან პეტრიწი არ ლებულობს, თითო-ეულისაგან იგი იმას იყენებს, რაც -მისი საკუთარი მსოფლ-მხედველობისათვის საჭიროა. ამ კონტექსტში თავის თავად ნათელი ხდება, თუ რაოდენ არის პეტრიწი ნეოპლატონიკოსი. შეხედულება, ვითომც იგი იყოს პროკლეს პირდაპირი მოწაფე და ვითომც პროკლეს გადმონერგვას ეწეოდეს საქართველოში, შეიძლება შენდებოდეს ერთის მხრით საშუალო საუკუნეების ფილოსოფიის ისტორიის უცოდინარობაზე და მეორის მხრით იოანე პეტრიწის მიერ შედგენილ პროკლეს ტექსტის განმარტებათა გადაუკითხველობაზე. თუ ამ განმარტებას გულდასმით გადავიკითხავთ, ნათელი გახდება, რომ პეტრიწი ძალიან ხშირად ეკამათება პროკლეს და მყისვე იმიჯნება მისგან, თუ კი შეამჩნევს, რომ პროკლეს აზრის ესა თუ ის ნაქანსი მას ეწინააღმდეგება. მაგ. პეტრიწი ნათლად ხედავს, რომ პროკლესეგური დიალექტიკა ხშირად ხედვითი—ე. ი. თეორიული ცოდნის გზას სტოვებს, ამ შემთხვევაში პეტრიწი აღარ ეთანხმება პროკლეს და მტკიცედ იცავს ხედვითი ცოდნის სისწორეს. ასე რომ, ნეოპლატონელობა იოანე პეტრიწისა ძალიან პირობითი ცნებაა და ქრისტიანული ფილოსოფიის გარკვეული სკოლისა და განვითარების დონით არის გაპირობებული.

საქმის ზუსტი გამოკვლევა გვარწმუნებს, რომ პროკლე სჭირია მას სამი გარემოებისათვის: 1) ერთისა და მისგან გამომდინარე სიმრავლის დიალექტიკურობის დადგენისათვის, ე. ი. უმაღლესი ერთისაგან ქვეყნიერებათა საფებურობრივ წარმომდინარეობის თეოლოგიური საკითხის ფილოსოფიურ დიალექტიკური ხერხით გათვალნათლიობისათვის; 2) სიკეთისა და ბოროტის სუბსტანციონალური დუალიზმის დაძლევისათვის და სიკეთის მონიზმის დადგენისათვის (აქ სჭირდება მას პროკლესეგური ინტერპრეტაცია პლატონის *ჲქამაზი-ისა*); 3) ღვთის მტერ და მგმობელ ფილოსოფოსთა, ე. ი. ეპიკურეელთა (წაიკითხე მატერიალისტები) განადგურებისათვის.

ხოლო არისტოტელე სჭირდება მას: 1) ყოველივე მდაბიო ცოდნის, იმის, რასაც დღეს მეცნიერება ეწოდება, დადგენისათვის, არისტოტელე ცისა და მიწისაა, ნივთთა წარმოშობისა და ხრწნის შესაიდუმლეა; 2) არისტოტელე ავტორი „ორგანონისა“ საფუძველია ყოველივე ლოგიკისა და დასაბუთებისა, რადგან პეტრიწმა იცის, რომ არისტოტელეს ლოგიკის გარეშე „უღონო“ არს რისავე გაგო-

ზე აშენებული სათაური: „განმარტება პროკლესათვის დიადოხოსისა და პლატონურისა ფილოსოფიისათვის“ და ისიც ძველი ქართული ტრანსკრიბციით დაუწერიათ; ასე რომ მკითხველმა უნდა იფიქროს, ვითომც პეტრიწს შრომა დაუწერია პლატონის ფილოსოფიის განმარტებისათვის. სინამდვილეში პეტრიწი წერს და ბაასობს პლატონურ ფილოსოფოსზე, ე. ი. პროკლესზე და არა პლატონის ფილოსოფიაზე.

ნებაჲ სულისა მიერ სიტყვიერისა, რადგან თვით ღმერთს არ შეუძლია ლოგიკას ეწინააღმდეგოს, ვინაიდან თვითონ არის ლოგოსი. ამიტომ, ცხადია, სადაც ლოგია საჭიროა, იქ არისტოტელეც აუცილებელია; 3) რადგან არისტოტელეს მოძღვრება „სიტყვიერებითი“, ე. ი. სიტყვაში ამოკითხული ჰეშმარიტება და კანონი, და მისი მოძღვრება „ბუნებითი“, ე. ი. ბუნებაში ამოკითხული კანონი, საბოლოო ანგარიშით მიდის იმ აზრამდე, რომ „ერთი არის მეუფე ყოველთა“, ამიტომ არისტოტელეს მეცნიერების საბოლოო დასკვნა მისივე ღვთისმეტყველებაა და, ცხადია, ასეთი ფილოსოფოსი სჭირია ქართველ ფილოსოფოსს, რათა სიბრძნე და სარწმუნოება ფილოსოფიად გადააქციოს.

რაც შეეხება პლატონს, აქ პეტრიწის პოზიცია ძალიან გვაგონებს მაქაელ ფსელლოსის პოზიციას. „ღვთაებრივი“ პლატონის მიერ იგი უფრო აღფრთოვანებულია, ვიდრე დარწმუნებული, პლატონი მას უფრო ხიბლავს, ვიდრე ასწავლის. პლატონს იგი აღიღებს, როგორც პირველ სათავეს იმ სიბრძნისა, რომელიც პავლე მოციქულში გამოცხადდა.

პეტრიწის აზროვნებისათვის ძალიან დამახასიათებელია ის გარემოება, რომ როცა ის წერს მაგ. პლატონზე, არისტოტელზე, თუ პროკლეზე ყოველთვის შთაბეჭდილება იქმნება, რომ თათოგული მსოფლმხედველობრივი პრობლემა აღებული ამ ფილოსოფოსებიდან მისთვის მხოლოდ საბაბია, რაღაც დამოუკიდებელი და საკუთარი აზრის გასაშლელად, რაღაც საკუთარი საკითხის დასასმელად, ამიტომ მისი გამოცხადება რომელიმე ანტიკური ფილოსოფოსის ადებტად არამცთუ ორიგინალობას მოკლებული წამოყენებაა, არამედ საქმის ფაქტიური მხარის საწინააღმდეგო გარემოებაც არის.

მაშ, რომელია ის მსოფლმხედველობა, რომლის გაშლისათვის მას საბაბად ანტიკური ფილოსოფია გამოუყენებია? რასაკვირველია, ქრისტიანობა, და არც შეიძლება სხვა რაიმე ყოფილიყო.

მაგრამ უნდა ითქვას ნათლად: დამასკელის სკოლაში გამოძუმშებულ დოგმატზე იგი ასე თავით მალა ასულა. მაშასადამე, უკვე არსებული ქართული საეკლესიო თეოლოგიისათვის თავისი სიბრძნე დაუპირისპირებია. მას უშუალოდ შეუხედავს ანტიკური ფილოსოფიისათვის და მისი სინათლე დაუნახავს და განუცდია. ამიტომ ვლწოდეთ ჩვენ მას სქოლასტიკის ისტორიაში იმ მამართულების შემქმნელი, რომელიც იძულებული იყო ეცნო ფილოსოფიის უფლება, რომელმაც ზეცა აიძულა იქ გონების არგუმენტები მოესმინათ. რასაკვირველია, მან ეს აზრები პირველად მიქაელ ფსელლოსის და იოანე იტალისაგან ისესხა, მაგრამ რადგან საქართველოს ეკლესიის ზედამხედველი თვალი ისე ძლიერი არ იყო, როგორც ბიზანტიისა, რადგან იმდროინდელი საქართველო ნაციონალური გაერთიანებისა და ახლად წარმოშობილი მონარქიის გამო ერთგვარ აღორძინებას გა-

ნიცილიდა, ამიტომ ბევრ შემთხვევაში სქოლასტიკის ეს აზრი იოანე პეტრიწმა უფრო გაბედულად და უფრო ნათლად თქვა, ვიდრე ვინმე მისმა მოძემ XI საუკუნის დამლევს დასავლეთსა და აღმოსავლეთში.

ნათქვამი იმას ხომ არ ნიშნავს, რომ პეტრიწში დავინახოთ ე. წ. რენესანსი ფილოსოფიური აზროვნებასა? ლიტერატურაში ასეთი აზრები მის ირგვლივ და მისი მნიშვნელობის დასახასიათებლად უკვე გამოთქმულია. მაგრამ ეს შეხედულება მოკლებულია ყოველივე ისტორიულსა და ფაქტიურ საფუძველს. მართალია, რომ პეტრიწმა ფილოსოფიის ერთგვარი დამოუკიდებელი უფლება სცნო ანალოგიურად ფსელლოსისა და იტალის წამოწყებისა, მაგრამ იგი რენესანსის ეპოქის თვალსაზრისამდე არ მისულა. რენესანსის შინაარსი იმაში კი არ მდგომარეობს, რომ პლატონსა და არისტოტელეს ბერძნულ ორიგინალებს ბერძნულადვე დაუწყეს წაეკითხვა (აბა ბიზანტიელ ბერძნებს რა ენაზე უნდა წაეკითხათ პლატონი!). არც იმაში, რომ ფილოსოფიაში გარკვეული ღირებულება დაინახეს, არამედ რენესანსის ეპოქის თავისებურება და საკუთარი თვალსაზრისი მდგომარეობს ორმაგი კეშმარიტების თეორიის წამოწყებში, ე. ი. იმის აღიარებაში, რომ არსებობს ორი ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელი კეშმარიტება, კეშმარიტება ქვეყნისა და ფილოსოფიისა, კეშმარიტება ღმერთისა და თეოლოგიისა; განვიხილოთ შემდგომ საფეხურზე ეს ორი კეშმარიტება ერთმანეთს დაუპირისპირდა და ცნობილი ბრძოლა გაიმართა მათ შორის.

იოანე პეტრიწის (და არც მის მასწავლებლებს ფსელლოსსა და იტალის) სიზმარშიაც კი არ უნახავს ორმაგი კეშმარიტების შესაძლებლობა. მისთვის კეშმარიტება ერთია, მხოლოდ ორი და მრავალი არსებობს გზა მისი გამოთქმისა. იგი არ ზოგავს არავითარ არგუმენტს თავისი მახვილი გონებისა, არავითარ სახეს თავისი მრავალმხრივი ფანტაზიისა და მოქმედებას თავისი კალმის წვერისა, რათა აჩვენოს, რომ ცოდნა, სინათლე და კეშმარიტება, ერთნაირი ძალით ამოსხივოსნდა დასავლეთში და აღმოსავლეთში, ხალდეველთა და მოსიანთა თქმებში, ბერძნებისა და ქრისტიანების სიბრძნეში, რომ ყოველივე ფილოსოფია საბოლოო ანგარიშით იმასვე ამბობს, რასაც ჩვენი პაველ მოციქულიო¹; მართალია, ამ არგუმენტის გამო მან ფილოსოფიასაც არსებობის უფლება მოუპოვა, მაგრამ ეს არის საბოლოო ანგარიშით მაინც სქოლასტიკა და არა რენესანსის ეპოქის აზროვნებაში დაბადებული აზრის თავისუფლება¹.

¹ პეტრიწის შრომების II ტ. წინასიტყვაობაში პეტრიწი არა თუ რენესანსის ეპოქის გმირად არის წამოყენებული და სანოხას ინტელექტუალური ტრაგედიის დამძლეად, არამედ ქართული წარმართობის აღდგენად. ეს შეხედულება, სამწუხაროდ, აშენებულია ძველი ქართულის ვერ გაგებაზე, თუ რალაც ჩვენთვის უცნობ გარემოებაზე. რახედაც არ უნდა იყოს აგებული იგი, ყოველ შემთხვევაში პეტრიწის ნაწერში ამდაგვარი არაფერი სწერია და ვისაც ისტორიის რაიმე კი ესმის, მისთვის ნათელია, რომ წარმოუდგენელია ასეთი რაიმე ეწეროს იქ.

მაშასადამე, პეტრიწთან მოკემულია განვითარებული სქოლასტიკის თვალსაზრისი; ამ თვალსაზრისის გამომუშავება ქართული თეოლოგიური და საეკლესიო აზროვნების დამთავრება იყო, მისი განვითარების იმ წერტილთან მიყვანა, როცა განვითარების პროცესში მყოფი თითოეული მოვლენა თავისთავთან უცხო გახდება და თავის საწინააღმდეგოში გადავა, — ძველი ილუპება და ახალი დაიბადება.

თვითონ პეტრიწი ქართულ კულტურას განვითარების ამ მაღალი დონისათვის არ მიუღწევია; ასი წლის შემდეგ პეტრიწისა ქართული კულტურის ამ სახეს გააფორმებს რუსთაველი და იგიც არა რეფლექსიის სფეროში, არამედ მხატვრული ხედვისა და პოეტური შემოქმედების სფეროში. რენესანსი რუსთაველში დაიბადა, პეტრიწისთან იგი ჯერ კიდევ არ ყოფილა.

წინასიტყვაობა, რომელიც პეტრიწმა პროკლეს შრომის ქართულ თარგმანს წაუძღვარა, იშვიათ ფილოსოფიურ ტრაქტატს წარმოადგენს; მისი მიზანია მოკლედ შემოხაზოს საკვლევი ობიექტის არე, დააყენოს კვლევის მთავარი პრობლემა და განიხილოს საკითხი იმ იარაღის შესახებ, რომლითაც წარმოებებს კვლევა. ამავე დროს აქ გარკვეულია საკითხი პროკლესთან ურთიერთობისა და პროკლეს მნიშვნელობისა და ღვთისმეტყველების თეორიისათვის.

დასაწყისშივე ამბობს პეტრიწი: „ჰაზრი ამის წიგნისა ამათ შინა შემოიციცის: პირველად რაჟთა ერთი წარმოაჩინოს, თუ არს ერთი, და იძულებათა მიერ თანშესიტყუათაჲსა აღმოაჩინოს ესე მრავალსაქადაგოჲ ერთი“ (გვ. 3). ე. ი. წიგნის აზრი იმაში მდგომარეობსო, რომ ერთი აღმოაჩინოს, როგორც საფუძველი ყოველივე სიმრავლისა და სილოგისტური იძულებით დაამტიკოს, რომ სიმრავლის საფუძველი არის ერთი და სხვ. მრავალ მოვლენას აქვს პრეტენზია იყოს ერთი და საფუძველი, განაგრძობს პეტრიწი, მაგრამ „არა არიან იგინი ერთ“ და ის, რაც „არის უზადო და წმინდა ერთ“ პროკლემ აღმოაჩინა ლოგიკის კანონების მიხედვითო. პეტრიწმა იცის, რომ ბერძნულ ფილოსოფიაში ეს აზრი დიდი ხანია არსებობდა, იგი იცოდა პარმენიდემ, იმას ასაბუთებდა „ორგანონის“ ავტორი, ე. ი. არისტოტელე, იგი იყო პლატონის „ხედვათა“ საფუძველი. მაგრამ თვით პლატონთან ერთად-ერთი და კემპარიტი ერთის ბუნება „უცნაურ და მიუწოდომელ“.

ხოლო პროკლეო, განაგრძობს ქართველი ფილოსოფოსი — „თანაჲყუა თვსთა პირველთა, ვიტყვ პლატონისთა და მის უმწუერვალესისაჲსა გონებისაგან მიუწოდომელსა ერთსა. რაოდენ-იყო შესაძლო, იმეცადინა ცნობად მყოფთა სასურვოჲ იგი და სატრფოჲ და ბეკედულნი და დაფარულნი პლატონის მიდმოსიტყვისანი განაცხადნა და მათ შორისი სიბრძნე საუკუნითგან არსთა და თანწარმოდგომილი საჩწმუნოებჲა აღასაკუმილა, და ვითარ მათ შორის სწყურის პლა-

ტონს მის უოცნოასა ერთისათვის და ყოელისა გონიერისა და ზესთ გონიერისა აღმკულისათვს" (გვ. 5).

ე. ი. პროკლე თანგაპყუა მის წინაპართა და ვიტყვი, რომ მიწვდა ბუნებას ერთისა, რომელიც თვითონ პლატონის უმწვერვალესობამდე განვითარებული გონებისათვისაც მიუწვდომელი აღმოჩნდა და რამდენად შესაძლებელი იყო იმეცადინა, რათა იგი სასურველი და სატრფიალო არსებული, ის, რომელიც პლატონის დიალოგებში იყო დაფარული და დაბეჭდილი, გამოეცხადებია, ე. ი. შეეცნო. ამით აღადგინა ის საუკუნეებში აღბეჭდილი სიბრძნე არსთა, რომელიც სარწმუნოებაში იყო წარმოდგენილი და ასახული, ე. ი. აღმოაჩინა ის ყოელისა გონიერისა და ზესთგონიერის სათუქვლად დებულ ერთი, რომელიც პლატონისათვის დარჩა უცნო და გაუგებარი ერთი.

ამ საქმისათვის პროკლემო, განაგრძობს პეტრიწი — აჩვენა გამოუსადეგრობა არისტოტელეს მიერ აღმოჩენილი სილოგიზმების კანონისო, იმ კანონისო, რომლითაც პერიპატეტელები ლამობდნენ პლატონის დამარცხებასო; შესამედ, მან ყოველივე ამას დაურთო სიწმიდე და სიცხადე დამტკიცებათა, სიმაღლე და მაღალი ზედვა განმარტებისა და ყოველივე ამისათვის დაიმსახურა სახელწოდება დიადოხოსისა, „რომელ არს მონაცვალებოა პლატონისი“.

კითხულობ ამ ადგილს პეტრიწის წინასიტყვაობიდან დი გიკვირს. თუ საიდან შეკრიბა XI საუკუნეში მცხოვრებმა ქართველმა ბერმა ასეთი ზუსტი და ფაქტების ცოდნაზე აშენებული გაგება ანტიკური ფილოსოფიის განვითარების გზებისა.

რას ამბობს ფაქტიურად აქ პეტრიწი? აქ მისი მსოფლმხედველობის მთელი პრინციპია მოცემული. საფუძვლად ყველაფრისა გამოცხადებულია ერთი, რომელიც მაღლა და მიღმა მდგომია ყოველივე სიმრავლისაგან, ყოველივე მოვლენისა და ქვეყნიურისაგან. ეს ის პრინციპია, რომელიც სარწმუნოებამ აღმოაჩინა, რომლის აღმოჩენისათვის პერიპატეტელ ფილოსოფოსთა ყოელად ძლიერი სილოგიზმის კანონებიც კი არ გამოდგებიან. ეს ის ერთია, რომელიც თვითონ პლატონისათვის გაუგებარი და მიუწვდომელი იყო, თუმცა როგორც პროკლემ პლატონის დიალოგების განმარტებით გვიჩვენა, პლატონიც გრძნობდა, რომ რაღაც ასეთი არსებობდა, მაგრამ მისთვის ეს პრინციპი მაინც უცხო და გაუგებარი დარჩაო. ფილოსოფოსთა შორის პროკლე ყველაზე უფრო კარგად მიმხედარა ამ ერთის ბუნებასა და საიდუმლოებას.

პირველი აღექსანდრიელი ეკლესიის მამებიდან ლაწყებული, კლიმენტი და ორიგენით, ნეტარი ავეუსტინე, და კაბადოკიელ მამათა სკოლით და გათავებული მიქაელ ფსელლოსით და იოანე იტალით, ქრისტიანული აზროვნება თავს იტეხდა პლატონის იდეალიზმთან დამოკიდებულობის საკითხით. ჩინებულად დაამტკიცა ბ რ უ -

ნო ბაუერმა, რომ ქრისტიანობა თავისი ბუნებით ძალიან ახლო მონათესავე იყო პლატონისა. მაგრამ თუ გავიხსენებთ პლატონის მოძღვრების იმ ნაწილს, რომლის თანახმად იმდენი იდეა არსებობს, რაოდენი ზოგადი სახელი, რომ ღმერთი ქვეყანას ჰქმნის იდეის სქემის მიხედვით და სხვ., მივხედვით, რომ პლატონიზმში ისეთი ელემენტებიც მოინახებოდა, რომლების მორიგება ქრისტიანულ თეოლოგიასთან შეუძლებელი იყო. მართალია, პლატონი სცნობდა უმაღლესი იდეის არსებობას, რომელსაც იგი სიკეთის იდეას უწოდებდა და მის ადგილს იდეათა სამყაროში ადარებდა მზის ადგილს ხილულ ქვეყანაში. მაგრამ ეს უმაღლესი იდეა თავისი ონტოლოგიური და ნოოლოგიური ბუნებით დანარჩენი იდეებისაგან არ განსხვავდებოდა და, მაშასადამე, უშუალოდ აღებული, იგი ქრისტიანობისათვის სახიფათო მოკავშირე იყო. ამიტომ იყო, რომ ქრისტიანობამ საბოლოო ანგარიშით პლატონზე უშუალოდ დაყრდნობა ვერ გადასწყვიტა.

ქართული ფილოსოფოსი თავისებურად სწყვეტს ამ საკითხს, იგი პროკლეზე დაყრდნობით აჩვენებს, რომ შესაძლებელი იყო პლატონის იდეათა გზით აღმოჩენა უმაღლესი ერთისა, რომელიც იქნებოდა უცნაური და უთქმელი, ზებუნებრივი და ზეგონებრივი, აბსოლუტურად მიღობი და ქვეყნის მიმართ ინდიფერენტული. პეტრიწი ფიქრობს, რომ ეს ერთი ანუ აბსოლუტი ბნელად ნაგულისხმევი იყო პლატონთან და ახლა მონაცვალემ მისი საყდრისა „თარგმანებითა დენითა განაცხადა“ იგიო. ეს იყო პლატონიზმის ის ფორმა, რომელიც მთლიანად მისაღები იყო ქრისტიანობისათვის.

პროკლეს „კავშირთა“ განმარტების დროს ამ აზრს პეტრიწი ფართოდ გაშლის, ამავე დროს შეეცდება დაამტკიცოს, რომ სრული ერთობა არსებობს ამ საკითხში პლატონსა და არისტოტელეს შორის. აბა, როგორ უნდა გავიგოთ ამ კონტექსტში გამოთქმული კრიტიკული აზრი პერიპატეტელთა სილოგისტიკის კანონების შესახებ, რომლებიც ვერ მისწვდებიან იმ „უზადოსა ერთსა“. ჰგობს პეტრიწი არისტოტელეს ფილოსოფიურ ღვაწლს? რასაკვირველია, არა. პეტრიწის ნაწერის მთლიანი გაცნობა გვარწმუნებს, რომ იგი მთელ თავის „სიტყვიერებითს“ და „ბუნებითს“ ცოდნას თავიდან ბოლომდე არისტოტელეზე აშენებს, ე. ი. ლოგიკა და ბუნებათმეცნიერება არისტოტელეზე უნდა იქნეს აშენებული. მაგრამ ბუნების და ლოგიკის კანონები „გაგონების“¹ და გონების სფეროს ეკუთვნიან, ხოლო ის „უცნაური ერთი“ ამათ მიღმა მოთავსებული. ამიტომ იმ „ერთის“ გაგება და შემეცნება სილოგიზმებით არ შეიძლება. ყოველივე დანარჩენის მიმართ სილოგიზმში ძალაში რჩება და არისტოტელეს

1. პეტრიწის ტერმინი „გაგონება“ ნიშნავს იმას, რასაც ბერძნული *νοησις*, დაახლოებით რუსული *разумъ*, გერ. *Verstand*, თანაბედ. ქართული განსჯა, სჯის უნარი.

უკუგდება არავის არ შეუძლია. პეტრიწმა ისიც იცის, რომ სილო-
გოზმის აღმოჩენი, ე. ი. არისტოტელე, რაღაც ხედვით ცოდნაზე,
ე. წ. წმინდა თედორაზე, ანუ აზროვნების აზროვნებაზე ლაპარაკობ-
და და ეს საესებით ისეთივე გზაა სიბრძნისა, რაც პლატონის დია-
ლოგებიდან პროკლემ „განაცხადა“.

საიდან აიღო პეტრიწმა პლატონიზმის ასეთი ინტერპრეტაცია?
წყარო ჩვენთვის უცნობია და ვფიქრობთ, რომ იგი მისი აზროვნების
შედეგია. შეიძლება პლატონიზმის ასეთს ინტერპრეტაციას ეწეოდა
იოანე იტალი, მისი ნაწერებიდან ჯერჯერობით ეს უცნობია, ხოლო
მის წინააღმდეგ სინოდოკონში წაყენებული ბრალდება მას ტიტელი
პლატონელობას აბრალებს, რომლისაგან იღეათა პლურალიზმი და
მეტამფსიხოზის თეორია გამომდინარეობს. ანა კომნენის ბნელი, თუმ-
ცა დიდად საინტერესო ცნობა, რომ იოანე იტალმა მოინანიო ცოდ-
ვები და პლატონიზმს ისეთი განმარტება მისცა, რომ იგი მართლ-
მორწმუნე თვალსაზრისისათვის მისაღები იყო, შინაარსის მხრივ
ჩვენთვის უცნობია.

შემდეგ პეტრიწი იძლევა შემეცნების წყაროების გამოკვლევას.
იშვიათი გამოყენებით ბერძნული შემეცნება-თეორეტული და ლო-
გიკური წყაროებისა. იგი იძლევა ორიგინალურ განსხვავებას შემეც-
ნების ორ ნაკადს შორის სულსა და გონებას შორის, ზღვიჲა
და სბრჲა.

შემეცნება სულის მიხედვით არ არის მარტივი პროცესი, სულს
„ძალი გაგონებისა“, ე. ი. შემეცნების ძალა მხოლოდ „მიღმოგონე-
ბაში“, აქვს, ე. ი. არის დიალელი; იგი „არა მარტივად მიდრკების
მუნ, სადაცა მიემართოს“, იგი „ამისაგან ამისდად მიდგების მცირედ-
მცირედ“, ამიტომ როგორც სხვადასხვაა სვლა და ის გზა, რომელ-
ზედაც დადიან, ისე ის, რასაც სული დაეძებს და რასაც „გაიგო-
ნებს“, ე. ი. შეიმეცნებს.

რაც შეეხება შემეცნებას გონების გზით, ამის შესახებ პეტრიწი
ამბობს: „ხოლო გონებაჲ ზედ მიესხმის მარტივად, ვითარ აღმოჰქდეს
რაჲ მზე და აჰა შარაჲანდნიცა მისნი უჲამოდ და მიუდრეკელად
დაჰფარავენ ყოველსა, და არა მცირედ-მცირედ მიდგებიან, არამედ
მუის თანავე აღმოჩენსა მზისა დისკოჲისასა აჰა და მიფენაჲცა შა-
რაჲანდელთაჲ“ (გვ. 7) ე. ი. გონება მარტივად მომდინარეობს, ისე,
როგორც გამოჩნდება თუ არა მზე, მუისვე შარაჲანდელი მისი სხივისა
ყოველივეს დაფარავს და ეს არ ხდება თანდათან და დროში, არა-
მედ ხდება „უჲამოდ“ ე. ი. დროის გარეშე, აქ არ არის ჯერ მზე
და შემდეგ შარაჲანდელი. ასეთია გონების გზაც—განაგრძობს პეტ-
რიწი—ვინა აჰა გონება და აჰა გაგონება, „ერთბამად გონება და
გასაგონო მისი“, ე. ი. ერთი და იგივეა გონება და აზრი, თუ გონე-
ბა, „ერთბამად“ აზრიც არის.

შესამე ცნება; რომელსაც აქ პეტრიწი არჩევს, არის ცნება ნოეტონის (νοητον), იგია „საგონი“, ანუ „გასაგონი“, ე. ი. თანამედროვე ტერმინოლოგიით რომ ვთქვათ, იგი ყოფილა ობიექტი გონებისათვის და, როგორც ასეთი, სუბიექტზე წარჩინებული, უმჯობესი. პეტრიწი ამბობს: „ხოლო ყოველი გასაგონი უმჯობეს არს გამგონესა, რამეთუ დაუზესთავდების გასაგონოა გამგონესა“. თანამედროვე ტერმინოლოგიით რომ ვთქვათ, ეს იქნება ასე: ყოველივე ობიექტი უმჯობესია სუბიექტზე, რადგან ობიექტი აპრიორი და წინასწარ არის მოცემული სუბიექტისათვის.

შემდეგ ეს დებულება პეტრიწს გადააქვს სულისა და გონების განსხვავების დასადგენად და ამბობს: „სულსა დაუზეედების გონებაჲ, და სხუაჲ არსებაჲ მისი და სხუაჲ სულისაჲ, და არს სული გამგონე, ხოლო გონებაჲ გასაგონოა“ (გი. 7) ე. ი. სულს ზე უდევს გონება, სული სუბიექტია, გონება კი ობიექტი.

ამ ჩინებულ დიალექტიკას მოჰყვება მეტაფიზიკა, გაკვირვების გამომწვევეი თავისი გაბედულობითა და აღფრთოვანებისა—თავისი არქიტექტონიკით.

პეტრიწი მსჯელობს ასე:

იწყებს თუ არა გონება ნამდვილ მყოფი არსების შემეცნებას, ნამდვილ მყოფი იქცევა ობიექტად და გონება სუბიექტად. შევუდგებით აღმოჩენას ნამდვილ მყოფისა, მყისვე მას ზე დაუდგების „ერთებრივი რიცხვი“, ახლა სუბიექტი არის ნამდვილ მყოფი, ხოლო ობიექტი ერთებრივი რიცხვი; როგორც კი რიცხვს ამავე კანონის მიხედვით განვიხილავთ, განმეორდება იგივე დიალექტიკა, „სახლვარსა და უსახლვროობას“ შორის, აქაც უსახლვროობა იქნება ობიექტი და სახლვარი სუბიექტი; და თუ კვლავ მიმართ უსახლვროებისა გამოვიყენებთ ამავე დიალექტიკას, მაშასადამე, თუ უსახლვროება იქნება სუბიექტი, ახლა იქნება ის ობიექტი, რომელიც მის მიმართ არის აპრიორი და ზესთდებული, ე. ი. რა იქნება გასაგონო? და პეტრიწი უპასუხებს: „ხოლო გასაგონო (იქნება) სწორად ყოველთაგან ზესთ მდებარე იგი უცნაური ერთი და კეთილობაჲ, რომელსა წადილმან პატივისამან ჰკადრა მას და მამადცა წოდებაჲ“, ¹ ე. ი. ობიექტი იქნება ყოველივეთაგან ზესთ მდებარე (აპრიორული უცნაური ერთი, რომელსაც ფილოსოფოსები უწოდებდნენ) სიკეთეს და რომელსაც პატივისცემის წადილმა ჰკადრა და სახელად უწოდა „მამა“ (ეს არის ქრისტიანობის „მამა“, ანუ ლმერთი).

მივიდა რა ასე დიალექტიკის გზით ლმერთამდე, გამოიმუშავა რა სრულიად ახალი მეთოდი ლმერთის დასაბუთებისა, გამოიყენა რა მთლიანად პროკლეს დიალექტიკის ყველა ხერხი, ახლა პეტრიწი მოაბრუნებს ამ მეთოდს მიმართ ქვეყნისა და მისი მამოძრავებელი

¹ იხ. იოანე პეტ.: „შრომები“ ტ. II, გვ. 8.

ძალებისა, მიმართ ქვეყნის შემეცნებისა და გაგებისა, მოქმედებისა და ძალისა, გამოძრავებელისა და მოძრავისა, აქაც ყოველგაბ ამავე დიალექტიკურ პროცესს ხედავს და ასაბუთებს ამას, არისტოტელეს სახელის ამ კონტექსტში დაუსახელებლად, არისტოტელეს დიალექტიკიდან აღებული კლასიკური ნიმუშით: „და კჯალად სათანადო არს შესწავებაჲ, რამეთუ პირველნი ბუნებით შორის გაგონებასა გაგონისასა უკუანაჲსკნელ ომნებთან, და ბუნებით შემდგომნი პირველ, ვითარ არსებაჲ თითოეულისაჲ და მოქმედებაჲ“ და სხვ. (გვ. 8). დღის სინათლესავით ნათელია, რომ პეტრიწი აქ ათამაშებს არისტოტელეს ცნობილ დებულებას იმის შესახებ, რომ შემეცნებაში ჩვენგან პირველი ბუნებისაგან მეორეა და ბუნებისაგან პირველი ჩვენგან მეორე.

მაგრამ ამ იშვიათ დიალექტიკის ავტორს არ ავიწყდება, რომ ეს კეშმარიტება საბოლოოდ და ნათლად დადგინდება „შეწვენითა პირველისა სიტყვათა უფლისა ქრისტესითა“ და რომ პროკლე და არისტოტელე აქ დამხმარე ძალაა და არა მიზანი.

ნათქვამიდან ცხადია, პეტრიწის სახით ჩვენ საქმე გვაქვს ისეთს საინტერესო მოაზროვნესთან, რომელმაც ანტიკური ფილოსოფიის დეტალური ცოდნით თავისი ეპოქის მოწინავე პრობლემები ორიგინალურად და ოსტატურად გაიაზრა. ძირითადში იგი მიჰყვება დიალექტიკის ნეოპლატონურ სახეს, მაგრამ სრულიად არ არის იგი მონურად განწყობილი ნეოპლატონიზმის მიმართ, იგი ფართოდ იყენებს არისტოტელეს, პლატონს, პერაკლიტე და დემოკრიტეც კი არ ყავს დაიწყებული, მაგრამ მთავარი მისი მიზანია, რომ ყოველივე ამისაგან განსხვავებულია, ესეც ნათლად ესმის. ანტიკური ფილოსოფიის ისეთი სპეციალური საკითხების ცოდნას იჩენს ეს ქართველი ფილოსოფოსი, რომ თანამედროვე საქმეში ჩახედული მკითხველი გაკვირვებული რჩება.

მაგრამ თუ გავიხსენებთ, რომ დიალექტიკის იშვიათს ნიმუშებს შორის პეტრიწს ჩართული აქვს ვოდება იმის გამო, რომ ქართული ენა არაა ფილოსოფიისათვის დამუშავებული, რომ ქართველი მთარგმნელები სამ სხვადასხვა მნიშვნელობის მქონე ბერძნულ სიტყვას ქართულად ერთი სიტყვით გამოთქვამენ, რის გამო „ენაშე“, ბერძნული სიტყვა ბუნდოვანდება და სხვ. ცხადია, დავრწმუნდებით იმაშიაც, რომ უსაფუძვლოა ნიკო მარის ეკვი, პეტრიწმა ვინმე მისი სახელის მოზიარე ბიზანტიელი ხომ არ თარგმნაო, და ყოველივე ამის შემდეგ ვაკვირვების გრძნობა პატივისცემის გრძნობად იქცევა ამ გელათელი ბერის მიმართ.

ჯერხნობით, მაშასადამე, ჩვენ შევჩერდით იმ ძირითად პრობლემებზე, რომლებიც წამოყენებულია პეტრიწის წინასიტყვაობაში. რაც შეეხება კომენტარიებს, დაწერილს პროკლეს „კავშირთა“ განმარტებისათვის, იმათ ჩვენ ამ გამოკვლევაში მხოლოდ ნაწილობრივ

შევეხებით. ამ კომენტარიების სრული შესწავლა დამატებითს ძიებასა და დამატებისას მაშალას მოითხოვს. ამ კომენტარიებში ბევრი მარგალიტი მოინახება, ზოგი ადგილი შედეგია ლოგიკური და დიალექტიკური აზროვნებისა, მაჩვენებელი პეტრიწის აზროვნების ორიგინალობისა და დამოუკიდებლობისა, მაგრამ რა ნიკიერდაც არ იყვნენ ისინი შედგენილი, მათი ავტორი მაინც ხელშეკრულია განსამარტებელი მასალის ბუნებით. *

სამაგიეროდ ჩვენი აწინდელი მიზნებისათვის, ე. ი. იოანე პეტრიწის ფილოსოფიური მსოფლმხედველობის დადგენისათვის, გადამწყვეტი მნიშვნელობის მქონეა. პეტრიწის შრომის ბოლოსიტყვაობა. იგი ორიგინალურ, მოზრდილ და მთლიანად დამოუკიდებელ ფილოსოფიურ ტრაქტატს წარმოადგენს. განმარტავს რა კომენტარიებში პროკლეს შრომას, პეტრიწი ნათლად ხედავს, რომ მან ახლა თავისი სიტყვა უნდა თქვას; ქრისტიან მკითხველს სურს აჩვენოს, თუ რა ფარგლებშია მისაღები წარმართი ფილოსოფოსი და თუ რა გარემოებისათვისაა საჭირო მისი დახმარება. მაშასადამე, ბოლოსიტყვაობა წინასიტყვაობის გაგრძელებაა.

წინასიტყვაობის ბოლოს ყველა ხელნაწერში (რამოდენიმე ხელნაწერში არშინაზე, დანარჩენში კი თვითონ ტექსტში) მოიპოვება საინტერესო მინაწერი, აი ის:

ქ. რასა ეწერ ანუ რასა გლახ ემოკმედებ: გარნა გვსწავიეს გუპლთაგან თერიაჲ: და წარმოესტყუსნავე: ყოველსა ძალსა ქრისტეს მიერ: ამის წიგნისგან წარწყმდა სამგზის წყეული არიოზ: და ამისგანვე განათლებულთა სამგზის: მოიგეს ღმრთისმეტყულებისა სახელი: და დიდთა ბრძენთა დიონოსი: და ღრილორი: და ვასილი: და სხუათაცა ვიეთმე: შენ გონებაჲ განწყმედილი მოიგე ღმრთისა მიმართ: და საზღვარსა მამათა წმიდათასა: ნუ გარდაეჰლდნები: და არა საცთურ გეჰმნეს: ¹

ფილოლოგები ფიქრობენ, რომ ეს მინაწერი თვითონ პეტრიწს არ ეკუთვნის, არამედ ვილაც XIII საუკუნის გადამწერს. ეს უსათუოდ ასეა, მაგრამ ის კი ცხადია, რომ ზემოთმოყვანილი სტრიქონების ავტორი უბრალო გადამწერი არ არის. მას ძალიან კარგად ესმის ქრისტიანობისა და ფილოსოფიის დამოკიდებულების საკითხი. გამოდის დამასკელ-ეფრემ მცირესებური დებულებიდან, რომ გველის ნაკბენი გველისავე შხამით უნდა განიკურნოს, მაგრამ აკვირვებს ის გარემოება, რომ ერთი და იგივე ფილოსოფია ერთის მხრივ ყოველივე წვალებლობის საფუძველია, ფილოსოფიისაგან „წარწყმდა სამგზის წყეული არიოზ“, მაგრამ ამავე ფილოსოფიისაგან მოიხვეჭეს უდიდესი და უგანათლებულესი სახელი ღვთისმეტყველისა დიდმა ბრძენმა დიონისემ, გრიგოლ ნაზიანზელმა და ბასილ დიდმა. წარ-

¹ იხ. იოანე პეტრიწი: შრომები, ტ. II, გვ. 9.

წერის ავტორი ადამიანის გონებისაგან მოიხსოვს არ გადაცდეს „საზღვარსა შამათა წმიდათასა“ და განწმენდილი წარსდგეს ღვთის წინაშე.

პეტრიწმა ეს შიში ფილოსოფიის წინაშე უკვე გარკვეულად გადალახა, იგი უყოყმანოდ იმ აზრისა არის, რომ ფილოსოფია ადამიანს ეხმარება უკანასკნელი ამოცანის გადაწყვეტაში, ფილოსოფია მისი აზრით გამწმენდია და არა დაბნელებელი. როგორ უნდა ჩატარდეს ეს განწმენდის ოპერაცია? როგორ უნდა იქნეს გამოყენებული ფილოსოფია და არა მხოლოდ ფილოსოფია, შექმნილი ბერძნების მიერ, არამედ სხვა ძველ ხალხთა სიზრძნე და აზრი? პასუხს ამ კითხვაზე იძლევა მისი ბოლოსიტყვაობა.

ბოლოსიტყვაობის დასაწყისშივე პეტრიწი რადიკალურად და ეპოქალურად აყენებს საკითხს:

„მამმრუმენი დღისანი და მარღუნნი გონებათა ჩუენთანი განვიშორნეთ ჩუენგან, ანუ მარჯულობდეს ბოროტი, გინათუ და მარცხულოს“ (გვ. 207).

ე. ი. დღის დამაბნელებელი და გონების შემცდენი მოვიშორეთ თავიდან, სულერთია ბოროტი მოვა მარჯვნიდან, თუ მარცხნიდანაო.

აი ეს არის ძირითადი პირობა. ფილოსოფია თავისთავად კი არ არის საშიში, არამედ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი სწორი გზიდან არ მოდის, თუ გონების მაცდურია. ხოლო თუ იგი სწორად გამოხატავს გონებას და სწორად წარმართავს მის საქმეს, მაშინ იგი ისეა მისაღები, როგორც სარწმუნოეა. როგორც „უფალმან მსახმან ბუნებისამან“ თავისი თავიდან გამოყო ძე და სული და არის ერთი სამად და სამი ერთად, ასე გამოჰყო მან თავისი თავიდან ბუნება, კაცი და „სული სიტყვითი“ და იგიც არის სამება და ერთ-არსება, ე. ი. გონება. ამიტომ „სული სიტყვითი“ ე. ი. ლოგოსი იმასვე გამოხატავს, რასაც გონება, გონება კი იმას, რასაც ღვთაება.

ვინც ფილოსოფიას ასე სწორად გაიგებს, იგი აღარც მარჯვნიდან მოსულ ბოროტს დაუჯერებს და აღარც მარცხნიდან, მან იცის, რომ „სიტყვითი სული“, ე. ი. ლოგოსის კეშმარტება „საბოლოო ანგარიშით იგივეა, რაც არსება ღვთაებისა.

ასეთ ქრისტიანულ ენაზე გადათარგმნილი პლატონიზმით იწყებს პეტრიწი თავის ბოლოსიტყვაობას. „სული სიტყვითი“ ანუ ლოგიკური სული, პეტრიწის აზრით, ადამიანისათვის არის მისი შინაგანი არსება და ამავე დროს ის ხიდი, რომელიც ადამიანს აკავშირებს ღმერთთან, რომლისა გამო ადამიანის სული მეტექსეობს (ეზიარება) ღვთაების ერთარსებასა. ადამიანი გვევლინება ვითარცა „ნაზავი“ ბუნებისა და ღმერთისა, ე. ი. საბოლოო ანგარიშით, ყველაფერი იმ დასაბამობრივ ერთთან მიდის, რომელსაც პატივისცემის სურვილმა სახელად „შამა“ უწოლა.

ამას მოჰყვება დიდად საინტერესო მსჯელობა პეტრიწისა. რომლის მიზანია დაამტკიცოს, რომ არა მარტო ბერძნულმა ლოგოსის ფილოსოფიამ, არა მარტო ხორცშესხმულმა ლმერთმა-ლოგოსმა ქრისტიანობისამ, არამედ ყველა სხვა ხალხისა და ეპოქის სიბრძნე სხვადასხვა გზითა და საშუალებით მივიდა ამ დასაბამობრივი ერთის აღმოჩენამდე. ეს ქეშმარიტება შემჩნეული იყო „ორფეოსა წიგნისა“ შემწყობის მიერ, „აბრაჰამისა მიერ, ვითარ ხალდეელთა მიერ და კუალად ელლენთა მიერ. ვინაჲ შემოდლურე ჩუენისა ამის ეკლესიისაჲ პა ვ ლე თვთ მისევე სულისაგან და სიბრძნედ უწოდს ღმრთისად“ (გვ. 208). ამას მოჰყვება მოზაიზმის (მოსესა და მოსენათა) გარჩევა და ნაჩვენებია იგივე.

შემდეგ გარჩეულია უძველესი სიბრძნე „ხალდეელთა“, „ვითარ შვიდთა ამათ მნათათვის“ და უძველესი ასტრალური სპეკულაციის გარჩევითაც პეტრიწი თავის დასაბამობრივ ერთს ასაბუთებს. ხალდეელთა ასტრალურ მსოფლმხედველობაში დასაბამობრივი ერთის როლი მზეს აქვს მინიჭებულიო, მისგან არის ყოველივე წარმოშობილი და მისგან „განიმტკაელების ყოველივე ეამი“-ო, იგია სათავე წარმოშობისა და დაღუპვისა, ყოველივე ქცეადისა და ხრწანდისა. ყოველის „მბადი“ მზე არის, იგი ზემდგომია ყოველივე დგომაზე და დრეკაზე (გვ. 208).

დაასაბუთებს რა ასე, რომ აღმოსავლეთში დაბადებული ნამდვილი სიბრძნე, იყო იგი აბრაჰამისა, მოსესო, თუ ასტრალური ჰიმნის მთქმელისა, საბოლოო ანგარიშით, „ერთის“ ქეშმარიტებამდე მივიდა, „ერთის“ დასაბამობრივობაში სიბრძნის სახით განსახიერდა, პეტრიწი გადავა „ელლენთა“ მიერ თქმულზე და უპირველეს ყოვლის შეჩერდება პლატონზე და ამბობს, რომ იგი იყო „მწუერვალი ფილოსოფოსთა დღისასა“ (გვ. 209), მისი სიბრძნე უკვე ღვთისმეტყველების მირონს ნაზიარები იყო და ამით მან ეს უძველესი სიბრძნე თეორიის სახით ჩამოაყალიბაო. პლატონი უკვე ერთის ანუ ღმერთის სამობით ხედვის თეორიას აყენებსო და ეს პლატონის ღმერთის თეორია „სამობით ხედვისა“ ისეა გაკეთებული, როგორც ეს ამას აკეთებს „ჩემი ესე ღმერთის მეტყველიო“, რომელიც მამის მიმართ ამბობსო, „ნათელსა შორის შენსა ვიხილეთო ესეო“, ანდაო, „სულსა შენსა შორის ვიხილეთო ნათელი ძე შენიო.“ როგორც ეს უდიდესი უდიდეს ღვთისმეტყველთა შორის, მთლად ასე ლაპარაკობს ფილოსოფოსი (ე. ი. პლატონი). და ეს აღმოჩნდა მას შემდგომ, რაც „ტიმეოს“ და „პარმენიდი“ ჩემმა ატრიკულმა (ე. ი. პროკლემ) ოქრომძივთა ძაფზე ააცვაო („აღუმიღეს ოქრომძივთა მათ თვისთა“), ე. ი. რაც პროკლემ მოგვცა პლატონის დასახელებული დიალოგების ეგზეგეტიკა. პროკლეც იტყვისო, იგი ერთი „მხოლოდ დასაბამსზე დრეკა და ვიდრე სამობამდის დადვა“.

მოკაეს რა პროკლეს დიალექტიკის ეს იშვიათი ადგილი, ტრი-
ადის ეს თეორია, პეტრიწი მყისვე გაიხსენებს, რომ ამ ერთის დასა-
ბამშივე სამად დადგომას პროკლემ გაცილებით ადრე მიხვდა ფსალ-
მუნების ავტორი „დიდი დავითი“. მოხერხებულად და სქოლასტიკუ-
რი დიალექტიკის ენაზე ალაგებს პეტრიწი მამის, ძისა და სული
წმიდის იგივეობას და ერთიანობას, და შესძახებს გახარებული:
„ე ი თ ა რ და თ ა ნ ა მ ე კ მ ე ო ბ ს ჩ ე მ ი ც ა პ ა ვ ლ ე.“ ამას მო-
კვება პავლე მოციქულის მიხედვით დალაგება სამების ერთ-
ღმერთობის თეოგენიისა. შემდეგ პეტრიწი ხელახლავს უბრუნდება
პროკლეს და აჩვენებს, რომ უშაღლეს არსებას, ამ „საკუთრად მყოფს“
პროკლეც „სიკეთეს“ უწოდებს: „ხოლო ა ტ ტ ი კ ე ლ ი ეს ე საკუთ-
რად მყოფთა წარმოობისათვის კეთილობას დასდებს საფუძვლად“
(გვ. 210).

მაშასადამე, განვითარებულია ის აზრი, რომ თუმცა ერთარსე-
ბის უშაღლეს სიბრძნეს პლატონი მიუხვდა, მაგრამ ნათლად ვერ
გამოავლინა და პროკლემ ამოიკითხა ეს პლატონის დიალოგებიდან,
გასაგები და ნათელი გახადა. პროკლეს განმარტების შემდეგ გავი-
გეთ, რომ მწვერვალი „ფილოსოფოსთა დღისასა“ „სიტყვიერებითი
სულის“ გზით იმასვე გამოთქვამს, რასაც პავლე მოციქული, ეს
მწვერვალი თეოლოგიისა.

მაშასადამე, უაზრობაა ფილოსოფიის გმობა და უკუგდება.
ფილოსოფიას უდიდესი სამსახურის გაწევა შეუძლია სარწმუნოები-
სათვის, მას ლოგიკური გზებით შეუძლია იმის თვალნათლივყოფა,
რაც სარწმუნოებას სწამს.

ამის შემდეგ პეტრიწის ბოლოსიტყვაობა დაყოფილია ქვესათაუ-
რებად, რომელთაგან თითოეული განცალკევებული პრობლემის განხილ-
ვის შეიცავს. პირველი ასეთი პრობლემა არის „გ ე ბ ი ს ა თ ე ი ს გ ა ნ-
გ ე ბ ი ს ა“ ე. ი. აქ დასაბამობრივი ერთი დახასიათებულია, როგორც
განგება. ცნობილია, რომ განგების პრობლემა დიდი თავსა-
ტები საკითხი იყო იდეალისტური ფილოსოფიისათვის და თეოლო-
გიისათვის. ცნობილია აგრეთვე, რომ ანტიკურმა სტოიციზმმა
ღმერთი განგებად აქცია, და ბუნების კანონზომიერებას განგების
დგომად ახსნა. სტოიციზმიდან ეს მსოფლმხედველობა გადმოვიდა
ქრისტიანობაში, მაგრამ ქრისტიანობაში იგი ერთგვარი ხორცმეტის
შთაბეჭდილებას სტოვებდა. ქრისტიანული ღმერთი უპირველეს ყოვ-
ლისა იყო პერსონა, იუდაიზმიდან ნასესხები ტირანის ტიპი, რომე-
ლიც მოქმედების დროს ცვლიდა თავის განზრახვას და ამიტომ ქრის-
ტიანობა იძულებული იყო განგების თეორია შეეცვალა ლოზუნგით:
მიაგლე უფალსა ზრუნვა შენი. და უთხარი მას: „სად დავიმალო, უფა-
ლო, პირისაგან შენისა“. პეტრიწმა, ცხადია, ქრისტიანული დოგმა-
ტიკის ეს ელემენტები ჩინებულად იცის და ცდილობს ეს გამოიყე-
ნოს ქვეყნის წყობის საკითხის გასაგებად. ქვეყნის მოწყობილობა

დასაბამობრივი ერთის ანუ ღმერთის განგებად არის გამოცხადებული და საშუალო საუკუნეში გავრცელებული ფსევდო-არისტოტელური მოძღვრება მეხუთე ელემენტის შესახებ განმარტებულია, როგორც განგება ბუნების ძალებს შორის არსებული.

ამ კონტექსტში ერთი დიდად საინტერესო ისტორიული გარემოება გვხვდება. პეტრიწს ებადება საკითხი, რა სამსახურის გაწევა შეუძლია ამ დოგმისათვის პროკლეს?

პასუხი თუმცა მოულოდნელი არ არის, მაგრამ განცვიფრების გამომწვევია:

„ვინაჲ და ატიკელიცა ესთენ ემეტქუების და მძლავრთა ადამატინებრთა აღმოსაჩენელთა ქუხილსა მიუვლენს უგანგებოთა და უმსახურებელთა ღმერთისადმი ეპიკურელთა და წმიდასა და ზესთა ბრძენსა ყოველთა ღმერთისა განგებასა“ (გვ. 211).

ე. ი. პროკლეც ეთანხმება ამ მოძღვრებას მთლიანად და ამის გამო გასრეს და გაანადგურებს ეპიკურელებს, რომლებიც არ სცნობენ განგებასა და გმობენ ღვთაებასა, ხოლო ღვთის განგებას იგი (პროკლე) განამტკიცებს წმიდისა და მაღალი სიბრძნით.

უფრო ნათლად და უფრო გარკვეულად აღარ შეიძლება თქმა! თითქმის 2000 წლის მანძილზე სიტყვა „ეპიკურელობა“ იყო სინონიმი სიტყვისა მატერიალიზმი. სქოლასტიკა მთელი თავისი ისტორიის მანძილზე გააფთრებულ ბრძოლას აწარმოებდა ეპიკურეიზმთან. კარლ მარქსი სწერს ამ ბრძოლის შესახებ: -ეპიკურე ნამდვილი რადიკალური წარმომადგენელი იყო ძველი ქვეყნისა, ის პირდაპირ თავს დაესხა რელიგიას... ამიტომ ეკლესიის მამები პლუტარხოსიდან დაწყებული ლიუთერამდე ეპიკურეს უყურებენ, როგორც უღმრთო ფილოსოფოსს *par excellence*, — როგორც ღორს. კლიმენტი ალექსანდრიელი ამბობს, პავლე მოციქული რომ ფილოსოფოსების წინააღმდეგ არის ამხედრებული, მას მხედველობაში ეპიკურელები ჰყავსო“¹.

შემქმნელი ქართული სქოლასტიკისა არ სტოვეს თავისი ეპოქისა და თავისი კლასის ტრადიციებს, იგიც ზიზღით თავს ესხმის ანტიკური ქვეყნის უდიდეს მატერიალისტს და ეკლესიას ეუბნება, თუ გინდ იმისათვის შესაწყნარებელია პროკლეს იდეალიზმი, რომ იგი გამანადგურებელ „ქუხილს მიუვლენს“ ღვთის მგმობელს და უგანგებო ფილოსოფოსსო.

ამით ჩვენ მივედით პეტრიწის ბოლოსიტყვაობის ცენტრალურ ნაწილთან. აქ პეტრიწი ეხება მთელი საშუალო საუკუნის ფილოსოფიისა და თეოლოგიის უდიდეს პროპლემას. პეტრიწს თავისი ტრაქ-

¹ იხ. K. Маркс и Энгельс: „Сочинения“, ტომი IV, გვ. 121.

ჯატის ამ ნაწილისათვის ქვესათაურად მიუცია: „ბოროტთა უარსობისათვის“.

მაშასადამე, საკითხი შეეხება კეთილისა და ბოროტის ურთიერთობის პრობლემას. პეტრიწი გვევლინება უმკაცრესი სუბსტანციონალისტური და მორალისტური მონიშნის მქადაგებლად, უმკაცრეს მოწინააღმდეგედ სუბსტანციონალური და მორალური დუალიზმისა. არ არსებობს ორი სუბსტანცია, მაშ, არც ორი მორალური პრინციპი, ბოროტს არა აქვს არსება, ბოროტებას არა აქვს საკუთარი სუბსტანცია, „არა არს რა ბუნებითი ბოროტი“, „ზესტა ყოველთა არსებობასა“ არის „კეთილობა ღმრთისა ბუნებისა“ და ყოველივე ამ „კეთილობათა კეთილობისაგან გაკეთილდებიან“ (გვ. 213)— აი ძირითადი თეზისები, რომლებსაც აყენებს და ასაბუთებს პეტრიწი. აქ დიალექტიკა სკოლასტიკოსისა იშვიათი ოსტატობით შეერთებულია ნეტარი ავგუსტინედან მომავალ ცნობილ მორალისტურ მეტაფიზიკასთან. დასამტკიცებლად თავისი აზრისა პეტრიწი ჯერ მიმართავს სამღვთო წერილის ტექსტებს, შემდეგ კოსმოგონური სპეკულაციის დახმარებით ამტკიცებს წამოყენებულ დებულებას და გადადის თავის მსოფლმხედველობის ძირითადი მოტივის გადმოლაგებაზე. „და თან დაედასებნიან მას პლატონ და პლატონურნი მონაცვალენი საყდართანი ყოველნი“ (გვ. 213). ე. ი. ერთ სუბსტანციონალობის თეორიას, თეორიას, რომელიც უარჰყოფს დამოუკიდებელ უარსობას ბოროტისა, რომელიც ამბობს, რომ „ღმერთი თვინიერ და ერთი მიზეზი ყოველთაჲ“, მთლიანად ეთანხმება ფილოსოფია პლატონისა და პროკლესი და მიხი სკოლისა. არისტოტელეცო დასძენს დასასრულ პეტრიწი, რომლის ლოგიკური და ბუნებისმეტყველური ცოდნა ამავე დროს იყო ცოდნა ღმრთისმეტყველებითიო. „მიეკმაფების კმითა ბრწყინვალითა“ ამ შეხედულებას და „იტყჳს ესთა ზესთ ნათლად, ვითარმედ ერთი არს მეუფლე ყოველთაჲ“ (გვ. 214—215).

მაშასადამე, პეტრიწმა შემოკრიბა ეხლა თავის ირგვლივ პლატონი, არისტოტელე, პროკლე და მისი სკოლა და აჩვენა, რომ ერთერთ უდიდეს საკითხს ფილოსოფოსები ისე სწყვეტენ, როგორც ამის მოგვარება ქრისტიანობას სჭირდება. ეს არის საკითხი ბოროტების არარსების შესახებ. ამ მსჯელობათა მანძილზე პეტრიწი ლაპარაკობს გამარჯვებული ტონით და განსაკუთრებული დამაჯერებლობით. აქ ეტყობა, რომ მან მიაღწია იმას, რის დამტკიცებას ლამობდა, შესძლო გიგენტებია ქრისტიანობისათვის ფილოსოფიის აუცილებლობა. რაშინა საქმე? რამ გაამხნევა პეტრიწი?

როგორც ირკვევა, პლატონური ფილოსოფოსებისა და ეკლესიის საერთო ბრძოლამ მანიქეელობის წინააღმდეგ. მანიქეე და მისი მიმდევარი შწვალბებლნი ქადაგობენ „ბოროტ“ მოძღვრებას დუალიზმისას და პეტრიწი აჩვენებს, რომ მანიქეეელობის განადგურება შეუძლია მხოლოდ და მხოლოდ ფილოსოფიას, აშენებულს მონიზმზე

და იდეალიზმზე. მაშ, მან ფაქტიური მასალით ხელში დაამტკიცა დიდი უპირატესობა მიღებული ფილოსოფიისა და ქრისტიანობის უნიონისაგან. მოუსმინოთ თითონ პეტრიწს:

„მანენს, და ყოველთა წვალებისა მისისა თანმისუმურთა, რომელნი ორთა წარპრევდეს მიზეზთა. ვითავე კეთილისასა, ესთავე და წინმეწყვისა ბოროტისასა და მყოფობითსა არსებასა მიუქმან მას, ვითავე კეთილობასა. ვინაჲ ვინათათჳს იტყჳს ჩუენი ესე მნათი, ვითარმედო ისიტყუა უცნობომან გულსა შინა თჳსსა, რამეთუ არა არს ღმერთი, არამედ მწყობრი ესე ფილოსოფოსისა მონაცვალეთაჲ, რომელთაჲ ერთი არს პროკლე დიადოხოჲ ესე ვითართა აღმოსაჩენელთა წინა ჟუოფს, რომელთა მიერ ავლნი ნაცეცხლავისა მათისანი განიქარვიან მოღებად“ (გვ. 213).

ე. ი. მანი და მისი ერესის მიმდევარნი ამტკიცებენ, რომ ორი მიზეზი არსებობს და ორია არსება, იმდენად კეთილისა, რამდენად ბოროტისა, და ამ ბოროტსა და ღმერთის უარისმყოფელ მოძღვრებას დავძლევთ მხოლოდ მწყობრი ფილოსოფიის დახმარებით, რომელსაც აღიარებენ მიმდევარნი პლატონური ფილოსოფიისა, რომელთაგან ერთერთი არის ეს პროკლე დიადოხი; და იგი სწორედ ნათელყოფს შეცთომას იმ მოძღვრებისას; და ცეცხლის აღში დასწავას და გაანადგურებს მის მოჩვენობითობას.

მაშასადამე, ბრძოლა გამართულია მანიქველური დუალიზმის წინააღმდეგ. პლატონი, არისტოტელე და პროკლე სანდო-მოკავშირეებად არიან გამოცხადებული. თუ ახლა გაეიხსენებთ ამბებს, რომლებიც მოხდა XII საუკუნის დასაწყისში, მიეხვდებით, რა დამაჯერებელი და დროული უნდა ყოფილიყო ეს ქადაგება იდეალისტურ ფილოსოფიასთან უნიონისა პეტრიწის მიერ.

როგორც ცნობილია, მანიქველური დუალიზმი XI საუკუნეში არაჩვეულებრივად გაერცელდა. ბიზანტიაში მთელი პროვინციები და ეკლესიები გადავიდნენ მანიქველობის მხარეზე. მანიქეიზმი ასწავლიდა არსებობას ორი ღმერთისას, მათ სწორ უფლებიანობას, ორი პრინციპისა და ორი ხელისუფლების სუვერენობას. ქვეყანა მას ესმოდა, როგორც შედეგი: სიკეთისა და ბოროტებისა, სინათლისა და სიბნელის ღმერთს შორის ბრძოლისა, ქრისტიანობის მიმართ იგი უარპყროფდა სამების თეორიას და ორი ღმერთის პრინციპს აღიარებდა, დუალიზმით ძველი ალთქმისა და ახალი ალთქმის ღმერთს შორის.

ბულგარეთი, რომელშიაც პეტრიწონის მონასტერი იყო და რომელშიაც იოანე პეტრიწი ცხოვრობდა, მთლიანად მანიქველურ ქვეყანას წარმოადგენდა; ათეული წლების მანძილზე გააფთრებული ბრძოლა არსებობდა ბულგარელ ბოგომილებსა და კონსტანტინოპოლის ხელისუფლებას შორის. მალე მანიქველობა დასაველეთში გადა-

ვიდა, იქ საქმე იქამდე მივიდა, რომ მანიქეველური პაპიც კი იქნა არჩეული. ქრისტიანობა განადგურების წინ იდგა.

მართალია, თვითონ მანიქეველობა იყო მისტიკურ-სექტანტური მსოფლმხედველობა, მაგრამ ეკლესიის მიერ შევიწროებული და გაძვალტყავეებული მასების თვალში მანიქეველურ აგიტაციას, რომელიც ამტკიცებდა, რომ ქრისტიანული ხუცობა დიდხანია ეშმაკის მხარეზეა გადასული და ქრისტიანობას დღეს მოძღვარი აღარ ჰყავსო, ცხადია, რომ დიდი მიზიდველობითი ძალა გააჩნდა.

ცნობილი უზურპატორი, იმპერატორი ალექსი კომნენი მანიქეველობის განადგურებაში ხედავდა თავის ერთერთ მოწოდებას. არ არსებობს არავითარი სისაძაგლე და მუხანათობა, რომელიც არ გამოეყენებინოს მართლმორწმუნე ქრისტიანობის ამ „გადამრჩენს“ მანიქეველობასთან ბრძოლაში. დაბოლოს იმპერატორმა მიმართა ასეთ ხერხს: უეცრად თვითონ გამანიქეველდა. ამ საშუალებით გაიცნო მანიქეველობის იმდროინდელი ბელადი ექიმი ბასილი, გამოსტყუა მას ორგანიზაციის მეთაურების სია და საერთოდ მთელი მათი საიდუმლოება. ერთ მშვენიერ დღეს კი შეიპყრო ბასილი და მისი მეგობრები და 1111 წელს კონსტანტინოპოლის უდიდეს ჰიპოდრომზე ასიათასი მკურებლის თანდასწრებით ცეცხლს მისცა ბასილი და მისი მეგობრები¹.

იოანე პეტრიწი ამ ეპოქის შვილი და ამ ამბების თვალთ მნახველი იყო. და რა გასაკვირია, თუ ზის ფილოსოფიურ მსოფლმხედველობას მანიქეველური დუალიზმი და გნოსტიციზმი მხედველობიდან არ გამოჰპარვია. მანიქეველური მოძრაობა² იმდროინდელ საქართველოშიც არსებობდა, და პეტრიწმა ბრძოლა მანიქეველობის წინააღმდეგ თავისი ფილოსოფიური მიზნებისათვის გამოიყენა. მანიქეველობის შემორტევებით გაქვირებულ ქრისტიანობას ურჩია ანტიკური იდეალისტური ფილოსოფია აეყვანა მოკავშირედ.

იოანე პეტრიწი არც იმაში შემცდარა, რომ თავისი არჩევანი უპირველეს ყოვლისა პროკლესთან შეაჩერა. როგორც XI—XII საუკუნე იყო საუკუნე უდიდესი ბრძოლებისა გაქრისტიანებულ მანიქეველურ სექტანტობასა, პაველიკიანელობასა, ბოგომილობასა, კათარობასა და ქრისტიანობას შორის, ისე იყო V-საუკუნე უდიდესი ბრძოლების საუკუნე მანიქეველობასა, ნეოპლატონიზმსა და კათოლიკურ ქრისტიანობას შორის. ნახევარი ხაუკუნის მანძილზე პროკლე ნეოპლატონიზმის მესიტყვე იყო იმ ბრძოლების დროს. პროკლე უკვე მაშინ აწვითარებდა თეორიას იმის შესახებ, რომ ბოროტებას არა აქვს დამოუკიდებელი არსება, რომ ბუნებით ბოროტება არ არსებობს, დროთა მსვლელობამ და ქრისტიანობამ პროკლეს მონიზმიც

¹ იხ. J. g. n. Döllinger: „Beiträge zur Sectengeschichte des Mittelalters“, Erster Teil, გვ. 70—120.

დაამარცხა და მანიქვეელობაც და ახლა, როცა მანიქვეელობა ქრისტიანულ სექტანტობის ტანთსაცმელში გამოწყობილი ხელახლავე უღდეს სოციალურ ძალად იქცა, ახლა პროკლეს მონიზმი ხელახლა ინტერესის ცენტრში დადგა და მისი შესწავლა და გამოყენება დღის წესრიგში დაისვა. დიდი ინტერესი პროკლესადმი XI—XII საუკუნის ბიზანტიაში და დასავლეთ ევროპაში ამ მიმართულებითაც უნდა ევციოთ, და პეტრიწის წამოწყების სათავეებიც აქ მოინახებიან.

მეორეს მხრივ საეკლესიო რეაქცია ბიზანტიაშიც, დასავლეთშიაც და ჩვენშიაც ასეთ კავშირებს და ასეთს უნიონს ფილოსოფიასთან ძალიან გაურბოდა, და სქოლასტიკის შემქნელებს საეკლესიო სასამართლოს წინ აჩერებდა. რასაკვირველია, საბოლოო ანგარიშით სქოლასტიკა მაინც ეკლესიის საქმეს აკეთებდა, თუმცა მისდა უნებლიეთ იგი ხშირად მასალას აგროვებდა, რომელიც ეკლესიის ციხე-სიმაგრეს მომავალში შიგნიდან გასტეხდა. პეტრიწიც უსათუოდ ასეთ აღამიანთა კატეგორიას ეკუთვნოდა.

უკანასკნელი პრობლემა, რომელსაც პეტრიწის ბოლოსიტყვაობა იხილავს, არის პრობლემა სამეზბისა და ერთარსებისა. ეს აგრეთვე უდიდესი თავსატეხი პრობლემა იყო საშუალო საუკუნეების სქოლასტიკისა და თეოლოგიისათვის.

XI—XII საუკ. თითქმის ყველა გამოჩენილმა სქოლასტიკოსმა კისერი მოიტეხა ამ პრობლემის გარჩევის დროს და გაკიცხვასა და ანათემას ვერ გადაურჩა. ზოგს სამი ღმერთი გამოსდიოდა ერთის მაგივრად და ზოგს კი ხელში ერთერთი პირი და ერთი არსება რჩებოდა. არ ყოფილა არც ერთი სქოლასტიკოსი მთელი საშუალო საუკუნეების მანძილზე, რომელსაც თავისი აზრმახვილობა არ გამოეცადა ამ საკითხის გადაჭრაში.

თავისთავად ეს პრობლემა ქრისტიანობის მიერ ისტორიულად შენაძენი პრობლემა იყო. პირვანდელ ქრისტიანულ აპოლოგეტურ და გნოსტიკურ მწერლობაში იმას ჯერ კიდევ ვერ ვნახულობთ, პირვანდელ ალექსანდრიელ ქრისტიან თეოლოგებთან ღმერთის ორი პირი აქვს და თვით ნიკეის კონგრესზე ატეხილი დავა ღმერთის ორი ბუნების ირგვლივ ტრიალებს. ნეოპლატონიზმის მიერ შემუშავებული ტრიალის ზეგავლენით კაპადოკიელმა და ანტიოქიელმა თეოლოგებმა შეიტანეს სამეზბისა და ერთარსების პრობლემა ქრისტიანობაში და გაადაქციეს იგი დოგმის საჭირბოროტო პრობლემად.

დროთა განმავლობაში ამ პრობლემის შიგნით წამოიჭრა საკითხი ორი ბუნების არსებობისა ერთს ჰიპოსტასში და გამოიჩვენა, რომ ნეოპლატონური ტრიალა და ქრისტიანული სამეზბე შეურიგებელი იყო, ქრისტიანობას გარეგნულად მიელო სამეზბის ერთარსებობა, ხოლო იმანენტურად ეს მის ბუნებას ვერ ეგუებოდა. საქმე იმაშია, რომ ნეოპლატონურად ტრიალის სამ ელემენტს შორის ერთარსობა არ არსებობს, სამეზბე მთლიანად ერთარსებაა, მაგრამ

სამების შიგნით არავითარი თანასწორუფლებიანობა არ არსებობს პირველი ყოველთვის მეტია მეორეზე, მეორე არა მარტო ქვემდებარეა მომენტის მიხედვით, არამედ ნაკლებიც არის არსების და ლოგიკის მიხედვით პირველთან შედარებით. თუ ამას ქრისტიანობას შიგუყენებდით, გამოვიდოდა, რომ ქრისტე რაღაც მდარე ხარისხის, ღმერთი იყო „მამასთან“ შედარებით როცა ეკლესია ამ საიღუმლოებაში გაერკვა, მან ეს ერესად გამოაცხადა. ამიერიდან მას იარაღი ჰქონდა ხელში ნეოპლატონიზმისადმი სიმპატიებით გამსჭვალული თავისი წვერისათვის ერეტოკოსობა დაებრალეზია.

რას შერება იოანე პეტრიწი? როგორ ეპყრობა იგი თეოლოგიის ამ თავსატეხ პრობლემას. მისი აზრმახვილობა გვაკვირვებს. ასე ვთქვათ, ფილოსოფოსი პოეზიაში გადავარდბა და იტყვის: როგორც უაზროა ვილაპარაკოთ „ჯერ და შერე“ მზის დისკოსის და სხივთა შარავანდელის შესახებ, ასე უაზროა ვილაპარაკოთ ღმერთის ბუნების „წინა-უკუმოზე“. თუ არის დისკოსი, არის შარავანდელიც, თუ არის შარავანდელი, არის დისკოსიც. თუ არის. ღმერთი-ლოგოსი, არის ღმერთი-ძეც და თუ არის ღმერთი-ძე, არის ღმერთი-ლოგოსიც. თუ არის ღმერთი, თან არის მისი „თანმებუნებე“. მოუსმინოთ თვითონ პეტრიწს:

„ვინაჲ თუ სიტყუა მამისა ღმრთისა პირველად დაბადებულთა და წარმოჩენილთა ძალად პირველ მებრ აწ მთი, მაგრა თანმებუნებე მათდა და ერთი ნაბადთა და წარმოჩენილთაგანი. და არა პირველ საუკუნეთა ყოველთა მამის-შარისი, რომელ არს დასაბამი თვს-შორისისა სიტყუსაჲ, ვითარ დისკოჲ თუალი მზისაჲ შარავანდელთად“.
(გვ. 219).

მოავარა რა ასე პიპოსტასის საკითხი სამების და ერთარსების შიგნით, გაიტანა რა ბეწვის ხილზე ეს სახიფათო პრობლემა, პეტრიწი გადადის სამების ფილოსოფიურ, ლოგიკურ, მეცნიერულ, ისტოლოგიურ და სხვ. დასაბუთებაზე. ყველაფერი რაც არსებობს, არსებობს სამებისა და ერთარსების სახით, ე. ი. არსება ერთია, სუბსტანცია ერთია, ხოლო არსობა მისი არის სამება—აი ნეოპლატონისტურად შეფარდებული ქრისტიანული სქოლასტიკის დებულება.

რასაკვირველია, სქოლასტიკის უსულ-გულო, შინაარსს მოკლებულ სპეკულაციებში დაბანდებული ეს ფორმალისტურ სიტყვათა თამაში თავისთავად ყოველივე პოზიტიურ მეცნიერულ და შემეცნებით მნიშვნელობას მოკლებული მეტაფიზიკაა,—სულ ერთია მას გააშუქებს ქართველი სქოლასტიკოსი, თუ პეტრე აბელარი. ლიტერატურისა და ისტორიული მნიშვნელობის მქონეა ის დამხმარე მალა, რომელსაც იყენებს ამ შემთხვევაში ქართველი სქოლასტიკოსი და ჩვენც ამ მასალაზე შევჩერდებით.

ყველაფერი, რაც დასაბამობრივი ერთიდან გამოვლენილა და მყოფების სახე მიუღია, მდინარეობს სამების სახით. პეტრიწი ფიქ-

რობს დაამტკიცოს ეს არა მარტო ღმერთის ქრისტიანული სამების მეტაფიზიკით, არა მარტო ნეოპლატონიზმიდან ნასესხები ცნებათა ტრიალული დიალექტიკით, არამედ „ქვეყნის სამზომლოდთ“, „რიცხუნით“, „სამუსიკელოდთ“, „ბუნებით“ და სხვ.

პეტრიწის ტრაქტატში გეომეტრია, არითმეტიკა, მუსიკის თეორია და სხვ. გამოყოფილია: ცალ-ცალკე ქვეთავებად და თითოეულის ძირითადი პრინციპების განხილვით ამტკიცებს ჩვენი ავტორი თავისი დებულების სისწორეს. მაგ. გეომეტრიის მიმართ მისი არგუმენტაცია იწყება ასე: „აჰა ვით ესე აჰის ერთისა სიმიახსგან წარმოიჩინნეს, რომელ არს წენტილი. რამეთუ წაილუაროს რაჲ წენტილი, შეიქმს წრფელსა, რომელ არს ძე პირმშოჲ მისი“ (გვ. 215), ხოლო შემდეგ, რომ ვთქვათ თანამედროვე ენით, წრფელის გაერცობა მოგვეცემს სიბრტყესა, ხოლო მარტივი ფორმა სიბრტყისა არის სამკუთხედი. მაშ, აქ პირველი პროცესი დამთავრებულია. თუ ახლა სამკუთხედს ავიღებთ, როგორც საფუძველს, აქედან მივიღებთ ოთხკუთხედს, გინდ მრავალკუთხედს, ხოლო მრავალკუთხედზე კუთხეთა ოპერაციების გაძრავლებით „შესფეროებულს, რომელსა არცა არს დასაწყისი და არც დასასრული, რამეთუ, სადაჲთ იწყო წყებად, მუნვე მისრულდა“. აქ დიალექტიკური პროცესი სამობისა სრულყოფილ სახეს არის მიღწეული. „შესფეროებული“ წენტილიც არის და „სამყურიც“, უსასრულობის ცნება ორივეს შეიცავს თავის თავში.

გეომეტრიიდან ეს სპეკულაცია პეტრიწს გადააქვს ბუნებაზე, აქ მეხუთე ელემენტს, ანუ ცას შეასრულებიებს იმ როლს, რასაც „შესფეროებულს“ გეომეტრიაში აკეთებოებს. მეხუთე არსება ანუ მეხუთე ელემენტი ახდენს დიალექტიკურ სინთეზს და აწვევებს, რომ „სადაჲთ იწყებს, და მასეე ზედა შეისრულებს, ვითარ და ულევნელი და დაუღვენელთა საუკუნეთა თანა განმტკაცლებული“ (გვ. 216).

შემდეგ პეტრიწი გადადის რიცხეთა თეორიაზე. დასაწყისშივე დაადგენს უდაო დებულებას: „სადაცა აილო რიცხვ, ყოველი ერთისა მიერ იწარმოებვის“ (გვ. 216), აქ გაასკეცებული ყურადღება ებადება თანამედროვე მკითხველს, მას ანტერესებს, აბა როგორ ააშენებს რიცხვებიდან ტრიადასა და სამების ერთარსობას ქართველი სქოლასტიკოსი. მაშ ასე, ყოველი რიცხვი ერთისაგან იწარმოების, „ხოლო სამი დასაწყის სხუათა რიცხუთა შობისაჲ, ვინაჲცა ორი არ რიცხუ არს, რამეთუ გზა მხოლოჲსა. ეგრეთვე და არსცა სამი, რამეთუ დასაწყისი არს რიცხუთა შობისაჲ. ესთავე და ზესთ მექონეობაჲ წმიდისა სამობისაჲ“ (გვ. 216). ე. ი. აქ ტრიადაა გათამაშებული; აზრი ამ სპეკულაციის ასეთია: რიცხვი დაიბადა ერთის სახით. ეს იყო თეზისი. რიცხვი იყო მხოლოდითი. როდესაც ორი მივიღეთ, ამით გაჩნდა ანტითეზისი და ვითომც დასაბუთდა, რომ რიცხვი არ არის მხოლოდითი. მაგრამ სინთეზის სახით წარმოიშვა შემდეგ რიცხვი და საბოლოოდ დასაბუთდა, რომ რიცხვი მხოლოდითი

ყოფილა. მაშ, სამის მიღებით უზრუნველყოფილი იქნა რიცხვის ბუნების თავისებურება და ამიტომ სამი არის დასაწყისი სხვა რიცხვთა შობისათვის და რიცხვთა ქვეყანა არის წმინდისა სამობის ერთი არსების კიდევ ერთი ზედმეტი გამართლება.

დასასრულ, პეტრიწი პითაგორას დაიხმარებებს და რიცხვში ამოკითხულ სამობის და ერთარსობის თეორიას გაავრცელებს ყველაფერზე, რაც კი არსებობს ან „საკუთრებით“, ან „ხატოვნებით“ და ან „შემთხვევით“.

ერთგვარ დამაჯერებლობას აღწევს ეს სპეკულაცია შემდეგ ქვეთაურში, სადაც პეტრიწი მუსიკის რაობას არჩევს. პეტრიწი აიღებს ნამდვილად იმპროვიზირებულ ქართული მუსიკის ხმათა გამომხატველ ტერმინებს: მზახრ, ძირ, და ბამ, და აჩვენებს, რომ მუსიკალობა, რომელსაც ჩვენ განვიცდით, როგორც ერთ მშვენიერებას და სიამოვნებას, ერთ სიტკბოებას და კეთილობას, სინამდვილეში არის ერთ არსებად ქცეული სამება. ხედავთ, როგორ გამართლა რიცხვთა შორის წმინდა სამება მუსიკამო, გვეუბნება პეტრიწი და უდიდესი პოეტური აღფრთოვანებით შეჰქმნის იშვიათ სახეს თავისი მეტაფიზიკის სადიდებლად:

„ვინაჲ მბადმან ღმერთმან საპირმშოთა ხატთა პირველსა მას გონებასა თვისა შორის პყრობითა მორთნა და ამუსიკელნა ნაბადთა ყოველთა მეწყუეობანი, და ვიდრე ნივთამდის დააქვენა გუარნი მისვე და ერთისა ნივთისაგან სხუაებითა მეძიებელმან.“ (გვ. 217).

და რომ საბოლოოდ დაარწმუნოს მკითხველი თავისი თეორიის სისწორეში, რომ საბოლოოდ მოაჯადოს იგი, პეტრიწი თავის რიცხვთა მეტაფიზიკით აუხსნის მას, თუ რატომ შეიღი თვის ბავშვი თუ დაიბადება, იგი გადარჩება და გაიზრდება, როგორც ცხრა თვის ბავშვი, ხოლო თუ ბავშვი დაიბადა რვა თვისა, იგი უსათუოდ დაიღუპება¹. როგორც ცნობილია, რაღაც ემპირიულ დაკვირვებაზე აშენებული ეს შეხედულება დღემდე გავრცელებულია და მისახედრია, თუ რა დამაჯერებელი ძალა ექნებოდა ამ მაგალითს XII საუკუნეში.

შემდეგ პეტრიწი გადადის სტრატეგიის საკითხებზე და აჩვენებს, რომ სამობის პრინციპი ომის ხელმძღვანელობასაც საფუძვლად უდევს, ომის დროს მეფენი „სამყურად უდასებდიან წყობასა სპასთა თვსთასა“, რადგან იციან „სადაცა ძალმან სამობისამან შიომოქმედოს“, იქ გონება, გამარჯვება და ზესთნეტარება უზრუნველყოფილია და სხვ. და სხვ.

¹ „ბუნებითთაჲ ზედა იხილო მემეჭობაჲ ნამეტ რიცხვსა ამის, რომელ არს სამი; რამეთუ ჩხელი პირველ სრულ ქმნისა საროსა შინა უყუეთუ დააკლდეს სრულქმნისაგან თთვსა მეცხრისა, და მერჯესა ნაკუეთსა შორის იშვეს თთუესა, რომელ არს მერვე, და არ დარჩების, ხოლო მეშვდესა შორის ნაკუეთსა თთვსასა იშვეს, კეთილ იქნების და დარჩების“—გვ. 217.

ერთი სიტყვით, პეტრიწი ყოველივე ძალას ხმარობს, რათა სამობის მეტაფიზიკა მეცნიერებისა და ფილოსოფიის დახმარებით დასაბუთოს და თეოლოგიას და ეკლესიას მეცნიერებისა და ფილოსოფიის დახმარების აუცილებლობა დაუმტკიცოს. სრული ცოდნით არა მარტო ბერძნული ფილოსოფიისა და ლიტერატურისა, არამედ თავისი დროის ბუნებისმეტყველებისა და მათემატიკისა, მუსიკისა და სტრატეგიისა აჩვენებს იგი, რომ ქეშმარიტება ერთია, რომ სარწმუნოებაში ამას ღმერთი-სიტყვა ეწოდება, რომ პლატონური მონაცვალებნი მას დასაბამობრივ ერთს ანუ კეთილობას უწოდებენ, რომ იმ ფილოსოფოსმაც კი, რომლის თითოეული სიტყვა ღვთისმეტყველურ სიბრძნეს შეიცავდა, და რომლის ავტორიტეტი ეკლესიის თვალში საერთოდ აღიარებული იყო, ე. ი. არისტოტელემ, ერთში მიიჩნია მეუფე და დასაბამი ყოველივე ნივთთა.

კიდევ მეტი: თვითონ მთავარი დოგმა ქრისტიანობისა სამება ერთარსებისა დამაჯერებლად და სიტყვიერებითი ბუნებითი ხედვანით სწორედ პლატონური ფილოსოფიის წარმომადგენლებმა დაამტკიცეს, სწორედ პროკლემ გამოიყენა ამ საქმისათვის მათემატიკური ცოდნის ყველა დარგი და ტრიაღულობა ყოველივე განვითარებაში მყოფი არსისა დაამტკიცა.

მაშასადამე, „სამობით ხედვისათვის საღმრთოესა ბუნებისა“, თავისი პირველი სიტყვა თქვა „მწუერვალმან ფილოსოფოსთა დღისასა პლატონმან“ (გვ. 209). ატტიკელმა პროკლემ, მონაცვლემან პლატონურისა ფილოსოფიისა, გამოავლინა რა ფარულად თქმული პლატონის დიალოგებში, საბოლოოდ ნათელჰყო ყოველივე ეს. და ყოველივე ამას „თანა მეხმეობს ჩემიცა პავლე“ (გვ. 210).

ასე დამაჯერებლად დაუმტკიცა იოანე პეტრიწმა თავის ეპოქას ფილოსოფიასთან უნიონის დადების აუცილებლობა, ასე შეჰქმნა მან საქართველოში სქოლასტიკის ის განვითარებული სახე, რომელიც დასაველეთმა თითქმის ერთი საუკუნის შემდეგ გააფორმა.

6. მოძღვრება მართის შესახებ

ამრიგად ქრისტიანობის მთავარი დოგმა, ერთარსების სამებად ყოფნა, ფილოსოფიის დახმარებით მოგვარებულა. ყოველ შემთხვევაში გარეგნულ ეფექტს პეტრიწი აღწევს და ერთგვარ მოჩვენებითს ფორმალურ დამაჯერებლობას ტრინიტეტის მეტაფიზიკისათვის იძლევა.

მაგრამ XI საუკუნეში ქრისტიანულ თეალსაზრისს ამით დაკმაყოფილება აღარ შეეძლო. საკითხი რადიკალურად იყო დასმული. დასაბამი რა არის, სამი თუ ერთი? იოანე პეტრიწი არაჩვეულებრივი აზრმახვილობით და სპეკულატიური განყენებით აღწევს ამ საკითხის, ასე ვსთქვათ, მათემატიკურ მოგვარებას. იგი, რასაკვირვე-

ლია, ხელაღებით ლებულობს ქრისტიანული ღვთისმეტყველების პასუხს: დასაბამიდან და მარადიულად არსებობს ერთი.

მაგრამ განიხილავს რა ერთს, როგორც რიცხვს, აღმოაჩენს რა რომ რიცხვი ის არის, რაც მხოლოდითია, გარეშე ამისა რიცხვი ის არის, რაც დაითვლება, ისმება საკითხი ორი არის თუ არა რიცხვი? პასუხი ნათელია: ჰოც და არაც. ორი რამდენად დაითვლება რიცხვით, მაგრამ რამდენად იგი, როგორც რიცხვი, არის უარყოფითი მხოლოდობის ბუნებისა, ამდენად არ არის რიცხვი. სამი კი ნამდვილი რიცხვია, იგი კიდევაც დაითვლება და მხოლოდითიც არის. ამიტომ, ამტკიცებს პეტრიწი, რომ სამი „დასაწყისი არს რიცხვითა შობისაჲ“, ე. ი. ნამდვილი რიცხვი ყოფილა სამი. ე. ი. ერთსა და სამს ერთხანეთს ვერ მოვაშორებთ, თუ კი რიცხვითა ქვეყანა გვსურს ავაშენოთ.

აქ ერთგვარი შერიგება გვაქვს ქრისტიანული და ნეოპლატონური მსოფლმხედველობისა. ე. ი. მიღწეულია იმის დამტკიცება, რომ თუმცა მარადიული დასაბამი ერთია, მაგრამ რაოდენ იგი იქნება განხილული, ვითარცა რიცხვი, ეს სამის არსებობის გარეშე არ შესრულდება, მაშასადამე, ერთის დასაბამად არსებობა გულისხმობს სამის თანარსებობას. აქ აღმოჩენილია ერთისა და სამის „თანამებუნებობა“.

მთავარი მიზანი, რასაკვირველია, ის კი არ იყო პეტრიწისათვის, რომ დიალექტიკის დახმარებით არითმეტიკის, თუ გეომეტრიკის ლოგიკური ბუნება ნათელი გაეხადა. არა, ეს ყველაფერი მაგალითი და დამხმარე გარემოებაა, მთავარია დამტკიცდეს „თანამებუნებე-ძე“ მამისა, ე. ი. *μᾶλλον ἢ τὸν πατέρα* მახარებლისა. ფილოსოფია, მისი აზრით, ეხმარებოდა სარწმუნოებას, რათა „თანამებუნებობის“ თეორია მოცემული სახარებაში, გასაგები და ნათელი გახდეს. აქ პეტრიწი იხმარებს ქართულს გარემოცვას. მისი აზრით სახარების ქართულს თარგმანში დარღვეულია ის პრინციპი, რომ თანამებუნებე მამისა დასაბამშივე არის „დასაბამი თვის-შორისისა სიტყვისაჲ, ვითარ დისკოჲ თუალი ზვისაჲ შარავანდელთად“ (გვ. 219) და ამის გასწორებას და დოგმატურად სწორი თარგმანის გაკეთებას პეტრიწი ამ პრობლემის ფილოსოფიურად სწორი გადაწყვეტიდან მოელის.

პეტრიწი, ცხადია, ვერ ამჩნევს იმ გამოუვალ ჩიხს, რომელშიაც შესულია აქ მისი სპეკულაცია. მას ერთის მხრით სჭირდება იყოს გაცილებით უფრო მკაცრი მონისტო, ვიდრე ეს ქრისტიანობისათვის შეაწყენარებელია. აქ იგი იხრება ბერძნებისაკენ, კერძოდ ნეოპლატონიზმისაკენ; მეორეს მხრივ, გამოყავს რა პირველი რიცხვის, ე. ი. სამის არსებობა უშუალოდ ერთისაგან, უარყოფს შინაგან განვითარებას და შორდება ნეოპლატონურ დიალექტიკას.

ნამდვილად ამით აიხსნება, რომ პროკლეს მარტივდებულებას, რომ „ყოველი სიმრავლე ეზიარების რამათვე ერთია“—და ამის იმ

მარტივ დასაბუთებას, რომ თვითეული რაობა ან ერთია ან არა-ერთი, ე. ი. მრავალი, ანუ არა-რამ, ხოლო არა-რამ, ანუ სიმრავლე, უსაზღვროებამდე გაგრძელებული, ან იქნება უსაზღვრობა, სადაც თვითეული რაობა იქნება ერთიც და სიმრავლაც, ანდა იქნება უსაზღვრო უსაზღვრობა, სადაც ერთი და არა ერთი ერთი და იგივეა, მაშასადამე, არ არსებობს სიმრავლე, რომელიც ერთისაგან არ წარმომდგარიყოს, — პეტრიწიმ თავის კომენტარიებში დაურთო მთელი გამოკვლევა დაახლოებით ოცჯერ უფრო დიდი, ვიდრე პროკლეს „კავშირთა“ პირველი თავი და შეეცადა, ქრისტიანულ მსოფლმხედველობის საკიროებათა მიხედვით და ნეოპლატონური დიალექტიკის გამოყენებით, წარმოედგინა საესეებით დავისებური ფილოსოფია ერთისა.

აქ საკითხი უმთავრესად შეეხება არა ერთს, როგორც მტკიცება უარყოფის მიღმა არსებულ დასაბამს, არამედ გამოკვლევას იმ გზებისა, რომლებსაც მიყვებართ ერთთან. ვინც პეტრიწის „განმარტებაჲ“-ს შესაფერის ადგილებს კარგად ამოიკითხავს, მიხედვება, რომ მთავარ საკითხში ქართული ფილოსოფოსი შეგნებულად დაშორდა მის ფილოსოფიურ სახელმძღვანელო ხაზს, ნეოპლატონიზმს; აქ მან მოგვცა საინტერესო საკუთარი ძიება. თუმცა არსებული მასალა გვაფიქრებინებს, რომ მთლად თეორიის სინათლეზე პეტრიწს თავისი თვალსაზრისი არ გამოუტანია.

პეტრიწის მთელს ნაშრომს თუ გადავსინჯავთ, აღმოვაჩინებთ, რომ ყველაზე დიდი ენერჯია მას დაუხარჯავს ერთის, როგორც დასაბამის, დადგენაზე. მიელო მას ამ საკითხში ან პლატონი, ან არისტოტელე, თუ გინდა პროკლე, მაშინ ცხადია ეს საკითხი იმოდენ თავსატეხი არ იქნებოდა. იგი ეთანხმება ბერძნებს იმაში, რომ ყოველივე სიმრავლე ერთისაგან უნდა ამოდიოდეს, ამიტომ ხედავს იგი ბერძნებში ქრისტიანობის წინაპრებს; მაგრამ როგორი უნდა იყოს ეს ამოსვლა? აქ იწყება გამიჯვნა. აქ მას თვით მისი ატრეკლიც, ე. ი. პროკლეს აღარ აკმაყოფილებს.

ერთი, ანუ აბსოლუტი, გინა ღმერთი, პროკლესათვისაც. ყოველივე რაციონალურ განსაზღვრის მიღმა იდგა, მასთან არც გრძნობადი ქვეყნის გზა მიდიოდა და არც რაციონალურის. ლოგიურ გვარეობათა აბსტრაქტიზმის გზით ღმერთთან მისვლა და ღმერთის არსებობის რაციონალური დასაბუთების გზები არისტოტელის შეტაფიზიკისა მიუღებელი იყო არა მარტო იოანე პეტრიწისათვის, არამედ მთელი ნეოპლატონიზმისათვის და ფსევდო-ლიონისე არეოპაგელისაგან გამომდინარე ქრისტიანული თეოლოგიისათვისაც.

აბსოლუტი ან ღმერთი პროკლესათვისაც იყო ყოვლის შემკველი; უთქმელი, უხილავი, შეუცნობელი და შეუხებელი. მიუხედავად ამისა პროკლემ მაინც წამოაყენა ღმერთის არსებობის დასაბუთების თეორია. ამ თეორიის თანახმად ჩვენ თუმცა არ ვიცით, თუ რა

არის ერთი, არავითარი ლოგიკური გზით არ შეგვიძლია გავიგოთ, რა არის ერთი, მაგრამ ჩვენ შეგვიძლია ყოველთვის ვთქვათ, რა არის ერთი.

ამიტომ როგორც კი ერთს ან ღმერთს მივადგებით განსაზღვრის მიზნით, მივიღებთ პოზიტიურისა და ნეგატიურის აქტუალურ შეერთებას. მართალია კითხვაზე, რა არის ღმერთი ანუ ერთი, ჩვენ ვერ ვიტყვი, რა არის იგი, სამაგიეროდ უსასრულობამდე შეგვიძლია ვიძლიოთ მისი ფორმალურ ნეგატიური განსაზღვრა და არც ერთი შეცდომა არ დაეუშვათ, მაგ. ერთი არ არის სახლი, ქვეყანა, მიზეზი, შემეცნება და სხვ. იგი თვითველ ამაზე მეტია, იგია მიზეზი უმიზეზოდ, სინათლე უსინათლოდ, საქმე უსაქმოდ, საზღვარი უსაზღვროდ, უსაზღვრო საზღვრით და სხვ. და სხვ.

ღებულაზს თუ არა იოანე პეტრიწი ღმერთის ასეთს განსაზღვრას? ქრისტიანული თეოლოგია მისი ეპოქისა დაახლოებით ასეთსავე თვალსაზრისზე იდგა, თუმცა ამოდენ რაფინირებული მეტაფიზიკა მას არ გააჩნდა, მაგრამ დაახლოებით იგიც ამას იმეორებდა, რასაკვირველია, გაუფლგარებული სახით. ღმერთის არსებობის რაციონალური დასაბუთების თეორიები, ონტოლოგიური და სხვა მოჩვენებითი დამტკიცებანი, ჯერ კიდევ უცნობი იყო.

ფორმალურად, რასაკვირველია, პეტრიწი წინააღმდეგაა აბსოლუტის ანუ ერთის ყოველივე დამტკიცებით და სილლოგიზმით გაგებისა, არსებითად კი ოთხი მეზუთედი მისი კომენტარიებისა ტრიალეზენ ერთისა და მისი კორრელაციების განსაზღვრათა ირგვლივ. უნდა ითქვას პეტრიწის, როგორც ფილოსოფოსის და მოაზროვნის, სასარგებლოდ, რომ ამ კომენტარიებში უაჩრავი უკიდურესობამდის აზრმახვილი დიალექტიკური არგუმენტები გვხვდება, ასე რომ ეს კომენტარიები აზრმახვილობაში და ცნებათა ფორმალურ დიალექტიკურ თამაშში ეჯიბრებიან აზრმახვილობისა და ფორმალ-დიალექტიკური კონსტრუქციების ოსტატს, პროკლეს. მაგრამ გავასაღოთ ყოველივე ეს პეტრიწის ფილოსოფიად, ეს გადაჭარბებული ამბავი იქნება. იგი ამ შემთხვევაში მაინც დამოკიდებულია ნეოპლატონიზმის მიერ დამკვიდრებულ ცნებათა ქვეყნისაგან.

საინტერესო და დიდად მნიშვნელოვანია ამ მიმართულებით ის, თუ როგორ ოსტატურად ნეგატიური თეოლოგიის მეტაფიზიკურ ცნებებს პოზიტიურად იყენებს პეტრიწი ქრისტიანული მეტაფიზიკისათვის: ის კი უსათუოდ სწორია, რომ ასეთს შემთხვევებში ძალიან ხშირად ქრისტიანული ცნებები უცხო ზინაარსით იყვება.

ერთის გაგების საკითხში იგი ყველა ბერძენ ფილოსოფოსთა შორის უპირატესობას პროკლეს ანიჭებს. პროკლე მისწვდა „გონებისაგან მიუწვდომელსა ერთსა“, იმას რის სიღრმეს პლატონის გენიაც ვერ ჩასწვდა, რომლის რაობა არისტოტელესათვის

ნათელი იყო, მაგრამ მეთოდი, რომლითაც ყოველივე რაობასთან არისტოტელე მიდიოდა, აქ არ გამოდგებოდა.

პეტრიწი ამ მიმართულებით გვიჩვენებს არისტოტელეს ლოგიკური მეთოდის იშვიათსა და უნაკლო ცოდნას, დაყრდნობილს „ორგანონის“ უშუალო ცოდნაზე. პეტრიწმა იცის, რომ ყოველივე დამტკიცება არისტოტელესთან საბოლოო ანგარიშით არის სილლოგიზმი, რომელიც არის „კანონი არისტოტელის „ორგანონისა“, რომლისათვის უღონო არს რადაცაე გაგონება სულისა მიერ სიტყვებისა“¹ ე. ი. არისტოტელეს მიერ ორგანონში მოცემულ ლოგიკურ კანონებს გარეშე, შეუძლებელია გაგება რაიმე ლოგიკური ურთიერთობისა. ლოგიკური კანონის ძალა და მნიშვნელობა შენდება საშუალო ტერმინის იგივეობაზე სილლოგიზმში. ეს პეტრიწმა ისე მტკიცედ და უნაკლოდ იცის, როგორც ჩვენ დღეს. „იხილე, — იძლევა პეტრიწი მოკლე ფორმულას — ვითარ ყოველი ცნობაჲ და ძიებაჲ საშუალისაჲ არს, და იგი აზიარებს და შეჰყრის ურთიერთას ორთავე კიდურთა“².

არისტოტელეს ლოგიკას მხოლოდ ისეთს მოვლენებში შეუძლია კანონი აღმოაჩინოს, რომლებსაც მიუღებდა ეს ფორმულა, ე. ი. თანამედროვე ფორმალური ლოგიკის ენაზე რომ ვთქვათ ფორმულა:

$$\begin{array}{l} M \text{ est } P \\ S \text{ est } M \quad \text{სადაც } M=M, \\ S \text{ est } P \quad \text{ამიტომ } S=P. \end{array}$$

გამოდგება ეს კანონი, რათა აღმოჩენილ იქნას დამოკიდებულება ერთსა ანუ ღმერთსა და ქვეყანას, გინდ ერთსა და ადამიანს, გინდ ერთსა და შემეცნებას შორის? რომელია აქ იგი „საშუალო, რომელიც აზიარებს და შეჰყრის ურთიერთას ორთავე კიდურთა“.

ასეთი „საშუალო“ არ არსებობს და, მაშასადამე, არც ლოგიკური გზა არსებობს ღმერთისაკენ.

ამას პეტრიწი მოაყოლებს ასეთს კოლოსალურ მსჯელობას:

„იტყვს, ვითარმედ ეზიარების რადაცაე ერთსა“. აწ ესე სიტყუაჲ უკუნ არღუევს ყოველთა, რომელთაცა დასხნეს დასაბამნი მრავალნი და შეშალეს საუკუნესა შორის დამყარებული წესი, არამედ და მყის უჩინო ჰყოფს მათ, ვითარცა ნადედაზარდღევთა. იტყვს „ეზიარებისო სიმრავლე ერთსა“. ვინაჲ აწ ესე საძიებელი დიდად ძნიადი განჰჰმარტოთ“³.

აზრი ამისა შემდეგია, პროკლეს მიერ წამოყენებულმა დებულებამ „ეზიარების რადაცაე ერთსა“ და სხვ. დაარღვია კანონიერება მრავალ პრინციპთა, რომელთაც დასხნეს „დასაბამნი მრავალნი“,

¹ იხ. შრომები, ტ. II, გვ. 11.

² იხ. იქვე, ხაზი ჩვენ გაუსვით. მ. გ.

იხ. შრომები, ტ. II, გვ. 12, ხაზი ჩვენია. მ. გ.

რითაც მყისვე უძალო და უჩინო გახდეს მრავალ სჯულებათა მანძილზე დამყარებული წესი, ე. ი. არისტოტელეს და შისი სკოლის მიერ აღმოჩენილი ლოგიკური კანონები და პეტრიწი მოგვიწოდებს ეს დიდად ძნელი საკვლევი გამოვიკვლიოთ.

საკითხია მხოლოდ პროკლეს ახალი გზა თუ აკმაყოფილებს პეტრიწს? მიიღო მან ნეგატიური დიალექტიკის ხერხები, რომლის შედეგი იყო ნეგატიური თეოლოგია?

საქმე იმაშია, რომ მას არ მიუღია ეს, საქმე იმაშია, რომ ამ ყველაზე გადამწყვეტ და უძირითადეს საკითხში პეტრიწი არ გააჰყვა ნეოპლატონიზმსა და პროკლეს. იგი ასობით გვერდებზე გაშლილ კომენტარებში ცდილობს ჩაურიოს თავისი ფილოსოფია ერთისა. შეგნებულად და მტკიცედ, დამოუკიდებლად და სრული გაგებით, იგი აქ დგება ქრისტიანობის თეალსაზრისზე და როგორც ერთხელ იოანე დამასკელი ლოგიკის კატეგორიების ცნებების გადაშუშაების და ქრისტიანულ შინაარსში გამოთქმით ცდილობდა შეექნა ქრისტიანული ლოგოკა, ასე ახლა იოანე პეტრიწი ქრისტიანობის მოთხოვნილებათა გამოყენებით ცდილობს შექნას ახალი და დამოუკიდებელი ფილოსოფია ერთისა:

აქ ჩანს მთელი გენია და ორიგინალობა ამ კაცისა, და ყველა იმით, ვინც პეტრიწში მხოლოდ და მხოლოდ ნეოპლატონიკოს ხედავდნენ, ჩვენ ამერიდან მოვუწოდებთ, რევიზია გაუკეთონ თავიანთ შეხედულებას.

საბოლოო ანგარიშით პროკლეს ნეგატიური დიალექტიკაც ლოგიკური გზა იყო მტკიცებისა, იგი საბოლოოდ განბანდილი იყო არისტოტელეს ონტოლოგიზმისა და რეალიზმის გადმონაშთებისაგან და ამიტომ იყო უკიდურესი ფორმალიზმი და იდეალიზმი. პეტრიწისათვის კი „ერთი“ ყოველნაირი მტკიცება-უარყოფის მიღმა დგას. აზრმახვილ რიცხვთა სპეკულაციით ამტკიცებს პეტრიწი, რომ ყოველივე რიცხვი ერთს გარეშე არის გაშლილი საზღვარსა და მიზნეს შორის. ამიტომ სიმრავლეში ერთი არ გაითქვითება, სიმრავლე ერთებად რომ აქციო, ერთი მაინც მეტი იქნება, ხოლო „ყოველივე სიმრავლე ერთსა შორის იხილვების“, არამეთუ ყოველსა შეერთებულსა პირველ თვისსა ორნი უნებან: სიმრავლე რიცხუთაჲ და ერთი, რომელმან სიმრავლე შეაერთოს, ვითარცა აღმოიჩინა. რომლისათვისცა ჩანს, ვინამე ერთსა შორის რიცხვ არა შეერთებული, არამედ ერთებრი. და კუალად იხილე უფრომასად შეენიერთა ხედვათა და უმხილებელთა აღმოსაჩენთაჲ.¹

დაადგენს რა აქ პეტრიწი სრულს დამოუკიდებლობას ერთისა, ვითარცა რიცხვისა, მაშ, აჩვენებს მის უპირატესობას სამხედლად, აჩვენებს რა რომ ამ „ერთის“ გაგებისათვის რიცხვის კანონები სა-

¹ იხ. ი. პ. შრომები, ტ. II, გვ. 13.

კმარისი არ არის, არამედ ამისათვის საჭიროა „შუენიერის ხედვა“, იგი გააგრძელებს მსჯელობას და აჩვენებს, რომ „ერთი“ მეტია, ვიდრე ყოველივე მოქმედება, მეტ-ა ვიდრე სრული, თუ ზესთა სრული („არცა სრულობაა ეკადრებრს მას“) ძალა და არსება, და დაასკვნის: „და მიერ ზესთ ჰნათობენ ყოველთა, ღმერთებრივთა და ერთებრივთა თვსთა-ნათელთაჲთ, და თან მისცემენ თვსთა კეთილობათაჲთ და აკეთილებენ ყოველთა. აქ დიდად სათანადოა რიცხუსა ერთებრივისა და სიმრავლისათვს. კანონთაებრ საღმრთისმეტყუელთასა დაიდვა ფრიად ცხადად“. ¹ მაშასადამე, ერთი ყოფილა ის, რომელსაც ნათელი შეაქვს ყოველსავე სინათლეში, რომელიც კეთილობით აკეთილებს ყოველივეს, რომლის „მშვენიერის ხედვით“ შეიძლება ცხადყოფა და გაგება ყოვლისაო, გვარწმუნებს პეტრიწი შეთანხმებული ღმრთისმეტყუელობასთან. როცა ეს ერთი იშლება ქვეყანაში, მას თავისი ბუნება, თავისი დასაბამისობა თან მოაქვს, პეტრიწის ენაზე თუ ვიტყვი, ერთის სინათლე იმ თავითვე მოთესულია ყველაფერში. ამიტომ ყოველივე არსი, ვთქვათ ადამიანი, რომელიც სინათლითა და თვალთ შერთდება ქვეყნიერებას, მონაწილეობას ღებულობს ერთში, თუმცა ეს ზიარება და მონაწილეობა ამ ყოველს მთლიანად არც შეგნებული აქვს და არც შეუძლია შეიგნოს. პეტრიწი პირდაპირ ამბობს: „თანმოაქუს მას ყოველი, ხოლო ყოველნი ერთბამად ვერ უქმებენ თან მოქონებად მისდა“ ². ამაშია, ძირითადი და გადაულახავი წინააღმდეგობა ერთის „ერთბამად“, მას სპონტანურად მოაქვს მთლიანობა, ჩვენს ადამიანურს შემეცნებას, ე. ი. ლოგიკურ შემეცნებას კი ნაწილ-ნაწილ შეუძლია იმუშავოს, ერთში არ არის ჯერ და შემდეგ, ჩვენს შევეცნებაში კი ყოველივე ჯერ და შემდეგ იშლება და ლაგდება. ამიტომ პეტრიწის აზრით, და ეს არის მთავარი, ის რაიც იქმნა ერთის მიერ, არის ხატება ერთისა.

მაშასადამე, ქვეყანა, ადამიანი, თუ შემეცნება პეტრიწის მიერ ხან მოთესულ სინათლედ არის გამოცხადებული, ე. ი. ერთის სინათლეთ, ხან ერთის ხატებად. უნებლიედ გვახსენდება სქოლასტიკის დამთავრებისას და დასავლეთური რაციონალიზმის გაფორმებისას წამოჭრილი ცნება *Lumen naturale*-ისა, რომელიც პეტრიწსავეთ ნეოპლატონიზმის შორეული წყაროებიდან ამოდიოდა და ქრისტიანობის დამოუკიდებელ თვალსაზრისს ეძებდა.

ერთის ანუ აბსოლუტის, გინა ღმერთის საკითხში პეტრიწი უდაოა ნეოპლატონიზმიდან ამოდის, მაგრამ თავიდან იშორებს რა იმ ნეგატიურ, მაგრამ მაინც ლოგიკურ და რაციონალურ გზას, რომლითაც ნეოპლატონიზმში ერთი მოდიოდა, დგება საცესებით ახალს პოზიციაზე და თავის სიტყვას ამბობს იმ მეტაფიზიკური ინტუი-

¹ იხ. შრომები, ტ. II, გვ. 14.

² იქვე გვ. 16.

ციონიზმისათვის, იმ შინაგანი ხილვის თვალსაზრისისათვის, რომლის ამბავი ავგუსტინესთან დაიწყო და რომლითაც ასე მდიდარია ქრისტიანული ეპოქის სპექულაცია.

ზერად პეტრიწი იძლევა ერთს იშვიათ ამომწურავ ფორმულირებას, ნიშნებს მისი ფილოსოფიური აზროვნების მაღალი სიზუსტისა და დიალექტიკური გაწვრთნილობისა. აი მაგ. ნიშნუში:

„ვინაშთგან აღმოჩნდა ერთი უზადოდ და წმიდად და თვთერ-
თად და ზესთ მდებარედ, თუ მას ვიტყვ დასაბამობასაცა, ავით
რომელ დასაბამი ყოველი თან მოაქუს დასაბამიერთა, ვითარცა
ხუროა ნახუროებთა და ბუნებაა ნაბუნებებთა“¹.

ეს კლასიკური ნიშნუში პეტრიწის აზროვნების ელევანტობისა და მაღალი დიალექტიკური გამართულობისა, არისამავე დროს კლასიკური ნიშნუში სრული დეფინიციის. სრულია ის დეფინიცია, რომელიც შეიცავს მხოლოდ ლოგიკურად კმარ ნიშნებს, ნიშნების გადაქარბება ისეთივე კოქლი საქმეა დეფინიციისათვის, როგორც მათი დაკლება. ამ დეფინიციაში ექვსი ძირითადი ნიშანია წამოყენებული. უზადო, წმიდა, თვთერთი, ზესთმდებარე, დასაბამი და ის რასაც თან მოაქვს დასაბამი ისე, როგორც ხუროა ნახუროებთა და ბუნებაა ნაბუნებებთა, ე. ი. თუ ვნახავთ ხუროს მიერ აშენებულს თავისთავად ნათელი და ცხადია, რომ იყო ხურო, ესე მის მიერ აშენებული არ იქნებოდა, თუ ვნახავთ შედგეს ბუნებისა, ცხადია ბუნება იყო. ასეთივე ხილული, თავისუფალი შინაგანი სიცხადეა ერთიც. მის არსებობას დამტკიცება კი არ სჭირია, არამედ ცხადყოფა. რა კონსტრუქციული და აზრმახვილი არ იყოს ეს დიალექტიკა, მისი სათავე მაინც ქრისტიანული გამოცხადების მეტაფიზიკა იყო. ნეოპლატონიზმი თვითონ შეიცავდა ასეთს ელემენტს, იგი თვითონ იყო გამოცხადების ფილოსოფია.

იოანე პეტრიწმა ქრისტიანობის ფონზე დაამთავრა ეს მეტაფიზიკა, რითაც ქრისტიანობის ნიადაგზე შეიქნა დამოუკიდებელი ფილოსოფია. რასაკვირველია, აქ მთლიან დამოუკიდებლობაზე ლაპარაკი ისე ზედმეტია, როგორც ზედმეტია ქრისტიანობის დამოუკიდებლობაზე ლაპარაკი საერთოდ.

თუ ვნებათ ქრისტიანული მსოფლმხედველობის სამარეც იყო ეს სპექულაცია. ერთის მიმართ მტკიცების და გონების ხერხების უარყოფა. თვითონ იყო მტკიცება და გონება. ჩინებული მაგალითი ამისა თვითონ პეტრიწისთან მოიპოვება. ჩვენ ეს წინათავეში განვიხილეთ.

დაიწყებს რა პეტრიწი შემეცნების წყაროების უნარის კვლევას, აპყვება რა აბსტრაქირების გზას, მოგვეცეს ასეთს იშვიათს კონსტრუქციას: აღამიანს შემეცნების რიი წყარო აქვს, სული და გონება,

შემეცნების მიზანია ნამდვილ მყოფ არსებათა შემეცნება; ეს მიზანი სუბიექტ-ობიექტის მიმართებაში სახიერდება, ობიექტი პეტრიწის აზრით უფრო მალა დგას სუბიექტზე, გონება სულზე, ხოლო ნამდვილ მყოფი არსება მალა დგას გონებაზე, ამ შემთხვევაში გონება სუბიექტია, ნამდვილ-მყოფი—ობიექტი; მაგრამ ნამდვილ-მყოფ არსებაზე მალა „ერთობრივი რიცხვი“ დგას; ახლა თუ რიცხვს აუილებთ როგორც საზღვარს, მის მალა უსაზღვროება მოთავსდება, საზღვარი სუბიექტი იქნება, უსაზღვროება ობიექტი. თუ უსაზღვროება იქნება ალბულის სუბიექტად, რა შეიძლება იყოს მისი ობიექტი, რაა უსაზღვროებაზე უფრო მალალი, პეტრიწის ტერმინით რომ ვთქვათ, რაა ზესთმდებარე უსაზღვროებისა? ეს იქნებაო, ამბობს პეტრიწი, „ყოველთაგან ზესთ მდებარე იგი უცნაური ერთი და კეთილობაჲ, რომელსა წადილმან პატივისამან ჰკადრა მას და მამადცა წოდებაჲ“,¹ ე. ი. იგი ყოფილა პლატონის სიკეთე, პროკლეს და ნეოპლატონიზმის ერთი, ქრისტიანობის ღმერთი, პატივისცემის წადილის გამო მამად წოდებული.

რა არის ეს თუ არა თავისებური ორიგინალური ცდა ღმერთის არსებობის რაციონალური ხერხებით დამტკიცებისა? თუმცა პეტრიწი აქვე გვარწმუნებს, რომ იგი უცნოა, მაგრამ გზა, რომლითაც იგი მასთან მივიდა, ცოდნისა და მტკიცების გზაა და ჩვენ გვინდა ვიფიქროთ, რომ აქ შეიძლება შეუგნებლად, მაგრამ ფაქტის სახით ქრისტიანობის ისტორიაში იწყება ღმერთის არსებობის დამტკიცების გზების ძებნა.

პეტრიწი ამ საკითხში თავისი ეპოქის მოწინავე პოზიციებზე იდგა. დაუწყო რა მან მტკიცება დებულებას, რომ ღმერთის არსებობას მტკიცება არ სჭირდებაო, გაპოიგონა რა ამის დასამტკიცებლად უამრავი აზრმახვილი არგუმენტი, მან მტკიცების მოთხოვნისება შეიტანა სარწმუნოებაში და ამით ნიადაგი მოამზადა მამავალი კატალიზმებისათვის.

პეტრიწის ფილოსოფიური აზროვნების იშვიათი ნიშნულების მოყვანა კიდევ შეიძლება, მაგრამ ნათქვამიკ საქმარისია იმის დასაანახავად, რომ ეს ქართველი ფილოსოფოსი უდიდესი მოაზროვნე იყო თავისი ეპოქისა, ეპოქის მიერ დასმული საკითხების მკვლევარი და ამით მომავალი განვითარების იეგზური.

7. იოანე პეტრიწი და ძართული კულტურა

იოანე პეტრიწი სრულმქნელი და დამამთავრებელია ქართული კულტურის იმ ისტორიული გზისა, რომელიც ქრისტიანობიდან მოდიოდა. ქართული კულტურის ეს გზა ბერძნების კლასიკურ ცივილიზაციას დასაწყისიდანვე უკავშირდებოდა რა ბერძნული ენის მე-

¹ იხ. ი. პეტ. „შრომები“, ტ. II, გვ. 8.

შეეობით, საბოლოო ანგარიშით მას შინაარსეულადაც უნდა დაკავშირებოდა. პეტრიწი საუკეთესო წარმომადგენელია ამ გზისა, ამიტომ ძველს ქართულს მწერლობაში იგი ყველაზე თვალსაჩინო წარმომადგენელია კლასიციზმისა.

პეტრიწის წინაპრები და თანამედროვეები ბერძნული სალიტერატურო ენით მუშაობდნენ, ბერძნულ ავტორებს ქართულად თარგმნიდნენ, თუ ზოგ შემთხვევაში ქართულიდანაც ითარგმნებოდა ბერძნულად, მაგრამ მათი ბერძნული საეკლესიო ბერძნულს არ გაშორებია; პირველად იოანე პეტრიწმა კლასიკური, საზროვნო და ფილოსოფიური ბერძნული აჩვენა ქართველებს. იყო რა მიმდევარი სქოლასტიკის იმ განვითარებული სკოლისა, რომელმაც დამასციონურ ამოკრებას კლასიკური წყაროებიდან თავი გაანება და წყაროებს უშუალოდ და მთლიანად კითხვა დაუწყო, იოანე პეტრიწმა ქართველებს უთარგმნა, წაუკითხა თუ ასწავლა არისტოტელე, პლატონი, პროკლე, ნემესი და სხვ.

მისი წინაპარი და თანამედროვე ეფრემ მცირე და არსენ იყალთოელი მასზე არანაკლებად დაბელოვნებული იყვნენ ბერძნულის ცოდნაში, კარგად იცნობდნენ აგრეთვე ბერძნულ კლასიკურ წყაროებს, მაგრამ იდგნენ რა დამასკელის პოზიციაზე, რომ ქრისტიანი ავტორი თავისას არაფერს არ უნდა ამბობდეს, ისინი დამასკელთან ერთად იმეორებდნენ „არა რას თავით ჩემით ვიტყვდი... არამედ [უნდა] ვემსგავსო სახეობასა ფუტკრისასა და უტხოთავან თვისნი მსგავსნი ნივთნი კეშმარიტებასა შემოუკრიბნე“¹-ო.

საკითხის დეტალურად შეწავლამ უფრო თავისებური გარემოების წინ დაგვაყენა, ირკვევა, რომ ეფრემ მცირე და არსენ იყალთოელი აწარმოებდნენ ამოკრებას თვითონ იოანე დამასკელიდან. არ ნახულობდნენ საჭიროდ ყველა ბერძნულ-ფილოსოფიური წყაროსაგან შრამავალი მასალა ქართველი მკითხველისათვის მიეწოდებიათ.

ჩვენ ამ მიზნით შევადარეთ არსენ იყალთოელის თარგმანი დამასკელის „დიალექტიკის“ ტექსტს და აღმოჩნდა, რომ იგი არა თუ ორჯერ უფრო მცირეა ვიდრე დამასკელის „დიალექტიკის“ ე. წ. ვრცელი ვარიანტი, არამედ იგი უფრო შემოკლებულია, ვიდრე ე. წ. დამასკელის მოკლე რედაქცია. ქართველ მთარგმნელს დამასკელის შრომიდან ამოღლია ყველაფერი, რაც კი მცირეოდენ თეორეტიული და ზოგადფილოსოფიური მნიშვნელობისა კი იყო იქ, ყოველივე რაც კი შორიდან ანტიკურ დიალექტიკას და ონტოლოგიას მოგვაგონებდა და ხელუხლებლად დაუტოვებია მხოლოდ და მხოლოდ მშრალი ფორმალ-ლოგიკური მასალა; მას მოუტია მკაცრი, მოკლე

¹ ამოღებულია დამასკელის ეფრემ მცირესეული თარგმანიდან. იხ. „მიმოხილვები“ გვ. 191.

და „ფილოსოფიიდან გაწმენდილი“ კომპენდიუმი ფორმალური ლოგიკისა.

ვის შეამოკლა დამასკელი ამდაგვარად?

რასაკვირველია პირდაპირ იმის დამტკიცება არ შეიძლება, რომ ეს შემოკლება თვითონ მთარგმნელს ეკუთვნის, შეიძლება მის ხელთ ჰქონდა უკვე ასე შემოკლებული ბერძნული დედანი, მაგრამ რადგან ქართული თარგმანი არსებითად განსხვავდება დღეს ცნობილი ბერძნული შოკლე რედაქციისაგან, უფლება გვაქვს ვიფიქროთ, რომ ეს შემოკლება, თუ ამოკრება ქართველი მთარგმნელის საქმეა.

პრინციპიალურად სხვა პოზიციაზე დგას იოანე პეტრიწი, იგი არა თუ ეკლესიის მამების ფილოსოფიური შრომების შემოკლებას ეწვევა, არამედ ქართულად თარგმნის ბერძნული ფილოსოფიის კლასიკოსებს, იგი ფილოსოფიიდან ამოკრებილი და ქრისტიანულად გადაკეთებული ფრაზებით კი არ უმასპინძლებდა თავის თანამედროვეობას, არამედ უშუალოდ ასწავლის ფილოსოფიის და მეცნიერების ორიგინალებს.

პეტრიწს ამ ნოვატორობის გასამართლებლად მთელი მსოფლმხედველობა გამოუმუშაებია. იგი თავის თანამედროვეობას უმტკიცებს, რომ ბერძნული ფილოსოფიის სახით ღმერთმა-სიტყვამ პირველად თქვა სიტყვა-გონიერი, იგი ამტკიცებს, რომ პირველად ლოგოსის სინათლე პლატონის ფილოსოფიაში ამობრწყინდა, რომ ქრისტიანობამ ლოგოსი ღმერთად აქცია და რაც პლატონთან ბუნდოვანი ზმანების სახით იყო მოცემული, რაც არისტოტელესთან ლოგიკურ თეორიაში იყო განხორციელებული, იგი ქრისტიანობაში გონების სინათლედ და ქეშმარიტებად არის გამოცხადებულიო.

საკითხზე, რომელი უფრო მაღლა დგას, გამოცხადების ქეშმარიტება, თუ ლოგიკის ქეშმარიტება, პეტრიწი უყოყმანოდ, ცხადია, პირველის მხარეზე დგება და მეორეში ხედავს საპირო და კანონიერ ხერხს პირველის გასამართლებლად. ამიტომ არის იგი სქოლასტიკოსი და ქრისტიანობის ფილოსოფოსი.

ქრისტიანული აზროვნების ისტორიაში იგი წარმომადგენელია განვითარების იმ შედარებით მაღალი საფეხურის, რომლის დროს ქრისტიანობამ გადაწყვიტა არა მარტო ანტიკური ფილოსოფია, არამედ მთელი ანტიკური ცივილიზაცია გამოეყენებია თავისი საქმისათვის. ამან, რასაკვირველია, აუცილებელი გახადა ანტიურობის უშუალო შესწავლა, წარმოშვა კლასიციზმის თავისებური ფორმა.

სამართლიანობა მოითხოვს აღვნიშნოთ, რომ ასი წლით ადრე დასავლეთელ გამოჩენილ სქოლასტიკოსებამდე ქართველი ფილოსოფოსი შედგა განვითარების ამ გზაზე და შეჰქმნა საკუთარი ლიტერატურული, ქრისტიანულ-ფილოსოფიური, ძეგლი, რომელიც ერთერთი უდიდესი დოკუმენტია XI და XII საუკუნის მიჯნაზე აღმოსავლეთიდან დაწყებული ძიებისა და განახლებისა.

როგორც ვიცით, იმდროინდელ საქართველოში განახლების ფართო მასშტაბით დაწყებისათვის ხელსაყრელი სოციალ-პოლიტიკური პირობებიც არსებობდა. ამ ხელსაყრელი სოციალ-პოლიტიკური პირობებიდან ამოსვლით ქართველები იმდროინდელ, სხვა მოწინავე ხალხებთან ერთად, და ხან პირველადაც, იწყებენ ახლის ძიებას. ნიკო მარის შესანიშნავი შენიშვნის თანახმად, ეწევიან მუშაობას შემოქმედების მოწინავე პოზიციებზე.

ყოველივე ნამდვილი, ეპოქის გამომხატველი კულტურა ყოველთვის ინტერნაციონალური მოვლენაა და იმ ეპოქაშიც წამოწყებული განახლების ძიება ქრისტიანობის შიგნით ინტერნაციონალური იყო თავისი ბუნებით. XI საუკუნეში ეს ძიება დაიწყო ბიზანტიაში, პეტრიწის სახით გაგრძელდა საქართველოში, მაგრამ ისტორიის ბედის უკუღმა დატრიალების გამო ამ ქვეყნებში იგი მალე შეწყდა და ცოტა მოგვიანებით დასავლეთში გაიშალა და დიდი ისტორიული განვითარების შარა-გზაზე დადგა.

XI—XII საუკუნეში ჩვენს ქვეყანაში მიმდინარე დიდ პოლიტიკურსა და ეკონომიურ განვითარებას თავისი გზები მისგან დამოუკიდებელი მიზეზების გამო რომ არ შესწყვეტოდა, პეტრიწის ფილოსოფიური საქმეც უნიკუმის სახით არ დარჩებოდა ჩვენს ისტორიაში. მას მოწაფეები და მიმდევრები უსათუოდ ჰყავდა, მაგრამ გამგრძელებლები აღარ ჰყოლია.

ჩვენი ძველი ლიტერატურული ცნობები მეთორმეტე საუკუნეში მცხოვრებ თითქმის ათიოდე ფილოსოფოსს ასახელებს, მაგრამ ყველა მათ შესახებ ჩვენ ხელთ შეგვრჩა მხოლოდ სახელები და იოანე პეტრიწის ფილოსოფიური საქმე უნიკუმის სახით დგას ჩვენს ისტორიაში. უნდა აღინიშნოს, რომ სამართლიანად ძველი ქართული მწერლობა, XIII საუკუნიდან XVI დასასრულამდე, მუდმივ დიდი დიდებით იხსენიებს იოანე ფილოსოფოსს, აქებს მას, კითხულობს, სწავლობს, მაგრამ ვერ აგრძელებს. შეიდი საუკუნის მანძილზე საქართველოს ხელში გვირა ამ კაცის მიერ XII საუკუნის დასაწყისში გადმოთარგმნილი და გაკეთებული მეცნიერება, სწავლობდა და იმეორებდა მას. ამ საუკუნეების მანძილზე არა მარტო ქართული ეკლესიის განუყრელი სახელმძღვანელო იყო პეტრიწი, არამედ პეტრიწის ნაწერებში განსწავლული იყო დიდი შოთა რუსთაველი, პეტრიწს სწავლობდნენ მწიგნობარი ქართველი მეფეები. ერთ-ერთ უძველეს ხელთნაწერზე პეტრიწის „კავშირებისა“ ენახულობთ არჩილ მეფის ავტოგრაფს და წარწერას, რომლისაგან ვტყობილობთ, რომ ეს წიგნი არჩილ მეფეს შეუსწავლია¹.

საბა ორბელიანს თავისი უკვდავი ლექსიკონისათვის პეტრიწის ლექსიკა საფუძვლად დაუდგია. პეტრიწის სტილსა და ენას, მის სქოლასტიკას, ენმანებოდა ანტონ კათალიკოსი.

¹ საქართველოს მუზეუმის ხელთნაწერი № 69A.

ქართული ფილოლოგიის შემქმნელმა აკადემიკოსმა ნიკო მარმა იშვიათი გამოკვლევა უძღვნა პეტრიწის ლიტერატურულ მოღვაწეობას, მან გამოიშუშა პირველად პეტრიწის წაკითხვის ტექნიკა. ძველი ქართული ლიტერატურის ცნობილმა მკვლევარმა პროფ. კორ. კეკელიძემ მოგვცა პეტრიწის ლიტერატურული მოღვაწეობის სრული ისტორია, პეტრიწის ტექსტებზე დიდი მუშაობა ჩაატარა სერგი გორგაძემ; მანვე შეადგინა პირველად პეტრიწის ვრცელი ბიოგრაფია.

ერთი სიტყვით, ძველს და ახალს დროში პეტრიწს პატივის-მცემელნი და შემფასებელნი არ ჰკლებია.

მაგრამ მთელი ეს მოძრაობა შეეხება პეტრიწს, როგორც გარკვეული ლიტერატურული სკოლისა და ენის მამამთავარს, პეტრიწი, როგორც ფილოსოფოსი და მოაზროვნე, ჯერ თითქმის არავის უყვლევია. გადაჭრით შეიძლება ითქვას, რომ არაფერი უცდილა გვეგო, თუ რა ეწერა შინაარსის მხრივ პეტრიწის სახელგანთქმულ განმარტებებში; ნიკო მარიც აღნიშნავდა, რომ ქართული ლიტერატურის მკვლევარნი პეტრიწის ნაწერებს, მსოფლმხედველობისა და შინაარსის მხრივ, არც კი შეხებიანო. გამოჩენილმა მკვლევარმა, პეტრიწის აზროვნება მიაკუთვნა ნეოპლატონურ მსოფლმხედველობას, სამართლიანად დაუკავშირა პეტრიწის მოღვაწეობა მიქაელ ფსელოსისა და იოანე იტალის სახელთან დაკავშირებულ ლიტერატურულ მოძრაობას, მაგრამ პეტრიწს—ფილოსოფოსს არც ნიკო მარი შეხებია. მარმა მხოლოდ ნეოპლატონელობის ნიშანი ჩამოჰკიდა პეტრიწს მკერდზე.

სამწუხაროდ უნდა აღინიშნოს აგრეთვე, რომ ისტორიული კვლევისათვის მიუღებელი მეთოდით მუშაობის გამო, პეტრიწის შრომების მეორე ტომის წინასიტყვაობამ სწორედ ვერ გვიჩვენა ის ისტორიული გარემო და პირობები, რომელიც პეტრიწის მსოფლმხედველობის გაპირობებას საფუძვლად ედო. ზოგი ქრისტიანობის აღრინდელი ეპოქის დამახასიათებელი იდეოლოგიური ვითარება აქ გასაღებელია „ქართულ ფილოსოფიად“, მაგ. „სინათლის და ფერის ფილოსოფია“ წინასიტყვაობის ავტორებისა.

დაუშვებელია აგრეთვე ჰიპოთეტური მეთოდით კვლევა ისტორიის საკითხებისა. მეცნიერული ჰიპოთეზი ყოველივე მეცნიერული კვლევის საჭირო და აუცილებელი ხელსაწყოა და მათ შორის ისტორიულისაც. მაგრამ დაუშვებელია ამათუიმ საკითხის გასარკვევად მიღებული ჰიპოთეზი ყოველივე ვერიფიკაციის გარეშე მომდევნო გვერდებზე ფაქტად გამოვაცხადოთ და მისი შეშეობით ახალი ჰიპოთეზი შევადგინოთ. წინასიტყვაობის ავტორები ყოველ ფეხის გადადგმაზე მიმართავენ ასეთს მეთოდს.

მაგალ. იმ ჰიპოთეზის გამო, რომლის თანახმად პეტრიწი ვითომც ქრისტიანობიდან გადამდგარი იყო, იმის ახსნა, თუ რატომ არ გვხდება მისი სახელი რუს-უკრაინის ძველთა აღრიცხვაში.

სამწუხაროდ უნდა აღინიშნოს აგრეთვე ზოგი უცილობელი ისტორიული მასალის მხოლოდ სათაურის მიხედვით ცოდნა. მაგალითად იოანე დამასკელისა და აქედან გამომდინარე შეცდომები ფაქტების სფეროში, მაგალითად მტკიცება იმისა, ვითომც ექთიმე მთაწმინდელმა იოანე დამასკელის „ღიალექტიკიდან“ რაღაც „ამოკრიბა“!..

მაგრამ ყველაზე სავალალოა წამოწყება, იოანე პეტრიწი გაასაღოთ ქართული წარმართობის აღმდგენად და ამასთან დაკავშირებული უცნაური და დაუჯერებლობამდე გადაქარბებული განდიდება და შედარება მომდევნო ეპოქების მოაზროვნეებთან. მაგ. მტკიცება იმის შესახებ, რომ პეტრიწი მალა იდგა სპინოზაზე, ვითომც შექმნა რაკიონალიზმის ის მალალი ფორმა, რომლის „ინტელექტუალურ სიყვარულს არ გამოურიცხავს ადამიანური ვნებიანი სიყვარული, როგორც ეს მრავალ საუკუნეთა შემდეგ სპინოზას მოუვიდა“. ეს იშვიათი ნიმუშია ზომიერების დაკარგვისა და ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ზომიერების გარეშე არავითარი მნიშვნელოვანი საქმე არ გაკეთებულა მსოფლიო ისტორიაში!

პეტრიწის მნიშვნელობა იმაში იყო, რომ იგი ბიზანტიაში დაწყებული მოძრაობიდან ამოსვლით ცდილობს შექმნას დიდო სტილის ქრისტიანული ფილოსოფია და ამისათვის მთლიანად გამოიყენოს ძველი ბერძნები. ქრისტიანიზმისათვის საერთოდ ეს საქმე, როგორც ცნობილია, თომა აქვინელმა დაამთავრა. მან დაუმტკიცა დასავლეთს, რომ ქრისტიანობას შეუძლია მთლიანი არისტოტელე და პროკლე გამოიყენოს. და ჩვენს გაკვირვებას და ერთგვარ პატივისცემას და სიამაყის გრძობას იწვიეს ის გარემოება, რომ თითქმის 150 წლით ადრე თომა აქვინელამდე ქართველმა ფილოსოფოსმა იოანე პეტრიწმა წამოიწყა იგივე საქმე მთლიანი არისტოტელესა და პროკლეს გამოყენებით ქრისტიანობის ხედვითი, ე. ი. თეორეტიულ ცოდნაზე აწინებდა.

ავიღოთ უბრალო საკითხი. რატომ აირჩია იოანე პეტრიწმა ნემესი თუ პროკლე სათარგმნელად? მეორე ტომის წინასიტყვაობის ავტორები ამტკიცებენ, რომ „ამ არჩევანს ყველაზე ნაკლები საბაბი აქვს სწორედ ბიზანტიური ფილოსოფიური რენესანსის მხრივ და ყველაზე მეტი ქართული ფილოსოფიური ტრადიციისა და სინამდვილის მიხედვით“. გამოდის, რომ არაებულა რაღაც ქართული ფილოსოფიური ტრადიცია, რომელიც იმ თავითვე ნეოპლატონიზმის მონათესავე ყოფილა და პეტრიწს, აღმდგენს იმ ქართული ფილოსოფიური ტრადიციებისა ქრისტიანობის წინააღმდეგ, ნ. მისიოს, თუ პროკლეს თხზულები უთარგმნია. ხაზგასმულია ის გარემოება, რომ ბიზანტიის ფილოსოფიური რენესანსიდან პროკლესთან მისვლა არ შეიძლებოდა.

ისტორიისათვის უცნობ „ქართულ ფილოსოფიურ ტრადიციებზე“ და ისიც ანტიქრისტიანულზე ვერაფერს ვიტყვით, ხოლო მე-

ორე ნახევარი ამ დებულებისა ფაქტების დამახინჯებაა. იოანე პეტრიწამდე ათიოდე წლით ადრე პროკლეთ გატაცება უდიდესი ლიტერატურული მოდა იყო ბიზანტიაში; მიქაელ ფსელოსი აღფრთოვანებით აცხადებდა, რომ მან დაიწყო საქმე ფილოსოფიისა პლატონით და არისტოტელით და როცა მოვიდა „წარმტაც და საუცხოოვ პროკლესთან“, მაშინ იხილა ძალა და მშენიერება ფილოსოფიისო. ამავე აზრის იყო იოანე იტალიც. მართალია, საეკლესიო რეაქციამ ბიზანტიაში პროკლეთი ასეთი გატაცება სარწმუნოების საქმეებთან შეუთანხმებლად გამოაცხადა, მაგრამ პროკლეთი ეს გატაცება და პროკლესთან კავშირის დამყარება ქრისტიანობაში ამიერიდან აღარ შეწყვეტილა. მას ეზმანებოდნენ ალბერტ დიდი და თომა აკვინელი, არაბები და ევროპიელები. უტყუარ ისტორიულ წყაროებზე დაყრდნობით ზემოთ ჩვენ გამოვიკვლიეთ ეს მსვლელობა პროკლესა ქრისტიანულ დასავლეთში და, ცხადია, იოანე პეტრიწსაც ქრისტიანული აზროვნების ის განახლების საკითხები აწუხებდა, როგორც მის დასავლეთელ მოძმებს და ამ საკითხებიდან ამოსვლით მიმართა მან პროკლეს და არა ქვეყნისათვის უცნობი ქართული ფილოსოფიური ტრადიციების გამო.

მაინც რა უნდა ყოფილიყო ეს „ქართული ფილოსოფიური ტრადიციები“? ეს ყოფილხ თურმე „სინათლისა და ფერის ფილოსოფია“.

არაგითარი ფერის ფილოსოფია პეტრიწთან არ არის. სიტყვა „ფერი“ მრავალჯერ არის მასთან ნახმარი, მაგრამ მხოლოდ და მხოლოდ როგორც შედარების ხერხი, როგორც გურულ დიალექტში დღემდე იხმარება „ამფერი“, „იმფერი“, „სხვაფერი“ და სხვ. დიდი ჯამბაზობაა საჭირო, რომ აღამიანმა ეს „ფერის ფილოსოფიად“ გადააქციოს!

რაც შეეხება „სინათლის ფილოსოფიას“, ეს რამდენიც გსურდეთ, იმდენია პეტრიწთან, სინათლის მეტაფიზიკაც ნათლად არის მასთან წარმოდგენილი. მაგრამ ვინ არ იცის, რომ ეს ქრისტიანული მეტაფიზიკის ერთ-ერთი სახეობაა. რა შუაშია აქ ქართული ფილოსოფიური ტრადიცია!

სინათლის მეტაფიზიკა იდეალნიზმის უკიდურესი სახეობაა. იგი აღმოსავლური შთამომავლობისა არის, მაგრამ ბერძნული ნეოპლატონიზმის. თვალსაჩინო ფილოსოფოსსაც წარმოადგენს. ქრისტიანობა, მანიქვეელობა და ნეოპლატონიზმი დიდიან მათი წარმომშობისა სინათლის ფილოსოფიას ეყრდნობოდნენ. სინათლის მეტაფიზიკა საიგე დიდი რელიგიურ-ფილოსოფიური მოძრაობის საერთო დასაყრდენი იყო. ქრისტიანული გზით შემოვიდა იგი ძველს ქართულს მწერლობაში და პეტრიწთან ქრისტიანობის გარდა იგი საზრდოობდა ნეოპლატონური ნატურფილოსოფიის წყაროებიდან. იგი იყო ინტერნაციონალური პრობლემა და არა ნაციონალურ-ქართული.

მაგალითისათვის განვიხილოთ ორიოდ ფაქტიური მასალა: მანიქეველობა თავიდან ბოლომდე სინათლის მეტაფიზიკაზე იყო აშენებული, სინათლე მანის მოძღვრებაში მთავარი პოზიტიური ძალაა. ერთ ერთ ძველ მანიქეველურ ლოცვაში ნათქვამია მანის შესახებ: „ეურთხეულ არს ჩვენი ბელადი პარაკლეტი, მაცხოვარი სინათლისა“¹.

ქრისტიანული გნოსტიციზმი და ამის წყარო იოანეს სახარება ხომ თავიდან ბოლომდე სინათლის მეტაფიზიკაზე შენდებოდა. სახარების ავტორი მაცხოვარს ხომ პირდაპირ უწოდებს „ქვიყნის სინათლეს“ (8, 12) და ისეთი დინჯი და ინტელექტუალისტი, როგორც იყო იოანე დამასკელი, იმეორებდა რა წერილს, უწოდებდა ღმერთს, ხან Παρθ; ἄν φάραχ—სინათლეთა მამას, ხან φάραχ; ἄν; მხოძებელს სინათლისა.² რა უცნაური ამბავი იქნება, რომ ვინმემ ამის გამო იოანე მახარობელი და იოანე დამასკელი გამოაცხადოს „წარმართად“ და „ქართული ფილოსოფიური ტრადიციების“ (რომლებიც თურმე წარმართული ტრადიციები იყო) წარმომადგენლად. მეტი უფლებით არც პეტრიწის გამოცხადება შეიძლება ქართული წარმართული სინათლის ფილოსოფიის რესტავრატორად.

სინათლის ფილოსოფია, რომელიც მოცემულია პეტრიწის მიერ „განმარტებათა“ ნატურფილოსოფიურ ნაწილებში, არის ქრისტიანული ნეოპლატონიზმი და სხვა არაფერი. პეტრიწი გარკვეულად ასწავლის.

„გესმა, რამეთუ ყოველთა მყოფთა შორის მითესულა ნათელი ერთისაჲ. ხოლო გესმას რაჲ ნათლად, ნუ გარეთ და ზედშემოსრულად იქნო, არამედ გაიგონე იგი თუალად, რამეთუ ვითარ თესლად და მიზეზად არსისად“³.

მართლაც დღის სინათლესავით ცხადია, რომ აქ არსის მიზეზად და თესლად გამოცხადებული ნათელი არის სინათლე ერთისა, ანუ ღმერთისა, აქ დასაბამს ნათელი კი არ წარმოადგენს, არამედ ერთი ანუ ღმერთი. პეტრიწი ამბობს, რომ ეს სინათლე გარედან შემოსული კი არ არის, არამედ დასაბამიდანვე იგი „ყოველთა მყოფთა შორის მითესულია“. ამ ტიპიურ ქრისტიანულ გნოსტიციზმში რომ კაცმა წარმართული და იგივე ქართული ნაციონალური, თუ ტრადიციული ფილოსოფია ამოიკითხო, მართლაც რომ მდიდარი ფანტაზიით უნდა იყო დაჯილდოვებული!..

იოანე პეტრიწის ვინაობის გამოსარკვევად უსათუოდ აუცილებელია იმდროინდელი ბიზანტიის იდეოლოგიური მდგომარეობა მიმოვიხილოთ.

¹ იხ. Kessler: „Mani und Manichäer“, Real-Enzyklop. für protestant. Theol. und Kirche, Bd XI. გვ. 246.

² იხ. Migne, Patrolog. Graec. tom. XCIV გვ. 524.

³ იხ. ი. პეტრ. შრომები, ტ. II, გვ. 48.

დიდი მნიშვნელობა აქვს მაგ. პეტრიწის დამოკიდებულების საკითხს მიქაელ ფსელლოსთან და იოანე იტალთან, საერთოდ იმ ლიტერატურულ რენესანსთან ბიზანტიაში, რომელიც ამ ორი კაცის სახელთან არის უმთავრესად დაკავშირებული. ნიკო მარის ცნობილი ჰიპოთეზის სავერიფიკაციოდ საჭირო იყო დაძმობარე ისტორიული ფაქტების გამოანახვა და იმის დამტკიცება, რომ უსპენსკის მიერ გამოქვეყნებული იტალის წერილი ვინმე იოანე აფხაზის ანუ ქართველის მიმართ, ადრესატად „განმარტებათა“ ავტორს, იოანე პეტრიწს გულისხმობს.

დასახელებულ წინასიტყვაობაში მრავალჯერ ხაზგასმით აღნიშნულია, რომ XI საუკუნის ბიზანტიაში ფილოსოფიური რენესანსი დაიწყო, ამ რენესანსის ავტორებად ფსელლოსი და იტალია მიჩნეული. მათ მოღვაწეობაში ანტიკური წარმართობის აღდგენასაც კი ხედავენ. ჩვენ ზემოთ ვნახეთ, რომ არავითარი ნამდვილი რენესანსი XI საუკუნის ბიზანტიაში არ ყოფილა, იქ იყო ერთგვარი ლიტერატურული რენესანსი, ფსელლოსი და იტალი თავიანთ მრავალრიცხოვან მსმენელებს უკითხავდნენ მთლიან პლატონს, არისტოტელეს, პროკლეს. მთელი იმდროინდელი ბიზანტიელი ახალგაზრდობა გატაცებული იყო ანტიკური პოეტებით და მწერლებით, ნებადართული იყო მათი სწავლება და სწავლა. დამწყები და ლიდერი ამ მოძრაობისა ფსელლოსი მაინც იმ ნათლად გარკვეული სქოლასტიკური აზრის წარმომადგენელი იყო, რომ ანტიურობას უფლება არ ჰქონდა დაპირისპირებოდა ქრისტიანობას, იგი ფიქრობდა ანტიური სილამაზით ქრისტიანობა გაელამაზებია. ანტიკური ფილოსოფია ქრისტიანულ ენაზე გადაეთარგმნა და ქრისტიანობის სამსახურში დაეყენებია. მაგრამ ფსელლოსი არასდროს არ მისულა რენესანსამდე შინაარსის მხრივ, ე. ი. ორმაგი ქეშმარიტების აღმოჩენამდე. მისი ქეშმარიტებაც ერთი იყო ე. ი. ქრისტიანული.

მიუხედავად ყოველივე ამისა, დავეთანხმეთ მეორე ტომის წინასიტყვაობას და ვთქვათ, რომ ის მოძრაობა ბიზანტიაში იყო ფილოსოფიური რენესანსის გაჩენა ევროპაში და სხვ.

მაშინ როგორღა გავიგოთ, როცა ეკითხულობთ:

„დამასკელის გარდმოცემა ბიზანტიის რენესანსისათვის ტონის მიქცეში გახდა. მან თავისი მეთოდით მარტო კი არ მოახდინა გავლენა ბერძნულს რენესანსზე: არისტოტელეს ლოგიკისადმი გადამწყვეტი ინტერესი, რომელიც ჰქონდა მიქელ ფსელლოსსა და იოანე იტალს შინაარსის მხრივაც, იოანე დამასკელით განისაზღვრა“.

უდავოა, რომ ამ სტრიქონების დამწერი ან დამასკელს იცნობს მხოლოდ სახელის მიხედვით, ან ფსელლოსსა და იტალს. მართალია, რომ ჩვენ ფსელლოსში და იტალში არ ვხედავთ რენესანსის ეპოქის შემქმნელებს ზაროვნების ისტორიაში, არამედ განვითარებული სქოლასტიკის წარმომადგენლებს, მაგრამ ამ ისტორიული უსამართლობისაგან ისინი მაინც უნდა დავიცვათ.

ბიზანტიის ლიტერატურული რენესანსი ორი გარემოებით გა-
ნისაზღვრა. პირველია გატაცება პლატონით, აღმოჩენა, რომ პლატო-
ნი იყო ღვთაებრივი ფილოსოფოსი, მისაღები ქრისტიანობისათვის,
გამოყენება არა მარტო ქრისტიანულად რედაქტირებული ნეოპლატო-
ნიზმისა, არამედ თვითონ პლატონისა, მისი ნაწერების სწავლა და
სწავლება. იუბერვეგის ცნობილი კომპენდიუმის გამგრძელბელი და
ახლად გამოშვებში, მათიას ბაუმპარტნერი სწერს: „ის მომავალი აღ-
ფრთოვანება პლატონისათვის, რომელსაც შემდგომი გემისტოს პლეთონ-
თან ვხვდებით, ექვს გარეშეა ფსელოსის მიერ იყო მომზადებული“¹.

აბა ვინ არ იცის, ის მკაცრი შეტაკება რომელიც ფსელოსს
პლატონით გატაცებისათვის მოუხდა მის ახალგაზრდობის მეგობარ-
თან იოანე ქსიფილინოსთან, კონსტანტინეპოლის პატრიარქთან, აბა
ვინ არ იცის, რომ ფსელოსი პლატონიზმისათვის უნდა გაესა-
მართლებია ეკლესიას? ვინ არ იცის, რომ ამ მოხერხებისა და დიპლო-
მატიის მსოფლიო ოსტატმა მეფე დაარწმუნა, რომ პლატონიზმი
ქრისტიანობის სამეგობროდ უნდა იქნას გამოყენებულიო.

ჩვენ ვფიქრობდით, რომ წინასიტყვაობის ავტორები ამ გარე-
მოების გამო ხედავდნენ ფსელოსში ფილოსოფიურ რენესანსის დასა-
წყისს და ამ შეხედულებას ყოველშემთხვევაში გარეგნული გამართლე-
ბა ექნებოდა, რადგან ნამდვილი რენესანსი დასავლეთში დაკავშირე-
ბულია გეორგ გემისტო პლეთონის სახელთან, რომელიც ასევე აღ-
ფრთოვანებული იყო პლატონისათვის (თუმცა ნამდვილი რენესანსი
დასავლეთში სულ სხვა შინაარსის იყო). ამის მაგიერ ვნახეთ უცნა-
ურა განცხადება. თურმე „ბიზანტიის რენესანსს პრინციპიალურად
არაფერი განსხვავებული არ გაუქეთებია იოანე დამასკელის „გარ-
დმოცემისაგან“.

ახლა ავიღოთ დამასკელის მოღვაწეობა ამ დარგში. დამასკელნი
ის გამოჩენილი კაცი ქრისტიანული ეკლესიის ისტორიაში, რომელ-
მაც პირველად პლატონი შეაჩვენა და განდევნა ეკლესიიდან. რო-
გორც ცნობილია, ეკლესიის პირველი გამოჩენილი მამები, ალექსან-
დრიელები, კლემენს და ორიგენე, კაპადოკიელები ბასილ დიდი და
ორივე გრიგოლი პლატონისტები იყვნენ, თვით ნეტარი ავგუსტინეც
პლატონისაქენ აბრებოდა. პირველად იოანე დამასკელმა მოაშორა
ეკლესიას პლატონი. როცა დამასკელმა ერესების წინააღმდეგ ცნო-
ბილი ქრისტიანული წიგნი დაწერა, პლატონიზმი, სტოიციზმი და
ეპიკურეიზმი მწვალებლობად გამოაცხადა². ეს შეხედულება IX

¹ იხ. Ueberwegs, G. d. Ph. II, გვ. 355.

² შეად. Migne Patrol. Graec. tom. XCIV, გვ. 680, 684. ხაზგასმით რომ
აღნიშვნა პლატონის ერეტოკოსობა და მისი მოძღვრების შეუწყნარებლობა ქრი-
სტიანობისათვის, დამასკელმა სხვათაშორის დასწერა პლატონის შესახებ:

„იგი ასწავლიდა, რომ ცოლები ყველას საზოგადო ყოლიდათ (Υπαδή
καὶ κοινῶς) და არაჲს არ უხდა ჰყოლიდა თავის საკუთარი მეუღლე“ იქვე
გვ. 684. ქრისტიანი მკითხველის თვალში, ცხადია, პლატონისათვის ეს სიკვდი-
ლის განაჩენის გამოტანას უდრიადა.

საუკუნეში კანონიზებული იყო ბიზანტიის ეკლესიის დიდი დიქტატორის, ცნობილი ვერაგი პატრიარქი ფოტიოსის მიერ დარი საუკუნის შემდეგ ფსელლოსის მიერ აღფრთოვანება პლატონისათვის თუ რამდენად გამოდგებოდა დამასკელის მიერ დაწყებული საქმის გაგრძელებად, ეს გადასწყვეტოს თვითონ მკითხველმა!

ბიზანტიის ლიტერატურული რენესანსის მეორე დამახასიათებელი გარემოება იყო არისტოტელეს ორიგინალების გავრცელება. იმდროინდელი მნახველები, მაგ. ანა კომნენის ქალი, მოგვიხსრობენ, რომ ფსელლოსსა და იტალს ხელში ეჭირათ არისტოტელეს წიგნი „ორგანონი“ და ამას უკითხავდნენ და უხსნიდნენ თავიანთ მსმენელებსო. ეგება ეს იყო დამასკელის საქმის გაგრძელება? გარეგნულად ეს გავს ამას. სინამდვილეში ეს იყო ნამდვილი აჯანყება დამასკელის საქმის წინააღმდეგ. დამასკელის „არისტოტელიზმი“ იმაში კი არ მდგომარეობდა, რომ მან ეკლესიას ურჩია არისტოტელე შეისწავლეო. არა, დამასკელმა აიღო პორფირეს შესავალი - არისტოტელეს ლოგიკური შრომისა „კატეგორიები“, თვითონ არისტოტელეს შრომაც. კარგ დახელოვნებულ პლაგიატორსავით ამ ორი შრომიდან ამოკრიბა ლოგიკური დებულებები, შესცვალა არისტოტელეს მოძღვრება პირველის და მეორე სუბსტანციის შესახებ ქრისტიანული მოძღვრებით ჰიპოსტასის შესახებ და ერთ ჰიპოსტასში ორი ბუნების თანარსებობის შესახებ, ლოგიკის ფორმულებში მოათავსა სამღვთო წერილიდან აღებული მაგალითები, და სხვა ასეთი ქრისტიანული მანიპულაციის მოხდენის შემდეგ შეადგინა სახელმძღვანელო და ქრისტიანობას უთხრა: აგია ჩენი ფილოსოფია და იგია „გარეშეთა ფილოსოფიაო“. რაც მართლა ფილოსოფია იყო დამასკელთან, ის იყო უსინდისო ნაქურდალი და საინტერესოა აღინიშნოს, რომ დამასკელი თვითონ არ ფარავდა, „ელწინეთ ბრძენი“ რომ გაქურდა.

მიქელ ფსელლოსმა და იოანე იტალმა თავის თანამედროვეობას წაუკითხეს და ასწავლეს ნამდვილი არისტოტელე. ეს იყო დასაწყისი დამასკელის და პატრიარქი ფოტიოსის-კრუ-არისტოტელიზმის განადგურებისა: და ახლა ჩვენმა მკითხველმა გადასწყვეტოს ისიც, თუ რამდენად სწორია წინასიტყვაობის ავტორების აზრი, ვითომც მიქელ ფსელლოსის და იოანე იტალის მოძრაობა „შინაარსის მხრივ იოანე დამასკელით განისაზღვრა“.

ამას „წინასიტყვაობაში“ მოჰყვება იმის მტკიცება, ვითომც საქართველოში ისეთი ფილოსოფიური მოძრაობა, როგორცაა XI საუკუნის ბიზანტიაში, ექვთიმე ივერიით დაიწყო და ეფერმ მცირით დამთავრდა.

ეფერმ მცირეს მიერ დიალექტიკის მალლა დაფასება, რომელიც დაემთხვა საქართველოში „გარდმოცემითს ფილოსოფიას“, ემთხვევა და სავსებით ჰგავს ბიზანტიის ფილოსოფიური რენესანსის

მეთაურის—მიქაელ ფსელოსის მიერ დიალექტიკის ასეთსავე მაღალ დაფასებას¹.

ნუ თუ ამ მსჯელობისათვის საბაბია ეფრემ მცირეს განცხადება: „აჲ ესერა გქონიან ასნი თაენი საეკლესიონი ორმ[ე]ოცდაათთა თაეთა მიერ საფილოსოფოსოთა გარეშეზღუდვილნი; და არც ესენი სრულ არიან უმათოდ, არცა იგინი უმათოდ“.¹

ეს ადგილი კიდევ ერთხელ აჩვენებს, რომ ეფრემ მცირე ჩინებული და გარკვეული წარმომადგენელი იყო ადრინდელი, დამასცენური სკოლასტიკისა: არც ესენი სრულ არიან უმათოდ, არცა იგინი უმათოდ, ე. ი. საეკლესიო უფილოსოფიოდ და საფილოსოფოსო უეკლესიოდ. მაგრამ ნუ დავივიწყებთ, რომ ეს კი არ ყოფილა ფილოსოფია, როგორც ასეთი, არამედ დამასკელის ქრისტიანულად გაკეთებულ ფილოსოფიაზე იყო აქ ლაპარაკი. ამ ქრისტიანულად გაკეთებული ფილოსოფიით ეფრემ მცირეს სურდა გაენადგურებია ყოველივე ნამდვილი, ანუ „გარეშეთა“ ფილოსოფია და ამ წამოწყების მიქაელ ფსელოსის საქმესთან გაიგივება მართლაც რომ რაღაც თვისებურ გარემოებას თუ მიეწერება.

მოჩენებითს ისტორიულსა და ზოგად ფილოსოფიურ არგუმენტებს პეტრიწის წარმართობისაკენ უკან დაბრუნების შესახებ, მოპყვება ლიტერატურული არგუმენტი, რომლის მიზანია თვითონ პეტრიწის ნაწარმოებში ამოიკითხოს იმ დებულების სისწორე, რომლის თანახმად პეტრიწი გარკვეულად ქართული წარმართობის არქაული ფორმების აღდგენაზე ოცნებობდა დავით აღმაშენებლის ეპოქაში.

მეორე ტომასკ წინასიტყვაობის ავტორები სწერენ:

„პეტრიწი მიმართავს ქრისტიან მოწინააღმდეგეთ: „თუმცა სიტყვაჲ სიერცოდმი არ (...) იწარება გიჩუენებცა თქუენთა ულუმპიანთა ძლეენა“—ე. ი. თუ სიტყვის გაგრძელება [უსიამოვნებას] არ გამოიწვევდა თქვენთა—ქართველ ოლიმპიელთა სიძლიერეს“—ო. ვინ არიან ეს ქართველნი ოლიმპიელნი („ულუმპიანნი“)? ცხადია, რომ აქ ლაპარაკია ქართველი წარმართობის ღმერთებზე, რომელთა ახსნას—როგორც ამას სჩადიოდა პროკლე ბერძნული და ქალღური ღმერთების მიმართ—პეტრიწი შეასრულებდა, „კეთილმბქეთა“ „მიხვედრის“ იმედი რომ ჰქონდეს“.²

ჩვენ გადაკრით ვამტკიცებთ, რომ არაფერი ამდაგვარი პეტრიწის ტექსტში არ სწერია. პეტრიწი „ულუმპიელებს“ უწოდებს სამღეთო წერილის ქართველ მთარგმნელებს და არა წარმართ ღმერთებს, ჩვენ მზად ვართ დავამტკიცოთ ჩვენი დებულების სისწორე ყოველგვარი ლიტერატურული სამსჯავროს წინაშე!

საცილობელი ადგილი ამოღებულია პეტრიწის ბოლოსიტყვაობის უკანასკნელი გვერდებიდან, სტამბური გამოცემით 219 გვ. რო-

¹ იხ. „მიმომხილველი“, გვ. 187.

² იხ. წინასიტ. გვ. CII.

მელიც იწყება ასე: „მიზეზი ან კულად გარდმოღებად ჩემ მიერ წიგნისა ამის ესეობს: პირველ რამეთუ განმრავლდეს გარდმომღებელი“... მეორე მიზეზად ფილოსოფიური წიგნების ქართულად თარგმანისა პეტრიწი ასახელებს იმას, რომ ამ გზით ქართული ენა გაიწვრთნება და სახარებისა და სამოციქულოს სიტყვა უკეთესად ითარგმნება და უკეთესად „განიცხადების“. მას მოჰყავს ორი კლასიკური მაგალითი იმისა, თუ იმ დროს მიღებულ თარგმანებში როგორ დამახინჯებულია საღვთო წერილის აზრი. პირველი მაგალითი შეეხება მეოთხე სახარების ცნობილ დასაწყის ფრაზას. არსებულ თარგმანებში ყოფილა „პირველითგან იყო სიტყვაჲ“, პეტრიწი აკრიტიკებს ამ ფორმულას და თვითონ,—ფილოსოფოსი და თეოლოგი—თარგმნის: „დასაბამსა შორის იყო სიტყუაჲ“. ასეთ თარგმანს პეტრიწი ასაბუთებს უფაქიზესი და უაზრმახვილესი თეოლოგიური სპეკულაციით. ეს დასაბუთება ნათელს ხდის, რომ პეტრიწი იყო გამოჩენილი შოაზროვნე და თეოლოგი ორტოდოქსალური ნიკეისა და ქალკიდონის ქრისტიანობისა. ჩვენ უკვე მოვიყვანეთ ნიკო მარის აზრი იმის შესახებ, რომ კომენტარიები ქალკიდონისტიკის კალმით არის დაწერილი. ეს ადგილი, რომელშიაც წინასიტყვაობის ავტორებს წარმართობის აღდგენა დაუნახავთ, სინამდვილეში ქალკიდონური ქრისტიანობის უკიდურეს დაცვას ემსახურება, ემსახურება მას აზრმახვილი ლოგიკური არგუმენტაციით.

პეტრიწი არგუმენტირებს ასე: „ვინაჲ თუ სიტყუა მამისა ღმრთისა პირველად დაბადებულთა და წარმოჩენილთა ძალად პირველ მებრ აწ მათი, მაგრა თწმებუნებე მათდა და ერთი ნაბადთა და წარმოჩენილთაგანი, და არა პირველ საუკუნეთა ყოველთა მამისა შორისი, რომელ არს დასაბამი თვს-შორისისა სიტყვსაჲ, ვითარ დისკოჲ თუალი მზისაჲ შარვანდელთად“. (ძვ. 219).

ამ ადგილის გაგებისათვის საკმარისი არ არის არც ფილოლოგიური ხერხების მომარჯვება და არც ფილოსოფიის ზოგადი საკითხების ცოდნა. ამის გაგებისათვის ქრისტიანული დოგმების ისტორიისა და რაობის ცოდნა საჭირო. არ ვარგა თარგმანი „პირველითგან იყო სიტყვაჲ“—გვასწავლის პეტრიწი, რადგან თუ სიტყვაჲ მოდის პირველთაგან, მაშინ გამოდის, რომ იგი არ ყოფილა მამალმერთის „თანამებუნებე“, იგი ყოფილა მას შემდეგ, ამიტომ მასზე ნაკლები, ე. ი. ერთბუნება და ძლიერება მამისა, ძისა და სულისა ირღვევა, რაც ქრისტიანობის ორტოდოქსალური დოგმისა გაბრუნდებას ნიშნავს. პეტრიწს სურს ისე სთარგმნოს წერილი, რომ ასელი გაბრუნდებისათვის საბაზი არავის დაურჩეს. ამიტომ იძლევა იგი წინადადებას, ესთარგმნოთო „დასაბამსა შორის იყო სიტყუაჲ“, დასაბამი თვითონ არის „თვს-შორისისა სიტყუაჲ“, „ვითარ დისკოჲ თუალი მზისაჲ შარვანდელთად“, ე. ი. როგორც თვალი მზის დისკოსსა და მის შარვანდელს ხედავს ერთი მილიონობის სახით, ისე გო-

ნება მამას და სიტყუას ერთ მთლიანობად უნდა ხედავდეს. დაუშვებელია აქ გამოვიყენოთ ჯერ და შემდეგ, ხოლო ძველი თარგმანი ასეთი გაუგებრობის წარმოშობას ხელს უწყობს.

პეტრიწის მიზანია ფილოსოფიურად გამართულ ცნებათა ენის დახმარებით თავიდან აიშოროს ასეთი შეცდომა და ეკლესიას დაანახოს, რომ მისი დოგმების სისწორის საქმეს ემსახურება სწორად მოხმარებული ფილოსოფია.

შემდეგ პეტრიწი აიღებს მაგალითს ძველი აღთქმიდან. მოსე თარგმნილია ასეო: „მოვედით და ვქმნათ კაცი ხატად და მსგავსად ჩვენდაო“, იწუნებს ამ თარგმანს და იძლევა წინადადებას ვთარგმნოთ ასე: „მოვედით და ვქმნათ კაცი ხატისაებრ და მსგავსისა ჩუენისა“. ამას პირდაპირ მოჰყვება: „და თუმცა სიტყუად სივრცოდმი არ... იწარება, გიჩუენებოთა თქუენთა ულუმპიანთა ძლევანი“ და სხვ. ე. ი. თუ საწყენი არ იქნებოდა, მაგალითების მოყვანას გაეაგრძელებდი და კიდევ გიჩუენებდი, თუ აქვენი ოლიმპიელები რა ძალისა არიან თარგმანის საქმეშიო. დღის სინათლესავით ცხადია, რომ სინონიმი ოლიმპიელი აქ მოხმარებულია ქართველი მთარგმნელების გამოსახატავად და არავითარი კავშირი ამ შემთხვევაში ამ სიტყუას წარმართ ღმერთებთან არა აქვს. რა შუაში იყო იმაზე ლაპარაკი, რომ არსებული თარგმანები ნაკლს შეიცავენო და უეცრად იმის განცხადება, რომ თუ არ გეწყინებთ, გიჩუენებთ, რა ძლიერნი არიან თქვენი წარმართი ღმერთებიო! რა კავშირი უნდა ყოფილიყო საღვთო წერილის ასეთსა თუ ისეთს თარგმანსა და წარმართულ ღმერთებს შორის! ცხადია, არავითარი.

ნათქვამს თუ იმასაც მიუმატებთ, რომ სიტყვა „ულუმპიანთა ძლევანი“ წარმოადგენს ქართულ თარგმანს ბერძნული ἰσλαμῶν(αἰ)η-ს, ხოლო ამ ტერმინს ეკლესიის შამები ხშირად ხმარობდნენ ქართულს საეკლესიო მწერლობაშიც (მაგ. ეფრემ. მცირე), მიხვდებით, თუ რა ღირებულებისა არის ამ ტერმინით პეტრიწის წარმართობის დამტკიცების წამოწყება.

ერთი სიტყვით, პეტრიწის ტექსტში არავითარ წარმართობაზე და არავითარ წარმართ ღმერთებზე ლაპარაკი არ არის. პირიქით, ეს ადგილი სწორედ ერთ-ერთი მთავარი არგუმენტია იმ ღებულების დასაცავად, რომ პეტრიწი უდიდესი ოსტატობით ხმარობდა ანტიკური ფილოსოფიის კლასიკურ ნიმუშებს, რათა ამის საშუალებით ქრისტიანული დოგმის გონებით გამართლების საქმე უზრუნველყო. და თუ ხშირად კლასიკური ფილოსოფიის ცნებები პეტრიწის მსოფლმხედველობას ეწინააღმდეგებოდა, პეტრიწი ისეთს ინტერპეტაციას უკეთებდა ფილოსოფიას, რომ ქრისტიანობას აგუებდა; ანდა იგი თვითონ აკეთებდა ქრისტიანობასთან შეგუებულ ცნებებს, ჰქმნიდა „საკუთარ ფილოსოფიას“, მაგრამ ეს პეტრიწის -საკუთარი ფილოსოფია იყო ქრისტიანული სქოლასტიკა.

მეორე საბუთი, რომლითაც სურთ დაამტკიცონ, რომ პეტრიწი ქართული წარმართობის აღმდგენი იყო, არის სიტყვა „არღი“. პეტრიწთან მართლაც რამდენიმეჯერ ნახვარია სიტყვა არღი და ეს სიტყვა უფლებას აძლევს წინასიტყვაობის ავტორებს დასწერონ: „აქ არა მართო ნაცადია ქრისტიანობასა და წარმართობის შორის წინააღმდეგობის უარყოფა, არამედ ეს გაკეთებულია ქრისტიანობის წარმართობასთან შეგუების გზით... პეტრიწს აღებული აქვს არა ანტიკური ბერძნული წარმართობა, არამედ ქართული, რითაც იგი თავისი დამოუკიდებლობის ხაზს აქაც ინარჩუნებს... თავის წარმართულ სოფლგაგების ცენტრალურ მომენტს—მზეს—ის ძველი ქართული წარმართული სახელწოდებით—„არღით“ გამოხატავს“¹.

შეიძლება უძველეს ქართულში „არღი“ მართლაც მზეს ნიშნავდა, მაგრამ უდაოდ დაამტკიცა პროფ. კორნ. კეკელიძემ, რომ პეტრიწთან ეს ტერმინი არის ბერძნული სიტყვა *ἄρῃ*, რაც ქართულად ნიშნავს „მყის“. პეტრიწი, როგორც ნათქვამი იყო, ბერძნულ სიტყვას ხშირად ქართული ასოებით სწერდა და ტერმინად აკეთებდა. სამივე ადგილს, სადაც ეს სიტყვა „არღი“ ნახვარია პეტრიწთან, ნახვარია იგი „მყის“ ან „უმალ“-ის მნიშვნელობით და არავითარ ღმერთებზე იქ ლაპარაკი არ არის. მეტი საბუთი რაღა საჭიროა, როცა პეტრიწის შრომის ხელთნაწერ ეგზემპლარში სიტყვა „არღის“ პირველსავე დასახელებას განმარტება აქვს მიწერილი: „მყის“.

ყოველივე ამის შემდეგ ლეგენდა პეტრიწის მიერ ქართული წარმართობის აღდგენის შესახებ განადგურებულად უნდა ჩაითვალოს. პეტრიწი რჩება უდიდეს მოაზროვნედ თავის ეპოქისა და თავისი ქვეყნისა არა იმიტომ, რომ იგი ბურჟუაზიის მოკული ქართული წარმართობის აღდგენაზე ოცნებობდა დავით აღმაშენებლის დროს, არამედ იმიტომ, რომ მან წამოაყენა და იკვლია საკითხები, რომლებიც იმდროინდელი მოწინავე კაცობრიობის კვლევისა და ძიების საგანს შეადგენდა. იგი შეეცადა განახლების სინათლე შეეტანა ქრისტიანობაში. მან დაუმტკიცა თავის ეპოქას კლასიკური ფილოსოფიის ძეგლების შესწავლის აუცილებლობა. ეს კლასიციზმი მან გამოხატა იმ დროისათვის იმ ერთად ერთი შესაძლებელი და მისაღები ფორმით, რომლის თანახმად, ვითომც ნამდვილი ფილოსოფია კვშმარატად რელიგიას არ ეწინააღმდეგებოდეს. იგი შეეცადა ეს შეხედულება განსაკუთრებული, საკუთარი მსოფლმხედველობის სახით გამოემუშაებია.

ამ მსოფლმხედველობის კვლევის მეთოდი იყო დიალექტიკა, რასაკვირველია, არისტოტელურ-ნეოპლატონური-შთამომავლობისა; თვითონ ეს მსოფლმხედველობა იყო იდეალიზმი. სხვა რაი-

¹ იხ. წინასიტყვაობა, CIII.

მე იგი არ შეიძლება ყოფილიყო, რადგან იგი ცდილობდა ნეოპლატონური და არისტოტელურ დიალექტიკას კრიტიკულად მოპყრობოდა, იმათი პოზიციები საბაბად აეღო საკუთარი კვლევისათვის, ნაკუთარი მიზნებისათვის, უზადო მონიზმისა და მონოთეიზმის დასაბუთებისათვის, ამიტომ პეტრიწის ფილოსოფიური აზროვნება ძალიან საინტერესო და ერთობ ორიგინალურ მოვლენას წარმოადგენს სქოლასტიკური ფილოსოფიის ისტორიაში.

ჩვენი ღრმა რწმენით სქოლასტიკის ისტორიაში იოანე პეტრიწი შევა როგორც საინტერესო ორიგინალი ქართული კულტურისა, როგორც იმის საბუთი, რომ ქართველებს საშუალო საუკუნეების კულტურაში თავიანთი ორიგინალური სიტყვა უთქვამთ და ისტორიული საქმეაჯუყეთებიან.

იოანე პეტრიწმა ერთი და ერთნახევარი საუკუნით მოასწრო დასავლეთს ეპოქის აზროვნება იმავე მიმართულებით წაეყვანა, რა მიმართულებითაც იგი შემდეგ დასავლეთში განვითარდა. რასაკვირველია, თავის ეპოქის სააზროვნო ფორმებიდან პეტრიწი ისე არ გამოსულა, როგორც მისი იმდროინდელი ბიზანტიელი და დასავლეთელი თანამოძმენი. რასაკვირველია, მისთვისაც ფილოსოფია იყო მხოლოდ *ancilla theologiae*. მაგრამ რადგან ქრისტიანული ეკლესიის ოფიციალურ შესვეურთ ამ ფორმითაც კი არ სურდათ გონებასთან და ფილოსოფიასთან კავშირი დაეკირათ, ამიტომ ხშირად სქოლასტიკის იდეოლოგიები ანათემაქნილნი და გაუბედურებულნი, პროტესტანტის დროშით ხელში, გვევლინებოდნენ. ეს იყო პროცესი სქოლასტიკის შინაგანი ნგრევის დაწყებისა. როგორც ჩანს, იოანე პეტრიწმაც გაიარა ის ისტორიული სკოლა და ნებისთ თუ უნებლიედ ნიადაგი მოამზადა ქართული კულტურის იმ დიდი აღორძინებისათვის, რომელც ასი წლის შემდეგ რუსთაველმა განახორციელა.

პროფ. მონე გოგიბერიძე •

შესავალი

ძველი საუკუნეების ქართველ მწერალთა შორის იშვიათია მეორე ისეთი პიროვნება, რომელსაც ისეთი დიდი სახელი ჰქონდეს მოხვეჭილი, როგორც იოანე პეტრიწს. შეიძლება ადამიანი არ შეცდეს, თუ იტყვის, რომ შოთა რუსთაველის შემდეგ იოანე პეტრიწს, სახელმოხვეჭილობის მხრით, პირველი ადგილი უჭირავს. XIII—XIX საუკუნეთა თაობები მასზე ლაპარაკობენ როგორც ქართული ფილოსოფიური სკოლის ფუძემდებელზე, როგორც „ახალი“ ქართული სალიტერატურო ენის შემქმნელზე, როგორც გრამატიკოსზე.—ერთი სიტყვით, როგორც XI—XII საუკ. გამოჩენილ ქართველ მოღვაწეზე. ქართულ ფილოლოგიურ ლიტერატურაში მისი მოღვაწეობის საუკეთესო შეფასება მოგვცა აკად. ნ. მარამა თავის გამოკვლევაში „Иоанн Петрицкий, грузинский неоплатоник XI—XII века“ (ЗВО XIX [1909], 53—113); გამოჩენილ მკვლევარს ისეთ ბუმბერაზ მოაზროვნედ წარმოუდგა იოანე პეტრიწი, რომ მან შესაძლებლად დაინახა პეტრიწის მოღვაწეობის განხილვის საფუძველზე დაისკვნა: „X—XI საუკუნეებში ქართველებს იგივე საკითხები აინტერესებდათ ფილოსოფიის დარგში, რომლებიც აინტერესებდათ მაშინდელ საქრისტიანო მსოფლიოს მოწინავე ადამიანებს, როგორც აღმოსავლეთში ისე დასავლეთში, იმ განსხვავებით სხვებისაგან (მავალითად, ევროპელებისაგან), რომ ქართველები სხვებზე ადრე გამოეხმაურებოდნენ ხოლმე ფილოსოფიური აზროვნების უახლეს მიმდინარეობებს. აღქურვილნი იყვნენ თავისი დროისათვის სანიმუშო ტექსტუალური კრიტიკის უნარით და უშუალოდ ბერძნული დედნების საფუძველზე მუშაობდნენ“ (იქვე, გვ. 113).

§ 1. იოანე პეტრიწის ცხოვრება და მოღვაწეობა

ბიოგრაფიული ცნობები იოანე პეტრიწის შესახებ მეტად ღარიბია. პეტრიწის ცხოვრების შესახებ გავრცელებული ცნობები შემდეგს გადმოგვცემენ¹. იოანე პეტრიწი XI საუკ. მეორე ნა-

¹) იხ. [თეიმურაზ ბატონიშვილი], მცირე უწყება ქართველთა მწერალთათვის: ძვ. საქართველო, ტ. I, გვ. 14; Н. Марр, I, с; ს. გორგაძე

ხერისა და XII საუკ. დასაწყისის მოღვაწეა. განათლება მას ბიზანტიაში მიუღია. აქ მას უმუშავებია იმ ფილოსოფიურ წრეში, რომლის მეთაურები იყვნენ ჯერ მიქელ პსელლოსი, ხოლო შემდეგ იოანე იტალი. ამ უკანასკნელთა ფილოსოფიური სკოლის მუშაობა მიმართული იყო ზოგიერთი ძველი ბერძნული წარმართული აზრების განახლებისაკენ, რისთვისაც ამ სკოლამ ბიზანტიაში დევნა განიცადა. პსელლოსმა დასამო თავისი პოზიციები და თავისი დროის დოგმატიკოსებს მოურიგდა, ხოლო იოანე იტალი და მისი მიმდევრები გასამართლებულ იქმნენ 1082—1084 წლებში და ისინი, მათი მწვალებლური აზრების გამო, შერყენებულ იქმნენ. იოანე იტალის მიმდევართა შორის იხსენიება ვინმე იოანეც; ამავე დროს ჩვენამდე მოღწეულია იოანე იტალის ერთი წერილი, მიწერილი ვინმე აფხაზისადმი; დასასრულ, ცნობილია ისიც, რომ იოანე პეტრიწმა ბერძენთაგან დევნა განიცადა. აქედან შეიძლება ადამიანს დასკვნა გამოეტანა, რომ იოანე იტალის მიმდევართა შორის ბიზანტიურ წყაროებში მოხსენებული იოანე არის ქართველი (აფხაზი) მოღვაწე იოანე პეტრიწი.

შემდეგ, გადმოცემა გვეუბნება, რომ იოანე მოღვაწეობდა ბულგარეთში, პეტრიწონში, იქ გრიგოლ ბაკურიანის მიერ 1083 წელს დაარსებულს (თუ განახლებულს) სემინარიაში. ამ ადგილის სახელწოდებიდან უნდა ჰქონდეს მიღებული იოანეს თავისი მეტსახელი პეტრიწი (ანუ, როგორც მას ზოგიერთები უწოდებენ, პეტრიწონელი).

დასასრულ, იოანე პეტრიწს ვხვდებით საქართველოში დავით აღმაშენებლის დროს (1089—1125). აქ ის დამკვიდრებულა გელათის მონასტერში, რომელიც დავით მეფემ «სხუად ათინად» აქცია, უზრუნველყო იგი როგორც მატერიალური საშუალებებით, ისე სამეცნიერო ძალებით (მშ დედ. ქ. ცხ. გვ. *528).

იოანე პეტრიწის სამწერლო მოღვაწეობის შესახებ ჩვენ ვიცით შემდეგი. მის კალამს ეკუთვნის მრავალი ფილოსოფიური, ისტორიული და თეოლოგიური ნაშრომი. ასე, მაგალითად, მას გადმოუთარგმნია და განუმარტავს:

1) არისტოტელეს *Τὴ ἀρχὴ* და *Περὶ ἐραυσεῖας*,

2) ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათვის კაცისა“,

3) პროკლე დიადოხოსის „კავშირნი ღმრთისმეტყველებითნი“,

4) იოსებ ფლავიოსის „მოთხრობანი იუდაებრივისა სიტყუათდასაბამობისანი“,

(ნემესიოსის „ბუნებისათვის კაცისა“-ს გამოცემის შესავალი წერილი); ქ. კეკელიძე, ქ. ლ. ისტ. I, 301 შდდ.

5) იოანე სინელის „კლემაქსი“.

ასეთია ის ცნობები იოანე პეტრიწის ცხოვრებისა და სამწერლო მოღვაწეობის შესახებ, რომლებსაც იძლევიან ჩვენ მიერ ზემოთ დასახელებული წყაროები და გამოკვლევები. შეიძლება თუ არა ყველაფერი ზემოთქმული ჩაითვალოს საბოლოოდ დაზუსტებულად? რამდენადაც იოანე პეტრიწის მოღვაწეობის საკითხთა კვლევა მხოლოდ დაწყებულად შეიძლება ჩაითვალოს და რამდენადაც მის ნაშრომთაგან მხოლოდ ერთი იყო აქამდე გამოცემული (ნემესიოსის „ბუნებისათვის კაცისა“, გამ. ს. გორგაძისა, ტფ. 1914), ამდენად, რასაკვირველია, არც არის მოსალოდნელი, რომ იოანე პეტრიწის მოღვაწეობასთან დაკავშირებული საკითხები — ყველა გამორკვეული იყოს.

წინამდებარე გამოცემის საფუძველზე შესაძლებელი ხდება შემდეგი საკითხების გარკვევა იოანე პეტრიწის ცხოვრებიდან და მოღვაწეობიდან.

1) იოანე პეტრიწს ფილოსოფიური განათლება მიუღია ბიზანტიაში, სადაც მას ზედმიწევნით შეუსწავლია როგორც ძველ ბერძენ, ისე ბიზანტიელ მოაზროვნეთა ნაწერები. ის სრულიად თავისუფლად ფლობს ბერძენ-ბიზანტიელ მოაზროვნეთა ნაწარმოებების ორიგინალებს, თავისი აზრების დასადასტურებლად მაშინვე აგონდება სათანადო ადგილები ძველ ფილოსოფოსთა ნაწერებიდან და ხშირად არა სიტყვით-სიტყვით მოტანილი ციტატები იშვიათის სიზუსტით გადმოგვცემენ ორიგინალის ცალკეულ გამოთქმებს (იხ. ქვემოთ, გვ. XXVII შმლდ.).

ბერძნული ენა, განსაკუთრებით ბერძნული ფილოსოფიური ენა მას კარგად შეუსწავლია. მისთვის ბერძნული ფილოსოფიური ენა კი არ არის უჩვეულო, არამედ ქართული ფილოსოფიური ენა; ამ უკანასკნელს ის ეხლა ჰქმნის; ზოგჯერ ზედმიწევნითი ქართული საბადლო სიტყვა ვერ მოუძებნია ბერძნული ფილოსოფიური ტერმინისათვის და ის ბერძნულ ტერმინს ხმარობს, ზოგჯერ კიდევ ორივეს ერთად (ონკოს-ზეავი, საბლარდნი-ქიტონისკნი და სხვ. იხ. ქვემოთ დართულ „ბერძნული სიტყვების საძიებელში“).

იოანე პეტრიწს ბიზანტიაში მიუღია ის განათლება, რომელიც ცნობილია „სქოლასტიკურის“ სახელწოდებით და რომელიც ჰგულისხმობდა შეიდი ძირითადი დარგის შესწავლას: გრამატიკის, ფილოსოფიის (დიალექტიკის), რიტორიკის, ჯარიმეტიკის, გეომეტრიის, მუსიკისა და ასტრონომიის (იხ. Ф. Успенский, Очерки по истории византийской образованности. СПб 1891, გვ. №159 და 174). განათლების ამ სისტემამ თავი იჩინა პეტრიწის „განმარტების“ ბოლოსიტყვაობაში, რომლის მეორე ნახევარში ის ალაგებს

და აჯამებს თავის აზრებს სწორედ ამ ძირითადი სამეცნიერო დარგების მიხედვით:

II 215 «ქუეენის-სამზომლომსათუს» (გეომეტრია)

II 216 «და თუ ვითარ რიცხუნი თან დაედასებიან» (არითმეტიკა)

II 217 «სამუსიკოჲ» (მუსიკა)

II 223 «რიტორობისა ზედა» (რიტორიკა)

II 223 «ლრამმატიკოსობაჲ» (გრამატიკა)

II 224 «ფილოსოფოსობაჲ» (ფილოსოფია)

II 224 «ვარსკულაეთ-პრიცხუელობაჲ» (ასტრონომია).

2) ბიზანტიაში ყოფნის დროს მას ბერძენთაგან დევნა განუცდია. ამის შესახებ ის ლაპარაკობს ჩვენი ძეგლის ბოლოსიტყვაობაში (II 222,1—4). ის აქ არ სწერს, რომ ეს დევნა მან ბიზანტიაში განიცადა, მაგრამ ბერძენთაგან დევნა სად უნდა განეცადა მას, თუ არა ბიზანტიაში? არც იმას სწერს აქ, თუ რატომ სდევნიდნენ მას ბერძნები, მაგრამ კონტექსტიდან ცხადი ხდება, რომ მას სდევნიდნენ მისი ფილოსოფიური აზრებისათვის. მისი მსჯელობა ბოლოსიტყვაობის ამ ადგილას შემდეგია: თანამედროვე ქართველთა და ბერძენთა შორის მიხედვითა თავიდან აცდენა მრავალნირი ტანჯვისა, სნეულებათა, უცხოობისა, შურისა და ვერაგობის ცუცხლისა. ქართველები მდევნიდნენ იმის ნაცვლად, რომ დამხმარებოდნენ და ეთქვათ: „ღეთის განგებას ჩვენ ტომში წარმოუშვია ასეთი, სულიერ საქმიანობაში დახელოვნებული და გონებრივ კვრეტაში გამობრძმედილი კაცი“. ამის ნაცვლად ამათ დევნა დამიწყეს ასეთ კაცსო. ცხადია, ქართველებს უჩივის იოანე პეტრიწი იმას, რომ მათ ვერ დააფასეს მისი ფილოსოფიური („კვრეტიით“) საქმიანობა; პირიქით, ასეთი საქმიანობისათვის მას დევნა მოუწყეს. რამდენადაც იქვე ერთად არის მოხსენებული დევნა ბერძენთა და ქართველთაგან, ცხადია, ბერძენთაგან დევნა მას აშკარაივე ფილოსოფიური საქმიანობისათვის უნდა განეცადა. ხოლო შემდეგ იოანემ ცალკე გამოჰყო ქართველების საკითხი, რადგან ის ბერძნებს ვერ მოსთხოვდა იმგვარსავე მოპყრობას მისდამი, როგორსაც ის ქართველებისაგან მოითხოვს.

როდის და რა მოძრაობასთან დაკავშირებით უნდა განეცადა იოანე პეტრიწს ეს დევნა? რამდენადაც დევნის შესახებ გადმოცემის შემდეგ იოანე გვიამბობს, რომ მიუხედავად ასეთი დევნისა (ბერძენთა და ქართველთაგან) მან მაინც შესძლო ფილოსოფიურ-თარგმანებითი მუშაობის შესრულება დავითის დახმარების წყალობით, უნდა ვიგულისხმოთ, რომ ის დევნა მან განიცადა მანამ, სანამ დაუთ მეთე (გამეფდა 1089 წ.) მას დახმარებას აღმოუჩინდა

(იგულისხმე: სხვა სწავლულ კაცებთან ერთად მიიწვევდა გელათში სამეცნიერო მუშაობისათვის). ეს დრო კი ემთხვევა სწორედ იმ ხანას, როდესაც ბიზანტიაში დევნა დაუწყეს იოანე იტალისა და მის მიმდევრებს და გაასამართლეს კიდევ (1082—1084 წლებში).

ჩვენს ძეგლში არის კვალი იმისა, რომ იოანე პეტრიწი იცნობს. იოანე იტალისა და მის მიმდევართა მოღვაწეობას. ბოლოსიტყვაობის ერთ ადგილას, სადაც მუსიკისა და სამ-რიცხვის შესახებ არის მსჯელობა, იოანე პეტრიწი ამბობს: «...რომელ პირველი მეტ რიცხვ სამი, ხოლო მეორე მეტ რიცხვ ხუთი, არამედ შესამედ მეტ რიცხუად თვთ ესე ყოველად განთქმული შვიდი, რომელი არცა შობს და არცა იშობების. ვინა სადა ყოველმან იტალიელთა წვალებამან ვითარ ქალწულსა პატივსცა და მიემსახურა» (ჩვ. გამ. II 217,26—27). უკანასკნელ წინადადებაში უნდა იგულისხმებოდეს იოანე იტალის მიმდევართა («იტალიელთა») რომელიღაც მწვალებლური აზრი, რომელიც «ქალწულს» ეხებოდა. რომ საქმის ვითარება სწორედ ასეთია და რომ აქ იოანე იტალი უნდა იგულისხმებოდეს, ამას ადასტურებს ის გარემოება, რომ იოანე იტალისა და მისი სკოლის წინააღმდეგ წამოყენებულ 11 ბრალდებაში ერთი (მეექვსე ბრალდება) მართლაც «ქალწულის» საკითხს ეხება (იხ. Ф. Успенский, Синодик в неделю православия. Одесса 1893, გვ. 16, § 6).

ზემოთქმულის შემდეგ ჩვენთვის ცხადი უნდა იყოს, რომ იოანე პეტრიწისთვის ბერძენთაგან დევნა ფილოსოფიური აზრებისათვის ცნობილი იყო, რომ ის კარგად იცნობდა XI საუკ. 80-იან წლებში ბიზანტიაში მომხდარ ამბებს. თუ რამდენად ეხებოდა ეს თვითონ მას, რამდენად იყო ის თვითონ ამაში გარეული, ეს შემდგომი კვლევის საკითხია: შემდგომმა კვლევამ უნდა შეაღაროს იოანე იტალის ნაწერები და მის წინააღმდეგ წამოყენებული ბრალდებები იოანე პეტრიწის მიერ ჩვენს ძეგლში და სხვაგან გამოთქმულ აზრებს და ამით გამოარკვიოს პეტრიწის პოზიცია იოანე იტალის და მის მიმდევართა მოძღვრების მიმართ. ჯერ-ჯერობით კი დადგენილად უნდა ჩაითვალოს, რომ იოანე პეტრიწს დევნა განუცდია ბიზანტიაში რაღაც ფილოსოფიური აზრებისათვის და რომ ის იოანე იტალის მწვალებლობის საკითხებსაც კარგად იცნობდა.

რომ ქართველებს შორისაც მას უნდობლად უყურებდნენ და დახმარების მაგიერ სდევნიდნენ და ავიწროებდნენ მას საფილოსოფიო მუშაობაში, ამას, გარდა მისი საკუთარი სიტყვებისა ჩვენი ძეგლის ბოლოსიტყვაობაში (II 222), ადასტურებს სხვა ცნობებიც.

ერთ ცნობას ამის შესახებ შეიცავს უძველესი A-ხელთნაწერის

(და აგრეთვე BDEH ხელთნაწერების) მინაწერი. „განმარტების“ წინა-სიტყვაობის ბოლოს სწერია:

ქ. რასა ეწერ ანუ რასა გლახ ვმოქმედებ: გარნა გვსწავივის გუშლთაგან თერიაჲ და წარმოვსტყუნნაჲ: ყოველსა ძალსა ქრისტეს მიერ: ამის წიგნისაგან წარწყმდა სამგზის წყეული არიოზ: და ამისგანვე განათლებულთა სამგზის: მოიგეს ღმრთისმეტყუელებისა სახელი: დიდთა ბრძენთა დიონოსი: და ლრილორი: და ვასილი: და სხუათაჲ ვიეთმე: შენ გონებაჲ განწმედილი მოიგე ღმრთისა მიმართ: და საზღვარსა მამათა წმიდათასა: ნუ გარდავპლდნები: და არა საცთურ გეკმენც. (იხ. ჩვ. გამ. II 9, შენიშვნა *).

ამ მინაწერის აზრი, ჩვენი შეხედულებით, შემდეგი უნდა იყოს: რას ეწერ—ამბობს რომელიღაც ძველი გადამწერი,—რას ვვაგლახობ! მაგრამ ჩვენ ვიცით, რომ გველისგანვე ვლებულობთ შხამის საწინააღმდეგო საშუალებასო (გარნა გვსწავივის გუშლთაგან თერიაჲ), და ბოლოში ურჩევს მკითხველს: წმიდა მამათა მოძღვრების საზღვარს ნუ გადახეულ და ცთომასი არ გადაეარდეო. რად სჭირდება მკითხველს გაფრთხილება? ჩანს, იმიტომ სჭირდება, რომ გადამწერი საცთურ აზრებს ჰხედავს პეტრიწის ნაწერში, ისეთ აზრებს, რომლებიც „წმიდა მამათა“ მოძღვრებას არ ეთანხმება.

ამგვარსავე გამოლაშქრებას პეტრიწის წინააღმდეგ ჩვენ ვხედავთ მეორე შემთხვევაშიც. XVI საუკუნის A-ხელთნაწერის ყდაზე მიკრულ კონვერტში დევს ცალკეული ფურცლები სადაც პეტრიწის მიერ ნახმარი ზოგიერთი სიტყვაა განმარტებული (იხ. ქვემოთ, გვ. LXX). ერთ-ერთ ფურცელზე მოცემულია შენიშვნა „განმარტების“ 29. თავის შესახებ: «აქა ჰაველე იმოწამების მთქმელი სამ... გვართა გვარად: და საზღვართა საზღვრად: ფილასოფოსი უწოდსო ვითარცა ჰაველე ხატად უცვალებელად და მქონებელად მამისა სიმდიდრისა. ეს თავი მეტადრე გახსნის კრულებასაჲ. უკანასკნელი სიტყვები, საფიქრებელია, წარმოადგენს რომელიღაც კომენტატორის გალაშქრებას იოანე პეტრიწის წინააღმდეგ, ალბათ იმიტომ, რომ იოანემ ჰაველე მოციქული დაიმოწმა თავისი წარმართული აზრის გასამართლებლად.

3) იოანე პეტრიწის სახელით მოღწეულ ნაშრომთაგან ორის (უკეთ—სამის) შესახებ შეიძლება დანამდვილებით ითქვას, რომ ისინი მას ეკუთვნიან: 1) თარგმანი ნემესიოს ემესელის თხზულებისა „ბუნებისათვის კაცისა“, 2) თარგმანი პროკლე დიადოხოსის თხზულებისა „კავშირნი ღმრთისმეტყუელებითნი“ და 3) ორიგინალური გამოკლევა „პლატონური ფილოსოფიის შესახებ“ ანუ „განმარტებაჲ“, დაწერილი „კავშირნი“-ს კომენტარების სახით. ამის საბუთებია შემდეგი.

ჩვენი ძეგლის ავტორი მეორე ნაწილის („განმარტების“) ბოლოსიტყვაობაში ფილოსოფიური წიგნების თარგმნის შესახებ მსჯელობას ასკვნის: ვერთავე ამათსა წინათ ნემესიოჲს წიგნისა შეწყობასა შინა მეხარკა»-ო (ჩე. გამ. II 223, 1—2). მაშასადამე, ნემესიოსისა და პროკლეს თხზულებათა მთარგმნელი და განმმარტებელი ერთი და იგივე პირია (იოანე ფილოსოფოსი). რასაკვირველია, ავტორის მარტო ეს განცხადებაც საკმარისია იმისათვის, რომ საცილობელი აღარ გახდეს ის საკითხი, თუ ვის ეკუთვნის ჩვენი ძეგლი, და რომ აღარ დავიწყოთ იმის ძებნა, თუ ვინ უნდა იყოს ის იამელიხოზი, რომელსაც ჩვენი ძეგლის ძველი სომხური თარგმანი ასახელებს „განმარტების“ ავტორად (შეად. H. Mapp, I. c. გვ. 84), მაგრამ გარდა ავტორის ამ განცხადებისა ჩვენ შევიძლია მოვიყვანოთ სხვა საბუთებიც იმის დასამტკიცებლად, რომ „ბუნებისათვის კაცისა“ და „კავშირნი“ ერთი კაცის მიერ არის გადმოღებული ქართულად:

ა) ნემესიოსის თავისი თხზულების პირველ თავში მოჰყავს არისტოტელეს აზრი გონების ორი სახის შესახებ („ძლითი“ და „მოქმედებითი“): «არისტოტელი ძლითსა უკუე გონებასა თანაშემზადებულად კაცისა, ხოლო მოქმედებითსა სარკუმელთათ მუნდად ზედშემოსრულად ითნებს» (ს. გორგაძის გამ. გვ. 4, 10—12). იოანე პეტრიწის თავისი „განმარტების“ 20. თავში იგივე აზრი (და იმავე გამოფქვებით) აქვს განმეორებული: «ცხორებასა უკუე დაბუნებულად განიცდი... ხოლო ძალსა გამგონეობისასა უზესთაესთათ ზედშემოსრულად. ვინაჲ ამისთვის იტყოდა არისტოტელი „თვრათენად“, რომელ არს ეს ვითა ნაკადი მზისა შარაევანდთაჲ სარკუმელთათ და არ შიგნით» (ჩე. გამ. II 58, 2—6),

ბ) ნემესიოსის ქართულ თარგმანში არისტოტელეს ზემოხსენებულ დებულებას „ძლითი“ და „მოქმედებითი“ გონების შესახებ მთარგმნელის განმარტება აქვს მიწერილი: «დაისწავე, რომელ არისტოტელი ორ სახედ იტყვს გონებისათვის: ძლითისა და მოქმედებითისა. და ძლითისა ყოველთა კაცთათვის დაემტკიცების, ხოლო მოქმედებითისა ოდენ მათთვის, რომელთა იფილასოფოსეს. ხოლო თუ რაჲ არს ძლითი გონებაჲ და რაჲ—მოქმედებითი, აწ ცან: ძლითი უკუე არს, რომელ შესაძლებელ იყოს ყოფად და არა იყოს წარმოჩენით, ვითარცა რაჲ კუერცხი ქათმად და მცირე ყმა მამაკაცად» (ს. გორგაძის გამ. გვ. 4, შენიშვნა *). ნემესიოსის მთარგმნელის (პეტრიწის) ეს კომენტარი მეორდება პროკლეს თხზულების კომენტატორის (პეტრიწის) ტექსტში: «რამეთუ ძალად ესვითასა ძალსა იტყოდეს, ვითარ უსრულსა გუარისადმი თვისისა ვისდაცა იყოს ძალ... რამეთუ კუერცხნი ძალად ოდენ არიან მფრინველ და არა მოქმედე-

ბით, და ყრმანი ძალად ოდენ ჭუეყანის-მზომელ და არა მოქმედებით...» (ჩე. გამ. II 18, 1—6).

აი, ის საკითხები იოანე პეტრიწის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ, რომელთა გარკვევა საკმაო სიზუსტით ხერხდება ჩვენი ძეგლის შესწავლის საფუძველზე¹.

§ 2. იოანე პეტრიწი და „კავშირნი“

იოანე პეტრიწის დღემდე ცნობილ ნაშრომთაგან პირველი ადგილი უნდა მიეკუთვნოს პროკლე დიადოხოსის თხზულების („კავშირნი ღმრთისმეტყუელებითნი“) თარგმანს და კომენტარებს, ე. ი. იმ ძეგლს, რომელიც წარმოდგენილია ჩვენს წინამდებარე გამოცემაში (ტომი I—„კავშირნი“; ტომი II—„განმარტებაჲ“).

პროკლე, სახელგანთქმული ფილოსოფოსი V საუკუნისა (410—485 წწ.), იყო ნეოპლატონიკური მიმართულების ათენის სკოლის მეთაური; იგი ითვლება ფილოსოფიაში „წარმართობის სისტემატიზატორად, ელინიზმის სქოლასტიკოსად“. თავისი მოძღვრების საფუძვლებს ის ლებულობს ელინური და სხვა წარმართული რელიგიებიდან და უპირატესად ეყრდნობა პლატონს, პლოტინეს და იამბლიხეს. მისი ძირითადი მიზანია გაარკვიოს ერთის განვითარება სიმრავლედ და სიმრავლის უკუქცევა ერთში (იხ. ვ. ვინდელბანდი, ძველი ფილოსოფიის ისტორია, რუს. თარგმანი, 1902 წ. გვ. 332; გერმ. გამ. 1912 წ. გვ. 336), რასაც ის ასრულებს თავის თხზულებაში *Πρωκλεως φειλοσοφικη* („კავშირნი ღმრთისმეტყუელებითნი“)².

პროკლეს ეს, წარმართული აზრებით გაფლენილი, თხზულება, რომელიც ფართოდ იყო გავრცელებული საშუალო საუკუნეების დასავლეთსა და აღმოსავლეთში, აურჩევია იოანე პეტრიწის სათარგმნელად და განსამარტებლად³. მას გადმოუღია ეს თხზულება ქართულად შემდეგი გეგმით: გადმოუთარგმნია პროკლეს

¹) ჩვენი ძეგლის შესწავლის საფუძველზე შრავალი სხვა საკითხიც გაირკვევა იოანე პეტრიწის შესახებ, მაგრამ ეს შემდგომი კვლევის საქმეა.

²) ამის გარდა მის კალამს ეკუთვნის მრავალი სხვა თხზულებაც: „კავშირნი ბუნებითნი“, „თეოლოგია პლატონის მიხედვით“, კომენტარები პლატონის დიალოგებზე („ტიმოოსი“, „სახელმწიფო“, „პარმენიდე“, „ალკიბიადე I“ „კრატილუ“, „ჰიმნები“ და სხვ. მასვე მიაწერენ „ქრესტომათიის“ ავტორობას (ამ „ქრესტომათიის“ შესახებ იხ. ქვემოთ გვ. L—LI).

³) როგორც ჩანს, ეს თხზულება ქართულად წინათაც ყოფილა გადმოღებული. ამას ვგაფიქრებინებს იოანე პეტრიწის სიტყვები: „არამედ მიხეზი აჲ ქუალად გარდმოღებად ჩემ მიერ წიგნისა ამის ესეობსა“ (II 219, 1—2), ე. ი. „მიხეზი ამ წიგნის ხელმეორედ გადმოღებისა ჩემ მიერ შემდეგიაო“.

„კავშირნი“ თავ-თავად, პროკლეს ტექსტის თითოეული თავისათვის (ეს არის „კიმენი“ ან, როგორც თვითონ პეტრიწი ეძახის II 45,7 „მდებარე“) დაურთავს საკუთარი განმარტებანი („სხოლიო“). მთელი ამ ნაშრომისათვის მას წაუშმდღვარებია „წინასიტყვაობა“ და დაურთავს „ბოლოსიტყვაობა“¹.

„კავშირნი“. პროკლეს *Στοιχείαισις* ქართულ თარგმანში წარმოდგენილია სრულად (211 თავი). ქართული ტექსტის შედარება ბერძნულ დედანთან გვარწმუნებს იმაში, რომ ის ბერძნულის სიტყვა-სიტყვითს თარგმანს არ წარმოადგენს. არის შემთხვევები, როდესაც ქართულს აქვს ისეთი გამოთქმები ჩართული, რომლებიც ბერძნულში არ მოიპოვება; არის ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც ბერძნულში არსებული გამოთქმები აკლია ქართულს; დასასრულ, არის შემთხვევები, როდესაც ქართული ტექსტი ვრცლად გადმოგვეცემს ბერძნულის მოკლე გამოთქმას. ასე, მაგალითად:

1) ბერძნულ დედანში სრულებით არ არის ქართულის შემდეგი გამოთქმები: «ფითარცა ზესთ მდებარე» (I 14, 22), «შორის შწყობრსა სირაჲსასა» (I 21, 5) «მეძიებელმან» (I 78, 20), «თანმიცემაჲ და» (I 84, 9) და სხვ.;

2) ქართულ ტექსტს აკლია ბერძნული გამოთქმები: *τῶν πικλῶν* (Dodds 2, 7), *τὸ μὲν ἐν μεθ᾽ ἑξῆς τοῦ πικρῶσιν*, *τὸ δὲ πικρῶσιν τὸ πρὸ τῶν ἐνός* (Dodds 4, 20—21), *πῆ δὲ ἀνῆμια* (Dodds 52, 22) და სხვ.;

3) სრულიად სხვა (ინტერპოლირებული) რელაქციით არის ქართულ ტექსტში წარმოდგენილი შემდეგი ადგილები:

I 39, 26—28: «ვინაჲ იყვნენ შედგმულ და უმრავალკეცეს, და იყვნენ კიდურნი უმარტივესობითა უმჯობეს, ხოლო საშუალნი უდარეს შედგმულობითა» (Dodds 56, 31—33: *ταῦτα μὲν ἕσται σὺνθετα, τὰ δὲ ἀρα τὰ μὲν κατὰ τὸ ἀριστερον ἀπλοῦστερα, τὰ δὲ κατὰ τὸ δεξιον*);

I 45, 23—24: «და კუალად წარმელელი მათი შემდგომთაც მისცემს ნაბრწყინთა თვისთა» (Dodds 66, 12—13: *καὶ δεῦτερον ἐκείνων ἀπὸ ἐπιπέδου τὸ μετασχηθόν*);

I 95, 5—11: «ამისთვის რომელ მყოფობასა თანა აქუს და გონებაჲცა..... გონებისგან». მთელი ამ ნაკვეთიდან ბერძნულ ტექსტში მოიპოვება. შესატყვისი მხოლოდ უკანასკნელი წინადადებისა («ფითარ სრულ მყოფელი და ზესთ განკარგული გონებისაგან»), ისიც არა ამ ადგილას, არამედ უფრო ქვემოთ, თავის ბოლოში.

¹) ჩვენს გამოცემაში პეტრიწის ეს ნაშრომი გაყოფილია ორად: I ტომში მოთავსებულია პროკლეს „კავშირნი“-ს თარგმანი, ხოლო II ტომში პეტრიწის ორიგინალური ნაახრევი (თავიანი განმარტებები, წინასიტყვაობა და ბოლოსიტყვაობა).

გარდა ამისა ქართული ტექსტი საკმაო თავისუფლებას იჩენს გამოთქმათა შერჩევაში. ასე, მაგ., დიდი ადგილი უჭირავს hendia-dys-ის ფორმებს (ამის შესახებ იხ. ქვემოთ გვ. LXIII).

თავების შედგენილობის მხრით ბერძნული და ქართული ტექსტები მხოლოდ ერთ შემთხვევაში შორდებიან ერთმანეთს. თავი 129 ქართული ტექსტისა სრულიად არ მოიპოვება ბერძნულ დედანში, ხოლო თავი 149 ბერძნული ტექსტისა (Dodds გვ. 130) არ მოიპოვება ქართულში.

ბერძნული და ქართული ტექსტების შედარების აქ მოყვანილი ნიმუშები¹ ნათელჰყოფენ, რომ ჩვენ საქმე გვაქვს ბერძნული დედნის თავისებურ გაგებასთან მთარგმნელ-კომენტატორის მხრივ.

„განმარტებაჲ“. ძირითად ნაწილს „განმარტებისა“ წარმოადგენს თავიანი კომენტარები. ავტორს მიღებული აქვს კომენტარების ასეთი წესი: ყოველ თავს პროკლეს „კავშირნი“-სა იქვე ურთავს თავის განმარტებებს. ის იღებს მოცემული თავის ცალკეულ დებულებებს² და სათითოდ არჩევს მათ: ჯერ განმარტავს თავისი სიტყვებით, შემდეგ აძლევს შეფასებას (ზოგჯერ ღებულობს, ზოგჯერ უკუაგდებს), ხოლო თავის საკუთარ აზრებს ამ დებულებათა შესახებ ამაგრებს ძველ ფილოსოფოსთა ნაწერებიდან მოტანილი ციტატებით (ზოგჯერ ამ ძველ ფილოსოფოსებსაც ეკამათება).

თავიანი კომენტარების გარდა „განმარტება“ შეიცავს „წინასიტყვაობას“ და „ბოლოსიტყვაობას“.

„წინასიტყვაობაში“ კომენტატორი არკვევს ამ წიგნის მიზანსა და დანიშნულებას (ხოლო ჰაზრი ამის წიგნისა ამათ შინა შემოიკვის: პირველად რაჲთა ერთი წარმოაჩინოს, თუ არს ერთი, და იძულებათა მიერ თანშესიტყუათაჲსა აღმოაჩინოს ესე მრავალსაქადაგოჲ ერთი...» და იქვე დასძენს, რომ ეს საკითხები გამორკვეულია «კანონთაებრ „ორლანოჲსათა“» (II 3, 5—4, 11). შემდეგ ის იძლევა მოკლე ცნობებს პროკლეს ცხოვრებისა და საფილოსოფიო მოღვაწეობის შესახებ. რომ ეს „წინასიტყვაობა“ ორგანულად არის დაკავშირებული თავიანი კომენტარებთან, აშკარაა: თავშივე იმ პრობლემის შესახებაა ლაპარაკი, რომელიც მთელი „კავშირნი“-ს და „განმარტების“ ძირითადი პრობლემაა (საკითხი ერთისა და სიმრავ-

¹) ჩვენ მიერ შესრულებულია სრული შედარება ბერძნული და ქართული ტექსტებისა და იგი დაიბეჭდება ცალკე გამოკვლევის სახით. ერთი ნაწილი ამ შედარების შედეგებისა („კავშირნი“-ს დასაწყისი თავებისათვის) უკვე დაიბეჭდა პროკლეს თხზულების ბერძნული ტექსტის გამოცემაში (იხ. Proclus, The Elements of Theology. A revised text with Translation, Introduction and Commentary by E. R. Dodds. Oxford 1933).

²) ჩვენს ვარიანტში ეს დებულებები დაბეჭდილი გვაქვს შვიი შრიფტით.

ლის შესახებ), და ლაპარაკია ლოგიკური კანონების შესახებ, რომლებიც თავიანთ კომენტარების საფუძველს წარმოადგენენ.

„ბოლოსიტყვაობაში“ შეჯამებითი ხასიათის მსჯელობა აქვს ავტორს იმავე საკითხებზე, რომლებსაც ის „წინასიტყვაობაში“ შეეხო. უფრო დაწვრილებით ლაპარაკობს იმ მიზეზებზე, რომლებმაც აიძულეს ის „ხელმეორედ გადმოელო“ (II 219, 1) პროკლეს ეს წიგნი ქართულად. ამასვე უკავშირებს ის, საერთოდ, ფილოსოფიური წიგნების წერის საკითხს საქართველოში, საკითხს იმის შესახებ, თუ როგორ უყურებს ქართული საზოგადოება ფილოსოფიური წიგნების თარგმნასა და „შეწყობას“ და როგორ ეპყრობა ეს საზოგადოება მას, ავტორს. შემდეგ, ეხება ავტორი ცოდნისა და ჰეცნიერების საკითხებს და თავის აზრებს ამის შესახებ შლის იმ შვიდი ძირითადი სამეცნიერო დისციპლინის საფუძველზე, რომლებიც ბიზანტიური განათლების ქვაკუთხედს წარმოადგენდნენ (იხ. ზემოთ, გვ. XIII—XIV).—ამავე „ბოლოსიტყვაობაში“ უბრუნდება ის პროკლეს მიერ დასმულ საკითხს «ერთის» შესახებ: «ვინაჲ და ატიკელიცა ესთენ ემეთქუების და მძლათრთა ადამატიწებრთა აღმოსაჩენელთა ქუხილსა მიუვლენს უგანგებოთა და უმსახურებელთა ღმრთისადმი ეპიკურელთა და წზიდასა და ზესთა ბრძენსა ყოველთა ღმრთისა განგებასა. იწყე თვთერთისა მისგან და პირველისა სანეტაროჲსა, რამეთუ მის შორის იტყვს გონიერთა მათ მხოლონთა განგებისათა დამსკუალვად და ერთისა მის გამო ყოველთა ზესთა აღმკულებათა მორთვად და ყვანებად შესაბამისაებრ არსებათაჲსა და მოქმედებათაჲსა» (II 211, 10—17). ამგვარად, ცხადია, რომ „ბოლოსიტყვაობის“ „საკითხთა რკალი იგივეა, რაც „წინასიტყვაობაში“ და თავიანთ კომენტარებში¹.

„განმარტების“ ამ სამი ნაწილის (წინასიტყვაობის, თავიანთი კომენტარებისა და ბოლოსიტყვაობის) ერთიანობას ადასტურებს აგრეთვე ის გარემოებაც, რომ წყაროები სამსავე ნაწილში ერთიდაიგივეა (იხ. ქვემოთ § 4 „იოანე პეტრიწის წყაროები“).

¹ „ბოლოსიტყვაობა“ ჩვენამდე მოღწეულ ხელნაწერებში არეული ჩანს. ერთსა და იმავე საკითხზე ზოგჯერ ნაწყუეტ-ნაწყუეტ არის ლაპარაკი სხვადასხვა ადგილას. მაგალითად, თავისი სამეცნიერო მოღვაწეობისა და დეენის შესახებ ის ლაპარაკობს 222 გვერდზე, ხოლო იმავე საკითხზე (პროკლეს „კავშირნი“.ს გადმოღებაზე და თავისი დროის მწიგნობრებზე) 219 გვერდზე; თავდაპირველად ეს ერთად უნდა ყოფილიყო. ასევე ერთად იქნებოდა ლაპარაკი შვიდ „სკოლასტიკურ“ დისციპლინაზე, რომლებიც გაბნეულია 215—217 და 223—224 გვერდებზე.

§ 3. „განმარტების“ ავტორის საკითხი

ჩვენს ძეგლთან დაკავშირებულ ისტორიულ-ლიტერატურულ საკითხთა შორის ყველაზე მნიშვნელოვანია საკითხი იმის შესახებ, თუ ვის ეკუთვნის კომენტარები ანუ „განმარტება“ პროკლეს თხზულებისა („კავშირნი“-სა). არსებულ ხელთნაწერებში „კავშირნი“-ს ყოველ თავს მისდევს მისი „განმარტება“ და შეიძლება დადამიანს ეფიქრა, რომ ქართველ მთარგმნელს რომელიღაც ბერძნული ძეგლი, რომელიც პროკლეს ტექსტსაც და კომენტარებსაც შეიცავდა, გადმოუთარგმნია. მაგრამ ამას აბათილებს ის გარემოება, რომელიც აღნიშნულია უძველეს A (და ა) ხელთნაწერის მინაწერში (იხ. ქვემოთ გვ. LXXI), სახელდობრ, რომ თავდაპირველად ძეგლი „კიმენსხოლიოდ“ იყო დაწერილი და რომ იქ ორი ტექსტი იყო: პროკლესი („კიმენი“) და იოანესი („სხოლიო“ ანუ „განმარტება“). ამ მინაწერის მიხედვით საფიქრებელია, რომ „კიმენს“ წარმოდგენდა პროკლეს „კავშირნი“ (ქართულ თარგმანში), ხოლო „სხოლიოს“ — გარშემო მიწერილი განმარტებები ქართველი მთარგმნელისა (იოანე ფილოსოფოსისა). მაგრამ მართლეს გარემოება არ გამოდგება იმ აზრის საბოლოოდ დასასაბუთებლად, რომ „განმარტება“ ქართველი ავტორისაა¹. ამისთვის საჭიროა სხვა საბუთებიც. ასეთებიც მოიპოვება ჩვენს ძეგლში.

ჯერ კიდევ აკად. ნ. მარაშა მიუთითა კომენტარების ორ თავზე, რომლებშიც ნახმარია ისეთი გამონათქვამები, რომლებიც არ შეიძლება არ ეკუთვნოდეს ქართველ მთარგმნელს (Н. Марш, I. с. 85). ძეგლში მოიპოვება რამდენიმე სხვა ანალოგიური მითითებაც. ყველა ეს მითითება უეჭველს ხდის მათ მიკუთვნებას ქართველი კომენტატორისადმი.

ეს მითითებები შემდეგია:

თავი 14. ამ თავში კომენტატორი მთავარ საკითხთან («მიუღრეკელისათვის...») დაკავშირებით არკვევს, თუ რას ნიშნავს „გონიერი“: «გონიერთა გონებით სფეროჲ უზვედების, ვითარ საგონებოჲ და გასაგონი მათი», ე. ი. გონება, ანუ გონებითი სფერო არის ის უზენაესი სამყარო, საიდანაც მომდინარეობს „გონიერი“. და რომ ეს ასეა, ამას ამტკიცებს ქართული სიტყვის, „გონიერი“-ს წარმოებაო; ეს სიტყვა იწარმოება „რი“-ნაწილაკის მიმატებით; როგორც

¹) სრულიად ადვილი შესაძლებელია, რომ კიმენსხოლიოდ უკვე ბერძნულად ყოფილიყო დაწერილი ეს წიგნი, ესე იგი რომ პროკლეს „კავშირნი“ რომელიღაც ბერძენ კომენტატორს (იოანეს) სქოლიოებით შეემოკა, ხოლო ქართველ მთარგმნელს ორივე ტექსტი გადმოუთარგმნა, თუმცა პროკლეს „კავშირნი“-ს კომენტარები ბერძნულად ცნობილი არაა.

სიტყვისაგან „სული“ იწარმოება „სულიერი“, ისე სიტყვისაგან „გონება“ იწარმოება „გონიერი“; როგორც „სული“ არის უზენაესი საფეხური „სულიერისა“, ისე „გონება“ არის უზენაესი საფეხური „გონიერისა“-ო. «და თვთ ქართულთაჲცა—ამბობს კომენტატორი—ესთა დაჰნიშნავს ლექსვაჲ, ვითარმედ „გონიერიო“. აწ ესე თანმიდებჲაჲ ართროჲსაჲ თუ „რიო“ მეორესა პირსა დაჰნიშნავს: ოდეს სთქუა სული, და ოდეს სულიერი, და ეგრეთვე გონებაჲ და გონიერი» (II 47,1—4).

თავი 23. აქ კომენტატორი არკვევს პროკლეს იმ დებულებას, რომ ყოველივე ნაკლულევანი მიისწრაფის ანუ მიეზიდება (ἀνατείνεσθαι) სრულყოფილისაკენ: «ყოველნი თანმოქენენი გუამოვნებანი უმოქენოჲსა მყოფისადმი აღიცისკრებენ». „სრულყოფილმა“ უნდა მოჰქინოს შუქი და ნათელი „ნაკლულევანს“ და ამიტომაც არის ეს მოქმედება („მიზიდვა“) გამოხატული ქართული სიტყვით „აღიცისკრებენო“: «რამეთუ სამართლიეცა უწოდა ენი-თმან (ე. ი. ქართულმა ენამ), ვითარმედ „ცისკარიო“, ცისა კარი, რამეთუ ვინაჲთგან ყოველი განხუმაჲ ნათელთაჲ ცისგამო არს» (II 63,18—20).

თავი 26. ლაპარაკია კრონოსზე, ზევსზე (ანუ ღიაზე, Ζεὺς Διός) და რეაზე, რომლებიც არიან «სამნი იგი ნეტარებითნი წყარონი... კრონოს, რომელ არს სისავსე გონებისაჲ ანუ სიმძღრე, რამეთუ ყოველი მძღარი სავსე; და ღია, რომელ არს ზევს; „ღია“ მიერსა ერქუმის, რამეთუ მის მიერ ყოველი, ხოლო „ზევს“ დუღილსა და გარდამოსაქანსა ცხორებისასა» (II 70,30—31). აქ ეტიმოლოგიური მსჯელობაა: ზევსი იმიტომ არის საწყისი ყველაფრისა, რაც ცხოვრებაშია, რომ მისი ორივე სახელიც (Ζεὺς და Διός) ამ აზრის მატარებელია: 1) «ღია მიერსა ერქუმის»; ცხადია ქართველი კომენტატორი აქ სთარგმნის ბერძნულს Διός და ესმის ის როგორც წინდებული Διός („მიერ“); 2) «ხოლო ზევს დუღილსა და გარდამოსაქანსა ცხორებისასა»; აქაც Ζεὺς გაგებულა, როგორც ნაწარმოები ზმნისაგან ζῆω (ζῆν „დუღილი“), და გადმოთარგმნილია როგორც „დუღილი“, ან ესმის როგორც ზმნისაგან ζῶω (ζῶν „ცხოვრება“) ნაწარმოები სახელი და სთარგმნის როგორც «გარდამოსაქანსა ცხორებისასა».

თავი 30. აქაც ისეთივე ენობრივ-ეტიმოლოგიური მითითებანია მოცემული ქართული ენობრივი მასალის საფუძველზე, როგორც 14. 23. და 26. თავებში. კომენტატორი არკვევს საკითხს შესახებ ჟამისა, რომელსაც ბერძნულში შეესატყვისება „კეროჲ“ (καίρη) და არა „ხრონოჲ“ (χρόνος), და ამ საკითხთან დაკავშირებით ამბობს:

«ეჰამი, რომელსა ენითი ქართულთაჲ წელიწდად უწოდსა» (II 109, 7).

ამავე თავის სხვა ადგილას (107, 21) „ხრონოჲს“ გარკვევის დროს კომენტატორი ამბობს: «იტყვს არისტოტელი—ხრონოჲ არს საზომი მიდრეკისაჲ, ვითარად საზომი პირველისა მიდრეკისაჲო. ხოლო პირველი მიდრეკაჲ პირველსა შორის სხეულთასა, რომელსა ცად, ორანოდ, უწოდა გუარამან ელლენთა ენისამან, რომელ არს ზე-ალსახედი, ანუ საზღვარი ზენაჲ¹⁾. ცხადია ამ უკანასკნელი სიტყვებით კომენტატორი იძლევა ὀρθότητος ორნაირ ეტიმოლოგიას ქართული ენობრივი მასალის საფუძველზე: «რომელ არს ზე-ალსახედი (გრძს „ეხედავ“, ძვს „ზემოთ“), ანუ საზღვარი ზენაჲ (გრძს „საზღვარი“, ძვს „ზემო“)²⁾.

ასეთია ხუთი ადგილი ჩვენი ძეგლის კომენტარული ნაწილიდან. ცხადია ასეთი ხასიათის განმარტებები, მოცემული ქართული ენობრივი მასალის საფუძველზე, შეიძლება მომდინარეობდეს მხოლოდ ქართველი კომენტატორისაგან და არა სხვა ვინმესაგან.

ამ ხუთ საბუთს საბოლოოდ ამაგრებს ის მრავალი მოწმობა, რომლებიც გაბნეულია „განმარტების“ წინასიტყვაობასა და ბოლოსიტყვაობაში.

წინასიტყვაობაში. ჩვენი კომენტატორი შესავალშივე არკვევს, რომ სხეადასხეაა ძალი და მოქმედება სულისა და ძალი და მოქმედება გონებისა; ბერძნულ ენას ამ ორივე ცნებისათვის ცალცალკე სიტყვები მოეპოება: სულისას ჰქვია ψυχή, ხოლო გონებისას—νόησις; ჩვენს ენაზე კი ეს ორი ცნება ერთმანეთშია არეული და ეს მე ძალიან მიშლის ხელსო; «ხოლო ჩუენთამან—ამბობს კომენტატორი—არცა თარგმანთა, არცა სხუამან ვინ

¹⁾ ჩანს, პეტრიწი იცნობს ბერძნულ მწერლობაში გავრცელებულ ეტიმოლოგიებს. ასე, თხზულებაში *Περὶ χρόνου*. რომელსაც ძეგლებივე არისტოტელეს მიაწერდნენ, ვკითხულობთ ზევსის შესახებ: *Καλοῖσμεν δ' ἀπὸ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς νοῦς, παρὰ τὴν ἰσχυρὰν τῶν ἀσθενῶν ἄς ἂν εἰ λέγοιμεν τὴν ἰσχυρὰν „შა ეუწოდებთ ზევს და დიას, ერთმეორის გვერდით ვხმარობთ ორივე ἰσχυρὰν. როგორც რომ ვთქვათ ამისი წყალობით ვცოცხლობთა“.* ხოლო იმავე ძეგლში ὀρθότητος შესახებ სწერია: *χρόνος. ἢ ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς νοῦς ἰσχυρῶν* „ადგილი, რომელსაც ჩვენ სიტყვის ძირის მიხედვით ექძებით ὀρθότηს, ვ. ი. ზენათა საზღვარს“ (Aristotelis Opera, Parisiis [Didot] 1833, III, 643 და 641).

²⁾ ასეთი ეტიმოლოგიების მოცემა ὀρθότητος შესახებ შეიძლება პროკლეს ბერძენ კომენტატორს ეკუთვნოდეს. მასაც შეიძლება ოდა ვთქვა: ὀρθότηს წარმოადგება სიტყვებისაგან ὀρθὸς ἰσχυρὰν ან სიტყვებისაგან ὀρθὸς ἰσχυρῶν. ასე რომ მართო ეს ადგილი განცალკევებულად აღებულნი, ქართველი კომენტატორის საკუთარ ეტიმოლოგიად ვერ ჩაითვლება: ხოლო სხვა, ჩვენ მიერ მოტანილ საბუთებთან ერთად ეს ადგილიც შეიძლება ბერძნული ეტიმოლოგიის ვადმოქართულებად ჩაითვალოს.

დასკურიტნა, და აწ მე უზომოდ მიშლის თარგმანსა შინა, რამეთუ ყოველსავე ერთად და სწორად იტყვან და დასდებენ ჩუენნი» (II 6,24—27). ამ სიტყვების მთქმელი ბერძენი კომენტატორი არ შეიძლება იყოს, ის უცხოელია, არა ბერძენი. ამ სიტყვებიდან პირდაპირ არ გამოდინარეობს, რომ მათი ავტორი ქართველია; შეიძლებადა ქართველს ბერძნულიდან რომელიმე სხვა ენაზე გადათარგმნილი ძველი გადმოელო ქართულად და სიტყვები «ჩუენთამან», «ჩუენნი» იმ უცხო ენიდან იყოს გადმოსული; მაგრამ დანარჩენ ჩვენ მიერ მოყვანილ ადგილებთან შედარება უდავოდ ამტკიცებს, რომ აქ «ჩუენი» უდრის «ქართულს».

ბოლოსიტყვაობაში. აქ რამდენიმე შემთხვევაა, როდესაც კომენტატორი ქართულ ენაზე და ქართველ მწიგნობრებსა და მოღვაწეებზე მიუთითებს:

1) კომენტატორი დაწერილებით ჩერდება იმ საკითხზე, თუ რატომ გადაწყვიტა მან ამ ძეგლის «კუალად გარდმოღება», და მიზეზად ასახელებს იმას, რომ გარდმომღებლნი გამრავლდენ და [ქართულად] გადმოსაღები ცნებები ზოგს ასე ესმის, ზოგს კიდევ სხვანაირად; ზოგს მოსდის შეცდომები უცოდნელობით, ხოლო ზოგი განდიდებული სახელით გარშემორტყმული ახერხებს უმეცრების მიჩქმალვას; ჩვენ (ე. ი. ქართველებს) შორის არაერთი ისეთი, რომელსაც ესმოდეს «მოქმედებაჲ ძალითისა სიტყვსაჲ», და ეს აშკარადღება «სახარების», «სამოციქულოს» და სხვა წიგნების გადმოღების დროსო. და ამის შემდეგ მოჰყავს მაგალითები: იმის მაგიერ რომ თქვან «დასაბამსა შორის იყო სიტყუაჲ» (იოანეს სახარებიდან), ამბობენ «პირველითგან იყო სიტყუაჲ»; ან მოსეს წიგნიდან — იმის მაგიერ რომ თქვან «მოვედით და ვქმნათ კაცი ხატად და მსგავსად ჩუენდაო», «დამღები ჩუენსა შორის ენითსა იტყვს»: «მოვედით და ვქმნათ კაცი ხატისაებრ და მსგავსისა ჩუენისა» (II 219,1—25).

2) მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენს კომენტატორს ასეთი მაღალი ზრახვები ჰქონდა, რომ მას სურდა კარგი ქართულით და სწორად გადმოელო ღრმა აზრების მატარებელი წიგნები, ის თანაგრძობას ვერსად ხედავდა; ის იღვენებოდა «ქართველთა და ბერძენთა შორის. ქართველნი თანადგომისა წილ და თქუმისა ესთა, ვითარმედ წმიდასა განგებასა ღმრთისასა კაცი ტომისაგან ჩუენისა უწარმოებია, კელოვნებათაგან სული[სა]თა დაკელოვნებული, ხოლო ხედვათაგან გონებისათა გაკონებული», — იმის ნაცვლად, რომ ასეთი კაცისათვის მოელოთ, გაურბოდნენ მას (II 222,1—22).

3) მიუხედავად ასეთი მოპყრობისა ქართველების მხრით, ჩვენმა ავტორმა მაინც შეძლებისაებრ იღონა დავით [მეფის] დახმარებით

და გადმოიღო [ქართულად] ფილოსოფიური წიგნები. ჩვენ შიო — ამბობს ის— მიღებული იყო ადვილი სათარგმნო წიგნების თხზვა, ხოლო მე გონებით ძნელმისაწვდომი და ფილოსოფიური წიგნების გადმოღების დროს კვდილობდი დამეცვა სიმარტივე და ენობრივი სიზუსტე, სანამ ეს სიმარტივე აზრს არ აენებდაო (II 222,23—32).

ვფიქრობთ, ზემოთ მოყვანილი საბუთები სრულის ექვემდებარებით ამტკიცებენ იმას, რომ „განმარტების“ ავტორი ქართველია, და როგორც ჩანს ამავე პირის შენიშენიდან 223 გვერდზე, მასვე წინათ გადმოუღია ნემესიოს ემესელი წიგნი „ბუნებისათვის კაცისა“: «ვითავე ამათსა წინაჲთ—ამბობს კომენტატორი—ნემესიოს წიგნისა შეწყობასა შინა მებარკა» (II 223,1—2). ასეთად კი მთელი ძველი ქართული მწერლობა იცნობს იოანე პეტრიწს, ანუ როგორც ABDEFH ხელთნაწერები შენიშნავენ 223 გვერდის არშიაზე, იოანე ფილოსოფოსს.

„განმარტების“ ორიგინალობა და მისი ავტორის ქართველობა მტკიცდება აგრეთვე მისი წყაროების შესწავლით. „განმარტების“ ავტორი იმ დებულებების დასასაბუთებლად, რომლებსაც ის იყენებს თავიანთ კომენტარებში და წინასიტყვაობასა და ბოლოსიტყვაობაში, იშველიებს ძველ ბერძენსა და ბიზანტიელ მოაზროვნეებს, რომლებსაც ის იცნობს როგორც მათი ბერძნული ნუსხების მიხედვით, ისე— ზოგიერთ მათგანს— არსებული ქართული „შეწყობით“.

§ 4. იოანე პეტრიწის წყაროები

იოანე პეტრიწი ხშირად თვითონვე ასახელებს თავის წყაროებს. წყარობად მას გამოყენებული ჰყავს ძველი ბერძენი და ბიზანტიელი ფილოსოფოსები (პითაგორა, პარმენიდე, პლატონი, არისტოტელე, სტოელნი და პერიპატოელნი, გრიგოლ ნაზიანზელი, პორფირი, პლოტინე, იამვილიხოსი, პროკლე, ალექსანდრე აფროდიისიელი, ასკლიპიოსი და-სხვ.) და მცირედენ შემთხვევაში გამოყენებული აქვს ბიბლია (მოსე, დავითნი, ისაია, პავლე). ცალკე კვლევის საგანი უნდა გახდეს იმის დაზუსტება, თუ რა შემთხვევაში უშუალოდ იცნობს პეტრიწი ამ წყაროებს და რა შემთხვევაში მას ეს წყაროები სხვათა გამოკვლევებში აქვს ამოკითხული. სრულიად ზედმეტია, მაგალითად, ჩვენ მოველოდეთ იმას, რომ პეტრიწი უშუალოდ იცნობდეს ფილოსოფოსს პარმენიდეს, ვინაიდან ამ უკანასკნელის თხზულება *Περὶ φύσεως* უკვე რამდენიმე საუკუნეა მხოლოდ სხვათა შრომებში მოყვანილი ციტატების სახით იყო ცნობილი.

აქ ჩვენ მოვიყვანთ ზოგიერთ ადგილს პეტრიწის „განმარტებიდან“ იმ წყაროებზე მითითებით, რომლებითაც ის სარგებლობს ამ ადგილებისათვის.

პლატონი

პლატონის დიალოგებიდან პეტრიწს დასახელებული აქვს „პარმენიდე“ „ტიმეო“, „სჯულთა“, „ფედრო“, „ფედონი“ და „ალკივიადე“. გარდა ამისა არ ასახელებს, მაგრამ იყენებს ადგილებს „ნადიმიდან“ და „თეეტეტიდან“¹.

1) „განმარტების“ შესავალშივე არკვევს პეტრიწი რაობას თავისი გამოკვლევის ძირითადი დებულებისა («ერთის» ბუნების შესახებ) და საჭიროდ თვლის კონკრეტული მაგალითების მოტანით იქნეს გაშუქებული საკითხი. პეტრიწი ამბობს: «ესრეთ უკუე მოღებითა სახეთათა უმეტეს განცხადნეს სიტყუაჲ: რამეთუ რაჲცა სიტყუა და მისცე გასაგონოსა, ვითარ ცაჲ, სული, გონებაჲ და გინა თვთ იგი ნამდვლ მყოფი, რომელსა ვიტყვ პირველად არსებად და პირველად შედგმულად, არა რომელი ამათი არს ერთი; რამეთუ იგი და ბუნებაჲ მისი და ნაწილნი, რომელთაგან არს შედგმულ, და არა არს იგი უზადო და წმინდა ერთ, ვითარცა ეტყოდა პარმენიდი სოკრატს. და ამათ აგებულთა და შედგმულთა ტევრად და საცთომად იტყოდა, ხოლო ფილოსოფოსსა ძალლად ლაკონიკელად» (ჩე. გამ. II 3, 11—19). პეტრიწს მხედველობაში აქვს ცხადია, პარმენიდეს და სოკრატეს საუბარი პლატონის დიალოგში „პარმენიდე“, და უკანასკნელი გამოთქმა «ძალლად ლაკონიკელად» ამოღებულია ამ დიალოგის იმ ადგილიდან, სადაც ზენონი ეუბნება სოკრატეს: ἄσπερ ὄντι ἄχαραστα σχήματα εἰ μὴ αἰεὶς τε καὶ ἄχρῆσταις τε λεχθέντα—„მსგავსად ლაკონიკელი ძალლებისა კვალ-და-კვალ სდევ, რომ გაიგონათქვამი“ (Parmenides 128c). გამოთქმა ἄχαραστα σχήματα სხვაგან არსად გვხვდება და ამნაირი შეხვედრა პლატონისა და პეტრიწის გამონათქვამთა შემთხვევითი არ შეიძლება იყოს.

2) «რამეთუ იტყვს პარმენიდი, ვითარმედ ერთისა მიერ ცხოვნდებისო ყოველი. ესე იგი არს ერთობისა» (ჩე. გამ. II 23, 15—16). პლატონის დიალოგში „პარმენიდე“ არისტოტელესა და პარმენიდეს საუბარი აქვთ „ნაწილებისა“ და „მთელის“ ურთიერთობის შესახებ და პარმენიდე ეუბნება თავის მოსაუბრეს: Ἦν μὲρ ἄν ἴσθαι ἔχοντα ἐν τῷ ἅλῳ ἔσται... Ἦν ἄρα τὰ μέρη ἴσθαι τὸν ἅλῳ περὶ ἔχοντα;...—

¹) ადგილები პლატონის დიალოგებიდან მოგვყავს შემდეგი გამოცემით: Platonis opera, I—II, Parisiis (Didot) 1830—1833.

„ხომ ყოველი ნაწილთაგანი მთელშია... ხომ ყოველი ნაწილი მთელის მიერ არის მოცული... (Parmenides 145b).

3) «ვითარცა იტყვს „ტიმეოსა“ შორის, ვითარმედ ყოველთა მბადმან ღმერთმან კრატირსა შორის, რომელ არს ფეშხუემი, შეზავაო საყოველთაო სული» (ჩვ. გამ. II 52, 16—18). მართლაც, „ტიმეოსში“ ვკითხულობთ: *καὶ πάλιν ἐπὶ τὸν πρῶτον ἀρατῆρα, ἔν φ τῆς τῶν πᾶντος ψυχῆς ἀρχῆς ἔμεινε...* — „და კვლავ წინანდელ კრატერში, რომელშიაც ყოველობის სული ჰქონდა მას (ე. ი. ღმერთს) შერეული...“ (Timaios 41 d).

„ტიმეოსის“ იმავე ადგილის გაგრძელება გამოყენებული აქვს პეტრიწს 14. თავის კომენტარში: «პლატონ... მეტყუელი ესთა „ტიმეოსა“ შორის, ვითარმედ თვთ ვითარ სხეული მოკუდავ და უმღგო არს, არამედ იმყოფების და იმდგომობს, ვითარცა საყოველთაო მსა სულისა და თანმიბუნებებული და ოქიმოა მისი» (ჩვ. გამ. II 47, 22--31)—*ἔσθ' ἄρα τὸ πᾶν διελθεῖ ψυχᾶς ἰσχυρῆς τῆς ἀσθενῆς ἔνευε θ' ἐκαστοῦ πρὸς ἑκάστου καὶ ἐμπίπτει ἄς εἰς δὲ χημὰ τῆς τῶν πᾶντος φσίου ἐμεινε* (ყველაფერი რომ შეადგინა, გამოჰყო სულები რიცხვით იმდენი, რამდენიც ვარსკვლავი იყო, თითო სული თითო ვარსკვლავს მიუჩინა და, ჩახხა რა ისინი ვითომც ეტლში [ოქიმაში], ყოველობის ბუნება უჩვენა“: Timaios 41d-e). ორივე ციტატაში ნათელია შეხვედრა როგორც აზრების, ისე გამოთქმების მხრით; ქართულ ვარიანტში ბერძნულიდან სიტყვებიც კი ბერძნულია გადმოსული: პირველ ციტატაში კრატერი, მეორეში—ოქიმა.

4) «ვითარ იტყვს სოკრატი, მზე ხედვისაჲ, რამეთუ სული ოდეს იყო თვსსა მამასა შორის კრონოსს, იყო უხუედრ მისდა, (რასტონინ, აეტარკეს და იკანონ). ხოლო ოდეს განსაზიდსა თანა გონიერისა ცისასა, ვითარ ბრუ-დართულ იქმნა და ვითარ ფრთადაყრილ მიცილებისგან, მაშინ შთამოიქრა უბეთაგან კრონოსსთა და ვიდრე ქმნადთა და შობათამდე შთამოეკუეთა» (ჩვ. გამ. 70, 20—26). ამგვარ საკითხებზე ლაპარაკე აქვს პლატონს დიალოგ „ტიმეოსში“ (Tim. 69d—70d), სადაც შემდეგი აზრია გამოთქმული: დასაბამად ყველაფერი მოუწესრიგებელი იყო, ხოლო კარგისა და კეთილის ხერომ (*ἄριστος*) თითოეულ სტიქიონს თანაწომიერება მიანიჭა, ამ სტიქიონთაგან შექმნა საძყარო და ცალკეული ღვთაებრივი არსებანი, ხოლო მოკვდავთა მოდგმის შექმნა მიანდო ამ ღვთაებრივ არსებებს. ამ უკანასკნელებმა ჩიბარეს მისგან სულის უკვდავი საწყისი, გახეიეს ის მოკვდავ სხეულში და ამრიგად აზიარეს სული მოკვდავ საწყისებს.

ვფიქრობთ, აქ, „ტიმეოსში“ იგივე აზრია გამოთქმული, რო-

მელიც პეტრიწს ზემომოყვანილ ადგილას აქვს განვითარებული. მაგრამ გაუგებრობას იწვევს ის სამი ბერძნული სიტყვა (რასტონინ „სიადვილე“, აეტარკეს „უმოქენო“, იკანონ „საკმაო“), რომლებიც ჩართულია ქართულ წინადადებაში. გაუგებრობა იხსნება პლატონის ბერძნული ტექსტის საფუძველზე: პლატონს „ტიმეოსის“ ზემომოყვანილ ადგილას (68d—70d) ნახმარი აქვს ეს სამივე ტერმინი (ἰχάνος 68d, ἀετάρκη 68e, ῥασιώτης 70d). ჩანს, კომენტატორს პლატონის ამ ადგილის გამოყენების დროს ჩაუნიშნავს თავისი რვეულის არშიაზე ეს, მისთვის მნიშვნელოვანი ტერმინები, რომლებიც შემდეგ—გადამწერის წყალობით—შიგ ტექსტში გადაადგილებულა.

5) „განმარტების“ 31. თავში პეტრიწი ლაპარაკობს ტრფობაზე, სახელდობრ; რომ «ტრფიალებისა მიერ უკუ ეტრფის კუალად არსი ზესთ არსთა შუენიერებისა მორთულებათა», და იმოწმებს დიოტიმას და სოკრატეს საუბარს: «ვითარ ეტყოდა იდიოტიმას სოკრატი, რამეთუ ანალოლოდ სულთა (სულთა) მამისა მიმართ ტრფიალებასა დასდებდა» (ჩე. გამ. II 83, 5—7).

მისან დიოტიმას და სოკრატეს საუბარი გადმოცემულია დიალოგ „ნადიმში“. დიოტიმა უმარტავს სოკრატეს, თუ რა არის ტრფობა. ტრფობა—დიოტიმას განმარტებით—არის მისწრაფება კეთილობისაკენ (ბ ღრავ თბ თბ ძეაზბ თბ ანაჲ ენაჲ ძეჲ); ამავე დროს ტრფობა არის მისწრაფება წარმოშობისა და დაბადებისაკენ მშვენიერებაში ([ბ ღრავ ღთსჲ] თჲს ჳენთჲსაჲ ააჲ თბ თბაჲ ჲ თბ ააჲ). ამით მოკვდავის ბუნება ცდილობს გახდეს უკვდავი და მუდმივი. ამის მიღწევა კი მას შეუძლია მხოლოდ ახალი თაობის გაჩენით, რომ მუდამ სტრეფებდეს სხვა ახალ არსებას ნაცვლად ძველი არსებისა (ბსნათა: ბჲ თბსჲ მბთჲ თჲ ჳენთჲს, მ:ი ბე: ათაჲლ(ბეჲ ჳთერბთ ჳბთ ჳნე: თბ პაჲლბბ). ამიტომ არას, რომ ყოველ არსებას ამ უკვდავების მისაღწევად თან სდევს ტრფობა (Plato, Symposium 206a—208b).

პლატონის „ნადიმში“ დიოტიმასა და სოკრატეს საუბარში განვითარებული ეს დებულება ჩამოყალიბებული აქვს პეტრიწს ბოლოსიტყვაობაში, როდესაც ამბობს: «აწ იხილე მესჯემან, რამეთუ ტრფიალებაჲ გჳჩუენშორისა მბადმან ჩუენმან ღმერთმან ორთა სამიზეზოთათჳს: რაჲთა ვეტრფიალნეთ და აღვეკრნეთ მამასა სულთა ჩუენთასა ღმრთისა, და კუალად რაჲთა ბუნებასა მონაცვალეთა ჩუენთა უშთენდეთ, ვითარ მედინნი» (II 214, 8—12).

ამრიგად, კავშირი პეტრიწის ზემომოყვანილ აზრებსა და პლატონის „ნადიმში“ გამოთქმულ აზრებს შორის ცხადი უნდა იყოს. ხოლო არის ზოგიერთი გარემოება, რომელიც მიგვიჩვენებს

იმაზე, რომ პლატონის „ნადიმის“ გარდა პეტრიწი იცნობს თვით პროკლეს კომენტარებს „ნადიმის“ ამ ადგილების შესახებ. პროკლეს მოხსენებული აქვს დიოტიმას და სოკრატეს საუბარი ტრფობაზე თავის კომენტარებში პლატონის „ტიმეოსის“ შესახებ და დიოტიმას მიერ განმარტებულ ტრფობას უწოდებს «ἀλμύκωνες» ἀναγνώζ (Proclus, In Platonis Timaeum comm. ed. Diehl, III 281, 25), ე. ი. ხმარობს იმ ტერმინს, რომელიც პეტრიწს მოჰყავს იმავე ბერძნული სახით («ანალოლოდ»). თვით გამოთქმა «ანალოლოდ სულთა» პროკლესეულია: ის მას ხმარობს არა „ნადიმთან“ დაკავშირებითაც (ἀναγνώζ δὲ ψυχῶν: In Platonis Tim. I 168, 24 და სხვაგანაც).

6) პეტრიწის მსჯელობა „განმარტების“ 144. თავში იმის შესახებ, რომ თვალდაავადებულნი თავის უსინათლობას მზის მკრელ შუქს აბრალებენ (ჩვ. გამ. II 173, 7—10), ემყარება პლატონის „სახელმწიფოს“ ერთ ადგილს, სადაც ნათქვამია, რომ, როდესაც თვალები იმ საგნებისაკენ კი არ არის მიმართული, რომელთა ფერი დღის სინათლითაა გაშუქებული..., მაშინ თვალები სუსტდებიან და თითქმის ბრმავდებიან (Platonis Politeia 508c-d); და თვით გამოთქმა «ამელკოპოპობდენ», ნახმარი პეტრიწის მიერ, მოიპოვება პლატონის დიალოგის ზემომოყვანილ ადგილას (ἀμψύκωνες αἰσῶσι).

7) „განმარტების“ 206. თავში საუბარია იმის შესახებ, რომ, როდესაც სული ჰკარავს კავშირს გონებასთან, ის—როგორც იტყოდა სოკრატე—ემსგავსება ფრთა-მოტეხილ ფრინველს; ხოლო მის შემდეგ, რაც ის კვლავ ეზიარება ცოდნას და სათნოებას, მას კვლავ გამოესხმის ფრთები და უზენაესი სიკეთის მოზიარე ხდება (ჩვ. გამ. II 204, 6—11). ანალოგიურად არის განვითარებული აზრები სულის ფრთების შესახებ პლატონის დიალოგში „ფედროსი“ (Phaidros 246b—248e) და პეტრიწის ნახმარი გამოთქმა. ვითარ ფრთე-დაცვიენებული ფრინველი, პტეროროუსა» ამოღებული უნდა იყოს „ფედროსის“ ზემოაღნიშნული ადგილიდან (περὸ πτερύγεσσι: Phaidros 246c).

8) დასასრულ, შევჩერდებით კიდევ ერთ ადგილზე: «ვითარმედ იტყოდა ვინმე ღმრთისმეტყუელთაჲ, ვითარმედ „მევეცესთე მე თეოს ონანკასი, ტეკეან დე აპეკოლკსენ“. ვინაჲ აწ ხელეჲ ამისი ესთა იტყვს, ვითარმედ „იძულებაჲ ღმრთისა სატრფოთაჲ ამქუმელ მყოფს მე, ხოლო შობად დამიცილებს“. ესე იგი არს, რამეთუ ყოველი ამქუმელი საშვოთა შობადმი აწუფევს და ამეცადინებს» (ჩვ. გამ. II 34, 34—35,3). ხაზგასმული სიტყვები წარმოადგენენ ციტატას პლატონის დიალოგიდან „თეეტეტი“: μαρτυρήσει: με ἢ μήτε; ἀγαγῆς δὲ, γέννην δ’ ἄπεισάλασεν—„ღმერთი მაი-

ძულებს მე ვიბეზიო [ე. ი. სხვას დავაბადებინო], ხოლო მიკრძალავს თვითონ დაეზადო» (Theaitetos 150c). ხოლო ორი გარემოება ჰბადებს იმის აზრს, რომ პეტრიწს ეს ციტატა ამოღებული უნდა ჰქონდეს რომელიღაც ბიზანტიელი მწერლის თხზულებიდან. ჯერ ერთი ის, რომ თვითონ პეტრიწი მიაწერს ამ თქმას არა პლატონს, არამედ «ვინმე ღმრთისმეტყუელს»¹; გარდა ამისა პლატონის სიტყვებთან შედარებით ციტატაში ერთი სხვაობაა: ნაცვლად პლატონის მიერ ნახმარი სიტყვისა $\gamma\epsilon\nu\alpha\epsilon\nu$ პეტრიწი ამბობს «ტეკეან» (ზმნისაგან $\tau\acute{\epsilon}\chi\tau\alpha$ ან $\tau\epsilon\chi\upsilon\acute{\alpha}$)².

არისტოტელე

ლოგიკური ნაწილი „განმარტებისა“ პეტრიწს აგებული აქვს არისტოტელეს შეხედულებათა საფუძველზე და, როგორც შესავალში ისე თავიანთი კომენტარების პირველ თავშივე, აღიარებს, რომ გარეშე არისტოტელეს ლოგიკური კანონებისა («კანონნი სიტყვერებითნი») შეუძლებელია რისამე შეცნობა («ესე... შემოისაზღვრა კანონი არისტოტელის „ორღანოჲსაჲ“, რომლისა თვნიერ უღონო არს რაჲსავე გაგონებაჲ სულისა მიერ სიტყვერისა»). იქვე იძლევა ამ კანონის სქემას, რომლის განმარტებითს შენიშვნებში მთლიანად ეყრდნობა არისტოტელეს ტერმინოლოგიას (იხ. ჩვ. გამ. II 10—11, იქ მოყვანილი სქემები და ტერმინები: პროტასი, საშუალი, სვმპერაზმაჲ [«რომელ არს თანგასავალი ურთიერთას კიდურთაჲ»] და შეად. არისტოტელეს „ანალიტიკა“ I, 1 $\pi\epsilon\rho\tau\alpha\sigma\iota\zeta$, $\mu\acute{\epsilon}\sigma\theta\upsilon$, $\sigma\upsilon\mu\pi\acute{\epsilon}\rho\alpha\sigma\mu\alpha$, $\delta\chi\rho\alpha$).

ბიზანტიურ პერიოდში „ორგანონის“ კრებისითი სახელწოდებით ცნობილი ლოგიკური ნაწერების გარდა პეტრიწი იყენებს არისტოტელეს სხვა ნაწარმებსაც. საერთოდ, არისტოტელეს თხზულებათაგან პეტრიწს თავის წყაროდ დასახელებული აქვს: „პერი ერმინისა“, „ორღანოჲ“, „ბუნებითა“ „აღმოჩენათა პირვე-

— ¹ თუმცა შეიძლება პეტრიწს ზეპირად სცოდნოდ ეს ციტატა და წიგნში ჩაუხედავად მოეყვანა ის, ხოლო რადგან აღარ ახსოვდა, თუ ვის ეკუთვნოდა ის, ეთქვა ზოგადად „ერთი მეცნიერი“ ამბობსო.

² პლატონის გალენა ვტყობა პეტრიწს ცალკეული გამოთქმების ხმარებაშიც. ასე, მაგალითად, გამოთქმების შეხედრას ვამჩნევთ:

II 29 აქერის არტიოჲ ანუ არტიოჲ პერისოჲ...» Gorgias 451b, Protagoras 356e; Politicos 262e.

II 32,14 ყოველთა მაკეთებელი ღმერთი...»—Timaios 29d, 30a.!

II 34, 22 «დათრობსო მყოფთა ნექტართა მიერ, დაამტკიცებს აკმეთა მათთა ამერო ამეროსიათა»—Phaidros 247e.

II 47, 32 «რამეთუ ზევს მიხედვითა გონიერისა ცისათა ჰბადა და აღამყო იგიო»—Phaidros 246e..

ლი“, „აღმოჩენათა მეორე“, „პერი გენესეოს და ფთორას“ (იხ. ქვე-
მოთ გვ. 233 ს. v. არისტოტელი). არის ციტატები სხვა თხზულებ-
ბათაგანაც (მაგ., Περὶ ὄσφρασις), რომელთა სათაურებს პეტრიწი
არ ასახელებს.

მოგვყავს ნიმუშები ამ ციტატებისა¹:

1) მეთერთმეტე თავი „განმარტებისა“ განკუთვნილია «არსთა
მიზეზისათვის»; აქ სხვა დებულებებს შორის გაშლილია ის დებულე-
ბაც, რომ არსთა შეცნობისათვის წინაპირობას წარმოადგენს მიზეზ-
თა გარკვევა და აქ ის ეყრდნობა არისტოტელეს. პეტრიწი
ამბობს: «რამეთუ იტყვს არისტოტელი პირველსა შორის „აღმოჩენა-
თასა“ და უფროჲსლა მეორესა შორის „აღმოსაჩენთასა“ წიგნსა,
ვითარმედ „მაშინლა ვიტყვთო ცნობად ოდეს მიზეზნი ვიუწყენეთო
პირველნი დასაბამნი საქმეთანი“» (ჩვ. გამ. II 41,29—42,2). ამ სი-
ტყვებით გადმოგვცემს პეტრიწი არისტოტელეს სიტყვებს მისი
„ანალიტიკიდან“ (Ἀναλυτικὰ ἤτερα, liber I, cap. II): Ἐπιστάσθαι
ὅτι ὁὶσμεθ' ἕκαστον ἀπλῶς, ἀλλὰ μὴ τὸν σφρασιῶν τέρπον τὸν κατὰ
συμφερίῃ, ὅταν τῶν αἰτίων ὁὶσμεθ' ἕκαστον ἕκαστον
ἢ τὸ πρῶτον ἐστὶν, ὅτι ἕκαστον αἰτίᾳ ἕσται, καὶ μὴ ἔνθ' ἕσθαι
τοῦτ' ἄλλοι ἔχειν (Didot I, 122, 8—12).

ამის შემდეგ კონკრეტული მაგალითების საშუალებით ამტკი-
ცებს პეტრიწი თავის დებულებას, და ეს მაგალითებიც თვით
არისტოტელეს „ანალიტიკიდან“ მოჰყავს. ახლო თუ რაჲ არს ცნო-
ბაჲ მიზეზთაგან, ისინი და სახეთაცა მიერ მოიღე სახედ, რასა თვთ
იგი არისტოტელი მოიღებს: რამეთუ ესე ყოველმან უწყის
უსწავლელთამანცა, ვითარმედ მთარე მოაკლდების, ხო-
ლო, თუ ვითარ ანუ რათა მიზეზთაგან, ესე ბრძენთა ოდენ...» (II
42, 5—9), რაც არისტოტელეს აზრის გადმოცემას წარმოადგენს:
Ἀέγω ὅτι τὸ ὅτι ἢ εἰ ἔστιν ἐπὶ μέρισ καὶ ἀπλῶς, ἐπὶ μέρισ μὲν,
ἄρ' ἕκαστον εἰ σελήνη ἢ ἀστὴρ; εἰ γὰρ ἔστι τὴ ἢ μὴ ἔστι
αἰ, ἔν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν
(Ἀναλυτικὰ ἤτερα, lib. II, cap. II)
და მომდევნო პარაგრაფებში ამ II თავისა გაშლილია მსჯელობა
იმის შესახებ, რომ მაგალითად, არ არის საძიებელი ის, რომ «მთო-
ვარე მოაკლდების», καὶ γὰρ ὅτι ἔστιν ὅτι ἔστιν ἕκαστον (Didot, I 154,
7—10, 37 და საერთო მთელი ეს თავი).

ამრიგად, აზრებიც არისტოტელესია გადმოცემული „გან-
მარტების“ 11. თავში, გამოთქმებიც მისივეა და მითითებაც თავებ-
ზე ზუსტად არის აღნიშნული («პირველსა შორის „აღმოჩენათასა“
და უფროჲსლა მეორესა შორის „აღმოსაჩენთასა“ წიგნსა»).

¹) ციტატები არისტოტელეს თხზულებათაგან მოგვყავს შემდეგი გა-
მოცემით: Aristotelis opera omnia I—V, Parisiis (Didot).

2) „განმარტების“ 17. თავში, როდესაც პეტრიწი ლაპარაკობს «უსხეულოას» შესახებ, წამოყენებულია არისტოტელეს დებულება: «ვითარცა აღმოაჩინა არისტოტელი, ვითარმედ ურომელო სხეული გარომელდების ოთხთა რომელობათაგან» (ჩე. გამ. II 51, 20—22). საფიქრებელია, რომ აქ პეტრიწს მხედველობაში აქვს არისტოტელეს «კატეგორიების» VIII თავი, სადაც სწორედ ოთხნაირ რომელობაზეა (παιστης) ლაპარაკი: *ἔν μὲν εἶδος παίστητος* (§§ 3—6), *ἔτερον δὲ γένος παίστητος* (§ 7), *ἄλλο δὲ γένος παίστητος* (§§ 8—13), *τέταρτον δὲ γένος παίστητος* (§§ 14—16), რის შემდეგაც § 17-ში არისტოტელე ასკვნის: *παίστητος μὲν οὖν εἶσι αἱ εἰρημύαυ*—«ი, ესენი არიან [ჩვენ მიერ] მოხსენებული რომელობანი» (Didot, I 13—15).

3) „განმარტების“ 20. თავში სულისა და გონების ურთიერთობაზეა საუბარი. «შიგნით სულისა ძალი და მოქმედებად ოდენ ცხორებისად, ხოლო გაგონებისად საზეესთათა ზედმიქმნილად» (ჩე. გამ. II 58, 6—8), და რომ «ძალსა გამგონებისასა [ე. ი. გონების ძალას] უზესთაესთათ ზედშემოსრულად... განიცილი», ამას ადასტურებს არისტოტელი: «ვინაჲ ამისთვის იტყოდა არისტოტელი «თვრათენად», რომელ არს ეს ვითა ნაკადი მზისა შარავანდთაჲ სარკუმელთაჲთ და არ შიგნით» (II 58, 3—6), ე. ი. არისტოტელეს აზრით, გონება სარკმელიდან (μῆραθεν), გარედან შემოდის. ეს დებულება მართლაც მოგპოვება არისტოტელეს: *Ἀεπειται δὲ τὸν γόνυ μόνυ μῆραθεν ἐπεισέσθαι καὶ μείον εἶναι μόνυ*—«მაშასადამე, მხოლოდ გონება გარედან შემოდის და მხოლოდ ის არის ღვთაებრივი» (Περὶ ζῳων γένεσεως, წიგნი II, თავი III; Didot III 351, 52)¹.

4) «ჟამის» განმარტებაშიც (თავი 50) პეტრიწი მისდევს არისტოტელეს. «იტყვს არისტოტელი; ზრონოჲ არსო საზომი მიდრეკისად, ვითარად საზომი პირველისა მიდრეკისაჲო» (ჩე. გამ. II 107, 21—23)—*Πῶς τὸ γὰρ ἔστιν ἡ ἄρῆσις, ἀρῆσις δὲ αἰσῆσεως κατὰ τὸ πρότερον καὶ ὑστερον* (Μαθητῆς ἀρχαίσεως IIb. IV, cap. XI [XVI]; Didot II 301, 4; იგივე განმარტება მდევრული აქვს არისტოტელეს ქვემოთაც, Didot II 302, 14).

5) როდესაც პეტრიწი 54. თავში ცალკეულ ელემენტთა ურთიერთ-შეკვალებაზე ლაპარაკობს («ნაწილი იხრწნა ცეცხლისად

¹ შესაძლებელია, არისტოტელეს ამ დებულებას იცნობდეს პეტრიწი მხოლოდ ნემესიოსის გზით. ნემესიოსს თავისი გამოკვლევის («ბუნებისათვის კაცისა») I თავში უწერია: «ხოლო არისტოტელი ძლითსა უკუე გონებასა თანა-შემზადებულად კაცისა, ხოლო მოქმედებისა სარკუმელთაჲთ ჩუნდლად ზედშემოსრულად ითნებს» (ს. გორგაძის გამ. გვ. 4; იხ. ზემოთ გვ. XVII).

და გაქუეყანდა... ნაწილი იხრწნა წყლისაჲ, გაჰაერდა რაჲ...»), ის მიგვითითებს არისტოტელეს თხზულებაზე Περ: γένεσας αἰ: φθιρα: («ვითარცა არისტოტელი წიგნსა შორის „ქმნისა და ხრწნისასა“ გუასწავლის, რომელ „პერი გენესეოს და ფთორას“ უწოდა» (ჩვ. გამ. II, 119, 3--10), სადაც მთელი ნაშრომის სიერცხზე სწორედ ამგვარ საკითხებზეა ლაპარაკი, განსაკუთრებით პირველი წიგნის მეხუთე თავში (შეად., მაგ., გამოთქმაჲ ἄσπερ ἕαν ἐξ ἰμάτου ἀήρ: Didot 2, 442, 27).

6) პეტრიწი იცნობს აგრეთვე და იყენებს არისტოტელეს ტერმინს σέρησι: «ხოლო ესე სტერიისნი, რომელ არიან მოკლებანი, არისტოტელი არსებად აღმოაჩინნა, დაღათუ არიან უგუარო, და პირველსა ნიფთსაცა შორის განიკლების აობაჲ სტერიისთაჲ, რომელ არიან მოკლებანი» (ჩვ. გამ. II 125, 17--20; შეად. არისტოტელეს „მეტაფიზიკა“ IX, 4; Didot II 578, 35 და ხშირად).

7) ბოლოსიტყვაობაში, სადაც პეტრიწი აჯამებს თავის შეხედულებებს, თავიან კომენტარებში გამოთქმულს, მას ლაპარაკი აქვს „მოძრაობაზე“ და ამბობს: «რამეთუ ყოველი მიდრეკაჲ ანუ ზედმი ვითარ ცეცხლისაჲ, ანუ ქუედმი ვითარ ქუეყანისა და წყლისაჲ, ანუ იმრ და იმრ ვითარ რაჲ გურდიჲ» (215,30). ამით გადმოცემულია ის დებულებები, რომლებიც განვითარებულია არისტოტელეს გაბოკვლევაში Περ: ὁπρῶσιν (შეად. არისტოტელეს გამოთქმები: εἰ μὲν γὰρ ἦ ἄνω, πῦρ ἔσται ἢ ἀήρ, εἰ δ' ἦ ἄνω, ἰμάρ ἢ γῆ—„თუ [მოძრაობა] ზემოთია, იქნება ცეცხლი ან ჰაერი, თუ ქვემოთია—წყალი ან მიწა“: Didot II 368, 47). ეს ეხება ე-წ. პირდაპირ მოძრაობას (ἐπιεία), ხოლო არის კიდევ მეორენაირი მოძრაობა—ἰσχυρῶς („ირგვლივი“, ანუ პეტრიწით „გურდიჲ“)¹:

პარმენიდე

პარმენიდეს სიტყვებს ხშირად იმოწმებს პეტრიწი, მაგრამ ის ყოველთვის გულისხმობს პარმენიდეს საუბარს პლატონის დიალოგში. ხოლო არის ერთი შემთხვევა, როდესაც პარმენიდეს სიტყვები დამოწმებულია არა პლატონის დიალოგიდან. სახელდობრ, 53. თავში პეტრიწი „საუკუნის“ ცნების განმარტების დროს ამბობს: «ვითარცა იტყვს პარმენიდი: „ეონ ეონი პელაზი“. აქა სიტყუაჲ ესე განყოფილებითსა მდგომარეობასა და გათვთებითსა გამიცხადებს ჩუენ, რამეთუ იტყვს, ვითარმედ „საუკუნონოჲ საუკუნესა განვლისო“, ვითარმედ შემოსწერსო...» (ჩვ. გამ. II 117,9--12). პლატონის დიალოგებში („თეეტეტოსში“,

¹) შეად. ქვემოთ (გვ. XLIX) არისტოტელეს ამავე თხზულების გამოყენების შემთხვევა გრიგოლ ნახიანხელის კომენტატორის საშუალებით.

„სოფისტეში“) და არისტოტელეს ნაშრომებში ხშირია შემთხვევა, რომ პარმენიდეს Περὶ φύσεως-იდან ციტატებია მოყვანილი, მაგრამ პეტრიწის მიერ მოყვანილი სიტყვები იქ არ გვხვდება! ეს სიტყვები მოიპოვება პარმენიდეს თხზულების Περὶ φύσεως („ბუნების შესახებ“) ერთ ნაწყვეტში, რომელიც შემოუნახავს სიმპლიკოროსს (VI საუკ.): ἐὶν ἄρ ἔστιν εἰ πελᾶζει (Parmenides, frg. 8,25: H. Diels, Vorsokratiker I, 156), ხოლო ეს, რასაკვირველია, სულ სხვას ნიშნავს, ვიდრე პეტრიწს აქვს გაგებული. ეს ნიშნავს: „მყოფი მყოფს ეყრდნობა“. პეტრიწის მიერ მოყვანილი ქართული თარგმანი კი («საუკუნოა საუკუნესა განვლისო») ჰგულისხმობს შემდეგ ბერძნულ ტექსტს: αἰὼν αἰὼνι πελᾶζει. აღრევა ადვილი გასაგებია საშუალო ბერძნულის საფუძველზე: αἰ γαμοთქმაში უდრის ე-ს, ხოლო ω და ο გათანაბრებულია (αἰ:αυ||ἔόν, αἰ:ἄνι||ἔόντι).

გრიგოლ ნაზიანზელი

„განმარტების“ ბოლო ნაწილი (II 223—227), ალბათ რომელიღაც ძველი ხელთნაწერის რვეულების არევის გამო (იხ. ზემოთ გვ. XXI, შენიშვნა 1), მოწყვეტილად ჩანს წინა ნაწილს. უკანასკნელად პეტრიწი ლაპარაკობდა იმ დევნის შესახებ, რომელსაც ის განიცდიდა ქართველთაგან; შემდეგ ავითარებდა თავის დებულებას ფილოსოფიური წიგნების ქართულად გადმოღების შესახებ, თუ როგორ უნდა შეეფარდებოდეს თარგმანი დედანს იმისდა მიხედვით, თუ რა დარგისაა გადმოსაღები წიგნი (II 222,25—33), და ასკენიდა თავის მსჯელობას «ვითავე ამათსა წინაჲთ ნემესიოჲს წიგნისა შეწყობასა შინა მუხარკა»-ო. ამას მოსდევს მსჯელობა რიტორიკის, გრამატიკოსობისა და ფილოსოფოსობის შესახებ, ხოლო წინა ნაწილისაგან ეს გამოყოფილია საკმაოდ ბუნდოვანი ოთხტაყვიანი იამბიკოთი (II 223,3—6).

მსჯელობა რიტორიკის, გრამატიკოსობისა და ფილოსოფოსობის შესახებ აგებულია გრიგოლ ნაზიანზელის მიერ წამოყენებულ დებულებებზე მის სიტყვაში ბასილ დიდის შესახებ («სიტყუაჲ ეპიტაფიად დიდისა ბასილისთჳს»). პეტრიწი არსად არ იხსენიებს გრიგოლის სახელს, მას მარტივად «ღმრთისმეტყუელს» უწოდებს და მისი სიტყვებიდან («ღმრთისმეტყუელი... იტყჳს დიდისა ბასილისთჳს») ნათლად ჩანს, რომ მას მხედველობაში აქვს ზემოხსენებული თხზულება გრიგოლისა.

რომ პეტრიწი თავის მსჯელობას რიტორიკის, გრამატიკისა

¹⁾ ემყარებით დილსის მითითებებს (H. Diels, Die Fragmente der Vorsokratiker, I 154).

და ფილოსოფიის შესახებ გრიგოლ ნაზიანზელის დებულ-
ბათა საფუძველზე ავითარებს, ეს ნათლად ჩანს მათი სიტყვების შე-
დარებიდან¹. პეტრიწს, მისთვის ჩვეული წესის მიხედვით, ჯერ მო-
ჰყავს გრიგოლის სიტყვები და შემდეგ აგრძელებს და მარტავს მათ.

1) რიტორიკის შესახებ პეტრიწი სწერს: «იტყვს [გრი-
გოლ] დიდისა ბასილისთვის, ვითარმედ

«ვინ იყო ეგე ოდენ რიტორიკ- Ἴς μὲν ῥητορικῆν τοσοῦτος, ἢ
ბრიე. რამეთუ ცეცხლებრითა ძა- πῦρ; μένος πνεύμασιν, εἰ καὶ τὸ
ლითა მბერველობდა თვნიერ რო- ἦσθ; ἀντὶ μὴ κατὰ ῥητορᾶ; ἦ;
მელ არა ვისგან მორცხუეობაჲ (Migne, PG 36, 528).

რიტორიკები არა აქუნდა მას? არამედ არცა კმობაჲ უშუერი, არცა ბოროტებაჲ, არცა მე-
ვაქერობაჲ მტყუვარობაჲ, არამედ რიტორი იყო ყოველთავე რიტო-
რებიერთა...» და სხვ. (იხ. ჩვენი გამ. II 223, 12—20)².

2) გრამატიკის შესახებ სწერია:

«ანუ თუ ვინ იყო ეგეოდენ Ἴς δὲ γράμματικῆν, ἢ γλῶσ-
ლრამმატიკოსობასა შინა, რომელი σῶν ἐξέληκται, καὶ ἰστορίαν
ესე მომხუეწულ არს ენისგან ყო- συγάει, καὶ μέτρον ἐπιστάσει,
ველსავე ბარბაროზებრობასა და καὶ νομοθετεῖ ποιήμασιν; (Mi-
გრიან-ყოფელ ექმნების ელადელთა gne, იქვე).

კმასა, და მოთბრობათა შეჰკრებს, ხოლო მოთბრობანი შემოკრე-
ბულნი სიბრძნე იქნებიან, და თითოსახეთა საზომთა იამბიკოთა
მუკლთასა ასწავებს, და ნაქ- მართა სიტყვერთასა განარჩევს,
რომელნიცა საკუთარნი იყვნეს ანუ შერყუნილნი და რომელნიცა-
კეთილად ანუ სხუებრ თანადასხმულ იყვნენ...» და სხვ. (ჩვ. გამ. II 223, 21—34)³.

¹) გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათათვის ვსარგებლობთ Mi-
gne-ის Patrologia Graeca, t. 36.

²) გრიგოლ ნაზიანზელის «სიტყუაჲ ეპიტაფიად დიდისა ბასილის-
თვის» ქართულად თარგმნილია ეფრემ მცირის მიერ და მისი ნუსხები დატუ-
ლია საქ. მუხ. ხელთნაწერებში A—16, A—209 და სხვაგანაც (იხ. კ. კეკელიძე,
ქ. ლ. ისტ. I, 280). რიტორიკის შესახები ნაწილი ეფრემის თარგმანში იწყება
ასე: «ვინმე რიტორიკები იყოდენ ცეცხლ-მბერველი მოიპოვა, დაღათუ სახე
მისი არა რიტორიკები იყო» (ხელთან. A—16, გვ. 288ა; A—109, გვ. 55).

³) ეფრემ მცირის თარგმანში: «ვინმე ლრამმატიკოსობაჲ ელდენ-ყო-
ფად ენათა, და შემოკრებად თბრობათა, და საზომის დადებად, და სჯულის დებად
გამოთქემათა» (საქ. მუხ. ხელთან. A—16, ფ. 288ა-ბ; A—109, გვ. 55).

3) ფილოსოფიის შესახებ:

«ეინ იყო ეგეოდენ ფილოსოფოსობითა, ესე იგი არის რაედენი რაჲ არს საქმითი და რაედენი მხედველობითი ფილოსოფოსობისა, ვის აქუნდა ეგეოდენი და რაედენი შთამოვალს სიტყვერთა მოქმედებათა მოსაჩლეობისათჳს და წინააღმდეგობითა წინადადებათა და გამოსაჩინებელათჳს, რომელსაცა განმსიტყუელობითად კელოვნებად სახელსდებენ. რომელი იგი ეგრე განიხილა და დაისწავა დიდმან ამან, ეიდრე უადვილესმცა ვინ შეუძლო განელაჲ განთქუმულისა მის კრიტეს შინაჲსა ლავეკრინთოჲსა... ეიდრე განლტოლჲაჲ საგდებთაგან და ბადეთა დიდის ბასილის სიტყუათასა, უკუეთუმცა სადმე საკმარ მისდა იქმნა ესე ვითარი აღმთხვეელობაჲ და მეტყუელებაჲ მომმახურებელობად მისსა შიმართ მეტყუელისა» (II 224,1—13)¹.

და ამის შემდეგ პეტრიწი განაგრძობს მსჯელობას «საქმითი» და «მხედველობითი» ფილოსოფიის შესახებ (II 224,15—22).

4) შემდეგ პეტრიწი განაგრძობს მსჯელობას მეცნიერების სხვა დარგების (ასტრონომის, მათემატიკის, მედიცინის) შესახებ:

«ხოლო ვარსკულაეთ-მრიცხუელობისაჲ და ქუეყანის-შზომელობისაჲ და მრიცხუელობითისაგან ესე ოდენი მიიღო, რაედენ ეერ შებრკოლებადმი მათ შორის ბრძენთა

Τίς δὲ φιλοσοφίαν τὴν ὄντως ἰψήλην τε καὶ ἀνα βίονοισαν, ὅση τε πρακτικὴ καὶ θεωρητικὴ, ὅση τε περὶ τὰς λόγικὰς ἀποδείξεις καὶ ἀντιθέσεις ἔχει καὶ τὰ παλαιώματα, ἣν ὅη διαλεκτικὴν ὀνομάζουσιν ἄς ῥῶον εἶναι τοὺς λαβύρινθους διέξελεῖν, ἣ τὰς ἐκείνου τῶν λόγων ἀρχὰς διαφύγειν, εἰ τούτου δεήσειεν (Migne, იქვე).

Ἀστρονομία δὲ καὶ γεωμετρία, καὶ ἀριθμῶν ἀναλογίαι, τῶσιν τῶν λαβῶν, ὅσον μὴ χλονεῖσθαι: τῶς περὶ τῶντα κομψοῖς· τὸ περιετὸν διέπτυσεν, ἄς ἀχρηστὸν

¹) ეფრემ მცირის თარჯმანში ფილოსოფოსობის შესახებ ასე იწყება: «ეინმე ფილოსოფოსობაჲ ნამდვლეე მაღალი იგი და აღმართ მავალი რაოდენი საქმითი არს და ხედვითი, და რაოდენი სიტყუათ-გამოჩინებითი და წინადადებითი და განწყობითი, რომელსა სიტყვსგებითად სახელსდებენ. ეიდრელა უადვილეს იყო განელაჲ ლავეკრინთოჲსა, ეიდრელა განელტოლჲაჲ მისთა სიტყუათა ბადისაგან [ბადეთა ბადისგან A—16] უკუეთუმცა ესე ჯერ იყო» (საქ. მუხ. ხელთნ. A—16, ფ. 238ხ; A—119, გვ. 55).

მათ და მკვერთავან. და სხუანი ნეშტნი განსთხინა, ვითარცა ყოვლად უემარნი ქრისტეანეთათსა» (ჩვ. გამ. II 224,22—25)¹.

«ხოლო კორცთა უძღურებამან პირველით ჰასაკითვე ვიდრე სიბერედმდე მის თანა აღზრდილმან და ღვთისა ბოროტ-მღებარეობამან და ამათ ზედა მოქენეობამან სენთ მოურნეობისამან საჭირო მისსა ყვეს მკურნალობაჲ. რომელიცა მკურნალობისა სიტყუერობით ვიდრემე მოიპოვა ფილოსოფოსობამან, ხოლო საქმიერობით ტკივილთ მოყუარებამან... და ამისთვის უკუე მიმღებელმან თავისა თვისისა სენთ მოურნეობად ანაგებად მოვიდა მკურნალობითისა კელოვნებისა. არა მაშინ სახილველისა სენისა და კელთა შინა ქონებულისა და უნდოჲსა გამოძიებასა ჰყოფდა მდაბიურთა და უსიტყუთა მკურნალთაებრ; არამედ მოძღურებულთაებრ ჰყოფდა და ფილოსოფოსურად², ესე იგი არს ვითარ იგი რაოდენსა რას მკურნალობაჲ ფილოსოფოსობს ბუნებათა და შეზავებათათს, და სნეულებათა დასაბამთათს, რაჲთა აქუნდეს სიტყუასა და მიზეზსა გამოცხადებად თითოეულსა სენისასა მფილოსოფოსებულთა.

გარნა რანი არლა რაედენნი ესე წარმოშობითქუმან ჩუეულებათა და ქებულებათა მიმართ ამის მამრი-

თის ეუსებე:ν ἐμ-ἐλουσ:ν (Mige ne, იქვე).

Ἰατρικῆν μὲν γὰρ καὶ ἡ νοσημάτων ἀρρωστίαν, καὶ νοσηκομίαν, φιλοσοφίας καὶ φιλοπονίας ὀνομαζόμενον, ἀναγκάσαι αὐτὸν πεπεισάσαι· ὅθεν ἀρξάμενος, εἰς ἕξιν τῆς τέχνης ἀφίκετο· καὶ ταύτης, οὐχ ὅση περιτὸ φαινόμενον ἔχει καὶ κάτῳ κείμενον, ἀλλ' ὅσον ὀργματικῶς καὶ φιλόσοφον.

Ἄλλὰ τὴν ταπεινότητα, καίπερ τηλικαυτὰ συγγένειαν, πρὸς τὴν ἕν τῷ ἦθει τοῦ ἀνδρὸς πένθευ-

¹) ეფრემის თარგმანით: «ხოლო ვარსკულავთ-მრიცხველობისა, და ქუეყანის-შობელობისა, და რიცხუთა შემოკრებისაჲ ესოდენი მიილო, რაოდენ არა შეირყოფდა მას შინა ნაშეცნაუთავან. ხოლო ნამეცნაევი იგი განაგდო, ვითარცა უემარი კეთილმსახურებისა მნებებელთათსა» (საქ. მუხ. ხელთნ. A—16, ფ. 288ხ; A—109, გვ. 55—56).

²) ეფრემ მცირის თარგმანით: «ხოლო მკურნალობაჲ და კორცთა უძღურებისა სენთ-კურნებაჲ სიბრძნის-მოყუარებისა და ტკივილთ-მოყუარებისა ღაყოფჲან საჭირო საგმარ მისსა ყვეს. ვინაჲცა იწყო და გუარად განმტკიცებულად კლოვნებისა მის მიიწია. და ესე არა თუ რაოდენ სახილველსა ამას აქუს და ქემღებარესა, არამედ რაოდენი სჯულდებითი არს და სიბრძნის-მოყუარებითა.

სათა. რამეთუ ამას თანა ცულ და
 ამაო სადმე იქმნენ მინიოსი იგი და
 რადამანთჳ...» (ჩე. გამ. II 225,30
 — 226,13)¹.
 იქვე).

ზემომოყვანილი ადგილები ცხადყოფენ, რომ იოანე პეტრიწის წყარო ბოლოსიტყვაობის დასკვნითი ნაწილისათვის არის გრიგოლ ნაზიანზელი. სქოლიოებში ჩვენ მიერ პარალელურად ამოწერილი ნიმუშები ეფრემ მცირის მიერ ნათარგმნი «ეპიტაფიისა» აგრეთვე ცხადყოფენ, რომ პეტრიწი ძველი (ეფრემის) თარგმანით კი არ სარგებლობს, არამედ საკუთარი „შეწყობით“ მოჰყავს ციტატები გრიგოლის სიტყვიდან.

ბოლოსიტყვაობის იმავე დასკვნითს ნაწილში მოთავსებული საკუთარი მსჯელობა „პეტრიწისა“ (შესახებ რიტორიკისა, გრამატიკისა და ფილოსოფიისა) მთლიანად მას არ ეკუთვნის. როგორც ირკვევა, პეტრიწს ხელთ ჰქონია გრიგოლ ნაზიანზელის სიტყვის კომენტარებიანი ვარიანტი.

როგორც ცნობილია, გრიგოლ ნაზიანზელს აღრევე (VI საუკუნიდან) გაუჩნდნენ კომენტატორები, რომლებიც მისი სიტყვების ცალკეული ადგილების შესახებ განმარტებებს სწერდნენ. ეს კომენტატორები არიან: ნონნე, (VI საუკ. დასაწყისი), მაქსიმე ამლსარებელი (VII ს.), ელია კრეტელი (IX—X ს.), ბასილი (X ს.), ნიკიტა სერონელი (XI ს. ბოლო), გიორგი აკროპოლიტე (XIII ს.) და სხვები (იხ. K. Krumbacher, GBL 137—138). ამათი განმარტებები, გრიგოლ ნაზიანზელის ცალკეული სიტყვებისათვის დაწერილი, ჩვენამდე მოღწეულია და, მართალია, ჯერ არ არის გამორკვეული ამ განმარტებათა ურთიერთდამოკიდებულების საკითხი და არც მათი კრიტიკული გამოცემა მოგვეპოვება, მაგრამ იმ გამოცემათა მიხედვითაც, რომლებიც ჩვენ ხელთ არის, უდავო ხდება, რომ იოანე პეტრიწს გამოუყენებია ზოგიერთი ამ განმარტებათაგანი. მოვიყვანთ მაგალითებს:

1) რიტორიკის შესახები მსჯელობა პეტრიწისა (II, 233 იწყება ჰომეროსის „ილიადიდან“ მოტანილი შედარებით: როგორც სამსახე იყო ცეცხლისმფრქვევი ლეგენდარული არსება ჰომეროსისა — თავით ლომს წარმოადგენდა ის, ბოლოთი ვეშაპს, ხოლო შუა ნაწილით ვაცს² — ისევე სამნაირია რიტორიკაო: ბჭობითი, სა-

¹) ეფრემის თარგმანით: ღარამედ რაჲ არიან ესე. დაღათუ ესოდენნი არიან წესიერებისა მის თანა კაცისა ამის სწავლულებისა, ვინაჲცა სიჭჳრ იყო კაცისა ამის თანა მეცადინობად მინოსი იგი და რადამანთჳ...» (საქ. მუხ. ხელნ. A—16, ფ. 288b; A—10b, გვ. 56).

²) ილიადა VI 179—182: — უძლეველი ქიშკრის მოკელა უბრძანა [ბელეროფონტს პროიტოსმა]: ქიშკრა იყო ღვთაებრივი ჯიშისა, არა ადამიანურისა: წინ

პაექრო და საზეიმო. «ომიროს ვიდრემე მბერველობაჲ ცეცხლებრივი თქუა პატრიკულისა თხისა სამად ზღაპრებულისა შვეცისათჳს: რამეთუ წინაჲთ იყო ლომ, ხოლო ბოლოთ ვეშაპ, და საშუალ ვაც. ხოლო ღმრთისმეტყუელი რიტორობისა ზედა დააწესებს ამას, ვინაჲთვან იგიცა სამად განიყოფების: თანამზრახველობისა, შეპაექრობისა და დღესასწაულობისა» (II 223,7—12). ეს შედარება ჰგულისხმობს გრიგოლ ნაზიანზელის მიერ ნახმარ გამოთქმას ბასილ დიდის ენამჭევრობის შესახებ (*παῖδος μέντις πνεύματος*¹ „ცეცხლის მფრქვეველი“); ხოლო თვით განმარტება უნდა მომდინარეობდეს ნონნეს კომენტარებიდან. ნონნეს ამოუკრეფია ცნობები გრიგოლ ნაზიანზელის მიერ იულიანეს წინააღმდეგ წარმოთქმულ სიტყვებში მოხსენებულ მითოლოგიურ არსებათა შესახებ და საგანგებოდ განუშარტავს² თითოეული მითი. ნონნეს ამ კომენტარებში ერთ-ერთ თავად მოყვანილია

Περὶ τῆς Πατρικικῆς χιμαίρας.

Πατὰρὰ πόντις ἐστὶ τῆς Ἀσσίας. λέγεται δὲ, ὅτι ἐν ταύτῃ ἐστὶν ὄρεα. ἐν ᾧ ὄρει ἦν ψιφίον. ἢ πρῶτον μὲν ἦν ψιφίον, ἠποθὲν δὲ βράζων, μέση δὲ ἦν χιμαίρα³. ἐξ ἧς χιμαίρας πῦρ ἐκ τῶν σωματῶν ἀποδίδοται... (Migne, PG 36, 1012).

პატრიკული ქიმერის შესახებ.

პატარა არის ლიკიის ქალაქი, აზობენ, რომ იქ არის ერთი მთა; ამ მთაზე იყო ერთი მბეცი, რომელიც წინ იყო ცხოველი (ლომი). ბოლოში ვეშაპი, ხოლო შუაში ქიმერა; ამ ქიმერას პირიდან ცეცხლი ვამოსდიოდა.

ფეიქრობთ, ცხადი უნდა იყოს პეტრიწის დამოკიდებულება ნონნეს (ან ბასილის⁴) ტექსტისაგან: სხვაგან მოხსენიება „პატრიკულისა თხისა (ქიმერისა)“ არსად ჩანს⁵. ჩვენამდე მოღწეულ

ლოში, ბოლოში ვეშაპი (*βράζων*), შუაში ქიმერა (*χιμαίρα*); საშინლად სუნთქავდა მგზებარე ცეცხლით“.

¹) იხ. ზემოთ (გვ. XXV1) მოყვანილი ადგილი გრიგოლის სიტყვიდან.

²) მითების ერთი ნაწილი ქართულშიაც არის ცალკე ამოკრეფილი და მოთავსებული გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათა შემცველ ხელთნაწერებში (A-16, A-109) სათაურით: „ზღაპრობანი, რომელნი საწარმართთა წიგნთაგან პირველად მოუყენებიაან წიგნთა შინა თჳსთა წმიდასა და ღმრთისმეტყუელსა გრიგოლისს“. ეს „ზღაპრობანი“ გამოსაცემად დამზადებული აქვს პ. ი. ნ. გოროყეას; იხ. მისი გამოკვლევა „რუსთაველის ეპოქის სალიტერატურო მემკვიდრეობა“ („რუსთაველის კრებული“, ტფ. 1933), გვ. 51, შენ. 1.

³) იმავე ნონნეს სხვა მოთხრობაში სწერია: *πρῶτον μὲν ἦν ὄρεον, ἠποθὲν δὲ βράζων, ἠποθὲν δὲ χιμαίρα* („წინ იყო ლომი, ბოლოში ვეშაპი, ხოლო შუაში ქიმერა“).

⁴) მოკლე განმარტება „პატრიკული ქიმერის“ შესახებ მოიპოვება აგრეთვე ბასილის სქოლიოებში: „ჰომეროსით მას სამი თავი ჰქონდა: წინ [იყო] ლომი ბოლოში ვეშაპი, შუაში ქიმერა“ (Migne, PG 36, 1116).

⁵) ამის შემდეგ ნათელი ხდება, რომ ილიანე პეტრიწის სიტყვებზეა

„ზღაპრობან“-ში ეს თავი „პატრიკული ქიშერის შესახებ“ არ ჩანს¹, მაგრამ გრიგოლ ნაზიანზელის სიტყვის („ეპიტაფიის“) ქართული თარგმანის იმ ადგილს, სადაც სწერია «ცეცხლმბერველი მოიპოვა», არშიაზე სქოლიო აქვს: «ცეცხლ-მბერველობასა სახედ შემოღებითა იტყვს ზემოთქუმულისა მის ზღაპრობითისა ჰიმერაჲსაჲთა, რამეთუ რაჲ იგი მუნ ომიროს ჰიმერაჲსათჳს თქუა, მისევე

აგებული შეავთელის ნ. ოდა (ნ. მარის გამოცემით გვ. ლე):

პატრიკულისა

ხედვის უფალ ხო

სიწლოთ სიხშოსა.

უთქვამს ებელთა

მეძიებელთა

შენთვის პროკლე

და ღიადლობსა.

¹) მაგრამ არის თავი აქილასთასტუსს, რომელშიაც მოხსენებულია ესამცხოველი მკეცი». მისი ბერძნული დედანი მოთავსებულია იმ კრებულში, რომლის შედგენა მიეკუთვნება ნონნეს. ქართული ვარიანტი ზოგან განსხვავდება ბერძნულისაგან.

მერვე თბრობაჲ არს ანუ პილასოსთჳს, ანუ ველლეროფანტისთჳს, რამეთუ ორივე ესე საეკუველ არს. რამეთუ თბრობაჲ იგი ეუე არს. რამეთუ მამულსა ველლეროფანტისსა აღმოეცენა მკეცი რაჲმე სამცხოველი, რომელსა წინა-კერძოჲ იყო ღომისაჲ, და უკუანა-კერძოჲ იყო მფრინველისაჲ, ხოლო საშუალი მისი მფრინველ. ვინაჲცა მძვნარედ განხრწნიდა სოფელსა მას ლუკიელთასა, სადა იგი მეფობდა პრეტოს, რომელმან უბრძანა ველლეროფანტის მოკლვაჲ მკეცისაჲ და, რომელსა ეწოდებოდა ჰიმერაჲ, მს შევათაგან მისთა აღმოეცინებოდა ცეცხლი, რომლითა ძნად მოსაკლავ იყო. ხოლო ველლეროფანტი ღმრთისა მიერ განმარჯულებითა პოვა ცხენი პილასოჲ, რომლისათჳს ითქუმოდა ქონებაჲ ფრთეთაჲ, და წყალი დამოსწუთოდა ბრჭალთა მისთა. ვინაჲცა მის მიერ მოუკლა ბრძოლად მკეცსა მას, და თანაშემწედ აქუნდა ფრთოვანება იგი ცხენსაჲ, ფრთოვანებისათჳს მკეცისა, და დადვა წუერსა ჰორლისა თვისისა გრგოლი ტყვისაჲ და შთაუგდო იგი პირსა მკეცისა მის ჰიმერად წოდებულისასა, რომლისა მიერ აღმომდინაროა ცეცხლითა განიდნო ტყვი იგი, და მყის მოაკუდინა მკეცი იგო» (საქ. მეხ. ხელთნ. A—16, ფ. 333ა; A—109 გვ. 85).

Περὶ τοῦ Πηγῶσου.

Τῆς Πατρικῆς χιμαίρας ἀναφύσεως, περὶ ἧς μέμνηται καὶ οὗτος ὁ θείος Ἱεροφόρος ἐν τοῖς Σηλητεύταισις, ἐν ἱστορίᾳ πεντηκостῆ, καὶ λυμαιομένης τῆς χάριος τῶν Λυκίων, καὶ τοῦ Προΐτου βασιλεύοντος τῆς Λυκίας, προσεσάχθη ὁ Βελλεροφόντης ἀποκτείνει τὴν Χιμαίραν. Ἦν δὲ τὸ ψηφίον, ὡς ἀκείσοι παρεσησάμεν τοιοῦτον ἀρθσθίε μὲν λέων, ἢ πεισθίεν δὲ δόρακων, μέσον δὲ Χιμαίρα· ἔξ ἧς χιμαίρας τὸ πῦρ ἀνεδίδετο. καὶ ἦν δυσάλωτον τὸ ψηφίον. Τὸν ἑταρον οὖν Πηγῶσον ἐκ θεῶν εὐδύν ὁ Βελλεροφόντης, ὃς ἐλέγετο ἔχειν πτερά, καὶ ὑδωρ ἀπὸ τῶν ὑνύχων ἀποστράζειν, κλῆθῶν, σὺμμαχον εὐδύν τῆν λεύσιν τοῦ ἑταρου, διὰ τὸ εἶναι πτερωτόν, ὡς εἶπον, καὶ σφαιρῶν μολεῖκθου πτεριμείξ ἐν τῷ ἀγκρῶ τοῦ δόρατος, ἀπὸς Βελλεροφόντης ἐνέβαλεν εἰς τὸ στήρα τῆς Χιμαίρας, καὶ ἀπὸ τοῦ πτερός διεκῆθη ὁ μολέκθος, καὶ ἀνέβλε τῆν Χιμαίραν (Migne, PG 36, 1061).

რიტორებისათვის ვითენიმე შემოიღებენ, ვითარმედ ამისსაცა კელოვ-
ნებასა რეცა ცეცხლ-მბერველობისა ძალი აქვს უბრძოლველობისათვის
და დაუპრობელობისა» (საქ. მუზ. ხელთნ. A—109, გვ. 55, სქო-
ლიო). ვის ეკუთვნის ეს სქოლიო, ბერძენ კომენტატორს თუ ეფ-
რემ მციოჩეს, ჯერ-ჯერობით არა ჩანს¹, მაგრამ ვფიქრობთ,
რომ იოანე პეტრიწი ამ კომენტარებსაც იცნობს, ისევე, რო-
გორც ის იცნობს სხვა სქოლიოებსაც, რომლებიც „ეპიტაფიის“
იმავე და მომდევნო გვერდებზეა მოთავსებული.

2) რიტორიკის სამსახეობაც მომდინარეობს გრიგოლ
ნაზიანზელის სიტყვის კომენტარებიდან:

<p>იოანე პეტრიწი</p> <p>«იგიცა სამად განიყოფების: თანამზრახველობისა, შეპაექრობისა და დღესასწაულობისა» (ჩე. გამ. II 223,10—12).</p>	<p>ეფრემ მციოჩე</p> <p>«სამნი სახენი არიან რიტორე- ბრისა სწავლულებისა გამომეტ- ყულებისანი— თანაგამზრახობი- თი და სადღესასწაულობითი» (საქ. მუზ. ხელთნ. A—16, გვ- 280ა).</p>
--	--

3) გრამატიკოსობის შესახებ ნაწილში (II 223,21
შმდლ.) გრიგოლ ნაზიანზელის სიტყვიდან მოტანილ ციტა-
ტას (იხ. ზემოთ, გვ. XXXVI) პეტრიწი ურთავს თავის განმარტებას.
(II 223,26—34). ასევე მოიპოვება განმარტება «ლრამმატიკოსობი-
სათვის» ეფრემ მციოჩის თარგმანთან დართულ სქოლიოებში:

«ლრამმატიკოსობისათვისი არს ელენ ყოფაჲ ენათაჲ. რაჲთა
განარჩევდეს თითოეულსა ნაწილსა მათსა, ვითარ რაჲმე შეჰკავს ად-
გილ-ადგილობასა სიტყუათა და უბნობათა სოფლიოთასა მათ თანა
შეზავებად და კუმევად ღრმათაცა და საწარმართოთა სიტყუათა,
რაჲთა განიგონებდეს თქუმულსა და მიუგებდეს კითხულსა.

«მსეცა ღრამმატიკოსობისათვისი არს. არა ხოლო ყოველსავე
საზღაპროსა თხრობასა კელოვნებით მიცემად და შემოკრებად, არა-
მედ თხრობასა მას შინა მყოფთაცა ლექსთა წიგნურისა სიტყუსათა
არა უმეტრებად, ვინაჲთგან არა ხოლო ყოველსავე გულისკმის-ყო-
ფითსა და სახისმეტყუელებითსა ძალსა უმეტარ ვართ, არამედ მრავალსა
რას თვთ ლიტონად სიტყვთ ოდენ კუმევესა მათსა დაეაკლ-
დებით.

«მსრეთ უქმს ღრამმატიკოსსა უწყებად და ცნობად ძალსა სი-
ტყუათასა, რაჲთა მეუფებრ ზედამდგომელ და მბრძანებელ იყოს

¹) აქაც და ჭეშმთაც მოყვანილ პარალელებში იოანე პეტრიწის
„განმარტებიდან“ და გრიგოლ ნაზიანზელის სიტყვის კომენტარებიდან
ჯერ-ჯერობით ყოველთვის არ ირკვევა, თუ რა ეკუთვნის ბერძენ კომენტატორს
და რა ეკუთვნის ეფრემ მციოჩეს.

მათა მათ განტენათა და შემოკრებათა. და ადგილსა თითოეულისა მარტულათა და ნაწილთასა, ვითარცა ბანაკოებანად განწყობილსა, მისცემდეს თითოსახისაებრ გამოთქუმულთა სიტყვს-მზომელობისა და ყოელისა მუკლედობათაგან კუეთისა და შედგომისა და სხვსა სიტყვთა კელოვნებისა შეწყობად და კრძალულებით ცნობად» (საქ მუხ. ხელთნ. A—109, გვ. 55, არშიაზე).

აქ პეტრიწისა და ეფრემ მცირის განმარტებები სრულიადაც არ ხედება ერთმანეთს გამოთქმების ან აზრების მხრით; ისინი ხედებიან ერთმანეთს მხოლოდ საკითხების დასმაში, სახელდობრ, რომ მწიგნობარი უნდა არჩევდეს იმას, თუ სად რა სიტყვა იხმაროს და როგორ ყოველ მარტულსა და ნაწილს სიტყვისას თავთავისი ადგილი უნდა ჰქონდეს მიჩენილი¹.

4) ფილოსოფიის შესახებ მოცემულ განმარტებას, რომელიც გრიგოლ ნაზიანზელის სიტყვიდან არის ამოღებული (იხ. ზემოთ გვ. XXXVII), მოსდევს იოანე პეტრიწის საკუთარი მჯსელობა: «ხოლო შენ იხილე ჩემდად, თუ ვითარ ღმრთისმეტყუელი ყოველსა ფილოსოფოსობასა უწამებს მეგობარსა თვისსა ბასილის, რამეთუ ფილოსოფოსობა ანუ ბუნებით-მეტყუელებს და ითქუმის მხედველობითად; ანუ ქცევათა და ჩუეულებათა შეამკობს და ითქუმის საქმითად; ანუ სიტყვებებითა წინააღდგომობით წინადადებათათვის შთამოვალს, რომელთა მიერ შექმზადებს ვიდრემე შესატყვისსა სჯულთა თვისთასა და რაჲცა იგი ენებოს, ხოლო უკუნ აქცევს წინააღმდგომთასა და იწოდების წინააღდგომაჲ მეტყუელებითად და განმსიტყუელობითად. ესე ყოველნიო, იტყვს, წარმართნა დიდმან ბასილმან» (ჩე. გამ. II 224, 13—22). ამავე საკითხებზეა მსჯელობა ეფრემ მცირის თარგმანთან დართულ სქოლიოებში:

¹) აქ ყურადღებას მივაქცევთ ერთ ჩამონარქვანს, რომელსაც ხმარობს პეტრიწი: «ღრამმატიკოსობაჲ არს გამომძღელი მოქმედთაჲ (მოქმედი—*ποιητής*) და აღმწერელთაჲ, ვითარცა მრავალთა რათმე ზედა გამოთქუმელობისა, და გამოაჩინებს მოქმედებითა სახეთა, თუ ვითარ ჯერ არს გამოთქემა, და ენათ-მეტყუელებათა და მატანთა მთქმელობასა გარდასცემს და მზა-მეტყუელებათა, ესე იგი არს სახელისაგან თარგმანებათა მოიპოებს და შესატყვისობათა გარდმოსცემს, და უმჯობესი არს ნაქმართა განმრჩეველობაჲ» (ჩე. გამ. II 223, 28—34) განმარტება, მოცემული სიტყვისათვის «მზა-მეტყუელებათა» (ესე იგი არს სახელისაგან თარგმანებათა მოიპოებს» და სხვ.), ცხად ჰყოფს, რომ აქ იგულისხმება ბერძნული ტერმინი *ἐπιμορφία*, ხოლო ამ ტერმინის გადმოქართულებისას პეტრიწს შეეძლოა მოსულია, რადგან *ἐπιμορφία*-ში პირველ ნაწილად ამოუკითხავს სიტყვა *ἐνομο* („მზა“) ნაკვლად სიტყვისა *ἐλεος* („ნამდვილი მნიშვნელობა“, „ძირის წარმოშობა“) (საშუალ ბერძნულში ხშირია ორთოგრაფიული აღრევა *ἐ,σι*, რადგან ორივე გამოითქმოდა ოთვორც *πζ*¹).

«სამ სახელ განაჩინებენ ფილოსოფოსობასა: ხედვითად და საქმითად და სიტყვერებითად, ხოლო ვიეთნიმე ორლანობითადცა. და ერთსა მას ნაწილსა მისსა, რომელ არს სიტყვერებითი, კულად განაქოფენ: გამოჩინებითად, და გამოთქუმითად, და მესობრძნობითად, ვინაჲცა დიდი ესე მოძლუარი შემდგომად ხედვითისა და საქმითისა იტყვს, ვითარმედ «რაოდენი არს სიტყვთ გამოჩინებითი და წინადადებითი და განწყობითი, რომელსა სიტყვს-გებითად სახელსდებენ». გამოჩინებითთა უკუე გამოცხადებადობასა მოასწავებს. და წინადადებითთა თანა აქუს წინაგანწყობითიცა, რომელსა სიტყვს-გებად სახელსდებენ. ხოლო არა ერთად შემოკრებილად ყოველსავე სიტყვერებითსა სიტყვს-გებად იტყვს. რომელი ესე ვითარმცა თქუა მან, რომელმან ყოველთასა უფროჲს უწყოდა, ვითარმედ გამოთქუმითი იგი არა ყოველსავე სიტყვს-გებელისა მიმართ ჰყოფს სიტყუასა, არცა საგონებელისა ვისმე მიმართ, რამეთუ სიტყვს-გებაჲ სხვსა მიერ აღძრული არს კეშმარიტად და სხუათა-მიერთთა საგონებელობათაგან შემოკრებების, არამედ შემოღებითა არს სანდა კეშმარიტად შემოსაღებელსა საქიროთა და თვთ მოგონებულთა პირთაგან გამოჩნდების. არცა საჩინოთაგან და საგონებელთა, არამედ რომელი კეშმარიტად იყენეს, თვთ მათგან ოდენ განიწესების, რამეთუ აქუს რაჲმე მესობრძნობითსა სიტყუაჲ, რაჲთა ნუ უკუე და საზოგადო სახელ იყოს ამათ ყოველთა. ხოლო გამოჩინებითსა ესე აქუს საქმედ შემოკლებულად თქუმულად, რაჲთა ბრძნად იტყვს ბრძენსა, რაჲმს თანა შეატყუეს იგი უგრძნოჲსა მიმართ და უსწავლელისა, რაჲთა არა ვითარმედ სულელისა. რამეთუ არცალა ჯერ არს გინებულ-ყოფაჲ აზნაურებასა ბრძნისასა ესე ვითართა გამოსაჩინებელთა მიერ. ვინაჲცა დიდმან ამან მოძლუარმან არა ყოველისავე სობრძნის-მოყუარებისა და ფილოსოფოსობისა სახელად თქუა სიტყვს-გებითი, არამედ მის და დიდისა თქუმაჲ თვს ეყვის. ხოლო წინააღ-ღგომითთა სიტყვს-გებითად, ხოლო წინაგანწყობითთა მესობრძნობითად, გინათუ შემოკლებულად სიტყვს-გებითისა მიერ თქუნა ორნივე. რამეთუ აქუს რაჲმე თვსებაჲ სიტყვს-გებითისა მიმართ მესობრძნობითისა ვითარცა ზემო ითქუა..» (საქ. მუხ: ხელთნ. A—109, გვ. 55, სქოლიო).

5) ვარსკვლავთ-მრიცხველობის შესახებ გრიგოლ ნაზიანზელის სიტყვიდან მოყვანილ ციტატას მოჰყვება შემდეგი განმარტება:

«რამეთუ წმიდამან ბასილი ვარსკვლავთა იგი თხზვანი, რომელთა ნიერ მოსპობილ იქმნების მათდა-ნი მხედველთა და შედგომილთა

'Αστέρων μὲν... πλῆθος καὶ
εὐχίματα, δ' ἄν ἀναρῆται· ἢ
πρόσθεται, καὶ γίνονται καὶ ἐμπαρ-
μένῃ, καὶ τὰ ἀπαιτῆσαι· καὶ

მიერ წინმოუარნობაჲ ღმრთისაჲ და შობასა და ბედსა და სუესა და შესრულებათა რათმე და ქცევასა ვარსკულაგეთასა მიმცემელობაჲ მყოფთა და ქმნულთაჲ, ვითარცა ყოვლად წინააღმდგომი ღმრთისაჲ განწერწყუა და განიშორა; ხოლო ცნობაჲ ოთხთა ეამთა ქცეულები-საჲ, თუ ვითარ იქმნებიან განწყე-სებულისა მისგან მნათობთა მოძრაობისა და ღმრთის-მიერისა წესიერებისა ზეციერთაჲსაგან დაკვრე-ვებაჲ დამბადებელისაჲ და ზომი-საებრ მნათობთა ზათ ხიშანებისა გამომკულეველობაჲ, რომელნი ნო-ტიობასა ცხად ჰყოფენ ანუ უნო-ტიობასა, გინა ქართა მძრველო-ბასა ანუ სხუასა რასმე ესე ვითარსა — ესე არა განავდო, არამედ შეიწყ-ნარაჲ (ჩვ. გამ. II 224,30—225,7).

ბერძნული კომენტარი ეკუთვნის უცნობ ავტორს.

6) მინო სისა და რადამანთის ხსენებაზე (იხ. ზემოთ გვ. XXXIX) იოანე პეტრიწი მოგვითხრობს მათ შესახებ მითს. რომელიც ემყარება ნონნეს კრებულში მოცემულ მოთხრობას Περὶ τῶν Ἡλυσίων ἀνέμων (Migne, PG 36,1041). ეს მითი მოი-პოვება წაგრეთვე ეფრემ მცირის „ზღაპრობებში“, მაგრამ ის არ წარმოადგენს დღეს ჩვენს განკარგულებაში არსებული ბერძნული ტექსტის თარგმანს; არც იოანე პეტრიწის ნაშრომში დაცული ტექსტი ამ მითისა მისდევს ბერძნულ დედანს.

ეფრემ მცირე

«მეათხუთმეტე თხრობაჲ არს მინოოხსა და რადამანთოხსათჳს, ესე იგი არს მინო და რადამანთო ითქუმიან ძედ დიოხსა. მინო იყო სჯულის მდებელად ჩენილი მამის-გან, ხოლო რადამანთო მსაჯულ-სამართლისა, რომელსა მამისგანვე ესწავა სიმართლე. ამისთჳს უკუე იტყვან გამომეტყუელნი და თვთ პლატონცა, ვითარმედ მორაჲკუ-

კა: τὸν τῆς φεραῆ τὸν ἀστραὸν ἐ-
δὴνα: τὴ ζῆτα καὶ τὴ γινόμενα
ἐξέπτυσσε. τὸ δὲ εἰδέναι, πῶς γί-
νεται αἱ τῶν τεσσάρων ἰσῶν
ἐναλλαγῆαι ἐν τῆς τεταγμένης
τῶν φασήρουσιν ἀνίσεως, καὶ τὸ
ἐν τῆς ἀρμενίας τῶν ἀβρα-
νίω, τὴν θεματογραφίαν: φασμάται,
καὶ τὸ σταυμέτρως τὴ ἀπ' ἀν-
τῶν σήμεια περιεργάζεσθαι,
ἐπεμψεῖαν θελήσαντα ἢ ἀγχεῖν
ἢ πνευμάτιον ἀνίσειν ἢ τὴν το-
σαντα, ὅτι ἀπίσταται, ἀλλὰ περι-
σεδῆξαι (Migne, PG 36,911).

პეტრიწი

რამეთუ ამას თანა ცულ და ამაო-
საღმე იქმნენ მინო სისი იგი და
რადამანთჳ, რომელთა იტყვან
ელენნი, ვითარმედ ძენი იყვნეს
დიოხსნი, და თითოეულმან
მამისა თჳსისაგან პატივი მიიღო:
მინოს ვიდრემე განმკაცრებული
სჯულის-მდებელობაჲ, რომელნი
ესე ღირს ყვნეს პლატონიეთ
სამოთხეთა ასფოდელოან-

დეს ესენი, ვერ ეუფლა მათ ბნელი, არამედ ჰალაკმან ნეტართამან და ველმან ილკსიოჲსამან შეიწყნარნა იგინი. ხოლო სახელი ილკსიოჲსაჲ, რომელ არს ალკსიოჲ გინა აპოლკსიოჲ¹, ესრეთ გამოითარგმანების, ვითარმედ «განსასუენებელი უჯაქოჲ», ესე იგი არს ადგილი კსნილი და თავისუფალი ტანჯუათაგან. ხოლო ასფოდელტოჲ სახელი არს მწუჟანვილისაჲ, რომლისა სული სულნელ და ფერი შუენიერ და ძირი მისი წამალ სარგებელ» (საქ. მუხ. ხელთნაწერი A—16, ფ. 335ა; A—109, გვ. 87—88)².

თა, ესე იგი არს სამოთხეთა, რომელთა შინა მრავლად არს ასფოდელტოები, რომელ არს ყოვლად სარგებლიან შუენიერები ნერგები, ასფოდელტოდ სახელდებული. ხოლო ღირს ყვნეს იგინი ველთაცა ილკსიოჲსთა, ესე იგი არს ქუეყანასა რასმესაშუებსა უბრწუნელსა, რამეთუ ილკსიო უჯაქოდ და განკსნილ თავისუფლად ითარგმანების. ხოლო ესრეთ ამათ სახელსდევს ჩუენისა სამოთხისაგან გამო სწაელულთა მპარველობითგან მოსეანთა წიგნთაგან, დალათუ სახელითა სამოთხისაჲთა განსხუაკმადეს, რამეს უწოდოს მას ველად ილკსიოჲსად და სამოთხედ ასფოდელტოსად (ჩე. გამ. II 225, 19—26).

7) ლაბირინთის შესახებ მოყვანილ ციტატაში (იხ. ზემოთ გვ. XXXV¹) იოანე პეტრიწს ჩართული აქვს განმარტება: «რომელი იგი იყო ქუაბი მრავალხრახნილად ქცეული და ძნიალ წიაღსაველი და ძნელად გამოსაველი». ეს განმარტება ამოღებულია იმავე ნონენს კრებულში მოთავსებული მითიდან:

ეფრემ მცირე

ნონენე

მეთათხმეტე თხრობაჲ არს ლავკრინთოჲსათჲს. ლავკრინთოჲ მთაჲ არს კრიტისაჲ და მას შინა ქუაბი მღვმოვანი, ძნელი შთასაველად და აღმოსაველად, სადა შთავდებულ იქმნა

Περὶ τῆς λαβυρίνθου.

Ἐν τῇ Κρήτῃ τῇ νήσῳ ἕρως ἔπειν, ἐν ᾧ σπήλαιον ἀνερῶδες, καὶ δῆσοιδον περὶ τῆν ἀλάσοιδον, καὶ δασοχερὲς πᾶν περὶ τῆν ἀν-

¹) ღინა აპოლკსიოჲ აკლია A—109-ს.

²) ბერძნული ტექსტი: Ἰσοπερ ὁ χειριστικὸς ἰσως ὑπογράφει τὸν εἶναι τοιοῦτον. οὕτω καὶ οἱ Ἕλληρες ὑπογράφουσι τινα χῶρον. ἢ καλοῦσι Μαζάρον νήσον. Καλοῦσι δὲ αὐτὸν καὶ Ἠλύσιον πεδίον, παρὰ τὸ Ἠλύσιον εἶναι τὸν ἄνθρωπον, ἔχει δὲ τὸν δικαστικὸν ἀξίαν. καὶ δικάζων τοὺς ἐν Ἠλῶν καὶ τοὺς μὴ ἀξίους καλοῦσι. πέμπει παρὰ τὸν Κωκροῦν καὶ τὸν Πρωκλεῖ-Μονταροῦν δι' ἀγαθὴν ἐπισημῶν, παρὰ τὸν Μαζάρον νήσον (PG 98, 1011).

მინატაეროს. და ვინაჲთგან ძნელ იყო განვლავ ლავკრინთოჲსაჲ, ამის-თვსცა აწ ღმრთისმეტყუელმან სახელ მოილო ძლიერებისა და განუ-ლტოლველობისა დიდის ბასილის სიტყუათასა. არა ხოლო ესე, არამედ ბადესაცა რასმე იტყვს, რომელსა შეიქმან მსხვლთა საბელთა მიერ სანადიროდ ლომისა, დათვსა, ირმისა და სხუათა უძლიერესთა მკეტთაჲ (საქ. მუზ. ხელთ. A—16, გვ. 334b; A—109, გვ. 87).

ამრიგად, სრულიად ცხადია, რომ ბოლოსიტყვაობის უკანასკნელი ნაწილისათვის იოანე პეტრიწს წყაროდ გამოყენებული აქვს გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებები და მათ შესახებ დაწერილი კომენტარები. მაგრამ რამდენადაც ჩვენ ვთქვით ზემოთ, რომ ბოლოსიტყვაობის უკანასკნელი ნაწილი დანარჩენ ნაწილს მოწყვეტილად ჩანს შინაარსობლივად, შეიძლება აღამიანმა იფიქროს, თითქოს ეს უკანასკნელი ნაწილი არც ეკუთვნოდეს პეტრიწს. მაგრამ გრიგოლ ნაზიანზელისა და მისი კომენტატორების გამოყენებას პეტრიწის მიერ ჩვენ ვხვდებით ჩვენი ძეგლის სხვა ნაწილებშიაც, როგორც იმავე ბოლოსიტყვაობაში—ისე თავთან კომენტარებშიაც.

1) ბოლოსიტყვაობის ერთ თავში, რომლის სათაურია «ბოროტთა უარსობისათვის» (II 212, 12—215, 2), მსჯელობაა ბნელისა და ნათელის შესახებ; აქ იოანე პეტრიწს მოჰყავს აზრები ჰესიოდესი, პლატონისა, მანისა და სხვათა და ამბობს: «რომელთა და ისიოდოსცა მოქმედი (πινητής) თან მიუკმობს მეტყუელი: იყო ოდესმე ხაროჲ და ერეოჲ, ვინაჲ ესეობს რური და საწყმედოჲ უკუნობითა, რომელი მბადმან გაადღეა ღმრთისმეტყუელებითთა გუართა ნივთსა ზედა წარმობეჭდვითა; და ზედ კუალად: ვინ ღმერთი თვნიერ და ერთი მიზეზი ყოველთაო. ვინაჲ და ნათლებრ ბრწყინვალედ და თან დაედასებიან მას პლატონ და პლატონურნი მონაცვალენი საყდართანი ყოველნი, და მანენს, და ყოველთა წვალეებისა მისისა თანმისუმურთა, რომელნი ორთა წარპრევდეს მიზეზთა ვითავე კეთილისასა, ესთავე და წინმეწყვისა ბოროტისასა...» (ჩე. გამ. II 213, 4—13). ჰესიოდეს შესახებ ნათქვამი, რომელიც ქართულში გაუგებარია («იყო ოდესმე ხაროჲ და ერეოჲ»), იქნებ გასაგები გახდეს, თუ დავეუშვებთ, რომ აქ ტექსტი შერყვნი-

δ ο ν· ἐν ᾧ λέγεται ὁ Μινώταυ-
ρος; ἐμπίληθῆναι. Ἐπει ὅν ἔσ-
χερὲς τὸ ἐκβῆναι τοῦ λαβύριν-
θου, ὅν ὁ Φεῖος Γρηγορίου ἔλα-
βεν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ λόγου τῶν ἀφ-
ύκτων, ὡν οὐδεις ἠδύνατο ἐκφυ-
γεῖν, ἀλλ' ἠλίσκετο. Ἐπιφέρει δὲ
καὶ τὰ: ἄρα· ἄρα· ἄρα· ἄρα· ἄρα·
ὅς ἐστιν εἰδὼς δικτύου παχυσχίνου, ὁ ἐσ-
τάει πρὸς μίθραν λέοντος, ἡ ἄλ-
λου τῶν ἰσχυρῶν ζώων (Migne,
PG 36, 1064).

ლია და უნდა ყოფილიყო იყო ოდესმე 'ხაოა და ეთროია' (იყო ოდესლაც ქაოსი და ეთერი), რაც მოგვაგონებს ნონნეს კომენტარების ერთ ფრაზას, პესიოდეს შესახებ ნათქვამს: *θὺν ἔχ τὸν χάος καὶ ἔχ τὴν αἰθέρα ἐγενηθήθ' ὁ θεὸς* (Migne, PG 36, 1025 *Περὶ τῆς τῶν Ἑσόδδου Θεογονίας*); რაც შეეხება პლატონისა და მანიქველების შესახებ ნათქვამს, ის მთლიანად ამოღებულია პეტრიწის მიერ ელია კრეტელის კომენტარებიდან, სადაც ვკითხულობთ:

ἄσπερ δὲ Πλάτων καὶ οἱ περὶ როგორც პლატონი და მისი
 τούτων... ἰντα καὶ Μανιχαῖσι, მოწაფეები,... ისე მანიქველნიც
 δὲσ ἀρχὰς ληρόντες, ἀγαθὸν καὶ ორ საწყისზე ცულ-მეტყველებენ,
 κακὸν, φῶς καὶ σκότος, ἀγέννη- კეთილზე და ბოროტზე, ნა-
 τὸν τὸ σκότος; ἐσάγουσιν¹ (Mig- თელზე და ბნელზე, და აღუგე-
 ne, PG 36, 900). ბელი ბნელი შემოაქვთ.

2) გამოთქმაც აულუმპინათა ძლევანი», რომელსაც პეტრიწი ხმარობს ქართველ მწიგნობრებთან კამათში (ჩე. გამ. II 219,26) უნდა მომდინარეობდეს გრიგოლ ნაზიანზელისა და მისი კომენტარების ტექსტებიდან. ასე გრიგოლის ერთი სიტყვის («სიტყუაჲ მაკაბელათაჲს») ეფრემ მცირისეულ თარგმანს არშიაზე უწერია: «ესრეთ უწოდიან ულუმპიურთა საბრძოლითა მძლესა: ულომპიო მძლედ: ვითარცა ულუმპიანი მძლესა» (საქ. მუხ. ხელთნ. A—16, ფ. 329b)².

3) ჩვენი ძეგლის რამდენსამე ადგილას ლაპარაკია მეხუთე ელემენტზე: ოთხი კავშირის—ჰაერის, წყლის, მიწისა და ცეცხლის—გვერდით საუბარია ცის შესახებ:

II 53, 10 «დალათუ მეხუთისა არსებისა და უბრწომაჲსა, მაგრა სხეულეე...»;

II 211, 18-19 «ვინაჲ მუნით იწყე მეწარმოემან და მეხუთისა მის არსებისათჲს, რომელსა ჩუენ ცად უწოდოთ, და ყოველთა სამკთა მისთჲს»;

II 211, 31-32 «აწ წინმეტჲე იბუნებათმეტყუელებს მეხუთისა მის არსებისათჲს, რომელ არს ყოველივე მემკუეეობაჲ ცისაჲ»;

II 215, 23-24 «ვითარ შენაკუთებაჲ ესე და შესფეროებაჲ

¹) კომენტარი ეხება გრიგოლის XXIX სიტყვის ერთ ადგილს.

²) სკოლიო მიეკუთვნება გრიგოლის სიტყვის იმ ადგილს, სადაც სწერია: «ვაჲ, ჳ ყრმანო, ვაჲ რჩეულნო ჩემნო, *Εὐγε, ὦ παιδες, εὐγε ἀριστεῖς ἐμοί, ვაჲ განცხადებულად უკორცონო... ვი- εὐγε ἀσάματοι σჯებν... ἄσπερ τῆς* თარცა ულკმპიო მძლემან მაღლი- *Ὀλυμπιουίτης, ἐν ἄσπιδι τῷ φρι- თა ცნობითა და კვლნი განიყრნა... σίματι, καὶ τῆς χεῖρας ἐκτείνασα...*

მეხუთისა ამის არსებისა და სფეროებრ მრგულრივითისა ცისა და ყოველთა სამკთა მისთაჲ;

II 216, 1-2 «მიდრეკაჲ მეხუთისა მის არსებისაჲ უცხო და გამოყოფილ სხუათაგან».

პეტრიწის ეს მსჯელობა ცის შესახებ უკავშირდება არისტოტელეს გამოკვლევას *Περὶ οὐρανοῦ* («ცისათვის»). ამ გამოკვლევაში, განსაკუთრებით პირველი წიგნის მეორე თავში მსჯელობაა სხეულთა მოძრაობის შესახებ; მოძრაობა უმთავრესად ორნაირია: პირდაპირი—*εὐθεία*, ან მრგვლივი—*κύκλι* (არის ამათგან ნარევიც *μακρῆ*). პირდაპირ მოძრაობას განსაზღვრავენ ზევითა (*ἄνω*) მიმართულებით ცეცხლი (*πῦρ*) და აირი (*ἀήρ*), ხოლო ქვევითა (*κάτω*) მიმართულებით წყალი (*ὑδωρ*) და მიწა (*γῆ*). ამგვარად სრულყოფილი მოძრაობისათვის საკმარისი არ არის ის ოთხი ელემენტი. «აქედან ცხადია, —ამბობს არისტოტელე—რომ, გარდა სხეულთა იმ მდგომარეობისა, არის კიდევ რაღაც სხვა არსება სხეულისა (*Ἐκ τε τῆ τούτων φανερόν, ὅτι πέφυκέ τις ὁ σῆμα αἰθερῶς ἄλλῃ παρὰ τὰς ἐναεσθια συστάσεις*); ის არის *μειότερα καὶ πρῶτα* τούτων *ἀπάντων* „უღმრთივესი და უპირველესი ყველა სხვათა“ (*Aristotelis Opera, Parisiis [Didot] 1883, ტ. II, 368-369*). ეს არის *πρῶτος οὐρανός*.

შესაძლებელია, პეტრიწი უშუალოდ იცნობდეს არისტოტელეს ამ აღვილს, მით უმეტეს რომ ცის ყოველობითი ხასიათის შესახებ შედარებით ოთხი კავშირის ხრწნალობასთან პეტრიწი, როგორც ზემოთ დაეინახეთ (გვ. XXIV), იცნობს არისტოტელეს ანალოგიურ ნაშრომს *Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς*, —მაგრამ პეტრიწის მიერ ცის შესახებ ნახმარი განსაზღვრა (ამეხუთე არსება) უფრო მოგვაგონებს გრიგოლ ნაზიზელიისა და მისი კომენტატორების განსაზღვრას. გრიგოლი თავის სიტყვაში *Περὶ φεοლოγίας*: ამბობს: *εἰ δὲ αἶλον φήσομεν, εἰ μὲν τὸ πέμπτον, ὧς τισιν ἔδοξε, καὶ τῆν κύκλι φθορᾶν φερόμενον: ἔστω μὲν αἶλον τι καὶ πέμπτον σῆμα...* „თუ ჩვენ მას უნივთოს ვუწოდებთ, თუ მას მეხუთეს ვუწოდებთ, როგორც ზოგიერთი [იგულისხმეთ არისტოტელე] ფიქრობს, უნდა იყოს რაღაც უნივთო და მეხუთე სხეული“ (*Migne, PG 36, 36*); ხოლო კომენტატორი ელია კრეტელი სწერს: *Ἀριστοτέλης ὁ φιλόσοφος πέμπτον τι σῆμα τὸν οὐρανὸν ἔδογματίσθη, ἄλλο τι ὃν παρὰ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, γῆν, ὑδωρ, ἀέρα καὶ πῦρ...* „ფილოსოფოსი არისტოტელე რაღაც მეხუთე სხეულად ცას განსაზღვრავდა, რომელიც განსხვავებულია ოთხი კავშირისაგან—მიწის, წყლის, აირისა და ცეცხლისაგან...“.

4) უკანასკნელ, ცალკე გამოვეყოფთ პ რო კ ლ ე დ ი ა დ ო ხ ო - ს ი ს ე, წ. „ქრესტომათიის“ საკითხს.

როგორც ცნობილია, ჩვენამდე მოღწეულია ექსცერპტები ერთი ძველი „ქრისტომათიისა“, რომელშიაც ოთხ წიგნად ყოფილა მოცემული შესავალი ბერძნული ლიტერატურისა და გარკვეული ყოფილა საკითხები ბერძნული სალიტერატურო ენარებისა. იმდენად მნიშვნელოვანია ეს „ქრესტომათია“, რომ დღესაც მისი ცნობები გარდამწყვეტი მნიშვნელობისაა ბერძნული ლიტერატურის ისტორიის ზოგიერთი საკითხებისათვის, მაგ., ეპიკური ციკლების საკითხისათვის (ჩვენამდე მოღწეულია ფოტიუსის „ბიბლიოთეკაში“ cod. 239 ექსცერპტები პირველი ორი წიგნიდან ბერძნული ეპოსისა და ლირიკის შესახებ). ამ „ქრესტომათიის“ ავტორად ლექსიკოგრაფი სვიდა (X საუკ.) აცხადებს პროკლეს ლიკიელს, ხოლო მეტი წილი თანამედროვე მეცნიერთა შეუძლებლად თვლის ამ „ქრისტომათიის“ მიკუთვნებას ნეოპლატონიკოს პროკლესათვის, თუმცა სვიდას ცნობაზე უფრო სარწმუნო საბუთი სხვა რომელიმე პროკლესთვის მისაკუთნებლად მათ არ მოეპოვებათ¹.

სვიდას გარდა ნეოპლატონიკოს პროკლეს მიაკუთვნებს „ქრისტომათიას“ გრიგოლ ნაზიანზელის ერთი სქოლიასტი, რომელიც სწერს: Περὶ τῆς καὶ Πρώτης ἢ Πλατωνιστὸς ἐν μαθητικῶν βιβλίων περὶ τῆς ἀρχαίας ἐπιχειρημαμένης — იმის შესახებ ამბობს პროკლე, პლატონური ფილოსოფოსი, თავის კრებულში [„მონობიბლოში“] კვიკლოსის შესახებ (Migne, PG 36, 914).

გრიგოლ ნაზიანზელის კომენტატორის ამ სიტყვებს მოგვაგონებს ერთი ადგილი იოანე პეტრიწის „განმარტებიდან“: «ამას ხედვასა თვთ თვისი წიგნი აქუს და „მონოვიელოჲ“» (II 196, 14), ე. ი. იმ დებულებების შესახებ, რომლებიც ამ (მე-190-ე) თავშია წამოყენებული, საკუთარი წიგნი მოიპოვება, რომელსაც „მონოვიელოჲ“ (μονοβίβλος) ეწოდებაო. ჩვენ არაფრის თქმა არ შეგვიძლია იმის შესახებ, თუ რამდენად შეიძლებოდა პროკლეს „ქრესტომათიაში“ ყოფილიყო ლაპარაკი „კავშირ-

¹) ვიღამოვიცი ვერავითარ საბუთს ვერ ხედავს ეჭვი იქნეს შეტანილი იმაში, რომ ეს „ქრესტომათია“ პროკლეს ეკუთვნის, და ამბობს: დიდი შეცდომა იქნებოდა უარგვეყო ბიზანტიური გადმოცემა [პროკლე] ლიკიელის შესახებ და გვეძებნა სხვა რომელიმე მატარებელი ამ სახელისა. ამ გადმოცემისა არ სჯერათ, რადგან [ნეოპლატონიკოს] პროკლეს შესახებ ჩვენ რაღაც ვიცით, და ფიქრობენ, რომ სახელის მსგავსებამ წარმოშვა ეს გადმოცემა. და სწორედ სახელის მსგავსების საფუძველზე ასკენიან სხვა რომელიმე [პროკლეს] შესახებ, და, რასაკვირველია, აქ ისინი ვერავითარ წინააღმდეგობას ვერ წააწყდებიან, რადგან ამ [ახალი პროკლეს] შესახებ არაფერი ვიცითო (Homerische Untersuchungen გვ. 330, შგნ. 1).

ნი. ს. მე-190-ე თავში აღძრული „სულის თვითხოვლობის“ საკითხის შესახებ. შესაძლებელია ის წინადადება „მონოვიელოს“ შესახებ არც ეკუთვნოდეს ამ თავს და სხვა ადგილიდან იყოს აქ მოტანილი, მაგრამ, ცხადია, აქ პეტრიწი ლაპარაკობს პროკლეს შრომის შესახებ, რომელსაც ეძახდნენ „მონოვიელოს“. რომ ეს ასეა, ამას მოწმობს გამოთქმა: «თვთ თვისი წიგნი (ე. ი. პროკლეს წიგნი) აქუს და მონოვიელო».

იოანე პეტრიწის მიერ გამოყენებულ წყაროთა ნიმუშების განხილვას მივყავართ იმ დასკვნამდე, რომ ჩვენ პეტრიწის სახით საქმე გვაქვს ისეთ მეცნიერთან, რომელსაც მეცნიერული საკითხების გადასაწყვეტად კარგად აქვს მომარჯვებული ტექსტუალური კრიტიკა და რომელიც ამ კრიტიკისთვის უშუალოდ მიმართავს პირველწყაროებს, ამ შემთხვევაში ბერძენ მოაზროვნეებს (პლატონს, არისტოტელე და სხვას). გარდა პირველწყაროებისა ის მიმართავს მოგვიანო დროის მოაზროვნეებსაც (მაგ., გრიგოლ ნაზიანზელს), რომლებიც თავის დროზე იმავე პირველწყაროების საფუძველზე მუშაობდნენ. ეს იყო მეცნიერული მუშაობას ის გზა, რომლითაც მიიმართებოდა XI საუკუნის მეცნიერება ბიზანტიაში და რომელსაც მისდევდნენ ბიზანტიური რენესანსის მეთაურები მიქელ პსელლოსი და იოანე იტალი.

არის თუ არა იოანე პეტრიწი ამ საქმის პიონერი ჩვენში? პეტრიწი არ არის პირველი, რომელმაც მეცნიერული მუშაობის ეს გზა აირჩია; ის არის მხოლოდ გამაღრმავებელი ამ გზისა, ის არის დამაგვირგინებელი იმ დიდი მეცნიერული მუშაობისა, რომელიც ჩვენში სწარმოებდა XI საუკუნეში. მასზე უწინარეს მეცნიერულ-აღმორძინებელ მუშაობას ეწეოდა ეფრემ მცირე, რომელიც თავის მთარგმანებლობითს მუშაობაში ისევე, როგორც იოანე პეტრიწი, ემყარებოდა ძველ ბერძენ და ბიზანტიელ მოაზროვნეთა ნაშრომებს.

ეფრემ მცირის სქოლიოებში, რომლებიც მას დაურთავს მის მიერ ბერძნულიდან ქართულად გადმოღებული თხზულებებისათვის, მრავლად ვხვდებით მითითებებს ძველ ბერძენ მოღვაწეებზე. აი, მაგალითად, რა სქოლიოები აქვს დართული გრიგოლ ნაზიანზელის ნაწერებს, ეფრემის მიერ გადმოღებულს:

1) «ყოვლისავე კეთილისა საქმისა წინა დადებული ბრწყინვალებაა მიზეზისა ოქროსა სუეტად ითქუმის სიტყვსაებრ პინდაროსსა» (ხელთნ. A — 16, ფ. 287a; ეს შენიშვნა ეკუთვნის გრიგოლის ტექსტის იმ ადგილს, სადაც ნათქვამია «ვა იტყვს პინდაროსს»).

2) «ისოკრატე იტყვს ამას ნიკოკლეოს მიმართ, ვითარმედ „მთავარ-ყოფაა გონდინ ნუ მძვნვარებითა ნუცა ფრიად მტანჯ-

ველობითა, არამედ რაღათა ყოველთა სძლო შენითა გონიერებითა»⁴; «და ამასცა ისოკრატისებრ იტყვის სადღესასწაულოდსგან მისისა. გარნა თუ ვინმე სიმცროვანათს უგულვებელს იქმნა» (იქვე, ფ. 294b; ეს სქოლორები ეკუთვნის იმ ადგილებს, სადაც ისოკრატისულ არ არის მოხსენებული).

3) «დიმოკრატისებრი არს სიტყუაჲ ესე. და მრავალ სახედ გულისკმის საყოფელი, ვითარცა შეეტყუებოდის ეამსა და ადგილსა» (იქვე, ფ. 298a).

4) «დიმოკრატოს და ირაკლიტოს ფილოსოფოსნი ბუნებათ-მეტყუელნი იცნობდეს და ამბილებდეს სოფლისა ამოებასა: ირაკლიტოს ჰგონებდა, ხოლო დიმოკრატოს იცინოდა რომელი შეიკრაცა სიბორჯილისა დაწადებითა რომელი სამარხისა ზედა წერილ არს» (იქვე, ფ. 318a; ეს სქოლიო ეკუთვნის გრიგოლის თხზულების იმ ადგილს, სადაც სწერია: «ვითარ იგი ითქუმის. შემთხუვეაჲ ვისიმე ელლინთა ფილოსოფობისგანისაჲ...»).

ამგვარი შენიშვნებით არის მოუენილი ეფრემ მცირის თხზულებათა ხელთნაწერების არშიები. ნაწილი ამ შენიშვნებისა ბერძენ კომენტატორებისაგან მოჰდინარეობს, ნაწილი თვით ეფრემს ეკუთვნის, ე. ი. მდგომარეობა ისეთივეა, როგორიც პეტრიწის ნაშრომებში დავინახეთ.

ასევე დგას იოანე პეტრიწის ენის საკითხიც. ჩვენში გავრცელებულია აზრი, თითქოს იოანე პეტრიწს რაღაც ისეთი „ახალი“ სალიტერატურო ენა შეექმნას, რომლის ნორმები ქართული სალიტერატურო ენის ნორმებს სცილდებოდეს, თითქოს მას შეექმნას რაღაც ხელოვნური ფორმები და თითქოს ამით იყოს გამოწვეული ის გარემოება, რომ იოანე პეტრიწის ენა ძნელი გასაგებია და ბუნდოვანი. იოანე პეტრიწის ენა რომ ჩვენთვის მრავალ სიძნელეს წარმოადგენს, ეს უდავოა. მაგრამ საკმარისია აღამიანმა შეადაროს ერთმანეთს თუნდაც ჩვენ მიერ ზემოთ მოყვანილი ნაწყვეტები ეფრემ მცირის და იოანე პეტრიწის თხზულებათაგან, რომ დარწმუნდეს იმაში, რომ მათ ნაწერებში არც ისეთი დიდი ენობრივი განსხვავებაა, რომ პეტრიწის ენის „ხელოვნურობაზე“ ვილაპარაკოთ. თავისებურებას იოანე პეტრიწის ენისა ქმნის ის გარემოება, რომ პეტრიწი ფილოსოფიური წიგნებისათვის მოითხოვდა სულ სხვაგვარ დაზუსტებას ტერმინოლოგიურ გამონათქვამთა, ვიდრე ეს მიღებული იყო «ადვილთა და ჩუეულთა სათარგმანთა შორის» (II 222,27).

რომ იოანე პეტრიწის ენა ხელოვნური კი არაა, არამედ მაშინდელი ქართული ენის ნორმებზეა აგებული, ამაში მკითხველს დაარწმუნებს ქვემოთ წარმოდგენილი მასალა.

§ 5. იოანე პეტრიწის ენა

საზოგადოდ, იოანე პეტრიწი იცავს ძველი ქართულის წორმებს. მაგრამ არის მის ენაში ზოგიერთი მხარე, რომელიც ჩვენს ჯურადლებას იპყრობს.

ზმნა. ჩვენს ძეგლში ხშირია შემთხვევა -ოე სუფიქსიანი ზმნების გამოყენებისა. როგორც ცნობილია, ძველ ქართულ ლიტერატურულ ძეგლებში თითო-ორჯერადი გადანაშთილაა შემონახული ამგვარი ზმნებისა: მალლოვინ, ცრემლოვინ, პერუვინ, პეროლოდა, თესლოლოდა, ცრემლოლოდა (იხ. აკ. შანიძე, სუბიექტური პრეფიქსი... გვ. 10, 11, 16, 137; რომ აქ საქმე გვაქვს -ოე სუფიქსთან, ეს ნათელყოვ. თოფურიამ: ფუძედრეკად ზმნათა სუფიქსაციისათვის, ტფ. 1936).

რადგან -ოე სუფიქსიანი ზმნების საკითხში ზოგი რამ ჯერ-ჯერობით გაურკვეველია და ყოველ ახალ მასალას მნიშვნელობა ეძლევა, ამიტომ ქვემოთ ჩვენ მოგვყავს ყველა შემთხვევა. რომელიც კი გვხვდება ჩვენი ძეგლის ორსავე ნაწილში.

იქუნოი (v. l. იქუნოა): «ხოლო ოდეს ქუეშე მდებარედ გესმნენ ნაწილებითნი არსებანი და საყოველთაოდ, ნუ ვითარ არსებასა და შემთხუეითსა იქუნოი ვითარცა იტყვს არისტოტელი შორის „სიტყვერებითთა და ბუნებითთა“» (II 134,19).

«გესმას რაჲ ნათლად, ნუ გარეთ და ზედშემოსრულად იქნო, არამედ გაიგონე იგი თულად» (II 48,29).

ჰმეცადინოჲს: «ჰმეცადინოჲს სიელტოლად და განგდებად მას, და ზედ მოქმნად და შემოხნად სხუასა» («ცდინობს გაქცეს და გაყაროს მას და სხუას შეხედეს და დაუახლოვდეს») (II 73,1)

მრუმოის (იხ. ქვემოთ s. v. ღრიფოის).

ჰნათოის: «რამეთუ საუკუნესა შორის ჰნათოის მასცა უკუდავებაჲ ცხორებისაჲ» («მას [ი. ი. ხელს] სამულამოდ უნათებს უკვდავი ცხოვრება») (II 196,31).

ოცნოჲ: «ხოლო აქა შორობა რაჲ და სიახლე გესმეს, ნუ აღგილითა ოცნოჲ, არამედ სიმარჯჯთა და იგიგეობითა» (II 120,9).

უკუდაოჲს: «რამეთუ ნიადაგ იქმნების ყოველი არსებაჲ ცისაჲ, და უკუდაეოჲს ვითარ მიუდრეკელთა მიზებთაჲთ წარმოარსებული» (II 136,33).

ღრიფოის და მრუმოის: «ამათ ორთა თავთა სიკუოსა მიეც გონებაჲ დაქურეტად, რამეთუ მეტად ღრიფოის და მრუმოის, ხოლო ჩუენ მოეხადოთ საზოგადოსა ერმის» (II 183,23).

- პარალელურად იოანე პეტრიწი ხმარობს „ლრი-
ფობს“: «ესე თავი მეტად ღრიფობს» (II 161,10).
- ჰშუენოის: «და ვითარ ჰშუენოის მარადის ყუაველი საბწინთა.
და, ინდალმათაჲ მის პირველისა შუენიერებისა მიერ»
(II 87,12).
- ძნელოჲს: «რამე მოვე კიდე ვერ წარმოუყენებს განგებასა თვისა
გასაგოსა, და ესთა ძნელოჲს ხედეჲა ამის ხედვისაჲ»
(„... ასე ძნელ დება ამ აზრის განჭერეტა“) (II 161,21).
- წადნოის: «წადნოჲს მათლამი ზიარებასა, გეწადე კეთილობი-
საჲ» („ისწრაფის მათთან შეერთებას“, ოპტუენაი რეს
პერბჲ ანჲ სუაფრეს) (I 24,23).
- «რამეთუ ყოველი უკუნსაქცეველისა მიმართ ისწრა-
ფვის შეერთებად და წადნოჲს მის მიმართ ზიარებასა
და თანშეკრევისა» (... ოპტუენაი რეს პერბჲ ანჲ სუაფ-
რესჲ) (I 26,18).
- «რამეთუ რომლისა არა რაჲ არს აუპირველეს და
იმრრ და რომლისადმი ყოველი მოწლედ წადნოჲს,
ესე ნამდვლ ღმერთ» (... რეს ოპტუენაი რეს პერბჲ ანჲ
(I 69,27).
- «ხოლო კეთილობისა მიმართ ყოველი წადნოჲს
და ისწრაფის მიმთხუევად» (რეს ოპტუენაი რეს პერბჲ ანჲ
სუაფრეს) (I 83,6)¹.
- «ხოლო ერთობითა უბაძავს და უმსგავსებს ზესთ
განკარგულსა ერთსა და, ვინაჲთგან ჰგავს რაჲთვე, წად-
ნოჲს ტრფიალებად მისდმი» (II 83,33).
- «წადნოის მისლამი განცკბრებული» (II 84,25).
- «წადნოჲს მისლამი შემტრფალი» (II 129,5).
- «არლა უკუ ეტრფოს მისლამი და იწადნოჲს
თვისი შაერთებელი მიზეზი» (II 88,9).
- უწყაროის: «რამეთუ სამარადისოდ უწყაროის მათ ნათელი
უკუდავებისაჲ» (II 143,22).
- «რამეთუ ჰგიან და წყაროიან სამარადისოსა
მასვეობასა» (II 120,20).
- «აწ ესე ყოველნი სირანი მთაუართანი, ვითარ უმი-
ზეზონი და უბადნი, დგანან თვის-ქუეშეთა სირაჲს-შორის-
თა ყოველთაგან და წყაროიან თვის გამო არსთა ყოველ-
თა ანაქუსსა» (II 95,22).

¹) იგივე ბერძნული ხმა *ἐφίπτε* პეტრიწს სხვა შემთხვევებში (I 13,5; 26,8; 83,4) გადაკლებული აქვს იწადებს.

პ ა ზ რ ო ჯ: «ხოლო შენ ოდეს ზეობაჲ გესმას ანუ ქუეობაჲ, ნუ აღ-
გილთა წარმოიკერებ და პ ა ზ რ ო ჯ უსხეულოთათჳს და
განუზიდველთა...» (II 190,27).

«ესე არს ესე, ვითარმედ ნუ თუ თვთმდგომობად
პ ა ზ რ ო პირველი კეთილობაჲ...» (II 96,23).

ამრიგად, II Sing. არის წარმოდგენილი: იქუნოი, იქუნო,
ოქნოჲ, პაზროჲ, პაზრო;

III S.—ჰმეცადინოჲს, მრუმოის, ჰნათოის, უკუდავოჲს, ღრი-
ფოის, ჰშუენოის, ძნელოჲს, წადნოის, უწყაროის;

III Pl.—წყაროიან, წყროიან;

III S. Con.—იწოდნოოს¹.

რა ხასიათისაა ეს მოვლენა? წარმოადგენს ეს პეტრიწის
მიერ ენის არქაიზაციას, თუ სხვა რამეს უნდა მიეწეროს ეს მოვ-
ლენა? არის ზოგიერთი ნიშნები იმისა, რომ ეს პეტრიწის
მიერ ძველი წიგნებიდან მოტანილი მოვლენა კი არ არის, არამედ
ცოცხალ სალაპარაკო ენაში დარჩენილი უღვლილების ლიტერატუ-
რაში გადმოტანაა.

ჩვენს ყურადღებას იპყრობს პირველ ყოვლისა შემდეგი გარემოე-
ბა. —ოვ უღვლილება იმ სახით, როგორც ის წარმოდგენილია ქართულ
ძეგლებში, ხალხურ ხასიათს ატარებს: ფორმებში. «მალლოვინ»,
«პეროვინ» (პეროინ) «თესლოვინ», «წადნოის» და მისთან. ხაზგას-
მული ი ძველი სალიტერატურო ენის კანონებით ზედმეტია და ის
არც უნდა ყოფილიყო (ამიტომაც არის ნამყოში მოცემული «პერო-
ოდა»), ხოლო ზემომოყვანილ ფორმებში ისევე უნდა იყოს გაჩენილი,
როგორც გაჩნდა ის ზმნებში „ტირ-ი-ს“ („ტირ-ოდა“) კატეგორიისა
ჯერ ხალხურ ენაში და შემდეგ გადავიდა მწერლობაში.

შემდეგ: ძველ ქართულ ძეგლებში შემონახული ნიმუშები —ოვ
უღვლილებისა მხ. რ. მესამე პირისათვის იძლევიან ნ-დაბოლოებას
(მალლოვინ, პეროვინ, თესლოვინ, ცრემლოვინ), ხოლო პეტრიწის
ნაწარმოებში დამოწმებულ ზმნებს მხ. რ. მესამე პირისათვის ყო-
ველთვის ს-დაბოლოება აქვთ. რომ პეტრიწს «წადნოის» ფორ-
მები ძველი ძეგლებიდან მოეტანა (და არა მაშინდელი სალაპარაკო
ენიდან) მაშინ, საფიქრებელია, ის მთლიანად არქაული ფორმით (-ნ)

¹ ჩვენ არ ეფიქრობთ, რომ ყველა ზემო მოყვანილი ზმნა ერთი კატეგო-
რიისა იყოს; ასე, მაგ., ზმნები მრუმოის, უკუდავოჲს, ღროფოის (რომელსაც მოე-
პოვება პარალელური ფორმა «ღრიფობს»), ძნელოჲს—საშუალო გვარისად ჩანს,
ზმნები იქუნოი, ჰნათოის—მოკმედებითი გვარისად, ხოლო წადნოჲს ზოგ შემთხვე-
ვაში გარდამავალი სახით მოჩანს წარმოდგენილი («წადნოჲს მის მიმართ ზიარება-
სა და თანშეკრებასა», «იწადნოოს თჳსი მავრთებელი მიზხვი»), ზოგ შემთხვევაში
კი გარდაუეღლად («წადნოჲს ტრფიალებად მისდმი»).

ისარგებლებდა. ამიტომ ჩვენ ვფიქრობთ, რომ «წადნოს» ფორმები პეტრიწის დროს ცოცხალი იყო და მან ისინი თავისი დროის სალაპარაკო ენიდან მოიტანა.

ზმნის ფორმათა ხმარებაში ყურადღებას იპყრობს აგრეთვე ერთგვარი დიფერენციაციის შეტანა პრევერბიანი და უპრევერბო ზმნების გამოყენებაში აწმყო—მყოფადის თვალსაზრისით. როგორც ცნობილია, ძველი ქართულის მყოფადი კავშირებითის სახით არის ნაწარმოები. იმ დროს როდესაც ახალი ქართული მყოფადისათვის ხმარობს აწმყოს და ურთავს პრევერბს; ის რაც ქართულში მყოფადია (მაგ., „მოვა“, „ავა“), ძველს ქართულში, ჩვეულებრივ, აწმყოს წარმოადგენს („მოვალს“ „ალვალს“). იოანე პეტრიწიც ძველი ქართულის ნორმებს მისდევს, მაგრამ, ჩანს, მის ეპოქაში ზოგჯერ უკვე შეინიშნებოდა პრევერბის ზედმეტობა აწმყო დროის საწარმოებლად. ეს მოვლენა მკაფიოდ მოჩანს პეტრიწის შრომის თარგმნითის ნაწილში: ერთისა და იმავე ბერძნული სიტყვისთვის ჩვენი ავტორი ხმარობს ქართულ სიტყვას ხან პრევერბით, ხან უნიმისოდ. ქვემო მოყვანილი მაგალითებით ჩვენ იმის მტკიცება კი არა გვსურს, თითქოს პრევერბიანი აწმყო მყოფადს წარმოადგენდეს (განმრავლდების, დაპბრწყინავს, დაეშყარებიან და სხვ.), არამედ მხოლოდ იმის მითითება, რომ პრევერბიანი აწმყოს გვერდით იოანე პეტრიწს მოაქვს (საფიქრებელია, მაშინდელი სალაპარაკო ენიდან) უპრევერბო აწმყო (ამრავლებს, ბრწყინავს, ეშყარებიან და სხვ.), იმ დროს როდესაც ბერძნულში ამ ორსავე ფორმას შეესატყვისება ერთი და იგივე დრო. მაგრამ ამ მოყვანილ მაგალითებში არის მაინც ერთი, რომელიც ზუსტად განსაზღვრავს აწმყოსა და მყოფადს: ესაა მაგალითი მეცხრე, სადაც «უძლებს», «უძლებენ» აწმყოს გამოხატავს და გადმოგვცემს ბერძნულ აწმყოს (δύναται), ხოლო «შეუძლებს» ერთს შემთხვევაში გადმოგვცემს ბერძნულ მყოფადს (δύνησεται).

- 1) გამრავლება: ამრავლებს (I 77,15) *πληθύνω*
 ამრავლებენ (I 77,17) *πληθύνουσιν*
 განმრავლდების (I 77,28) *πληθύνεται*
 გამრავლება (I 92,7) *ἐὶς πληθύνειν*.
 გამრავლებული (I 58,26; 106,33) *πληθυσόμενος*
 გამრავლებული (I 6,28) *πεπληυσσόμενος*
- 2) განწილება: ანაწილებს (I 77,15) *μερίζω*
 [განიწილა (I 40,25) *μερίζεται*]
 განწილებული (I 40,24; 54,22) *μερίζόμενος*.
- 3) დაბრწყინვა: ბრწყინავს (I 45,23) *ἐλλάμπει*

- უბრწყინავს (I 39,1) *ἐλλάμπει*
 დაპბრწყინავს (I 99,72) *ἐλλάμπει*
 დაუბრწყინდებიან (I 46,26) *ἐλλάμπονται*
 [უბრწყინავს (I 98,29) *ἐλλάμπει*].
- 4) დაძყარება: ეძყარებიან (I, 46,17) *ἐδράζονται*
 დაეძყარებიან (I 42,17) *ἐδράζασιν*.
- 5) თან-მიტომება: თან ეტომვის (I 79,8) *συγγενὲς ὅν*
 თანმიტომებული (I 54,18) *συγγενέ-
 στατος*.
- 6) თან-შეცვალება: თან იცვალებიან (I 125,19) *συμ-
 μεταβάλλει*
 თან შეიცვალოს (I 49,29) *μετα-
 βάλλει*
 თან შეიცვალოს (I 50,2) *μετα-
 βάλει*.
- 7) მიცემა: მისცემს (I 8,18; 24,10) *δίδωται*
 მისცა (I 38,6) *δίδωκε*
 სცნეს (I 116,2) *δῶσαν*.
- 8) შეტრფობა: ეტრფობის (I 13,6) *ἐφίεται*
 ეტრფოს (I 13,7) *ἐφίεται*
 შეეტრფის (I 9,15,17) *ἐφίεται*.
- 9) შეძლება: უძლებს (I 50,11; 90,22) *πέφαιεν*
 უძლებენ (I 118,9) *δύναται*
 უძლებენ (I 120,5) *πέφαιεν*
 უძლოს (I 22,3) *δύναται*
 შეუძლებს (I 40,26) *δυναίεται*
 შეუძლებს (I 103,29) *πέφαιεν*.
- 10) შეხება: შეეხების (I 69,11) *συνάπτει*
 შეახოს (I 71,29) *συνάπτει*
 შეიხებს (I 99,3) *συνάπτει*
 ეხნენ (I 15,2) *συνάπτει*.
- 11) ზედ შეხება: ზედ ეხების (I 76,1) *ἐφάπτειται*
 ზედ შეეხოს (I 80, 4) *ἐφάπτειται*.

განზრახ მივაქციეთ განსაკუთრებული ყურადღება ჩვენი ძეგლის თარგმნით ნაწილს: ერთისა და იმავე ბერძნული ზმნის გვერდით ქართული პრევერბიანი და უპრევერბო ზმნის ხმარებას აწყო დროისათვის. ცხადია, იგივე მეორდება ჩვენი ძეგლის არათარგმნით ნაწილშიც („განმარტებაში“), მაგალითად:

განსხუავება: ასხუაებს 74,29; გასხუაებული 125,8.

შეცვალება: სცვალებს 70,17; შეცვალოს 50,25.

ამ მოვლენაში ჩვენ ვხედავთ სალაპარაკო ქართულის გავლენას, იმ ქართულისას, რომელიც XI—XII საუკუნეებში თანდათან იპყრობს ადგილს ქართულ (ე. წ. საერო) მწერლობაში.

ასევე ახალი ქართულის ნორმებს უახლოვებს პეტრიწის ენას ხმარება ყოფნა-ზმნის აწყო დროის მხ. რ. მესამე პირის ენკლიტიკური ფორმისა (-ა).

ჩვენს ძეგლში სრულიად ჩვეულებრივია -ა'ს ხმარება 1) ენებითი გვ. მიმღობასთან და 2) ენ. გვ. ნამყოში (პირველ თურმეობითში):

გაგუარებულა (II 148,20) მითესულა (II 15,26; 153,29;

განყოფილა (I 114,9) 173,19; 216,26).

განყრილა (II 140,2) მოკლებულა (II 125,16)

დაწესთაებულა (II 150,25) პატიეცემულა (II 60,31)

დაკლებულა (II 139,32) შეერთებულა (I 102,43)

დამსკუალულა (II 117,4; შეკრულა (II 9,13)

118,12) შემოსრულა (II 111,17)

დამტკიცებულა (II 118,33) წარმოდგომილა (II 7,17) ¹

დაკშირებულა (II 113,20)

მაგრამ გვხვდება სხვაგანაც, სახელდობრ არსებით და ზედსართავ სახელებთან:

I 8,9: «რამეთუ არა აქუს ძალი ნაყოფიერებისაჲ წარმომჩენელ, რომლისგან უქმა და მოკლებულ».

I 117,3: «მებრ მყოფობით პირველ ასულიერებს რასავე სხეულთასა და სამარადისოდ მისდა სულა» (=სულ არს, *სული*).

II 57,8: «რამეთუ ვიდრემდის წარმოსდგომოდის სული სხეულსა თანმეარსეობითა მისითა, საგონა (=საგონ არს) თვთცხოვლად».

II 108,22: «რამეთუ ხატნი ყოველნი იგავეთანია ხატ».

II 141,29: «რამეთუ მრავალნია მყოფთანი, რომელთა ერქუმის მყოფობაჲ».

II 178,24: რამეთუ მრავალნია, რომელნი შობენ, ხოლო ცხოველ არა არიან» ².

რომ პეტრიწის ენა უკვე ახალი ქართულის ნორმების გზაზე დამდგარი, ეს მტკიცდება თავსართების მაგალითითაც: აღ- და გან- (განსაკუთრებით პირველი) წარმოდგენილია ახალი ფორმებითაც (ა- და გა-). არის შემთხვევები, როდესაც სიტყვები მოცემულია

¹ ერთს შემთხვევაში (I 121,15) დადასტურებულია მრავლობითი რიცხვის ფორმა: «არ თან ართხმულან ერთებრივთა რიცხუთადა».

² შეად. II. М а р. I, p. 130.

ორივე თავსართით (აქ ხშირად მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ თავსართის შემდეგ რა ბგერით იწყება სიტყვა).

ა- აგითქუამ (II 214,3)

აკეთილდების (II 32,28; 56,29), აკეთილდებიან (II 63,7)

აკრებაჲ (II 98,30)

ამკაზვი (II 40,10; აღკვაზმავს (II 204,25)

ამქუმელი (II 35,2,3), ეამქუმელების (II 35,10)

ანაგები (II 49,34; 226,3; აღვებული I 32,20; II 104,7).

ანათხზი (II 158,22; 158,31; აღმთხზველობაჲ (II 224,12)

ანამკი (II 19,18; აღნამკი II 126,6,8).

აპურობაჲ (II 123,28)

ართხმულან (I 121,15; აღრთხმაჲ II 86,9)

აუგებელი (I 32,19; 107,31; აღუგებელი I 34,31; II 104,14)

გა- გავრდომაჲ (I 54,31)

გაზიდაეს (II 125,14; 133,20; განზიდაეს II 124,1; განიზიდაეს I 90,10)

გათვთებული (I 118,1; II 65,18; განთვთებული I 120,4; II 122,3)

გაკუთაჲ (II 6,12; განიკუთა II 135,30; განკუთილი I 48,17).

გამგონე (I 101,16; II 186,26)

გამკარგველი (II 211,28; განმკარგველი I 108,22)

გამრავლებული (I 58,26; II 13,13; განმრავლებული I 28,19; II 65,17).

გაცდა: გავიციდით (II 44,29); გაიცადენ (II 189,30; განიცადენ II 17,26; განვიცადოთ II 116,35).

ზესართავი სახელები. ზედსართავი სახელების ჩვეულებრივ წარმოებათა გარდა ჩვენს ძეგლში აღსანიშნავია:

1) შედარებით ხშირი შემთხვევა -იერ სუფიქსით წარმოებისა: (გარდა გავრცელებული სიტყვებისა „გონიერი“, „ძლიერი“) აირიელი (II 150,8), დასაბამიერი (II 16,24; უდასაბამიერეს I 78,2), უთვსიერესი (I 22,16; 30,12; „თვსიერი“ არ გვხვდება), მნათობიერი (II 225,12), უმოქმედიერესი (II 41,20; „მოქმედიერი“ არ გვხვდება, მაგრამ არის «მოქმედიერობაჲ» II 190,29), უმსგავსიერესი (I 41,16; „მსგავსიერი“ არ გვხვდება), ეამიერი (II 107,10), ქუყნიერი (II 150,8), უყოლიერესი (I 46,12; II 133, 14; „ყოლიერი“ არ გვხვდება), ციერი (II 137,29), ცეცხლიერი (II 150,9), წყლიერი (II 150,8; გარდა ამისა გვხვდება არს. სახელი «საქმიერობაჲ» (II 225,35)¹.

¹) შეად. ასევე ხშირი გამოყენება ამ სუფიქსისა „თამარიანში“: საწადიერი, შესატყვიერი, მამბენიერი, გონებიერი, ციერი, შუქოსიერი, უნაოლიერი. შესაჭ-

2) ხშირი შემთხვევა უარყოფითი ზესართავი სახელების წარმოებისა უ-თავსართით და ო-ბოლოსართით: უაოა¹ („არარსი“, II 58,30), უდიდოა (I 54,14; II 141,19), უთვთოა (II 34,27), უთქოა („უთქმელი“, II 34,26), უიგიოა (II 37,25), უმდგოა („არამყარი“, II 5,17), უმრავლოა (II 141,18), უმტყიოა (II 50,30), უნდოა (II 226,5), უოცნოა (II 18,25), უქმნოა (II 17,17), უქონოა (II 116,13), უცნოა (II 43,12), უქნოა („დაუქცნობელი“, II 72,28), უხრწოა („უხრწნელი“, II 53,10).

შედარებითი ხარისხი ჩვეულებრივი წესით იწარმოება (უდარესი, უმარტივესი, უსრულესი და სხვ.), მაგრამ ამის პარალელურად საკმაოდ ხშირია შემთხვევა უსანო წარმოებისა: უდარე (I 106,2; II 91,3; 151,18), უზესთმდებარე (II 13,10), უმარტივე (II 80,33), უმრავალსახე (II 53,22), უმრავლე (I 11,27), უმრუმე (II 55,12), უმსწრაფლე (II 114,23), უსრულე (II 89,18; 91,18), უცხადე (II 221,19), უწმიდე (II 55,21).

როგორც ჩანს, უ-ეს-ის გვერდით ცოცხალი იყო ხალხში უ-ე ფორმები².

ნაწილაკი-რე. ძველს ქართულ მწერლობაში ცნობილია რე-ნაწილაკის ხმარება: მას ვხვდებით ერთი მხრით ზმნისართებთან, ხოლო მეორე მხრით ზმნებთან³. მისი მნიშვნელობის შესახებ საბა

მიერი, სრულ-მყოფიერი, საღმობიერი, მთავრობიერი, ქვეყანიერი, სულ-ცხოვლიერი, მოსამზიერი, სოფლიერი, მადლ-მოსიერი, ადამიერი და სხვ. (იხ. H. M a p y, TP IV 88).

¹) უ-ო წარმოება ზედსართავი სახელებისა ჩვეულებრივია ქართულ ენაში, მაგრამ არსებითი სახელებისაგან, მაგ., პეტრიწთან ხმარებული: უაოა (აა), უგანგებოა (განგებაა), უკიდოა (კიდე), უმანკოა (მანკი), უშიხეზოა (მიხეზი), უნაქუთოა (ნაქუთი), უნაწილოა (ნაწილი), უნიშნოა (ნიშანი), უოქიმოა (ოქიმაა), უჟამოა (ჟამი), უსახლეროა (სახლერი), უსახოა (სახე), უსულოა (სული), უსხეულოა (სხეული), ულონოა (ლონე); ჩვენ კი აქ საკმე გვაქვს ზედსართავი სახელისაგან (ან ნაძველსახელისაგან) ნაწარმოებ ზედსართავ სახელებთან.

²) „ვეფხისტყაოსანშიც“ საკმაოდ ხშირია უ-ე-თი ნაწარმოები შედარებითი ხარისხი, მაგ.:

412. მაგრა მეტი უარეა არა თქმა და ჰირთა მალეა.

484. რა უაშეა პირისპირ საყუარელისა ჳვრეტასა.

685. პირი მისი უნათლეა სინათლესა ზესთა ზესა.

649. შენ უმართლე ხარ, ვმდურვი, შენ გაეყარე ძმობილსა.

1382. ფრიდონ უთხრა: რასა სდევით, მოგელოდე უწინარე.

³) ხმისართთან: (გარდა სიტყვებისა „ესრე“, „ასრე“, „ეგრე“) დან. 7,7 ილი განხრწნიდა მეტადრე; ვეფხ. 19 აქვემორე მითქვამს; ვეფხ. 159 მაშინ უფრო მომეხმარე ამისგანცა უფრო მხნედრე; ვეფხ. 361 აგული უფრორე დამწვესა.

ხმნასთან: მკ. 1,19 (მადისისა) ადა წარრევიდა მცირედა; თამარიანი III, 14 მწადადარე ძნობა; ვეფხ. 1246; აშერემურა.

ფიქრობს, რომ «ესე არს ართრონი სიტყვათა მშვენიერყოფელი» (ლექსიკონი ს. ვ. რე), ხოლო ნ. მარარი—რომ ეს „ნაირობას“ გამოხატავს (Гр. 69,70: «со члвом რე ინრავა»).

ჩვენი ძეგლის მასალები საშუალებას იძლევიან დადგენილ იქმნას ერთგვარი წესი ამ ნაწილაკის ხმარებაში: ყველა შემთხვევაში¹, რომელიც კი მოიპოვება როგორც „კავშირნი“-ს ისე „განმარტების“ ტექსტში, რე-ნაწილაკი უკავშირდება ზედსართავი სახელის ან ზმნისართავის შედარებითი ხარისხის ფორმას და მნიშვნელობას².

1) ზედსართავი სახელები «უშორესრე» (I 21,27 = ἄριστον ὑπερ-
 γυνέξ, და II 67,16) და «უნაწილესრე» (I 90,33 = μερῶν ἄριστοι) არათერს
 გვიმარტავენ რე-ნაწილაკის მნიშვნელობის შესახებ, ვინაიდან უიმი-
 სოდაც «უშორეს» და «უნაწილეს» შედარებით ხარისხებს წარმოად-
 გენენ;

2) აგრეთვე ახალს არათერს გვძენენ რე-ნაწილაკის მნიშვნე-
 ლობის ნათელსაყოფად ზმნისართები «უსრულესადრე» (I 89,4 = ἄρ-
 νῆσται), «უმდაბლესადრე» (II 107,20) და «უმცირესრე» (II 221,12);

მაგრამ თავისთავად ნიშანდობლივია ის გარემოება, რომ ამ—
 ორივე კატეგორიის—შემთხვევებში რე შედარებითი ხარისხის ფორ-
 მასთან არის დაკავშირებული. გარდა ამისა არის ერთი შემთხვევა,
 როდესაც რე შედარებითი ხარისხის ფორმას ერთი³, მაგრამ კონ-
 ტექსტიდან ნათელი ხდება, რომ მეორე შედარებით ხარისხთან არის
 შედარებული და მის მიმართ უფრო მაღალი ხარისხის მნიშვნელო-
 ბას ატარებს: II 182,23 «და კუალად წარმოჰვლორე გათვთებასა
 შორის გონიერთასა უმეტესს, ხოლო სულსა და სულთა შორის
 უმეტესრე».

3) გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანია ის შემთხვევები, როდესაც
 რე-ნაწილაკი უკავშირდება არა შედარებითი ხარისხის ზედსართავს
 ან ზმნისართს, არამედ დაწყებითი ხარისხისას და უკანასკნელთან
 ერთად იძლევა შედარებითი ხარისხის მნიშვნელობას:

I 22,22 «რამეთუ წარმოყენებაჲ ყოველთაჲ, ანუ თუ მკობაჲ,
 ანუ სრულ ქმნაჲ, ანუ პყრობაჲ, ანუ ცხოველ ქმნაჲ, ანუ დაბადე-
 ბაჲ,—რომელნიცა (=რომელნიმე) უმრავლესთა იყენენ უმოქმედეს

¹) ეს შემთხვევებია: I 2127 უშორესრე, 2222 უცხორე, 2828 უმსგავსორე, 4028 შორსრე, 5822 იმრრე, 891 უსრულესადრე, 9033 უნაწილესრე; II 5822 იმრრე, 6718 უშორესრე, 6822 ზერრე, 10720 უმდაბლესადრე, 12410 იმრრე, 13018 წარ-
 მრრე, 18218 დაფარულადრე, 18222 უმეტესრე, 22112 უმცირესრე.

²) მხოლოდ ორი შემთხვევა გვაქვს დადასტურებული მისი ხმარებისა
 ზმნასთან: II 4928 «ვითარ დაიღრომს რე, მერმე განავდებს თითოგუარო-
 ბასა გუართასა»; II 18222 «და კუალად წარმოჰვლორე გათვთებასა შორის
 გონიერთასა უმეტეს».

უთვსეს ყოველთა მიზეზისა, ხოლო [რომელნიმე] უდარესთამი უცხო რე და სხუა (ἄλλω-ριστότερον)»¹.

I 40,26 «რამეთუ განიწილა რაჲ, წარმოვლო სიმრავლისადმი; ხოლო თუ ესრეთ, შორს რე (= πείρωστέρος) იქნა ერთისგან; და თუ ესრეთ უდარეს შეუძლებს ერთისა».

I 58,22 «იმრე უკუე და უზესთაეს საუკუნესა (= ἐπιζήσῃα ἄρα τὸν ἀΐωνα) პირველი უსაზღვრობაჲ».

I 28,28 «უმახლობელესნი და უთვსესნი მიზეზთანი უსრულეს... ხოლო უშორესნი უსრულ და უმსგავსო რე მიზეზთა თვსთა».

პირველ ორ შემთხვევაში («უცხო რე» და «შორს რე») შედარებითი ხარისხის არსებობა არავითარ ექვს არ იწვევს, რადგან ქართული ტექსტის მიხედვითაც იქ შედარებითი ხარისხის საკირო და ბერძნულ ტექსტშიაც შედარებითი ხარისხი გვაქვს. რაც შეეხება მესამე შემთხვევას, ბერძნული საბადლო სიტყვა ἐπιζήσῃα ნიშნავს «უფრო იქით», «გადაღმა» «უფრო გადაღმა»; და რომ ქართულ სიტყვაში «იმრე» შედარებითი ხარისხი იგულისხმება («უფრო იქით», «უფრო მიღმა»), ამას ადასტურებს მის სინონიმად გვერდითვე ნახმარი «უზესთაეს» («იმრე და უზესთაეს»), ხოლო მეოთხე შემთხვევაში («უმსგავსო რე») კონტექსტი მხოლოდ-და-მხოლოდ შედარებით ხარისხს ჰგულისხმობს; აზრი ასეთია: «თავის მიზეზთან უფრო ახლო მდებარე წარმონაარსნი უფრო სრულნი არიან, ხოლო უფრო შორს მდებარენი უფრო უსრულნი და უფრო უმსგავსონი მიზეზისა». ქართული კონტექსტით - რე ეხება ორივე პრედიკატს: «უსრულ» და «უმსგავსო», ხოლო ერთხელ არის ნახმარი მეორე პრედიკატთან («უმსგავსო რე»); ხოლო ბერძნულ ტექსტში შედარებითი ხარისხი ეხება პირველს (ἀτελέστερα «უფრო უსრულნი»).

ამის კვალობაზე შესაძლებელი ხდება ანალოგიური შემთხვევების ახსნა ჩვენი ძეგლის მეორე ტომიდან: იმ რე (II 58,28; 124,10), ზერ რე (II 68,25 «და ჰჳოებს მათ ზერ რე ყოველთა ზესთათა»), წარმ რე (II 130,15).

აუხსნელი დარჩება ერთი შემთხვევა: II 182,19 «რამეთუ მიუწდომელობაჲ მათ ზესთა არსთა რიცხუთაჲ პირველ ნამდვლ მყოფსა შორის წარიჩინების, არამედ დაფარულად რე». აქ კონტექსტიდან გერ-გერობით ჩვენთვის ნათელი არაა, თუ რასთან შედარებით არის ნახმარი «დაფარულად რე».

ამრიგად, გარდა ერთი შემთხვევისა («დაფარულად რე») რე ნაწილაკი ჩვენს ძეგლებში ყველგან შედარებითი ხარისხის აღმნიშვნელად ჩანს².

¹) I 241a «უცხო» უღრის ἀλλότριον.

²) ეს მოვლენაც XI-XII ს. ეპოქის დამახასიათებლად ჩანს: ასევე შედა-

სინტაქსში პეტრიწის ენის ერთ-ერთი დამახასიათებელი თვისებაა ე. წ. hendiadys, ე. ი. ერთი ცნების გამოხატვა ორი, ერთმანეთის მონათესავე, სიტყვით. გამოთქმის ეს ფორმა იმდენად ორგანულად არის დაკავშირებული ჩვენი ძეგლის ენასთან, რომ მწერალი თარგმნითს ნაწილშიაც კი (პროკლეს „კავშირნი“-ს ტექსტში), სადაც ის ბერძნული სიტყვებისაგან იყო დამოკიდებული, ტექსტს გადაუხვევს და ერთი ბერძნული სიტყვის ნაცვლად ორს ქართულს ხმარობს. მოვეყავს მაგალითები (პირველი ტომიდან):

- 6,24 უკუანათ და შემდგომად (ὑστέρῃσιν)
 7,1 თან შეკრებოდის და იზიარებოდის (συναίχεται)
 7,2 შეიყრებოდინ და ეზიარებოდინ (συναίχει) .
 8,6 უშე და უნაყოფო არს (ἀχρὸν ἢ ἀφρῶν)
 8,6-7 თუ უშე და უნაყოფო იყოს (εἰ μὲν ἀχρὸν εἴη)
 8,9 უქმა და მოკლებულ (ἀδρανὲς ἔν)
 8,24 მოწადე გულთქუმიერ არს (ἐζέχεται)
 9,6 იმრ არს და ზესთ მყოფთა (ἐπέκειντο ἔσται τῶν ὄντων)
 9,8-9 მოწადე და ტრფიალი (ἐφιέμενος)
 9,10 ტრფიალი და მწადი (τὸ ἰρηγόμενον)
 9,11 სატრფოასა და საწადოასგან (τῶν ἰρηκτων)
 9,16 მარტივი და საყოველთაოა კეთილობა (τὸ ἀπλῶς ἀγαθόν)
 9,21 დაპროთო და ჰმატო (προσθητέ)
 9,22 დაგიმცრვია და დაგიენინებია (ἡλάττωσας)
 9,23 ნაცვლად საყოველთაოასა და მარტივისა კეთილობისა (ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ ἀπλῶς)
 9,25 ამცრო და აენინა (ἡλάττωσεν)
 10,21 უმოქენოა და სრული (τὸ ἀπταρχει)
 10,22 უმოქენობაა და სისრულე (τὸ ἀπταρχει)
 11,17 კელოვნებაა და ზედმიწევნაა (ἐπιστήμη)
 11,19 ზედმიწევნულებისა და კელოვნებისა (ἐπιστήμησ)
 11,25 ეზიარებოდის და ეხებოდის (συναίχεται)
 12,3 ზედმიწევნულებაა და კელოვნებაა (ἐπιστήμη)
 12,5 კელოვნებაა და ზედმიწევნულებაა (ἐπιστήμη)
 12,6 განსაზღვრებულ და განყოფილ არიან (διώριται)
 12,30 თანმიმდებელად და მზიარებელად (μετελληφόρ)
 13,3 არიან მეტრფე და წადიერ ((ἐφίεται)

რებით ხარისხთან რეწაწილაკის ხმარება „ვეფხისტყაოსანშიც“ გვხვდება:

139. ბროლი და ლალი გასრულეარ ქარვისა უხვი თლესად რე;

მაშინ რალა ვქმნა, ვერ კვრეტა რა მომხედეს კელა უგრძესად რე.

- 15,19-20 უმოქენო და კმამყოფ (ἀντάρκης)
 18,16 იმრრე და უზესთაეს ერთი გონებასა (ἐπάκεινα
 τὸ ἐν τῷ νοῦ)
- 21,27 დაშკე და უმორესრე თვს (ἤτρον συγγενές)
 21,27-28 ეძლუანვის და ეპირველების (ἵγεται)
 22,22 უცხორე და სხუა (ἀλλοτριώτερον)
 24,18 სხუა და უცხო იყოს (ἀλλότριον ἢ ἐξ)
- 24,26 განყოფილ და განწვალებულ (διακρίεται)
 29,4 უდარესისა და უსრულისგან (ἀπὸ τῶν ἀτελεστάτου)
 29,5-6 უსრულესნი და უდარესნი (τὰ ἀτελέστατα)
 30,5-6 ეუხუცებიან და ეძლუანვიან (ἵγεται)
 30,21 თვთმდგომარე(ობა) და არ ვისდა მოქენე (ἀσφαπύσαστον)
 36,17-18 საზღვარნი და საზომნი (μέτρα)
 38,11-12 ძალი ქმნისა და წარმოჩენისა (τῆς γεννη-
 τικῆς ὀυσάμεως)
- 39,3-4 მიიღებენ და ეზიარებიან (μετέχει)
 39, 27 იყენენ შედგმულ და უმრავლკეცეს (ἔσται σύνθετα)
 40,24 უმცროსთა და უდარესთა (ἐλάττω)
- 42,20 განწვალებასა და განყოფასა (διακρίσει)
 45,33 ჰგიეს და დაშთების (μένει)
 48,14 ნაწილებითი და განუკუეთელი (ἀτομον)
 49,2-3 უსრულ და მოქენე (ἀτελέστερον)
 52,6-7 განკრადისა და განწვალებადისა (μεριστής)
 52,7 განუკრელნი და განუნაწილებელნი (ἀμερη)
 54,25 განწვალებისა და განკრისა მიერ (διὰ τὸν μερ:αμὸν)
 54,26 განუნაწილებელობისათვს და განუკრელობისა (διὰ τῆς
 ἀμέρειαν)
- 55,18 უზესთაეს და იმრრე (ἐπέκεινα)
 58,22 იმრრე და უზესთაეს (ἐπέκεινα)
 60,1-2 ეძლუანვის და ეპირველების (ἵγεται)
 62,6 პირველი და მთავარი (ἵγεται)
- 62,25-26 ეპირველების და ეძლუანვის (ἵγεται)
 63,12 მცნობელი და მეუწყე (τὸ γνωστικόν)
 63,21-22 აღმეუწყენი და მცნობელნი (τὰ γνωστικά)
 63,22 ცნობასა და უწყებასა (γνώσις)
 63,33 მცნობ და მეუწყე (γνωστικόν)
 64,14 თითოეული დაისახვის და იცნობვის (ἐκάστου χαρακτη-
 ριζομένου)
- 64,23 საგნო და საუწყო (γνωστικόν)
 64,23 ცნობა და საუწყო (γνώσις)

- 65,29-30 გარეშემცველ არს და უზესთაეს (περιληπτικώτερον)
 68,6 განზიდულთა და უშორიელესთა (τὰ δὲ ποικρατέρα)
 69,11-12 შედგმულებისათჳს და განუქრელობისა (ὅσα τῆν συ-
 νέχειαν)
 69,20-21 აქუს მიზეზი უპირატესად და საკუთრებით
 ერთი (αὐτίαν ἔχει προηγούμενην τὸ ἔν)
 69,26 უპირველეს და იმრრ (ἐπέχειναι)
 75,12 ასქეტოდ და მიუნაქუსად (ἀσχετίας)
 76,2 ზესთ და იმრ (ἐπέχειναι)
 76,9 აღკრულთა მიერ და ზიარებულთა (ἀπὸ τῶν ἐξηρηγμένων)
 78,2 უსაყოველთაო და უდასაბამიერეს (δλικώτερον)
 80,18 ერთ-ქმნაჲ და შეერთებაჲ (ένωσις)
 81,22-23 ერთებრივი და შედგმული არს (ἡνωμένως γίνονται)
 82,6 ვინაებული და ნაწილებითი (τις)
 101,6 გაიგონა და ჰხედაეს (ὄρα)
 102,5 მსგაეს და სწორ იყვნენ (ὁμοίως εἰσίν)
 102,11-12 არა სწორად და მსგაესად (μὴ ὁμοίως)
 103,14 უქცევ და უცვალებელ არს (ἀμετάβλητον ἔστι)
 104,10 ზესთანნი და გასაგონონნი (τὰ νοητά)
 106,1 განუყოფელი და განუთვთებელი (ἀνιδίκριτος)
 107,18 პირველთა და ზენათა (τῶν πρώτων)
 114,6 არს მეუწყე და მცნობელ (ἔστι γωναικόν)
 115,9-10 ქმნადი და აღგებადი არს (γενητόν ἔστιν)
 115,18 მქცევი და ცვალებადი არს (μεταβάλλει)
 116,19-20 გონიერნი და პირველნი (τὰ νοητά)
 122,23 რაჲთა აღკრულ იყოს და შიარებელ (ἐξηρηγισθῆαι)
 123,27 შეუდგს და თან ჰყვების (ἔπειται)
 126,7 ჰგიეს და დარჩების (μένει)
 126,15 კიდოვნებითი და უმწუერვალესი (τὸ ἀκρότατον)¹.

შეიძლებაოდა აღამიანს ეფიქრა, თითქოს იოანე პეტრიწი ამ ხერხს მიმართავდეს იმ მიზნით, რომ ერთი უცნობი სიტყვა მეორით განმარტოს; ზემოთ მოყვანილ მაგალითებში არის, მართლაც,

¹) ზემომოყვანილი მაგალითების შედარება ერთმანეთთან გვარწმუნებს იმაში, რომ ჰენდიადისის მოვლენა შემთხვევითი კი არაა, არამედ იგი გარკვეულ სისტემადაა ქცეული იოანე პეტრიწისათვის: განსაზღვრული ცნებებისათვის იგი სისტემატურად მიმართავს ამ ხერხს. მაგ.: განყოფა 126, 2426, 4220, 4814, 528, 527, 5420, 5420, 1061; ზიარება 71, 73, 1125, 1230, 393, 760, 12223; იმრრე 90, 1810, 5518, 5922, 6928, 762; პირველობა 2127, 305, 601, 628, 622; ტრფიალი 824, 98, 910, 911, 133; უშოქენო 1031, 1022, 1510, 492; უშვი 86, 87; შედგმული 3927, 6911, 8018, 8122; ცნობა 6312, 6331, 6322, 6323, 6422, 6422, 1140.

ერთი, სადაც ორი ნახმარი სიტყვიდან ერთი უცხოა, ხოლო მეორე მის განსამარტავად არის განკუთვნილი (75,12 ასქეტოდ და მიუნაქუსად [ἀσκήτωναι]), მაგრამ ეს შემთხვევა გამონაკლისად უნდა ჩაითვალოს. ვერც იმით ავსხნით ამ ხერხის გამოყენებას, თითქოს მოცემული ბერძნული სიტყვის გადმოსაცემად საკმარისი არ იყოს ერთი ქართული სიტყვა: იგივე ბერძნული სიტყვები სხვა ადგილებში თითო ქართული სიტყვით არის წარმოდგენილი (იხ. ლექსიკონში). ეს ხერხი პეტრიწის (და მისი ეპოქის) სტილის დამახასიათებელია და რომ ეს ასეა, ეს ჩანს იქიდან, რომ პეტრიწი მას უხვად იყენებს თავისი თხზულების ორიგინალურ ნაწილშიც (მაგალითები მეორე ტომიდან):

- 4,5 უძრავად და შეურყეველად
 31,17 უშე და უნაყოფო¹
 33,11 იმრსა და მეზესთაესა
 34,7 მოირთო და იმკო
 მოპრთეს და აღამევეს (181,17)
 მოპრთნა და ამკენა (211,20)
 მორთულად და აღკაზმულად (220,28)
 35,3 აწუეეს და ამეცადინებეს
 36,18 მრუმედ და ბინდის სახედ
 ბნელ და ბინდის გუარ (79,20)
 37,31 სისრულესაცა და უმოქენეობასა
 სისრულე და უმოქენეობაჲ (37,32)
 სრული და უმოქენოჲ (37,32)
 41,23 მხრწნელი და მშლელი
 ხრწნა და დაარღვიეა (204,25).
 54,25 რაჲც ხროა იყოს გაცდა ხედული იგი
 გაცდა-ქურეტანი (107,12)
 იხილნე და განიცადნე (131,24)
 60,30 ბელსა და ხუედრებასა
 ბელსა და სუესა (224,33)
 69,25 უხატებენ და უძეგლებენ
 საალამოდ გაძეგლებულნი (73,8)
 ხატისა და ალალმაჲსა (118,8)
 ხატნი და ალალმანი (137,21)
 ხატად და ალალმად (149,17)
 ხატის ხატთა და ალალმის ალალმათა (172,3)
 ხატი და ალალმაჲ (181,18)

¹) შეად. პეტრიწის დებულება (II,634): «თუ უშე არს, უნაყოფო არს».

- 73,18 განწვალება ანუ განყოფა
განიყოფოდეს და განიკრებოდეს (73,19)
განყოფადი და განკრადი (73,29)
განყოფელად და განუწვალებელად (113,16)
განბნეადი და განწვალებადი (196,21)
განწვალებულ და განკრილ (200,3)
- 86,23 შეწყობა და ნართი
ნართი და შეწყობა (100,22)
თხზვა და შეწყობა (76,9)
- 97,25 დაუმრავალდებობის და კოლკმორთად ასჩნდების
- 100,2 იოცნების და იხილებიცა
იხილებების და იოცნების (205,25)
- 113,1 განინაწილნეს და განითვსნეს
- 113,13 შეურევნელად და შეურწყმელად (იგივეა 113,16)
- 120,28 ჭავს და ებადვის
- 122,31 ჰბადებდენ და ამყოფებდენ
- 122,32 ხატ და სახე
- 123,22 მსგავსისა და ხატისა თვისისა
ხატნი და მსგავსნი თვისნი (168,25)
- 128,3 უსახო და უმსგავსო
- 128,4 უსახური და უმსგავსო
- 129,34 ნაბრწყინი და ნამზევი
ნამზევთა და ნაბრწყინთა (130,14)
- 148,7 ხატად და იგავად
ხატნი და იგავნი (161,11)
- 149,15 განჰყენს და განზიდაეს
- 151,7 ჰხესთაობს და ჰმეტობს
- 156,5 არიან ერთ და მხოლო
სირაჲ ერთთა და მხოლოთაჲ (156,7)
ერთობასა და მარტიობასა (164,11)
- 167,14 დასაწყთა და დასაბამთა
- 177,13 დრასტიროთა და მოქმედთა
- 204,12 კრეტსაბმელთა და ფარდაგთა
- 210,23 თანმეთანად და მეზიარედ
- 213,9 ნათლებრ ბრწყინავალედ
- 224,10 საგდებთაგან და ბადეთა
- 225,14 მექუელობა და მგონებლობა

აქაც, ორიგინალურ ნიწილში კეტრიწის ნაშრომისა, იგივე სურათია, რაც თარგმნითში: ორი შემთხვევაა, როდესაც ორი ნახ-მარი სიტყვიდან ერთი ბერძნულია, ხოლო მეორე ქართული (97,25;

177,13); დანარჩენ შემთხვევებში კი წყვილ-წყვილი ქართული სიტყვითაა ერთი ცნება გამოსახული.

§ 6. ხელთნაწერები

საქართველოს მუზეუმის ხელთნაწერთა განყოფილებაში დაცულია ჩვენი ძეგლის ათი ხელთნაწერი¹. ამათგან შვიდი (ABCDEFH) შეიცავს ძეგლს სრულად, სამი—მხოლოდ ნაწილებს.

ხელთნაწერი A

A—ხელთნაწერი № 69 ყოფ. საეკლ. მუზეუმისა, გადაწერილია XVI—XVII საუკ. ნუსხა-ხუცურიით: ზომა ხელთნაწერისა 30×20 სმ; შეიცავს 278 ფურცელს. 1—243 ფფ. უჭირავს ჩვენს ძეგლს, ხოლო დანარჩენი ნაწილი—ბასილ ზარზმელის თხზულებას (ხელთნაწერი დაწვრილებით აქვს აღწერილი მ. ჯანაშვილს (ქართული მწერლობა, წ. II, ტფ. 1909 წ. გვ. I—VII). რომ ხელთნაწერი XVII საუკუნეზე გვიანდელი არ არის, ამას—გარდა პალეოგრაფიული ხასიათის ნიშნებისა—მოწმობს ის გარემოებაც, რომ ის ხელთ ჰქონია არჩილ მეფეს, რომელიც პროკლეს თხზულების ბოლოს (ფ. 243) ხელს აწერს («დავათავე წიგნი. არჩილ»).

ხელთნაწერი ორ წყებად გადაუწერიათ: თავიდან და შვიდან (135b გვერდიდან). 135a-მდე რომ მისულა პირველი ნაწილის გადაწერი, შეუმჩნევეია, რომ ველარ დაეტეოდა, და ხელი უფრო წმინდა აულია. ამიტომ იგი შენიშნავს 135a შიდა არშიაზე: «აქა ორთავე ნაწერი ერთად შეიყარა: და არ ეტეოდა. ამა ფურცელსა ზედა: და მისთვის მოუწმიდე: უფალნო ჩემნო:..».

გადამწერს ახასიათებს მ-მეტობა, განსაკუთრებით ა-ს შემდეგ, მაგ.; დიდათაჲ საღიმეტყლოთა, იძულებაჲთა, გრძნობაჲთა, სხაროჲდ (II 19,10), იპყრაჲ, იენოჲ და სხვა (ამის შესახებ იხ. კ. კეკელიძე, ადრინდელი ფეოდალური ქართული ლიტერატურა, ტფ. 1935 წ. გვ. 141).

მრავალია შემთხვევა, რომ გადამწერს ორჯერ დაუწერია სიტყვა (და მის მიხედვით B-ხელთნაწერის გადამწერსაც, იხ. ქვემოთ). ზოგჯერ ეს ზედმეტად დაწერილი სიტყვა აფხეკილია; უფრო ხშირად კი ეს ზედმეტი სიტყვა, როდესაც გადამწერს თვითონვე შეუმჩნევეია, წერტილებში—ზევით-ქვევით—ჩაუსევამს, მაგალითად:

¹) ეს ხელთნაწერები მოხსენებული აქვს ს. გორგაძეს («ჩვენი მეცნიერება», 1923 წ., № 4—5, გვ. 2), გარდა ქვემოთ აღწერილი H-ხელთნაწერისა. რამდენადაც საქ. მუზეუმის ხელთნაწერთა ფონდები ჯერ სრულად აღწერილი არ არის, ამდენად მოსალოდნელია აღმოჩნდეს ჩვენი ძეგლის სხვა ხელთნაწერებიც.

II 85,4-5 ზესთა ძალისა ჯამისა

II 86,10 ზენათა თა

II 93,5 არაობისგან არს არს

II 96,2 არ მიზეზად აღმოაჩენენ

II 97,24-25 მიხედოს ვნებამან ხედვამან.

A-ხელთნაწერი (და მასთან ერთად, B-ხელთნაწერიც), როგორც მკითხველი დარწმუნდება კრიტიკულ აპარატში მოყვანილ ვარიანტთა შედარებიდან, ხშირად ამახინჯებს ტექსტს. დამახინჯება გამოიხატება: 1) ხარვეზების დატოვებაში, 2) კორექტურულ შეცდომებში, 3) სიტყვების გამეორებაში (ამის მაგალითები იხ. ქვემოთ გვ. LXXV). ეს დამახინჯებები გამოწვეულია როგორც იმით, რომ გადამწერს შერყვნილი დედანი ექნებოდა, აგრეთვე იმითაც, რომ ის კარგად ვერ ერკვეოდა. თხზულების შინაარსში და მექანიკურად სწერდა: ამის გამო დედნის მკრთალი ნაწერი, გადამწერის მიერ განახლებული ან შევსებული, ხშირად უაზრო გამოდიოდა¹.

მიუხედავად ყველა ამ ნაკლისა A-ხელთნაწერი ძვირფასია ჩვენთვის: ჯერ ერთი იმიტომ, რომ იგი ქრონოლოგიურად უძველესია. მართალია, ხშირია შემთხვევა, როდესაც მოგვიანო ხელთნაწერს უკეთესი დედანი უდევს საფუძვლად, ვიდრე უძველესს. და თვით გადამწერიც მოგვიანო ხელთნაწერისა უკეთ ჰკითხულობს თავის დედანს, ვიდრე უძველესისა (და ჩვენი ძეგლის მიმართაც დასტურდება ეს C-ხელთნაწერის მაგალითით),—მაგრამ ქრონოლოგიურად ძველი ხელთნაწერი ხშირად იმის გარანტიას იძლევა, რომ მისი დედანი უფრო ძველი იყო, ვიდრე მოგვიანო ხელთნაწერებისა, და თვით გადამწერსაც მეტი ცოდნა შეიძლებოდა ჰქონოდა ძეგლის ეპოქის ენისა (ესეც დასტურდება XVIII—XIX სს. DEH-ხელთნაწერების მაგალითით; ისინი ძეგლის ენას აახლებენ თავისი ეპოქის გრამატიკული წესების საფუძველზე).

გარდა ამისა A-ხელთნაწერის ფასი იზრდება იმითაც, რომ მას დაცული აქვს ერთი შენიშვნა, რომელიც არც ერთ სხვა, ჩვენთვის ხელმისაწვდომ ხელთნაწერს არ მოეპოვება. ეს შენიშვნა ეხება იმას, რომ ჩვენი ძეგლი, რომელიც შეიცავს პლოკლე დიადოხოსის „კავშირთა“ თარგმანს და იოანე პეტრიწის „განმარტებას“, დაწერილი ყოფილა კიმენ-სხოლიოდ. «შეისწავე, რამეთუ ესე წიგნი, კიმენ-სხოლიოდ აღნაწერი, ამისთვის თანაჩართვით დაწერეთ, რაჟთა მწერალთა და მკითხუელთა გაუადვილდეს და, ვითა დედასა ეწე-

¹) ამ მხრივ A-ს გადამწერზე უფრო მაღალხარისხოვანია C-ს გადამწერი, რომელიც ძალიან კარგად ერკვევა თხზულების შინაარსში და ყველა დანარჩენ გადამწერთ სჯობნის ტექსტის სიზუსტის დაცვის საქმეში.

რა, ეგრე შეცვალეზულად დაგვწერია აქაცა. და რომელი პ რ ო კ ლ ე ს ი ა „პარი“ დაგვსვამს თავსა შავი წითლითა შემოკული; და რომელი იოანესია „ინი“¹, რაათა ორთავე ფილოსოფოსთა სიტყუაჲ. თვს-თვს იცნობებოდეს». ეს შენიშვნა სხვა საბუთებთან ერთად, რომლებზედაც ზემოთ იყო ნათქვამი, ადასტურებს იმ ფაქტს, რომ ძირითადი ტექსტი, კიშენი, იყო პროკლეს „კავშირნი“; ყველაფერი დანარჩენი წარმოადგენდა სქოლიოს, რომელსაც ძველი ქართველი შვიგნობრები იოანე ფილოსოფოსს მიაკუთვნებდნენ.

ამ სქოლიოს მნიშვნელობა იზრდება შემდეგი გარემოებითაც. როგორც ვთქვით, ეს სქოლიო მხოლოდ A-ხელთნაწერს შემოუნახავს; დანარჩენ ხელთნაწერებს იგი არა აქვთ. მაგრამ ის ჰქონია აგრეთვე „კავშირნი“-ს იმ უძველეს XIII საუკუნის ხელთნაწერს, რომელიც ამჟამად ტფილისში აღარ არის (იგი მენშევიკების მიერ იქმნასაზღვარგარეთ გატანილი სხვა, მათ მიერ გატაცებულ ქონებასთან ერთად).

ეს არის ხელთნაწერი № 1337 ყოფ. საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოებისა. განსვენებულ ს. გო რ გ ა ძ ი ს არქივში აღმოჩნდა ამ ხელთნაწერის მოკლე აღწერილობა:

„დიდი ტანის ხელთნაწერია სქელი ქალაღდის ყდაში, რომელსაც გარედან მოყვითანო ტყავი აქვს გადაკრული, ყდის ყურები შემოკმულია თავგებისგან. ყდას შესაკრავი ჰქონია, რომლის კვალი დღესაც ემჩნევა. ზომა ხელთნაწერისა 34 X 25 სანტიმეტრია.

„შეიცავს 103 ფურცელს, რომელთაც სათვალავს (არაბული ციფრით) ჩვენ ვუკეთებთ. თავში ერთი (პირველი) და ბოლოში ხუთი (99—103) ფურცელი ახალია, როგორც სჩანს მე-XVIII-ე საუკუნეში ჩაკერებული; დანარჩენი ფურცლები კი (2—98) ძველი სქელი ქალაღდისაა და გადაწერილია მე-XII—XIII საუკუნის ლამაზი ნუსხახუცურით; სათაურებში ნახმარია სინგური, დანარჩენ შემთხვევაში კი შავი მელანი, რომელიც დროთა განმავლობაში გადახუნებულა და ალაგ გადაშქალა; ყოველ გვერდზე მოთავსებულია ორმოც-ორმოცი (ზოგან 38) გრძელი სტრიქონი. ხელნაწერს დიდრონი არშიები აქვს დატოვებული, რომელზედაც მოთავსებულია ავტორის თუ მთარგმნელის მოკლე-მოკლე შენიშვნები. ამავე არშიებზეა მოთავსებული თხზულების თავთა სათვალავი ასომთავრული ასოები და თხზულების ავტორისა და მთარგმნელ-კომენტატორის ასომთავრული ინიციალები: Մ (პროკლე) და Մ (იოვანე).

„სასვენებელ ნიშნებად ნახმარია: მძიმე(,) წერტილი(,) ორწერ-

¹) ხელთნაწერებში, მართლაც, ყოველი თავის დასაწყისში არშიაზე სწვრია შვად პ ა ნ ო და ირგვლივ წითელი ხაზები აქვს მიწერილი.

ტილი(:), სამწერტილი(:.); ორწერტილხაზი(:—), და აქა-იქ მრავალ-
წერტილი(:.....:).

აგებვდება პწკარზემოთი ნიშნებიც: ქარაგმა(˘) და მახვილი (').
ეს უკანასკნელი ჩვეულებრივ სიტყვის მეორე სრულ მარცვალზე ზის
ბოლოდან; ერთმარცლოვანი სიტყვები წინა სიტყვებზე არიან მით-
ვლილი. სამწუხაროდ ჩვენს ხელნაწერში ეს ნიშანი ყველა სიტყვაზე
არა ზის (ალბათ გადამწერს გამორჩენია) და ამიტომ ძნელია ამ ხელ-
ნაწერის მიხედვით რაიმე საზოგადო წესის გამორკვევა: თითქმის
ირკვევა, რომ ძველ ქართულში მახვილი დაქტილური არ ყოფილა
(როგორც დღევანდელ ქართულშია), არამედ უფრო ქორეული, ე. ი.
ბოლოდან მეორე მარცვალზე. აი პირველი შეხედრილი მაგალითი:
თვ'სი, 'ერთიერთ'ისა იყოს, ზიარე'ბით. ზიარე'ბითი, ერთობი'საჲ,
„ზესთ'აძეს ყ'თა ზიარე'ბ'ათა“, ძ'ალთაჲთ, „ერთქმნილი ერთცა' არს
ერთასა, „ერთი' არს“, წარმოშობი'ლი, სირბათა, „რ' შე'დგმა ერთებ-
რი'ვთა მხოლოთაგ'ნ, ვ'რ ეტყოდა დიდი პარმენი'დი სოკრატის და
ზი'ნონს“ (ყველა ეს მაგალითი იხ. ფურცელი 65ა).

„ამ ნიშნით (მახვილით) წინამდებარე ხელნაწერში ალბათ გრძე-
ლი ხმოვნები უნდა იყოს აღნიშნული, სწორედ ისე როგორც დღე-
ვანდელს მთიულურში გრძელი ხმოვანი „თითქმის ყოველთვის მეო-
რე მარცვალზეა ბოლოდან“ (ა. შანიძე: კრებული 193).

„მე-2-ე ფურცლის (ძველი ფურცელი) პირველ გვერდზე ქვემო
არშიაზე მე-XIII-ე საუკუნის მხედრული ხელით მინაწერი ყოფილა,
მაგრამ ქალაღი დაზიანებულა და ამ მინაწერისა რამოდენიმე ასო
იკითხება, ამ მინაწერში სასვენებელ ნიშნად ნახმარია ორწერ-
ტილი(:).

„ხელნაწერში იღვა ფოსტის ქალაღის ერთი ფურცელი,
რომელიც ჩვენ წინა ყდის შიგნითა გვერდზე მივაწებეთ. ამ ფურცელ-
ზე აწ განსვენებულის ისტორიკოსის თევდორე ჟორდანიას ხელით
მოთავსებულია შემდეგი: „მისის ყ'დ უსამღვდელოესობის გურია-
სამეგრელოს ეპისკოპოსის ალექსანდრესაგან მივიღე შვიდი თუმანი
და ნახევარი შესაძენად ძველის ხელნაწერის წიგნის კავშირისა'
იოანე პეტრიწისაგან განმარტებულის, რომელიც ვალდებული ვარ 14
ამ აპრილამდი ვიყიდო და წარუდგინო მის მუუფებას ეპისკოპოსს.
1902 წელს აპრილის პირველსა. თევდორე ჟორდანია“.

„შემდეგ ეს ხელნაწერი ალექსანდრე ეპისკოპოსის მემკვიდრე-
ებისაგან შემოვიდა საქ. საისტ. და საეთნ. საზოგადოების წიგნთსა-
ცავში. ხელნაწერში მოთავსებულია იოვანე პეტრიწის მიერ ბერძ-
ნულიდან ნათარგმნი და განმარტებული თხზულება ნეოპლატონური
ფილოსოფოსის პროკლე დიადოხოსისა: „კავშირნი ღმრთისმეტყუე-
ლებითნი. თავნი ორას და ათერთნი“. ა) თხზულებას წინ მიუძღვის

მთარგმნელის წინასიტყვაობა, რომელსაც უჭირავს ხუთ გვერდამდე (ფურცელი 1ა—3ა). ბ) შემდეგ მოთავსებულია „კავშირთა“ ტექსტი ორასთერთმეტ (ს"ი) თავად და ამდენივე განმარტებით, ზოგჯერ განმარტება ერთი ორად და სამად უმეტესია განმარტებულ ტექსტზე. ტექსტის ყოველი თავის გასწვრივ არშიაზე მოთავსებულია ასო „პ“ ე. ი. პირველი ასო ავტორის სახელისა (პროკლე), ხოლო განმარტებათა ყოველი თავის გასწვრივ ზის ასო „ი“ ე. ი. მთარგმნელ-კომენტატორის სახელის ინიციალი (იოანე). გ) დასასრულ, მოთავსებულია მთარგმნელის ბოლოსიტყვაობა, რომელსაც უჭირავს ხელნაწერის უკანასკნელი 14 გვერდი (95—102ა). მე-102-ე ფურცლის მეორე გვერდი და მთელი მე 103-ე ფურცელი ცალიერია^ა.

ამ მოკლე აღწერილობაში არაფერია ნათქვამი ხელთნაწერის სქოლიოების შესახებ. მაგრამ გარდა ამ აღწერილობისა ჩვენ გვაქვს ზეპირი გარდმოცემა იმ მეცნიერთა, რომლებსაც თავის დროზე, როდესაც ხელთნაწერი № 1337 ტფილისში იყო, უმუშავიათ ამ ხელთნაწერზე. ასე, მკვლევარი პ. ინგოროყოვა გადმოგვცემს, რომ იმ ხელთნაწერშიაც „კავშირნი“ და „განმარტება“ „თანაზართეთი“ იყო დაწერილი და რომ იმ ხელთნაწერშიაც იგივე შენიშვნა მოიპოვებოდა „კიმენ-სხოლიოდ აღნაწერობის“ შესახებ. მაშასადამე, უკვე XIII საუკუნეში, როდესაც № 1337 ხელთნაწერია გადაწერილი, გაბმით დაუწერიათ ორივე თხზულება, და აზრი იმის შესახებ, რომ „განმარტება“ იოანე ფილოსოფოსის ეკუთვნის, XIII საუკუნეშივე არსებობდა. ის გარემოება, რომ ეს შენიშვნა A-ხელთნაწერში მოიპოვება, ანათესავენ ამ უკანასკნელს № 1337 ხელთნაწერთან და ამ გზით A-ს ვარიანტებსაც მერ ფასს აკუთვნებს.

A-ხელთნაწერის ზედაყდის შიგნით დაკრულია კონვერტი, რომელშიაც ჩაწყობილია ცალკე ქალაღდები, სადაც იოანე პეტრიწის მიერ ნახმარი ზოგიერთი სიტყვაა განმარტებული (ეს განმარტებები, მ. ჯანაშვილის თქმით, ქრისტეფორე ურდუბეგაშვილს უნდა ეკუთვნოდეს). აქვე მოგვყავს ზოგიერთი განმარტება¹.

თავი 17: შვიდთა სფეროთა. სფეროცის სიმრგვლეს ჭვიან.

თავი 29: აქა პავლე იმოწამების მთქმელი სამ. გვართა გვარად: და საზღვართა საზღვრად: ფილასოფოსი უწოდს. ვითარცა პავლე ხატად უცვალდებულად და მქონებულად მამისა სიმდიდრისა. ეს თავი მეტადრე გახსნის კრულებასა² (იხ. ჩვენი გამოც. II 787-18).

¹) აქ მოთავსებული ზოგიერთი განმარტება მოჰყავს მ. ჯანაშვილსაც (I. c. XXXVIII—XLIV).

²) ჩვენ მიერ ხაზგასმული სიტყვები წარმოადგენს კომენტატორის გალაშქრებას იოანე პეტრიწის წინააღმდეგ. ალბათ იმიტომ, რომ იოანემ პავლე

ანაქს მფლობელი ¹.

არდო აწ, მაგრა არდი არ უნდაო, არ ტი უნდაო, რომელ არს აწ².

აფანის უჩინოსა ქვიან ³.

გადიონწახებული ვითამ დამთერალი.

ესთი მეგრული სიტყუა: ესრეთო: მეგრულად ⁴.

ეფახა ვითამ თქმასა ⁵.

ზოდოო ეტლი.

კენტრო ამას ქვიან რომელსაც ეტლზე მზე დგას თუ სხვა რომელიმე

შნათობი.

ბერი გარემო ⁶.

პეფესკენ ⁷ არს ვითარცა ით თქვა.

ტირი ⁸ აა დაიკუე.

ფონგთა ⁹ კმა.

ხალეო ფიცხელი.

პიტონ ¹⁰ პერ(ერ)ანგი: ანატყაეისა სამოსელი ¹¹.

ხელთნაწერი B

B—ხელთნაწერი № 74 ყოფ. საეკლესიო მუზეუმისა (ამჟამად საქართველოს მუზეუმის ხელთნაწერი №A—74) გადაწერილია XVIII საუკუნის ნუსხა-ხუცურით; ზომა ხელთნაწერისა 34×21 სმ., ტექსტისა 20×13¹/₂ სმ., შეიცავს 243 ფურცელს (სათვალავში არ შედის, ფორზაცის ფურცლების გარდა, პირველი ფურცელიც. „ქავ-შირნი“-სა და „განმარტების“ ტექსტი დატულია სრულად.

მოციქული დაიმოწმა თავისი წარმართული ახრის გასამართლებლად.

1) *„აუაჯ მართლა მფლობელს“* ნიშნავს, მაგრამ პეტრიწი ხმარობს სიტყვას „ანაქუსი“.

2) იხ. ქვემოთ ლექსიკონში I, 235 „არდი“.

3) *ბრძალვ* „უჩინო“.

4) ეს განმარტება ხელთნაწერის არშიახეც სწორია (II 182, შენიშვნა“).

5) *ბრძალვ* „ეთქვი“.

6) *პედ* „გარემო“.

7) *ბრძალვ* „ბაღუძ“ (I 103ა).

8) *ტირი* „დაიკავი“.

9) *ფონგთ* „ხმა“; მ. ჯ ა ნ ა შ ე ი ლ ს (l. c. XXXXIII) შეცდომით წაუკითხავს „თ ე თ ო ნ გ თ ა“.

10) *ქიტონ* „სამოსელი“.

11) კომენტატორი (ქრისტეფორე ურდუბეგაშვილი ან, იქნებ, მასზე ადრე ვინმე სხვა), ჩანს, ბერძნული ენის მცოდნე ყოფილა. მას სწორად მოჰყავს ბერძნული სიტყვები, იმდენად სწორად, რომ აბერძნულებს ქართულ სიტყვებს და ასახელებს ისეთ სიტყვებსაც კი, რომლებიც თვით ძველში სულ სხვა ფორმით არის მოყვანილი, მაგ.: ანაქს (ძველში ანაქუსი), აფანის (ძველში აფიანისა II 75ა), ეფახა (ძველში ემფახი I 16ა, 116ა), ტირი.

ხელთნაწერი გადაწერილია 1731 წელს, მოსკოვში, მელქისედექ კავკასიძის მიერ. ამის შესახებ ცნობას იძლევა თვით გადაწერი 242b—243a გვერდებზე: «დიდებაა ღმერთსა მიზეზსა ყოვლისა კეთილისასა და სრულმყოფელსა, რომელმან ღირს მუუნადიღსა ამას საღმრთისმეტყუელოსა აღწერად და განსრულებად კელითა ჩემ ცოდვილისა და უნდოსა ძლითისა მდივნის მელქისედექ კავკასიძის აბელის შვილისათა, ქალაქსა დიდსა მოსკოვს იმპერატრობასა ანნა იოანუნასსა, ოდეს მიბრძანდა საქართველოს მპყრობელი სახელოვანი და დიდთა კელმწიფეთაგან შეყურებული მეფეთ-მეფე ვახტანგ, საუკუნო ყოს უფალმან კსენებაა და კურთხევაა მისი ამინ. მაშინ მონა და მიწა მათი თანვეახელ და აღესწერე ქრისტეს აქათ ჩ'დლა, ივნის კ'ე, ქართულსა ქონონიკონსა უ'ით» (419+1312=1731)¹.

ხელთნაწერის მე-2 გვერდზე მოყვანილია ცხრილი-საძიებელი (იხ. ქვემოთ გვერდი VI); საძიებლის გასწვრივ გვერდით მინაწერია. «ესე არა რვეულთაგან თანაშთამომავალ, არცა თარგმანთა და მთარგმნელთა მიერ რიცხუელი ესე საძიებელთა, არამედ ახლად ვისგანმე რაამე მოპოვნებულ არიან, დაღათუ არაეე სრულიად უკმარ არიან. ღმერთო შეიწყალე ცოდვილი მდივანი მელქისედექ და კეთილად აკმარე წიგნი ესე»².

1855 წელს ხელთნაწერი ჰკუთვნებია მცხეთის სევეტი-ცხოველს: ხელთნაწერის მრავალ ადგილას ქვედა არშიაზე სწერია: «ეკუთვნის დიდს მცხეთის სობოროს ჩყნე [1855] წელსა».

B ხელთნაწერი გადმოწერილია უშუალოდ A ხელთნაწერიდან: ამის საბუთია ის, რომ B ზედმიწევნით იმეორებს A-ს ხარვეზებსაც და შეცდომებსაც და A-სთან ერთად სხვა ხელთნაწერებისაგან განსხვავებულ ვარიანტებს იძლევა³. მოგვყავს ზოგიერთი მაგალითი.

¹) ამას მოსდევს ჩვეულებრივი მიმართვა მკითხველისადმი—შემინდვეთ და შემიწყალეთო.

²) პირველი უპაგინაციო ფურცლის პირველ გვერდზე გადაწერისავე ხელით სწერია:

ვინ კელყოს ძნელსა საქმესა,
კამს თავი გაიმწაროსა.

იმევე გვერდზე მხედრული ხელით სწერია:

სურვილით ვსწერ წიგნსა ამას, ვეტრფე თტმეა მიტრფილადა,
ღრმად მანიშნებს ქალატონ სოკრატ პარმენიდ შორს მიფრიალა,
ესე პროკლე დიაღობოს იოვანემ მი. რიალა
და ელინთ წმასნა ღმრთისმეტყუელა, ვითარ დისკო გვკყურტილა.

³) ეს გარემოება სრულიადაც არ გამორიცხავს იმის შესაძლებლობას, რომ B-ს გადაწერმა, თავისი მხრით, დაუშვას კორექტურული ან სხვა შეცდომები (მაგ., II 81, 32 შმდდ.) და არც იმას, რომ მან ზოგჯერ შეამჩნიოს A ს ა შ კ ა რ ა

1) ხარვეზები: ა) I 12,28—29; I 36,17—23; I 37,22—38; II 40,7—8; II 115,23—32; II 119,17—30; --ეს ადგილები ჰკლებია ორივე ხელთნაწერს, B-ს შემდეგ შეუესია სხვა ხელთნაწერების საშუალებით: ბ) I 20,22—23; I 39,18—19; I 57,20; I 64,2—5; I 73,21—22; I 91,27—30; I 94,16—20; I 111,6—112,31; I—121,1—123, 4; II 79,8—9; II 194,1—195,29; II 201,20—202,28; --ეს ადგილები აკლია ორივე ხელთნაწერს.

2) შეცდომები:

I 60,13 ესე არს სისრულე] ვისრულე AB

I 77,8 იცვალეზიან] ვვალეზიან AB

I 84,3 რააზომეე] საზომეე AB

I 85,19 ღმრთებრივთა] ათებრივთა AB

II 60,22 წარმოშობს] წარმოობს AB

II 92,32 ეხატვის] ეტრფის AB

II 177,13 დრასტირიოთა] დასასტირიოთა AB

II 192,22-23 რომელ პირველნი] რომელნი AB.

3) ზედმეტი სიტყვები (სხვა ხელთნაწერებთან შედარებით):

I 11,6 და არა თუ და არა პირველი²

I 107,31 რამეთუ არცა ხრწნადთა ვითარ ხრწნადთა იყვნესმცა

II 27,4 და არა არს ერთ

II 28,14 ზიარებითა ერთისათა სიმრავლისათა

II 44,6 გაკეთებული ერთისა კეთილობისა მიერ

II 181,3 შორის სხეულთა.

4) ერთნაირი ვარიანტები:

I 37,20-21 ნაწილთაგან, რომელნი ესე განყოფილ] ნაწილებრივ განყოფილ AB

I 73,20 განგებითისა] განგებულისა AB

I 75,2 იესებს] ალიესებს AB

II 92,26 გუარისაჲ] არსებისაჲ AB

II 179,6-7 სიწმიდისა] სიწმიდისათა AB

შეცდომები და აღარ გაიმეოროს ისინი. მაგალითად, B აღარ იმეორებს A-ს მოგორჯერ ან ზედმეტად დაწერილ სიტყვებს:

I 17,21 მქონებელი შუცნებით ბუნებით

I 33,21 უდარესი უმდარესი უზჯობისისგან

II 468 და თვთ და თვთ

II 85,4-5 ზესთა ძალისა ეამისა

II 97,24-25 მიხედოს ვნებამან ხედვანან.

1) ჩვენს გამოცემაში, როგორც პირველ ტომში (I) ისე მეორეში (II), მკაფიოდენი გამოწკლისის გარდა, ყველა შემთხვევა აღნუსხული სტოლიობნი.

2) A-ს ზედმეტი სიტყვები წახვასით მოგვყავს.

II 182,21 არსებასა] არსებათა AB

II 184,21 მყოფობისა] მყოფობითისა AB.

ხელთნაწერი C

C—ხელთნაწერი № 2235 ყოფ. საისტორიო საზოგადოებისა (ჩამოტანილი ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკიდან), ამჟამად საქართველოს მუზეუმის ხელთნაწერი № H—2235; ზომა 23×16 სმ., ნაწერისა $16\frac{1}{2} \times 10\frac{1}{2}$ სმ. ხელთნაწერი ლაშაზი მხედრული ხელითაა გადაწერილი და შეიცავს თვით გადამწერის თვლით 24 რეველსა და 6 ფურცელს, ე. ი. 190 ფურცელს (ჩვენ მიერ დანომრილ იქმნა 383 გვერდი). უკანასკნელი ორი [ფურცელი დარჩენილა ცარიელი. 189 ფურცელზე ნუსხა-ხუცურით არის მიწერილი:

«სრულ იქმნა და დიდებაჲ სამებასა ღმერთსა მხოლოსა უკუნისამდე ამინ თთვესა სეკდენბერსა მეორესა რიცხუსა კელითა ისაკ მცირისათა წელთა ჩღწთ». [1769].

190b გვერდზე ხელთნაწერისავე ხელით სწერია მხედრულად¹:

«ძველსა წიგნსა შინა მიხილავნ მე ზაქარია მოძღვარსა და მუნით² გარდამომიწერიეს. მრავლით ქაშითგან უწინარეს ეფთიმი და გიორგი³ წმიდათა მამათა მთარგმნელთასა და ვით და სტეფანე ქართველთა გვარისანი იერუსალიმს მიიწინნეს და მუნ შეემეცნნეს ელლინთა ენამზეობასა და პირველად მათ გარდამოთარგმნნეს რაოდენნიმე საეკლესიონი წიგნნი ბერძულისაგან ქართულად და არაბთა ენისაგანცა საღმრთონი წიგნნი გარდამოიღეს მრავლითა შრომითა. და შემდგომად მრავლისა ქამისა აღეშენა საყდარი იპორტაიტისა⁴ ღმრთისმშობლისა და მუნ შეკრბეს მრავალნი ქართველნი მონაზონნი და, მათ შორის გამოჩნდეს ეფთიმი და გიორგი სანატრელნი მამანი და რაოდენნიცა და ვით და სტეფანეს მიერ თარგმნილნი წიგნნი მწერალთა განერყვენეს, ამათ განაწრთელეს და განმართეს და უმრავლესი ახლად გარდამოთარგმნეს. ამათსა შემდგომად გამოჩნდეს სამცხით ღირსნი მონაზონნი საბათუხბარელი და ეფრემ მცირე მოწაფე იოანე პეტრიწისა. ესე ეფრემ ფრიად აძულა საბათუხბარელმან თარგმანებად რაოდენთამე წიგნთა, რომელნი არა თარგმნილ იყვენეს ენასა ჩვენსა, და გარდამოთარგმნა წიგნი დიონისი არიოპაგელისა და გრიგოლი ღმრთისმეტყველისა ლავსაიკონი, დავითის თარგმანი ორ წიგნად, სჯულის კანონი

¹) იგივე მინაწერი ჰქონია „კავშირნი“-ს სხვა, გრუზინისკის (G) კოლექციის, ხელთნაწერს იმ განსხვავებით, რომ იქ ორთოგრაფია სხვაა. ეს მინაწერი მუყეანილი აქვთ ა. ცაგარელს (См. Служения I, 61-62) და თ. შორდანიას (ქრ. I, 224—225).

²) მუნიოვან G. ³) ეფთიმისა და გიორგისა G. ⁴) პორტაიტისა G.

დიდი და რომელნიმე ცხოვრებანი და წამებანი წმიდათანი, თეოფილონ ისტორია, და თქმულნი კასიანე მონაზონისანი. ხოლო ეფრემ იყო შავსა მთასა და ოდესმე იერუსალიმსაცა».

C-ს გადამწერი განსაკუთრებულის გულისყურით ეპყრობა ძეგლის ტექსტს: მრავალია წემთხვევა, როდესაც თავისი დედნის დამახინჯებულ ადგილს უფიქრდება; თუ შეუძლია მაშინვე მიუხვდეს შეცდომას—იქვე ასწორებს; როდესაც ის თვითონაც ეკვობს, თუ როგორ იქნება უფრო სწორად, სათანადო შენიშვნას უკეთებს არშიაზე (იხ. მაგალითები I 28,24; 49,16;50,13; II 68,6; 222,23).

გადამწერი მექანიკურად არ ეპყრობა საქმეს; ის, ჩანს, ძალიან დაინტერესებულია თვით ძეგლის ვაგებით და გარდა იმ ხელთნაწერისა, საიდანაც იწერს, ხელთ აქვს სხვადასხვა დამხმარე წიგნებიც. პეტრიწის ტექსტის გასაგებად საჭიროდ მიუჩნევია პროკლეს თხზულების ახალი, XVIII საუკუნის, თარგმანიც თან ჰქონოდა. ასე ჩვენს გამოცემაში (I 4, თავი 2.) დადასტურებული გვაქვს ერთი შემთხვევა, როდესაც მას შეცდომით (თუ რაიმე განსაკუთრებული მოსაზრებით) მთელი მეორე თავის თარგმანი და კომენტარი ჯერ დაუწერია ამ ახალი თარგმანიდან (სვიმონ გარნელის განმარტებითურთ), ხოლო შემდეგ პეტრიწის ტექსტს დაბრუნებია.

C-ხელთნაწერი (და მასთან ერთად K, რომელიც C-ს ჯგუფისაგან მომდინარეობს) ერთად-ერთი ხელთნაწერია, რომელსაც ცალკე თავების სათაურები შესაძლებელი სისრულითა აქვს დაცული (სათაურები წითლად არის მიწერილი არშიებზე). როგორც ქვემოთ მოყვანილი ცხრილიდან ნათელია, სათაურები ყველა თავს არასდროს არ ჰქონია: სათაურები გარკვეულ ნაკვეთებს ჰქონიათ, თითოეულ ნაკვეთში კი რამდენიმე თავი შედიოდა. ქართულ ხელნაწერთაგან მხოლოდ C-ს შემოუნახავს მეტიწილი ბერძნულში დაცული სათაურებისა: 39 სათაურიდან C-ს დაცული აქვს 31 (მას აკლია 6 სათაური ბერძნულ ხელთნაწერებში დაცულთაგან); თვით ბერძნული დედნის ჩვენამდე მოღწეულ ხელთნაწერებს კი დაცული აქვთ მხოლოდ 16 სათაური (მათ აკლიათ 28 სათაური ქართულ ხელნაწერებში დაცულთაგან).

ის გარემოება, რომ C-ს საკმაო სისრულით აქვს დაცული სათაურები და ეს სათაურები ასახავენ ბერძნული ხელთნაწერების სათაურებს, მოწმობს იმას, რომ C-ს განკარგულებაში ყოფილა კარგი ღირსების დედანი; ამით უნდა აიხსნებოდეს, რომ C, შედარებით სხვებთან, უფრო თავისუფალია ტექსტუალურ დამახინჯებათაგან.

თავი	ქართული სათაური	ბერძნული სათაური	ხელთნაწერები
თავი 1.	ერთისა და სიმრავლისათვის		CFK
თავი 6. თავი 7.	წარმომჩენელისა და წარმჩენილისათვის უმჯობესისათვის წარმომჩენელისა (A)	<i>περι τῶνδων περι τῶν ἀγαθῶν καὶ καταρτιστικῶν</i>	ბერძ. ACFK ¹
თავი 8.	პირველისა კეთილობისათვის და უმოკენროსა და მოკენისა, და თუ არს მიზეზი არსთა და ერთი არს, დაღათუ არსთა და საბამი და მიზეზი პირველი კეთილობა არს, და თუ კეთილობა და ერთობა ერთი არს	<i>περι τῶν πρώτων ἀγαθῶν, ἢ καὶ ἐναντίων καλεῖται</i>	ACFK ბერძ.
თავი 9.	კეთილობისათვის (A) უმოკენროსათვის (A) უმოკენროსა და მოკენისა	<i>περι ἀσφάλειας</i>	ACFK ბერძ.
თავი 11.	წარმოობისთვის (A) [მიზეზისათვის]	<i>περι αἰτίων</i>	ACFK ბერძ.
თავი 14.	მიუდრეკელისათვის, თვთომოდრეკისა და სხვსა მიერ მიდრეკადისა	<i>περι ἀκατήτων καὶ ἀτοκατήτων ἀρχῶν ἢ αἰτίων</i>	ACFK ბერძ.
თავი 18.	წესდადებისათვის არსთათვის (A)	<i>περι ὁρίων</i>	ACFK ბერძ.
თავი 19.	მიქმნისათვის		A
თავი 20.	სული, გონება, სხეულთ მიდრეკა		A
თავი 21.	არსთა დაწყებისათვის	<i>περι τοῦ θεοῦ τῶν πρώτων αἰτίων ὁ τοῦ</i>	A ბერძ.
თავი 25. თავი 41.	სხვსა შორის მდგომისა და თვთმდგომისათვის	<i>περι τελείων</i>	ბერძ. CK
თავი 48.		<i>περι ἀίδιων, πρώτων τῶν δεξίων, δευτερίων ὁ τρίτων</i>	ბერძ.
თავი 50.	საუყუნროსა და ეპიფორისათვის	<i>περι γένεσιν καὶ τῶν κατὰ χροῖον</i>	CK ბერძ.
თავი 52. თავი 53.		<i>τί ἐστιν αἰώνιος περι αἰώνων καὶ τῶν αἰώνων</i>	ბერძ. ბერძ.

¹⁾ A-ხელთნაწერში სათაურები ყველგან გვიანი მხედრული ხელითაა მიწერილი.

თავი	ქართული სათაური	ბერძნული სათაური	ხელნაწერები
თავი 56.	შესმენათათჳს და ქუემდებარეთა		CK
თავი 60.	ყოვლადისა და ნაწილთათჳს		CK
თავი 75.	მიზეზთა სხუობისათჳს		CK
თავი 77.	მიზეზთათჳს ძალთა და მოკმედებათათჳს		ABEH CK
თავი 80.	სხეულთათჳს და უსხეულთა		CK
თავი 84.	მარად მყოფისათჳს		C
თავი 86.	სხუობისათჳს მიუწდომელისა		CK
თავი 87.	მყოფისათჳს და სხუობისა მისისა		CK
თავი 89.	განსახლერებულთა და განუსახლერებელთათჳს	παρα ἄπειρον καὶ πέρας	CK ბერძ.
თავი 97.	შესმენათა და ქუემდებარეთათჳს		CK
თავი 104.	საუკუნოჲსა და უკუდავისათჳს		CK
თავი 108.	სქესთა ზიარებისათჳს და შესმენათა და ქუემდებარეთა		CK
თავი 111.	საღმრთოთა საცნაურთათჳს და ლიტონთა საცნაურთა სულთა, და ლიტონთა სულთა, და სიტყუერთა სხეულთა, და უსიტყოთა სხეულთა		CK
თავი 113.	საღმრთოთა რიცხუთათჳს, და ზიარებითა აღმერთთა, რომელ არიან საყოველთაონი		CK
თავი 123.	პირველისა მიზეზისათჳს		CK
თავი 128.	გონებათათჳს და სულისა კაცისა და ცათა		CK
თავი 136.	შესმენათათჳს და ქუემდებარეთა		CK
თავი 141.	წინა განმგებლობისათჳს ღმრთისა რომელა ანგელოსთა მიერ		CK
თავი 145.	შესმენათა და ქუემდებარეთათჳს		CK
თავი 167.	საცნაურთათჳს, ცნობათა და ცნობადთა		CK
თავი 184.	სულისათჳს	παρα ψυχῆς	CK ბერძ.
თავი 207.	ახნაურებიოთისა სულისათჳს, რომელ არს სიტყუერი სული		CK

ხელთნაწერი D

D—ხელთნაწერი № 2182 ყოფ. საისტორიო საზოგადოებისა (ჩამოტანილი ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკიდან), XVIII საუკუნე სხა-ხუცური თ ნაწერი; ზომა 31×22 სმ., ნაწერისა 22×15; სულ 162 ფურცელი; შეიცავს ძეგლს შოლიანად («გუარსა თანა გუაჲ..... ზედწანაწერისასა»). გადაუწერია არქიელის ტიმოთეს დაეალებით ტფილისის სიონის კანდელაკის ძეს ისაკს, 1751 წელს. 162b გვერდზე გადამწერის მინაწერია:

«ვითარმედ საძნოდ და ღრიფად სამეცნონი და ღრმად საღრიფონი მატანნი მომეცნეს მე აღწერად და განეკრთი საკვირველებასა მწვერვალთა ფილოსოფოსისა და ვედრონის ატტიკულგებრივსა გრძნობისასა პლატონის მიერსა სიბრძნესა და პროკლეს დიადოხოვბრსა აღკაზმვას და მცნოდა უაღრესისა გულისკმისასა კელყოფად არქიერის ტიმოთესგან ვიიძულე მე მდაბალი ტფილურთა დიდებულისა სიონის კანდელაკის ძე ისაკ მონა უფლისა საბაოთისა და ევმანუილისა დედისა მინდობილმან აღესწერე მრავალ საღაღადო ესე ერთი აღწერად ფრიადითა შრომითა და სისწორის ტკივილთ მოყვარებითა აწე მიმთხვეულნი წიგნისა ამის შენდობით მოიხსენებდეთ საფასეთა წარმგებელსა და მე მშრომელსა უსასყიდლოთ მომიკსენებდეთ.

ქრისტეს აქათ ჩღშია [1751] ქორონიკონს ულ³ [438]»¹.

ეს ხელთნაწერი, როგორც ჩანს, შილდაში ყოფილა. ყდის წინა ფიცრის შიდა გვერდზე მხედრული ასოებით სწერია:

«ქ. მე იორამ ვეშაპიძემ მამულის წილი ჩემის ნებით არ ვინდომე; ამაში ბატონი უბრალო არის და ჩემი სახლის კაცებიც. ამას იქით თუ მოვინდომო, ნულარ მომცემთ. არის ამის მოწამე მოსე ბერი, დავით აქიმი და სულ შილდეღნი. სეკდებრის კ, უნ³ ქ.» [457+1312=1769].

ტექსტის პირველი გვერდის ქვედა არშიაზე სწერია: «წიგნი ესე კავშირი ეკუთვნის იოელ აღექსიევს». ბოლოში, კი, უკანა ყდის შიდა კანზე აწერია: В этой рукописи сто шестьдесят два (162) внизу нумерованных листа. 1898, XI 29 (ეს ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკის მცველის მიერ არის მიწერილი).

პეტრიწის განმარტების შესავლის ბოლოში, არშიაზე, სინგურით მიწერილია ერთერთი ძველი გადამწერის სქოლიო, ისეთივე, როგორც AB ხელთნაწერებშია (იხ. ჩვენი გამოც. II 9, შენიშვნა*), ხოლო შერყვნილი სახით. ჩანს, D-ს დედნის (ან მისი დედნის დედნის) ის ფურცელი, სადაც ეს სქოლიო ეწერა, ამოკმული ყოფილა. სქოლიო იკითხება შემდეგ ნაირად (ფრჩილებში ვავსებთ დანაკლისს):

¹) თარიღი ასომთავრული ასოებითაა, მთელი დანარჩენი ტექსტი ნუსხა-ხუცურით.

«რასა: [ევწერ ა]ნუ რასა: გლახ ემოქმედებ: გარნა: გვსწვიეს: გუპლთ[აგან თერიაჲ]: და წერმოვსტყვენაე: ყა: ძლსა: ქს: მიერ:.

ამის: წიგნი[საგან წარწყმდა] სამგზის: წყეული: არიოზ: და ამსგანეე: განა

თლებულ[თა სამგზის მოიგე]სა: ღის: მეტყველებისა: სხელი: დიდსა: ბრძე

ნთ[ა დიონოსი და ღრილორი] და ვასილი: და სხათცა: ვიეთმე შენ [გონებაჲ განწყმდილი მოიგე ღმრთისა მიმართ] და საზ

ღვარსა: მამათა: წმიდათასა: [ნუ გარდავკლდნები და არა საცთურ გექმნეს].»

ხაზგასმული სიტყვები და სიტყვათა ნაწილები (რასა, გუპლთ, ამის წიგნი, თლებულ) D-ხელთნაწერში გამოცალკეებულია სტრიქონთა დანარჩენი ნაწილებისაგან და შუაში ხარვეზია დატოვებული დედნის ამოკმულ ადგილებში არსებული სიტყვებისათვის (ევწერ ა, აგან თერიაჲ, საგან წარწყმდა, თა სამგზის მოიგე). ამავე დედნისაგან მომდინარე E-ხელთნაწერის გადამწერს ვერ გაუგია ამ სქოლიოს დანიშნულება: გამოცალკეებული (ჩვენ მიერ ხაზგასმული) სიტყვები მიუჩნევია შენიშენად და არშიაზე დაუწერია, ხოლო დანარჩენი ნაწილი ტექსტში შეუტანია შემდეგი სახით: «ნურას გლახ ემოქმედებ. გარნა გვისწავიეს. წარმოვსტყვნაე ყოველსა ძალსა ქრისტეს მიერ: სამ გზის წყეული არიოზ; და ამისგანეე განსა ღვთისმეტყუტლებისაჲ სახელი: დიდსა ბრძენტ და ვასილი: და სხუათაჲ ვიეთმე შენ და საზღუარსა მამათა წმიდათასა». ასევე ვერ გაუგია ეს მინაწერი H-ხელთნაწერის გადამწერსაც, რომელსაც ცალცალკე მოჰყავს არშიაზე მინაწერის ორივე ნაწილი.

D-ხელთნაწერის გადამწერს საკმაოდ შერყენილი დედანი ჰქონია ხელთ, თვით გადამწერს კი ნაკლები უნარი შესწევდა დამახინჯებული ადგილების აზრიანად აღდგენისათვის, მაგ.,

I 17,26 მეორე და შემდგომი—D მეორეთა შემდგომი.

I 19,13 მის ქუეშე—D მოქუტშა

I 35,17 შემდგომად—D ქტლ

I 36,22 ორნი—D რნი

ზოგჯერ ისეთი ვარიანტით ან რედაქციითა მოცემული ტექსტი, რომ არაეითარი. აზრის გამოტანა არ შეიძლება (შეად., მაგ., I 4,10-17; II 26,8-10).

ენობრივი ფორმების მხრით D-ხელთნაწერი მისდევს, საზოგადოდ, ძველ ნორმებს, მაგრამ ზოგჯერ სიახლეს იჩენს უმარცვლო უნის საკითხში და უნის მაგიერ ვინს სწერს: „მოაქეს“, „უთქვისა“, „თვითება“ (მაგრამ გვხვდება აგრეთვე „თვთ“), „ნამდვილ“,

„მხედარ“, „გაგვარებული“, „გვარი“ (იქვე პარალელურად „გუარი“) და სხვ., იშვიათ შემთხვევაში ა-მეტობაც ემჩნევა („შობადასა“, „არსებადას“).

ხელთნაწერი E

E—ხელთნაწერი № 2363 ყოფ. საისტორიო საზოგადოებისა (ჩამოტანილი ლენინგრადის სააზიო მუზეუმიდავნი); გადაწერილია XVIII საუკ. მხედრული ხელით; ზომა $32 \times 20\frac{1}{2}$ სმ., ნაწერისა $25 \times 14\frac{1}{2}$; სულ 176 ფურცელია, დაუნუმრავი, გვერდში 27 სტრიქონია; შეიცავს ჩვენს ძეგლს სრულად («გუარსა თანა გუაც... ზედწანაწერისასა»).

პირველ გვერდზე მოთავსებულია ცხრილი-საძიებელი, მეორე გვერდზე ამ ცხრილის შენიშვნის სახით სწერია: « $\bar{\text{N}}$ შთამომავალ არცა თარგმანთა და მთარგმნელთა მიერ რიცხუდ[ი] ესე საძიებელთა, არამედ ახლად ვითარცა არიან, დაღათუ არავე სრულიად უხმარ არიან»¹.

176ხ გვერდის ბოლოში მინაწერია: «დიდება ღმერთსა სრულმყოფელსა ყოვლისა კეთილისასა უკუნითი უკუნისამდე». შერმე გადაშერის მინაწერი:

«ალიწერა ღმრთისმეტყუელებითნი ესე კავშირნი სამეუფოსა შინა ქალაქსა სანკტ-პეტერბურღს ლავრასა შინა ალექსანდრე ნეველისასა, წელსა 1819, სექტემბრის 15-სა.

ხოლო თქუენ მხილუძლნო, რომელნიცა შეემეცნებით წერილსა ამას შინა ცთომასა რასამე სიტყუათა, ლექსთა, ანუ მარცხალსა, ნუ ჩემ მიერ ჰგონებთ (და რამეთუ არცალა თუ საკრვო არს). გარნა მე მსურჴსლისა მიერ იძულებულმან ყოვლის სიმკაცრით ვიგულს-მოდგინე გარდმოწერად ვითარ დედანსა შინა წრფელობდა უმეტნაკლოდ; ხოლო სადაცა იხილავთ ამას შინა დედნისა მიერ ცთომისა სახესა ლექსთათჳს დაშთომილსა ადგილსა, ამად მე ნუ მწყევე არა რაჲსა ცუდად მკადრენსა; არამედ გვედრთ მცირედ მშრომელი შენდობის მეტყველებასა; გ. ბ. ტარასი»¹.

ხელთნაწერი F

F—ხელთნაწერი № 2238 ყოფ. საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოებისა (ჩამოტანილი ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკიდან), მხედრული ხელით გადაწერილი. სულ 672 გვერდია, ზომა

¹) ასეთივე სიტყვებია B ხელთნაწერშიაც; ჩანს, ბევრ ხელთნაწერში ყოფილა ერთი და იგივე მინაწერი: B-ში მელქისედეკს ეკუთვნის მხოლოდ უკანასკნელი სიტყვები.

²) ერთერთი ძველი გადაშერის მინაწერის შესახებ იხ. ზემოთ-გვ. LXXXI.

20×17 სმ., ნაწერისა $15\frac{1}{2} \times 11\frac{1}{2}$ სმ. გადაწერილია პეტერბურგში (ლენინგრადში) 1862 წელს ს. ტაბიძის მიერ (მინაწერი გვ. 672: «ალიწერა დიდსა ამას ქალაქსა სანკტ-პეტერბურს შინა; კელითა ჩემ-კოდვილისა ს. ტაბიძისათა. წელსა 1862. თთჳსა ფებერვალსა 19-სა») და შეიცავს ჩვენს ძეგლს სრულად («გჳარსა თანა გუაც... წარმკითხველსა ზედ-წანაწერისასა»). თავების დასაწყისში ყველგან სრულად უწერია «პროკლეს» და იოვანეს» (ე. ი. «პროკლეს თავი» ესადაეს, «იოვანეს თავი» ესადაეს), ტექსტი სუფთად არის დაცული. ორთოგრაფიულად ახასიათებს ჳ-ს ხმარება.

ბოლოსიტყვაობა გამოყოფილია დანარჩენი ნაწილისაგან: თავიანი განმარტებები თავდება 626 გვერდზე, 627 გვერდი დაუწერელია, ხოლო ბოლოსიტყვაობა იწყება 628 გვერდიდან. ბოლოსიტყვაობაში პეტრიწის მიერ მოყვანილ ზოგიერთ ადგილს ძველი და ახალი აღთქმიდან არშიაზე მითითებული აქვს თავებისა და მუხლების სათვალავი.

ხელთნაწერი G

G—ხელთნაწერი № 2297 ყოფ. საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოებისა (ჩამოტანილი ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკიდან), XVIII საუკ. ნუსხა-ხუცური თ გადაწერილი; ზომა $22 \times 16\frac{1}{2}$ სმ., ნაწერისა $14\frac{1}{2} \times 10$ სმ. სულ დაცულია 156 ფურცელი, ვიდრე პროკლეს 71 თავის სიტყვებამდე «რამეთუ ზესთ დაეფუძნებიან თანმიცემათა უდარ[ესთასა] (ჩვ. გამ. I 46,29).

ხელთნაწერი მეტის-მეტად დაზიანებულია თავშიაც და შუაშიაც. თავში აკლია შესავალი და პირველი შეიდი თავი; იწყება „განმარტების“ შერვე თავიდან სიტყვებით «წყურილთა მრ საწა-ლომასათა» (იხ. ჩვენი გამოც. II 34,32).

შუაში აუარებელი ხარვეზია დატოვებული; აკლია არა მართო ცალკე სიტყვები, არამედ მთელი აბზაცები და გვერდებიც: ასე მაგ., აკლია მეთერთმეტე თავის უდიდესი ნაწილი, «კავშირნი»-ს სიტყვებიდან «რამეთუ უკუეთუ ცნობაჲ» (I 11,18) „განმარტების“ სიტყვებამდე «და თუ არცა რაობაჲ რათაჲვე» (II 41,10)¹.

ხელთნაწერი H

H—ხელთნაწერი № 1150 ყოფ. საეკლესიო მუზეუმისა, XVIII საუკუნის მხედრული ხელით გადაწერილი; ზომა $20 \times 15\frac{1}{2}$ სმ., ნაწერისა 14×10 სმ., შეიცავს ჩვენი ძეგლის ტექსტს სრულად. განსხვავებით სხვა ხელთნაწერებისაგან H-ს ახასიათებს ჳ-ს და ანტონის

¹) ჩვენს გამოცემაში მხოლოდ პირველი 21 თავის ფარგლებშია გათვალისწინებული G-ს ვარიანტები.

მიერ შემოღებული ო ასოების ხმარება: 1) ხზრწნილ, გარდაიხილავეს, თხზჭასა, მზბრძოლად, მგრგჳელივ, მესმენელსა, მგგრგულეება, მისცემეს, სხზჭასა, ჳმზნისა, შეიცავეს, ხზრწნილ, წარსუძრავს (2-ს ხმარების შემთხვევები აღნიშნულია ჩვენი გამოცემის ტექსტუალურ აპარატში); 2) სჳეროჲ (II 46,33), სჳეროთა (II 38,8), სჳეროთასა (II 52,35), ჳილოსოჳოსი (II 58,9), ჳილოსოჳოსმან (II 38,31), ეპიჳანიასა (II 51,19).

ვარიანტების შედარება გვარწმუნებს იმაში, რომ H-ხელთაწერი D-ს ჯგუფს ეკუთვნის: იმდენია შემთხვევა ორივე ხელთაწერის წანაკითხთა დამთხვევისა, რომ D და H-ს ერთი წყაროდან მომდინარეობა უდავო ხდება. ასე, მაგ.:

II 19,19: ნუუჳე და

DH: დააღუჳე და

II 23,13: ვითარ გონებისასა, სულისასა, და ბუნებისა, და ცისასა

DH: ვითარ გონებისასა კ`ლის`სა.....

II 24,7: პირველი აღმკული

DH: პირველი აღმოჩენა

II 24,11-12: და კუალად ვითარ ბუნებითა და სწავლულეებითა შორის

D: და კუალად სხუა მიწთომილებათა შორისი

H: და კუალად სხუა მიწთომილებითა და სწავლულეებითა შორის

II 24,13: ურთიერთას ზიარებითა იქმნების ერთ, მოიღე სახედ

D: ურთიერთას ზიარებითა ურთიერთაჲ მოწლე სახედ

H: ურთიერთას ზიარებითა არს ერთ მოწლე სახედ

II 24,18: არცა ვითარ რიცხუთა შორის, არამედ ოდენ გუარ და მხოლო

DH: არცა ვითარ რიცხვ იყოს თვინიერ გუარ და მხოლოდ

II 25,1-2: არცაღა ნაწილნი მისნი

DH: ესეცა და ნაწილნი (D: ნაწილნიცა) მისნი

II 25,21-22: ვითარ ვიხილავთ ყოველთა შემთხუეულთა

DH: და ვითარ ვიხილე არა შემთხუელთა....

II 26,3-4: ამათ კანონთა მიერ და ბუნებისა მიერ საქმეთაჲსა ცხად არს

DH: ამათ და ამის და ყოველთა მის საქმეთაჲსა ცხად არს

II 26,8-10:... ერთისა ქმნაჲ, რამეთუ ყოველსა ქმნასა ანუ ეამი ეუფლების, ანუ საუკუნოჲ, და ვერ ვინაჲ განველთას ამათ ორთა დასაბამთა, რამეთუ ანუ ეამითა შორის ყოველი აგებული

DH: ერთისა ქმნაჲ, და ჟამი ეუწყების ერთსაჲ საუკუნოჲ,
და ერთის მისა მიმართ მისგან განბნევიტა და
მათ არღარა დასაბამთა, რამეთუ ანუ არსსა შო-
რის აგებულთ

II, 47,2-3. თანმიღებაჲ ართროჲსაჲ თუ რ ი ო

DH. თანმიღებაჲ ართროჲსაჲ თუ რ ა ო

II 60,30, რაჲ საზომი აქუს ბედსა და ხუედრებასა

DH. რაჲ საზომი აქუს შჯდსა და ხუედრებასა.

ხელთნაწერი I

I—ხელთნაწერი № 1412 ყოფ. საეკლესიო მუზეუმისა, გადაწე-
რილი XIX საუკუნის მხედრული ხელით. შეიცავს ჩვენი ძეგლის
მხოლოდ 40 თავს. გადაწერილია სხვადასხვა (სულ ცოტა სამი)
ხელით.

იმ გვერდზე, სადაც 22 თავია, კვება არშიაზე სწერია: «რაქას
კათალიკოზთან მოვიდეს ბესარიონთან». იგივე ბესარიონი იხ-
სენიება იმ გვერდის არშიაზე. სადაც 33. თავია: «კლზს ბესარიონს
მიერთვას».

ხელთნაწერი საკმაოდ მდარე ღირსებისაა, როგორც წანაკით-
ხების ისე მართლწერის მხრით. კოლაციისათვის არ გამოგვიყენებია.

ხელთნაწერი K

K—ეს ხელთნაწერი მხოლოდ ერთი, ლურჯი ფერის თაბახისა-
გან შედგება, ეს თაბახი დევს № 2297 ხელთნაწერში ყოფ. საის-
ტორიო საზოგადოებისა და შეიცავს მხოლოდ სათაურებს ჩვენი
ძეგლის ცალკე ნაწილებისა. სულ 28 სათაურია მოყვანილი. ქვემოთ
მოგვყავს ეს ნუსხა მთლიანად.

კავშირის თავთავიანნი ზედწარწერანი

1. პირველსა თავსა ვიდრე მეშვიდედ თავადმდე აწერია ზედა
წარწერად: „ერთისა და სიმრავლისათჳს“¹.
2. მეშვიდით მერტმდმდე აწერია: „წარმომჩენელისა და წარ-
მოჩენილისათჳს“.
3. მერვით ათოთხმეტადმდე აწერია: „პირველისა კეთილო-
ბისათჳს. და უმოკენოჲსა და მოკენისა. და თუ არს მიზეზი
არსთა. და ერთი არს. დაღათუ არსთა დასაბამი და მიზე-
ზი პირველი კეთილობაჲ არს, და თუ კეთილობა და ერ-
თობა ერთი არს“.

¹) ბრკეალბეში ჩასმული სიტყვები ნუსხა-ხუცურიით სწერია. დანარჩენი
მხედრულით.

4. მებათობხმეტით მებათრჭამეტადმდე აწერია: „მიუღრეკე-ლისათვს, თვთმიმდრეკისა, და სხვსა მიერ მიდრეკადისა“.
5. მებათრჭამეტისაგან ორმეოც და ერთადმდე აწერია: „წეს-დადებისათვს არსთასა“.
6. ორმეოც და ერთიღვან ორმეოც და ათამდე აწერია: „სხვსა შორის მდგომისა, და თვთმდგომისათვს“.
7. ორმოც და ათითგან ორმოც და თექვსმეტადმდე აწერია: „საუკუნოჲსა და ეამიერისათვს“.
8. ორმეოც და ათექვსმეტით სამმეოც და ექვსადმდე აწერია: „სმენათათვს და ქუჲმდებარეთა“.
9. სამეოც და ექვსით სამეოც და ხუთმეტადმდე აწერია: „ყო-ვლადისა და ნაწილთათვს“.
10. სამმეოც და ათხუთმეტით სამეოც და ათ შვიდ მეტადმდე აწერია: „მიზეზთა სხუაობისთვს“.
11. სამმეოც და ათ შვიდ მეტით ოთხმეოცადმდე აწერია: „ძალ-თა და მოქმედებათათვს“.
12. ოთხმეოცით ოთხმეოც და მეექვსედმდე აწერია: „სხეულ-თათვს და უსხეულოთა“.
13. ოთხმეოც და მეექვსით ოთხმეოც და მეშვიდედმდე აწერია: „სხუაობისათვს მიუწდომელისა“.
14. ოთხმეოც და მეშვიდით ოთხმეოც და მეცხრედმდე აწერია: „მყოფისათვს და სხუაობისა მისისა“.
15. ოთხმეოც და მეცხრით ოთხმეოც და ათ შვიდმეტადმდე აწერია: „განსაზღურებულთა და განუსაზღრებელთათვს“.
16. ოთხმეოც და მებათშვიდმეტით ასოთხადმდე აწერია: „შეს-მენათა და ქუჲმდებარეთათვს“.
17. ასოთხით ას რეადმდე აწერია: „საუკუნოსა და უკუდა-ვისათვს“.
18. ას რვით ას თერთმეტადმდე აწერია: „სქესთა ზიარებისა-თვს, და შესმენათა და ქუჲმდებარეთა“.
19. ას თერთმეტით ასცამეტადმდე აწერია: „სამღრთოთა სა-ცნაურთათვს, და ლიტონთა საცნაურთა, და საცნაურთა სულთა, და ლიტონთა სულთა, და სიტყვერთა სხეულთა, და უსიტყუთა სხეულთა“.
20. ასცამეტით ას ოც და სამადმდე აწერია: „სამღრთოთა რიც-ხუთათვს, და ზიარებითთა ღმერთთა რომელ არიან საყო-ველთაონი“.
21. ას ოც და სამით ას ოც და რეადმდე აწერია: „პირველისა მიზეზისათვს“.
22. ას ოც და რვით ას ოც და [ათ]ექვს[მეტ]ადმდე აწერია:

- „გონებათათვის და სულისა კაცისა და ცათა“.
23. ასოცდა [ათ]ექეს[მეტ]ით ას ორმოც და ერთადმდე აწერია:
„შესმენათათვის და ქუამდებარეთა“.
24. ას ორმოც და ერთით ას ორმოც და ხუთადმდე აწერია:
„წინაგანმგებლობისათვის ღმრთისა რომელა ანგელოზთა მიერ“.
25. ას ორმოც და ხუთით ას სამოც და შვიდადმდე აწერია:
„შესმენათა და ქუამდებარეთათვის“.
26. ას სამოც და შვიდით ას ოთხმოც და ოთხადმდე აწერია:
„საცნაურთათვის, ცნობათა, და ცნობადთა“.
27. ას ოთხმოც და ოთხით ორას შვიდადმდე აწერია: „სული-სათვის“.
28. ორას შვიდით ორას ათერთმეტადმდე რომელა უკანას-კნელადმდე აწერია; „აზნაურებითისა სულისათვის რომელ არს სიტყვერი სული“.
-

ხელთნაწერთა მარჯვენაგვერდი

- x—ხელთნ. H-1337 (ყოფ. საისტორიო საზოგადოებისა), XIII საუკ.
A—ხელთნ. A-69 (ყოფ. საეკლესიო მუზეუმისა), XVI საუკ.
B—ხელთნ. A-74 (ყოფ. საეკლესიო მუზეუმისა), 1731 წლისა.
C—ხელთნ. H-2235 (ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკიდან), 1759
წლისა.
D—ხელთნ. H-2182 (ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკიდან), 1751
წლისა.
E—ხელთნ. H-2363 (ლენინგრადის სააზიო მუზეუმიდან), 1819 წ.
F—ხელთნ. H-2238 (ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკიდან), 1862
წლისა.
G—ხელთნ. H-2297 (ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკიდან),
XVIII საუკ.
H—ხელთნ. A-1150 (ყოფ. საეკლესიო მუზეუმისა), XVIII საუკ.
I—ხელთნ. A-1412 (ყოფ. საეკლესიო მუზეუმისა), XIX საუკ.
K—ხელთნ. H-2297a (ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკიდან), XIX ს

-
- P—პროკლეს „კავშირნი“, თარგმნილი იოანე პეტრიწის მიერ (გვერ-
დები და სტრიქონები ნაჩვენებია ჩვენი გამოცემის მიხედვით
(ტომი I)
S—სულხან-საბა ორბელიანის „ქართული ლექსიკონი“, ი. ყიფშიძისა
და აკ. შანიძის გამოცემა, ტფ. 1928.
Dodds—პროკლეს „კავშირნი“, ბერძნული ტექსტი (Proclus, The
Elements of Theologie. A revised text, with Translation, In-
troduction and Commentary, by E. R. Dodds. Oxford 1933.
-

პროკლე დიბლომატიისა
პლატონურისა ფილოსოფიისა
კავშირნი

ელინურიდან კართულად თარგმნილი
ილიანე პატრიარქის მიერ

ზროკლე დიადოხოსი
ჰლატონურისა ფილოსოფოსისა
კავშირნი

ღთისმეტყულებითნი თავნი ორას და ათ ერთნი

5

თავი 1

ერთისა და სიმრავლისათჳს *

ყოველი სიმრავლე ეზიარების რაჲთავე ერთსა. ხოლო თუ არ ეზიარების, არცა ყოველი ერთ იყოს, არცა თითოეული მრავალ-
 10 მრავალ, და ესე ვიდრე უსაზღვროობამდე, და თითოეულთა ამთ უსაზღვროობათაჲ იყოს კუალად სიმრავლე უსაზღვროჲ. არცა ერთსა
 არ თანზიარებელი, არცა თვისისა საყოველთაჲსადმი და არცა თვის
 შორის თითოეულისადმი, ვინაჲ ყოვლად ყოვლითურთ იყოს უსა-
 15 ზღვრო. რამეთუ თითოეული, რომელიცა შეიპყრა, ანუ ერთი იყოს
 ანუ არა ერთი; და თუ არა ერთი, ანუ მრავალ ანუ არა რაჲ. ხოლო
 თუ და თითოეული არა რაჲ, და არა რაჲთვან არა რაჲ. და კუალად
 უკუეთუ თითოეული მრავალ იყოს, უსაზღვროობით უსაზღვრო თი-
 თოეული. არამედ ესე შეუძლებელ. რამეთუ არ ეგების რაჲვე მყოფ-
 20 თაჲ უსაზღვროობით უსაზღვროჲ (რამეთუ უსაზღვროობასა არა რაჲ
 უფროჲს არს, ხოლო ყოველობასა შორის თითოეულისა უფრო) და
 არცა არარაობისგან რაჲ შესაძლებელ არს წარმოდგენად. ვინაჲ ყო-
 ველი სიმრავლე ეზიარების რაჲთავე ერთსა **.

10 ვიდრე <D.-- 11 არც BD.— 14 თითოეულსა ABD.— შეუპყრა C.

* ხაოჲდა მოკეჲლასი CFK ხელნაწერებჳს.

** ამის შესახებ თეთი თანეს განმარტება ჩარველი თავნათის, ასევე როგორც ყველა
 211 თავს თეთიანის დღესასწაულის თანეს განმარტებებჳს შესახებ, წესს გამოცემა თანეს განმარტებებჳს
 ცალკე წიგნად იქვე. A ხელნაწერს ჩარველი თავს პეტიტ, აბ. ს.უ, გადამწერს უნაუნა იქს:
 «შეისწავე, რამეთუ ესე წიგნი, კი მენ-ს ხოლი იო დ აღნაწერი, ამისთვის
 თანაჩართვით დაწვერეთ, რაჲთა მწერალთა და მკითხველთა გუაუდვილდეს და,
 ვითა დედასა ეწერა, ეგრე შეცვალებულად დაგვწერია აქაცა. და რომელი პ რ ო კ-
 დ ეს ი ა „პარი“ დაგვკვამს თავსა შვეი წითლითა შემოცული; და რომელი ი ო ა-
 ნ ეს ი ა „ინი“, რაჲთა ორთავე ფილოსოფოსთა სიტყუაჲ თვის-თვის იცნობებოდესა.

თ ა ვ ი 2

ნაწილთა მიერ შედგმულისა მართისათჳს *

ჟოველი მზიარებელი ერთისაჲ ერთიცა არს და არა ერთი.

ხოლო თუ არა არს იგი თვთერთ და ეზიარების ერთსა, იყო სხუაჲ

6 თვნიერ ერთისა, და იენო ერთ ქმნაჲ ერთისა მიმართ ზიარებითა A 132

და დაუდგნა ერთ ქმნასა. ხოლო თუ არა არს სხუაჲ თვნიერ ერთი-

სა, მხოლოდ იყოს ერთი, და არა ეზიაროს ერთსა, არამედ იყოს

თვთერთ. ხოლო თუ არს რაჲვე მისი, რომლითა არ იყოს იგი

თვთერთ, ვინაჲ ყოველი მზიარებელი ერთისაჲ ერთი არს და არა

10 ერთი, არ ვითარ მარტივად ერთი, არამედ ვითარ ერთ არს მზია- C 25

რებელი ერთისაჲ. ვინაჲცა არა არს ესე თვთერთ და არცა ვითარ

თვთერთ, არამედ იყოს ორივე ერთბამად, ვითარცა ერთი და მზია-

რებელი ერთისაჲ, და ამისთვის არ იყოს იგი თვთერთ, ვინაჲ ერთცა

იყო და არა ერთი, და იყოს სხუაჲც რაჲვე თვნიერ ერთისა; ვი-

15 ნაჲცა რომლითა იზრავლა, არა ერთ; ხოლო რომლითა იენო და

დაუდგნა ერთ ქმნასა, ერთ. ყოველი უკუე მზიარებელი ერთისაჲ

ერთიცა არს და არა ერთი **.

4 5 და ეზიარების—იენო ერთ <D.— 4 იყოს E.— 8 თუ არა არს F.— 8-9 რომლითა არ იყოს იგი თვთერთ] რომლითა სადაც იყო იგი თვთერთ D, რითა რა იყოს იგი ხოლო თვთერთ E.— 9 ერთ არს D.— 10 სტუჳპლან არ ვითარ მარტივად კარგე თვის ბოლოჲც D-ის სხვა კარგე ქცეათა წამოღვენილა: ვინა მზიარებულად აწ იგავად ვითარ ეგე არს მზიარებელი ერთისაჲ: ვინაჲცა განწყოფელი ერთისა თვითოეული მყოფობითა თვთ ერთ: არამედ იყოს ორივე ერთბამად ვითარცა ყოველად არა დამზიარებელი ერთთა მიმართ მის თჳს არა იყოს იგი თვთ ერთ, ვინაჲ ერთიცა იყო და არა ერთი, და მახლობელ რიცხვთვე თვნიერ მერმეთა: ვინაჲცა რომლითა შეზიარეთთა არა ერთ. ხოლო რიცხვ ერთ და და თჳსგნით ერთქმნასა. ერთ იყო უკუე მზიარებელი ერთისაჲ ერთიცა არს მზიარებელი:— 10 ერთი, არამედ ვითარ <F.— ერთ არს] ერთი არსი AB, ერთი არს F.— 11 და <F.— 14 არა ერთ EF.

* საოჳრა მოღებული გუქეს თანეს „განმარტებას“ ჟიარე თვის ბოლოდინ. ეს მჳობას: მეორესა თავსა შორის ნაწილთა მიერ შედგმულისა ერთისათჳს იტყჳს. (ს. „განმარტება“ გვ. 21, 15).

** C სელისწილთა იტყჳს ჰრძის ეს ჟიარე თვის ჟარე ჰოვენილა ისლა, XVIII სუჳენის. თანგანით (ს. სენი-ჟესიკლა) სემიან განსელისუელი განმარტებათჳრ.

ჟოველი რომელი ეზიარების ერთსა. ერთი არს და არა ერთი. რამეთუ რომელი ეზიარების ერთსა, იქმნების სხუა თვნიერ ერთისა და ზიარებითა ერთისათა ივნებს: ხოლო უკეთუ არა არს სხუა ერთისაგან. არა არს ზიარ ერთისა. არამედ არს უზადო ერთი. ხოლო რომელი ეზიარების ერთსა არა არს უზადო ერთ. ხოლო ვითარცა ერთ ზიარ ყოფითა ერთისათა და მეორედცა ერთგზის: ამისთვის არს ერთი და არა ერთი. მით რამეთუ ვითარ იგი რა განმრავლდების არა არს ერთ. და ვითარ იგი ივენოს რა დაუდგნას მიერთობად ერთ არს: მის ჰოსდეგბ სემიან განსელის „ელხანს“ ამ ჟიარე თვისოგახ: ქმნულისა ერთისათჳს იტყჳს ვითარმედ არა არს უზადო ერთიო. რამეთუ უზადო ერთი არა იქმნების ქმნულებითა ერ-

თ ა ზ ი 3

ქმნულისა ერთისათჳს *

1 | შოველი ქმნილი ერთი ზიარებითა ერთისაჲთა იქმნების ერთ. C 31
 ვითარ დაუდგნა ზიარებასა ერთისასა, არს ერთი. რამეთუ ყოვე-
 5 ლი ქმნილი ერთი, და რომელი არა იყოს ერთი, ურთიერთას ზიარებითა
 იქმნების ერთ და დაუდგამს წარმოდგომასა ერთისასა, არა იყო იგი
 ვითარ ერთი. ეზიარების ვიდრემე ერთსა ერთ ქმნითა და ივნებს
 ერთ ქმნასა. ხოლო თუ არს იგი ერთ, არ იქმნას ერთ; რამეთუ A 17a
 მყოფი არა იქმნების, რომელი გუარითა არს და წარმოდგომილ არს.
 10 ხოლო თუ იქმნების არ ერთობისგან, იყოს პირველ მისსა ერთი,
 რომლისგან იქმნა იგი ერთ და დაუდგნა თჳსსა შორის წარმოდგო-
 მასა ვინაჲსავე ერთისასა.

თ ა ზ ი 4

15 | შოველი შეერთებული სხუა არს თვთერთისა. არამედ არს
 თუ შეერთებული, ეზიარების იგი რაჲთავე ერთსა, ვინაჲცა ითქუმის
 იგი შეერთებულად. ხოლო მზიარებელი ერთისაჲ ერთ იყოს და არა
 ერთი. ხოლო თვთერთი არა არს ერთ და არა ერთი. ხოლო თუ ესეცა
 ერთ იყოს და არა ერთი, და კუალად მის შორისსაცა ერთსა მრჩობლ
 20 თვთერთი, რომლისად დადგმად შესაძლებელ იყოს, არამედ ყო- A 19a
 ველივე ერთ და არა ერთ იყოს. არამედ არს ვიდრემე შეერთე-
 ბული სხუა ერთისგან. ხოლო თუ ერთ და იგივე ერთი და შეერთე-

6-7 იგი ვითარ ერთი] ვითარ იგი ერთი AB.—8 არა იქმნას CEF.—
 11 თჳს შორის CDEF.—16 ერთი იყოს AB.—17 არა ერთ ABC.—20 დადგმა CE,
 დადგმა F.—ვე რ შესაძლებელ იყოს AB.

თი. არამედ თავით თჳსით აქუს ერთ ყოფიჲ რამეთუ არს უქმნელი: ხოლო ორი გინა
 სამი ანუ სხუა სახე რიცხვსა, არიან სიმრავლე და არა უზადო ერთი. ხოლო
 დაღათუ ესენი ერთცა არიან. რამეთუ თითოეული სახე რიცხვისა, ერთი რაჲმე
 არს. გარნა ზიარებითა იქმნების ერთ, რომელ არს ქმნულობითა ერთი. რომელსა
 ვნებად უწოდებს. არ ვითარცა გვამისა ვნებაჲ არს. ხოლო რომელი იქმნების
 ქმნულებაჲ თჳს შორის ივნებს. და ქმნულებაჲ მას რომელ არს ზიარება იგი
 ერთისა ვნებად უწოდებს. და ესრეთ რომელი მრავალთაგან იქმნების ერთი. ერთ
 არს და არა ერთი ერთგზის და მეორე ერთისა რამეთუ პირველი არს უზადო
 ერთი და უქმნელი.

* სათაუბი ჩვენ გაყოფიან. იგი ამოდებული იანეს „განმარტების“ მეორე თავიდან,
 ს. 146 ზეჲთა: «წინამდებარესა თავსა შორის იტყჳს ქმნული სა ერთისათჳსა
 (ს. „განმარტება“ გვ. 23, 29).

ბული შეემთხვოს, უსაზღვროა სიმრავლე თითოეულსა მხოლოსა შეერთებულისასა რომელთაგან შეერთებული.

თ ა შ ი 5

ჰოველი სიმრავლე მეორე და შემდგომი არს ერთისა. ხოლო თუ არს სიმრავლე პირველ ერთისა [. . .] არა ეზიაროს ერთსა, ვინაჲთგან პირველ წარმოჩინებადმდე ერთისა იყოს სიმრავლე. ხოლო არა არსსა არ ეზიაროს; ამისთვის რომელ ყოველი მზიარებელი ერთისაჲ ერთბამად ერთ არს და არა ერთი, ვინაჲ პირველ თუ ერთისა არს სიმრავლე, არლა წარმოდგომილ არს ერთი. არამედ შეუძლებელ არს ყოფად რაჲსავე სიმრავლისა არ თუ ეზიაროს ერთსა. არლა ვიდრემე პირველ ერთისა სიმრავლე.

ხოლო თუ ერთბამ და სწორ ერთი ერთისა, ბუნებით ერთი და სიმრავლე (მაშა ეამითა არ დაიცილოს), და იყოს ერთი მრავალ და მრავალი ერთ, ვითარცა სწორგანყოფილნი ერთბამად ბუნებით, ვინაჲთგან ერთი მეორესა არცა უპირველეს, არცა უშემდგომეს იყოს. მაგრა სიმრავლე თვს შორის არ იყოს ერთ, და არცა თითოეული იყოს ერთ შორის სიმრავლესა, და ესე ვიდრე უსაზღვრობადმდე; რომელი შეუძლებელ. ეზიაროს ვიდრემე სიმრავლე ერთსა თვისითა ბუნებითა, და არა რაჲ არს ნაწილთა მისთაჲ, რომელიმცა არ ერთი იყო; ხოლო თუ არ ერთი იყოს ნაწილი მრავლისაჲ, იყოს უსაზღვრო-
თაგან უსაზღვროჲ, ვითარ აღმოჩინა; რომელი შეუძლებელ. ყოველი-
თურთ ვიდრემე ეზიარების სიმრავლე ერთსა.

A 20a
C 36

ხოლო თუ ერთი თვთერთ არს, არ ვიდრემე ეზიარა სიმრავლესა, იყოს უკუე სიმრავლე ყოველითურთ უკუანაჲთ და შემდგომად ერთისა, მზიარებელ ვინაჲსავე ერთისა, არ ზიარებულ უკუე ერთისგან. ხოლო თუ ერთიცა ეზიარების სიმრავლესა, მყოფობით იყოს უკუე წარმოდგომილ, ვითარ ერთი; არამედ ზიარებითა არა ერთ, იყოს ვიდრემე ვითარცა გამრავლებული ერთი, ვითარ იგი სიმრავლე შეერთებულ ერთისა მიერ ეგრეთვე და ერთი გამრავლებულ სიმრავლისა მიერ. ვინაჲ ეზიარა უკუე ერთი მრავალსა და მრავალი ერთსა. ხოლო მზიარებელი რაჲთავე ერთისად, თუ სხვსა

5 თუ არს ერთისა სიმრავლე AB.—6 არა] არცა D.—8 არა ერთი ABF.—10 რაჲსაჲმე ვე სიმრავლესა AB.—ეზიაროჲ AB.—11 ვიდრემე პირველ] ესე მე ვითარ D.—13 დაიწლოს ACEH; F-ის ანაჲჲ სწავა; დაიწლოს ეწერა.—14 და მრავალი ერთ < AB.—ვითარცა სწორგანყოფილნი] ვინაჲ ესრეთცა განყოფილნი D.—15 და არცა უშემდგომეს D.—16 სიმრავლე] წარვე წარსავლე D.—ერთი CD.—და არცა თვთ თითოეული D.—18 შეუძლებელი იყო ს.: უკეთუ ეზიაროს D.—23 ეზიაროს ABD.—27 უკუე იყოს CDEF.—არამედ წარმოდგომითა ზიარებითა AB.

მიერ თან შეკრებოდის და იზიარებოდის, იყოს სხუა იგი პირ-
 ველ მათსა; ხოლო თუ თვთ შეიყრებოდინ და ეზიარებოდინ თვს-
 გნით და არა სხვსა მიერ, არა იყვნენ ვიდრემე ურთიერთას წინაგამ-
 წყობ. რამეთუ წინაგამწყობ არა მიივლტის ერთმანერთისად. ვინაჲ
 5 თუ ერთი და სიმრავლე განწვალებულ არიან ურთიერთობისაგან,
 იყოს ვიდრემე სიმრავლე ვითარ იგი არს სიმრავლე არა ერთ, და
 ერთი ვითარ ერთი არა მრავალ, და არ ვინაჲ წარმოდგეს ერთი
 შორის მეორესა. მაგრა იყოს თუ რაჲეე სხუაჲ წინაჲთ ორთაჲე
 ურთიერთას შემყრელი მათი, ანუ ერთი იყოს ანუ არა ერთი. და თუ
 10 არა ერთი იყოს, ანუ მრავალ იყოს ანუ არა რაჲ. ხოლო მრავალი
 არ ეგების, ამისთვის რაჲთა არ იყოს პირველ ერთისა სიმრავლე, A 20b
 და არცა არა რაჲ ეგების. რამეთუ ვითარ შეკრიბნეს არა რამან?
 რომლისათვისცა იყოს მხოლოდ ერთი; არამედ არა ჯერ არს მისიცა
 ერთისა მრავლობაჲ, რაჲთა არა იყოს ვიდრე უსაზღვრობაჲმდე.
 15 არს ვიდრემე თვთერთი პირველ ყოველისა; და ყოველი სიმრავლე C 37
 თვთერთისგან.

თ ა ვ ი 6
ერთთათვის *

ყოველი სიმრავლე ანუ შეერთებულთაგან არს ანუ ერთთაგან.
 20 რამეთუ თითოეული სიმრავლისაჲ აღმოიჩინა, ვითარმედ არა არს
 მხოლოდ მრავალ ოდენ, რაჲთამცა იყო თითოეული კჳალად მრავალ.
 ხოლო თუ არა არს მარტოდ ოდენ სიმრავლე, ანუ შეერთებული
 იყოს ანუ ერთნი. ხოლო თუ ეზიარების ერთსა, იყოს პირველ შეერ-
 თებული. და სადაჲთ გამო იწყო პირველ შეერთებულმან, მუნით და
 25 ერთთაცა. ხოლო თუ არს თვთერთი, იყოს და პირველ მზიარებელი-
 ცა მისი და პირველ შეერთებული. ხოლო ესე პირველ შეერთებული
 ერთთაგან. და თუ შეერთებულთაგან, კჳალად შეერთებულნი იყვნენ
 სხუათა ვიეთაგანმე; და ესე ვიდრე უსაზღვრობაჲმდე. ჯერ არს
 | უკუე, რაჲთა იყოს პირველი შეერთებული ერთთაგან, და ვპოოთ და- C 40
 30 საბამით-გამოჲ.

4 არ მიივლტის AB.—5 ურთიერთობისაგანი ABDE.—9 ანუ ერთი: ა: იყოს AB.—10 არ ერთი AB.—11 არა ეგების ABDEF.
 * სოთუჩი ზენ გეგუჯახს; იჲ პეღან-ლი პეჩნულ BCD ზელიცაჲჲკჲს ზესე-
 ჯგო, ხადეჲ მ თეს უწიკჲს პეღი ლეძბავ (=b. Dodds, p. 6).

თ ა ვ ი 7

წარმოჩენილისა და წარმოჩენილისათჳს*

ჰოველი წარმომჩენელი სხვსაა უმჯობეს არს წარმოჩენილისა ბუნებასა. ანუ უმჯობეს არს, ანუ უღარეს, ანუ სწორ. ვინაჲცა ამისგან
 6 წარმოჩენილისა ანუ და მასცა აქუს ძალი, სხვსა რომლისამე წარმომ-
 ჩენელი, ანუ ყოვლითურთ უშვ და უნაყოფო არს. ხოლო თუ უშვ
 და უნაყოფო იყოს, მართ თვთ ამით დაკლებულ არს თვისისა წარ-
 მომაჩენელისგან, და არა არს სწორ მისსა; რამეთუ არა აქუს ძალი
 ნაყოფიერებისაა წარმომჩენელ, რომლისგან უქმა და მოკლებულ. ხო-
 10 ლო თუ წარმოჩენილიცა იყოს და წარმომაჩენელ სხუათა, ანუ სწორთა A 23b
 იყოს წარმომაჩენელ, და ესრეთ ყოველთა ზედა მყოფთა. ვინაჲ იყვნენ
 ყოველნი მყოფნი სწორ ერთმანერთისა და არ იყოს სხუაჲ სხვსა უმ-
 20 ჯობეს, უკუეთუ წარმომაჩენელი სამარადისოდ შემდგომითი შემდგომ- C 42
 მად სწორსა აუხსნა წარმოაჩენდეს. არამედ არ ვიდრემე იყოს წარ-
 მოჩინებული სწორ წარმომჩენელისა, რამეთუ სწორისა ძალისა მიერ
 იქმნების წარმოჩენაჲ სწორთაჲ. ხოლო ესე არა სწორ ერთმანერ-
 თისა, არა ვიდრემე სწორ წარმოჩინებული წარმოჩინებელსა.

და უფროჲს ხოლო არც ოდეს უღარეს. რამეთუ არსებასა თუ მის-
 ცემს წარმოჩინებულსა, და ძალსაცა შესაბამსა არსებისასა წარმოუყე-
 20 ნებს. ხოლო თუ თვთ იგი წარმომაყენებელი არს ძალსა ყოველთა მის
 შემდგომთასა, თვთ თავი თვისი ყოს უძლიერეს ყოველთასა; რამეთუ
 არცა უძალოობისგან დაიცილებს, რომლისად წარმოდგომილ არს
 ძალი შემოქმედებითი; და არცა არა წადილისგან. რამეთუ ყოველივე
 კეთილისა მიმართ მოწადე გულმთქუმეირ არს ბუნებით; ვინაჲ სხუათა
 25 თვისთა შემდგომთა სრულ მკმნელი პირველ მათსა თვთ თვისისა თა-
 ვისა არს სრულ მყოფ.

ვინაჲ არცა სწორ წარმომჩენელი წარმოჩენილისა და არცა
 უღარე. ყოვლითურთ უკუე უმჯობეს წარმომჩენელი წარმოჩენილისა
 ბუნებასა.

4 ბუნებისა AB.—9 უქმა] ოქიმაჲ B.—10 წარმომაჩენელ] წარმომჩენელ
 E.—12 ერთმანეთისადა და არა იყოს E.—20 ხოლო<AB.—ყოველთა მისთ CE,
 ყოველთ მისთ F.—22 დაიცილების AB.—23 რამეთუ] და AB.—26 სრულ მყოფი
 AB სრულ მყოფელი E.

* წარმომჩენელისა და წარმოჩენილისათჳს CF, უმჯობესისათვის წარმომ-
 ჩენელისა A კაჲს მსკრულჲ, მეშვიდით მერუსდმდე აწერია: წარმომჩენელისა და
 წარმოჩენილისათჳს K; περι περιουθεναι και παραγομισαισ კჲჲსელჲ BCDM (ბ.
 Dodds, p. 5).

თ ა ზ ი 8

პირველისა კეთილობისათჳს*.

შოველთა რაჲთავე კეთილისა მზიარებელთა ეწინაების პირ-
ველი კეთილობაჲ, და რომელი არა არს სხუაჲ თვნიერ კეთილობაჲ.

3 რამეთუ უკუეთუ ყოველნი მყოფნი კეთილობასა მწადე არიან,
საცნაურ, რომელ პირველი კეთილობაჲ იმრ არს და ზესთ მყოფთა. რა-
მეთუ უკუეთუ ანუ ვითარ ნაწილი იყოს მყოფთაჲ, ანუ ერთ და იგივე
მყოფი და კეთილობაჲ, არლა ვიდრემე იყოს მყოფი მოწადე და
ტრფიალ კეთილობისა, ამისთვის რომელ თვთ იყოს კეთილობა. არა-
10 მედ ტრფიალი და მწადი მოქენე არს სატრფოჲსა და საწადოჲსა
თვისისად და სხუაჲ სატრფოჲსა და საწადოჲსაგან. და თუ სხუა და
სხუა, იყოს კეთილობაჲ ზიარებული მყოფისგან ვითარ მყოფი. ხო-
ლო ზიარებული კეთილობისად იყოს ერთ, რამეთუ ესე არს კეთი-
ლობაჲ ერთ ქმნაჲ. არს უკუე რაჲვე კეთილობაჲ მზიარებელსა შო-
15 რის მისსა ვითარ მყოფი, რომელსა ზიარებულნი შეეტრფვის; არამედ A 25b,
არა თუ მარტივი და საყოველთაოჲ არს კეთილობაჲ, რომლისად ყო- C 45
ველნი მყოფნი შეეტრფვიან, რამეთუ ესე ყოველთა მყოფთა საზი-
აროდ არს შესატრფოჲ. ხოლო რასავე ნაწილსა შორის მყოფთასა
წარმოდგომილი მიხი ოდენ არს მხოლოდ მზიარებელისა. რომლი-
20 სათსცა პირველი კეთილობაჲ არა არს სხუა რაჲვე თვნიერ კეთი-
ლობისა. რამეთუ რაჲცაღა დაჰართო და ჰმატო, დაგიმტრვია და
დაგიკინებთა დართვითა კეთილობაჲ, და ნაწილ და რაჲვე კიქმნია
ნაცელად საყოველთაოჲსა და მარტივისა კეთილობისა. რამეთუ და-
ართული არა არს თვთკეთილობა, არამედ უდარეს მისსა, რამეთუ
25 თვისითა თანაწარმოდგომითა კეთილობაჲ ამტრო და აკინნა.

6 იმრ] იშრ AB, ამის D იმერ E.—8 არლა] არცა F.—10 მწად B.—11
სხუა და<B.—14 ერთ ქმნაჲ<E.—კეთილობაჲ<AB.—17 შეეტრფვიან D.—18
ნაწილთა AB.—19 წარმოდგომილა B.—21 რამეთუ<AB.—22 დაგიკინებთა]
გიკინებთა AB.—და რაჲვე] რაჲვე F.—23-24 დართულ არა არს თვთ კეთი-
ლობა E.

*კეთილობისათვის A გჳთჳს შჳკრულით, [მერვით ათოთხმეტამდე აწერია K]
პირველისა კეთილობისათჳს, და უმოქენოჲსა და მოქენისა, და თუ არს მიზეზი
არსთა და ერთ არს, დაღათუ არსთა დაჰაბამი და მიზეზი პირველი კეთილობაჲ
არს, და თუ კეთილობა და ერთობა ერთი არს CFK, *περι των πνευτων ძ;αμθιν,
in xai edyapov xai eitu.* ჰკანწლო BCDM (იხ. Dodds, p. 9). ლჳს ჰჳკ გჳმოჳოჳილჳს
ოჳურჳს შჳკრულით ოჳთჳს ჰკრჳწჳს ოჳჳმარტჳბისიჳს, სჳკიჳს ლჳწჳს: ოჳოჳლჳს სრულჳს ყო
ხედჳჳჳს პირველისა კეთილობისათჳს თჳჳჳს შორის მერვესა (იხ. ოჳჳ-
ჰირტჳს, აჳ. 26, 5-6).

თ ა ვ ი 9

უმოქმედობა და მოქმედობა *

შოველი უმოქმედობა ანუ არსებით ანუ მოქმედებით უმჯობეს არს მოქმედებასა და სხვა მიზეზისაღმირ აღმკრეველსა მიზეზსა თვისისა 6 სისრულისასა. რამეთუ უკუეთუ ყოველნი მყოფნი ბუნებით ეტრფვიან კეთილობასა, და რომლისაღმირ თან წარმოდგომილა კეთილობაჲ, ხოლო რომელიმე მოქმენე არს სხვსადა და რომელსამე თან მოაქუს მიზეზი კეთილობისაჲ, ხოლო რომლისადამე კიდე არს. რამეთუ რაჲზომითა უმახლობელეს იყოს მომცემსა საწადლომასა, ეგზომცა იყოს უმჯობეს 10 მისსა, რომელსა ქონდის თვისი მიზეზი უშორეს, და სხუადგნით მიითუალვიდეს სისრულესა თვისისა მყოფობისასა ანუ მოქმედებისასა. რამეთუ ვინაჲთვან შორს მყოფსა მსგავსსა და დაკლებულსა უფროჲს არს მსგავსი და უმახლობელესი კეთილობისაჲ და არ მოქმენე. ხოლო C 50 დაკლებული არს რომელი არა თვთ პირველი იყოს კეთილობაჲ, არა- 16 მედ ეზიარებოდის. ვინაჲ რაჲთავე თვს და თანმეტომე არს პირველ-სა კეთილობასა, რაჲზომითა იყოს შემძლე დატევნად თვს შორის კე-თილობასა. ხოლო მზიარებელი მესაშუეღეობითა სხვსაჲთა უფრო განშორებულ პირველისა კეთილობისგან და რომელი არა არს სხუა თვნიერ კეთილობაჲ.

თ ა ვ ი 10 **

შოველი უმოქმედობა და სრული პირველსა და მარტივსა კეთილობასა უდარეს არს. რამეთუ რაჲმცა იყო სხუად უმოქმენე-ბაჲ და სისრულე თვნიერ რომელ თვს შორის კეთილობაჲ მოევოს? ვინაჲცა ესე სავსე არს ზიარებისა მიერ კეთილობითა, მაგრა არა არს 20 მარტივ თვთკეთილობაჲ, რომელი იგი ზიარებასა და სისრულესა ზესთა ძეს, ვითარ აღმოიჩინა. რამეთუ უკუეთუ უმოქმენობამან და

3 უმოქმენობა E.—8 რომლისადამე რაჲსადამე E, რომლისაღმე DF.—10 უშორეს] და უშორეს AB, უშორე CDFG.—12 უფროჲ A, უფრო BG.—16-17 კეთილობისა E.—18 ვაშორებულ ABD.—21 ყოველი <F.—უმქმენობა D.—22 არს <CF.—22-23 უმქმენობა D.—23 რომელ <E.—24 ესე <B.—26 უმქმენობამან D.

* უმოქმენობათვის A (გაინა მკარული ხელით), *περι αυτηδιουδ βεβαιουλο* BCDM (იხ. Dodds, p. 10). 8—13 თავისთავს CK ზელთნიწერესა მოცულ ხედიო სა-თაუბა მისხენულო უმოქმენობასა და მოქმენისათვს, *და რაგად ნის 9—10 თავებს კუთვინს, სთაურა წენ ჰუიდეზული გეჰეს ოგროფ ოანე უტრაწის რეანობტეპისოს*, სიადე 2-9 თავისთავს ჩქრა: აწ კუალად მიზეზისა და უმიზეზობასათვს იწყებს და მო-ქმენისა და უმოქმენობასათვს (იხ. ოანეს რეანობტეპა გვ. 26, 6-7).

** სთაურის შესხე ახ. 2-9 თავის სთაურის სქილა.

სრულმან ადავსო თავი თვისი, იყოს ვიდრემე აღმავსებელი და სრულ მყოფელი ზესთა სისრულისა. არა მოქნენ სხვსა ვისდავე პირველი კეთილობაჲ. რამეთუ არა არს მეტრფე სხუასა თვისსა უპირველესსა, რაჲთამცა იყო ნაკლულ და არა სრულ, და გულმთქუმელ კეთილო-
 5 ბისადმი; და არცა სრულ არს, რამეთუ სრული სავესე ოდენ კეთი-
 ლობითა! არს, და არა თუ პირველი კეთილობაჲ.

A 30a

თ ა ვ ი 11

არსთა მიზეზისათჳს *

შოველნი მყოფნი იწარმოებვიან ერთისა მიზეზისგან, პირველისა.

- 10 რამეთუ ანუ არა რომლისაჲ არს მიზეზი მყოფთაჲსა, ანუ მრგულივ იყენენ მიზეზნი და განსაზღვრებულ ყოველნი, ანუ ვიდრე უსაზღვროობამდე იყოს აღსაეალი და სხუაჲ სხვსა მიზეზ და არ სადა დაეყენოს გუამოენებით მდგომარეობაჲ მიზეზისაჲ. ხოლო თუ არ იყოს მყოფთა მიზეზი, არ ვინაჲ იყოს წესი პირველთა და შემდგომ-
 15 თაჲ, და მასრულებელთა და გასრულებადთაჲ, და მამკობთა და მკო-
 ბილთაჲ, და შშობელთა და შობადთაჲ, და მქმნელთა და ვნებადთაჲ; და არცა კელოვნებაჲ და ზედმიწევნაჲ რაჲქათავე მყოფთაგანისაჲ.
 20 რამეთუ უკუეთუ ცნობაჲ მიზეზთაჲ საქმე და აღსასრული არს ზედ-
 მიწვენულებისა და კელოვნებისაჲ, და მაშინლა ვიტყვთ ზედმიწევნად
 25 კელოვნებასა, რაჲთაჲს მიზეზნი ვცნნეთ მყოფთანი. და კუალად უკუეთუ მრგულივ მოვლიან მიზეზნი, იგივე იყენენ პირველცა და შემდგომ ერთმანერთისადმი, და უძლიერეს და უუძლურეს; რამეთუ ყოველი წარმომჩენელი უმჯობეს წარმოჩენილისა ბუნებასა. რამეთუ არა
 30 რაჲთ განეყოფვიან ერთმანერთისგან, ანუ უმრავლესთა ანუ უმცროსს-
 თა საშუალთა მიერ ეზიარებოდის და ეხებოდის მიზეზოანი თვისსა მიზეზსა და წარმომჩენლსა; და რამეთუ საშუალთაჲ ყოველთა უმ-
 25 ჯობეს იყოს რომელთა და მიზეზცა არს, და რაჲზომცა უმრავლე იყენენ საშუალნი, ეგზომცა უფროეს და უძლიერეს მიზეზნი.

C 54

A 31b

5 სრულ სავესე E.—6 და არა თუ და არა პირველი AB.—10 მყოფთაჲსა ანუ მყოფთაჲსა AB.—11 ვიდრე ვ'რ AB.—14 მყოფთა—იყოს <E (ex homoiotelesu). —15—17 და მასრულებელთა—კელოვნებაჲ D-ის ირულო გარაწერას შაკ.—18-19 მიზეზთაჲ საქმე და აღსასრული არს ზედმიწევნულებისა) მიდ მიწვენულებისა E.—19 და კელოვნებისა <F.—20 ესცნნეთ B, ესცნნეთ F.—20—21 ვცნნეთ—მიზეზნი <D (ex homoioteleuto).—21 მიზეზნი <AB.—24 უმრავლესა F.—28 მიზეზი AB.

* არსთა მიზეზისათჳს წარმოობისთჳნი A კვან- შვდრულოთი. περι αλτίου β'კ-
 3-ელ- BCDO (იხ. Dodds, p. 12); წერ- სთაჲრა ჰელენ-ლი-ბ-12 ოპეისთაჲს შაკ-
 შულო ხაკოთი სთაჲრას ხელუკელ-ზე. სიდაც ხ'წ-ლი: და თუ არს მიზეზი არსთა და ერთი
 არს (იხ. ზემოთ, ევ. 9. ჰენკენა *).

ხოლო თუ ვიდრე უსაზღვროობამდე იყოს აღსავეალი მიზეზისაჲ, და სხუაჲ სხვსა მიერ იყოს მარადის მიზეზ, კუალად არ რომლისაჲ იყოს ზედმიწევნულებაჲ და კელოვნებაჲ. რამეთუ უსაზღვროთა არ რომელთა იყოს ცნობაჲ. ხოლო თუ მიზეზნი ეოცნებოდინ, არცა შემდგომთა იყოს კელოვნებაჲ და ზედმიწევნულებაჲ. და უკუეთუ ჯერ არს, რაჲთა იყოს მიზეზი მყოფთაჲ, და განსაზღვრებულ და განყოფილ არიან მიზეზნი მიზეზოანთაგან, და არა ვიდრე უსაზღვროობამდე იყოს აღსავეალი მყოფთაჲ, იყოს ვიდრემე პირველი მიზეზი მყოფთაჲ, რომლისა გამო ვითარ ძირისგან იწარმოებოდინ თითოეულნი, და რომელნიმე იყენენ უმახლობელეს მისსა, ხოლო რომელნიმე უშორიელეს. ვინაჲ აღმოიჩინა, ვითარმედ ერთ არს მიზეზი პირველი, ამის-თვის რომელ ყოველი სიმრავლე შემდგომად წარმოდგა პირველისა.

12 თ ა შ ი

არსთა დასაბამისათჳს *

შოველთა მყოფთა დასაბამი და მიზეზი უპირატესი კეთილობაჲ არს. ვინაჲ უკუეთუ ერთისა მიზეზისა მიერ იწარმოებიან მყოფნი, ამის უკუე მიზეზისა ანუ კეთილად კამს თქუმაჲ ანუ უმჯობეს კეთილობისა. ხოლო უკუეთუ უმჯობეს კეთილობისა, რაჲ უკუე წარმოვლოს რამანშეა პირველისა მისგან მიზეზისა მყოფთადმი ანუ არა? და თუ არა, იყოს უჯერო; რამეთუ არა დაუცავთ მას წესსა მიზეზისასა, რამეთუ სათანადო არს, რაჲთა წარმოვლიდეს რაჲმე მიზეზისგან მიზეზოანთადმი, და უფროჲს ხოლო მის უპირატესისგან, რომლისადმი ყოველი აღკრულ არს და რომლისა მიერ იარსებს თითოეული მყოფთაჲ. ხოლო თუ არს თანმიარსებაჲ მისი მყოფთადმი, ვითარ და კეთილობისაჲ, იყოს ვიდრემე უმჯობეს კეთილობასა შორის მყოფთასა, წარმომვლელი პირველისა მიზეზისგან; რამეთუ უმჯობესი კეთილობისაჲ და უზესთაესი არ თან მისცემს თჳს-გამო მიზეზოანთა უდარეს კეთილობისა რათავე შემდგომთა თჳს-გამოთადმი. მაგრა რაჲმც იყო უმჯობეს კეთილობისა? ვინაჲ და თვთ მას უმჯობესობასა უმეტესისა კეთილობისა ვიტყჳ თანმიმღებელად და მზიარე-

C 61

1 თუ ვ'ე უსაზღვრობ'ად აღსავეალი მიზეზისა AB.—2 მიერ <CDE.—5-6 რაჲთა) რ' F.—8 მიზეზი მყოფთაჲ) მ. მყოფთა მათ AB.—16 არს) აქუს E.—20 დაუცადაეთ F.—27 კეთილობისაჲ) კეთილობისგან AB—28-29 თჳს-გამოთადმი. მაგრა რაჲმც იყო უმჯობეს <AB (B-მ უკუეგ დაუმატებო); G-ს სძკუიან დ-გლის ზერე დაუმატებო თჳს-გამოთადმი მაგრა რაჲმც იყო.—30 ვიტყვთ CDEFG.—

*სიოზრა ზენ გკუეოგას; აგო ჰედგან-ლია მ-13 აუკუბისოთეს შაკიულა სიოზრა-დან, სედოე სენკაჲ; დადათუ არს თა დასაბამი და მიზეზი პირველი კეთილობაჲ არს (ა. ზემოთ გვ. 9, პენიენ *).

ბელად, რომლისათვისცა არცა თუ უმჯობეს ითქუა არ კეთილობაჲ კეთილობისა. უკუანაჲსკნელ უკუე და შემდგომ კეთილობისა არ კეთილობაჲ. ხოლო თუ მყოფნი ყოველნი კეთილობისა არიან მეტრევე და წადიერ, ვითარ იყოს ამის მიზეზისა სხუაჲ რაჲეე უპირატეს?

8 რამეთუ უკუეთუ იწადებს მას, რად უფრო ეტრფობის კეთილობასა? | A 36a
ხოლო თუ არ ეტრფობის, ვითარ ყოველთა მიზეზსა არ ეტრფოს წარმოჩენილი მისგან? ხოლო თუ კეთილობაჲ არს, რომლისადმი ყოველნი მყოფნი აღკრულ არიან, იყოს დასაბამი და მიზეზი უპირატესი ყოველთაჲ კეთილობაჲ.

თაზი 13

მართისა და კეთილობისათვის *

შოველი კეთილობაჲ მაერთებელი არს მზიარებელთა მისთაჲ, და ყოველი ერთობაჲ კეთილობა, და კეთილობაჲ ერთისად იგივეობა.

ხოლო თუ კეთილობაჲ არს მაცხოვრებაჲ ყოველთა მყოფ-
15 თაჲ (ვინაჲ და საწადელ მათდა ითქუმის), ხოლო მაცხოვრებელი და მპყრობელი არსებასა თითოეულისასა არს ერთი (რამეთუ ერთისა მიერ ცხოვრების ყოველი, ხოლო განმრავლებაჲ თითოეულისაჲ განაყენებს თვისისა არსებისგან), რამეთუ, ვიეთცა კეთილობაჲ წარმოუდგეს, აღიქუაჲს მათ ერთად და იპყრობს ერთებრივად. და თუ ერთი
20 შემომკრებელი არს და შემაერთებელი თითოეულთა მყოფთაჲ, სრულ ჰყოფს მათ თვ'სისა მიერ წარმოდგომისა. ვინაჲ კეთილობა თითოეუ- A 37b
ლისა არს ერთ ქმნაჲ ყოველისაჲ. ხოლო თუ ერთ ქმნაჲ კეთილ მებრ ბუნებით, და კეთილობაჲცა ერთ მქმნელ, რამეთუ მარტივი კეთილობაჲ და მარტივი ერთი იგივეობა, იერთებებიან ურთიერთას და აკეთილებენ
25 მყოფთა. ვინაჲ, რაჲთავე სახითა დასცილდეს რაჲეე კეთილობასა, და ერთისა ზიარებასაცა დასცილდეს; და იქმნეს რაჲ უნაწილო ერთის- C 64
გან, მიდმო განწვალებითა აღიესოს და ამითვე სახითა კეთილობისგანცა მოაკლდეს. არს ვიდრემე კეთილობაჲ ერთობა, და ერთობაჲ კეთილობა, და კეთილობაჲ ერთ, და ერთი პირველი კეთი-
30 ლობაჲ:

4 ვითარ იყოს. <AB; G-ის სარეზი ვოჲლა, პერე სუწაჲთაჲ ვითარ იყოს.— 19 მათ] მას DF.— 21 შემომკრებელი] შემამკლებელი E.— შემაერთებელ AB.— 25 ერთი <E.— 26 რაჲეე სახითა D.

*სათაური ჩვენ გვაუთენის, აგა ამოღებულია ომანის რეპარტიკისა შეცამრე თაგან, სიღაც სწავლა: აწ ათ და მესამესა თავსა ზედა დაპრთავს ერთისა და კეთილობისათვის (ს. რეპარტიკა, გვ. 45, 46).

თ ა ვ ი 14

მიუღრეკელინათვის, თვითმიღრეკისა და სხვსა

მიერ მიღრეკადისა *

შოველი მყოფი ანუ მიუღრეკელი არს ანუ თვითმიღრეკადი ანუ
 5 სხვსა მიერ მიღრეკილი. და თუ მიღრეკადი, ანუ თვთ თვსგნით ანუ
 სხვსა მიერ. ხოლო თუ თვთ თვსგნით, იყოს თვთმიმღრეკ. ხოლო თუ
 სხვსა მიერ, სხვსა მიერცა მიღრეკილ. ვინაჲ ყოველი ანუ მიუღრეკელ C 66
 არს ანუ თვთმიმღრეკ. და თუ მიუღრეკელ, საჭირო არს უკუე თუ არს
 რაჲვე სხვსა მიერ მიღრეკადი მყოფთაჲ, იყოს და მიუღრეკელიცა და
 10 საშუალ ამათსა თვთმიმღრეკადი. რამეთუ უკუეთუ ყოველი სხვსა მიერ
 მიღრეკადი (სხვსა მიერ მიღრეკილი) მიღრეკების, იყოს ვიდრემე მიღ-
 რეკაჲ ანუ მრგულივ ანუ უსაზღვროობამდე, ვინაჲთიგან განსაზღვრე- A 39 a
 ბულა დასაბამი ყოველთა მყოფთაჲ და მიმღრეკი უმჯობეს მიღრე-
 კილთა. იყოს ვიდრემე მიუღრეკელი ჰირველ მიღრეკილთაჲსა.
 15 ხოლო თუ ესე ესთა, ჯერ არს, რაჲთა თვთმღრეკადიცა იყოს.
 ხოლო თუ იძიოს ყოველი, თუ რაჲ არს ჰირველ მიღრეკადი? არ ვიდრემე
 იყოს მიუღრეკელი თვთმიმღრეკ. რამეთუ არა აქუს მას ბუნებით, და
 არცა სხვსა მიერ მიღრეკილი, რამეთუ მიღრეკების სხვსა მიერ. ჯერ არს
 უკუე, რაჲთა თვთმიმღრეკადი იყოს ჰირველ მიმღრეკ; ვინაჲთგან
 20 ესე არს მაზიარებელი მიღრეკადთაჲ მიუღრეკელისა მიმართ, საშუალ
 უკუე არს და მისღრეკს ერთბამად და მიღრეკების. ხოლო იგინი ერთი
 მისღრეკს ოდენ, ვითარცა ზესთ მდებარე, ხოლო სხუაჲ იგი მიღრეკების
 ოდენ. ყოველივე ვიდრემე მყოფი ანუ მიუღრეკელი არს ანუ თვთმიმღრე-
 კადი ანუ სხვსა მიერ მიღრეკილი. რომლისათვისცა საჩინო, რომელ მი-
 25 ლრეკადთა თვთმიმღრეკი უპირველეს, ხოლო მიმღრეკთა მიუღრეკელი.

თ ა ვ ი 15

უსხეულოდესა და სხეულთათვის **

შოველი თვსდადვე უკუნმქევეი უსხეულო არს. რამეთუ არა
 რაჲ სხეულთაჲ შემძლებელ არს უკუნ ქეცეად თვსდადვე. ვინაჲთგან
 30 უკუნმქევეი რაჲსადვე მიმართ შეერთვის მას, რომლისა მიმართცა

4 თვთმიმღრეკადი] თვთ მიღრეკადი AB, თუ მიმღრეკადი D.—6 თვთ თვს-
 გნით] თვთ თვსგნით ABD.—9 მყოფთაჲ] ხოლო მყოფთაჲ AB.—10 ამათსა] ამათ-
 ცა D.—12-13 განსაზღვრებული CE.—15 თვთმღრეკადიცა CDEF.—18 მისღრეკე-
 ბის ABCEF.—რაჲ < AB.—30 რაჲსადვე] რასდავე D.—შეერთვის < F.

* ანუ სოფრს ალკეას CFK. ხოლო ჰედნული BCDM *περι δαυήτου και*
 (ή D) *αρθοκλήτου διχρήσι ή αριστες (αριστε D. ინ C).*

** სოფრის წყნ შეკრას უდგანალი ნდინამტუას (გვ. 48, 21-22) 15. თაგის შესჯგოთ.
 სიდიე სწყნა: ამას თავსა შორის განყოფის უსხეულოსა და სხეულთა. ჰედნ. BCDM:
περι δαυήτου ορθου, και ελ λβου αριστες (Dodds, p. 16).

უკუნ იქცა, საუწყო უკუე, ვითარმედ და ნაწილნიცა სხეულთანი ყოველნი ყოვლისა მიმართ უკუ ეხნენ თვსდავე უკუნ ქცევასა შორის. რამეთუ ესე არს თვსდადვე უკუნქცევაჲ, ოდეს ერთ იქმნას ორივე: უკუნ ქცეული და რომლისა მიმართ უკუ ქცეულა. ხოლო შეუძლებელ

5 არს ესე სხეულთა ზედა, და ყოვლითურთ განნაწილებულთა ყოველთა: რამეთუ არა რაჲ ყოვლად ყოვლითურთ შეიხების და უკუნ იქცევის თვსდადვე განნაწილებული ნაწილთა მიდმო განყრისათვს. სხუაჲ სხუად დებისათვს. არაჲ ვიდრემე სხეულთაჲ შეუძლებს უკუნ ქცევად თვსდადვე, რაჲთამცა ყოველი ყოვლისადმი უკუნ იქცეოდა.

10 ვინაჲ რაჲც რაჲვე თვსდად მიმართ უკუნმქცევი არს, უსხეულო და განუნაწილებელ არს.

A 41a

თ ა შ ი 16

შოველსა თვსდადვე უკუნქცევსა განყენებული აქუს არსებაჲ ყოველთა სხეულთაგან. რამეთუ უკუეთუ რათავე სხეულთაგან იყოს

15 განუყენებელ. არა ჰქონდის რაჲვე მოქმედებაჲ განყენებული სხეულთაგან. რამეთუ შეუძლებელ არს განუყენებლობასა შორის არსებისასა სხეულთაგან, რაჲთამცა არსების-გამოჲ მოქმედებაჲ განყენებულ იყო სხეულთაგან. იყოს ვიდრემე მოქმედებაჲ უმჯობეს არსებისა, ვინაჲთგან რომელიმე მოქმენე არს სხეულთაჲ, ხოლო რომელიმე უმო-

20 ქმენო და კმაყოფ თვსდა, და არა სხეულთა. რამეთუ რაჲცავე იყოს არსებით განუყენებელ, და მოქმედებითცა განუყენებელ, ვინაჲ უფროჲს ხოლო მოქმედებაჲ განუყენებელ. და თუ ესრეთ, არ უკუნ ექცეს თვსდადვე. რამეთუ უკუნმქცევი თვსდადვე სხუა არს სხეულთაგან, რამეთუ აქუს მოქმედებაჲ განყენებული სხეულთაგან, და

25 არცა სხეულთა მიერ, და არცა სხეულთა თანა, ვინაჲთგან რაჲვე მოქმედებაჲ და რაჲსადმი მოქმედებაჲ არა მოქმენე არს სხეულთა. განყენებულ ვიდრემე არს სხეულთაგან ყოველი თვსდადვე უკუნმქცევი.

A 43a

თ ა შ ი 17

შოველი თვთმომდრეკი პირველ თვთ თვსდადვე არს უკუნმქცევ-

30 თუ მისდრეკს თავსა თვსსა და მიდრეკების, მოქმედებაჲცა მისი თვსდად მიმართვე არს, და ერთ ვიდრემე მიმდრეკი და მიდრეკადი. ხოლო თუ ნაწილი მისდრეკს და ნაწილი მიდრეკების, ანუ ყოველი მისდრეკს და ნაწილი მიდრეკების, ანუ ყოველი მისდრეკს და ყოველი მიდრეკების, ანუ წინა-უკუმო. ანუ თუ იყოს ნაწილი სხუა მიმდრეკი და სხუა ნაწილი მიდ-

35 რეკადი, არ ვიდრემე იყოს მყოფობით თვთმომდრეკი, არ თვთ მიმდრეკ-

2 უკუ ეხნენ] უკუც ეხნენ ABD, უკუ ესხნენ F.—20 თვსდა] თვსთა AB.

თავან წარმოდგომილი, არამედ თვთმიმდრეკად ოდენ საპაზროჲ, ხოლო არსებით არ იყოს ეს ვითარ. ხოლო თუ ყოველი მისდრეკს და ნაწილი მდრეკების ანუ წინა-უკუშო, იყოს რაჲვე ნაწილი მრჩობლთა შორის, რომელი ერთბაშად მისდრეკდესცა და მდრეკებოდისცა. და ესე არს C 74

6 პირველი თვთმიმდრეკი. და თუ ერთ მისდრეკს, მისდრეკს თავსაცა თვსსა და მდრეკების. ვინაჲ მოქმედებაჲ მდრეკისაჲ თავისა მიმართ თვისისა ჰქონდის, და იყოს მიმდრეკ თვსდადვე. რამეთუ რაჲსა მიმართ-
ცა აქუნდეს მოქმედებაჲ, და მისდა მიმართცა უკუნტკეულ არს. ყოველი ვიდრემე პირველ თვთმიმდრეკი თვსდადვე მიმართ არს უკუნ-
10 მქცეჲ.

თ ა შ ი 18

წესდადებისათჳს არსთაჲსა *

ყოველი მიმცემელი სხუათა აობისაჲ პირველ თვთ იგი არს, მყოფ და ა, რომელთა მისცემს თვსგნით მიცემადთა. რამეთუ ვინაჲთ-
15 გან თვთ მას მყოფობასა მისცემს, თვისისა არსებისგან ჰყოფს თან- A 46a
მიცემასა. და რომელთა მისცემს, უდარეს ჰქონან თვისისა არსებისგან. ხოლო იგი დაზესთაებულ და უსრულეს არს, ვინაჲთგან ყოველი მაგუამოვნებელი უმჯობეს არს მისგან წარმოჩენილისასა. ვინაჲვე მი-
ცემული მიმცემელსა შორის უფროჲს ჰგვის მიმღებელისასა. და ვი-
20 თარ იგი არს, მაგრა არა თვთ იგი, რამეთუ რომელიმე პირველი არს, ხოლო რომელიმე მეორე. საჭირო უკუე, თუ ერთი და იგივე მიზეზი არს მრჩობლთაჲ, და ერთი და იგივე საზღვარი იყოს მრჩობლ-
თავე; ანუ არაჲ არს საზიარო არცა თვთება მრჩობლთა შორის, გინა თუ რომელიმე იყოს პირველ, ხოლო რომელიმე შემდგომ. ხოლო თუ
25 ერთ და იგივე საზღვარი ორთავე, არ ვიდრემე იყოს რომელიმე მი-
ზეზ, ხოლო რომელიმე წარმონაარს მიზეზისგან; და არცა მეზრ თვთ იყოს და არსებით, ხოლო რომლისაჲმე თანმიცემით და შორის; და არცა რომელიმე მოქმედ, ხოლო რომელიმე ქმნილ. ხოლო თუ არა აქუს არსებითად | და თვთად, არ ვინაჲ შეუძლოს წარმოყენებად მე- C 76
30 რისა, ვინაჲთგან მამყოფებელობით არ ეზიარებოდის მას. აკლს უკუე რაჲთა იყოს პირველ მიმცემელი, ხოლო მეორედ მიცემული, რომელ-
თა შორის თვთ იგი აობაჲ სხუასა სხვსგან მიეკმნების.

1 სააზროჲ E.—2 ესე ვითარ E.—5 ერთ მისდრეკს| ერთ E.—13 მიმცემელ AE.—17 და ზესთა აებულ ABD.—23 ანუ ანუ E.—25 იგივე| იგი B.—32 მეკმნების E

* წესდადებისათჳს არსთაჲსა CF, შეათრუამეტრისაგან ორმეოც და ერთადმდე აწერია: წესდადებისათჳს არსთასა K, აობისათჳს A გვინა უკრულთ, პედს ბუთოც ჰკმნულ. BD.

თ ა ვ ი 19

მიქმნისათვის*

შოველი, რაჟცა პირველ მიეკმნებოდის რომელსავე ბუნებასა მყოფთასა, ყოველთადა სწორად წარმოდგომილ არს ბუნებასა მის 5 ქუეშე დაწესებულთა ერთისა მიერ საზღვრისა და სწორად.

ხოლო თუ არ სწორად ყოველთადმი, არამედ რომელთადმი და რომელთადმი არა, საუწყყო, ვითარმედ არა არს მის ბუნებისა უპირველეს, არამედ სხუათა შორის პირველ, ხოლო სხუათა შორის შემდგომ, 10 ოდესმე თვსთა მზიარებელთა. რამეთუ ოდესმე მყოფი და ოდესმე არა მყოფი არ პირველ არცა მეტრ თვთად მყოფ, არამედ ზედმემოსრულ და სხუაგნით მომავალ, ვიეთცა ესრეთ ემყოფდის.

თ ა ვ ი 20

სული, გონება, სხეულთ მიდრეკა**

| შოველთა სხეულთა დაუზესთაედების სულიერი არსებაჲ, და ყო- C 82
ველთა სულთა უზესთაეს გონებაჲ გონიერი, და ყოველთა გუამოვნებათა 15 გონიერთა ზესთ ერთი. ყოველი უკუე სხეული მიდრეკადი არს სხვსა მიერ, თვთ თვსდა მიდრეკად ვერ შემძლე, არამედ თანწეარსებობითა სულისაჲთა მიდრეკების მისგან, და ცხოველობს სულისა მიერ; და ვიდრე იყოს სული წარმოდგომილ მისდა, ვითარცა რაჲ თვთმიმდრეკი 20 იყოს; ხოლო განეყენოს რაჲ სხვსა მიერ მიდრეკილ, ვითარ თვთ ამისი მქონებელი ბუნებით; და ვითარ მხუდარ არს სულისადა თვთმიმდრეკი ბუნებაჲ. და ვინათაცა წარმოუდგეს, თან მისცემს მათ თვთმიმდრეკობასა; ხოლო რომელთა თან მისცემს მყოფობასა, უფროჲს ხოლო პირველ თვთ მოუგვის. ვინაჲვე ზესთა სხეულთაჲსა არს, 25 ვითარ არსებით თვთმიმდრეკი, თანმიცემით თვთმიმდრეკი კმნილთაჲსა.

ხოლო კუალად სულსა მიდრეკილსა თვსგნით მეორე და შემდგომი აქუს წესი მიუდრეკელისა ბუნებისაჲ და მოკმედებით მიუდრეკელად 30 მდგომარისაჲ; ამისთვს რომელ ყოველთა მიდრეკადთა ემძლუარვის თვთმიმდრეკი, ხოლო ყოველთა მიმდრეკეთა მიუდრეკელი. ვინაჲთგან

4 მის] მას codd. ჰეგსწორად იანვ ჰემიარტესი* შეხვე- (ი. ე. ვ. 6.)—8 პირველ ხოლო სხუათა შორის <E (ex homoioteleuta).—10 თვთად] თვსად AB.—11 ვიეთაცა E.—ემყოფდის] მყოფდის AB.—14 სულიერი EFC (C-ში ვრი სტრუქტურის ჰეგსი იანვ ჰემიარტესი), სული ABD.—17 თანწეარსებობითა] თანვე არსებობითა AB.—18 ცხოველობს C.—21 მქონებელი შუ მ ნ ე ბ ი თ ბუნებით A.—22 ვინაჲთაცა F.—25 კმნილთა AB.—26 მეორე და] მეორეთა D.—28 ემძლუარვის F.

* მიქმნისათვის A გე-ი მხარულთ.
** ახეთი სხეულისა მიცემული A-ში. გე-ი მხარულთ.

სული მიდრეკადი თვთ თვსგნით მისდრეკს სხუათა, ჯერ არს რაჲთა პირ-
 ველ მისსა იყოს მიუდრეკელად მიმდრეკი. ხოლო გონებაჲ მისდრეკს,
 ვითარ მიუდრეკელი, და საშარადისოდ მასვეობასა ზედა მოქმედი.
 და რამეთუ სულსაცა გონებისა მიერ აქუს ნიადაგ გაგონებაჲ, ვითარ
 5 სხეულთა სულისა მიერ თვისი მიდრეკაჲ. რამეთუ იყო თუმცა სულსა
 შორის ნიადაგ პირველ გაგონებაჲ, ყოველთა სულთადმცა იყო სას-
 წორო, ვითარ იგი და თვთმიმდრეკელობაჲ. არ ვინაჲ საპირველოდ
 ესე სულსა შორის. ჯერ არს, რაჲთა პირველ მისსა იყოს პირველი
 გონიერი, ვინაჲვე პირველ სულთა გონებაჲ. არამედ პირველ გონე- C 83
 10 ბისა ერთი. რამეთუ დაღათუ მიუდრეკელ გონებაჲ, მაგრა არა ერთ;
 რამეთუ გაიგონებს თვთებასა თვისსა და იმოქმედებს თვსადმი. ხოლო
 ერთსა ყოველნივე თან იქონებენ რაჲზომობითვე მყოფნი, ხოლო გო-
 ნებასა არა: რამეთუ სადავეცა წარმოდგომილ იყოს თანმეარსეობაჲ
 გონებისაჲ, საჭირო არს, რაჲთა თან მოაქუნდეს ძალი მეუწყეობისაჲ,
 15 ამისთვის რომელ გონიერი ცნობაჲ არს დასაბამი და მიზეზი მცნო-
 ბელობისაჲ. იმრრე* ვინაჲვე და უზესთაეს ერთი გონებასა. და არაჲ
 არს ზესთა ერთისა. რამეთუ იგივეობაჲ ერთი და კეთილი; და დასა-
 ბამ ყოველთა კეთილი, ვითარ აღმოიჩინა.

თ ა ვ ი 21

არსთა დაწყებვისათჳს**

20 ჰოველი წესი მხოლოობისგან დამწყებელი იწარმოებს სიმრავ-
 ლისადმი შედარებულად მხოლოჲსა, და ყოველისა წესისა სიმრავლე
 ერთისადმი აღიყვანების მხოლოჲსა. ხოლო თუ მხოლოსა აქუს სა-
 ზღვარი დასაბამობითი, და წარმოშობს საკუთარსა და სახუედრსა A 51b
 25 თვისსა სიმრავლესა; ამისთვის რომელ ერთი წარმონათხზი და ერთი
 წესი არს ყოველი მხოლოჲსა მიერ სიმრავლედ შთამოობაჲ; რამეთუ
 არ ვინაჲ იყოს წესი არცა წარმონათხზი, ეგოს თუ მხოლოჲ უნაყო-
 თო თვს შორის. ხოლო კუალად სიმრავლე აღიყვანების ყოველთა
 საზიაროჲსა მიზეზისადმი. რამეთუ ერთი ყოველისა სიმრავლისათჳს
 30 იგივე, რამეთუ არა თუ ერთისგან სიმრავლესა შორის ჰქონდის
 წარმოქმნაჲ. რამეთუ ერთისგან გამრავლებულთა ოდენ მის ქუეშე,
 და არა საზიარო ყოველთა, არამედ თვთება ოდენ მისისა ზემექო-
 1 თვთ < AB.—3 მასვეობასა E.—11 თვსდამი DEF.—13 სად-
 ვეცა CEF.—თანმეარსებაჲ AB.—16 იმმრრე F.—18 აღმოაჩინა E.—27 წარმონა-
 ათხზი D.—31 რამეთუ ბ E;

* ამ სიტყვასჳს მათხოობით იმნიშვნელობა: ნუ უმე იმრ გურდიე F.

** ასეთ ხითობას აღკვეთს A გვიანი მხედრელთი. ხოლო პერმულუს BCDArgO პერდი
 ძე თჳს პერდითი ანითი ო თვის (Dodds, p. 24).

ნეობისა. ვინაჲთვან თითოეულსა წესსა ზედა არს ვიდრემე ზიარებაჲ და შეერთებ'აჲ და იგივეობაჲ, რომლისა მიერცა რომელიმე თანდა- C 87
 წესებულად ითქუმის, ხოლო რომელიმე სხუა ტომად, საუწყო, ვი-
 თარმედ ერთისა დასაბამისა მიერ წარმოჰველის ყოველსა წესსა ზედა
 5 იგიობაჲ. არს ვიდრემე მხოლოობაჲ ერთი პირველ სიმრავლისა, და
 თითოეულსა წესსა შორის დამცველი ერთსა საზღვარსა და მორ-
 თულებასა თვს შორის მქონებელი დაწესებულთა ურთიერთსაცა და
 ყოველობისადცამდის. რამეთუ სხუაჲ სხვსა იყოს მიზეზ ნათხენსა ქუეშე
 ამის სირაჲსასა. ხოლო ვითარ ერთ ქმნისა სირაჲსა ამის მიზეზი,
 10 საჭირვო, რაჲთა პირველ ყოველთასა იყოს, და მის გამო ყოველნი
 ვითარ თანდაწესებულნი წარმოიშვნენ, არ ვითა ეს რაჲვე თითოეუ-
 ლი, არამედ ესეითა ამის ვინაჲსავე წესისა მყოფი. ვინაჲ ამის მიერ A 52a
 საცნაურ, რამეთუ ბუნებასაცა შორის სხეულთასა არს ერთი და მის
 ქუეშე სიმრავლე; და მას ერთსა ბუნებასა ჰქონან მრავალნი თვს
 15 ქუეშე თანაღობულად ბუნებანი და ბუნებანი მრავალნი ერთისა
 მიერ ბუნებისა საყოველთაოჲსა, და ერთადვე წესსაცა ზედა სულ-
 თასა წარმოდგომილ არს, რამეთუ იწყებს ერთისა და უპირველესისა
 სულისაჲთ და სულთა სიმრავლედმი შთაღვა, და კუალად სიმრავ-
 ლესა სულთასა ერთისადმი აღყვანებად; და ერთადვე გონიერი არ-
 20 სებაჲ არს მხოლო გონიერ. და სიმრავლემან გონებათამან ერთის
 მიერ გონებისა იწარმოა, და მისდაღვე უკუნ იქცევის, და ერთისად-
 ვე ყოველთა პირველისა სიმრავლე ერთთაჲ, და ერთთაჲ ერთისად-
 მი აღკრეჲა. ვინაჲ შემდგომად ერთისა პირველისა ერთნი, და შემ-
 დგომად გონებისა პირველისა გონებანი, და შემდგომად სულისა
 25 პირველისა სულნი, და შემდგომად ყოველთა ბუნებისა სიმრავლე
 ბუნებათაჲ.

თ ა მ ი 22

დასაბამებრისა ერთისათჳს *

შოველი პირველი და დასაბამებრივ მყოფი თითოეულსა შორის
 80 წესსა არს ერთი, და არცა ორ და არცა უმრავლეს ორობისა, არა-

4 წარმოვლის CDEF.—5 ვიდრემე] ვიდრე AB.—6 ერთისა საზღვარსა D.—7
 ურთიერთსაცა F.—8 ყოველობისადცამი CDE, ყოველობისადმიცამი F.—10 საჭირვო
 ა რ ს CDEF.—რაჲთა] რ' E—13 ბუნებასაცა] ბრუნებასაცა B.—13-14 მის ქუეშე]
 მოქუმსა D.—14 და ა ჰქონან AB.—15 და ბუნებანი <BD.—16 წესსა D.—17 ერთისა]
 ერთსა AB.—21 მისდაღვე F.—22-23 და ერთისადმი აღკრეჲა AB.—29 და <AB.

* სოთაჲნი ნენ რკვეუთენან. იგა ამოდებულაჲ იანკვ ნტამარტეპან 22. თაჲდან. ზღვე
 სწერაჲ: კუალად მოჰმართა და ა ს ა ბ ა მ ე ბ რ ს ა ე რ თ ს ა მიზეზსა ყოველისა სირაჲსასა
 (ახ. რკვეუთენან კვ. 61, 23).

მედ მხოლოდ ქმნილ ყოველი. იყოს ვინაჲვე, თუ არს შესაძლო, ორო- C 61
 ბაჲ; რომელ არს ესე შეუძლებელ და ეგრეთვე უმრავლესთა ზედა
 იხილვოს. უკუეთუ მრჩობლნი ითქუნენ პირველად, ანუ თუ ორთა-
 განვე სხუაჲ; და თუ ორთაგანვე, კუალად იყოს ერთ პირველი და
 5 არა ორ. [ხოლო უკუეთუ მრჩობლნი], ანუ სხუაჲ სხვსგან, და არა
 პირველ მრჩობლნი; ანუ ერთბამად ორნივე. და თუ სწორ, არ
 იყოს სხუაჲ სხვსა უპირველეს. ხოლო თუ სხუაჲ უპირველეს, მეორი-
 სად არ იგივეობაჲ, იყოს რაჲვე მის სირაჲსა? და არ ერქუმოდის სხუა
 თვნიერ პირველობისა. ვინაჲ ესე ორთაგანვე იყოს სხუაჲ, რომელი იგი
 10 ითქუა პირველად. და თუ ესე განეყოფვიან ერთი ერთისგან, არა ვი-
 თარ მეორე მეორესა, არ ვინაჲ იყენენ მრჩობლნი დასაწყისი და პირველ.
 ვინაჲ ამათგან საცნაურ, რომელ პირველ მყოფი ერთ არს
 მხოლოდ და არა ორ, ანუ თუ უმრავლეს. და პირველი გონებაჲ
 ერთი მხოლოდ და არა ორ პირველნი გონებანი. და ერთ უპირვე-
 15 ლესიცა სული; და ესრეთვე თითოეულსა ზედა გუარათასა, ვითარ
 პირველი შუენიერებაჲ, და პირველი სწორი; და ეს სახედ ყოველ-
 თა; ზედა; ეგრეცა და გუარი ცხოველისა ერთ პირველი და კაცისაჲ; A 54b
 რამეთუ ესევე აღმოსაჩენელი ყოველთა ზედა.

თ ა ვ ი 23

უმოქენოდასთჳ *

20

ჴოველი უმოქენოჲ წარმოიყენებს თვსგნით მოქენეთა, და ყოველ-
 ნი თანმოქენენი გუამოენებანი უმოქენოჲსა მყოფობისადმი აღიცისკრე-
 ბენ. რამეთუ უმოქენოსა მხოლოჲსა დაუპყრიეს ადგილი და საზღვა-
 რი, ვითარ თვსდად მყოფჲსა და არა სხვსად, და ვითარ დაზესთაებული A 55b
 25 თვსთა მოქენეთაგან, რამეთუ წარმოშობს ზიარებისა მისისა მიღებად
 შემძლებელთა. ხოლო იყოს თუ უშე იყუნდეს თვს შორის, არა
 ვინაჲ ჰქონდის პატიოსანი, რაჲთამცა თან მისცა მის-გამოთა, ვინაჲ
 ყოველი მიმღები ეზიარების, ხოლო მიცემული წარმოდგა, ვითარ
 ზიარებული; და ყოველი ზიარებული, იქმნა ვისდავე რომლისგანცა
 30 იზიარა, მეორე და შემდგომი არს მისი, რომელი ყოველთა

3 უკუეთუ უკუ A, უკუ B. —5 ხოლო უკუეთუ მრჩობლნი <codd.; დღგა-
 ნლი სენ ჰერ ჰემელას მხედვო: *et de exáctesou*. —7-8 მეორეობა C, მეორეობა
 F. 8 ექუმოდის AB. —17 ეგრეთვე F. —ერთი F. —და კაცისაჲ კაცისაჲ
 AB. —22 თანმქენენი F. —მყოფობისადმი DE-F. —22-23 მყოფობისადმი აღიცის-
 კრებენ. რამეთუ უმოქენოსა <AB (*ex homoioteleuto*). —26 იყუნდეს F. —29 რომ-
 ლისგან AB.

* სიაჲრა მოღებულა აბჲჲჲ პერსულა BCDM ხელნაწერებოჲს: *περι των ἀνε-
 θέτων* (Dodds p. 26).

მიმართ სწორებით წარმოდგომილ არს, და ყოველთა თვს-გამო სრულ ჰყოფს. ხოლო რომელი იყოს თვთებასა შორის თვსსა, სხუათად არა არს; ხოლო რომელი ყოველთადმი სწორებით წარმოდგომილ იყოს, რაჟთა ყოველთა უბრწყინვიდეს. და არა ვითარ

⁵ გათვთებული შორის მწყობრსა სირაჟსასა, არამედ უპირატესი ყოველთაჲ. რამეთუ ანუ ყოველსა შორის არს, ანუ ერთებრივობასა ყოველისასა. ანუ უპირატეს ყოველთა. არამედ ყოველთა შორის მყოფი განწვალეზულ არს ყოველთადმი, ვინაჲ მოქენე არს სხვსა ნაწილთა მებრთებელისა. და არ ვინაჲ ეზიაროს მას ყოველი, არამედ რომელიმე

¹⁰ სხუასა, ხოლო რომელიმე სხუასა, განიწვალოს რაჲ ერთი. ხოლო ერთებრივი და ნაწილი ყოველისაჲ არ იყოს ყოველთა საზიარო, არამედ ერთისა. ვინაჲ საზოგადოდ შემძლე ყოველთა ზიარებად და მისდა ყოველნი იყოს უპირატესი ყოველთაჲ და არ მოქენე სხვსა.

თ ა ვ ი 24

მიზეზი, მიზეზოანი, უმიზეზოჲ *

C 97
A 58a

ზოველი მზიარებელი ზიარებულსა უდარეს არს, და ყოველი თანზიარებული უზიარებელსა. რამეთუ ყოველი თანზიარებელი პირველ თანზიარებულისა უსრულ არს, სრულ იქმნების ვიდრემე თანზიარებითა, უდარეს განალა ზიარებითა, რომლისა მიერ სრულ იქმნების. ხოლო თუ იყო უსრულ, ზიარებითა მისითა იქმნეს სრულ, საჩინო, ვითარმედ უდარეს მისსა არს. ხოლო თანზიარებული ერთისა რომლისადვე არს, და არა ყოველთა წარმოდგომილ და რომელსა

²⁵ რაჟსადვე ერთისათვს ზედეს მას კუალად უდარესი მყოფობაჲ ყოველთა პირველისა მიმართ, და რამეთუ რომელიმე ყოველთა მიზეზისადმი უთვსიერეს, ხოლო რომელიმე დამხე და უშორესრე თვს. ეძლეანვის ვიდრემე და ეპირველების თანუზიაროჲ თანზიარებულთა, ხოლო თანზიარებული თანმეზიარეთა. ვითარ რაჲ შემოკლებით იყოს საჩინო,

⁸⁰ არს უკუე ერთი პირველი მრავალთაჲ. ხოლო თანზიარებული შორის მრავალთა ერთბამად ერთ და არ ერთ. ხოლო თანზიარებულნი არა ერთ და (არ) ერთ, ერთბამად.

2 თვსსა| მისსა AB.—3 სხუათად| სხუად და B, სხუად A. 6—7 რამეთუ—ყოველთა <D (ex homiolelento).—7 ყოველთა შორის| შორის AB.—9 ეზიარო F.—10 ხოლო რომელიმე სხუასა <EF.—23 მისსა| მისა F.—26 მიზეზისაში C.—27 ხოლო რომელიმე < ABD.EF.—32 და არ ერთ, არამედ <E.—ერთ არამედ ერთბამად ABEH.

* სითური წესი ეკვეთენს. აგ. ჰედენილია იანეს ატმარკეისჲ 24. თაჲს ჰეუე. გლეჲ: -ქ სწრაჲ: ამას თავსა შორის სამად გაჰყოფს: მიზეზსა, მიზეზოანსა და უმიზეზოსა (ან. „გამარტეპა“ გვ. 64. 25).

თ ა ვ ი 25

ს რ უ ლ ი ს ა თ ვ ს *

შოველი სრული აღმოშობადი იწარმოებს, რომელთაა უძლოს
 წარმოყენებად შებაძვე მის ერთისა ყოველთა დასაბამისა. რამეთუ
 5 ვითარ იგი კეთილობისათჳს თჳსისა ყოველთა არს ერთებრივ მა-
 გუამოვნებელი მყოფთაა (რამეთუ ერთ და იგივეობაა კეთილობაა
 და ერთი, ვითარ და კეთილ გუარობა ერთებრივობისად იგივეობა),
 ესთავე და შემდგომთა თჳსთა ზესთ სრულებითა თჳსითა აღადგენს
 და წარმოაარსებს შემდგომთა თჳსისა არსებისათა. რამეთუ სრუ-
 10 ლებაა ნაწილ ვიდრემე კეთილისაა არს, და სრული, ვითარ იგი
 არს სრული, ჰბაძავს კეთილობასა. რამეთუ იგი არს ყოველთა მა-
 გუამოვნებელ. ეგრეთვე და სრული, რომელთაა უძლოს, წარმომაარ-
 სებელი არს ბუნებით. და უსრულესი, ვითარ იგი იყოს უსრულეს,
 ესე ზომევე იყოს უმრავლესთა მიზეზ. რამეთუ უსრულესი უფროჲს მაზია-
 15 რებელ კეთილობისა; ესე უკუე უმახლობელეს კეთილობისა; ესე ხო-
 ლო უთჳსიერეს ყოველთა მიზეზსა; ესე ვიდრემე მიზეზ უმრავლესთა.
 ხოლო უსრული, ვითარ იგი იყოს უსრულ, ესე ზომ უმცირესთა მი-
 ზეზ. რამეთუ უშორეს არს ყოველთა წარმომაარსებელსა, უდარესთა
 არს მაგ უამოვნებელ. რამეთუ წარმოყენებაა ყოველთაა, ანუ თუ A 612
 20 მკობაა, ანუ სრულ ქმნაა, ანუ ჰყრობაა, ანუ ცხოველ ქმნაა, ანუ
 დაბადებაა, რომელნიცა უმრავლესთა იყვნენ უმოკმედეს, უთჳსეს ყო-
 ველთა მიზეზისა, ხოლო უდარესთამი უცხორე და სხუა. ვინაა ამის-
 გან საცნაურ, რამეთუ უშორიელესი ყოველთა დასაბამისაა უმეშეო
 არს და არ ვისდა მიზეზ. ხოლო თუ შობს რას და აქუს შემდგომი
 25 თჳსსა, საუწყო, რომელ არ ვინაა იყოს უშორიელეს; არამედ რომელი C 102
 წარმოქმნა, იყოს უშორეს მისსა, ხოლო იგი უმახლობელეს წარმო-
 ქმნილთა და მბაძავ ყოველთა წარმოქმნელსა მიზეზსა მყოფთასა.

თ ა ვ ი 26

წ ა რ მ ო მ ა ა რ ს ე ბ ე ლ ი ს ა მი ზ ე ზ ი ს ა თ ვ ს **

20 შოველი წარმომაარსებელი მიზეზი სხუათაა ჰგიეს იგი მოუკ-
 ლებელად თჳს შორის და წარმოაარსებს შემდგომსა თჳსსა და შემ-

9 არსებისა AB.—10 კეთილისაა] კეთილობაა AB.—14 [რამეთუ] რი AB.—
 16 ყოველთა მიზეზსა] ყოველთამი ზესა C.—22 უდარესთადმი E.—25 [რომელ] რა
 D.—26-27 წარმოქმნითა ABCDF.—27 მყოფთასა] მყოფსა F.

* სოაურა წკნ ბაკუოჯანს; ავა უდგენილია ზემნ. BCDM-ის მიხედვით: პერი ნელისთ

** სოაურა წკნ ბაკუოჯანს; ავა უდგენილია თჳსთა მრავლეს ტაქსტს სოუოქალზე; ყოველი წარმომაარსებელი მიზეზი სხუათაა... (გვ. 22, 30).

დგომისა შემდგომთა. რამეთუ ჰბაძავს თუ ერთსა, იგი უკუე მიუღრე-
კელად წარმოაარსებს შემდგომთა თვსთა და ყოველსა წარმომაარსე-
ბელსა, ესრეთვე აქუს მიზეზი წარმომაყენებელობითი. არამედ ერთი
მიუღრეკელად წარმოაყენებს. და თუ ესეცა მიღრეკისა მიერ, იყოს
5 მის შორის მიღრეკაჲ და მიღრეკილი, და მერმე არღ იყოს ერთი და
თან შეიცვალოს ერთობისგან. ხოლო თუ შემდგომ მისსა არს მიღ-
რეკაჲ, და ერთისა მიერ, ანუ ვიდრე უსაზღვრობამდე იყოს, ანუ
მიუღრეკელად წარმოაარსოს ერთმან. რამეთუ ყოველი წარმომაარ-
სებელი ჰბაძავს მას ერთსა და ყოველთა წარმოყენებისა მიზეზსა.
10 რამეთუ ყოველგან პირველისგან არა პირველი. ესთავე და ყოველთა
წარმომაჩინებელისგან რათავე წარმომაჩინებელი. და ყოველი წარ- A 63a
მომაყენებელი თვს გამო წარმოაყენებს შემდგომთა. ვინაჲ მოუკლებე-
ლად ეგნენ წარმომაყენებელნი, და წარმოიყენენ მათგან შემდგომნი;
რამეთუ რაჲზომევე მოკლებული, ვერ უძლებს ვებად იგივეობასა ზეჲა
15 თვსსა.

თ ა მ ი 27

ყოველი წარმომაყენებელი სრულებისა მიერ დაზესთაებითა
ძალისაჲთა წარმომაყენებელი არს შემდგომთაჲ, ხოლო თუ არა ზესთ
სრულებითა, არამედ მოკლებითა წარმომაყენებელისა ძალისაჲთა, C 108
20 არ ვინაჲ შეუძლოს მიუღრეკელად დაცვაჲ წესსა თვსსა. რამეთუ
რომელსა მოკლებისა მიერ და უძლურებისა ჰქონდის სხუათა წარ-
მოყენებაჲ, ქცევისა მიერ თვსისა და შეცვალებისა იპყრობს გუამო-
ნებასა წარმოყენებულთასა. არამედ ჰგიეს იგივეობასა ზედა ყოველი
წარმომაყენებელი; და ეგოს რაჲ, შემდგომნი იწარმოებვიან. ვინაჲცა
25 არს სრულ და სავსე, და შემდგომთა წარმოაყენებს მიუღრეკელად
და მოუკლებელად, და ჰგიეს თვსსავე მყოფობასა და იგივეობასა
ზედა, და არა შეიცვალების მათდამი და მოაკლდების. რამეთუ არა
თუ განწეალებაჲ არს წარმომაარსებელისაჲ წარმოაარსებულთაგან; A 65!
რამეთუ არ შეერაბამების ესე ბუნებითსა ქმნასა და არცა ქმნის და-
30 საბამთა მიზეზთა. და არცა ადგილით შეცვალებადთა: რამეთუ არა
თუ ნივთი იქმნების საწარმო; ხოლო ესე ჰგიეს იგივეობასა ზედა
თვსსა, და ასხუაებს მისგან წარმოქმნილსა. შეუცვალებელად უკუე
დამყარებულ არს მეშვე და მოუკლებელად, და მაარსებელითა ძალითა
თვსითა დაუმრავალკეცდების და იპყრობს თვს გამო შემდგომთა
გუამოვნებათა.

თ ა მ ი 28

ჰოველი წარმომარსებელი თვსდადმი მსგავსთა პირველ უმსგავ-
 სოთაჲსა წარმოაარსებს. ვინაჲთგან საჭიროდ უმჯობეს არს ყოველი
 წარმომარსებელი მისგან წარმოარსებულსა, რამეთუ არ ვინაჲ იყე-
 5 ნენ ესე სწორ ურთიერთას ძალითა. და თუ არა სწორ იყენენ, სხუა
 ვინაჲვე და უსწორო, | ანუ ყოველითურთ განჭრილ ურთიერთისგან, ანუ C 112
 შეერთებულცა და განჭრილცა. არამედ უკუეთუ ყოველითურთ გან- A 68a
 ჭრილ, იყოს უზიარებელ, და არა ჰქონდის მისდამი მიზეზსა თანა-
 მელმეობაჲ, და არ ვინაჲ თან ექონოს და ეზიაროს სხუაჲ სხუასა,
 10 იყოს რაჲ ყოველითურთ სხუაჲ; რამეთუ თანქონებული მისცემს ზია-
 რებასა თვისსა თანქონებელსა, რომლისა მიმართცა თან ექონების.
 არამედ საჭირო არს, რაჲთა მიზეზოანი თან იქონებდეს მიზეზსა,
 ვითარ მის გამო მქონებელი არსებისაჲ. ხოლო უკუეთუ რაჲთამე
 განეყოფვის, და რაჲთამე შეეერთების წარმომარსებელსა წარმოარსე-
 15 ბული; და თუ სასწოროდ ორთავე ჰენებია, და სასწოროდცა ორნივე
 ურთიერთას ეზიარენ და არ ეზიაროს შემდგომი უპირველესსა;
 ვინაჲ ჰქონდის არსებაჲ მისგან, არამედ არ ამით სახითა. ხოლო
 იყოს თუ უმეტეს განწვალებულ, უმეტესცა და სხუა და უცხო იყოს
 თვისისა წარმომეშვისგან, გინა თუ საკუთარ მხოლოდ შობილი, და
 20 მიუზავებელ მისდა მიმართ, ვიდრელა მიზავებულ; იყოს ვიდრემე
 თანულმო, ვიდრელა თანმელმე. ხოლო თანტომი ღმრთიეთაჲ თვთ
 მით მყოფობითა თვისითა და თანლმობილი მათგან, აღთხზულ არს
 მებრ ბუნებით, და წადნოჲს მათდამი ზიარებასა მეწადე კეთილო-
 ბისაჲ, და მიემთხუევის თვისისა მიზეზისა მიერ საწადსა. საუწყო,
 25 რომელ უფროჲს ხოლო შეერთებულ წარმომარსებელსა წარმოარ- A 68b
 სებული, ვიდრელარა განყოფილ და განწვალებულ. ხოლო უფრო
 შეერთებული უფროჲს მსგავს მისდა, ვიდრელარა და უმსგავსო რო-
 მელთადაცა უმეტეს შეერთებულ იყოს. ვინაჲვე მსგავსთა პირველ
 უმსგავსოთაჲსა წარმოაყენებს ყოველთა წარმომაყენებელი მი-
 ზეზი.

2-3 უმსგავსოსათა F.—3 უმჯობს A.—4 არ| არს D.—6 ურთიერთისგან] ერთობისგან A, ურთიერთობისგან B.—14 განყოფვის] იყოფვის AB, გუწყ'ვის D. - შეერთების ABCD, შეერთდების E.—18 იყოს] იყო AB.—უმეტეს<AB.—განწვალებულ] განწვადე AB.—19 მხოლოდ შობილი] წარმოშობილი CDEF.—20 მიზავებელი E.—23 მეწადე F.—24 მიზეზისგან მიერ AB.—26 ვიდრელა F.—27 უფროჲს] უფრო F. - 27-28 რომელთადაცა F.

თ ა ვ ი 29

მსგავსისა და უმსგავსოებისათვის *

შოველი გზავნაა არსებითი მსგავსებისა მიერ სრულ იქმნების შემდგომთაა პირველთაღვე მიმართ. ხოლო თუ წარმომარსებელნი პირველ უმსგავსოთაჲსა მსგავსთა წარმოაყენებენ, ეინაჲ მსგავსებაჲ წარმომარსებელთაგან წარმოაყენებს წარმოარსებულთა; რამეთუ მსგავსნი მსგავსებისა მიერ იქმნებიან მსგავს და არა უმსგავსოობისა მიერ. ეინაჲ გზავნაა არსებითი შორის უდარესობითსა შთამოობასა დაიცავს მასვეობასა შობილისასა მშობელისა მიმართ, და ვითარ არს იგი პირველ, ესსახეცა წარმოაჩენს შემდგომსა, ეინაჲ მსგავსებისა მიერ აქუს მას მდგომარეობაჲ.

A 71b

C 117

თ ა ვ ი 30

მიზეზისა და მიზეზოანისათვის **

შოველი წარმოარსებული ვისგანე უსაშოველოდ ჰგიეს ვიდრემე შორის წარმომარსებელსა და წარმოიარსების მისგან. ხოლო თუ ყოველი წარმონარსი გებ(თ)თაჲ იქმნების და პირველთაჲ, და მსგავსებისა მიერ სრულ იქმნების მსგავსთაჲსა პირველ უმსგავსოთაჲსა წარმოდგომილი, ჰგიეს რაჲთვე წარმოარსებული შორის წარმომარსებელსა. ხოლო თუ ყოველითურთ წარმოიარსოს, არა ეინაჲ ჰქონდის იგივეობაჲ და გებაჲ შორის წარმომარსებელსა, არამედ იყოს ყოველითურთ განჭრილ მისგან. ხოლო თუ აქუს რაჲვე საზიაროჲ და შეერთებული მისდა მიმართ, ეგოს ვიდრემე იგი მის შორის, ვითარ იგი ჰგიეს თვის შორის. ხოლო თუ მხოლოდ ოდენ ჰგიეს, არ წარმოიარსოს და არაჲთ განეყოს მიზეზსა თვისსა, რომლისადცა არს, ეგოს რაჲ იგი და იქმნას სხუა. ხოლო თუ სხუა, განწყვალეზულ და განყენებულ მისგან; და თუ განყენებულ, ეგოს უკუე მის შორის და წარმოელოს მისგან, რაჲთა განეყენოს გებული მის შორის. ეინაჲ იგივეობაჲ მიმართ წარმომარსებელისა აქუს წარმოარსებულსა და ჰგიეს მის შორის; ხოლო სხუაობითა წარმოელოს მისგან. და არს

A 73b

C 120

5 მსგავსთა H.—7 უმსგავსობისა AB.—9 მასვეობასა E, მსგავსეობასა F.—14 წარმომარსებული წარმომარსებელი E.—26 მისგან და თუ განყენებულ <E (ex homoioteleuto).—28-29 და ჰგიეს მის შორის <ABD.

* სთიური წესი გვეყუენის; იგი აქმნებულა იანეს იგანმარტვის 29. თავიან, სჲ დაჲ სწრაჲ: ხოლო აქა საძიებელნი შემოვლენ დიდნი მსგავსისა და უმსგავსისოებისათვის (იხ. იგანმარტვის გვ. 76-33).

** სთიური წესი გვეყუენის; იგი აქმნებულა იანეს იგანმარტვის 30. თავიან. სჲ დაჲ სწრაჲ: ამით თავთა შორის ყოველსა მიზეზისა და მიზეზოანისათვის დაჰლექსავს (იხ. იგანმარტვის გვ. 79-31).

ერთბამად მსგავს რაათვე იგივეობითა, და კუალად სხუათაცა. ვინაჲ ჰგვის ერთბამად და იწარმოებსცა, და არცა სხუაჲ სხვსა თვნიერ.

თ ა ვ ი 31

ჰოველი წარმოჩენილი ვისგანეჲ არსებით უკუნ იქცევის მის-
8 დადვე, სადაჲთ იწარმოებს. ხოლო თუ იწარმოებდეს ოდენ და არ უკუნ
იქცეოდის მიზეზისადმი ამის წარმომარსისა, არ ვინაჲ იწადებს მიზეზსა
თვსსა; ყოველი უკუე მეწადე უკუნ ქცეულა | საწადლოჲსადმი თვსისა. ვინაჲ A 75b
ყოველი იწადებს კეთილსა, და მიმთხუევაჲ მისი უმახლობელესისა მი-
ზეზისა მიერ ექმნების თითოეულსა. იწადებს ვიდრემე და თვსსაცა
10 მიზეზსა თითოეული. რამეთუ რომლისა მიერ აქუს მყოფობაჲ თი-
თოეულსა, მის მიერცა და კეთილობაჲ; ხოლო რომლისა მიერ კე-
თილობაჲ, მისდა მიმართცა საწადლოჲ თვისი პირველად; ხოლო რომ-
ლისა მიმართ საწადლოჲ პირველად, მისდა მიმართცა და უკუნქცევაჲ.

თ ა ვ ი 32

ჰოველი უკუნქცევაჲ მსგავსებისა მიერ აღესრულების უკუნქცე-
ულთაჲ მისდა მიმართ, რომლისა მიმართცა უკუნქცეულ იყვნენ. რა-
მეთუ ყოველი უკუნსაქცეველისა მიმართ ისწრაფვის შეერთებად, და
წადნოჲს მის მიმართ ზიარებასა და თანშეკრავსა. თან შეჰკრავს უკუე
ყოველთა მსგავსებაჲ, ვითარ იგი განსწვალებს უმსგავსობაჲ და გა-
20 ნაყენებს. ხოლო თუ უკუნქცევაჲ ზიარებაჲ ვინაჲვე არს და შეერთე- A 77a
ბაჲ, ხოლო ყოველი ზიარებაჲ და შეერთებაჲ მიერ მსგავსებისა,
ვინაჲ ყოველი უკუნქცევაჲ მსგავსებისა მიერ სრულ იქმნების.

თ ა ვ ი 33

ჰოველსა მეწარმოესა ვისგანეჲ და უკუნმქცევისა მრგულივი
25 მოქმედებაჲ აქუს. ხოლო თუ ვისგანცა იწარმოებს, მისდა მიმართცა C 127
უკუნ იქცევის, დასაბამისადვე უკუ ახებს და შექცეობებს დასასრულსა, A 78 b
და არს ერთ გაუწყუედელ მიდრეკაჲ, რომელიმე მგებისგან. ხოლო
რომელიმე გებულისა მიმართ: ვინაჲ ყოველნივე მრგულივი იწარმოე-

1 მსგავს H.—რაათვე E.—ვინაჲ <F.—2 არცა| არა H.—5 ოდენ| ოდეს
F.—10—11 აქუს—მიერ <AB (ex homoioteleuto).—12 მისდა|. მის D. —17 შეერთდ-
ბად E.—18 მის| მისდა EH.—19 განსწვალებს| გასწავებს ABCEFH (C-ზე არააჲ
მ სიტყვაჲ; შიჲთა ეწარა: განსწვალებს).—21 ხოლო—შეერთებაჲ <AB (ex ho-
moioteleuto).—24 მრგულივი AB.—26 დასაბამისად ეჲ ADEFH, დასაბამისადმი ეჲ
B.—27 ერთი F.

ბენ მიზეზთაგან მიზეზთავე მიმართ. ვინაჲ იყენენ ნამრგულევი უფროჲს და უმცროჲს. ხოლო რომელთაჲ მიქცევედთაჲ თვისთა მიმართ უზნესთაჲსთაჲ იქმნების რომელიმე უმახლობელეს, ხოლო რომელიმე უზნენაჲსთა მიმართ, და ვიდრე ყოველთა მიზეზისადმი: რამეთუ მისგან⁵ ყოველნი და მისდა მიმართვე ყოველნი.

თ ა ვ ი 34

ყოველი ბუნებით უკუნქცევადი მისდა მიმართ ჰყოფს უკუნქცევასა, ვისგანცა ჰქონდის წარმოებაჲ თვისისა გუამოწმებისაჲ.

ხოლო თუ ბუნებით უკუნქცეულა, ვინაჲ არსებითი წადილი მისდა მიმართვე მოუგის, რომლისადცა უკუნქცეულა. ხოლო თუ ესრეთ, და მყოფობაჲცა თვისი ყოველი მისდა მიმართვე აღუთხზავს, რომლისა მიმართ ჰყოფს არსებითსა უკუნქცევასა, და მსგავს მისდა არს არსებით. ვინაჲცა და თანმევენ მისდა ბუნებით, ვითარ არსებით თანტომი. ხოლო თუ ესე, ანუ ერთ და იგივეობა მყოფობაჲ მრჩობლთაჲ, ანუ მეორისგან მეორე, ანუ ერთბამად ორთავე, სხვ'სა არსებისგან აქუნდეს მსგავსებაჲ. ხოლო თუ ერთ და იგივეობა მყოფობაჲ ორთაჲვე, ვითარ უკუნ იქცეოდის მეორე მეორისადმი ბუნებით? ხოლო თუ ერთისგან ორნივე, იყოს და მისდა მიმართ უკუნქცევაჲ ორთაჲვე. აკლს უკუე, რაჲთა ჰქონდის მყოფობაჲ მეორესა მეორისგან. და თუ¹⁰ ესრეთ, იყოს წარმოარსებაჲ მათგან, რომლისა მიმართცა ბუნებით უკუნქცეულა.

საჩინო უკუე ამისგან, რომელ ყოველთა საწადო არს გონებაჲ, და ყოველნი იწარმოებიან გონებისგან, და ყოველსა აღმკულსა გონებისგან აქუს არსებაჲ, დაღათუ იყოს სამარადისო. და სამარადისოობისათჳს მისისა, და კეთილ წესიერებისა უკუნ იქცევიან მისდა, და იწარმოებიან მისგან სამარადისოდ არსებით, და არიან დაუქსნელ ნიადაგ წესითა. A 80a

თ ა ვ ი 35

ყოველი მიზეზოანი ჰგიეს შორის მიზეზსა თვისსა და იწარმოებს მისგან და უკუნ იქცევის მისდადვე. ხოლო ეგოს თუ ოდენ, არაჲთ განეყოს მიზეზსა, იყოს განუყოფელ მისგან; რამეთუ განყოფასა თანა, დაუერთბამდების წარმოობაჲ მისი. ხოლო თუ წარმოვლის ოდენ მხოლოდ, უზიარებელ იყოს მისდა მიმართ და თანაუენ, არა სადა მზიარებელი მიზეზსა. ხოლო თუ უკუნ იქცევის მხოლოდ,

¹⁰ რომლისადცა E. — 13 მისდა < ABD. — 18 და < ABD. — 25 კეთილ წესიერებისათჳს E. — უკუნქცეულა ABD.

ვითარ არა ჰქონდის არსებამ მისგან და ჰყოფს არსებით უკუნქცე-
 ვასა უცხოასა მიმართ? ხოლო თუ ჰგიესცა და იწარმოებს, და არ
 უკუნ ექცევის, ვითარ იყოს მეტრ ბუნებით საწადელ თითოეულისა
 სიკეთისა და კეთილისადმი! და თვისისა მეშვისადმი აღმწადებელ? ხო-
 5 ლო თუ იწარმოებსცა და უკუნ იქცევის, და არა ჰგიეს მის შორის,
 ვითარ უკუე განეყენოს რაჲ მიზეზსა კუალად მოსწრაფე არს უკუნ
 ქცევად და შეერთებად მისდამი, იყოს უზიარებელ პირველ წარ-
 მოობისა? რამეთუ თუმცა მაზიარებელ ყოფილ იყო, მის შორისმცა
 ვიდრემე ეგო. ხოლო თუ ჰგიეს ოდენ და უკუნ ექცევის, და არ იწარ-
 10 მოებს მისგან, ვითარ განუყოფელმან შეუძლოს უკუნ ქცევაჲ მისდადვე?
 რამეთუ ყოველი უკუნქცევადი ჰბადავს აღდნობადსა მისდადვე, რომ-
 ლისგანცა განყოფილ არს არსებით. საჭირვო არს უკუე; რაჲთა ანუ
 ეგოს მხოლოდ, ანუ უკუნ ექცეს მხოლოდ, ანუ იწარმოოს მხოლოდ,
 ანუ შეაკრნეს კიდურნი ურთერთას, ანუ საშუალ შორის თითოეულსა
 15 კიდურთასა იყოს ყოველი. აკლს ვინაჲვე, რაჲთა ეგოს ყოველივე შო-
 რის მიზეზსა თვისსა და იწარმოოს მისგან და უკუნ იქცეს მის-
 დადვე.

A 82a

თ ა ვ ი 36

შოველთა წარმოობით განმრავლებულთა პირველნი უსრულეს
 20 შემდგომთა, და შემდგომნი უშემდგომესთა თვსთა, და ესრეთვე ჩანა-
 თხზთა მიმართ. ხოლო თუ წარმოობანი და განყოფილებანი მიზეზ-
 თაგან ვიდრემე წარმონაარსნი და უდარესობანიცა, იყვნენ პირველთა
 მიმართ შემდგომთანი, რამეთუ, წარმოვლონ რაჲ, პირველთა უფრო
 შეეერთებიან მიზეზთა, რამეთუ მათგან მახლობელობით წარმოინორ-
 25 ჩებიან, ხოლო მეორენი უშორეს მიზეზთასა არიან. და ეს სახედ ყო-
 ველთა ზედა. ხოლო უმახლობელესნი და უთვსესნი მიზეზთანი უსრუ-
 ლეს, და ესთავე მიზეზნი მიზეზთანთა მიმართი. ხოლო უშორესნი
 უსრულ, და უმსგავსორე მიზეზთა თვსთა.

თ ა ვ ი 37

შოველნი მეტრ უკუნქცევით მდგომნი პირველნი უნაკლულეს
 მეორეთა და ესთავე შემდგომითი შემდგომად; ხოლო უკუანაჲსკენლნი
 სრულ. ხოლო თუ უკუნქცევანი იქმნებიან მეტრ მრგულივ, რომლის-
 30 განცა პირველი წარმოობაჲ, მისდადვე და უკუნქცევაჲცა: რამეთუ | ზესთ A 84b

3 იყოს მეტრ] იყო სამებრ EH.—8 ყოფილ იყო] იყო E.—10 მისგან < AB.
 —12 საჭირო EFH.—13 ეგოს] ეგეს A.—24 შეერთებიან ABDFH (C-პ. უკუე ე
 უკუე ანაზ ნაპატყუა), შეერთდებიან E.

სრულისგან გზავნა წარმოებისა; და უკუქცევად ვიდრემ ზესტ სრულისადე. და რომლისა მიმართცა წარმოება უკუანაქცელი, მისგნითცა და პირველი უკუქცევად. ხოლო წარმოვლად უკუანაქც- C 136
 ნელისადმი და უდარესისა უკუქცევადცა. უდარესისა და უსრულისგან.
 იყენებ ვიდრემ უკუქცევასა შორის. პირველ უსრულესნი და უდარესნი, ხოლო უკუანაქცელ და შემდგომად სრულნი.

თ ა შ ი 38

ქოველი წარმოარსებული უმრავლესთა მიზეზთაგან, რაოდენ- C 138
 თაცა მიერ იწარმოოს, ეგოდენთაცა მიერ უკუნ იქცეს. ხოლო ყოვე-
 10 ლი უკუნ ქცევად მათ მიერ, რაოდენთაცა მიერ წარმოარსებდა.

ვინაჲთგან მსგავსებისა მიერ მრჩობლნივე იქმნებიან, არამედ უსა-
 შოვლოდ ვისგანმე წარმოარსებული და უსაშოვლოდცა უკუნ იქცეს
 მისდადვე (ხოლო თუ მსგავსებდა უსაშოვლო იყოს); და სხუად რამე
 საშუალობით წარმოვლასა შორის მოქენე და უკუქცევასაცა შორის
 15 იყოს მოქენე საშუალთასა. ვინაჲ პირველ საშუელისადვე უკუნ იქცეს,
 და კუალად საშუელისა უზესთაესისადმი. ვინაჲ, რაოდენთაცა მიერ A 85b
 ჰქონდის მყოფობაჲ, ეგოდენთაცა მიერ და კეთილობაჲ თითოეუ-
 ლისაჲ, ანუ თუ წინა-უკუმო.

თ ა შ ი 39

განყოფინათჳს ძალთა არსებათაჲსა *

ქოველი მყოფი ანუ მხოლოდ არსებით ოდენ უკუნ იქცევის,
 ანუ ცხოვლობით, ანუ ცნობიერობით. ანუ თუ მხოლოდ მყოფობაჲ
 ოდენ მოუგის მიზეზისგან, ანუ ცხოვლობაჲცა მყოფობასა თანა, ანუ
 ცნობისაცა მუნით მიიღო ძალი. ხოლო თუ მხოლოდ ოდენ არს,
 25 არსებითსა ჰყოფს უკუნქცევასა; ანუ თუ და ცხოველსცა, და ცხოვ-
 ლობითსაცა; ხოლო თუ იმეცნებსცა, და მეცნიერებითსაცა. რამეთუ
 ვითარ იწარმოა, ეგრეთვე და უკუნ ექცევის. და საზომნი უკუნქცე-
 ვისანი განსაზღვრებულ არიან წარმოარსებითთა მიერ საზომთა. და
 წადილნიცა ვიდრემ უკუქცეველთანი განიყენებ: რამეთუ ანუ მყოფ-
 30 ფობით ოდენ ჰქონდის სიმარჯუეობაჲ თანზიარებად მიზეზთა;

5 პირველ < ABD.—უსრულესნი უსრულნი H.—9 იწარმოოს ეგოდენთაცა მიერ < BDEFH (D-ზე უფრო გვიან ხალხი ანა ანაჲჲ დამატებულ).—14—15 და უკუნქცევასაცა—მოქენე AB-ზე ოდესაჲ.—21 უკუნ < F.—25 ცხოველცა ABCE F.—26 ხოლო თუ იმეცნებსცა, და მეცნიერებითსაცა < AB.

* სიითჲ ნკან გვეუთენს. იგო ჰდგენილთა ითესჲ გონიერებაჲსა ეგ. თესჲ ზესტ-
 დგით: ექსტენსია: აწ აქა ძალთა განყოფინთა არსებათასა... ა(ახ. გონიერებაჲსა გვ. 92, 10-11)

ხოლო რომელთაზე მეტრ ცხოვლობისაებრ, რამეთუ არს მიდრეკა უმჯობესთა მიმართ; ხოლო რომელთაზე მეტრ ცნობით აქუნდეს თანმეგრძნობაჲ მიზეზთა კეთილობისაჲ.

თ ა ვ ი 40

ჰოველთა სხვსა მიზეზისა მიერ წარმოარსებულთა ეუხუცებინ და ეძღუანვიან თვ'თ თვს მიერ წარმოდგომილნი და თვთმდგომობითსა არსებასა მომგებელნი. ხოლო თუ ყოველი უმოქენოჲ, ანუ არსებით ანუ მოქმედებით უმჯობეს სხვსა მიზეზისა მიმართ აღთხუელსა. ხოლო რომელი თვთებასა თვსსა თვთ წარმოიჩენდეს, და მყოფობისა თვსისა წარმომარსებელ იყოს, და უმოქენო არსებისადმი. ხოლო მხოლოდ სხვსა მიერ ოდენ წარმოარსებული არ უმოქენო, რამეთუ კეთილობისადმი უთვსიერეს უმოქენოჲ. ხოლო უთვსესი და უფრო მსგავსი მიზეზთაჲ პირველ უმსგავსოთაჲსა წარმოიყენა მიზეზისგან. ვინაჲ თვს მიერ წარმოიჩენილი და თვთმდგომი უხუცეს სხვსა მიერ მყოფობად წარმოიჩენილთა. ხოლო თუ არ იყოს თვთმდგომი, არ ვინათა შორის იხილვოს უზადოდ უმოქენობაჲ, რამეთუ არცა კეთილსა შორის უმოქენობაჲ (უმჯობეს ვიდრემე უმოქენობისა კეთილობაჲ, რამეთუ ერთ მყოფ იგი და, თვთკეთილობაჲ, და არა თუ მქონებელ კეთილობისა), და არცა შემდგომთა შორის კეთილობისათა (რამეთუ ყოველი მოქენენ სხვსა თვსსა უპირველესისა არს მოქენენ). ხოლო კეთილობაჲ თვთმდგომარეობა და არ ვისდა მოქენენ, რამეთუ თვთობასა თვსსა თვთ იწარმოებს. ვინაჲ არ ერთ იყოს, რამეთუ, რომელი ერთისგან წარმოიქმნა, არა ერთ. თვსგნით უკუე იწარმოებს, ვინაჲვე თვთმდგომ; რომლისათვსცა ერთი იყოს და ერთ ერთი. სა-
 25 ქირო არს უკუე, რაჲთა თვთმდგომარე იყოს შემდგომად პირველისა; ვინაჲ საცნაურ იყოს, ვითარმედ სხუათა მიზეზთაგან წარმოიჩენილთა უფლებრივ უმჯობეს თვთმდგომარე, და არ ვისდა მოქენენ, რამეთუ უმახლობელეს პირველსა კეთილობასა, ვითარ აღმოიჩინა.

თ ა ვ ი 41

30 სხვსა შორის მდგომისა და თვთმდგომისათვს *

ჰოველი სხვსა შორის მყოფი მხოლოდ სხვსა მიერ წარმოიჩინების. ხოლო ყოვლითურთ თვს შორის მყოფი თვთმდგომარე არს.

1—2 ხოლო—მიმართ აკაჲსჲ დამატებულ AD.—2 აქუნდეს|ჰქონდეს D.—6. ემძღუანვიან F.—16 უმოქენობაჲ F.—31 ყოველთა AB.—32 თვს<AB (CD.აკ დამატებული).

* ასეთი ხითაჲდაი CK სკლასიფიკაჲში.

ხოლო სხუასა შორის მყოფი და ქუემდებარისა მოქენე არ სადა იყოს თვსსა წარმომქენელ. რამეთუ რომელსა ჰქონდის სიმარჯუე თვსისა A 91b მოქემდებრისა, სხვსა-მიერსა საძირკუსა არა არს მოქენე, შემცველი თვთებასა თვსსა და კმამყოფი თვს შორის თვნიერ ქუემდებარისა. რამეთუ თვს შორის მგელ და მათუქმებელად თვსად შემძლებელი თვთებისა თვსისა თვთ არს წარმომჩენელ, რამეთუ თვთ თვსდადვე იწარმოებს და მპყრობ თვსდად არს. და ესრეთ არს თვს შორის, ვითარ მიზეზსა შორის მიზეზოანი. ხოლო არა ვითარ ადგილსა შორის, არცა ვითარ ქუემდებარესა შორის: რამეთუ ადგილი ადგილის-შორისისაგან სხუა და ქუემდებარისგან მის შორის დებული. ხოლო ესე თვსდა თვთობაჲ. ვინაჲ და თვთმდგომარეობა და ვითარ მიზეზსა შორის მიზეზის-გამოჲ, ესრეთ ესე თვს შორის.

თ ა ვ ი 42

შოველი თვთმდგომი თვსდა მიმართ არს უკუმქცეე. რამეთუ თვს- 15 გნით აწარმოებს, და უკუნ ქცეეასაცა თვსდა მიმართვე ჰყოფს; რამეთუ სადაჲთცა წარმოობაჲ თითოეულისაჲ, მისდადვე და შერაბამებული უკუნქცეეაჲ. ხოლო მხოლოდ თუ იწარმოებდეს ოდენ, და არ უკუნ ექცეოდის; არ ვინაჲ იყოს მეტრფე თვსსა კეთილობასა, ხოლო რომელი შემძლე იყოს პყრობად თვსდა. შეუძლებს უკუმ 20 ყოველი მიზეზი თვსგნით მიცემად არსებასავე თანა, რომელ მისცემს, და კეთილობასაცა არსებისასა, რომელ მისცა თანტომთა; ვინაჲ მისცემს თვთ თვთებასაცა თვსსა. რამეთუ ესე არს საკუთარ თვთმდგომარისა კეთილობაჲ. ხოლო თუ არ უკუნ იქცეს თვსდადვე, არა C 152 არს მეწადე თვსსა კეთილობასა; და არ მეწადე არ ვინაჲ მიემთხვოს; და თუ არ მიემთხვოს, უსრულ ვიდრემე იყოს და არ უმოქენო. არამედ შეჰგავს, რაჲთა ყოველი თვთმდგომარე სრულ და უმოქენო იყოს. და მიემთხვოს კეთილობასა თვსსა მეწადე და უკუნ იქცეს თვსდადვე.

თ ა ვ ი 43

თვსდადვე უკუნ ქცეეისათვს *

შოველი თვსდადვე უკუმქცეევი თვთმდგომარე არს. ხოლო თუ უკუნქცეულა თვსდადნი მებრ ბუნებით, და არს სრულ თვს-

6 წარმომჩენელ] წარმომქენელ D.—8 მიზეზსა] მიზეზთა AB.—9 ადგილი] ადგილისა AB.—14 უკუმ ქცეეე ABE.—16 წარმოობათ DH, წარმოობით E, წარმოობათ AB.—18 ექცეოდეს AB.—22 მისცეს codd.

* სათაურნი წინ დასაწყისის; აგ. შედგენილია აგ. ბრძანება ტექსტის შესატყვისად.

დადმი უკუნ ქცევასა შორის, და არსებაჲცა თვისი თვის მიერ აქუს; რამეთუ, რომლისაცა მიმართ ბუნებითი უკუნქცევაჲ, მისგნით და თითოეულიცა არსებითი წარმოვლად. ხოლო თუ კეთილობასა თვისსა დაიცავს, და მყოფობაჲ თვისი დაიცავს, და იყოს უფალ^{96a} გუამოენებისა | თვისისა. თვთმდგომარე ვიდრემე ყოველი თვისდადვე უკუნქცევად შემძლე.

თ ა მ ი 44

ყოველი მოქმედებით თვისდადვე უკუნქცევი და არსებითაცა უკუნქცეულა თვისდადვე. ხოლო თუ მოქმედებით შემძლებელ იყოს¹⁰ უკუნ ქცევად თვისდადვე, და არსებით არ უკუნქცევე იყოს; უმჯობეს ვიდრემე იყოს მოქმედებით ვიდრელა არსებით, რამეთუ რომელიმე შემძლებელ იყოს უკუნ ქცევად, ხოლო რომელიმე არა. რამეთუ უმჯობესისა მიერ არს მაარსებელ თვისდა და სრულ მყოფელ, ვიდრე არა სხვსა მიერ ცხ'ოვნებულ. ხოლო იყოს თუ რაჲვე მოქმედებისა მიერ უკუნქცევე თვისდა, უფროჲსლა არსებით იყოს და სრულ, რაჲთა არა მხოლოდ იმოქმედებოდეს ოდენ თვისდადვე, არამედ მყოფობასაცა თვისსა თვის მიერ იპყრობდეს და სრულ ჰყოფდეს.¹⁵

თ ა მ ი 45

ყოველი თვთმდგომარე აუგებელ არს გუამოენებით. ხოლო თუ²⁰ აღგებულ. რამეთუ ყოველი აღგებული უსრულ თვის შორის და მოქენე სხვსა მიერ სრულ ქმნასა. ხოლო რაჲცა თვთ თვისდად არს წარმომაარსებელ, სრულ და უმოქენო არს, ამისთვის რომელ თვთ წარმოაჩენს არსებასა თვისსა. ხოლო ყოველი აღგებული სხვსა მიერ სრულ იქმნების, რომელი მისცემს ქმნასა არ მყოფსა. და რამეთუ²⁵ ქმნაჲცა გუარ ვიდრემე არს უსრულობისგან წინმეწყევისა თვისისა სრულებისადმი. ხოლო წარმომაარსებელი არსებისა თვისისაჲ სამარადისოდ სრულ არს, რამეთუ ნიადაგ მიზეზსა შორის თვისსა ჰგიეს, უფროჲს ხოლო ერთ არს, თვისისა არსებისა მაარსებელისადმი.^{98a}

2 ბუნებით D.—3 არსებით EH.—15 და < C.—16 იმოქმედებოდეს] იქმნებოდეს E.—თჲსა D, თვისდადმი EF.—24 სრულ H.—რომელი მისცემს ქმნასა არ მყოფსა < E.—რამეთუ არ F.—25 არს A.წ. აუჲკაჲ.—26 არსებისა < AB.

თ ა ვ ი 46

უხრწნელოგისათვის თვთმდგომისა *

შოველი თვთმდგომი უხრწნელ არს. ხოლო თუ განიხრწნას, განეყენოს თვთებასა თვისსა და იქმნეს კიდე თვთობისგან. მაგრა ესე 5 შეუძლებელ. რამეთუ ერთ და იგივეობა არს მიზეზი და მიზეზოანი. რამეთუ ყოველი ხრწნადი განშორებითა თვისისა მიზეზისაჲთა იხრწნების. რამეთუ, რაოდენცა იპყრობებოდის და შეიცეებოდის თვისისა მაცხოვნისგან, თითოეული იპყრობების ვინაჲვე და ცხოვნლების. არ ვინაჲ განეშოროს მიზეზსა თვისსა თვთმდგომი, და არცა დაუტეოს 10 თვთებაჲ თვისი, რამეთუ თვთ არს თვისდა მიზეზ. უხრწნელ ვიდრემე არს ყოველი თვთმდგომი.

თ ა ვ ი 47

განუწაწილეგელოგისათვის თვთმდგომისა **

შოველი თვთმდგომი უწაწილო არს და მარტივ. ხოლო თუ 15 იყოს განწაწილებულ თვთმდგომი, განწაწილებით წარმოიყენოს არსებაჲ თვისი, და ყოველი თვთებაჲ თვისი უკუნ იქციოს თვისდადვე, C 160 და ყოველი ყოველსა შორის თვისსა იყოს. არამედ ესე შეუძლებელ. განუწაწილებელ ვიდრემე არს ყოველი თვთმდგომი და მარტივცა. ხოლო თუ თანშედგმულ და არა მარტივ იყოს, მის შორის რომე- 20 ლიმე უმჯობეს და რომელიმე უდარეს, და უმჯობესი იყოს უდარესისგან და უდარესი უმჯობესისგან; ვინაჲთგან ყოველი ყოვლითურთ A100b თვთებისგან იწარმოებს. და კუალად მერმეცა არ ვინაჲ იყოს უმოქენო, რამეთუ იყოს მოქენე თვისთა კავშირთა, რომელთაგანცა შეიყენა. მარტივ ვიდრემე ყოველი თვთმდგომი.

თ ა ვ ი 48

სამარადისოღისთვის ***

შოველი არსამარადისოჲ ანუ თანშედგმული არს, ანუ სხუასა

4 იქმნას F.—6 თვისთა D. 15 იყოს განწაწილებით C.—18 განუწაწილებელ <E.— არამედ და მარტივცა CDE.—21 უდარესი უმდარესი უმჯობესისგან A.—24 ყოველი თვთმდგომი ყოვლითურთ მდგომი codd.—27 არსამარადისოჲ სამარადისოჲ E.—თანმედგომილი ABDE.—სხვისა E.

* სითაჲ ნენ კვეუონის; აჲ შედგენილია თჳთი მრავლებს დაუღესს სითუკელზე-

** სითაჲ ნენ გვეუონის; აჲ შედგენილია თჳთი მრავლებს და სითეს შეჲ წითელს დაუღესს სითუკელზე.

*** სითაჲ ნენ კვეუონის; აჲ შედგენილია შედგენილი Dღს ხელისწყებას მისეღესით (περι δὲ δισοῦ, περὶ τῶ δὲ δισοῦ, δὲ δὲ δισοῦ δ ἄριστος).

შორის მდგომ. ხოლო თუ დაქსნადი არს მათდავე, რომელთაგან შეყენებულ არს, უკუნ იქცნეს და აღდნეს; ანუ წინამდებარისა მოქნე. დაუტეოს რაჲ წინამდებარე თვისი, იელტის არარსებისადმი. ხოლო იყოს თუ მარტივ, და თვის შორისცა იყოს დაუქსნელ და ^{A101a} განუბნეველ.

თ ა ვ ი 49

შოველი თვთმდგომი სამარადისო არს. რამეთუ ორნი არიან სახენი, რომელთა მიერ საკირო რაჲსავე არსამარადისობაჲ: ანუ თანშედგომისგან, ანუ სხუისა შორის წარმოდგომისაგან. ხოლო თვთ-
 10 მდგომი არცა თანშედგმულ არს, არამედ მარტივ; არცა სხუისა შორის, არამედ თვის შორის. სამარადისო ვიდრემე არს.

თ ა ვ ი 50

საუკუნოება და ჟამიერიისათვის *

შოველისა ჟამისა მიერ განზომილისა ანუ არსებით ანუ მოქმე-
 15 დებით აღგებაჲ მისდა არს განზომაჲ ჟამისა-მიერი. ხოლო თუ ჟამისა მიერ განიზომების, ესაკუთრების მას, რაჲთა ჟამთაქებრ იყოს ^{A101b} ანუ იმოქმედოს. რამეთუ იყოჲ და იყოსი განეყოფვიან ურთიერთას. ხოლო თუ ერთ და იგივე იყოჲ და იყოსი, არა ვინაჲ ევნოს მას წარელსა შორის ჟამისასა, რომელსა სამარადისოდ აქუს პირველი
 20 მეორისადმი. ხოლო თუ სხუა იყოჲ და სხუა იყოსი, ქმნადი ვინაჲვე იყოს, და არ ოდეს მყოფი. ხოლო თუ ჟამსა თანა ემაველოს, რომლისა მიერცა განიზომა, იყოს ქმნასა შორის და არ წარმოდგეს თვთე-
 25 ბასა შორის თვისსა, არამედ სამარადისოდ მიიღებდეს თვისისა აობისა ^{C162} სხუა და სხვაობასა. ვინაჲ მეგრ ჟამითი სხუა და სხუა მარადის ჟამისა წარელისათვის. არ ვინაჲ ყოველი იყოს განწვალებასა შორის მყოფი ჟამებრივისა მოვლისასა, თანგანზომილი მისდა, ესე იგი არს მყოფობასა შორის ქონებაჲ მყოფობისაჲ; რამეთუ ქმნადი, რომელი იქმნების, არა არს. ქმნა ვინაჲვე იყოს ესრეთ მყოფი.

თ ა ვ ი 51

შოველი თვთმდგომი დაეზესთაების ჟამისა მიერ განზომილისა არსებით. რამეთუ ალუგებელ თუ არს თვთმდგომარე, არ ვინაჲ ჟამისა

1 მათდადე D.—15 აგებაჲ E.—17—18 განეყოფვიან—იყოსი A-ზე დააზეა დასტეულ.—19 წავლასა AB.—აქუს<E.—25 შორის] შა D.

* ასეთი ხოლოჲ იქვი CK ხელისწერას, ხოლო ზემულ M ხელისწერას: περι χρο-
 νου και τῆν κατὰ χρόνον (Dodds, p. 48).

მიერ მეტრ მყოფობით განიზომოს. რამეთუ ქმნაჲ უკუე შეემთხვოს
უამისა-მიერსა განზომილსა ბუნებასა. არ ეინაჲ წარმოდგომილ არს
თვთმდგომი უამსა შორის.

თ ა ვ ი 52

სამარადმყოფსათჳს *

შოველი სამარადმყოფ ერთბამად ყოველი არს; თუ მოეგოს
არსებაჲ სამარადმყოფსა შორის, ერთბამად ყოველი წარმოდგომილად
თვსდა აქუს, და არა რაჲ მისი რომელიმე წარმოდგომილ, ხოლო რომე-
ლიმე წარმოსადგომელ რაჲზომე და არს, არამედ რაოდენცა შესა-
10 ძლებელ იყოს მყოფობაჲ მისი, ეგზომე არს მომგებელ ყოვლობი-
საცა, მოუკლებელად და განუზიდველად. და მოქმედებაცა არსებისა
მიმართ, და ესე მყის მასე და ერთსა საზომსა შორის სრულებისასა
წარმოუჩინია, და ვითარცა რაჲ დამსკუალული მასე და ერთსა სა-
ზღვარსა ზედა მიუდრეკელად და უცვალბებელად. რამეთუ მარად მყო-
15 თუ არს, ვითარ და სახელიცა საცნაურ ჰყოფს, ვითარმედ „მარად
მყოფსაგან“, რამეთუ რომელიმე პირველად ითქუმის, ხოლო რომე-
ლიმე შემდგომად. ქმნაჲ ეინაჲვე არს და არა მყოფ. ხოლო, სადა
არცა პირველი არცა შემდგომი, მუნ არცა იყოჲ და იყოსი,
არამედ მხოლოდ ოდენ იყოჲ რომელი იყოს; რამეთუ ერთბამ არს
20 ყოველი თითოეული, რომელცა და არს, და თანმორბედ მისდა მო-
ქმედებაჲ მისი. ამის მიერ უკუე საუწყყო, რამეთუ ყოვლობისა მიზეზ
არს სამარადმყოფ, | ეინაჲთგან ყოველსა მარად მყოფსა არსებითსა და A107b
მოქმედებითსა ერთობით ყოველი მოუგეის არსებაცა და მოქმედ-
ებაჲ წარმოდგომილად თჳს თანა.

თ ა ვ ი 53

საუქუნოღსა და საუქუნითათჳს *:

| შოველთა საუქუნითთა უპირველეს არს საუქუნოჲ, და ყოველთა C 173
უამის-შორისთა უამი უპირველეს წარმოდგომილ. ეინაჲთგან ყოველ-
გან პირველ თანმექონეთაჲსა არიან თანქონებულნი, და პირველ თან-
30 ქონებულთაჲსა თანუქონებულნი, საუწყყო უკუე, ვითარმედ სხუა საუ-
15 ვითარ] ვ'დ E.H.—17 შემდგომად] ვ'ტდ D.—18 იყოსი] არცა იყოსი
A.B.—27 და ყოველთა] და ვ'მთა A (M. 2-ე ფოილა ვ'მთა, ჰეკეჲ ჰეუხწარკაიი).—29
თანმოქმეთასა H.

* სათაურა ნენ გეგუონის; აჲ ჰედანილა ჰედანილა M სელისწერის მახედეთ. იქ
წერათ: ἄν ἄστυ αὐτῶσιν; იბ. Dodds, p. 50.

* სათაურა ნენ გეგუონის; აჲ ჰედანილა M-ოვლეს აჲ ოვას. დეუხუელისა და ჰერ
სულ M სელისწერის საუქუნელზე: ἄστυ αὐτῶσιν καὶ τῶν αὐτῶσιν

კუნოა, და სხუა საუკუნითსა შორის საუკუნოა, და სხუა მებრ თვთ-
 მყოფი საუკუნოა, რომელიმე ვითარ მქონებელი, ხოლო რომელიმე
 ვითარ უქონოა. და სხუა ქამსა-შორითი (რამეთუ თან იქონებს), და
 სხუა მის შორის მყოფი ქამი (თანქონებულ უკუე). და პირველ ამისსა
 * ქამი თანუქონო არს. და ამათ უკუე მრჩობლთა, პირველთა და თან-
 უქონოთა, ყოველგან ყოველთა შორის იგივე და ერთი საზღვარი.
 ხოლო თანმექონენი მათ შორის მხოლოდ თანმექონე, რომელთა იყ-
 ნენ თანმექონე. რამეთუ მრავალ საუკუნოა-გამონი და ქამის-გამონი,
 რომელთა ყოველთა შორის არს საუკუნოა თანქონებით; და ქამი
 10 განსაზღვრებით ქამის-გამოთა. ხოლო განუწვალებელი საუკუნოა, და
 ერთი ქამი პირველ ამათსა, და რომელიმე არს საუკუნოა საუკუ-
 ნეთაჲ, ხოლო რომელიმე ქამი ქამთაჲ, რომელნი არიან თანმექონეთა $A109\psi$
 მაგუამოვნებელ.

თ ა ვ ი 54

საზომითათჳს გყოფთა *

შოველი საუკუნოა თანსაქონო არს საუკუნის-გამოთა, და ყო-
 ველი ქამი ქამის შორის თა. და მხოლოდ ესე ორნი არიან საზღვარ-
 ნი და საზომნი მყოფთა შორის: ცხორებისა და მიდრეკისაჲ. რამე-
 თუ ყოველი განზომიჲ ანუ ნაწილებით განზომს, ანუ ერთობით ყო-
 20 ველი მოეზავოს მის მიერ განზომილსა. რამეთუ ყოველობასა ყოველ-
 თასა განზომი საუკუნოა არს. ხოლო ნაწილებითსა განაწილებულ-
 თასა ქამი. ვინაჲ მხოლოდ ორნი არიან საზომნი: რომელიმე საუკუ-
 ნითთაჲ, ხოლო რომელიმე ქამის-შორისთაჲ.

თ ა ვ ი 55

სამარადისოთა და ოდესმეთა განყოფისათჳს **

შოველი მებრ ქამით წარმოდგომილი ანუ სამარადისოთა ქამ-
 თა არს, ანუ ოდესმე ნაწილსა შორის ქამისასა გუამოვნებთა მოუგის.
 ვინაჲთგან გზაენანი ყოველნი არსებითნი მსგავსებისა მიერ
 არიან, და უპირველეს ყოვლითურთ უმსგავსოთა და თანშეყოფით

2—3 რომელიმე ვითარ—უქონოა $\leq E$. — 4 ამისსა] ამისა E . — 7 თ. ნმექონე]
 თანმოქენე H . — 8 თანმოქენე H . — 17—23 და მხოლოდ—შორისთაჲ $\leq A$ (საქუზა; B-2
 უკაჲჲ უკუეჲჲ). — 22 ორნი] ორნი D . — რომელნიმე D . — 26 ქამითი EH . — 29 უმს-
 გავსობითა AB .

* სათურა ნკჲ კკუუთუნჲ, აგა შედგენილთა თჳთ პირობეს დუჲულებას საუკუეგლჲ.
 ესე ორნი არიან საზღვარნი და საზომნი მყოფთა შორის (პტ. 17-18).
 ** სათურა ნკჲ კკუუთუნჲ; აგა კმოდეულთა ომონჲ „განმარტუილი“, სადც ხწერია: აწ
 აქა განკუფის სამარადისოთა და ოდესმეთა (განმარტუილთა“ გვ. 119, 128).

არმოდგომილ პირველთა რამეთუ უფროჲს ესაკუთრებიან მსგავსნი უმსგავსოთასა, ხოლო საუკუნითთა ზიარებად შორის ნაწილსა ჟამისასა ქმნილი შეუძლებელ არს (რამეთუ რომელიმე ქმნადი არს, ხოლო რომელიმე მყოფი, და ვითარ ოდესვე მყოფი სამარადისოდ წარმოდგომილსა გაეყოფის). ხოლო საშუალ ამათსა და მათსა არს რაჲთავე მსგავსი, ვინაჲვე ოდესვეობასა შორის ქმნადთა და მარადის მყოფთა საშუეალი ანუ ნიადაგ ქმნადი, ანუ ოდესვეობით მყოფი, ანუ არაობით მყოფი, ანუ ოდესვეობით მყოფთა მყოფი—შეუძლებელ არს ყოფად. ხოლო ოდესვე არაობით მყოფი ქმნადსა თანა იგივეობა: არ ვინაჲ სასაშუელო ოდეს მყოფი. აკლს უკუე, რაჲთა ნიადაგ ქმნადი იყოს შორის მრჩობლთა, რაჲთა ქმნადობითა ეზიაროს უდარესთა, ხოლო სამარადისობითა ებაძებოდის საუკუნითსა ბუნებასა.

ვინაჲ ამის მიერ საცხადო, ვითარმედ ორი არს სამარადისობა: C 179
 15 ბაჲ: საუკუნოჲ უკუე სხუაჲ, და მეგრ ჟამითი სხუაჲ; რომელიმე მდგომარეობითი სამარადისობაჲ და მიუდრეკელი, ხოლო რომელიმე ნიადაგ ქმნადი და მიდრეკადი; და რომელსამე შეერთებულად აქუს მყოფობაჲ და ერთბამ ყოველნი, ხოლო რომელიმე წარმოითხია და განეფინა განსაზიდსა თანა ჟამებრივსა; და რომელიმე ყოველი განთვთებულად, ხოლო რომელიმე ნაწილთაგან, რომელნი ესე განყოფილ ურთიერთას, ვითარ პირველი და შემდგომი.

თ ა ვ ი 56 *

შესვენათათჳს და ძუემდგებარეთა **

|ყოველი შემდგომთა მიერ წარმოყენებული უფროჲს ხოლო C 183
 25 პირველთა მიზეზთა მიერ წარმოიყენოს. რომელთაგანცა შემდგომნი წარმოიყენნეს. რამეთუ ვინაჲთგან ყოველი არსებაჲ შემდგომთა პირველთაგან აქუს, და წარმომაცენებლობითიცა ძალი პირველთაგანვე ჰქონდის. ვინაჲთგან წარმომაცენებლობითნიცა ძალნი მეგრ არიან წარმომაცენებელთა შორის, და შეასრულებენ არსებასა მათსა. ხოლო
 30 წარმომაცენებლობითი ძალი ზესთ მდებარეობითისა მიზეზისაგან და თვთ ესე მიზეზობაჲცა უშემდგომესთა თჳსთაჲ პირველისა მიზეზისა-

4 ოდესმე F.—8 ანუ ოდესვეობით] ოდესვეობით F.—10 არ ვინაჲსა საშუელო (საშუეალო F) ABEFH.—11 ნიადაგ < AB.—ქმნადობითა H.—12 უდარესთა] უდარეს ჰ'ლ AB.—15 ჟამითი სხუაჲ] ჟამითი რ'ა AB.—17 ნიადაგ < AB (საძ. კიზი).—20-21 ნაწილთაგან, რომელნი ესე განყოფილ] ნაწილებრ განყოფილ AB.—28 ვინაჲთგან] ვინაჲთგან რ' E.

* აკჳი ნ. მთლიანედ გამოკვეთილსა AB ზ.
 ** აკჳი სომარის CK ზელსანწყარსა.

გან აქუს. რამეთუ განიზომა მუნით მდგომობითითა ძალითა. ვინაჲ-
 ცა მის მიერ წარმოყენებული და მიზეზოან ქმნილი უპირატესისა
 მიზეზისა მიერ იყოს მიზეზოან. რამეთუ რომელმან სრულ ყო ერთი
 მიზეზად, სრულ ყო და სხუაჲცა მიზეზოანად. და თუ ესე ესრეთ,
 და მიზეზოანთაცა მუნითვე ჰქონდის მყოფობაჲ. არამედ უმეტეს
 ხოლო მუნითი, საუწყო ესე. რამეთუ რომელმან მისცა შემდგომსა
 თვისა ძალი მიზეზობისაჲ წარმოყენებად სხუასა, ვინაჲ უპირველეს
 თვთ ჰქონდა მას და ამისთვის შემდგომთა წარმოშობს, რამეთუ ძალი
 შემდგომთა მშობელობისაჲ მუნით აქუს. რამეთუ რომელიმე თან-
 ზიარებით იქმნა წარმომაყენებელ სხუათა, ხოლო რომელიმე თანმი-
 ცემით და უპირველეს მათსა, რომელმან მისცა შემდგომთა ძალი
 ქმნისა და წარმოჩენისაჲ.

თ ა ვ ი 57

შოველი მიზეზი და პირველცა მიზეზოანისა იმოქმედებს და A114b
 16 შემდგომადცა მიზეზოანისა უმრავლესთა არს წარმომაყენებელ.

ხოლო არს თუ მიზეზ, უსრულეს და უძლიერეს არს შემდგომთა თვ-
 სთა. და თუ ესრეთ, უმრავლესთა მიზეზ იყოს: რამეთუ უფროაჲსისა ძა-
 ლისაჲ არს უმრავლესთა წარმოყენებაჲ, ხოლო სწორთა მიერ სწორი,
 და უდარესთაგან უდარესი. რამეთუ, რომელი თვისთა მსგავსთა და
 20 უძლიერესთა შორის შემძლებელ იყოს ძალი, და უდარესთაცა იმოქ-
 მედებს. ხოლო უდარესთა შემძლებელმან არა შეუძლოს უფროაჲსი.
 ვინაჲ უძლიერესი მიზეზთაჲ უმრავლესთა არს წარმომაყენებელ;

და რაჲოდენი შეუძლოს მიზეზოანმან, უმეტეს შეუძლოს მან იგი.
 რამეთუ ყოველი შემდგომთა მიერ წარმოყენებული უფროაჲს ხოლო პირ-
 25 ველთა და ზენათა მიზეზთაგან წარმოიყენოს. რამეთუ თან წარმოიარსებს C 186
 ყოველსა, რაოდენსაცა შეუძლებს თან წარმოყენებად. ხოლო თუ პირველ
 მიზეზოანისა წარმოაყენებს, საცნაურ, რამეთუ პირველ მისსაცა იმოქმე-
 დოს მებრ წარმომაყენებელითა თვისითა მოქმედებითა. ვინაჲ ყოველი
 მიზეზი პირველ მიზეზოანისაჲ იმოქმედებს, და მიზეზოანსაცა თანა,
 30 და კუალად შემდგომად მიზეზოანისა სხუათაცა წარმოაყენებს.

ამისგან უკუე საცნაურ, რამეთუ რაოდენთაცა მიზეზ არს სული,
 და გონებაჲცა მიზეზ; და არა რაოდენთა გონებაჲ, და სულიცა მი-
 35 ზეზ. არამედ რამეთუ პირველ სულისასა იმოქმედებს, და რასაცა A115a
 მისცემს სული შემდგომთა, უფროაჲს ხოლო მისცეს იგი გონებამან.

1 განზომა F.—მდგომარეობითითა E.—15 უმრავლეს D.—16 არს თუ] არ
 თუ A]D]F, არ თვთ E]H.—17 თუ ეს ესრეთ F.—20 შორის] რ'ი D.—27-28 ემოქ-
 მედოს A]B.—28 მებზრ H.—29 მიზეზოანსაცა A]B.—33 რასაცა] სხ'ასაცა D.—34
 მისცემს H.—მისცეს იგი] მისცემს იგი ხოლო A]B.

დასცხრეს რაჲ სული მოქმედებათაგან თვსთა, უბრწყინავს გონებაჲ მისაცემთა თვსთა, რომელთაჲ ვერ შეუძლო სულმან მიცემაჲ. რამეთუ უსულონიცა, რაოდენ შეუძლონ მიღებად გუარსა, მიიღებენ და ეზიარებიან გონებასა და მოქმედებათა მისთა.

5 და კჳალად რაოდენთაცა გონებაჲ მიზეზ, და პირველი კეთილობაჲცა მიზეზ; მაგრა არა წინა-უკჳმო. რამეთუ მოკლებანიცა გუართანი კეთილის გამო (და ყოველივე მუნით). ხოლო გონებაჲ მოკლებათა წარმომაყენებელ არა არს, რამეთუ არს იგი გუარ.

თ ა ვ ი 58

10 სიმარტივისათჳს და შედგომილებისათჳს არსებათაჲსა*

შოველი უმრავლესთა მიზეზთა მიერ წარმოყენებული უფრო შედგმულ უმცროასთა მიზეზთა მიერ წარმოყენებულისასა. ხოლო თუ ყოველი მიზეზი მისცემს რაჲსაევე თვსგნით წარმოყენებულთა, ეინაჲვე უმრავლესნი მიზეზნი უმრავლესთა იყვნენ მიმცემელ, ხოლო უმცროასნი უმცროასთა. ვინაჲცა მიმღებელნი რომელნიმე უფროასთა მიერ იყენენ, ხოლო რომელნიმე უმცროასთა; და იყოს ყოველივე გზაენაჲ არსებითი, რომელიმე უფროასთა მიზეზთა მიერ და რომელიმე უმცროასთა. ხოლო უმცროასთა-მიერი უმარტივეს. ვინაჲ და უმრავლესთა მიერ უფრო შედგმულ. ყოველი უკჳე უმრავლესთა მიზეზთა მიერ წარმოყენებული უფრო შედგმულ, ხოლო უმცროასთა მიერ უმარტივეს. | რამეთუ ყოველი მაზიარებელი უმრავლესთაჲ და უმცროასთაცა ეზიაროს, არამედ არა წინა-უკჳმო. C 189

თ ა ვ ი 59

| შოველი მარტივი არსებით ანუ უმჯობეს არს შედგმულთა, C 190 ანუ უღარეს. ხოლო თუ კიდურნი მყოფთანი უმცროასთა და უმარტივესთა მიერ წარმოიყენებიან, ხოლო საშუალნი უმრავლესთა მიერ, ვინაჲ იყვნენ შედგმულ და უმრავალკეცეს, და იყვნენ კიდურნი უმარტივესობითა უმჯობეს, ხოლო საშუალნი უღარეს შედგმულობითა. ვინაჲ საცნაურ, რომელ კიდურნი უმცროასთა მიერ წარმოიყენებიან; 80 ამისთჳს რომელ უზენაეს არიან და იწყებენ პირველ შემდგომთაჲსა,

13 რასაე ADEFH. — 15 რომელიმე E. — 18—19 ხოლო—შედგმულ < AB: — 20-21 ხოლო უმცროასთა მიერ უმარტივეს | უმეცართასა უმრავლეს D. — 21-22 უმცროასთა ეზიარებინ D. — 28 უღარე D. — 30 იწყებიან D.

* სათაჲნი წენ გუგუჳონს; ავ. პეტრიწილი იოსებ აგნარტაჲს ჯმ. თაჲს მახტაჲთ. ზადე აწარა: ესე ხედვანი სი მ ა რ ტ ი ვ ე ს ა ა რ ს ე ბ ა თ ა ს ა და შე დ გ ო მ ი ლ ე ბ ა ს ა მ ა თ ს ა წინა მიყოფენ ჩუენ (ახ. «გნარტაჲს» ავ. 125, 27-29).

და ზესთ განუთინებთან მათსა და წარვლიან რომელთა ვერ უძლონ შემდგომთა მიწუთომად. რამეთუ ამის მიერ და უკუნანახსენელიცა მყოფთაა უმარტივეს, ვითავე და პირველი, რამეთუ მხოლოდ უპირველესისგან ოდენ წარმოიყენების; არამედ მარტივობაა რომელიმე უმჯობეს ყოვლისა შედგმულებისა არს, ხოლო რომელიმე უდარეს. და ყოველთა ზედა ესევე საზღვარი.

თ ა ვ ი 60

ყოველი უმრავლესთა მიზეზი უმჯობეს მისსა არს, რომლისა მხუდარ იყოს უდარესი ძალი და იყოს წარმომადგინებელ ნაწილთა, რამეთუ ესე ყოვლობისა არს წარმომადგენებელ. და რომელიმე უმრავ- C 191
 ლესთა მიზეზ, ხოლო რომელიმე უმცროხსთა, ხოლო ნაწილნი სხუაჲ სხვსაგან. ხოლო მიზეზი ყოვლობისაჲ ერთობით: შეიცავს ნაწილთა და არს მიზეზ მათდა. ხოლო წარმომადგენებელი ნაწილისაჲ არა ყოველთა იყო მიზეზ. ვინაჲ უძლიერეს და გარეშემცველ მიზეზ ყოველ-
 ლობითი. ვითარ წარმოყენებული წარმოყენებულისა მიმართ, ეგრეთვე წარმომადგენებელისა მიმართ უძლიერეს, მიიხუნენ რაჲ ურთიერთას შედარებით; ხოლო უფროხსთა მიზეზთა უფროხსი ძალი აქუს და უსაყოველთაოესი; ვინაჲ უმახლობელეს ესე ყოველთა მიზეზსა; ხოლო A 118b
 უმახლობელესი მისი უმეტეს კეთილ, და ვითარ თვთკეთილობაჲ.
 ვინაჲ მიზეზი უმრავლესთაჲ მეზრ არსებით უმჯობეს წარმომადგენ-
 ბელსა უმცროხსთაჲსა.

თ ა ვ ი 61

ყოველი განუნაწილებელი და ერთებრივი ძალი უფროხსთა არს მიზეზ, ხოლო განუნაწილებელი უმცროხსთა და უდარესთა. რამეთუ განიწილა რაჲ, წარმოვლო სიმრავლიისადმი. ხოლო თუ ესრეთ, შორსრე იქმნა ერთისგან. და თუ ესრეთ, უდარეს შეუძლებს ერთისა, და განეყენოს შემცველსა თვსსა; იყოს უდარეს, ვინაჲთგან კეთილობაჲ თითოეულისა არს, რაჲთა ეგოს შეერთებასა თვსსა შორის.

1 რომელთაჲ I.—2 მიწუთომად| მიწუთომად D, მიწუთომად F.—უკანასკნელი AB.—4 მარტივობაჲ I.—6 ესევე| ესე AB.—14 იყოს| იყო A, იყო BEFH, ყოჲ D.—გარეშემცველი D.—16 წარმომადგენებელისა მიმართ<D.—მიიხუნეს F.—18 უმახლობელეს—ხოლო<EH (ex homoiocleus).—19 თვთკეთილობაჲ| თუ კეთილობა D.—20 არსებათა D.—21 უმცროხსთასა EHI, უმცროხსთასა F.—24 განაწილებული ABCIEHI, განწილებული (ანწილებული?) D.—25 წარმოვლა I: H.—26 ერთისა| ერთსა F.—27 იყოს<D.—27—28 ვინაჲთგან შორის<D.

თ ა შ ი 62

შოველი სიმრავლე უმახლობელესი ერთისაჲ რაოდნობითა უმცრო იყოს | უშორიელესსა, ხოლო ძალითა უმეტეს. რამეთუ უმეტესს მსგავს არს ერთისა უმახლობელესობითა; ხოლო ერთი ყოველთა არს წარმომაყენებელ განუმრავლებელად. ვინაჲ უმეტესს მსგავსი მისი უმეტესთა არს მიზეზ, რომლისათვისცა იგი ყოველთასა არს უერთებრივეს და განუნაწილებელ. რამეთუ უმცროჲს განმრავლებული უთვისეს ერთისა ყოველთა მიზეზისა და წარმომაყენებელისა. ვინაჲცა საცნაურ ესე, ვითარმედ უმრავლესს სხეულებრივნი ბუნებანი სულთაჲსა, და კუალად სულნი უმრავლესს გონებათაჲსა, ხოლო გონებანი უმრავლესს ღმრთებრივთა ერთებრივთაჲსა. ვინაჲცა ყოველთაჲე ზედა ესე საზღვარი.

თ ა შ ი 63

შოველი თანუქონოჲ მრჩობლთა წარმოაყენებს თანმექონეთა წესსა: ოდესმე თანმექონეთა, და კუალად სამარადისოდ შეწყობით თანმექონეთა. რამეთუ თანუქონოსა სამარადისოდ თანმექონე უმსგავსიერეს, ვიდრე ოდესვე თანმექონესა. რამეთუ პირველ წარმოყენებადმდე ოდესვე თანმექონისა სამარადისოდ თანმექონე წარმოიყენოს; რამეთუ, ოდესვე თანმექონემან ვერ უძლოს შემდგომთა წარმოყენებად, ხოლო ნიადაგ თანმექონე სამარადისოდ მიეტომების და ემსგავსების თანუქონოსა. და არცა მხოლოდ იყვნენ ოდესმე თანმექონენი (რამეთუ უპირველეს მათსა ნიადაგ თანმექონენი, რომელთა მიერ და ესენიცა თან აღეკრვიან თანუქონოთა კეთილწესიერთა ვინათა მიერ გზავნიითა მოქცევთა). და კუალად არცა მხოლოდ ოდენ სამარადისოდ თანმექონენი (რამეთუ აქუს მათ ძალი უსაშუელოდ მარადის თანქონებისაჲ, ვინაჲცა სხუათა არს წარმომაყენებელ ოდესვე თანმექონეთა, და ვიდრე ამათლადმი უდარესობითა შთამრეობაჲ). ვინაჲ ამათ მიერ საცნაურ, ვითარმედ ერთისა-გამოთა მიერთებელთა გამოკლთოლევათა ნაბრწყინინი მყოფთადმი რომელნიმე სამარადისოდ თან იქონებენ, ხოლო რომელნიმე ოდესმე; და გონიერნიცა თან ქონებანი ესთადვე ორ; და სულისა-მიერნიცა სულიერ-ქმნანი; და

2 უმახლობელეს AB.—რაოდნობითა EFH.—2 უმცროჲს A, უმცროჲს B.—6 უმეტესთა | უმეტეს AB.—9-10 სულთანი D.—14 თანმექონთა E.—15 წესსა—თანმექონეთა < D (ex homoioteleuta). —16 თანმოქნეთა F.—თანმექონე | თანმექონე AEFH, თანმოქნე F.—19 ოდეს ე“ AB.—შემდგომთა | შემდგომად და AB.—20 თან მიეტომების D.—22 რამეთუ < AB.—23 აღეკრნე AB.—24 გზავნათა D.—მოქცევად AB.—26-27 ოდესვე | ოდეს D.—27 უდარესობითა AB.—29 გამოკლთოლევათა | გამოკრთოლევათა FH, გამოკულევათა AB.—მყოფთანი E.—30 ოდესვე D.

მსგავსადვე სხუათა გუართა ზედა. და რამეთუ შუენიერებაჲცა, და მსგავსებაჲ და დგომბაჲ, და თვთობაჲ,—ესე ყოველნი პირველნი და თანუქონონია. ხოლო სამარადისოდ თანმექონეთაგან თან იქონეზიან, და კუალად ოდესეგობითთა თანმექონეთაგან და შემდგომთა ამითვე წესითა.

თ ა ვ ი 64

ქოველი მხოლოჲ დასაბამებრივი ორსახეთა წარმოაყენებს C 196
რიცხუთა: რომელთამე თვთსრულთა გუამოვნებათასა, ხოლო რომელ-
თამე ნაბრწყინთა ოდენ და სხუათა შორის გუამოვნებისა მომგებელთა.

10 რამეთუ უდარესობისადმი ყოველი გზაენაჲ საკუთართაგან არსე-
ბითთა მიზეზთაჲსა. ვინაჲ ყოველად სრულთაგან სრული, და ამათითა
საშუელობითა იწარმოებვიან უსრულნი კეთილ წესიერად. და იყვნენ
რომელნიმე თვთსრულ გუამოვნება, ხოლო რომელნიმე უსრულ. და
ესე უკუე იქმნენ გუარ თანმექონეთა (რამეთუ უსრულობითა იქმნენ
15 მოქენე წინამდებარეთა მყოფობისა თვისისათა); ხოლო რომელნიმე
მყოფობასა თვისსა აღიქმან თანმექონედ (რამეთუ სრულ არიან და
აღაესებენ თვთებასა თვისსა, და თვთ დაემყარებიან, და არა ვისდა
მოქენე არიან უდარესთაჲსა წარმოაყენებად გუამოვნებასა თვისსა).
ვინაჲცა თვთსრულნი გუამოვნებანი დასცილდებიან სიმრაველდმი
20 განწვალებასა და განყოფასა, რამეთუ ჰმაძვენ და ემსგავსებიან რაჲ-
თაჲე დასაბამობითსა მხოლოსა; ხოლო რომელნიმე უსრულ და სხუათა
შორის მომგე მყოფობისა, და უსრულობითა განშორებულ ყოველ-
თა მარსებელისგან. ხოლო არსებითნი გზაენანი | მსგავსთა მიერ A 122b
ვიდრე უმსგავსოთადმი. ვინაჲ წარმოაყენებს ორობითსა რიცხუსა თი-
25 თოეული დასაბამებრივთა მხოლოთაჲ.

საცნაურ ამის მიერ, ვითარმედ ერთებრნი რომელნიმე სრულნი
თვთერთისგან წარმოიჩინნეს, ხოლო ნაბრწყინნი შეერთებისგან; და
გონებანიცა რომელიმე თვთსრულ არსება, ხოლო რომელნიმე გო-
ნიერებრნი სრულებანი; და სულნიცა რომელნიმე თვს შორის მდგო-
30 მარე, ხოლო რომელნიმე სულიერთა შორის მხოლოდ ოდენ; ვითარ
შარავანდენი არიან სულთანი. და ესრეთ, არცა ყოველი | შეერთებაჲ C 197
ღმერთ, არამედ თვთსრული ოდენ ერთი მხოლოდ; და ესრეთ არცა
ყოველი გონებითი თვთებაჲ გონება, არამედ მხოლოდ არსებითი
ოდენ; და არცა ყოველი ნაბრწყინი სულისაჲ სულ, რამეთუ არიან
35 და კერპნიცა სულთანი.

2 თვთებაჲ E.—14—15 რამეთუ—თვისისათა < D.—16 აღიქმენ AB, აღიქმენ
C, აღიქმენ D.—სურულ H.—19 და დასცილდებიან E.—28 რომელიმე | რომელნიმე
D.—30 რომელნი ABDEFH.—31—33 შეერთებაჲ—ყოველი AD-ის ანალოგია დასაცნაურ.

თ ა ვ ი 65

ჰოველი რაოდენვე წარმოდგომილი ანუ მიზეზებრივ არს და დასაბამებრი, ანუ მეტრ მყოფობით, ანუ თანმიქონებით და ხატონებით.

რამეთუ უკუეთუ წარმომაცენებელსა შორის იხილვების წარ-
 5 მოყენებული, ვითარ მიზეზსა შორის იყო პირველ, ამისთვის რომელ
 ყოველსა მიზეზსა პირველვე შეუცავს თვს შორის მიზეზოანი, და
 არს პირველ ვითარ იგი და მეორე; გინა თუ წარმოყენებულსა შო-
 რის წარმოყენებული (რამეთუ ესეცა ეზიარების და წარმომაცენებელ-
 10 ველ); ანუ თითოეული თვისისა წესისაებრ განიხედვოს, და არცა მი-
 ზეზსა შორის და არცა მისასრულსა შორის. რამეთუ რომელიმე არს
 უმჯობეს ვითარ და იგი არს, ხოლო რომელიმე უდარეს ვითარ და
 იგი არს, ჯერ არს უკუე, რაჲთა იყოს ვითარ არს; არს უკუე მეტრ
 თვთ წესსა შორის თვისსა თითოეული.

თ ა ვ ი . 66

ჰოვლადისა და ნაწილთათჳს *

ჰოველნი მყოფნი ერთმანერთისა მიმართ ანუ ყოველ არიან, ანუ
 ნაწილ, ანუ იგივეობა, ანუ სხუა. ხოლო თუ შეიცავს სხუათა, და შეიც- A.124b
 ებიან სხუანი; ანუ არცა შეიცავს და არცა შეიცვების; და ანუ იგივეობაჲ
 20 საენო მათდა, ვითარ მზიარებელთა ერთისათა; ანუ განყოფილ არიან
 ურთიერთას. ხოლო თუ შეიცავს, ყოვლობა უკუე იყოს; არამედ
 შეცეულ იყოს, ნაწილი; და ანუ ყოველნივე ეზიარებიან ერთსა, და
 არიან ერთებრივ; ანუ მხოლოდ ოდენ მრავალ, და იყენენ ურთიერ-
 თას სხუა, ვითარ იგი არიან მრავალ.

თ ა ვ ი 67

ნაწილისა და ჰოვლობისათჳს **

ჰოველი ყოვლობაჲ ანუ პირველ ნაწილთაჲსა არს, ანუ ნაწილთა-
 გან, ანუ ნაწილთა შორის. რამეთუ მიზეზსა შორის თითოეულთასა
 ხილულსა გუარსა, ვიტყვთ ყოვლობად პირველ ნაწილთაჲსა, რომელიცა
 30 წარმოდგა პირველ მიზეზსა შორის; ანუ ზიარებასა შორის ნაწილ-
 თასა. და ესე ორ სახედ: ანუ ერთბამად ყოველთა ნაწილთა შორის, A.125a

3 და 1 ბ' E.—10 განიხედოს H.—13 არს; არს] არს AB E I, არა არს F.—22
 ნაწილნი AB, ნაწილ D.—23 ოდეს AB.

* სხუთი სიტყუბა CK ხელისწერაჲსა.

** სიტყუბა ნვენ შეიძაჲ შედგენილი იქმნარქების 67. თავის მიხედვით, (ის. კვ. I, 21, 22).

და არს ესე ყოველი ნაწილთაგან, და, დააკლდეს თუ რაჲვე ნაწილი, დააკნინებს ყოველობასა მისსა; ანუ თითოეულსა შორის ნაწილთასა, რომელი თანზიარებითა ყოველისაჲთა იქმნების ნაწილ, და არს იგი ყოველობაჲ ნაწილებრივ. ვინაჲ იხილვოს ესრეთ, რამეთუ არს ყოველობაჲ მყოფობითი ნაწილთაგან; ხოლო მიზეზსა-შორითი პირველ ნაწილთაჲსა. და კულად თანზიარებით ნაწილსა შორის. და ესეცა უკუნაასკნელობითი ყოველობაჲ, რომელი ჰბაძავს ნაწილთა-მიერსა ყოველობასა, რაჲჲმს არ დახუედრებითი და სხუაჲ რაჲვე იყოს ნაწილი, არამედ იყოს შემძლებელ მსგავსებასა ყოველობისასა, რომლისაჲცა ნაწილი იყოს ყოველობა.

თ ა შ ი 68

ყოველობათა-შორისისა და ნაწილთ-მიერისათჳს *

ყოველი ნაწილთ-შორისი ყოველობაჲ ნაწილი არს ნაწილთაგანისა ყოველობისა. და თუ არს ნაწილ, ვინაჲსავე ყოველობისა არს ნაწილ; ანუ თჳს-შორისისა ყოველობისა, ვითარ და იგი ითქუმის ნაწილთ-შორისი ყოველობაჲ. და თუ ესრეთ იყოს თჳთ თჳსდა ნაწილ, და იყოს მის-შორისისა ყოველობისა სწორ ნაწილი მისი, და ყოველობა ნაწილისა. და თუ ესე არ ესრეთ, იყოს სხუა ვინაჲსავე ყოველობისა ნაწილ. და თუ სხუასა, იყოს მხოლოდ ოდენ ნაწილ მისდა, და არაჲთ განყოფიერდის ყოველობასა, რომლისა იყოს ნაწილ, ანუ სწორ სხუათა ნაწილთა თანა (რამეთუ ყოველისა ყოველობისა ნაწილნი უმრავლეს ერთვისა), და იხილვოს ყოველობაჲ იგი მრავალთა ყოველობათაგან, ვითარ ნაწილთაგან, რომელთაგანცა შედგა. და ესრეთ ნაწილთ-შორისი ყოველობაჲ იყოს ნაწილ ნაწილთაგანისა ყოველობისა. A126a

28 თ ა შ ი 69

სამად განყოფილთა ყოველობათათჳს

ყოველი ნაწილთაგანი ყოველობაჲ ეზიარების ნაწილთ-პირველსა ყოველობასა. ხოლო თუ ნაწილთაგან აქუს შედგმულებაჲ, იყოს ვენ-ბულ ყოველობაჲ მისი (რამეთუ ერთ იქმნენ რაჲ ნაწილნი; ივნო ყოვე-

3 ნაწილი EH.—4 რამეთუ $\angle A < \angle B$ —7 უკუნაასკნელითი AB.—8 არ| არს F.—16 ყოველობაჲ წყვლობა AB; B-ის პერპენდიკულარი.—18-19 ყოველობისა ნაწილი F.—22 იხილოს AB.—24 ნაწილთ ნაწილთაგანისა D.—29 ივნო| ვინაჲ D.
 * სოკრატეს წესი ეკვოფანის; ანუ შედგენილთა იგანმარტეობაჲ 66. თჳთის სავსეულსე. იქ
 ანუ ან-ან; აქ ორთა დაძლებას: ყოველობათა-შორისისა და ნაწილთ-მიერისა (ს. ჯ.
 უკანმარტეობაჲ გ. I, 2, 12—14).
 ** სოკრატეს წესი ეკვოფანის; ანუ ანალოგიულთა იგანმარტეობაჲ 66. თჳთის, სავსე
 აქვს: აქ სამად განყოფილთა ყოველობათა აზიარებს ურთიერთას (ს. ჯ. I, 2, 30).

ლობამან შეერთებითა), და არს ყოვლობაჲ არ ყოველთა ნაწილთა შორის. რამეთუ ყოველთა თანმზიარებელთაჲსა პირველ წარმოდგომილა. თანუზიაროჲ. ვინაჲცა თანუზიაროჲ ყოვლობაჲ უპირველეს იყოს თანმზიარეთა [...]. პირველ მყოფ ნაწილთაგანისა ყოვლობისა, რომლისა ყოვლობაჲ არ იყოს ენებულ, არამედ თვთყოვლობა, რომლისა გამო და ნაწილთაგანიცა ყოვლობაჲ.

ვინაჲთგან ნაწილთაგანი ყოვლობაჲ მრავალგან და მრავალთა შორის, სხუათა და სხუათა შორის, რომელნი იყვნენ ნაწილთაგან. ჯერ არს, რაჲთა იყოს მხოლოობაჲ ყოველთა ყოვლობათაჲ გათვთებულად. რამეთუ არცა უზადო და ზესთა თითოეულთა ამით მყოფობათა ყოვლობაჲ, რამეთუ მოქენე არიან ნაწილთა, რომელთაგანცა შედგეს, რომელნი არა არიან ყოვლობაჲ. და სხუათა ვიეთცა შორის წარმოდგეს, არ ჰყოფს მათ ყოვლობაჲ: ვინაჲ მიზეზი ნაწილთა შორისთა ყოვლობათაჲ, ჯერ არს, რაჲთა იყოს პირველ ნაწილთაჲსა. ხოლო თუ იგიცა ყოვლობაჲ ნაწილთაგანვე იყოს, და არა მარტივ ყოვლობაჲ, და კუალად იგი სხვსგან, და ესე ვიდრე უსაზღვრობამდე. ხოლო თუ არს პირველი ყოვლობაჲ, იყოს არ ნაწილთაგან იგი ყოვლობაჲ, არამედ პირველ ნაწილთაგან წარმოდგომილ იყოს მყოფობაჲ ყოვლობისაჲ.

თ ა ვ ი 70

სამად განყოფილთა დასაბამებრთა მიჯნეთათჳს *

შოველი უმეტეს ყოვლებრივი დასაბამთა შორის პირველ ნაწილთაჲსა თვსთა მზიარებელთადმი ბრწყინანეს, და კუალად წარმელელი მათი შემდგომთაცა მისცემს ნაბრწყინთა თვსთა.

რამეთუ იწყებს პირველ მათსა მოქმედებად შემდგომთა მიმართ, და განსაზიდას მათსა თანაწარმოდგომილ არს; და, მოაკლდენ რაჲ იგი მოქმედებისგან, კუალად იგი მოქმედებს სხუათა უუმიზეზესი. და არა სხუათა შორის ოდენ წინამდებარეთა, არამედ და თითოეულსაცა შორის ოდესმე მზიარებელთაჲსა. ჯერ არს უკუე, რაჲთა იქინას საჩინო: იყო უკუე | პირველ მყოფი, მერმე ცხოველი, და კუალად მერმე კაცი. და მოაკლდეს რაჲ ძალი სიტყვერებითი, არღა იყოს კაცი, ხოლო, ცხოველი იყოს, რამეთუ და მსულავს და გრძნობს. და კუალად დაუტევეოს რაჲ ცხოვრებაჲ, ჰგიეს და დაშთების მყოფი (რამეთუ და-

4 თან მზიარეთაჲ C.—7 მრავალგან] მრავალთაგან BE (H-ზე ეოჲლთ თა და წუჲსუჲჲჲ).—13 არა ჰყოფს AB EFH.—29 იქმნეს H.—30 იყოს E.

* ხათუჲჲ წენ კაკუჲთჲსა; ეჲ უღკანოჲს იოჲმარტუჲს 70. თაჲს მარტუჲს, ამ თაჲს ბოლოჲ სწედა დისკჲს სხათ: ვინაჲ სამ სახედ იმოქმედებს ყოველი დასაბამებრი საყოველთაოჲ მიზეზი (იხ. იკანარტუჲს გვ. 13; 22-23).

ლათუ ცხოვლობაჲ არღა იყოს, მყოფი ეგრეცა წარმოდგომილ არს). და ყოველთა ზედა ესევე მიზეზი. რამეთუ უმოკმედეს არს ზესთაობითი მიზეზი, რამეთუ პირველად მეზიარესა შორის იმოკმედებს (რამეთუ ზიარებული პირველ უძლიერესისგან ივენებს); და ოდეს მეორე მოკმედებდეს, პირველი თან იმოკმედებს, ამისთვის რომელ, რაც რაჲვე კმნას შემდგომიან, თან წარმოშობს მას პირველი მიზეზი; და მოაქლდეს რაჲ შემდგომი, პირველი ჰგიეს (რამეთუ მოკმედებამან უძლიერესისამან იმოკმედაცა უძლიერესად; ხოლო შემდგომთა თვსთა დაუტეობს, რამეთუ თანმიცემითა შემდგომთაჲთა თვსნი ნაბრწყინნი განაძლიერნა).

თ ა ვ ი 71

| ყოველსა დასაბამებრივთა მიზეზთა შორის უყოვლიერესსა და ზესთ მექონესა წესისასა განსაზიღსა შორის დასასრულთასა მის მიერ გამონაბრწყინნი იქმნებიან მამყოფებელ და ქუედმდებარე სხუათაგან ნაწილებრივთა თანმიცემათათვს; და ნაბრწყინნი უპირველესთა და უზესთაესთა მიზეზთანი შეიწყნარებენ მეორეთაგან მათ ზედა მოკმედებასა, ხოლო ივინი მათ ზედა ემყარებიან. და ესთა ეპირველებიან თანმიცემანი სხუათანი სხუათა, და კუალად ნაბრწყინნიცა სხუათამიერნი სხუათა ზენათაგან მიენერგვან ქუედმდებარეთადმი და განზიდულთა, რამეთუ იმოკმედებენ პირველ ყოველებრივნი მხოლონი, ხოლო ნაწილებრივნი მოკმედულსა მათგან მოკმედებასა თვს გამო თან მიუქმან შემდგომთა თვსთა.

ხოლო თუ უუმიზეზესნი და პირველნი პირველ იმოკმედებენ თვსთა შემდგომთასა ზესთ მდებარეობისათვს მათ-შორისთა ძალთაჲსა და კუალად დასასრულისა მიმართ რომელთა აქუნდეს უსრული ძალი წარმოუდგებიან და დაუბრწყინდებიან მათ, ხოლო შემდგომნი წესისაებრ თან მისცემენ მათ გამოთა,—საუწყო, ვითარმედ ნაბრწყინნი უზესთაესნი უსწრობენ საშუელობით თანმიცემთა ბოლოჲსათა, რამეთუ ზესთ დაეფუძნებიან თანმიცემთა უდარესთასა. ხოლო უკუანაჲსკენელნი ნაბრწყინსა პირველთასა საფუძველ ჰყოფენ თვსთა არსებათაჲსა.

2-3 ზესთაობით ABD.—8 ხოლოდ D.—9 ნაბრწყინნი H.—12 ყოველსა] რომელსა ABEH (ერ-ერთადმწერს დაწვეთაჲ ყ-ს გამოეყის ხსენებით და დასახელებულსა, ხოლო კმედ ყ-ს შეგუენ ნაფსტეპათ რ და მრავლ. ძალი თვის სათვლელი მის-ი-აღლი).—13 წესისა AB.—14 ქუედმდებარე C.—14-15 სხუათა განნაწილებრივთა EH.—16 უზესთა E.—18 სხუათა<E.—19 ზენათაგან C, ზენათგან E, ზენათგან AB.—22 მიუქმან C, მიუქმან FH.—25 რომელსა AB.—28 უსწორებენ E.—სამოვლებით F.—თანმიცემთა AB.—29 თანმიცემითა E.—30 ნაბრწყინნი AB.

თ ა ვ ი 72

შოველსა თანშხიარებელთა-შორისსა ქუედმდებარისა უპყრიეს წესი, რამეთუ იწარმოებვის სრულთა და ყოვლებრივთა მიზეზთაგან.

ხოლო მიზეზი უმრავლესთაჲ უძლიერეს და უყოვლიერეს და უმახლობელეს ერთისა, ვიდრე უმცირესთაჲ. ხოლო ქუედმდებარეობასა სხუათასა წარმომაყენებელი უმეტესთა არს მიზეზ, რამეთუ წარმოიქმს სიმარჯჴესა მათსა ვიდრე წარმოდგომადმდე მათ შორის გუართაჲსა. ვინაჲცა იყოს ესე უყოვლიერეს და უსრულეს შორის მიზეზთასა.

10 ამისგან უკუე საცნაურ, რამეთუ ნიეთი ერთისა მიერ წარმოიჩინა, ხოლო თვთ თვს შორის უნაწილო არს გუართაგან. ხოლო სხეული მეზრ თვთ, დაღათუ მყოფსა ეზიარა, მაგრა უნაწილო არს სულისგან. ხოლო ნიეთი ქუედმდებარე არს ყოველთა და ყოველთა მიზეზისა მიერცა წარმოიყენა. ხოლო სხეული, ქუედმდებარე არს სუ-
15 ლიერობისა, ყოვლებრივისა სულისა მიერ წარმოიყენა, და ეზიარა რაოდენეე მყოფსა.

თ ა ვ ი 73

ბანყოფისათჳს ყოვლობისა და მყოფისა *

შოველი უკუე ყოველი ერთბამად რაჲვე მყოფი არს და ეზიარების მყოფსა, ხოლო არა ყოველი მყოფი მიემთხუევის ყოვლობასა.

ხოლო თუ ერთი და იგივე არს მყოფი და ყოველი, იყოს რომელიმე პირველ და რომელიმე შემდგომ. ხოლო თუ ნაწილი, ვითარ და არს ნაწილი, მყოფი არს (რამეთუ იყვნენ რაჲ ნაწილნი არს ყოვლობაჲ), არ ვინაჲ ყოვლობაჲ თვს შორის, არ უკუე იყოს იგივე და A 1302
25 ერთ მყოფი და ყოველი. რამეთუ იყოს ნაწილი არამყოფ. ხოლო თუ ყოვლობაჲ ზდენ არს მყოფ და ნაწილნი არა მყოფ, არცა ყოვლობაჲ იყოს. ყოველი უკუე ყოვლობაჲ ნაწილთაჲ არს ყოვლობა, ანუ ვითარ პირველ ნაწილთაჲსა მყოფი, ანუ ნაწილთა შორის. ხოლო თუ არ იყვნენ ნაწილნი, არცა ყოვლობამან შეუძლოს ყოფაჲ.

30 ხოლო თუ ყოვლობაჲ პირველ მყოფისა, იყოს ყოველი მყოფი მყის ყოვლობაჲ. და კუალად არ იყოს ნაწილი ნაწილ. გარნა ესე შეუძლებელ; ხოლო არს თუ ყოვლობაჲ რამეთუ ყოვლობაჲ, ნაწილთა არს ყოვლობაჲ, და ნაწილი იყოს ნაწილ, რამეთუ ნაწილი არს ყოვ-

2 თანშხიარებელთა-შორისსა] თანშხიარებელთა FH.

* სათიურა ჩვენ მეზის უდგენილი აკანაძეცხას 73. თავს მახდეთი, ხლაც ჩვენაჲ: ამას უკუე თავსა შორის განყოფის ურთიერთობისგან ყოვლობასა... (ახ. აკანაძეცხა 134, 29).

ლობისა. აკლს უკუე, რაათა, რააცა რაავე იყოს ყოვლობაჲ, იყოს და მყოფცა, მაგრა არა ყოველი მყოფი ყოვლობაჲ.

ამისგან უკუე საცხადო, ვითარმედ პირველი მყოფი უზენაეს ყოვლობისა არს, ვინაჲთგან განსაზიღსა შორის უმრავლესთა წარმოუდგების მყოფი (რამეთუ ნაწილთა, ვითარ არიან ნაწილ, მისცემს მყოფობასა). ხოლო ყოვლობაჲ უმცროხსთა მიზეზ. რამეთუ უმრავლესთა მიზეზი უმჯობეს, ხოლო უმცროხსთაჲ უდარეს, ვითარ აღმოიჩინა.

თ ა ვ ი 74

განყოფისათჳს მოვლობისა და გუარისა *

მოველი უკუე გუარი | ყოვლობა რაავე არს (რამეთუ მრავალთა ^{A131a} მიერ წარმოდგა, რომელთაცა თითოეულთა შეასრულეს გუარი); მაგრა არ ყოველი ყოვლობაჲ იყოს გუარ.

რამეთუ რაავე ნაწილებითი და განუკუეთელი ყოვლობაჲ უკუე ¹⁶ არს, ვითარ განუკუეთელი, ხოლო გუარ არა არს. რამეთუ ყოველი ნაწილთა მიერ წარმოდგომილ არს, ხოლო გუარი მრავალთა გათვთებულთა გუართადმი განკუეთილ. სხუა ვინაჲვე ყო'ვლობაჲ და სხუა ^{C 209} გუარი; და რომელიმე უფროხსთა და რომელიმე უმცროხსთა. ვინაჲცა და გუარნი მყოფთანი არიან ყოვლობა.

²³ ამათ მიერ უკუე საჩინო, ვითარმედ ყოვლობასა საშუალი აქუს წესი ვინაჲვე მყოფისაჲ და გუართაჲ. რომელიცა შეუდგეს, რაათა პირველ გუართაჲსა იყოს მყოფი, და გუარნი იყენენ მყოფ, და არა ყოველი მყოფი გუარ. ვინაჲცა და დასასრულთა შორის მოკლებანიცა რააზომვე მყოფად ითქუმიან, გუარ უკუე არა არიან. რამეთუ ერთე-
²⁵ ბრივისა ძალისა მიერ მყოფთაჲსა ამათცა მიიღეს რაავე მყოფობისა კული და ნაბრწყინი.

თ ა ვ ი 75

მიზეზთა სხუაობისათჳს **

მოველი საკუთრებით მიზეზად თქმული ზესთა ძეს მის გამო ³⁰ მისასრულთაგან.

2 არა<AB.—5 ვითარ] და ვითარ AB.—20 ვითარმედ] არამედ E.—21 მყოფსა და გუართა F.—შეუდგეს F.—23 და<F.—30 მისა სრულთაგან AF, მისთა სრულთაგან H.

* ხოთორი რენ შედას უდგანაჲ რანსარტუბის 74. თაჳს მისედეო. სედაჲ სწარია: გატყოფს ყოვლობასა და გუარსა (ს. „რანსარტუბის“ გვ. 135, 20-21), ხოლო უკუე რანსარტუბის „არაჲსე სწარია: რაჲ არს გუარი შეისწავე.

** მიზეზთა სხუაობისათჳს CK, მიზეზთათჳს ABEH (75. რანსარტუბის „არაჲსე).

რამეთუ თვის შორის მყოფობს, ანუ თანმისასრულებელ მისდა არს, იყოს | რა მათავე მოქენე მყოფობისადმი (თვისისადმი) თვისისა, უსრულ C 210 ვინავე არს და მოქენე მიზეზოანსა თვისსა. რამეთუ რომელსა მისასრულსა შორის ჰქონდის მყოფობაჲ, უფროსდა თანმიზეზ იყოს და არა საკუთარ მიზეზ, ანუ იყოს ნაწილ ქმნადისა ანუ ორღანო მოქმედისა. და თუ ვითარ ნაწილი ქმნადსა შორის არს, იყოს უნაკლებს A 132a ყოვლობისა და ორღანო უდარეს მოქმედისა, რამეთუ ჰმსახურებს მას ქმნადისა მიმართ და არ უწყნის მან საზომნი ქმნისანი. ყოველი უკუე საკუთრებით მიზეზი ნიადაგ უსრულეს არს მის-გამოსა და საზომსა მყოფობისა თვისისასა ქმნასა შორის მქონებელსა და მომგებელსა. და ესთადვე ორღანოთაცა დაუზესთადღების მიზეზი და კავშირთა და ერთბამად ყოველთა თანმიზეზად წოდებულთა.

თ ა ვ ი 76

სამარადისოთა და ჰმევაღთა მიზეზთათჳს *

15 ყოველსა უკუე მიუღრეკელისა მიზეზისგან ქმნილსა შეუცვალებელი აქუს მყოფობაჲ, და ყოველსა მიღრეკადისა მიერ წარმოიხინილსა შეცვალებადი.

რამეთუ მიუღრეკელ თუ არს ყოველითურთ აღმქმნელი, არა მიღრეკისა მიერ წარმოა|არსებს, არამედ თვთ მას მყოფობასა წარ- C 211
20 მოაყენებს მეორედ თვისგნით. ხოლო თუ ესრეთ, ერთბამად ჰქონდის თვისსა მყოფობასა თანა და თვის-გამომსაჲცა. ხოლო თუ ესრეთ, ვიდრემდის იყოს, და წარმოაყენებდეს. ხოლო იგი სამარადისო არს. სამარადისოდცა უკუე წარმოიყენოს შემდგომი თვისი; ვინაჲცა სამარადისოდ იქმნებოდის მუნით და სამარადისოდცა იყოს, და სამარადისოსა მოქმედებასა მისსა თანა შეაყო თვთებაჲ თვისი დაუესებელსა და სამარადისოსა გზაენასა შორის.

ხოლო თუ მიღრეკადი იყოს მიზეზი, და მის მიერ ქმნილიცა იყოს შეცვალებადი არსებით; რამეთუ რომლისა მყოფობაჲ მიღრეკისა მიერ, ვინაჲ, მიღრეკეს რაჲ ესე, თან შეიცვალოს მყოფობაჲცა
30 მისი. ხოლო თუ მიღრეკისა მიერ წარმოიყენებული ეგოს თანშეუცვალებელად, უმჯობეს იყოს რაჲვე გუამოყენებაჲ წარმომა|არსებელსა A 133a

2 მყოფობისა F.—2-3 უსრულ—თვისსა <EFH (ex homoioteleuto).—5 ორღანო უღრეკადი I.—10 თვისისასა| თვისსაჲ A, თვისსა EFH.—და <ABEFH.—12 და ერთბამად| მეერთბამად EH.—16 ყოველსა| ყოველ ABEFH (C-ს სა ნაჲტაჲულიჲს ჰქონს).—22 ვიდრემდის| ედ EFH.

* ხითოჲ ნკნს ჰეკანსა ჰეკანსა ჰეკანსა 76. თქუს მსხედო. ხაღე ჰეკანსა: იწყო უკუე წარმოიხინად და განყოფად სამარადისოთა და ჰმევაღთა მიზეზთა (ან. ჰეკანსაჲ ვკ. 136, 22-23).

მისსა მიზეზსა. მაგრა ესე შეუძლებელ. არ ვინაჲ იყოს თანშეუცვა-
ლებელ. თან შეიცვალოს უკუე და მიდრკეს არსებით წარმომაყენ-
ბელსა თვისსა მიდრეკასა მბაძველი.

თ ა ვ ი 77

ძალთა და მოქმედებათათჳს *

შოველი ძალითად მყოფი მოქმედებით მყოფისგან და ძალითა
ოდენ მყოფმან მოქმედებისადმი იწარმოს; არამედ ნაწილებითი
ძალი ნაწილებითისგანცა მოქმედებისა; ხოლო ყოვლითურთ ძალად
მყოფი ყოვლითურთ მოქმედებითისა მყოფისა მიერ.

10 ხოლო თვთ ძალი თვთებასა თვისსა წარმოყენებად მოქმედები-
სადმი ვერ უძლებს, რამეთუ არს უსრულ: ვინაჲ იყოს თუ უსრული
მიზეზ სრულისა თვთებისა თვისისა და მოქმედებით. იყოს ვინაჲვე
მიზეზი მისგან წარმოყენებულისა უდარეს და უუსრულეს. არ უკუე
იყოს ძალი, ვითარ ძალი, თვთებისა თვისისა მოქმედებისადმი მიზეზ;
15 იყოს უკუე უსრული მიზეზ სრულისა, ვინაჲთგან ძალი ყოველი,
ვითარ ძალი, არს უსრულ; ხოლო მოქმედებაჲ ყოველი, ვითარ მოქმე-
დებაჲ, სრულ. | ვინაჲ, იყოს თუ ძალი მოქმედებადმი, სხვსა ვინაჲსაგანმე A 134a
ჰქონდის სისრულე და რაჲვე და ძალი მისი (და თუ ესრეთ, იყოს კუალად
უსრული მიზეზ სრულისა და წარმომაყენებელ), ვითარ მოქმედებაჲ, და
20 სხუაჲ რაჲცავე იყოს ესე, რომლისა ძალი მოქმედებით ქმნილთაჲ იყოს.
არამედ სხუა ვინაჲ იყოს მოქმედებით მყოფი, რომელი იქმოდის თვსთა
თვთებათაებრ აღქმნულთა, და არცა ძალით ოდენ სხუასა შორის წარ-
მოაყენოს მოქმედებაჲ. ვინაჲ და არცა ესე იყოს | მებრ მოქმედებით, C 213
ვინაჲთგან ძალით ოდენ არს. აკლს უკუე, რაჲთა მებრ მოქმედებით
25 მყოფმან ძალით ოდენ მყოფი მოქმედებისადმი შეიცვალოს.

თ ა ვ ი 78

ორისა ძალისათჳს **

შოველი ძალი ანუ სრული არს ანუ უსრული.

რამეთუ მოქმედებათა თვს შორის მექონე სრული არს ძალი;
30 რამეთუ სხუათა სრულ ჰყოფს თვსთა მოქმედებათა მიერ, | ხოლო C 214
უსრულესი სხუათაჲ უფროას ხოლო თვსთრულ. ხოლო მოქმედ

14 მოქმედებისად AB (C-ში მი ნამატებულია ჰქაღე).—მიზეზი F.—22 ძლით
E.—24 ძლით E.—25 ძლით F.—31 ხოლო მოქმედ[ე] იქმნეს AB.

* ანუო ხათუღა CK ხელთნაწერებაჲ.

** ხათუღა წყნ ბიჯია ჰედუნალი „გამმარტუასი“ 78. თიკაჲ მახედია, ხადე სწაჲ
აჲა ორად განჰყოფს ძალსა (ახ. „გამმარტუა“ გვ. I გვ. 5-6).

სხვსა, მოქმედებით პირველ წარმოდგომილისა, ვითარ იგი არს ძალად ოდენ, უსრულს; მოქმენე არს სხვსა სრულისა, მყოფობით წარ-
მოდგომილისა, რაჟთა ეზიაროს მას და იქმნეს სრულს: რამეთუ თვს შორის არს უსრულ ესე ვითარი ძალი. არამედ სრულ უკუე მოქმედებით წარმოდგომილისა ძალი, რამეთუ მქონებელ არს თვს შორის ძალსა მსგავსთა მეშვეობისასა. ხოლო უსრული ძალი მიიღებს მის მიერ სრულ ქმნასა.

თ ა ვ ი 79

შოველი ქმნილი ორობითისა მიერ იქმნების ძალისა.

რამეთუ ჯერ არს, რაჟთა ჰქონდეს მას სიმარჯუე ოდენ და ძალი უსრული, და კუალად აღმქმნელი მებრ მოქმედებით, რომლისა წარმოდგომილ იყოს ძალი მყოფობით, და მოევოს მას წინაასევე ძალი სრული. რამეთუ ყოველი მოქმედებაჲ შორის მყოფისა ძალისა მიერ იწარმოებს. ხოლო თუ აღმქმნელსა არა ჰქონდის ძალი, ვითარ იმოქმედოს და აღქმნას სხუასა შორის? ანუ თუ ქმნადსა არა ჰქონდის სიმარჯვთ მომზავებელი ძალი, ვითარ უკუე იქმნეს? რამეთუ ყოველი აღმქმნელი ვნებად შემძლეთა მიმართ იქმს, და არა ვითარ დახუედრებულსა და რომელსა ჰქონდის სიმარჯუე ვნებისადმი.

თ ა ვ ი 80

სხეულთათჳს და უსხეულთა *

შოველი სხეული ბუნებით ვნებადი არს, ხოლო ყოველი უსხეულოჲ უვნებ. არამედ სხეული ბუნებით უმოქმედო; ივნებს უკუე უსხეულოჲცა სხეულთა ზიარებისათჳს, რაოდენ იყოს შესაძლებელ იქმს და სხეულიცა უსხეულოჲსა თანმეარსეობისათჳს.

ხოლო სხეული, ვითარ სხეული, მხოლოდ ოდენ განწვალებადი არს და ვნებადი, და ყოველითურთ განწაწილებადი ვიდრე უსაზღურობადმი. არამედ უსხეულოჲ უვნებ არს; რამეთუ ვერ უძლებს განწაწილვად უნაწილოჲ, და არცა სხუად შეცვალებად მარტივი და თანშეუდგმელი. რამეთუ ანუ არა არს მიზეზი შემოქმედებითი, და, თუ არს, უსხეულო არს; ვინაჲთჳნ სხეული, ვითარცა სხეული, მოქმედებად ვერ უძლებს, მხოლოდ განკრად ოდენ და ვნებად წინამდებარე.

4-5 მოქმედებითისა AB.—7 სრულ H.—10 ჰქონდის ABEH.—26-27 უსაზღურობადმი F.—27-28 განწაწილებად E.

* ასეჲთ ხსთაჲრჲთ CK სელთაწარკაჲთ.

ვინაშთაგან ყოველსა შექმსა აქუს ძალი შემოქმედებითი. ხოლო სხეული არა ვითარ სხეული მოქმედებს, არამედ მის შორის შემოქმედებითისა ძალისა მიერ. ურომელო უკუე და უძალო სხეული თვს შორის თანზიარებითა უკუე ძალისაგათა იქმს, იმოქმედის რაჲ. ვინაჲ და უსხეულონიცა ვნებათა იზიარებენ, იქმნეს რაჲ სხეულთა შორის, A136a რამეთუ თანგანიწვალებიან სხეულთა, და მიიღებენ განკრადისა და განწვალებადისა მათისა ბუნებისგან განუქრელნი და განუნაწილებლნი არსებითა თვსითა.

თ ა ვ ი 81

პირველისათჳს, განუშორებელისათჳს და განშორებადისა *

შოველი განშორებით ზიარებული განუშორებელისა ვინაჲსა ძალისა მიერ, რომელსა მისცემს, მზიარებელსა წარმოუდგების.

რამეთუ უკუეთუ იგი განშორებულ არს თვსსა მზიარებელსა | და A136b არა არს მის შორის, რაგათაჲცა გუამოვნებამ თვისი მის შორის მოგვო, სათანადო, რაგათა იყოს სხუამ რაგვე საშუალ, რომელი განყოფილთა კიდურთა შეაერთებდეს, და მსგავს იყოს ზიარებულსა და მზიარებელსა. ხოლო იყოს თუ განშორებულ, ვითარ უძლოს შეერთებამ, თუ არცა თვთ იგი ჰქონდის თვს შორის და არცა სხუამ მის-გამომ? არამედ ძალმან ვინაგვე მის გამო და ნაბრწყინმან მზიარებელისადმი წარმოვლოს და თან შეახნეს ორნივე კიდურნი; და იყოს რომელიმე ზიარება, ხოლო რომელიმე ზიარებული, ხოლო რომელიმე მზიარებელი.

თ ა ვ ი 82

არსებისათჳს სულისა **

შოველი უსხეულომ თვსდადვე უკუმქცევ არს, და თვსთა მზიარებელთა განუყენებელად ეზიარების.

ხოლო თუ განუყენებელად, მოქმედებამ თვისი არ ჰქონდის განუყენებელად მზიარებელისაგან, ვითარვე და არცა არსებამ. და თუ

1 ააქუს ABEH.—5 იქმნეს იქმს E.—17 შეაერთებს E.—18 განუშორებელ F.—27 განუყენებელად| გაყენებულად C, განყენებულად E, განუყენებელად DFH; აქ სიტყვისე მოთხოვნით არსებზე სწერამ: განყენებულად DFH.—26-27 განუყენებელად D-ზე უ იუხყილი.—არ <AB.—28 ვითარვე| ვრ ვე F.

* სთაურა ჩენ მერას შედევნილი ივანეშტუბის ში. თვის მსხლეით. ზადეც სწერამ: აქა სამთა წარმოიქმს: პირველსა, და განუშორებელსა, და განშორებადსა (ახ. მგან-მარტაჲ" ვე 139, 15-16).

** სთაურა ჩენ მერას შედევნილი ივანეშტუბის ში. თვის მსხლეით. სიადე სწერამ: აქა იწყებს არსებისათჳს სულისა (ახ. მგან-მარტაჲ" ვე 139,26).

ესრეთ, არ უკუნ იქცეს თვსდადვე; ხოლო თუ უკუნ იქცეს, იყოს განყენებულ მზიარებელისგან, ვითარ სხუა სხვსგან. ვინაჲვე ყოველი შემძლე უკუნ ქევეად თვსდადვე, განყენებულად იზიარებვის, იზია- A137a რებოდის რაჲ სხვსაგან.

თ ა ვ ი 83

შოველი მეუწყე თვთობისა თვისსაჲ ყოელითურთ თვსდადვე უკუმქევე არს.

რამეთუ მოქმედებით უკუმქევეი თვსდადვე მცნობელ თვსდა არს, საუწყყო; ვითარმედ ერთ არს მცნობელი და ცნობილი, და 10 ცნობაჲ თვისი თვსდადვე მიმართ ვითარ საცნო; რამეთუ ცნობაჲ ვითარ მოქმედებაჲ არს მცნობელისა: | თვისი თვსდადვე მიმართ, ამის- C 218 თვს რომელ მცნობელ თვსსა არს. არამედ ესე რომელ არსებითცა და მოქმედებით პირველვე იჩინა: რამეთუ ყოველსა მოქმედებით თვსდადვე უკუმქევესა და არსებაჲცა აქუს თვსდადვე უკუმწამი | და A137b 15 ჰვიეს თვს შორის.

თ ა ვ ი 84

მარად მყოფისათჳს *

შოველი მარადის მყოფი უსაზღვრო არს ძალითა.

ხოლო თუ მოუკლებელ არს გუამოვნებაჲ მისი, და ძალიცა, 20 რომელ არს ვითარ არს და ყოფად შემძლებელი, უსაზღვრო ვინაჲვე არს. ხოლო თუ განსაზღვრებულ არს ძალი მყოფობისა მისისაჲ, იგარდაოს უკუე ოდესმე. ხოლო თუ წარელოს, მყოფობაჲცა თვისი დაუტეოს და არ იყოს მარადის მყოფ. ჯერ არს უკუე მარადის მყოფისა ძალი, მისდა ქონებული არსებით, უსაზღვრო იყოს.

თ ა ვ ი 85

შოველსა სამარადისოდ ქმნილსა უსაზღვროჲ და მოუკლებელი აქუს ძალი ქმნისაჲ.

ხოლო თუ სამარადისოდ იქმნების, მოუკლებელ იყოს მის შორის ძალი ქმნისაჲ. ხოლო განსაზღვრებული თუ ქჷონდის, განსა-

6 თვთებისა E.—თვისსა ABCEF.—9 მცნობელ E.—13 და < AB.—14 უკე მწადი F.—24 ქონებული მისდა DEFH.—არსებისათა AB, არსებითი D.—26 უსაზღვრო codd., უსაზღვროჲ „ვამაღტეა“ გვ. 140. 25.—28—29 ხოლო—ქმნისაჲ < D (ex homoioteleuta).

* ახეთი სათუდაი CK ხელისწავსჳს.

ზიდსა შორის უსაზღვროსა ჟამისასა დასცხრეს: დაცხრომილი ხოლო ქმნითისა ძალისაგან დასცხრეს ქმნადი მებრ ქმნადობითა, და არაღარა ვინაჲ იყოს მარადის ქმნადი. არამედ წინამდებარე აღმოჩენისა მარადის ქმნადი იყო: სამარადისოდ უკუე ჰქონდის ძალი ქმნადობისაჲ.

თ ა ვ ი 86

სხვაოგისათჳს მიუწდომელისა *

ჟოველი ნამდვლ მყოფი უსაზღვრო არს, რამეთუ არცა სიმრავლით არცა დიდობით, არამედ მხოლოდ ძალითა.

10 რამეთუ ყოველი უსაზღვროჲ ანუ ზომობასა შორის არს, ანუ დიდობასა შორის, ანუ ძალსა შორის. ხოლო ნამდვლ მყოფი უსაზღვრო უკუე, ვითარცა | მქონებელი თჳს შორის დაუესებელსა ცხორებასა და მყოფობასა მოუკლებელსა და მოქმედებასა უცვალებელსა. რამეთუ არცა სიდიდეთა და განსაზიბთა მიერ უსაზღვრო (უდი- C 220
15 დო უკუე ნამდვლ მყოფი, რამეთუ თვთმდგომარე არს: ყოველი უკუე თვთმდგომარეობით მყოფი განუნაწილებელ არს და მარტიე), და არცა სიმრავლისა მიერ (რამეთუ ერთებრივ, ვითარცა უმახლობელს ერთისა დაწესებული, და ერთისა თანმიტომებული), არამედ ძალით უკუე უსაზღვროობაჲ მის შორის. ამისთჳს რომელ მებრ გათვთებით განუნაწილებელ და უსაზღვრო იგი; და რაჲზომ ჯერ არს უფროჲს ხოლო ერთ და უფროჲს ხოლო განუნაწილებელ, და ესე ზომვე უსაზღვრო. რამეთუ განნაწილებული ძალი უძლურ ვიდრემე არს და განნაწილებულ. ვინაჲვე ყოველითურთ განწვალებულნი ძალნი ყოველითურთ განსაზღვრებულ; ხოლო უკუნაჲსკენლნი და განშორებულნი ერთისგან განწვალებისა და განჭრისა მიერ განსაზღვრებულეე არიან, ხოლო | პირველნი განუნაწილებელობისათჳს და განუქრელობისა უსა- A 139ჲ
25 ზღვრო: რამეთუ განწვალებაჲ განჰყოფს და მოაკლებს ძალსა თითოეულისასა, ხოლო განუწვალებელობაჲ თან შემოზიდავს და თან შეჭრათჳს და მოუკლებელად და დაუესებელად დაიცავს მას. არამედ უსაზღვროობაჲ მებრ სიდიდითა და სიმრავლითა ყოველითურთ მოკლებებაჲ არს განუნაწილებელობისგან და გაერდომაჲ: რამეთუ უმახლობელს განუნაწილებელისა განსაზღვრებული, ხოლო შორს უსა-

2 ქმნადი H.—ქმნადობისა AB.—3 ვინაჲ ვინ D.—15 თვთმდგომარე არს ყოველი უკუე —*αὐτῶν* codd.—18 ძალით] ძლით E.—19 ამის[თჳს რომელ მებრ<] AB; B-*სა* უკუეჲ ჰუკუე*სა*.—მებრ თჳთ გათვთებით H.—23 ვინაჲვე ყოველითურ ABD.—27 მოაკლებს A.—ძალსა] ძალი AB.—31-32 უმახლობელობისა განუნაწილებელობისა AB.

* ასეთი ხართიჲს CK ხელისწიყვაჲს.

ზღვროვს ყოველივე ერთიანი მოკლებული. არ ვინაა მებრ ძალითა უსაზღვროვს ერთ და იგივე სიდიდესა და სიმრავლესა, ვინაა მებრ უსაზღვროვს ძალი უსაზღვროვობასა თანწარმოდგომილ არს, ხოლო სიმრავლითა უსაზღვროვს შორს არს განუწილებელისაგან. ხოლო
 5 თუ ნამდვლ მყოფი სიდიდითა ანუ სიმრავლითა არს უსაზღვრო, | არ C 221
 ვინაა ჰქონდის უსაზღვროვს ძალი; მაგრა უსაზღვრო არს ძალითა; არ ვინაა იყოს უსაზღვრო სიდიდითა და სიმრავლითა.

თ ა ვ ი 87

მყოფისათვის და სხუარობისა მისისა *

ყოველი საუკუნოვს მყოფი არს, მაგრა არა ყოველი მყოფი საუკუნოვს. რამეთუ ქმნადთა აქუს რაოდენმე ზიარებდა მყოფისა, ვითარ და რაოდენვე არს იგი არა მყოფ; ხოლო თუ არა არს ქმნადი არ
 15 ოდეს მყოფ, იყოს ოდენ ვითარ მყოფ. მაგრა საუკუნოვობა არა არს ქმნადისათვის, და უფროვს ხოლო რომელსა მებრ ეამითა ჰქონდის
 20 ყოველობა. არამედ უკუე ყოველი საუკუნოვს მარადის მყოფი არს; რამეთუ ეზიარების მყოფსა, ვინაა ცა მისცემს მზიარებელთა თვისთა მარადის მყოფობასა. რომლისათვისცა მყოფი უმრავლესთა მიერ იზიარების, ვიდრე საუკუნოვს. უზესთაეს უკუე და იმრავ მყოფი საუკუნესა, რამეთუ რომელთადაცა საუკუნოვს მიქმნულ არს, და მყოფიცა;
 20 ხოლო რომელთადა მყოფი, არა ყოველთადა და საუკუნოვსცა.

თ ა ვ ი 88

სამსახეობისათვის ნამდვლ მყოფისა **

ყოველი ნამდვლ მყოფი ანუ პირველ საუკუნოვსა არს, ანუ საუკუნესა შორის, ანუ იზიარებს და თან იქონებს საუკუნესა.
 25 არამედ პირველ საუკუნოვსა აღმოიჩინა. არამედ და საუკუნესა შორისიცა აღმოიჩინოს; რამეთუ საუკუნოვს სამარადისოდ მყოფსა ეზიარების, მზიარებელი საუკუნოვსა; ხოლო ყოველი საუკუნოვს ზიარებით მარადის მყოფსაცა ეზიარების და ითქუმის საუკუნოდ. ვინაა თანზიარებით ჰქონდინ მრჩობლნივე: მარადისობადაცა და მყოფი; ხოლო
 30 საუკუნოვს უკუე მარადის პირველ, ხოლო მყოფი მებრ ზიარებით; რამეთუ მყოფი ესე პირველ მყოფი არს.

10 არს] არა AB, არ DE.—11 ვითარ] ედ FH.—14 ეამითა AB.—18 იმრავ A, იმრავ BDF, იმრავ E.—18-19 საუკუნოვსა D.—20 არა] არს AB.—25-26 საუკუნესა შორისცა AB.—29 და< AB.

* ანუ- ხათუდა CK ხელ-სწავლებ.

** ხათუდა ნეტ მკადა უდგენილ „განმარტებ“ 58. თვის მხედრობა, სადაც ხწინა: სამად უკუე განმყოფს ანაქუსსა ღმრთისა ნამდვლ მყოფისასა (ან. განმარტება გვ. 142, რ).

თ ა ვ ი 89

განსაზღვრებულთა და განუსაზღვრებელთათჳს *

ჟოველი ნამდვლ მყოფი საზღვრისგან არს და უსაზღვრომსა.

რამეთუ უკუეთუ უსაზღვრო არს ძალითა, საუწყყო, ვითარმედ

5 უსაზღვრო არს და წარმოდგომილ უსაზღვრომსგან. ხოლო თუ უნა-
წილო არს და ერთებრივ, საზღვარსა თან ეზიარა. და თუ ერთსა
თან ეზიარა, შეისაზღვრა, არამედ უნაწილო და უსაზღვრო | არს ძალი- C 223
თა. ვინამცა საზღვრისა მიერ და უსაზღვრომსა ყოველი ნამდვლ მყოფი.

თ ა ვ ი 90

პირველისა საზღვრისა და პირველისა უსაზღვრობ-
ბისათჳს **

ჟოველთა საზღვრისა და უსაზღვრომსაგან წარმოდგომილთა,
უპირველეს არს თვთებიითა თჳსითა პირველი საზღვარი და პირველი
უსაზღვროობაჲ.

15 რამეთუ სხუათათჳს მყოფსა თვთ თჳს გამო მყოფნი უპირველეს
წარმოდგომილ არიან, ვითარ საზიარონი ყოველთა | და დასაბამებ- A141a
რივნი მიზეზნი და არა ვიეთთადმი, არამედ მარტივად ყოველთა;
ჯერ არს ვიდრე წარმოდგომადმდე მრჩობლთაგანისა, რაჲთა უპირა-
ტესად და მარტივად იყვნენ პირველი საზღვარი და პირველი უსაზ-
20 ლვროობაჲ. რამეთუ შორის შედგმულსა საზღვარი თანმიმდებელ
არს უსაზღვროობისა, და უსაზღვრომსა განსაზღვრებისა. ხოლო პირველ
და თჳს შორის თითოეული არა არს სხუა რაჲვე, არამედ იგი ვითარ
არს თვთებაჲ მისი. ვინამ უჯერო არს, რაჲთა საზღვრის გუარ იყოს პირ-
ველი უსაზღვროობაჲ, და არცა უსაზღვროობის გუარ პირველი საზღ-
25 ვარი. ვინამევე პირველ შედგმულისა იყვნენ პირველი საზღვარი და პირ-
ველი უსაზღვროობაჲ.

თ ა ვ ი 91

განსაზღვრებულისა და უსაზღვრომსა ძალისათჳს ***

ჟოველი ძალი ანუ განსაზღვრებული არს ანუ უსაზღვრომსა:
30 არამედ განსაზღვრებული ყოველი უსაზღვრომსა ძალისა მიერ წარ-

16 საზიარონი] საზღვარნი D.—18 რაჲთა] რთა A, რლთა B.—21 განსა-
ზღვრებასა F.—25 პირველი საზღვარი] ყლი საზღვ. F.—30 განსაზღვრებული H.

* ასეთი სიძიარა CK ხელისწიერები და სკპ. M.პ.: *περι ἀπελθου και πλεταου.*

** სიძიარა ჩვენ აკკუონის; ავ ჰედგანოლი თეთი იძოლეს დჟოლესის დ. იოსეს
განმარტაის ხელუკვლევ. იოსეს სწავს: თონი წარმოიყენნეს წყაროანი... პირველი საზ-
ღვარი...და კვალად პირველი უსაზღვროობაჲ (განმარტაი— გვ. 142, 30-31 და 143,2).

*** სიძიარა ჩვენ შეესა ჰედგანოლი თეთი იძ — ე ღ ე ს დჟოლესის ხელუკვლევ.

მოდგომილ არს, ხოლო უსაზღვროა ძალი პირველისა უსაზღვროობისაჲან.

ხოლო ოდესმე მყოფნი ძალნი არიან განსაზღვრებულ და სამარადისოსა უსაზღვროობასა დასცილდებიან; ხოლო მარადის მყოფთანი უსაზღვრო, რამეთუ არ ოდენ მოაკლდებიან მყოფობითა თვისითა.

თ ა ვ ი 92

შოველი სიმრავლე უსაზღვროთა ძალთაჲ ერთისადმი თანა აღკრულა, პირველისა უსაზღვროობისად, რომელ არა ვითარ თანზიარებულნი ძალი, და არცა შემძლეთა შორის წარმოდგომილ, არამედ მეტრ გათვთებულად, და არცა ძალ ვისსამე არს სხვსა თანზიარებელისა, არამედ მიზეზი არს ყოველთა მყოფთაჲ. დაღათუ თვთ იგი მყოფი პირველ თვთ მის ძალისა არს მოქენე და არა არს იგი თვთ-ძალ. რამეთუ აქუს მას და საზღვარიცა თვს შორის. ხოლო პირველი ძალი უსაზღვროობა არს, რამეთუ უსაზღვრონი ძალნი ზიარებითა უსაზღვროობისაჲთა არიან უსაზღვრო; ვინაჲ თვთუსაზღვროობაჲ პირველ ყოველთა ძალთაჲსა არს, რომლისა მიერ და მყოფიცა უსაზღვრო ძალ და ყოველი ეზიარების უსაზღვროობასა. და არცა უპირველეს ყოველთაჲსა უსაზღვროობაჲ (რამეთუ ყოველთა უპირველეს და საზომ კეთილობაჲ არს პირველი და ერთი) და არცა მყოფი არს პირველ (რამეთუ უსაზღვრო არს, მაგრა არა უსაზღვროობა). ვინაჲვე საშუალ პირველისა კეთილობისა და მყოფისა უსაზღვროობაჲ, რომელი არს მიზეზ ყოველთა უსაზღვროთა ძალთა და მიზეზ ყოველთა არსთა შორისისა უსაზღვროობისა.

თ ა ვ ი 93

შოველი უსაზღვროობაჲ მყოფთა-შორისი არცა თვსთა უზე- C 226 ნაესთა მიმართ არს უსაზღვრო, არცა თვთ თვს შორის.

რამეთუ ვითარ უსაზღვრო თითოეული, ესრეთ და შეუწერელცა არს. რამეთუ მათ-შორისნი ყოველნი მათ მიერცა განსაზღვრებულ არიან; და უპირველესთაგანცა მათთა. მხოლოდ ოდენ აკლს, რაჲთა უდარესთა მათთადმი იყენენ დაზესთაებულ მათ-შორისითა უსაზღვროობითა, რომელთადაცა ზესთ განფენილ არიან ძალბთა ესე ზომ; ვითარ მიუწოდომელნი მათგან. დაღათუ რაჲზომევე შემდგომნი მათდადმი აღიცისკრებდენ, მაგრა აქუს რაჲვე მათგან ზესთა განყენებულნი; დაღათუ შევიდენ ყოველნი მისდადმი, არამედ ჰქონდის

14 უსაზღვრობაჲ ABCDF.—17 ძალი A.—20 უსაზღვრო არს მაგრა არა <AB.—32 მიუწოდომელნი EH.—33 მათდადმი AB.

რადეე დაფარული მათგან, და მიუწდომელი; დაღათუ განჰტენს მათ შორის ძალთა, არამედ აქუს რადეე ერთებრივ აღუეღელი თვს შორის და თანშეთესული, განყენებული მათისა განტენისაგან. რამეთუ შემოსცავს თვსსა თვთებასა და განისაზღვრებს, და არა არს თვთ თვსდა უსაზღვრო; და უფროჲსღა თვსთა დახვსთაებულთადმი, რამეთუ აქუს თვს შორის ნაწილი მათ-შორისისა უსაზღვროობისაჲ; ხოლო უმეტეს უსაზღვრო ძალნი ყოვლებრიეთანი და უმახლობელეს დაწესებულ პირველისა უსაზღვროობისა. A143a

თ ა შ ი 94

10 განყოფილისათჳს სამარადისობასა და უსაზღვროობისა *

ჰოველი სამარადისობაჲ უსაზღვრო ვინაჲვე არს; ხოლო არა ყოველი უსაზღვროობაჲ სამარადისობა.

მრავალ უკუე უსაზღვროობაჲ არა მხოლოდ მარადისობისათჳს, ვითარ იგი რადეეობისა შორის იხილეების უსაზღვროობაჲ, ანუ ვითარ შედგმულსა შორის პილიკსა, ანუ ვითარ ნივთისა უსაზღვროობაჲ და სხუაჲ რადეე ესე ვითარი, ანუ ვითარ განუეღელობისათჳს უსაზღვრო იყოს ანუ განუსაზღვრებელობისათჳს არსებისა. არამედ ესე რომელ სამარადისობაჲ უსაზღვროობა არს, საუწყო: რამეთუ არ ოდეს მოკლებადი უსაზღვრო; რამეთუ ჰქონდის მას დაუ-
 20 ვსებელად გუამოენებაჲ თვისი. | ვინაჲვე უსაზღვროობაჲ უპირველეს არს სამარადისობასა: რამეთუ უმრავლესთა არს წარმომაყენებელ და უფრო ყოვლებრივი მიზეზი. იმრრე უკუე და უხვსთაეს საუკუნესა პირველი უსაზღვროობაჲ და თვთებაჲ უსაზღვროობისა პირველ საუკუნოჲსა. A 143b

25 თ ა შ ი 95

| ჰოველი ძალი ერთებრივ მყოფი გამრავლებულისასა უუსაზღვრეს არს. A144a

ხოლო თუ პირველი უსაზღვროობაჲ უმახლობელეს ერთისა, და ძალნიცა უთჳსესნი ერთისანი მისგან განშორებულთასა უმეტეს უსაზღვრო: რამეთუ გამრავლებულნი განაგდებენ თვსგნით ერთგუა-
 80

1 მიუწდომელი E.H.—3 თანშეთესული| თანშეკრული D.—4 შემოსცავს] შემოსავს E.—15 პილიკსა შორის ABDEFH.—26 გამრავლებულისასა] გამრავლებული თვისისა D.—26-27 უსაზღვრეს AB.

* სოთორი წგნ პერაჲ უღაღისი „განმარტეპის“ 94. თჳსი პისლეითი: ექ იამანე სწარს: აჲა უკუე განყოფის სამარადისობა და უსაზღვროობასა (იხ. „განმარტეპი“ გვ. 144, 19).

რობასა, ხოლო მდგომსა ერთებრივობასა ზედა აქუს დასაბამობითი მიზეზი მათდა მიმართ შემტკიცებულსა განუწვალებელობითა. რამეთუ განწვალებულთაჲცა შორის შეერთებულთა ძალთა დაუმრავალკეცდების მოქმედებაჲ, ხოლო განწვალებულთა დაუქინინდების.

თ ა ვ ი 96

განყოფინათჳს უსაზღვროჲსა ძალინა და სხეულისა *

ჴოელისა განსაზღვრებულისა სხეულისა იყოს თუ ძალი უსაზღვრო, უსხეულო არს. ხოლო თუ სხეულ იყოს, იყოს სხეული ესე C 229 უსაზღვრო, და იყოს განსაზღვრებულსა შორის უსაზღვრო. ხოლო A 144b
10 თუ განსაზღვრებულ, ვითარ სხეული. რამეთუ ყოველი სხეული განსაზღვრებულ არს, ხოლო ძალი, უსაზღვრო, არ იყოს, ვითარ სხეულ, ძალი. იყოს ვინაჲ განსაზღვრებულსა სხეულსა შორის ძალი უსაზღვრო.

თ ა ვ ი 97

შესვენათა და ჴუმედმებარეთათჳს *

ჴოველი თითოეულსა სირასა შორის დასაბამებრივი მიზეზი ყოველისა თჳს-ჴუეშესა სირასა თან მისცემს თჳსისა თვთებისგან: რამითუ ვითარი იყოს იგი პირველ, იყენენ იგი შემდგომობით.
რამეთუ ეძლეანვის თუ ყოველსა სირასა, და ყოველი ხუედრი-საებრ დაწესებულა მისდა მიმართ, საუწყო უჴუე, ვითარმედ ამათ
20 ყოველთა ერთი და პირველებრივი გუარი, ვითარ და მის-ჴუეშესა სირასა შორის დაწესებულთა, თან მისცემს მათ. ხოლო თუ თვნიერ მიზეზისა ჴჳონდის ყოველთა მსგავსებაჲ მისი, ანუ მის-გამომესა მიზეზისა მიერ ყოველთადმი მსგავსებაჲ. მაგრა თვნიერ მიზეზთაჲსა მსგავსებაჲ შეუძლებელ; ხოლო თუ უმიზეზო და ხუედრობით; არამედ რო-
30 მელსა წესსა შორის იყოს ურთიერთას აღლილ უჴი აჲ, და ნიადაგ იგიეიკობაჲ, არა ვინაჲ იყოს დახუედრებაჲ; მის მიერ ვინაჲ A 145a მიიღებენ ყოველნი სირასა-შორისნი გუამოენებანი მყოფობითსა თვთობასა.

ხოლო თუ მის გამო, საჩინო, ვითარმედ უდარესობით და შე-
40 საბამად შემდგომთადმი შთასაველთაჲსა. რამეთუ მსგავსებაჲ წინა-

8 იყოს, იყოს| იყოს F.—9 განსაზღვრებულისა AB, განსაზღვრებულსა H.—19 დაწესებულა| წესებულა AB.—28 თვთჳსა F.—29-30 და შესაბამად| დასაბამად D.

* ხოლოჲ ჩვენ შეიკის ჴოგენილი განსაზღვრების ვნ. თაჲს ჴხედეთ. ჴოცე ათანე სწერს: აჴა განჴყოფს უსაზღვროსა ძალსა და სხეულსა (ახ. განსაზღვრაჲ, გვ. 145, 20).
** ახლო ხოლოჲს CK ჴელსაწყენაჲ.

მეძლუსაცა შორის და შემდგომთა არს თვთებაჲ—და რომელიმე ეძლუანვის და ეპირველების, ხოლო რომელთადამე შემდგომისასა გუამოვნებაჲ მხუდარ არს. არამედ ყოველი განმრავლებაჲ | სირაჲსაჲ უმს- C 230
გავსოობისა მიერ არს.

3 საცხადო იყავნ, ვითარმედ ერთისგან სიმრავლისადმი იგივეობაჲ მსგავსებითი, ხოლო სიმრავლისაგან არ წინა-უკუმო, რამეთუ შემდგომად მეორედად აქუს სიმრავლესა თვთებაჲ ერთებრივისა პირველისაჲ და სირასა შორის ზესთ მდებარისა.

თ ა ვ ი 98

10 შოველი მიზეზი განშორებული ყოველგან არს ერთბამად და არ სადა.

რამეთუ თანმიცემითა თვისისა ძალისაჲთა არს ყოველგან; რამეთუ ესე არს სისრულე მიზეზისაჲ, რაჲთა რომელთაჲ კჳონდის სიმარჯუე ზიარებისადმი მისისა, რაჲთა ყოველთა ზედა მიჰქენდეს ნაბრ-
15 წყინთა თვსთა მოქმედებათასა და უერთებრივეს იყოს შემდგომთა ყოველთასა, და უზიარებელ ადგილის-შორისსა არსებასა და ზესთ განკარგულითა სიწმიდითა არა იყოს სადავე შეცუულ. ხოლო თუ განშორებულ არს თვსთა წარმონაარსთაგან, და ზესთ დამყარებულ თვთებასა შორის თვსსა, და არა პირველსა შორის თვსთა უდარეს-
20 თასა. ხოლო თუ მხოლოდ ყოველგან იყოს, მიზეზ ყოფად ყოველთა C 231
არა დასცილდეს, და იყოს უპირველეს ყოველთა მზიარებელთა თვსთა. და თუ მარტოდ ოდენ ყოველგან იყოს, მიზეზ ყოფად ყოველგან არა დაიყენოს, და იყოს ყოველთა მზიარებელთა შორის. არამედ ყოველთაგან კიდე და ვითარ ზესთა აღვლილი არ იყოს,
26 ხოლო არსადაობაჲ თვნიერ ყოველგანობისა პირველ ყოველთაჲსა უკუე არა დაიყენოს, მაგრა არა რომლისად იყოს თვსთა შემდგომთა და მეზიარეთა. და არცა ყოველთა შორის ვითარ აქუს ბუნებით მიზეზთა მიზეზთანთა შორის თვს გამო უშურველთა თანმიცემათათვს. რაჲთა უკუე და მიზეზცა იყოს ყოველთა შორის მისთა მზიარებელ-
30 თა, და კუალად | იყოსცა თვს შორის განყენებულ იყოს ყოველთა A1462
უპირველეს მის გამო აღვსებულთაჲსა, ვინაჲ იყოს ერთბამად ყოველგანცა და არ სადა.

2 რომელთადმე D.—7 მეორედად] მეორე დედად B.—8 ზესთა E.—10 ყოველგან] ყ'ლთგ'ნ AB.—11 არ სადა] არსად D.—12 თვსითა AB.—13 ესე არს სისრულე] ვისრულე A, ვისრ'ლე B; ამზე მათითიჲსი ამაზე მწკაღლას: ესე არს AB.—17 თუ] თუთ H.—20 ყოველთა<H.—22 ყოველგან] ყ'ლთგ AB (B-ს უკუე თ აუზგუჲ).—26 რომლისად] რაჲსად E.—27 მეზიარეთა] მიზეზი არეთა D.—28 უპირველთა DEH, უშორიელთა F.—თანმიცემისათვს AB.—30 იყოსცა F.

და თუ ნაწილითა ყოველგან და ნაწილითა არ სადა; იყოს უკუე
 თვთებასა შორის თვისსა განკრილ და კიდის კიდე, ვინაჲთგან რომ-
 ლითამე ყოველგან და ყოველთა შორის, ხოლო რომლითამე არ სადა
 და პირველ ყოველთა. არამედ იყოს ყოველი ყოველგან და არ სადა
 5 იგივეობითა თვისითა და რამეთუ ზიარებად მისდა შემძლებელი ყო-
 ველსა მიემთხუევის. და ყოველსა ჰპოებს თვის შორის წარმოდგომი-
 ლად, ხოლო იგი ყოველითურთ ზესთ განყენებულ არს; რამეთუ მზიარ-
 ებელი ვერ დაიწესებს მას თვის შორის, არამედ მის-გამოსა ნაბრ-
 წყინსა ეზიარა, რაოდენ იყოს შემძლე დატევნად. და ესრეთ არცა
 10 მიმცემელი თვთებისა თვისსაჲ შეიწრდეს მრავალთა თანზიარებასა,
 რამეთუ განშორებულ არს; და არცა თანზიარებელნი იზიარებენ
 მას ნაკლულევეანებით, რამეთუ ყოველგან წარმოდგომილ არს თან-
 მიმცემელი.

თ ა ვ ი 99

პირველნი მიზნენი არსთა და სირათანი *

პოველი უზიარებელი, ვითარ და იგი არს უზიარებელ, იგი
 სხვსა მიერ მიზნისა არა არს წარმოდგომილ. რამეთუ იგი არს მი-
 ზეზ და დასაბამ ყოველთა მისთა მზიარებელთა; და ესთა დასაბამი
 ყოველი თითოეულსა სირასა შორის იყოს წარმოუშობელ.
 20 ხოლო თუ არს უზიარებელი, თვისსა სირასა შორის მხუდარ
 არს პირველობაჲ, და არ იწარმოებს სხვსგან. არ ვინაჲ იყოს პირ-
 ველ გუაროვნებაჲ ამისი, რომლითა ითქუმის უზიარებელად, თუ სხვსა
 მიერ შეიწყნარებდეს. ხოლო თუ სხუაჲ არს შემდგომთაგან და მათ-
 გან იწარმოებოდის, არ უკუე იყოს პირველი და უზიარებელი, არა-
 25 მედ ზიარებელი. რამეთუ ვიეთგანცა წარმომართებულ, მათდაცა
 ზიარებულ. ხოლო რომელი არს მზიარებელ, არა არს იგი პირველ;
 არამედ რომელი უზიარებელ, იყოს და პირველცა; არ ვინაჲ ვითარ
 უზიარებელი, იყოს და მიზნისგანცა. რამეთუ მიზნის-გამოობაჲ არს
 ზიარება და არ უზიარებლობა. ხოლო უზიარებელი | მზიარებელთა A147a
 30 მიზეზ და არ ვინაჲ ეზიაროს უპირველეს თვისსა.

4 არამედ იყოს არამედ ABCDE.—8 მას] მის AB.—10 შევიწრდეს
 ABDEH.—18 მისთა მზიარებელთა] მრ_მიზნისა AB.—22 უზიარებელად] უზიარე-
 ბლობაჲ AB.—25 წარმომართებულნი.

* ხათური წჳინ ჰეკაჲ ჰელეანალ „განმარტებან“ ვე. თაჲან ჰეკეგიო, სედე სჳანაჲ:
 ესთა იტყვის ხედვაჲ ესე, რამეთუ უზიარებელად პირველნი მიზნენი არსთა და სი-
 რათანი საუწყო გჳვენა (ჩ. „განმარტებან“ კვ. 147, 3-4).

თ ა შ ი 100

შოველი სირაჲ ყოველთაჲ ერთისადმი უზიარებელისა დასაბამისა აღცისკრდების. რამეთუ ყოველნი არ ვისდა მზიარებელნი ერთისად დამოკიდებულ არიან ყოველთა დასაბამისად.

5 ხოლო თუ თითოეულსა სირასა იგივე და ერთი ევნო, რამეთუ არს თითოეულისა სირაჲსა პირველი და მთავარი მათ შორის მიზეზი იგივეობისაჲ. რამეთუ ვითარ მყოფნი ყოველნი ერთის გამო, ესრეთვე და ყოველნი სირანი ერთისა გამო.

ხოლო კუალად უზიარებელნი მხოლონი ერთისადმი აღიყვანენ-
10 ბიან, ამისთვის რომელ ყოველნი ერთსა ერაბამებიან. ხოლო თუ მათცა ერთი და იგივე ჰვნებია, ბაძჲა და რაბამობაჲ მის ერთისაჲ, ვინაჲ მისდა მიმართ ყოველნი აღიყვანებიან. ხოლო თუ ერთისა გამო ყოველნი მხოლონი სირათანი, არ ვინაჲ იყვნენ დასაბამ, არამედ ვითარ მის პირველისა დასაბამის-გამონი. ხოლო თითოეული უზიარებელი
15 დასაბამ თითოეულისა. ვიეთდამე სირათა იყვნენ დასაბამ დამოკიდებულნი ყოველთა მიზეზისა დასაბამისანი. რამეთუ ყოველთა დასაბამი არს რომლისადმი ყოველი აღკრულ არს; არამედ თანაღკრულ ყოველი მის ზესთაობით უპირატესისადმი, ხოლო სხუათადმი არა ყოველნი, არამედ ვინანი, ამისთვის რომელ ზესთ მდებარეობით პირველი
20 იგი არს, ხოლო სხუანი რომლისამე მიზეზისა მიმართ არიან პირველნი, ხოლო მარტივად არა ყოველნი.

თ ა შ ი 101

განყოფინათჳს პირველისა მყოფისა და პირველისა გონებისა *

25 |ყოველთა მზიარებელთა გონებისათა ეპირველების და ეძღუნ- ვის უზიარებელი გონებაჲ; და ყოველთა ცხოველობისათა ცხოველობაჲ; და ყოველთა მყოფობისათა მყოფი. ხოლო ამათ შორის მყოფი პირველ ცხოველობისა, ხოლო ცხოველობაჲ პირველ-გონებისა. ამისთვის რომელ თითოეულსა შორის წესსა მყოფთასა პირველ
30 მზიარებელთაჲსა არიან უზიარებელნი, ვინაჲცა ჯერ არს, რაჲთა პირველ გონიერთაჲსა იყვნენ გონებანი, და პირველ ცხოველთაჲსა

3 აღიცისკრებს—5 ერთ D.—13—15 არამედ—დასაბამ<D (ex homoioteleuta). —17 აღკრული აღმკულ AB.—თანაღკრული თანაღმკულ AB.—19 პირველ D.—26-27 ცხოველობაჲ<AB.—31 და<AB.

* ხოლონი წჳს შეკის შედგენილ „განმარტების“ 101. თავის მსიქლეთ, ხელც სწერას: ესე ხედვანი განგყოფენ ცხადად პირველსა მყოფსა და პირველსა გონებასა (ას. „განმარტის“, გვ. 148.1-2).

ცხოველობაჲ, და პირველ მყოფთაჲსა მყოფი. ამისთვის რომელ უპირატეს არს მიზეზი უმრავლესთაჲ, ვიდრე მიზეზთა უმცროსთაჲსა, ხოლო მათ შორის მყოფი უკუე არს უპირველეს; რამეთუ ყოველთადა წარმოდგომილ არს, ვიეთდაცა ცხობრებაჲ და გონებაჲ (რამეთუ ცხოველობს ყოველი და ეზიარების გონებასა), არამედ არა წინაუქუმო (რამეთუ არა თუ მყოფნი ყოველნი ცხოველ არიან და გაიგონებენ).

და კუალად მეორედ ცხოველობაჲ; რამეთუ ყოველი, რომელიცა გონებისადა ზიარებულ არს, და ცხოველობისადაცა ზიარებულ არს, მაგრა არა წინა-უქუმო: რამეთუ მრავალნი არიან ცხოველ, არამედ უწყებისგან არიან დაკლებულ.

ხოლო მესამედ გონებაჲ; რამეთუ ყოველი მცნობელი და მეუწყე რაჲზომეე და ცხოველცა არს და არსცა. ვინაჲთგან უმრავლესთა მიზეზი არს მყოფი, ხოლო უმცროსთა ცხოველობაჲ, და კუალად უმცროსთარე გონებაჲ, უპირველეს ვინაჲეე მყოფი, მერმე ცხოველობაჲ, და მერმე გონებაჲ. C 235

თ ა ვ ი 102

წყაროთა და დასაბამთათჳს პირველყოფთა*

| ყოველნი რაოდენეე მყოფნი საზღერისა და უსაზღეროობისგან არიან პირველ მყოფისა მიერ. ყოველნი უკუე ცხოველნი თჳს შორის მიმდრეკ არიან პირველისა მიერ ცხოველობისა. ყოველნი უკუე აღმე-
20 უწყენი და მცნობელნი ეზიარებიან ცნობასა და უწყებასა პირველისა მიერ გონებისა.

ხოლო თითოეულსა შორის სირასა პირველი და უზიარებელი თჳსისა თვთებისგან ყოველთა თჳს-ქუეშეთა და თჳსისა სირაჲსგანთა თან მისცემს.

საუწყო, ვითარმედ უპირატესმანცა მყოფმან თან მისცეს ყოველთა ერთბამად საზღერისა და უსაზღეროობისგან, რამეთუ ამათგან პირველ იგი არს შედგებულ; და ცხოველობამანცა თჳს-შორისა მიდრეკისგან
30 (რამეთუ ცხოველობაჲ არს პირველი მიზეზი გზაენითი და მიდრეკაჲ, და მხოლოობით გებისა მყოფთა გუამოვნებისაჲ); და გონებაჲ ცნობისაჲ (რამეთუ ყოველისა ცნობისა კიდოვნებაჲ გონებასა შორის არს, და გონებაჲ არს პირველ მცნობ და მეუწყე).

2 მიზეზთა] მიზეზსა D.—9 ცხოველობისადა F.—27 მისცემს AB.

* სათაური წესს პერაჲს ჰადან-ლა ნგანარტასჲ 102. თაჲს მიხედვით, ზღაც სწავა: ამათ სამთა წყაროთა და დასაბამთა დასხმას პირველ მყოფთასა (-ს. ნგანარტასჲ აკ. 149, 1-2).

თ ა ზ ი 103

შოველი ყოველსა შორის, ხოლო საკუთრებით თითოეულსა შორის: რამეთუ და მყოფსაცა შორის და ცხოველობაჲცა და გონებაჲცა; და გონებასაცა შორის მყოფობაჲცა და ცხოველობაჲცა; და ცხოველობასაცა შორის მყოფობაჲცა და ცხოველობაჲცა; არამედ რომელსამე შორის გონიერად, ხოლო რომელსამე შორის ცხოველობით, ხოლო რომელსამე შორის მყოფობით არიან ყოველნივე.

რამეთუ ვინაჲთგან თითოეული ამათი ანუ მიზეზოვნობით არს, ანუ მყოფობით, ანუ თანმეზიარეობით: არამედ პირველსა შორის სხუანი მეტრ მიზეზობით არიან; ხოლო საშუალსა შორის პირველისადმი თანზიარებით, ხოლო შემდგომი მიზეზებით; ხოლო მესამესა შორის უპირატეს მისსა თანზიარებით. ვინაჲვე მყოფსა შორის ცხოველობაჲცა პირველ იქონების და გონებაჲ (მაგრა მიზეზოვნებით), არამედ თითოეული ამათი მყოფობით დაისახვის და იცნობების თვთებასა შორის თვისსა და არა მიზეზოვნებით (რამეთუ სხუაჲ არს მიზეზი), და კუალად არცა თანზიარებით (რამეთუ სხუაგნით აქუს იგი რომელ მიიღო), რამეთუ მყოფსა შორის არს ცხოველობაჲცა და გონებაჲ, ცხოველობაჲ არსებითი და გონებაჲ არსებითი. ხოლო ცხოველობასა შორის ზიარებით უკუე მყოფობაჲ, ხოლო მიზეზობით გონებაჲ, არამედ ცხოველებრივ ორივე. რამეთუ თითოეულისა თვთებასა შორის მყოფობაჲ თითოეულისაჲ. და გონებასაცა შორის მყოფობაჲცა და არსებაჲცა, მაგრა თანზიარებით, და ორივე გონებრივ (რამეთუ მყოფობაჲ გონებისათვის საგონო და საუწყო, ხოლო ცხოველობაჲ ცნობა და საუწყო).

თ ა ზ ი 104

ს ა შ უ ნ რ ო მ ს ა და უ კ უ ღ ა ვ ი ს ა თ ვ ს *

შოველსა საუკუნოასა პირველ მზიარებელსა არსებაჲცა და მოქმედებაჲ საუკუნოა აქუს.

ხოლო თუ პირველ ეზიარების სამარადისობასა საუკუნოასსა, და არა თუ რომელიმე მისი ეზიაროს, ხოლო რომელიმე არა, არამედ

2—5 ხოლო—შორის <AB (ex homoioteleuto).—6 გონიერად—შორის <F (ex homoioteleuto).—7 რომელთამე AB.—8—9 ანუ მიზეზოვნობით (იკატეტიან) არს, ანუ მყოფობით (იკატეპარქსინ), ანუ თანმეზიარეობით (იკატამეთექსინ) C; ანუ მიზეზოვნობით არს იკატეტიან, ანუ იკატეპარქსინ მყოფობით, ანუ იკატამეთექსინ თანმეზიარეობით EH; ანუ მიზეზოვნებით, ესე იგი იკატეტიან, არს, ანუ მყოფობით, ესე იგი იკატეპარქსინ, ანუ თანმეზიარეობით, ესე იგი იკატამეთექსინ F [კჳკჳლჳ გჳმოოჳქჳჳ ჳჳკჳკჳ: ოჳ ჳჳჳ' აიტჳჳ, ოჳ ჳჳჳ' შჳარღჳჳ, ოჳ ჳჳჳ' მჳჳჳჳ].—9 თანმეზიარეობით/მეზიარეობით AB.—სხუანი] სახენი E.—11 უპირატეს] უპატროსნეს codd.

* ანგო სთოჳრაი CK ზღჳსინჳკჳჳჳ.

ყოველითურთ ეზიაროს. ხოლო თუ მოქმედებითა ეზიარებოდის და არსებითა არა (მაგრა ესე შეუძლებელ: იქმნას ვიდრემე მოქმედება უმჯობეს არსებისა); ანუ თუ არსებით ეზიარებოდის და მოქმედებით არა, და იყოს მზიარებელ საუკუნოვანსა ესევე, და ჯამსაცა შორის ⁵ ეზიაროს პირველ; ხოლო ჯამმან არსებაცა ვითიმე განზომოს პირველ, არამედ საუკუნემან არა რომელთა; რამეთუ ყოვლისა ჯამისა უმჯობესი, პირველ საუკუნოვანსა მზიარებელი, არ შეიპყრას არსებით საუკუნოვანს ქუეშისა მიერ. ყოველსა ვიდრემე საუკუნოვანსა პირველ C 239 მზიარებელსა არსებაცა და მოქმედება საუკუნოვანსა აქუს.

თ ა ვ ი 105

თანაზედარებისათჳს უკუდავეებისა და სამარადისო-ობისა *

ყოველი უკუდავი სამარადისო არს, და არა ყოველი სამარადისო უკუდავ.

¹⁰ უკუეთუ უკუდავება არს მარადის ზიარება ცხორებისა, ხოლო მარადის მზიარებელსა ცხორებისასა და მყოფობა ცა აქუს, და მარადის ცხოველი მარადის არს. ვინაჲ ყოველი უკუდავი სამარადისო, რამეთუ უკუდავ უკუე არს არ შემწყნარებელი სიკუდილსა და მარადის ცხოველი. ხოლო სამარადისო არ თავს მღები არ ყოფისა, ²⁰ არამედ მარადის მყოფი.

ხოლო თუ მრავალნი არიან მყოფნი უმჯობეს და უდარეს ცხოველობისა და არ შემწყნარებელ სიკუდილსა, არამედ მარადის მყოფ. არა უკუე ყოველი სამარადისო უკუდავ არს. არამედ ესე რომელ მრავალნი მარადის მყოფნი არ უკუდავ, საუწყო: რამეთუ არიან ვინანნიმე მყოფთანი უნაწილო ცხოველობისგან, ხოლო მარადის მყოფ და უზრწნელ. რამეთუ ვითარ აქუს მყოფსა ცხოველობისადმი, ეგრეთვე მარადისობასა უკუდავებისადმი. ხოლო თუ განუვლთოლველი ცხოვრება უკუდავება არს, და განუვლთოლველადცა მყოფი სამარადისობა. არამედ მყოფი ცხოველობისა გარეშემც'ველ არს და A 151b
C 240 ²⁰ უზესთავს. და უკუდავებასა ცა ვინაჲ ვინაჲვე მარადისობა.

2 იქმნეს C.—მოქმედობა A.—18 სიკუდილისა F.

* ხაოუკი ჩვენ შეკითხვას უპასუხებს "გაგანა" 106. ითვს მ. სედეო, ხაოუ ხედაი: აქა თანა შეუდარებს უკუდავებასა და სამარადისობასა (ან "გაგანა" 66-151, 5-6).

თ ა შ ი 106

ყოვლითურთ ყოველსა საუკუნოას-შორისსა, არსებითცა და მოქმედებითა, და კუალად ყოვლითურთ ეამის-შორისსა საშუალ არს რომლითამე საუკუნოა, ხოლო რომლითამე ეამისა მიერ განზომილი.

8 რამეთუ რომელსა ჰქონდის არსებაჲ ეამსა ქუეშე შეცეულად, ყოვლითურთ არს ეამსა შორის. და უფროას ხოლო მხუდარ მისდა ეამის-შორისი მოქმედებაჲ. რამეთუ ყოვლითურთ ეამის-შორისი და ყოვლითურთ საუკუნოა უმსგავსო ურთიერთას. არამედ გზაენანი ყოველნი არსებითნი მსგავსებისა მიერ. არს უკუე რაჲვე საშუალ ამათსა, 10 რაჲთა იყოს არსებით საუკუნითი, ხოლო მოქმედებით ეამის-შორისი საშუაქლი, ანუ თუ წინა-უკუმო. არამედ ესე შეუძლებელ: რამეთუ A1522 იყოს ვინაჲ მოქმედებაჲ უმჯობეს არსებისა. ჯერ არს უკუე, რაჲთა მოქმედებაჲ იყოს საშუალ.

თ ა შ ი 107

15 შოველი ვიდრემე რომლითამე საუკუნოა, ხოლო რომლითამე ეამის-შორისი ერთბამად მყოფიცა არს და ქმნაჲცა.

რამეთუ ყოველი საუკუნითი მყოფიცა არს და ეამისა მიერ განზომილი ქმნაჲ. ხოლო რომელი ეამსაცა ეზიარებოდის და საუკუნესაცა, მაგრა არა მითვე და ერთითა, იყოს იგი მყოფცა და ქმნაცა, 20 არამედ ორივე არა ერთითა.

ვინაჲ ამის მიერ საცნაურ, რამეთუ რომელსა ქმნაჲ და არსებაჲ ეამის-შორისი ჰქონდის, აღკრულ არს მისდა, რომელი რაჲთავე მყოფ იყოს და საუკუნესა შორის, ხოლო რომლითამე ქმნასა. და ეამსა ეზიარებოდის, და ერთბამად იყოს მზიარებელ, საუკუნოასაცა და ეამისა. და კუალად ესე ყოვლითურთ საუკუნოას-შორისსა ეზიარებოდის. ხოლო ყოვლითურთ საუკუნოას-შორისი პირველ საუკუნეთა მყოფსა ეზიარებოდის.

2 საუკუნეს შორისსა AB, სკნასსა შორისსა D, საუკუნის შორისსა F.—4 საუკუნეჲ F.—5 შეცულად AB.—6 ეამის შორის A.—მუხუდარ H.—10 საუკუნითი] საუკუნოა D.—11 საშუალ E.—12 ვინაჲვე H.—არსებისა. ჯერ არს<AB.—17-18 განზომილ იქმნა ABD.—21 ამის მიერ] ამისთვის F.—22 ჰქონდეს F.—25 და<AB.—25—26 ესე ყოვლითურთ—ხოლო<B (ex homoioteleuto).

თ ა ვ ი 108

სამსთა ზიარებინათჳს და შესვენათა და ჟუმადეგარითა *

ჟოველსა თითოეულსა წესსა შორის ნაწილებითსა ორ სახედ
 ძალ უც ზიარებაჲ ზესთ მდებარეობით მახლობელისა თვისისა და
 16 აღმამკობელისა მხოლოასადმი: ანუ თვისისა ყოვლობისა მიერ, ანუ
 მის-შორისისა ნაწილებითისა | და თანდადასებულისა მიერ რაბამობი- C 243
 საებრ ყოველსა შორის სირასა.

ხოლო თუ მსგავსებისა მიერ წარმოუდგების ყოველთა უკუნ-
 ქცევაჲ, ზესთ მდებარისა წესისადმი საყოველთაოასა, ხოლო უღარესი
 10 და ნაწილებითი უმსგავსო მისლამი, ვითარ ყოვლობისადმი ნაწილნი
 და ვითარ სხვსა და სხვსა წესისაჲ, ხოლო ყოველი მისვე და ერთი-
 სა სირაჲსა არს, და მსგავს ურთიერთას ზიარებითა თვთებათაჲთა, და
 მახლობელობითა თვისისა ზესთ მდებარისაჲთა გუამოენებათა რაბამო-
 ბისათჳს, საუწყო უკუე, ვითარმედ მათთა საშუალთა მიერ აქუს სიმარ-
 18 ჯუე უკუნქცევისაჲ თვისისა ზესთ მდებარისადმი, ვითარ მსგავსთა მიერ
 უმსგავსოასადმი. რამეთუ ვითარ ნაწილებითი ნაწილებისადმი მსგავს,
 ხოლო ვითარ მისვე და ერთისა სირაჲსათჳს; ხოლო ზესთ მდებარი-
 სადმი საყოველთაოასა | მრჩობლ უმსგავსო. A153b

თ ა ვ ი 109

ჟოველი ნაწილებითი გონებაჲ ეზიარების ზესთ გონებითსა და
 პირველსა მხოლოსა ყოვლობითისა მიერ გონებისა და თანდაწესე-
 ბულისა თვისისა ნაწილებითისა ერთისა. და ყოველი ნაწილებითი სუ-
 ლი ეზიარების ყოვლობითსა გონება|სა ყოვლობითისა სულისა მიერ C 244
 და ნაწილებითისა გონებისა. და ყოველი სხეულთა ნაწილებითი ბუ-
 25 ნებაჲ ყოვლობითისა მიერ ბუნებისა და ნაწილებითისა სულისა ეზიარ-
 რების ყოვლობითსა სულსა.

რამეთუ ყოველი ნაწილებითი ეზიარების ზესთ მდებარეობითისა
 წესისა მხოლოსა ანუ თვისისა ყოვლობისა მიერ, ანუ მის-შორისისა
 ნაწილებითისა მიერ და თანმეწესისა. A154a

თ ა ვ ი 110

ჟოველთა თითოეულსა სირასა შორის დაწესებულთა პირველ-
 ნი და თვისისა მხოლოასადა შეერთებულნი შემძლებელ არიან ზიარე-

6 და<AB.—თანდასებულისა ABF.—10 მისლადმი AB.—18 მრჩობლ<AB.
 —20 ზესთ| ზეს ACDEH.—22 ყოველი<AB.—24—25 და ყოველი—ბუნებისა<D.
 —31 თითოეულთა codd.
 * ასეთი სიტყვაჲ CK ხელისწიყაჲ.

ბად ზესთ მდებარესა მათდა სირასა შორის მახლობელად დამყარებულთა რაბამობისა მიერ, ხოლო უსრულთა და უკუნაახსენელთა თვისისა დასაბამისგან არა აქუს სიმარჯუე ვითარ|პირველთა ზიარებად მხოლოდსადმი. ამისთვს რომელ არიან იგინი თანტომ|ბუნებისა მის და ხუედრებულ სხვსა წესისა, უმჯობესისა და ღმრთეებრისა, ხოლო განზიდულთა და უშორიელესთა მის სირაჲსათა მეორე აქუს წესი და მსახურებრივი, და არა პირველ მოქმედებითი და მთავრებრივი სირასა მას შორის დაუმკვდრებია მოქცევთა წარვლისათვს. ვინაჲ საჭიროდ თანბუნებითნი ეზიარებიან თვსთა დაზესთაებულთა წესთა, ხოლო განსაზიდსა შორის მოქცევთასა მდგომნი შეუხებ არიან მათგან. რამეთუ არა ყოველნი მისვე და ერთისა წესისანი არიან, დაღათუ მისვე აღმკულისანი იყვნენ. და არცა ერთ საზღვარი მათი, არამედ ვითარ ერთისგან ერთისა მიმართ ყოველთა იწარმოეს თვისისა მხოლოდსა მიერ. ვინაჲცა არცა ერთი და იგივე ხუდა მათ ძალი, არამედ რომელნიმე შეუძლებენ მიღებად ზესთ მდებარედ მათდა მახლობელად მდებარეობასა, ხოლო რომელნიმე უმსგავსო კმნილ დასაბამთაგან მოქცევთა მიერ და გზავნათა მრავალთა და დაკლებულ ესე ვითართა ძალთაგან.

თ ა ვ ი 111

საღმრთოთა საცნაურთათვს, და ლიტონთა საცნაურთა სულთა, და ლიტონთა სულთა, და სიტყვირთა სხეულთა, და უსიტყუთა სხეულთა*.

შოვლისა გონიერისა სირაჲსა რომელნიმე არიან ღმრთეებრნი გონებანი, შემწყწნარებელნი ღმერთთა ზიარებასა, ხოლო რომელნიმე მხოლოდ გონებანი. და ეს სახედ სულსაცა ზედა: რამეთუ რომელნიმე არიან გონიერნი სულნი, აღკრულნი თვსთა გონებათადა, ხოლო რომელნიმე სულნი მხოლოდ. და მსგავსადვე სხეულებრივისა ბუნებისაჲცა: რამეთუ რომელთამე აქუს სული წარმოდგომილად ზენაჲთ, ხოლო რომელნიმე არიან ბუნებანი მხოლოდ და სულთა წარმოდგომისა უნაწილონი. რამეთუ თითოეულისა სირაჲსა არა ყოველსა ტომსა აქუს სიმარჯუე აღკრვადი ზესთ მდებარისა მათისა, არამედ უსრულესთა ოდენ მათ შორის და კმათა თანმიბუნებებად ზესთ მდებარისა მათისა. რამეთუ არცა ყოველი გონებაჲ ეხების ღმერთსა, არამედ უმწუერვალესი და უერთებრივესი გონებათაჲ (რამეთუ ესე

8 მოქცევითა E.—12 არცა<C.—16 ხოლო<AB.—17 გზავნათა) მიზეზოვანთა მათ AB.—24 და<AB.—27 წარმოდგომილი H.—29 თითოეულსა D.—30 არამედ რ' AB.—30—32 არამედ—მათისა<D (ex homoioteleuto), ხოლო სიტყვა [თანმი]ბუნებებად ზესთმდებარისა მათისა (სტ. 31-32) გადგინაჲ ეხების ღმერთსა-ს ჯეგგ (სტ. 32).

* იხილეთ სიტყვათა CK ხელნაწილები.

უთვსეს ღმრთებრივთა ერთთადმი); და არცა ყოველნი სულნი ეზიარებთან თანზიარებითსა გონებასა, არამედ უგონიერესნი ოდენ; და არცა ყოველნი სხეულებრიენი ბუნებანი აღმოივსებენ წარმოდგომასა და ზიარებასა სულისასა, არამედ უსრულესნი და რომელთა შორის სიტყუაჲ დაგუარებულ არს. ვინაჲ ყოველთა ზედა ესე საზღვარი აღმოჩენისაჲ.

თ ა ზ ი 112

შოვლისა წესისა უპირველესთა თვსთა უპირატესთა სახე (მორფი) აქუს.

10 რამეთუ თითოეული მწუერეალობითთა ტომთაჲ მსგავსებისა მიერ შეეხების ზესთ მდებარეთა თვსთა და შედგმულებისათვს და განუქრელობისა ყოველთა მოქცევთაჲსა: ვითარნი იგი იყვნენ პირველნი, ესე ვითარი ხუდა ამათ და სახეცა თანტომი ბუნებისა მათისაჲ. და იჩუნებიან მსგავს მათდა თვთებითა გუამოვნებათაჲთა, ვითარ პირველნი მათნი.

თ ა ზ ი 113

საღმრთოთა რიცხუთათვს, და ზიარებითთა ღმერთთა, როჲმელ არიან საყოველთაონი*.

შოველი ღმრთებრივი რიცხვ ერთებრივი არს.

20 ხოლო თუ ღმრთებრივსა რიცხუსა აქუს მიზეზი უპირატესად და საკუთრებით ერთი, ვითარ გონიერსა რიცხუსა გონებაჲ, და სულიერსა სული, და ყოველგან არს შესაბამი სიმრავლე თვსისა მიზეზისა მიმართ, საუწყყო, ვითარმედ ღმრთებრივი რიცხვ ერთებრივი არს, ვინაჲთგან და ღმერთიცა ერთ. არამედ ესე, რომელ კეთილობაჲ და ერთი—იგივეობა; და ღმერთი და კეთილი—იგივეობა (რამეთუ რომლისა არა რაჲ არს უპირველეს და იმრრ და რომლისადმი ყოველი მოწლედ წადნოჲს, ესე ნამდვლ ღმერთ; და რომლის გამო ყოველნი და რომლისადმი ყოველნი, ესე უკუე კეთილობა). ვინაჲ, თუ არს სიმრავლე ღმრთებრივი, იყოს ერთებრივ სიმრავლე იგი. არამედ ესე რომელ არს, საუწყყო, რამეთუ ვინაჲთგან ყოველი მიზეზი დასა-

1 უთვსესი AB, თ ვ თ უთვსესი D.—ღმრთებისა AB.—ერთთადმე AB.—3 სხეულებრინი AB.—აღმოაქსებენ AB.—8-9 სახემორთული ABD, მორფი სახე E, მორფი სახე H, სახე (ესე იგი მორფი) F.—10 მწუერეალობითა AB.—11 მდებარისა AB.—13 ვითარ AB.—20 აქუს] აქ თს A, აქუს თვის B.—24 ერთ] ესრეთ F.—25 ერთი იგივეობა ABCDEH.—27 ღმერთი DFH (ამ სიტყუაზე შოთხეაოთ იანაიზე სწავა: ღმ DFH).

* ანუთა ხაიურთა CK ხელნიწერაჲ.

ბამობითი თვისა სიმრავლესა ემძლუარვის და მსგავსად თვისდადმი და თანტომსა.

თ ა ვ ი 114

უზადოღსა ზიარებინათჳს *

6 შოველი ზიარებით ღმერთი ერთი არს თვთსრული, და ყოველი თვთსრული ერთი ღმერთ ზიარებით. ხოლო თუ ერთთაჲ ორსახე არს რიცხჳ, ვითარ აღმოიჩინა პირველ, და რომელნიმე თვთსრულ არიან, ხოლო რომელნიმე ნაბრწყინ მათ გამო, რამეთუ ერთისა და კეთილობისა თანტომ და თანბუნება ღმრთებრივი რიცხჳ, რამეთუ ერთნი

10 არიან თვთსრულნი ზიარებით ღმერთნი. და კჳალად წინა-უკჳმო: რაჲცა ერთ თვთსრულ, ღმერთ ზიარებით. რამეთუ ვითარ ერთებრი ერთისადმი და ვითარ თვთსრული კეთილობისადმი და თანტომი უფროჲს ხოლო, და მრჩობლ ეზიარების ღმრთებრითსა თვთებასა და არს ღმერთ. ხოლო არს თუ ერთებრივ, მაგრა არა თვთსრულ, ანუ

15 თვთსრულ უკჳე გუამოვნებით, არამედ არ იყოს იგი ერთ, და სხჳსა წესისადმი ვინაჲ აღიყვანოს ცვალებისათჳს თვთებათაჲსა.

თ ა ვ ი 115

წყაროღსათჳს ერთთა და მხოლოთაღსა **

20 შოველი ზიარებით ღმერთი ზესთ არსი არს აობაჲ და ზესთ გონებისა.

ხოლო თუ ერთობა არს თითოეული თვთსრულ, იყოს თითოეული ამათი შეერთებულ და არა ერთ, საუწყო უკჳე, რომელ ზესთა ძეს ყოველთა ამათ თქუმულთა ყოველი ზიარებით ღმერთი, არსებასა და ცხოვლობასა და გონებასა. ხოლო თუ განყოფილ არიან

25 ესე ურთიერთას, და ყოველი ყოველსა შორის თითოეულად იყოს, არ ვინაჲ იყოს ერთი მხოლოდ. მერმეცა კჳალად: თუ პირველი ერთთა ზესთ არსი არს, ვინაჲ ყოველი ზიარებით ღმერთი პირველის-გამოღსა სირაჲსა არს, ვითარ ღმერთი, ზესთ არს ვინაჲვე იყოს თითოეული ამათი. არამედ ესე რომელ პირველი ზესთ არს არს, საჩი-

6 ღმერთი AB.—11 ერთ<D.—12 თანტომ D.—13—15 და არს ღმერთ—თვთ[სრულ] ანაჲსა აღმეტჳლ AD,<B.—14 ღმერთი A.—ერთებრივი A.—21 თითოეული თვთსრულ იყოს ოჯჳსა E.—22 ამათა AB.—25 ყოველი<AB.

* სოჲუნი წგნ ჰეჲსა ჰედგნალი ოგანდტჳის 114. ოჲს მ-ხედჳთ, სღაც სწერაჲ: აჲა უზადოღსა ზიარებტასა ორივე უნდა... (ახ. ოგანდტჳის გჲ. 156,19).

** სოჲუნი წგნ ჰეჲსა ჰედგნალი ოგანდტჳის 115. ოჲს მ-ხედჳთ, სღაც სწერაჲ: აჲა წყაროსა წარმოაყენებს ერთთა და მხოლოთასა (ახ. ოგანდტჳის გჲ. 157,1)

ნო. რამეთუ არიგივეობა და ერთ ერთი არსებაჲ, არცა ერთ და იგივე
 აობაჲ და შეერთებაჲ. და თუ არიგივეობა, ანუ ორნივე პირველისა-
 | თჳს ითქუმოდინ და იყოს არა მხოლოდ ოდენ ერთ, არამედ სხუა A157b
 და სხუაჲ რაჲვე თჳნიერ ერთისა, და ეზიაროს ეინაჲვე ერთსა, და
 5 არა თვთერთ იყოს, ანუ სხუაჲ რაჲვე ამათი. არამედ უკუე არსებაჲ
 მოქენე ვინაჲვე იყოს ერთისა, რომელი შეუძლებელ არს, რაჲთამცა
 იყო პირველი კეთილობაჲ მოქენე. ერთ უკუე მხოლოდ იგი, ვინაჲვე
 ზესთ არსებითი. რამეთუ ვითარიცა იყოს თვთებაჲ პირველისაჲ, თან C 250
 მისცემს თჳსისა თვთებისგან სირასა ყოველსა, ვინაჲ და ღმრთებრიცა
 10 რიცხჳ ყოველი ზესთ არსი არს. ვინაჲთგან პირველ უმსგავსოთაჲსა
 მსგავსთა წარმოაყენებს თითოეული დასაბამითა მიზეზთაჲ: ვინაჲ
 უპირატესი ღმერთი ზესთ არსი არს, და ზიარებითცა ღმერთნი ყო-
 ველნი ზესთ არსე (რამეთუ არიან მსგავს მისდა). ზესთ არსნი უკუე
 არიან, რამეთუ ერთისა მიერ წარმოიყენებიან პირველისა მხოლონი
 15 არსებათანი.

თ ა 3 ი 116

შოველი ზიარებით ღმერთი ეზიარების თჳნიერ ერთისა.

ხოლო რამეთუ ერთი მხოლოდ არს უზიარებელი, საუწყყო, რამეთუ
 მზიარებელნი და ზიარებისა მიერ განნაწილებულთა ვისდადმე ქმნილნი
 20 და არა ყოველთადმი სასწოროდ მიზეზნი, | ვითარ პირველ მყოფთაჲსა. C 251

და ვითარ სხუანი ყოველნი ერთნი ეზიარებიან, აღმოვაჩინოთ
 ესრეთ. ხოლო თუ არს შემდგომად პირველისა მის უზიარებელი ერთი,
 რაჲთა განეყოს ერთსა? უკუეთუ იგიცა ეგრეთევე ერთ არს, ვითარ ზესთ
 განყენებით პირველი, და ვითარ რომელიმე შემდგომ და რომელიმე
 25 პირველ? ანუ არ ესრეთ, და იყოს უკუე პირველი თვთერთ, ხოლო
 შემდგომი ერთ და არა ერთ. არამედ ერთობასა ამას თუ არა ჰქონ-
 დის გუამოვნებაჲ თჳსი, მხოლოდ ოდენ იყოს ერთი; ხოლო თუ აქუს
 რაჲვე გუამოვნებაჲ თჳსი სხუაჲ თჳნიერ ერთისა, იყოს ზიარებით
 ერთი არერთობისგან. და თვთსრულებამან ერთებრივისამან შეახოს
 30 იგი პირველსა და თვთერასა, და იყოს იგი ზიარებით ღმერთ, ვითარ
 და ღმერთ. ხოლო გუამოვნებაჲ არერთობისაჲ წარმოდგეს ზიარე-
 ბითა | ერთისაჲთა. ზიარებითი უკუე არს ყოველი რიცხჳ ერთებრივი A158b
 შემდგომად ერთისა წარმოდგომილი, და ყოველი ღმერთი ზიარებითი
 ზიარებულ.

1 ერთ] ერთი EH.—ერთი<AB.—3 ითქუმოდინ] იქმოდინ F.—ერთი D.—8
 არსებათა D.—12 ზესთ არსი] ზესთ არს DE, ზესთა AB.—ზიარებითსა AB, ზი-
 არებითნიცა EH.—20 მყოფისა F.—25 პირველ] პირველი AB.—28 თჳს AB.—29
 ერთებრიობისამან F.—31 ღმერთი] ღ'თა F.—32 ზიარებითი] ზიარებითა. AB.

თ ა ვ ი 117

ჰოველი ზიარებით ღმერთი საზომი არს მყოფთაჲ.

ხოლო თუ არიან ერთებრივ ყოველნი თანზიარებით ღმერთნი, სიმრაველსა ყოველთა მყოფთასა განასაზღვრებენ და განაზომენ. რამეთუ ყოველი სიმრავლე თვისთა ბუნებითა განუსაზღვრებელ არს, არამედ ერთისა მიერ განისაზღვრების. ხოლო ერთ მყოფი განაზომს და შემოსწერს ვისდაცა მიმართ მიიქმნას, და შემოჰკრებს საზღვარსა შორის არესეობისგან ძალითა თვისთა. ხოლო იგი იქმნების ერთის გუარ ზიარებითა, და უსაზღვროობასა და შემოუწერლობასა განეყენების. და რაოდენცა იყოს ერთის გუარ, ეგოდენცა განეყენოს უსაღვროობასა და შემოუწერლობასა. განიზომების ვიდრემე ყოველი სიმრავლე C 253 მყოფთაჲ ღმრთებრივთა ერთთაგან.

თ ა ვ ი 118

ჰოველი რაჲც რაჲვე ზიარებითთა ღმერთთა შორის ანუ თვისთა თვთებათაებრ წარმოდგომილ არს მათ შორის, და არს თვთება მათი ერთებრივ და ზესთ არსებითი: ერთებრივ ვინაჲვე და ზესთ არსებით ყოველი მათ შორის.

რამეთუ სამ სახედ წარმოდგომილ არიან თითოეულნი: ანუ მიზეზობით, ანუ მყოფობით, ანუ თანზიარებით. პირველ უკუე ყოველთა საზომი ღმრთებრივი; და არა არს მათ შორის შემდგომთაგან თანზიარებითი, არამედ ყოველივე მებრ მყოფობით ანუ მიზეზებით. არამედ ვითარ მიზეზთა ყოველივე პირველვე თვის შორის შეუტავეს საკუთრებისათვის თვისთა ერთებრივობათაჲსა: რამეთუ ყოველნი მებრ მიზეზობითნი შემდგომთა ემძლუარვიან, ვითარ A159b აქუს მათ თვთებით, და ესრეთ უპყრიან თვის შორის მებრ მიზეზებით შემდგომნი. ვინაჲ ყოველივე ზიარებითთა ღმერთთა შორის ერთებრ და ზესთ არსებით არს.

თ ა ვ ი 119

ჰოველნი ზიარებით ღმერთნი ზესთ არსებითისა კეთილისა მიერ წარმოდგომილ, და არიან კეთილობა და არცა ბუნებით და არცა არსებით (რამეთუ ბუნებასა და არსებასა შემდგომი და უკუანადასკენელი ხულა წესი, ზიარებით ღმერთთაგან), მაგრა ზესთ არსებით. A160a

3 ღმერთნი] 3^ალნი D.—4 განსაზღვრებენ EH.—7 შემოკრებს C.—15 თვთებ^ასაებრ AB.—18-19 მიზეზობით EH 21 მყოფობითი E—24 მებ^არ H.—25 თვთებითი H.—მებ^არ<H.

რამეთუ პირველი ერთი და კეთილობა; და თუ ერთი კეთილობა, და კეთილობაა ერთ. და ყოველი სირაა ზიარებითა ღმერთთა ერთგუარ არს და კეთილ გუარ ერთისა მიერ თვთებისა, და არა სხუა თითოეული ერთობითა და კეთილობითა, არამედ თუ ერთ კეთილობა, და თუ კეთილობა ერთობა. და ვითარ პირველისგან იწარმოეს შემდგომთა პირველისათა, კეთილ გუარ და ერთგუარ, ვინაჲთგან იგი ერთ და კეთილობა. ესრეთვე ყოველნი ერთებრ და კეთილობა. და ვითარ ერთობაა განღმრთობილთა ზესთ არსებასა, ეგრეთვე და კეთილობაა ზესთ არსებასა, და არა სხუა რაჲვე თვნიერ ერთობისა, და არცა სხუა თითოეული ამათი თვნიერ კეთილობისა, ვითარ და არცა სხუა თვნიერ ერთობისა; არამედ მხოლოდ ერთი.

თ ა ვ ი 120

განგებობისათჳს ყოველისა მპყრობელისა მიერისა *

ყოველსა ზიარებით ღმერთსა თვისსა მყოფობისაებრ მოუგვის განგებაა ყოველთაჲ, და განგებაა პირველ ზიარებითა ღმერთთა შორის.

რამეთუ სხუანი შემდგომად ზიარებით ღმერთთაჲსა არიან და ზიარებითა მათითა განაგებენ, ხოლო ზიარებითა ღმერთთადა განგებაა თანაწარმოდგომილ არს. რამეთუ უკუეთუ კეთილთა თანმიცემად განსაგებელთადმი უსაღმრთოეს არს განგებითისა თვთებისა მიერ, ხოლო განღმრთობილნი ყოველნი კეთილობა არიან, და თუ არ თან მისცემდენ შემდგომთა თვსთა, არ ვინაჲ იყოს კეთილობაა შემდგომთა (სადაჲთ ვინაჲვე მიცემად კეთილობისაჲ. არამედ პირველ თჳს შორის მქონებელნი თვთებისა თვისისა?); და თანმიცემნი კეთილთა ვინაჲვე მისცემენ, და ესრეთ განეგებვიან ყოველნი ზიარებით განღმრთობილთა შორის. ვინაჲცა განგებაა პირველ მათ შორის და ზესთ გონებითი მოქმედებაა ზესთ არსებითთა შორის? ხოლო პროვჯაჲ, ვითარ და სახელი მისი წარმოაჩენს, მოქმედებაა არს პირველ გონებისა. რამეთუ, ვითარცა არიან ზიარებით ღმერთ, და კეთილობა არიან, და ყოველთა განაგებენ, და ყოველთა გონებათა პირველისა მიერ კეთილისა ალაესებენ.

1 ერთი და] ერთ და E.—2 ერთ] ერთი F.—6 პირველისა AB.—8 არსებასა] არსებისა CE. არსებითა AB.—8—9 ეგრეთვე—არსებასა < E (ex homoioteleia).—18-19 ღმერთთადა განგება თანა < AB.—20 განგებითისა] განგებულისა AB.—21 განღმრთობილთა AB.—21—22 ყოველნი—თვსთა < AB.—24 თვთებითისა. თვისსა H.—27 პროვჯაჲ] არონჯაჲ A, არონ ყაჲ BD.

* სთაჲნი ნყჲ პეკაჲ პედგანლო „განგებობის“ 120. თჳს პეკაჲთ, საღჲ ნყჲნი: აქა ხედვანი შემოქმონან განგებისათჳს ყოველისა მპყრობელისა მიერისა (ახ. „განგებობის“ გვ. 160, 4-5).

თ ა შ ი 121

შოველსა განღმრთობილსა მყოფობაჲ უკუე აქუს კეთილობითი, ხოლო ძალი ერთებრი, და ცნობაჲ დაფარული და მიუხებელი ერთბამად ყოველთა შემდგომთაგან. ხოლო თუ არს განგებაჲ ყოველთაჲ, არს უკუე მათ შორის ძალი მპყრობელობითი განსაგებელთაჲ, რომლისა მიერ შეუპყრობელად და შეუწირელად ყოველთა წარმოუდგებიან, ყოველთა აღავსებენ თვს მიერ, ყოველთა დაიფენენ თვს ქუეშე; რამეთუ ყოველი დასაბამებრი მიზეზ და მპყრობელ სხუათა სიკჷმოსა მიერ ძალთაჲსა ჰმსთავრობს და იპყრობს ბუნებით. არს ვინაჲვე უმწუერვალესი ძალი შორის განღმრთობილთაჲსა, არ ვინაჲ ზოგთაჲ მპყრობელი და ზოგთაჲ არა, ყოველთა უკუე სწორად მავსი ძალსა მყოფთასა თვს შორის, რამეთუ არცა არსებით აქუს ძალი, უფროჲს ხოლო და არცა უარსებოჲ, არამედ მყოფობასა განღმრთობილთასა თანმიბუნებებული და ზესთ არსი. არამედ ვინაჲვე ყოველნი მწუერვალნი ცნობისანი ერთებრივ შორის განღმრთობილთაჲსა დამყარებულ: რამეთუ ცნობისა მიერ საღმრთოსა ყოველთა დაზესთაებულისა სხუანი ყოველნი ცნობანი წარმოიყენეს, არცა გონიერი ვინაჲვე არს, უფროჲს ხოლო არცა გონებისა შემდგომთა რათვე ცნობათაგანი, არამედ შებრ თვთებათა ღმრთებრივთა მიერ ზესთ გონებისა დამყარებული.

და თუ არს რაჲც რაჲვე ცნობაჲ ღმრთებრივთაჲ, დაფარული არს და ერთებრი; და თუ რაჲც რაჲვე ძალი, გარეშეუწირელი და C 257 შემცველი ყოველთა ერთებრივთაჲ; და [თუ] კეთილობაჲ, მათ შორის A 162a მყოფობისა მათისა მასაზღვრებელ. რამეთუ დაღათუ ყოველი არს მათი — ცნობაჲ, ძალი, კეთილობაჲ, — მაგრა მყოფობაჲ ურჩეულესისა მიერ დაისახვის, და გუამოვნებაჲცა მათი ურჩეულესისა მიერ; ხოლო ესე კეთილობა.

თ ა შ ი 122

შოველი ღმრთებრი წინაშთვე განაგებს შემდგომთასა და ზესთ მდებარე არს | განსაგებელთაგან, არცა განგებაჲ დაამკობს თანუზიარე-A 162a ბელსა თვსსა და ერთებრივსა ზესთ მექონეობასა და კულად არცა თვნიერ შეერთებისა განგებასა აარარაებს. ჰვიეს უკუე ერთებრივო-

2 განღმრთობილთა AB.—17 წარმოიყენნეს] წარმოიჩინნეს D.—18-19 ცნობათაგან D.—22 შემოუწირელი EH.—24 მათ D.—25 ძალა A (B-ი ეოჲლი ძალა, ჰკრ ა გდჲუჲჰჲთი ი-ღ).—26 გუამოვნებაჲსა AB.—29 მდებარეობა არს D.—განგებით D.—29—31 A-ი სარკჷწინა; ალა სიჲეჲჰა: განგებაჲ დაამკობს (29), ზესთ მექონეობას (30), აარარაებს. ჰვიეს (31); B-ი ეს ადგჷლი ჰჲჲჲჲლი სჲჲ ჰჲლო.—30 მექონეობას] მოქმედებას E.—31 შეერთებულისა AB.—აარარაებს] აარსებს E.—31-გჲ. 7, 1, 2 ერთებრივობითსა] ღმრთებრივობითსა AB, ერთებრიობასა E.

ბითსა შორის თვისა მყოფობასა, და აღავეებს ყოველთა ძალთა მიერ თვისთა; და ყოველი შემძლე ზიარებად მისსა იესებს თვს შორის კეთილობათა, შემძლებელი დატევენად საზომთაებრ თვისთა გუამოენე-^ა 258 ბათაჲსა მიიღებს თვთ მას აობასა, და უფროჲსლა თვთ მათ შორის წარმოდგომასა, რომელნი კეთილობასა უბრწყინვენ მყოფთა. რამეთუ არა არიან სხუა თვნიერ კეთილობა. და თვთ მას კეთილობასა უშუროველად ყოველთა ზედ გარდასდებენ, არა თუ განზრახვათა მიერ ჰყოფენ განწამეასა ნიქთასა, არამედ ღირსებისაებრ შემწყნარებელთაჲსა. რამეთუ მათ მიერ მყოფობისაებრ მათისა მისაცემელნი, არცა განსა-^ბ 10 გოთა მიმართ სქესებრივსა შინაქუსსა შეიწყნარებენ; რამეთუ თვისთა მიერ აობათა ყოველთა აკეთილებენ, რამეთუ ყოველი მყოფ მყოფელი ასქეტოდ და მიუნაქუსად ჰყოფს წარმონაარსსა თვისგან (რამეთუ შინაქუსეჲა თანშიდებასა ჰყოფს სხვსასა აობისადმი; ვინაჲვე და გარეშე ბუნებისა სქესებრივი თანშინაქუსი); და კუალად არცა განყენებულად განსაგოთაგან, რაჲთამცა აჰკოცეს განგებჲა. და არ ვინაჲ აჰკოცენ (რომელი არ შესაძლო თ ე მ ი ს სათქუმელად) მყოფობისა მიერ ^ა 1632 მათისა, რომელთა თვთება კეთილობა არს. ხოლო გუარ კეთილისა თანშიცემაჲ არს შემდგომთაჲ შემძლებელთა თანზიარებად მისდა, და უსრულესი მათ შორის არს კეთილგუარობჲა ოდენ, არამედ მ-^ბ 20 კეთილებელობჲა შემდგომთაჲ. და ესრეთ ვიდრემე ანუ არა ჰქონდის თვს შორის მყოფთაჲ, ანუ განღმრთობილნი პირველ მყოფთა. რამეთუ არ სადა ზიარებით გაკეთებულთა შორის იხილვოს უფროჲსი კეთილობჲა და პირველთა თვთკეთილობათა უდარესი.

თ ა ვ ი 123 .

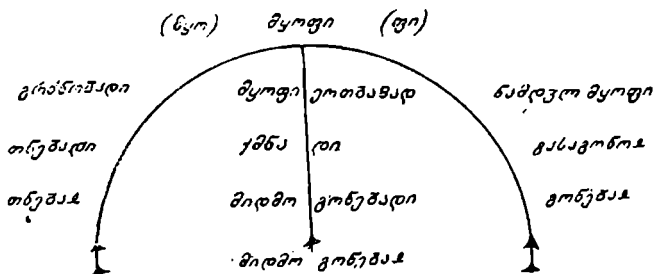
პირველისა მიწეზისათვის *

ყოველი ღმრთებრივი ზესთ არსებითისა თვს შორის ერთ ქმნისა მიერ გამოუთქუმელ არს და უცნაურ ყოველთა შემდგომთაგან, არამედ მისდა ზიარებულთაგან იცნობვის და მიიწთომვის. ვინაჲ მხოლოდ მხოლოჲ ოდენ პირველი ყოვლითურთ საცნაურ, რამეთუ ზესთ ^ბ 10 მეშთე არს ყოველსა ზიარებასა. ვინაჲ ყოველი სიტყვს-მიერი ცნობჲა მყოფთაჲ არს, და მყოფთა შორის აქუს ჰემშარიტებითი მისაწუთოჲ ^ა 1642

2 იესებს] აღიესებს AB.—2-3 კეთილობითა D.—4 მას აობასა] მოსაობასა D.—7 ყოველთა] კ'დ'ცა AB.—10 შინაქუსსა] ახაქუსსა D.—12 მიუნაქუსად] შინაქუსად ABD.—13 სხვსასა აობისადმი] სხვისაობისადმი AB, სხუასაობისადმი D.—14-15 განყენებულან ABDFH.—15 რაჲთამცა] რაჲმცა E.—ალოცეს D.—16 არ თემის შესაძლო (შენაძლო AB) ABDEFH.—22 გაკეთებულთა] განკეთილებულთა EFH.—28 ვინაჲ < AB.—29 საცნაურ] უცნაურ C.—30 ვინაჲ < D.—31 მყოფთაჲ არს და < AB (ex homoioteleuto).—ჰემშარიტებით H.

* ახ.თ. ბოთუკოვსკი სელანსკეჲა.

(რამეთუ გავონებათა ზედ ეხების და გონებათა შორის წარმოდგების). ხოლო განღმრთობილნი ყოველთა ზესთ და იმრ მყოფთაჲსა. რამეთუ არცა თნებითად ითქუმის ღმრთებრი, არცა მიღმო საგონოდ, არცა C 260 გავონებითად. რამეთუ ყოველნი მყოფნი ანუ გრძნობადნი არიან, ეინაჲ მათ შორის ძალი თნებითი, ანუ ნამდვლ მყოფი და ამისთვის გასაგონო. ხოლო განღმრთობილნი ზესთ არს და პირველ მყოფთაჲსა წარმოდგომილ. ეინაჲ არცა თნებითი ძალი მოქმედებს მათდაში და არცა ზედმიწევნაჲ და მიღმოგონებაჲ და არცა გავონებაჲ. არამედ მათდა აღკრულთა მიერ და ზიარებულთა ვითარნიცა იყვნენ თვთე- 10 ბანი მათნი იუწყებვიან, და ესე საჭირო, რამეთუ თვთებისაებრ შიარებელთაჲსა და ზიარებულთაჲსა თან განიწვალევიან განყოფანი, და არ ეზიარების ყოველი ყოველსა (რამეთუ არა არს თანდაწესებაჲ ყოვლითურთ უმსგავსოთაჲ), არცა დახუედრებით, რაჲვე დახუედრე- 15 ბით რასავე ეზიარების, არამედ მეტომისა თვისისადმი თითოეული თანმიხებულ არს და თითოეულისგან იწარმოებს.

თ ა ვ ი 124

ყოველმან ღმრთებრმან განუნაწილებელად განწვალებადი უწყის, ხოლო უჟამოდ ეამის-შორისი, და არსსაჭიროჲ საჭიროდ, და ცვალებადი უცვალებელად, და ყოვლითურთ ყოველი უმჯობესად თვისთა 20 წესთაებრ.

რამეთუ ყოველი, რაჲცა რაჲვე არს განღმრთობილთა შორის, მათთა თვთებათაებრ არს, იუწყებოდედ ეინაჲვე, ვითარმედ არა უდარესთა ბუნებისაებრ შორის განღმრთობილთაჲსა არს ცნობაჲ მათი, არამედ დაზესთაებულისა მათისა განკარგებულეებისაებრ. ერთ 25 გუარ ეინაჲვე და უენებ იყოს მათ შორის ცნობაჲ განმრავლებულთა

2 იმრ| იმრ AB.—15 იწარმოებს ანაჲსე ხვერა A, < B.—19 უცვალებელად| ცვალებად E.

და ვნებადთაჲ. ვინაჲ საცნოჲ ყოველი მეცნეთაჲ განწვალებადი არს, არამედ საცნოჲ ღმრთებრივი განუწვალებელ, და განწვალებადთა და ცვალებადთაჲ განუწვალებელ და უცვალებელ, და მომკდომთაჲ საჭირო, და განუსაზღვრებელთაჲ განსაზღვრებულ. რამეთუ არა უღა-
 5 რესთაგან რას შეიწყნარებს ღმრთებრივი ზესთ მექონებთაჲ ცნობასა, რაჲთა ესთამცაჲ ჰქონდაჲ ცნობაჲ, ვითარ არს ბუნებაჲ საცნოთაჲ. C
 არამედ უღარესნი ღმრთებრივთა განსაზღვრებათათჳს უსაზღვროობენ და უცვალებელთათჳს იცვალებიან, და უვნებსა ვნებულად შეიწყნარებენ, და უუამოსა ეამის-შორისად. რამეთუ უღარესთა ძალ უც
 10 განყენებად უმჯობესთაგან, ხოლო ღმრთებრივთა შეწყნარებად რასავე უღარესთაგან არ. შესაძლო (თ ე მ ი ს).

თ ა შ ი 125

შოველმან ღმრთებრივმან რომელთაცა წესთა იწყოს წარმოჩენად თვთებასა თჳსსა, წარმოჰქელის ყოველთა მიერ შემდგომთა და
 15 სამარადისოდ ამრავლებს თანმიცემათა თჳსთა და ანაწილებს, ხოლო დაიცავს თვთებასა თჳსისა გუამოვნებისასა. რამეთუ მოქცევთა უღარესობით ქმნილთა პირველნი ყოველგან ამრავლებენ შემდგომთა შთამოობასა, ხოლო წარმოარსებულნი მსგავსებითა წარმომარსებელ-
 20 თაჲთა შეიწყნარებენ თჳსთა წარელათა, ვინაჲცა ყოველივე იგივე იყოს და სხუა წარმოვლილი მგებისგან და უღარესობისა მიერ სხუებრ ქმნილ, ხოლო განსაზიდსა შორის შეერთებულობისათჳს მისდა მიმართ იგივეობისაგან თჳსისა არგანყენებულ, რამეთუ ვითარნი იგი არს პირველთა შორის, ესე ვითარივე ესე შემდგომთა შორის, და დაიცავს დაუქსნელსა ზიარებასა სირაჲსასა. განჩნდების უკუე
 25 თითოეული ღმრთებრივთაჲ საკუთრებით თჳსთა წესთა მიერ, რომელთა მიერცა ჰყოფს წარმოჩენასა, წარმოჰქელის უკუე ამიერ ვიდრე | უკუა- A166a
 ნაჲსკნელთამდე მშობელობითითა ძალითა, პირველთა მიერ ძალთა, C 263
 განმრავლდების უკუე სამარადისოდ თჳსთა მოქცევთა მიერ ერთობისგან სიმრავლედმი მიქმნილი, ხოლო დაიცავს იგივეობასა მოქ-
 30 ცევთა შორის მსგავსებისა მიერ წარმოვლილთაჲსა თითოეულისა სირაჲსა მთავართა მიმართ და პირველ მექმთა მიზეზთაჲსა.

2—3 და განწვალებადთა—უცვალებელ <D (ex homoioleuto).—6 სა(ცნოთაჲ] ცნობათა E.—8 იცვალებიან] ველებიან AB.—11 არ თემის შესაძლო ABDEH.—13 იწყეს E.—15 თჳსთა თანმიცემათა H.—21 ქმნილი H.—22 ვითარ C.—23 ესე შემდგომთა] შემდგომთა EH.—31 მექმთა EH.

თ ა შ ი 126

შოველი ღმრთებრივი უსაყოველთაო და უდასაბამიერეს არს, რომელი მახლობელ იყოს ერთისა, ხოლო ნაწილებითი უშორიელეს.

რამეთუ ყოველთა მიზეზისა უმრავლესთა მიზეზი უმახლობელეს, ^{A166b}
5 ხოლო უშორიელეს უმციირესთა მიზეზი; და ორნივე ესე ერთობა (ენას): ხოლო რომელიმე ძალითა უფროას და რომელიმე უმცროას. და ნაწილებრივნი წარმოიშვებიან ყოვლებრივთაგან, და არცა განი-
წვალებიან იგინი, რამეთუ ერთობა არიან; და არცა შეიცვალებიან, რამეთუ მიუღრეკელ; არცა სქესებრივთა მინაქუსითა განმრავლებულ,
10 რამეთუ შეურევნელ, არამედ თვს გამო შეორესა წარმოშობენ მო-
ქცევსა გზავნათასა და მრჩობლებითა ძალისაჲთა უღარესთა პირველ-
თასა წარმოაარსებენ.

თ ა შ ი 127

ერთობისა და მარტივობისათჳს *

15 შოველი ღმრთებრივი უფროას ხოლო უმარტივესი არს პირვე-
ლი და ზესთ მდებარე, და ამისთვის კმა მყოფი თვს შორის.

არამედ რამეთუ არს მარტივ, საჩინო შეერთებისგან, რამეთუ ერთებრივ არს ყოველი. არამედ ერთებრივი ყოველი უფროას ხოლო მარტივ. ხოლო რომელ კმა მყოფ თვს შორის, იუწყოს, გაიგონოს რაჲ ^{A167a}
20 მეძიებელმან; რამეთუ ყოველი შედგმული მოქენე არს დაღათუ და არა მათდამი, რომელთაგან არს კიდი, არამედ მათდამი, რომელთაგანცა შეიღვა. ხოლო უმარტივესა და ერთებრივცა, კეთილობასა შორის დამდებელ კმა საყოფთა თვსთა; ესე ვითარ უკუე ყოველი ღმრთები. და არცა ვინაჲ სხუათა მოქენე არს, რამეთუ თვთკეთილობა არს;
25 და არცა რომელთაგან შეღვა, რამეთუ ერთებრივ არს.

თ ა შ ი 128

გონებათათჳს და სულისა კაცისა და ცათა **

შოველი ღმრთეებრი უმახლობელესთაგან უსაშუველოდ იზიარე-
ბის, ხოლო შორიელთაგან საშუალთა მიერ, ანუ უმცროასთა ანუ
30 უფროასთა.

5-6 ენას ერთობა ABEH.—6 უმცროას.—7-8 განიცვალებიან AB.—18 ხოლო] რ F.—20 არს] არ EFH.—22 უმარტივესთა B.—23 ღმრთები F, ღმრთები ABCD-EF.

* სთოუნი ზენ შიკაჲ შედგენილი იგონებრებსა 127. თვის მხედვით, ხადე სწრაჲ: აქა ერთობასა და მარტივობასა თან დააერთებს (ს. „გონებრებსა“ გვ. 164, 11).

** ესეთი სთოუნი CK ხელისწერებაჲ.

ხოლო რომელნიმე|თანტომებიტა ერთებრივ არიან, რამეთუ A167b
 შემძლებელ არიან თვს გამო ზიარებად საღმრთოთა ერთთაჲსა;
 ხოლო რომელნიმე უკნინესობით და სიმრავლისადმი განყენებით
 სხუათა არიან მოქენე უმრავლეს ერთებრივთაჲსა, რაჲთა ეზიარენ
 8 გათვთებითთა ერთთა და არა შეერთებულთა. რამეთუ საშუალ ერთ-
 თა და განწვალებულთასა სიმრავლესა არს სიმრავლე შეერთებული,
 შემძლე თანმიბუნებებად ერთებრივისა შეერთებისა მიერ. და კუალად
 თან ეტომვის განწვალებულსაჲცა რიცხუსა მიზეზითა სიმრავლისაჲთა.

თ ა ვ ი 129 *

10 შოველი სული ღმრთებრივი და ეშმაკებრივი გაიგონებს უკუე
 მიღმოცვალებით, და არა ვითარ გონებაჲ უცვალებელად, რასაჲც უკუე
 გაიგონებს, მასცა ზედ შეეხების მხოლოდ, და გაგონებული იგიცა A168a
 აქსოვს, და სამარადისოდ მასვე და ერთსა მოვლის სფეროსა. და ეს
 სახედ ყოველთა არს გამგონე, რამეთუ რასაჲცა გაიგონებს, გაეგონა
 15 პირველ. და სადაჲთ იწყო, კუალად მუნვე უკუ იმრგულებს ხედვა-
 თა. და ვიდრე აქამდის უსხეულონია კსენებანი მარადისობითა C 266
 ცნობისაჲთა ყოვლისა მიცილეებისგან განყენებულ არიან დაუქსნელ-
 ნი თანშემკრველნი აღკსენებათანი: ანუ ზესთ გონებითად, ანუ გონე-
 ბითად, ანუ სულითად. და ამათ თითოეულთაჲ ვითარ ცხოველი
 20 გრძნობადი არს, ხოლო ვითარ ღმრთებრივი ანუ ეშმაკებრივი, ანუ
 ღმრთებრივისა გონებისადა აღკრულ არს ანუ ეშმაკებრივისადა. ვი-
 ნაჲვე და საშუალი ჰქონდის ძალი ვნებადისა გონებისაჲ, ესე იგი
 არს აღკსენებაჲ; თანშემკრველ უკუე არიან გონებისა და საგრძნოთაჲ,
 ვითარ იგი აღიკსენებენ რასაჲცა იქმოდინ ურთიერთას, და ივნებენ
 25 ერთმანერთისგან და შემდგომთა მათთაგან, და არა რაჲ მისცილ-
 დების მათ გრძნობადთაჲ მოვლათაებრ მოქცევათაჲსა სფერებულნი.

თ ა ვ ი 130

შოველი ვინაჲვე სხეული ღმრთებრივი სულისა მიერ არს
 ღმრთებერ განღმრთობილისა, ხოლო ყოველი სული ღმრთებრივისა
 30 მიერ გონებისა, და ყოველი გონებაჲ ღმრთებრი თანზიარებითა
 ღმრთებრისა ერთისადა; ხოლო ერთებრი თვს გამო ღმერთ, და გო-
 ნებაჲ ღმრთებრივ, ხოლო სული საღმრთო, ხოლო სხეული ღმრთის სახე.

13-14 ეს სახედ] ვისახედ A.—16 უსხეულონი ა კსენებანი F.—21 ანუ<D.
 —24 აკსენებენ ABCDFH (აღნიშვნა: აღიკსენებენ C), ახსენებენ E.—25 არა არაჲ
 ABD.—26 მათ] შ'რ AB.

* იაკო 129. ორჯერა F ხელისწერა.

რამეთუ ზესთა გონებისა არს ყოველი ღმრთებრივი რიცხვ, ხოლო ზიარებანი თანტომთა მიერ და მსგავსთა სრულ იქმნებიან, ხოლო განუწვალებელი არსებაჲ ეზიაროს პირველ ზესთ არსებითთა ერთებრთა, ხოლო შემდგომი მარადისობასა ქმნისასა ზედ შეეხოს, ხოლო მესამედ თვთ იგი ქმნაჲ. და თითოეული ამათი უმახლობელეს მათდა ზესთ მდებარისა მათისა მიერ და მიენერგვის ვინაჲვე ვიდრე უკუნააჲსკნელთამდე მზიარებელთაჲსა თვთებაჲ ღმრთებრივთაჲ საშუალობითა უკუე თანმეტომეთა მათთაჲთა. რამეთუ ერთებრი პირველ უკუე გონებასა მისცემს ურჩეულესთა თვსთა შორის საღმრთოთა ძალთაჲსა, და წარმოაჩენს მათ ესეთთარად გონებად და ვითარ იგი არს ერთებრივისა ებრ რიცხვსა. ხოლო მიერ გონებისა და სულიცა წარმოდგა თანშემხებელად თვსდა გონებასა და თანგაალებულად, ვინაჲ გონება ესე იყოს თუ ზიარებადი. ხოლო სულისა მიერ ნაკმევი თვსისა თვთებისაჲ თანმიცემულა სხეულთა, ეზიარების თუ სხეული სულსა. და ესრეთ არ მხოლოდ ოდენ იქმნეს სხეული სულიერ და გონიერ, არამედ და ღმრთებრივცა. ცხორებაჲ უკუე და მიდრეკაჲ მიიღო სულისა მიერ, ხოლო გებაჲ იგივეობასა და დაუკსნელობასა ზედა გონებისა მიერ, ხოლო ერთ ქმნაჲ და შეერთებაჲ ღმრთებრივი ზიარებულისა მისდა ერთისა მიერ. რამეთუ თითოეულნი ზესთათანი თვსთა თვთებათაებრ თან მისცემენ შემდგომთა.

A169b
C 268

თ ა ვ ი 131

ჰოველსა საღმრთოსა წესსა შორის უპირველესნი უფროჲს ზესთ განყენებულ თვს ქუეშე უმახლობელეს დაწესებულთასა, და ესე შემდგომითი შემდგომად. და კუალად უმეტეს აღეკრვიან შემდგომნი თვსთა მიზეზთადმი, ვიდრე შემდგომის შემდგომნი მათნი. რამეთუ რაჲზომცა ერთებრივ იყოს და ყოვლებრივ, ესე ზომვე ზესთ მექონეობაჲ ხუდეს შემდგომთა მიმართ. ხოლო რაჲზომ უდაკევეს იყოს ძალითა; ეგეზომცა და თვსთა შემდგომთა მიებუნებოს. არამედ უმაღლესნი უმეტეს ერთ ექმნენ თვსთა მიზეზთა, ხოლო უდარესნი უმცროჲს, რამეთუ ზესთ აღმეულელობისა ძალისაჲ არს უმეტეს ზემექონეობაჲ უდარესთაგან და უფროჲს შეერთებაჲ უმჯობესთადმი; ვითარ უკუე წინა-უკუემო, განყენოს თუ უფრო დასაბამთაგან, რამეთუ თანმიენებაჲ მოკლებდა არს ძალისაჲ, ვითარ იგი შეემთხუევის შემდგომთა თითოეულსა შორის წესსა, არამედ არა პირველთა.

3 პირველ] ღთ AB.—4 ქმნისასა H.—6 მდებარსა მათსა AB.—10 წარმოაჩენს H.—ესე ვითარად EH.—12 გონებისა D.—თანგაალებულად] გაალებულად AB.—18 შეერთებ^ასა AB.—19 მისდა] მიერ და AB.—26 ზესთ<E.—27 უდამხვეს ABDEFH.—29 ექმნეს F.—ზესთ] ზეს ABE.—30 აღმეულელობისა AB.—34 პირველ EH.

თ ა ვ ი 132

ღმრთებრივისა და მართებრივისა რიცხვსათჳს *

ჰოველი ღმრთებრი თჳს მიერ იდასაბაჰებს მოქმედებათა.

A171b
C 271

რამეთუ! თვთებათა თჳსთა შემდგომთა მიმართ მიფენისასა პირ-

ველ თჳს შორის წარმოაჩენენ, ამისთჳს რომელ სხუათა თან მისცემენ
 აობათა თჳსთა ზესთ სრულებისა მიერ მათისა. რამეთუ არცა ნაკულე-
 ვანებაჲ უსრულ ვინაჲვე არს, ხოლო რომელნი სხუათა სრულ ჰყოფდენ
 და თვთ უსრულ იყვნენ, ესე შეუძლებელ. ხოლო სრული მხოლოდ
 კმა თჳს შორის, მაგრა არა მზა თან მიცემად სხუათადმი. ზესთ სრულ
 ვინაჲვე კამს სრულ მყოფელი სხუათაჲ და სხუათადმი განმწამი თჳსთა
 მინერგებათაჲ, ვითარ იგი ღმრთივი კეთილთა მიერ თჳს-მიერთა აღა-
 სებს თჳს შორის თითოეულთა და არს ზესთ სრულ. და თუ ესთა,
 პირველ თჳს შორის დაუმყარებია თვთებაჲ თჳსი, და ეგრეთ თან
 მისცემს შემდგომთა, და ესრეთ ზედ მიუწადებს მისაცემელთა ზესთ მექო-
 ნეობითა კეთილთაჲთა.

თ ა ვ ი 133

ჰოველი წესი ღმრთებრივთაჲ საშუალთადა თანშეკრულ.

და რამეთუ ყოველი მყოფთაჲცა გზავნით თანმოქცევი მსგავსთა მიერ
 აღესრულების, და უფროჲს ხოლო ღმრთებრივთაჲცა აღმკულებასა

A172b

დაუკსნელი მოუგიეს თანნათხზი და ერთებრივი უცვალებელობაჲ,
 რამეთუ ერთებრივ განუსაზღვრებიეს დასაბამებრი თჳსი მიზნზი. ვინაჲ
 მათ მიერ შთამობაჲ და რეობითი უფროჲს ხოლო ერთებრივი და
 შედგმული არს, ვიდრე მყოფთა-შორისი შემდგომთაგან პირველთა
 მიმსგავსებაჲ. რამეთუ აობაჲ ღმრთებრივთაჲ უმეტეს შეერთებულ,
 ვიდრე მყოფთა ურთიერთას შემდგომით წარმოდგომასა. რამეთუ
 ყოველი ღმრთებრივი ტომი თანშეკრულ თჳსთა საშუალობათადმი,
 და არ უსაშუვლოდ იწარმოებს თჳსთა გზავნათა ყოვლითურთ თჳსთა
 უმსგავსოთადმი, არამედ ურთიერთას მრთველთა ტომთა მიერ, რო-
 მელთა მიერ იწარმოებს და რომელთა არს მიზნზ უსაშუვლოდ: რამეთუ
 შემოჰკრებს კიდურთა ერთებრივისა მიერ შეერთებისა, რამეთუ რო-
 მელთადმე მიმართ ქუეშ დაგებულა შებუნებებით, ხოლო რომელთამე
 მიმართ ზესთ განყენებულა ზესთ მექონეობით, და კეთილ წესიერსა
 ვიდრემე დაიცავს წარმოშობასა ღმერთთასა.

C 272

5 წარმოიჩინენ D.—7 ჰყოფენ F.—9—10 ზესთ სრულ—სხუათადმი აღატკუ-
 ლა არაჲჲ AD. — 12 თითოეულსა AB — სრულ H.—და თუ] დაღათუ E.—13 დაუმ-
 ყარებებია AB.— 18 თანშქცევი E, თანმოქცევით D.—25 შედგომის D, შედგომით E,
 შედგმით H. წარმოდგომისა H.—31 დაგებულთა AB.

* სოჲფრის ჰეგლანო იგანარტეისი 132. თჳს მსგავსი: (გვ. 168, 7).

თ ა ვ ი 134

მართისა კეთილ მოქმედისათჳს *

ჴოველი უჴუე ღმრთეებრი ერთი არს კეთილ მოქმედი, ანუ კეთილობაჲ ერთ მყოფელი, და ესე ვითარი აჴუს აობაჲ თითოეულსა განღმრთობილთასა. არამედ უპირატესი უმარტივეს კეთილობა და უმარტივეს ერთობა. ხოლო შემდგომად პირველისა ვინაებული და ნაწილებითი კეთილობაჲ არს და ვინაებული ერთებრივობაჲ.

რამეთუ თვთებამან ღმერთთამან განჰკარგნა ერთებრნი მხოლონი და კეთილობაჲ ღმრთებრივთაჲ. ვინაჲ თითოეული მათი განნაწილებულ თვთებისაებრ კეთილობათაჲსა ყოველთა კეთილ ჰყოფს, ვითარსრულ მოქმედი და თანმჰყრობი და მცველი. რამეთუ თითოეული ამათი ნაწილებითი კეთილობაჲ არს და არა საყოველთაო კეთილობა და ერთებრივ მიზეზ, რომელი დაზესთაებულმან ყოველთამან პირველვე წარმოაყენა. ვინაჲ კეთილობაჲ არს იგი, ვითარ ყოველთა კეთილობათა მადგუამოენებელი. რამეთუ ვერ უძლებს ყოველი ერთბამად მყოფობაჲ ღმრთებრ რიცხუთაჲ შედარებად ერთისა. რამეთუ ესე ვითარი ხელა მას უზესთაობაჲ სიმრავლისა მიმართ განღმრთობილთაჲსა.

თ ა ვ ი 135

საქმისა ღა მოქმედებისათჳს გონებისა **

ჴოველი ღმრთებრივი გონებაჲ გაიგონებს უჴუე ვითარ გონებაჲ, ხოლო განაგებს შემდგომთა ვითარ განღმრთობილი.

რამეთუ გონებისაჲ არს ცნობაჲ მყოფთაჲ და გაგონებასა შორის აჴუს სისრულე თჳსი და ურჩეულესი თჳსი; ხოლო ღმრთისაჲ წინაჲთვე განგებაჲ და აღესებაჲ ყოველთა კეთილთაჲ. ხოლო თანმიცემაჲ იგი და აღესებაჲ შეერთებისა მიერ იქმნების აღმავსებელთა და პირველთაჲსა, რომელსა და გონებაჲცა ჰბაძაჲს, ერთ სახედ განაგებს გონიერთა. ხოლო თუ განაგებს, ღმერთი, პირველ გონებისა მოქმედებათა განგებისა დგომითა. ვინაჲცა და ყოველთაჲვე თან მისცემს თვთებათა თჳსთა, ვითარ ღმერთი; არამედ არ ყოველთადა წარმოდგომილ

8 ღმერთთამან | ღთმან AB, ღთითმან E, ღთთამან F (ხოლო ადამიან ღთითმან F).—11-12 ნაწილობითი F.—14 არს] არ E.—16 ღუთაებდრ H.—17 უზესთაესობაჲ F.—22 განღმრთობილნი AB.—29—30 განგებისა—თჳსთა < AB.

* სათაურნი წყნს ჰაერის ჰელაქნილი განმარტებისა 134. თჳსი მასეღეთ (ის. იგნატიუსი) გვ. 168, 21).
** ხათურნი წყნს გვაჴუთუნის, ღა ჰელაქნილი განმარტებისა 135. თჳსი მასეღეთ (ის. იგნატიუსი) გვ. 169, 2-3).

არს, ვითარ გონებაჲ. ხოლო რომელთადმი ვერ კმა ეყოფვის გაწუ-
 თომად სიმარჯუე გონებრივი, მათ ზედა მიეფინების მოქმედებაჲ
 ღმრთებრი. და არა არსთაცა ჰგულავს განგებაჲ და რაჲსავე კეთი-
 ლობისა ზიარებაჲ. ხოლო ესე რომელ გონებასა არ ყოველი იწა-
 5 დებს და არცა შემძლებელნი ზიარებად, ხოლო კეთილობისა მიმართ
 ყოველი წადნოჲს და ისწრაჲთის მიმთხუეად.

A173b

თ ა შ ი 136

შესვენათათჳს და ჭუხმღებარეთა *

ყოველი ღმრთებრივი ერთი ერთისა ვინაჲსა მიერ მყოფთაჲსა
 10 იზიარების უსაშუელოდ, და ყოველი განღმრთობილი ერთისა მიმართ
 ღმრთებრისა აღიცისკრებს: რაოდენ იყუნენ ზიარებულ ერთნი, ესე-
 ზომეე მზიარებელ ტომნი მყოფთანი. რამეთუ არცა ორნი გინათუ
 უმრავლესნი ერთებრნი მხოლონი ერთისა მიერ მყოფთაჲსა ეზიარე-
 ბიან (რამეთუ თვთებაჲ ერთებრიეთაჲ განყოფილ ერთმანერთისგან,
 15 ვინაჲ თითოეულიცა მზიარებელი მათი ურთიერთას განყოფილ და
 მსგაეს ზიარებითა ზიარებულსა მისდა ერთსა). და არცა ერთი ერთე-
 ბრივი მრავალთა მიერ იზიაროს განწვალებით. რამეთუ უზიარებელ
 მრავალნი მყოფნი ერთებრივისა მხოლოჲსადა, ვითარ ნაწილებითნი
 პირველ მყოფთაჲსა, ვითარ მრავალნი ერთისადმი. რამეთუ ჯერ
 20 არს, რაჲთა ყოველი მზიარებელი რაჲთავე ემსგავსებოდის ზიარე- A174a
 ბულსა, ხოლო რაჲთავე სხუაჲ იყოს და უმსგავსო. რამეთუ ვინაჲთ-
 გან მზიარებელი რაჲვე და ნაწილებითი მყოფი არს, ხოლო ერთე-
 ბრიე მხოლოჲ ზესთ არსი არს და ამის მიერ უმსგავსო იქმნებიან, სათა-
 ნადო არს, რაჲთა ეზიაროს ერთი ერთსა, რაჲთა იყოს მებრ მსგაეს
 25 ამითა ზიარებულსა ერთსა, რამეთუ დაღათუ იყოს ორთავე ამათი
 ერთი, ვითარ თვთერთებრივი, ხოლო სხუაჲ ვითარ ვნებული ერთი
 და შეერთებული ზიარებითა მისითა.

თ ა შ ი 137

ყოველი განღმრთობილი, რომელიცა იყოს უფროჲს ყოველებრივ
 30 და უმახლობელეს პირველისა დაწესებულ, უმეტეს ყოველებრივისა
 ტომისა მიერ მყოფთაჲსა იზიარების, ხოლო ნაწილებითი და შო-

6 და ABCDEH.—9 ერთი AB (A-ჲ ვოჲლი და ჰეჲ ჰუჲსკჲთი).—10 მი-
 მართ) მიერ EH.—16 ერთსა] ერთისა F.—19 მყოფთა AB.—20 ემსგავსებოდეს
 F.—21 რაჲთავე] რაჲვე D.—25 ამათი] ამთ D.

* სხუთი სთჲურაჲ CK სელთნწყჲგჲჲ.

რიელი ნაწილებითისა მიერ და შორიელისა; და ვითარ მყოფი მიმართ-
მყოფისა, ეგრეთვე და ერთებრი ერთებრივისა მიმართ ღმრთივისა.

რამეთუ რაჲზომვე მყოფნი, ეგეზომვე ერთებრნი მხოლონი, და
კუალად წინა-უკუემო, რამეთუ ერთი ერთისა მიერ იზიარებვის, საუ-
5 წყო უკუე, ვითარმედ წესისაებრ ერთებრივთაჲსა და მყოფთაცა
იწარმოა წესმან მსგავსებულმან პირველსა თვსსა, რამეთუ ყოვლებ-
რივთა ყოვლებრივნიცა თან მიებუნებნენ, ხოლო ნაწილებითთა ერ-
თებრთა ნაწილებითნიცა მყოფთანი. რაჲთა არა, კუალად უმსგავსოჲ
უმსგავსოთა აღებოს, და არღ იყოს ღირსებით თანმიცემად და გან-
10 ყოფად. არამედ ესე შეუძლებელ, ვინაჲთგან სხუათა ყოველთა კეთი-
ლობასა მუნით ზედ უბრწყინავს და მათ მიერ წარმოიარსებს. ვინაჲ
უფროჲს ხოლო იყოს მათ შორის წესი ზიარებისაჲ, რამეთუ მსგავსი-
ძალისაებრ მსგავსებითისა თან აღიხების.

თ ა ვ ი 138

15 შოველი ერთებრი თან წარმოაყენებს ერთისადმი მზიარებელსა-
თვსსა.

ვითარ ერთი ყოველთა არს მაგუამოენებელ, ეგრეთვე და
ერთებრნი ზიარებულნი და მყოფთაცა ერთებრივთადმი აღკრულნი
მიზეზნი, რამეთუ თითოეულსა თვსდა თანაღკრულსა ერთებრივ ბრწყინ-
20 ნავს მისდამი და წარმოაყენებს: მარტივად უკუე აობითსა ქმნასა
ერთისა მიერ მიიღებს, ხოლო თანმიბუნებებულთა სიმარჯუეთა ერ-
თებრივი აღჰკაზმავს, ვითარ იგი იყოს თანმიბუნებებულ. რამეთუ ესე
ერთებრივი განასაზღვრებს თითოეულსა მისდა ზიარებულსა მყოფ-
თასა, და თვსსა ზესთა არსსა თვთებასა მის შორის წარმოაჩენს არ-
25 სებოანად. რამეთუ ყოველგან პირველისგან შემდგომი არს, ვითარ
იგი იყოს აობაჲ მისი. და რაჲც რაჲვე იყოს ზესთ არსი თვთებაჲ
ღმრთებრივი, ესე და მყოფთაჲცა არს მზიარებელთა მისთა არსებით.

თ ა ვ ი 139

შოველთა მზიარებელთა ღმრთისა თვთებისათა და განღმრთო-
30 ბილთა პირველი არს და უმწუერვალესი ნამდვლ მყოფი. რამეთუ ვი-
ნაჲთგან გონებასა და ცხოველობასა დაუზესთავდების ნამდვლ მყო-

2 ღმრთივისა] ღუთისა E.—3 რაჲზომვე] საზომვე AB.—მყოფნი ეგეზომვე
აჲკრს ABCDEFH.—6 პირველ F.—7 ყოვლებრივიცა თან მიებუნებნენ (მიიბუნებ-
ნენ B) AB.—9 არღა F.—11 უბრწყინავს] უებრწყინავს AB.—11 წარმოარსებს D.
—13 მსგავსებითისა H.—18 ერთებრნი] ერთნი H.—21 თანმიბრუნებულთა F.—22
აჰკაზმავს D.—თანმიბრუნებულ F.—23 განსაზღვრებს F.

ფი, ვითარ აღმოიჩინა, ხოლო შემდგომად ერთისა მიზეზ უმრავლეს-
 თა ნამდვლ მყოფი არს უმწუერვალეს ვიდრემე არს, ნამდვლ მყოფი
 და უერთებრივეს გონებისა და ცხოვლობისა, და ამისთვისა ყოველ-
 თა უნანარეს. და არა რაჲ არს სხუაჲ უპირველეს მისსა თვნიერ
 5 ერთისა. ხოლო სიმრავლე ერთებრივ მყოფი, ვითარ პირველისა საზ-
 ღერისა და უზაზღვროვასგან შედგომილი. და ყოვლითურთ უპირვე-
 ლესი არსებისაჲ და ზესთ მყოფი: ვინაჲთგან განსაზიღსა შორის A176a
 შემდგომთასა მხოლოდ ერთებრივნი გასწუთებიან ბრწყინვალეზანი,
 მყოფთასა, ხოლო მყოფი მყის შემდგომად ერთისა. არამედ ძალად
 10 ოდენ მყოფი, და არღ მყოფი, მეზრ თვისითა ბუნებითა ერთი არს; და
 შემდგომად ძალითისა მოქმედებით მყოფ. და ვინაჲვე დასაბამთაჲ
 შორის მყოფთა იმრრე არ მყოფი, ვითარ უმჯობესი მყოფთაჲ და
 ერთი.

თ ა ვ ი 140

16 შოველი მზიარებელი ღმრთეებრთა ერთთაჲ იწყებს პირველ
 ნამდვლ მყოფისაგან და მისრულდების სხეულებრივისა ბუნებისადმი:
 რამეთუ პირველი არს მზიარებელთაჲ ნამდვლ მყოფი, ხოლო უკუა-
 ნაჲსკნელ სხეული (და რამეთუ სხეულთაჲ ვიტყვთ ღმრთებრივად).
 რამეთუ ყოველთა ტომთა უმწუერვალესნი ღმრთებრივთა რიცხუ-
 20 თადა აღწმასნილ არიან—სხეულთაჲ, სულთაჲ, გონებათაჲ,—რაჲთა თი-
 თოეულსა წესსა შორის რაბამი ღმრთებრივთაჲ იყოს მპყრობელი და
 მაცხოვნებელი შემდგომთაჲ, და თითოეული რიცხუ იყოს ყოველობა,
 ვითარ ნაწილთ-შორისი ყოველობაჲ, და ჰქონდის თვს შორის ყო-
 ველნი, და პირველ სხუათაჲსა ჰქონდის ღმრთივი თვთებრივობაჲ.
 25 რამეთუ სხეულებრივთა და სულებრივ და გონებრივ წარმოდგომილ
 არს ტომი ღმრთებრთაჲ. საუწყო უკუე, ვითარმედ ესე ყოველნი
 საღმრთო ზიარებითი: რამეთუ პირველი ნათელი ღმრთებრივი ერ-
 თებრივთა რიცხუსა შორის წარმოდგა. ხოლო მზიარებელი ღმრთე-
 ბრივთა ერთთაჲ იწყებს ვიდრემე ნამდვლ მყოფისგან და მისრულ-
 30 დების სხეულთა ბუნებისადმი.

6 შემდგომილი] ანაჲჲ შემდგომილი C.—8 ერთებრივი AB.—10 არღა F.
 —10—11 მეზრ—მყოფ <F (ex homoioteleuta).—11 ძლითისა E.—12 იმრრე] იმრრე
 A, იმრრე E.—19 ღმრთებრივთა] ათებრივთა AB.—21—22 და მაცხოვნებელი—
 ყოველობა ანაჲჲსა რამეტყულა AD.—23 ჰქონდინ CDEFH.—25 გონიერებრივი ADE.
 —27 პირველ ABDEFH.

თ ა ვ ი 141

წინაგანმეზღველ ოჯისათვის ღმრთისა რომელსა ანგებოცსთა მიერ *

შოველი ძალი ღმრთებრივთა ერთთაჲ, დამწყებელი ზენათ, და
 5 თვსთა საშუალთა მიერ წარმელელი; ვიდრე უკუანაჲსკენელთადმი
 იშთამოვებს და ქუეყანიერთადმიცა აღგილთა. რამეთუ არა რაჲ ებრკუ-
 მის მას და არცა რაჲ დააცილებს ყოველთა მიმართ მიფენასა (რამე-
 თუ არ ვინაჲ მოქენე არიან აღგილთა და განსაზიდთაჲსა თანმიუქუს-
 ველისა ყოველთადმი ზესთ მქონებლობისათვის და უზიარებელისა
 10 ყოველგან წარმოდგომისათვის), რამეთუ არცა რაჲ მომმარჯუე ზიარ-
 რებად მათდა დაიცილებს ვისგანმე. არამედ მსწრაფლ თანმეარ-
 სეობად მათდა იქმნების შხა, ხოლო იგინი წარმოუდგებიან არა
 მაშინ ოდენ წარმოდგომნი და არცა პირველ არ მყოფნი, არამედ A177b
 სამარადისოდ მასვეობასა მქონებელნი. რამეთუ რაჲც რაჲვე იყოს
 15 ქუეყანის-შორისთაჲ მომმარჯუე ზიარებასა მათსა, მსწრაფლ წარ-
 მოუდგებიან მათ; და ყოველსა აღაესებენ თვს მიერ, რამეთუ მეზეს-
 თაესთა უმეტეს წარმოუდგებიან, ხოლო საშუალთა მათთა წესთაებრ;
 ხოლო უკუანაჲსკენელთა უკუანაჲსკენელად. და ზენათ ვიდრე დასა-
 სრულთადმდე განჰზიდვენ აობათა თვსთა. ვინაჲ და უკუანაჲსკენელ- C 280
 20 თაცა შორის არიან ემფასნი პირველთანი და ყოველად ყოველ-
 თანი თანმიენებანი; და შორის პირველთა მეორეთა წინაჲთვე ამ-
 ყოფებენ, ხოლო მეორეთა შორის პირველთა წარმოაჩენენ. რამეთუ
 სამ სახედ არს თითოეული: ანუ მიზნოვნებით, ანუ მყოფობისაებრ
 თვისისა, ანუ ზიარებით.

თ ა ვ ი 142

შოველი განგებაჲ ღმრთებრივთაჲ რომელიმე ზესთ განყენებუ-
 ლა განსაგოთაგან, ხოლო რომელიმე თან დაწესებულა. რამეთუ მეგრ
 მყოფობისაებრ მათისა და თვთებისაებრ წესთა მათთაჲსა ყოველი-
 თურთ ზესთ განფენილ არიან უდარესთაგან; ხოლო ვითარ მისვე და
 80 ერთისა აღმკულისანი განაგებენ უდარესთა თვისისა აღნათხზისათა,
 მბაძავნი ესეცა ზესთ განყენებულსა მოქმედებითსა ძალსა ღმრთე- C 281

6 ქუეყანიერთადმიცა A.—6-7 ებრკმის E.—8-9 თანმიუქსველისა (თან მი-
 უქსულისა EH) EFH, თანმიუქსველისა D.—10 მომმარჯუე მომარმარჯუტ E,
 მომარმარჯუე D, მომართ მარჯუტ (მარჯუე B) AB.—11 დაიცილებს] და იხილ-
 ჭების D.—თანმეარსობად D.—18 ვიდრემე H.—24 ზიარებით] ზიარების მეგრ
 D.—26 განგებაჲ] codd., ხოლო C-ს აქმისზე ამ სტეფანეზე შეთავაზებულია სწრაფი გონებაჲ.

* ასეთი ხმაურის CK ხელისწერაჲ.

ბრივთასა და წადიერნი აღესებად შემდგომთა კეთილობათა თჳსთა მიერ, ვითარცა იგი იყვნენ შემძლე.

თ ა ვ ი 143

შოველთადა უკუე წარმოდგომილან მხოლონი ღმრთიენი სწო-
6 რად. არამედ არა ყოველნი სწორად წარმოდგომილ ღმრთიეთადმი, არამედ თითოეული წესისაებრ თჳსისა და ძალისა მიიღებს წარმოდ- გომასა მათსა რომელიმე ერთგუარებრივ, ხოლო რომელიმე გამრავ- ლებულად; და რომელიმე სამარადისობით, ხოლო რომელიმე მებრ ჟამით; და რომელიმე უსხეულოდ და რომელიმე სხეულებრივ.

10: საჭირო არს, რაჲთა განყოფილი ესე ზიარებაჲ მათი ანუ მზიარე- ბელთა მიერ იყოს განყოფილ ანუ ზიარებულისაგან. არამედ ღმრთებრივ- სა ყოველსა სამარადისოდ ერთი და იგივე აქუს წესი და მიუთხზველ არს ყოველთა მიმართ და აღურეველ. აკლს, რაჲთა მზიარებელთა მიერ მხოლოდ იყოს შეცვალებათა წარმოდგომაჲ, და არიგივეობაჲ
15 ამთ შორის იყოს და სხუებრ .და სხუებრობაჲ და სხუა და სხუა სახე მიქმნაჲ ღმრთებრივთადმი. ვინაჲ ყოველთა იგივეობით და ერთე- ბრივ წარმოუდგებიან, არამედ მზიარებელნი არ მასვე იგივეობასა შორის ეწარმოებვიან მათ, არამედ, ვითარ ვინ შემძლებელ იყოს, თი- თოეულთა წარმოუდგების, და ვითარ წარმოუდგემის, ვგრეცა და
20 ეზიარების მათ: რამეთუ საზომისაებრ ამითთა წარმოდგომითაჲსა და ზიარებაჲცა.

თ ა ვ ი 144

შოველი უდარესობაჲ მოსლვასა შორის ღმრთებრივთასა განი-
ყენებვის; დაღათუ მომმარჯუე იყოს მზიარებელი, და ყოველი უც-
25 ხოჲ ღმრთებრივისა ნათლისგან უჩინო იქმნების, და ინათლვის უკუე ყოველი უმყისეს ღმრთებრივთა მიერ რიცხუთასა. რამეთუ სამარა- დისოდ ღმრთებრიენი (უძლიერეს) უდასაბამიერეს და უგარეშემცველეს მათ მიერ წარმოქმნილთაჲსა არიან, ხოლო მზიარებელთა უმარჯო- ბაჲ საღმრთოჲსა ნათლისა ბრწყინვალეობათა უმიზებუბს: რამეთუ ამ-
30 რუმებს მათ თჳსისა მიერ უძლურებისა. ხოლო მრუმე რაჲ იქმნენ იგინი, მათ მიერ ჰგონებს მიზებსა მრუმეობისასა და არა თჳსთა ვერ

6 მიიღობს AD.—9 ჟამითი EH.—10 და საჭირო AB.—11 განყოფილ] განფენილ E.—ღმრთებრივისა D.—13 მიმართ] მიერ H.—15 სხუა და სხუა] სხუა AB.—16 სახე < D.—17 არ მასვე] მასვე C.—19 ვგრეცა] და ვგრეცა AB.—27 (უძლიერეს) უდასაბამიერეს] უძლიერეს F (ხოლო არააჲ; უდასაბამიერეს ეწერა F), უდასაბამიერეს AB, უძლიერეს უდასაბამიერეს DEH; C-ზე უძლიერეს სკლ-ქ-ან ზე- შო სწარა; აკლ-ულ ტექსტა: ძუსადანედ (Dodds p. 126,12).—30 იქმნენ H.

ძლებათაგან, არამედ უძღურებისაგან მზიარებელთაჲსა ჰგონებენ A179b განუყენებასა გუარსა ღმრთებრივთა მოფენათასა.

თ ა ვ ი 145

შესვენათა და მუხამდებარეთათჳს *

5 ჰოველმან მყოფმან და ყოველმან მყოფთა აღმკულებაჲმან ესე-
 ზომ წარმოვლო, რაჲზომ და ღმრთებრივთა წესთა განწესებამან. და
 თჳსმან ღმრთებრივმან რიცხუმან მყოფნი თან იწარმოენა, და არარაჲ
 შემძლებელ არს წარმოდგომად და საზომისა და წესისა მიმთხუევად,
 განუყენოს თუ ღმრთებრივსა რიცხ უსა: რამეთუ სრულ იქმნების ყო- A180a
 10 ველი ძალისა მიერ მათისა და დაიწესების და განიზომვის ღმრთე-
 ბრისა მიერ რიცხვსა. და მყოფთა შორის უკუანაჲსკენელთაჲცა ტომ-
 თასა უპირველეს არს აღმმკობი მათი ღმრთებრივი რიცხვ და მის-
 ცემს მათ ცხოველობასა და გუარ ქმნასა და სრულებასა, და უკუნ
 იქცევიან ესეცა კეთილობისა მიმართ პირველ უსაშუველესთაჲსა და
 15 პირველ უპირველესთაჲსა. და ყოველი თანაღკრულ არს და მიძი-
 როვნებულ არს შორის საღმრთოჲსა რიცხვსა, და ცხოვნდების ამათ
 მიზეზთაგან. ხოლო განუყენოს რაჲ ღმრთებრივთა და ოკერ იქმნენს
 ყოვლითურთ, განდგების არა რაობისადმი და უჩინო იქმნების თან-
 მპყრობთა თჳსთაგან მარადის დაკლებული.

თ ა ვ ი 146

ჰოველი საღმრთოჲსა წესისა თვთებაჲ ყოველთა მიერ შემ-
 დგომთა მიენერგვის და თან მისცემს თვთებათა ყოველთა უღარესთა
 ტომთადმი.

ხოლო თუ ვიდრე ესეზომ მყოფნი იწარმოებენ, ვიდრე ღმრთე-
 25 ბრივთა აღმკულებაჲმან იწარმოა, რამეთუ თითოეულსა ტომსა შინა
 არს ღმრთებრივთა ძალთა თვთებაჲ ზენაჲთ შთამონაბრწყინი; რამე-
 თუ მიიღებს თითოეული უმახლობელესისა თჳსდა მიზეზისა მიერ
 თვთებათა ზენათა, ვითარ მხუღარ იყოს მისდა გუამოვნებაჲ. ვიტყვ
 უკუე, ვითარ იგი არს რაჲვე ღმრთებრივი განმწმედლობაჲ, და
 30 სულთაჲცა შორის არს განწმედაჲ, და ცხოველთა შორის და ნერგთა
 შორის, და ქვათა შორის. და კუალად ეს სახედ, რაჲც რაჲვე იგი
 არს ღმრთებრივისა რიცხვსა შორის თვთებაჲ დამცველობითი; და

5 ყოველმან მყოფთა| ყოველთა მყოფთა EH.—6 განწესებაჲმან და| განწესე-
 ბამან AB.—9 ღმრთებრივთა AB.—10-11 ლუთაებრივისა E.—17 ოხერ E.—24 თუ
 ვიდრე| თუ ვრ D.—26 შთამონაბრწყინი H.—32 ღმრთებრივისა C.

* მხოლოდ სოთხუა CK ხელნაწილები.

კულად სხუაჲ; რაჲვე დასაბამთადმი უკუნქცეელობითი და სრულ A181a
 მყოფელობითი და ცხოველმყოფელობითი. მსგავსადვე და ქვანიცა C 285
 ეზიარებიან განმწმედელობითსა ძალსა; სხეულებრივ, ხოლო ნერგნი
 უსრულესადრე და ცხოველებრივ. არამედ ცხოველთა აქუს მებრ მი-
 8 მართებითთა ძალითა გუარი ესე, ხოლო სულსა სიტყვერებრივ და გო-
 ნებასა გონიერად, ხოლო ღმრთებრივთა ზესთ არსებითად და ერთე-
 ბრივად. და ყოველსა შორის სირასა ერთი და იგივე აქუს ძალი ერ-
 თისა მიერ საღმრთოჲსა მიზეზისგან. და სხუათა ყოველთა ზედა იგივე
 და ერთ საზღვარი. რამეთუ ყოველი დამოკიდებულ არს საღმრთოჲსა
 10 რიცხვსადა, და რომელნიმე სხუათა მიერ და სხუანი სხუათა შთამოუ-
 ბრწყინვენ, და ნათხზნი სირათანი ვიდრე უკუნაჲსკენელთამდე შთაი-
 ბრწყინებენ. და რომელნიმე უსაშუელოდ, ხოლო რომელნიმე სა-
 შუალთა მიერ უმრავლესთა ანუ უმცირედესთა მათდამი აღკრულ არიან.
 «საესე უკუე ღმრთებრივისა რიცხვისა მიერ». და რაჲც რაჲვე აქუს თი-
 16 თოველსა ბუნებით, მათ მიერ აქუს.

თ ა მ ი 147

ყოველთა ღმრთებრივთა მოქცევთა დასასრული თვსთა დასა-A182a
 ბამთა ებადვის, რამეთუ იგებს თვს შორის მრგულსა დაუსაბამოსა და
 დაუსრულებელსა დასაბამთადმი უკუნ ქცევისა მიერ. ხოლო თი-
 20 თოველი წარმოარსებულთაჲ უკუნ იქცევის თვისისა დასაბამისადმი,
 რომლისაგანცა იწარმოა, ვინაჲ უფროჲს ხოლო და ყოველთაცა წეს-
 თა თვისისა ზესთ კიდოვნებით წარმომჩენელისა კულად უკუნ იქცენ
 მისდამი. არამედ უკუნქცევაჲ დასასრულისაჲ დასაბამადვე ერთ სა-
 ხედ აღიქმს ყოველთა და განსაზღვრებულად და თვს მიმართ თან-
 28 მიმწამედ, და შორის სიმრაველისა ერთგუაროვნებისა მჩუენებელად
 თანმიწამებისა მიერ.

თ ა მ ი 148

ყოველი მწუერვალი ღმრთებრივთა აღმკულებათაჲ თვთ ზესთ
 მდებარეთა დასაბამთავე ებადვების. ხოლო თუ ჯერ არს, რაჲთა გა-
 30 ნუკუეთელ იყოს გზაენაჲ საღმრთოთა მოქცევთაჲ და თითოეულსა
 წესსა შორის თითოეული თანშეკრულ თვსთა საშუალთ მიმართ, სა-
 კირეო არს, რაჲთა უმწუერვალესნი შემდგომთანი თან აღეკრეოდინ

1 კულად—უკუნქცეელობითი და<F (ex homoioteleuto).—4 აქუს<EF.—
 მებრ<F.—9 ერთი C.—10 რიცხვსადა] რიცხვა AB.—20 იქცევის] ქცევის AE,
 ქცევისა D.—22 თვსთა AB.—და კულად D.—24 მიმართ]მრ D.—29 რაჲთა]
 რლ F.—31 საშუალთა DF.—31-32 საკირო EF.—32 აღეკრეოდინ EF.

მისასრულსა პირველთასა. ხოლო შეერთებაჲ მსგავსებისა მიერ მსგავსებაჲ ვიდრემე იყოს დასაბამთა უღარესთა წესთა მიერ და ზესთ მდებარეობით დასასრულისადმი.

თ ა შ ი 149

5 შოველი ღმერთებრივი წესი თვთ თვსად შეერთებულა სამ სახედ: თვს შორისისა კიდოვნებისა მიერ, და საშუელობითისა მიერ, და დასასრულისა მიერ. რამეთუ რომელსამე ერთებრივი აქუს ძალი და | ყოველთა მიმართ ჰგზავნის შეერთებასა და ზენაჲთ თვს შორის ^{A183a} იპყრობს ყოველთა. ხოლო საშუელობაჲ მრჩობლთადმი კიდურთა განიზიდავს, და ყოველსა თან შეჰკრავს თვს მიერ, რამეთუ მოცემასა ზენათასა წიაღ ავლენს შემდგომთა მიმართ, ხოლო დასასრულისათა აღაციკროვნებს ძალთა და ყოველთა შორის მისთვისავს ზიარებათა და ურთიერთას თანთხზვათა. და ესრეთ იქმნების ყოველი წესი სირაჲსაჲ, აღმაესებელთაჲ და აღესებულთაჲ; და ვითარ საშუალისადმი ^{C 288} თან მიიწამებს, ხოლო დასასრულისაჲ უკუნ იქცევის კუალად დასაბამისადმი; და ყოველთა წარმოვლილთა ძალთა აღიყვანებს მუნვე მსგავსებისა მიერ; და ყოველსა წესსა მიუქმს თანშეთხზვასა. და ესრეთ | ყოველი აღმკული ერთ არს ერთ მყოფელისა პირველისა ძალი ^{C 288} მისა მიერ, და საშუელობით თანმპყრობისა მიერ, და დასასრულთა დასაბამისადვე უკუნქცევისა მიერ.

თ ა შ ი 150

5 შოველი წარმოარსებული საღმრთოსა წესსა შორის ვერ უძლებს თვს შორის დატევენად ყოველსა ძალსა თვისისა წარმომაარსებელისასა, და არცა შემდგომნი ყოვლითურთ უპირველესთასა, არამედ ²⁵ აქუს მათ რაჲვე დაზესთაებული ძალი თვსთა შემდგომთაჲ და შეუწერელი მათგან.

რამეთუ უკუეთუ თვთებანი ღმრთებრივთანი განიყოფიან, ვინაჲვე შემდგომნი შორის პირველთა პირველ იმყოფებიან, ხოლო ზესთ მდებარენი უყოვლეს არიან და შორის შემდგომთაჲსა არ შეიწერებიან, არამედ რომელთადმი თან მისცემენ უმჯობესთა მათ მიერ წარმოქმნილთა, ხოლო რომელიმე უპყრიეს თვს შორის დაზესთაებულად. რამეთუ აღმოიჩინა უკუე, ვითარმედ უმეტეს ყოვლებრივ არიან უმახლობელესნი ერთისანი, ხოლო უნაწილესრე შორიელესნი. ^C

1 პირველთასასა F.—6 საშოვლობითისა E.—10 განიზიდავს EH.—რამეთუ <AB.—11 წიაღლენს ABD.—15 ხოლო] და E.—17 მოუქმს AB.—22 წესისა codd.—26 მადგან E.—31 წარმოქმნილთა H.

ხოლო ყოველბრივთა გარეშემცველობითი ნაწილებთაჲ უპყრი'ეს და- A184a
 ლი. არ ვინაჲ შეიცვან ძალი უზესთაესთაჲ, რომელთა ჰქონდის წესი
 შემდგომობითი. არს უკუე შორის უზესთაესთა შემდგომთაგან შეუ-
 ცავი და შეუწერელი ძალი, რამეთუ უსაზღვრო თითოეული ღმრთე-
 ბრივთაჲ. რამეთუ არ აჩუენებს თავსა თვსსა ვითარ მყოფად და უფ-
 როჲს ხოლო თვსთა უპირატესთასა, არამედ შემდგომთა ყოველთასა.
 ხოლო უსაზღვროებაჲ ძალითა მებრ მათ შორის; ხოლო უსაზღვრო
 შეუწერელ მისგან, ვის მიმართცა იყოს უსაზღვრო. არა უკუე თან
 იქონებენ ყოველთა ძალთა შემდგომნი, რომელი პირველთა თვს შო-
 რის დაუწყარებიან (და თუ ესე, იყენესცა შემდგომთაგან შესაზღვრე-
 ბულ, ვითარ მათ მიერ შემდგომნი). და არცა აქუს ამათ ყოველი
 პირველთაჲ ნაწილებობისათვს; და არცა რომელი იგი აქუს, მითვე
 სახითა აქუს უსაზღვროობისათვს, რადთამცა ყენეს შემდგომნი დაზე-
 სთაებულ პირველთა.

თ ა ვ ი 151

მამებრივისა და დედებრივისა წყაროჯსათვის *

ყოველი მამებრივი შორის ღმრთებრივთაჲსა პირველ აღმქმნელ
 არს და კეთილობითსა წეს'სა მპყრობელ ყოველთა ღმრთებრივთა C 290
 აღმკულებათა მიმართ. რამეთუ აობასა შემდგომთასა და ძალთა ყო-
 ველთა და არსებათა ესე წარმოაყენებს მებრ ერთებრივთა გამოუთ-
 ქუმელად ზესთ მექონეობითა; რომლისათვსცა და მამებრივად სახელ
 ედების, რამეთუ შეერთებულსა და კეთილგუარსა ძალსა ერთისასა
 წარმოაჩენს და მიზეზსა შემდგომთა გუამოვნებისასა. და თითოეულსა
 წესსა შორის ღმრთებრივთა რიცხუთასა მამობრივი ემძლუარვის
 ტომი, წარმოაჩენს თვსგნით ყოველთა და აღამკობს, ვინაჲ დაწესე-
 ბით ურბამებს კეთილობასა. ხოლო მამანი რომელნიმე არიან ყოვე-
 ლებრივ, ხოლო რომელნიმე ნაწილებრივ, ვითარ და თვთ იგი წესი
 ღმრთებრივთაჲ, ყოველბრივი და ნაწილებრივი, ურთიერთას განი-
 ყოფიან საზღვრითა ზესთ მიზეზობისაჲთა; და რაოდენცა მოქცევი
 ღმრთებრივთა ნაგზავნთაჲ, ესეზომვე და მამათა ურთიერთას განყოფი-
 ლებანი. რამეთუ უკუეთუ არს ყოველსა წესსა შორის რაბამი კე-

9-10 შორის < D. — 11-12 ყოველი პირველთაჲ ყ'ითა AB, ყ'ი ყ'ლითა D. — 12 იგი < C. — 13 სახითა აქუს სახითა AB (რადგან), სახითა არს D. — 19 შემდგომთაგან AB. — 26 ურბამებს EH. — 26-27 რომელნიმე არიან ყოველბრივ ხოლო რადგან ADE. — 27-30 ვითარ-ნაგზავნთაჲ < AB. — 31 უკუეთუ არს < AB.

* სხთაჲნი ჩვენ შერის უდავალა „განმარტავს“ 151. თუჲს მსჯელთა (ეს. ნაწილ-
 ტაჲ“ გვ. 176.15-16).

თილობისაჲ, ჯერ არს რაჲთა მამებრივ იყოს ყოველთა შორის წეს-
თა და იწარმოებდეს მამებრივისა შეერთებისა მიერ თითოეული.

თ ა ვ ი 152

შოველი მშობელობითი ღმრთებრივთაჲ უსაზღვროობისაებრ A185b
 5 ღმრთებრივთა ძალთაჲსა იწარმოებს, მრავალკეც ჰყოფს თვთებათა
 თვისთა, და ყოველთა შორის მიეტევის, და მოუკლებელობასა თვისსა
 მოქცევთა შემდგომთასა უმეტეს წარმოაჩენს. რამეთუ გამრავლებასა
 წარმოჩენილთასა და შორის მიზეზთა დაფარულთა ძალთა წარმოა-
 ყენებს შობისადმი ვის უკუე სხვისადმი ესე დაზესთაებულად, არა-
 10 მედ უსაზღვროჲსა მიერ ღმრთებრივთა ძალთაჲსა, რომელმან ყოველ-
 ნი კეთილობითა მშობელობისა ძალისაჲთა აღავსნა საღმრთონი; და
 ყოველი სრული თვისგნით წარმოაჩინა ზესთ სრულისა ძალისა მიერ.
 თვთება უკუე საღმრთოთა შორის მშობელებრივისა ძალისა, რაჲთა
 15 ზემქონეობითა თვისთა მრავალკეც ჰყოფდეს ძალსა წარმოშობილ-
 თასა და დასდებდეს მათ შორის ძალთა მეშვეობითთა და აღადგენ-
 დეს შობად სხუათა და წარმოყენებად. რამეთუ, თითოეული თვთე-
 ბათა თვისთა რომელი ჰქონდის პირველ, შემდგომთა ვინაჲვე თან
 მისცემს, ესთადვე და მეშვეობითმანცა მოქმედებამან მისცეს შემდგომ-
 თა თვისთა მეშვეობით ნაგზავნი და დახატავს უსაზღვროობასა ყო-
 20 ველთა დასაბამებრივთასა, რომლისგან იწარმოა. ძალმან ყოველმან
 მეშვეობითმან, და სამარადისოდ შედინსა ღმრთებრივთა მოქცევთა
 მოქცევთასა ზესთ მექონეობით წარმოადინებს.

თ ა ვ ი 153

შოველი სრული შორის ღმრთებრივთა საღმრთოჲსა სრულე-
 25 ბისა მიზეზ არს.

რამეთუ ვითარ სხუა არიან მყოფთა გუამოენებანი და სხუა ზესთ-
 არსთანი, ესრეთვე და სრულეებანიცა; სხუა ვიდრემე და ღმრებრივ-
 თანიცა მეზრ აობით, ხოლო სხუა მყოფთანი; შეორენი შემდგომად
 მათსა, რომელთა ზიარებისა მიერ აქუს სრულებაჲ; და სხუა ამის A186b
 30 მიერ სრულებაჲ ღმრთებრივთაჲ, და სხუა განღმრთობილთაჲ; ხოლო
 ღმრთებრივისა რიცხუსა შორის პირველი მიზეზი სრულეებისაჲ არ
 მხოლოდ განღმრთობილთა არს მიზეზ სრულეებისა, არამედ თვთ

2 მამებრივსა ABCE.—5 ღმრთებრთა A, ღვთაებრთა B.—6 მიიტევის EFH.—7
 მოქცევსა AB.—8 ძალთა] რლთა H.—15 მეშვეობითთა <AB.—18 ესთადვე] ერთადვე
 ABDEFH.—მეშვეობითსა] AB.—მოქმედებამან ABE.—მისცემს AB.—21 შედინსა <
 AB.—21-22 მოქცევთა მოქცევთასა ზესთ <AB.—22 ზესთ] ზეს D.—30 სხუა H.

ღმრთებრივთაცა. ხოლო თუ არს სრულ თითოეული, უკუნქეულა ვინაჲვე თვსადვე დასაბამად. ხოლო მიზეზი საღმრთოჲსა უკუნქევისაჲ სრულ აღმქმნელთა ღმრთებრივთა ტომი არს.

თ ა ვ ი 154

ერთთა და ღმერთთა განყოფილებიანათს
თვთებათაჲსა*

ჰოველი მცველებითი [შორის] ღმრთიეთა თითოეული თვსსა წესსა შორის (თვსსა) დაიცავს შემდგომთა თვსთა ერთგუარებრივად ზესთ მექონეობით და პირველთა შორის ამყარებს. რამეთუ დამცველობაჲ 10 თითოეულსა წესსა უქცეველად დაიცავს, და თან იპყრობს ყოველსა დაცეულსა თვსსა სრულებასა შორის, და ყოველთა მისცემს უდარესთაგან ზესთ პყრობასა, და შეურევენელად თითოეულთა და თვსთა | შო-A:186² რის თვთებათა გებად სიწმიდისა უხრწნელისა დაცეულთა მიზეზ ექმნების, და მიაყარებს უზესთაესთა შორის. რამეთუ სრულ არს ყო- 15 ველი, რომელი პირველ მიითუალვიდეს უზესთაესთაგან, და თვს შორის იპყრობდეს უცვალებელსა ყოფასა, და უდარესთაგან ზესთ მემფენეობდეს.

თ ა ვ ი 155

განყოფინათს ქალისა მუშვიობითისა და ქალისა
ცხოველმეშვიობითისა **

ჰოველი ცხოველმეშვიობითი ძალი შორის ღმრთებრივთა C 294 ტომთაჲსა მიზეზი არს მშობელობითი, და არა ყოველი მეშვიობითი წესი ცხოველმეშვიობა არს: რამეთუ უსაყოველთაოეს მშობითი ცხოველობითსა და უმახლობელეს დასაბამსა. რამეთუ მეშვიობაჲ სიმრავ- 20 ლისადმი აწარმოებს მყოფთა და ექმნების მიზეზ, ხოლო ცხოველმყოფელობაჲ მომცემელსა ყოვლისა ცხოველობისასა ღმრთებრივსა

* შორის <codd.; აღკვენი ეგნარტუის 154. თვის (ა. ეგნარტუის 66. 178,4) და პუნულ ტუქტის (ქუ დოც მდოც: Dodds: p. 136,1) მადეო.—ღმრთიეთა] ლუთაებრივთა E.—9 ამყარებს] დაამყარებს D.—14—15 ყოველი—უზესთაესთაგან და <AB.—15-16 და თვს შორის] და თვთ AB, და და თვს შორის E.—16 უდარესთასა AB.—16-17 მემფენეობდეს F.—21 შორის E.—25 იწარმოებს D, წარმოებს E.—26 ყოვლისა] ყნა A, ყნა B.

* ხოთუნი წესსა პყრობა უდარესი ეგნარტუის 154. თვის ბოლი ნაწილის მადეო: ექმნების: ესე ეს სახედ მრავალი განიცადო... ერთთა და ღმერთთა განყოფილებიანათს თვთებათაჲსა (ა. ეგნარტუის 66. 178,11—12).

** ხოთუნი წესსა პყრობა უდარესი ეგნარტუის 155. თვის მადეო: ხადეც წესსა: აქა განწყოფს ძალსა მეშვიობითსა და ძალსა ცხოველმეშვიობითსა (ა. ეგნარტუის 66. 178,20-21).

მოქმედებასა წარმოაყენებს. ვინაჲ რომელიმე მრავალკეც ჰყოფს A186^b მყოფთა გუამოვნებასა, ხოლო რომელიმე ცხოველობისა მოქცევთა წარმოაყენებს. და ვითარ აქუს მყოფსა ცხოველობისადმი, ესრეთ და მეშვეობითსა წესსა ჰქონდის სირაჲსა მიმართ ცხოველობითისა. არა-
 5 მედ უსაყოველთაოეს არს მიზეზი უმრაველესთაჲ და ამისთვის უმახ-
 ლობელეს დასაბამისა.

თ ა ვ ი 156

შედაჩევისათჳს დამცველობითისა ქალისა და სიწმიდითისა მიზეზისა*

10 შოველი მიზეზი სიწმიდისაჲ წესისა მიერ დამცველობითისა შეიცვის, არამედ არა წინა-უკუშო, რაჲთამცა ერთ და იგივე იყო დამცველობითი და განმწმედლობითი ტომი. რამეთუ განმწმედ- A187^a
 ლობითი მისცემს შეურყენელობასა უღარესთა მიმართ ღმრთებრი- C 295
 ვისა მიერ რიცხვსა და უზრწნელებასა განსაგოთა შორის შემდგომ-
 15 თასა, ხოლო დამცველობაჲ აღიქმს და ამასცა, და თჳს შორის ყო-
 ველსა შეიცავს, და უქცეველად დაიცავს შორის უზესთაესთა. ვინაჲ
 უსაყოველთაოეს არს მიზეზი დამცველობითი განმწმედლობისა ძა-
 ლისასა, რამეთუ თვთებაჲ დამცველობითისა მიზეზისაჲ მარტივად
 არს ესე, რაჲთა დაიცვიდეს თითოეულსა წესსა შორის თჳსსა თჳს
 20 შორის, და პირველ თჳსსა და შემდგომად თჳსსა, ხოლო განმწმედლო-
 ბითი მოქმედებაჲ, რაჲთა განაყენებდეს უმჯობესთა უღარესთაგან.
 არამედ ესე ვიდრემე არს უპირველეს შორის ღმრთებრივთაჲსა.
 რამეთუ ყოველთა შორის მყოფსა ჯერ არს, რაჲთა უპირველესი მი-
 25 ზეზი უძლოდის. და ყოველითურთ ყოველთა კეთილობათა ერთებრივ-
 მან მიზეზმან ამათ მიერ წარმოვლო. და არა არს შემდგომთა შორის
 კეთილი, რომელიმცა არა პირველ წარმოდგომილ იყო შორის ღმრ-
 თებრივთა რიცხუთაჲსა (რამეთუ სხუაგნით სადაჲთმცა იყო ესე და
 ვინაჲმცა ჰქონდა მიზეზი?). მათ შორის უკუე განმწმედლობაჲ უპირა-
 30 ტეს კეთილობაჲ არს, და დამცველობაჲ, და სხუა რაჲც რაჲვე ესე
 ვითარი.

1 მოქმედებასა AB.—რომელიმე ცხოველობისა მრავალკეც AB.—2—3 ცხოველობისა—მყოფსა <E (ex homoioteleuto).—2 მოქცევსა AB.—14 რიცხვსა მიერ EH.—15 აღიქმს <E.—16—20 და უქცეველად—შორის და <AB.—23 შორის <AB.—24 უძლოდეს F.—26 რომელიცა AB.—28 ვინაჲცა AB.

* სოლონი ნუნ მიერაჲ შედგენილი „განმარტების“ 156. თავის მასჯერო, სადაც წყნარაჲ: აჲა შედარებებს დამცველობითსა ძალსა და მიზეზსა და სიწმიდითსა (ახ. „განმარტების“ კა. 179,6-7).

თ ა შ ი 157

განყოფინათჳს დასაბამთა და მიზეჳთა*

შოველი მამებრივი მიზეზი ყოველთა აობასა მინიკებს და მყოფობასა მათსა წარმოაყენებს. და ყოველი შემოქმედებითი შედგო-
 6 მილთა გუართა აღქმნასა და უპირველეს წესისა მათისა არს და C 296
 რიცხუთაებრ განყოფისა მათისათა. და არს იგი მამებრივსა ნათხზსა
 შორის ნაწილებითთა ტომთასა. ხოლო თითოეული ამათი შორის
 წესსა პირველისა საზღერისასა იპყრობვის. ვინაჲთგან აობაჲ და
 რიცხვ და გუარი საზღერის გუარ ყოველნი არიან: ვინაჲ ესე თან-
 10 მოდასე ურთიერთას. ხოლო შემოქმედებითი სიმრავლისადმი აწარ-
 მოებს ნაქმთა, არამედ განსაზღერებითი ერთ გუარ ჰყოფს მყოფთა
 მოქცევსა. და რომელიმე გუართა აღმქმნელ არს, ხოლო რომელიმე
 არსებათა მოქმედ. ხოლო თუ ესე განყენებულ ურთიერთას, ვინაჲ
 გუარი და მყოფი, და მითვე შემოქმედებითიცა და მამებრივი განყე-
 15 ნებაჲ. არს უკუე მიზეზ ნაწილებითრე გუარი. ხოლო უსაყოველთა-
 ოვსად უმეტეს მიზეზი. მამებრივი ვინაჲვე უზესთაეს არს შემოქმე-
 დებითსა ტომსა, ვითარ მყოფი გუარსა.

თ ა შ ი 158

შოველი აღმყვანებლობითი მიზეზი შორის ღმრთებრივთა რიცხუ-
 20 თასა განმწმედებლობითთა და უკუმქცეველობითთა განეყოფვის ტომთა.
 რამეთუ საუწყო, რაჲთა ძალიცა ესე იყოს პირველ საღმრთოსა
 რიცხუსა შორის. ვინაჲთგან ყოველთა კეთილთა მიზეზი წინაჲთვე მათ
 შორის წარმოდგომილ არს. არამედ წმიდა მყოფელობითი მიზეზი
 წარმოდგა წინაჲთვე, ამისთვის რომელ განაყენებს უღარესთაგან და
 25 შეაერთებს ზესთათა, ხოლო უკუნქცევეითსა მიზეზსა ზომიერირე აქუს
 წესი, ამისთვის რომელ ყოველი უკუმქცევი ანუ თვისდავე უკუნ იქ-
 ცევის ანუ უმჯობესისა მიმართ, ხოლო მოქმედებაჲ აღმყვანებლობი-
 თისა მიზეზისაჲ უმჯობესთა მიმართ უკუნქცეველობით დაისახვის,
 ვითარ ზენად და უსაღმრთოვსადმი აღიყვანებს უკუნქცეულთა.

6 ნათხზთა AB.—7 ამათი] ამათ D.—შორის] შორს E.—9 გუარ ყოველნი] გუარნი F.—9-10 ვინაჲ ესე თანმოდასე] ვინათგან აობაჲ AB.—11 ნათქმთა D.—15 ნაწილებისა AB.—15-16 უსაყოველთაოსა AB.—20 განმწმედებლობითა H.—26 თვისადვე D.—28 უკუნქცეველობისა AB.—29 ზენათ EH.—უსამღთოვსისადმი F.

* სიითურო ჩვენ შეიკაჲ ჰედენილი იტალიტუას 157. თიჲს მიზელთა; ექ სწრაჲ. განჰყოფს ყოველთა დასაბამთა და მიზეზთა ურთიერთას (იხ. „გამარტუა“ გვ. 179, 21-22).

თ ა ვ ი 159

ჟოველი წესი ღმრთებრივთა რიცხუთაჲ პირველთა დასაბამ-
 თაგან არს, პირველისა საზღვრისა და პირველისა უსაზღვროობისა
 მიერ. ხოლო რომელიმე უფროჲს დამოკიდებულ არს საზღვრობითსა
 5 მიზეზსა, ხოლო რომელიმე უსაზღვროობითსა. რამეთუ ყოველნი
 ამათ მრჩობლთაგან იწარმოებენ, მით რომელ თანმიცემაჲ პირველთა
 მიზეზთაჲ წარჰქვლის ყოველთა შემდგომთა. არამედ რომელთამე შო-
 რის საზღვარი დაუძლიერდების შესაზღვრებასა შორის, ხოლო სა-
 დამე უსაზღვრობაჲ. და ესრეთ რომელიმე საზღვრის გუარად აღ-
 10 მოიჩინების ტომი და რომელთამე იპყრობს უსაზღვროობაჲ. ხოლო
 უსაზღვრო გუარობაჲ მათ შორის, რომელთა შორის უსაზღვროობაჲ.

თ ა ვ ი 160

ნამდვლ მყოფისა აღმკულეზათათჳს *

ჟოველი ღმრთებრივი გონებაჲ ერთგუარ არს და სრულ, და
 15 პირველი გონებაჲ თჳსგნით სხუათა წარმოაყენებს გონებათა.

რამეთუ არს თუ ღმრთებრივ, აღსაესე არს ღმრთებრივთა
 ერთთაგან და არს ერთის გუარ. და თუ ესთა და სრულ არს, საესე
 არს ღმრთებრივთა კეთილობათაგან. და თუ ესრეთ და გონება არს,
 პირველ და ღმრთებრივთა რიცხუთადა შეერთებულ: რამეთუ უმჯობეს
 20 ყოველთა გონებათა განღმრთობილი გონებაჲ. რამეთუ პირველი არს
 გონებაჲ, და შემდგომთა სხუათა ესე მისცემს გუამოვნებასა. რამეთუ ^{A. 190a}
 პირველისა მყოფისაგან შემდგომნი ყოველნი მყოფობასა მიიღებენ.

თ ა ვ ი 161

ჟოველი ნამდვლ მყოფი და ღმრთებრივთა რიცხუთადა დამო-
 25 კიდებული ღმრთებრ | განსაგონო არს და უზიარებელ. რამეთუ ვი- A. 190b
 ნახთგან უპირველეს არს ყოველთა ღმრთისა მზიარებელთა ნამდვლ
 მყოფი, ვითარ აღმოიჩინა, და აღაესებს გონებასა თჳს გამო (და
 რამეთუ გონებაჲცა მყოფეჲ არს, ვითარ მყოფისა მიერ აღესებული),

4 უფროჲს] უფრო F.—საზღვრებითსა F.—10 იპყრობჳს H.—16 არს თუ
 ლუთებრივი F.—18 და გონება] გონება AB.—20 გონებათა] გონება D.—20-21
 რამეთუ პირველი არს გონებაჲ < AB (ex homoioteleia).—22 მყოფისაგან] მყოფო-
 ბისგან ABD, მყოფობისაგან E.—24 რიცხუთა D.

* სიოჲჲ ნკნ მკნს უკლგნ-ლი „განმარტეოს“ 160. თჳს მხედლო; აქ („განმარტეოს“
 გვ. 181. 12) სწერა: ესე ხედვაჲ აწ ნამდვლ მყოფისა აღმკულეზათა მომიხრობს.

უსაღმრთოეს ვინაჲე არს გონებისასა გონებისა ზესთი აღმკული, და ვითარ განღმრთობილი არს იგი ღმრთებრივ, და ვითარ აღმავსებელი გონებისაჲ და მისგან ზიარებული განსაგონო. და რამეთუ გონებაჲცა ითქუმის მყოფად, არამედ პირველი მყოფობისა მიერ, ხოლო

5 თვთ იგი პირველ მყოფი ზესთ განყენებულ არს გონებისგან, ამისთვის რომელ მყოფობასა თანა აქუს და გონებაჲცა; რამეთუ ზესთაჲ და უზიარებელი პირველ მზიარებელთაჲსა წარმოდგომილ არს. და გონებისაჲცა შედარებულსა მყოფსა უზესთაჲს არს თვს-შორისი და უზიარებელი. მყოფი. რამეთუ განსაგონო არს გონებისგან და არ თანდა-

10 წესებულ გონებასა, ვითარ სრულ მყოფელი და ზესთ განკარგული გონებისგან, ამისთვის რომელ შემდგომად მყოფისა არს გონებაჲ. ხოლო არმზიარებელნი პირველ მზიარებელთაჲსა არიან წარმოდგომილ. რომლისათვისცა გონებისა თანდაწესებულსა მყოფსა უპირველეს არს თვს-შორისი და უზიარებელი მყოფი, რამეთუ გასაგონოჲ არ თან-

15 დაწესებულ არს გონებისადა. რამეთუ მისცემს მას მყოფობასა და აღავსებს მას ნამდვლ მყოფობითთა არსებითა.

თ ა ვ ი 162

თვთებათათვს დაფარულთა მათ ჴმსთათა *

ჴოველი დამბრწყინი ნამდვლ მყოფისაჲ ერთებრივთა რიცხუთა

20 სიმრავლე არს დაფარული და გონიერი; დაფარული უკუე ვითარ ერთისად შეყოფილი, ხოლო გონიერი ვითარ მყოფთაგან ზიარებული.

რამეთუ მათდა დამოკიდებულთაგან ყოველნი ღმრთებრიენი იწოდებიან, რამეთუ განყოფისა გუამოვნებათა მათთასა შემდგომთაგან უცნაურსა შესაძლებელ არს ცნობად. რამეთუ თვთ თვს შორის

25 უცნაურ არს ყოველი ღმრთებრივი რიცხვ, ვითარ მის ერთისა ზესთ მდებარისა თანმიბუნებებული; ხოლო მათთა მზიარებელთა შემდგომთაგან უცნაურთა თვთებათა მათთა ცნობაჲ შეემთხუევის. ხოლო პირველისა გონებისა მიერ გასაგონო არიან ვითარ ზესთ მანათებელნი ნამდვლ მყოფისანი, ამისთვის რომელ ნამდვლ მყოფი გონიერი

30 გოწნებაჲ არს და საღმრთო და არმზიარებელი, გონებისადა A191b პირველ წარმოდგომილი, რამეთუ არამცა შეყოფილ იყო პირველ წარმოდგომილთა ესოდენტთა ღმრთებრივთა რიცხუთადა, თუმცა არა

1 ზესთი] ზესთ AHH, ზესთა F.—3 და რამეთუ] რამეთუ AB.—12 არმზიარეიენი H, ამზიარებელნი ACDIEF, მზიარებელნი B.—15 გონებისადა] გონებასა და D.—21 ერთისა AB.—26 თანმიბუნებული F.—28-29 მანათლებელნი DE.—30-31 არმზიარებელი გონებისაჲ და პირველ წარმოდგომილი ოცქ.

* ხოთურა ნკეჲ ჴეჲრაჲ ჴელენლა - „კანმარტუნი“ 162. თავსი ჴეჲრელი, ჴეჲრე სწარაჲ: აჲა თვთებათა დაფარულთა მათ ზესთთასა ესთა განყოფს („ხ. -კანმარტუნი“ გვ. 152, 15).

ჰქონდა მათ პირველ აღმქმნელი გონებაჲ და ძალი სრულ მყოფელი სხუათა განღმრთობილთაჲ, და ვითარ აქუს შემდგომთა ამათ მზიარებელთა ურთიერთას, ესრეთვე და ზიარებულთა ჰქონდის გუამოვნებასა.

თ ა ვ ი 163 *

შოველი სიმრავლე ერთებრივთა რიცხუთაჲ ზიარებული პირველისა და უზიარებელისა გონებისგან, გასაგონო არს. რამეთუ ვითარ აქუს გონებასა ნამდვლ მყოფისა მიმართ, ესრეთვე და ერთებრივთა ამათ საღმრთოთა და ზესთ გონებითთა ერთებრივთა მიმართ ჰქონდის. რამეთუ ვინაჲთგან ივინი დაჰბრწყინენ ნამდვლ მყოფსა, გასაგონო არიან ნამდვლ მყოფისა მიერ. და კულად ესენი დაუბრწყინვენ ღმრთებრივსა და უზიარებელსა გონებასა, გონიერ არიან; არამედ არ ესრე გონიერ ვითარ გონებასა შორის წარმოდგომილნი, არამედ ვითარ მიზეზებით პირველ მყოფნი გონებისანი და ზესთ მუშენი გონებისანი.

თ ა ვ ი 164 *

შოველი სიმრავლე ერთებრივთაჲ, ზიარებული პირველისა და საყოველთაოაჲსა სულისა მიერ, ზესთა არს აღმკულსა ამას. ამისთვის რომელ არ მეზიარე სული პირველ ზესთ აღმკულისა არს, და მის მიერ ზიარებულნი ღმრთებრივნი რიცხუნი ზესთ აღმკულისა პრინან: რამეთუ ურებათგან გონიერთა და გონებითთა, რამეთუ ვითარ აქუს სულსა გონებისა მიმართ, და გონებასა ნამდვლ მყოფისა მიმართ. და ვითარ ყოველი სული გონებისადა აღკრულ არს და გონებაჲ საგონოაჲსადა უკუნქცეულ არს, ესთა და ზესთ აღმკულისა მიერ ღმრთებრივნიცა რიცხუნი გონიერებით შეყოფილ არიან, ვითარ იგი ზესთ გასაგონოთადმი.

თ ა ვ ი 165

შოველი სიმრავლე ერთთაჲ, ზიარებული რაჲსაგან გრძნობადისა სხეულისა, აღმკულის-შორისი არს. რამეთუ მიბრწყინავს ნაწილთა აღმკულისათა საშუელობითა გონებისა და სულისაჲთა. რა-

1 პირველ E.—3-4 გუამოვნებათა AB.—8 მიმართი E.—13 არ H.—20 რიცხუნი H.—22 სულთა codd.

* 163. და 164. ოვეს აქაჲ AB ხელთაწერეჲ; ოვესჲ კაჲჲ ხეჲს: აქ აკლია A, აქა აკლია B.

მეთუ არცა გონებაჲ წარმოდგომილ არს თჳნიერ სულისა რაჲსადე
 აღმკულის-შორისისა სხეულისადა, არცა ღმრთეებაჲ უსაშუელოდ
 შეიხებს სულსა (რამეთუ მსგავსთა მიერ ყოველი ზიარებაჲ). და თვთ
 იგი გონებაჲ თჳსისა საგონოჲსა მიერ და უმწუერუალესისა ეხ|არე- C 305
 25 ბის ერთებრივისა რიცხუსა. ხოლო აღმკულის-შორისნი ერთებრნი,
 ვითარ სრულ მყოფელნი ყოვლისა! აღმკულისანი და ვითარ მღმრთო- A 19:3
 ბელნი საჩინოთა სხეულთანი. რამეთუ ღმრთებრივ თითოეულიცა
 ამათი არს, არა უკუე სულისა მიერ (რამეთუ არა არს ესე პირველ
 ღმერთ), და არცა პირველ გონებათა მიერ (რამეთუ არცა გონებაჲ
 30 და ერთი ერთ და იგივე), არამედ სულიერ უკუე და თვთმოდრეკ სუ-
 ლისა მიერ, ხოლო სამარადისოდ იგივეობასა ზედა გებაჲ და წესითა
 ურჩეულესითა ყვანებულებაჲ გონებისა მიერ, ხოლო ღმრთიეობაჲ
 შეერთებისა მიერ. და თუ აქუს ძალი გამგებელობითი, ამის მიერ არს
 მიზეზისა ესე ვითარისა.

თ ა ვ ი 166 *

სამ სახედ განყოფისათჳს გონებისა**

ყოველი გონებაჲ ანუ ზიარებადი იყოს, ანუ უზიარებელი. და
 თუ ზიარებადი, ანუ ზესთ აღმკულისა სულთა მიერ იზიარების ანუ C 306
 აღმკულის-შორისთაგან. რამეთუ ყოველსა სიმრავლესა გონებათასა
 20 უზიარებელი და პირველი გონებაჲ ემძღუარვის, რამეთუ პირველი
 აქუს აობაჲ. ხოლო უზიარებელთა გონებათაჲ რომელიმე ზესთ აღმ-
 კულისასა და უზიარებელსა დაპბრწყინავს სულსა, ხოლო რომელიმე
 აღმკულის-შორითსა: რამეთუ არცა უზიარებელისა და პირველისა
 გონებისგან იქმნების მყის წარმოქმნაჲ აღმკულის-შორისთა სულთაჲ,
 25 ამისთჳს ეინაჲთგან გზაენანი მოეცეფთანი მსგავსთა მიერ, ხოლო უფ-
 როჲს მსგავს ვიდრემე უზიარებელსა გონებასა ზესთ განყენებულნი
 სულნი აღმკულთაგან, ვიდრე განწყალებადნი მათ მიერ: რამეთუ არცა
 მხოლოდ ზესთ აღმკულისა წარმოდგა სიმრავლე, არამედ არიან აღ-
 მკულის-შორისნიცა. ეინაჲ და ითქუმის რიცხვ ღმერთებრივთაჲ აღ-
 30 მკულის-შორისნიცა, და თვთ ესე ყოველი აღმკული ერთბამად სუ-
 ლიერ და გონიერ არს, და ზიარებაჲ აღმკულის-შორისთა სულთაჲ

5 ერთებრივისა] ერთებრივისა D. - 6-7 მღმრთებელნი E. - 8 ამათი არს] ამათი არის ABE. - 10 იგივე] იგი ეჲ A. - 19 აღმკული შორისთაგან E. - 20 უზიარებელ E. - რამეთუ პირველი] რამეთუ ყლი E.

* თჳსი 166. აქლია AB ჰელთარქუსი.

** სათაჲნი ჩვენ აქმუთანს: აჲ ჰელთარქუსი 166. თჳსი მსგავსი; ხელს ჩვენს: ესე ზედჲა ესთა მტყუცს ჩუნ. ვითარმედ სამ სახედ გაიყოფის გონებაჲ (იხ. „გენსარქუსი“ აგ. 175, 1-2).

ზესთ აღმკულისა გონებათა მიერ არს, რამეთუ საშუალ წარმოდგო-
მილ არიან აღმკულის-შორისთა გონებათადა.

თ ა ვ ი 167

საცნაურთათჳს, ცნობათა და ცნობადთა*

6 შოველი გონებაჲ თვთებასა თჳსსა გაიგონებს, არამედ უპი-
რატესი მხოლოდ თვთებასა ოდენ თჳსსა. რამეთუ ერთ და იგივე
არს ამათ შორის რიცხუთა გონებაჲ და განსაგონოჲ. ხოლო თი- C 307
თოეული შემდგომთაჲ თვთებასაჲ თჳსსა გაიგონებს და უპირველეს-
თაჲ თჳსთასა გასაგონო არს იგი მისდა. თვთებაჲ თჳსი ვითარ იგი
10 იყოს, ხოლო მიზეზი თჳსი რომლისგან იგი იყოს. რამეთუ უკუეთუ
თჳსსა თვთებასა გაიგონებს ყოველი გონებაჲ, ანუ თუ უზენაესთა
თჳსთასა გინათუ შემდგომთა თჳსთასა. ხოლო თუ შემდგომთასა,
უდარესთა მიმართ მიდრკეჲ და იყოს გონება ოდენ; და ესრეთ თუ
არცა იგი იცნას, რომლისა მიმართ უკუნქცეულ იყოს, ვითარ არ
15 მყოფი თჳს შორის, არამედ გარეშე თჳსსა და თჳს გამო დატყფრება
მხოლოდ იუწყოს, ვითარ მის შორის და მის მიერ ქმნილისა. რამეთუ
რომელი აქუს თჳს შორის, უწყის, და რომელი ივნო, არა თუ არა აქუს
თჳს შორის, ვინაჲცა და ივნო. ხოლო თუ უზესისა თჳსისა იყოს უკუ-
შქცევე, უკუეთუ თჳსისა ცნობისა მიერ იუწყებდეს, ერთბამად თვთე-
20 ბისა თჳსისა და იგიცა იუწყოს. | ხოლო თუ უპირატესსა ოდენ მხო- A 194
ლოდ, თვთებისა თჳსისა იყოს უმეცარ, რამეთუ არს გონება. რამეთუ
ყოვლითურთ თჳსთა პირველთა ცნობაჲ ცნობაჲ არს მიზეზთა თჳსთაჲ
და რომელთა მიმართ არიან მიზეზ. ხოლო თუ ამას უმეცარ, და
ამასცა უმეცარ იქმნას წარმომაყენებელსა აობისა თჳსისასა, წარმო-
25 მაყენებელი არ იუწყოს. ხოლო თუ იუწყოს მიზეზი, და წარმომაყე-
ნებელი უპირატესი დჳსი იუწყოს და თჳსიცა თვთებაჲ მუნით წარ-
მოჩენილად იუწყოს. და ყოველი ვინაჲვე პირველ თჳსსა იუწყოს თუ
საცნოჲ, თვთებაჲ თჳსი იუწყოს. და თუ რაჲ არს გონებაჲ გონები-
თი, და თუ ცნას თვთებაჲ თჳსი, და ცნას გონებითიცა გონებაჲ, ვი-
30 თარ არს იგი. და თითოეულიცა ყოველი შემდგომთაჲ ერთბამად
თჳსსა გასაგონსა შორის გაიგონოს და უპირველესიცა თჳსი. არს ვი-
ნაჲ გონებასაჲ შორის საგონოჲ და კუალად საგონოსა შორის გონე-
ბაჲ, არამედ საგონო თვთ იგი და გამგონეცა ეიდრემე, რამეთუ თჳს შო-
რის თვთ იგივე, ხოლო პირველ თჳსსა არა ვითარ იგივე; რამეთუ სხუაჲ
35 არს მარტივად საგონოჲ და სხუაჲ განმგონესა შორის გასაგონოჲ. C 308

11 ანუ თუ <A.B.—18 და <A.B.—უზესისა) უზენაესისა H.—31 არს] არ
H.—35 სუბუა H.

* ასეთი ხათვლია CK ხელნაწერებში.

თ ა ვ ი 168*

შოველმან გონებამან მოქმედებით უწყის, ვითარმედ გაიგონებს. და არა არს სხვსა თვთებაჲ გაგონებაჲ გაგონებულისაჲ, ვითარ გაიგონებს. ხოლო თუ არს მოქმედებით გონებაჲ და გაიგონებს თვთებასა თვსსა, არა უკუე იყოს სხუა გასაგონოჲსა, და გაიგონა რაჲ თვთებაჲ თვსი, გაიგონა და ჰხედაეს თვთებასა თვსსა; და თუ ხედაეს, გაიგონა და მხედველმან იუწყა, ვითარმედ გონებაჲ არს მოქმედებითი. და ცნა რაჲ ესე, იუწყა, ვითარმედ გაიგონებს, და არა მხოლოდ გაიგონებს, არამედ ერთბამად ორივე იუწყა: და გასაგონოჲცა თვსი, C 309
 10 და ესეცა რომელ გაიგონებს და გაიგონებვის თვს მიერ რაჲ იგი გაიგონებოდის.

თ ა ვ ი 169

შოველსა გონებასა საუკუნესა შორის აქუს არსებაჲ და ძალი A195a
 და მოქმედებაჲ თვსი. ხოლო თუ თვთ თაესა თვსსა გაიგონებს და
 15 ერთ და იგივე გონებაჲ და გასაგონოჲ, და გაგონებაჲ და გონებაჲ იგივე და გასაგონოჲ; რამეთუ საშუალ არს გამგონისა და გაგონებულისა თვთ იგი მისი მყოფობაჲ, იყოს ეინაჲვე და გაგონებაჲცა იგი ორთავე შიშართ. არამედ არსებაჲ გონებისაჲ საუკუნო არს: რამეთუ ერთბამად ყოველივე არს. და ესრეთვე გაგონებაჲ მისი არსებასა
 20 თანა მისსა დათვთებულ. ხოლო თუ მიუდრეკელ არს გონებაჲ, არ განიზომოს ეიდრემე ეამისა მიერ: არცა მებრ მყოფობით; არცა მოქმედებით. ხოლო თუ ესე ესრეთ იყვნენ, და ძალიცა საუკუნო.

თ ა ვ ი 170

შოველი გონებაჲ ყოველსა ერთბამად გაიგონებს: ხოლო უზიარებელი და პირველი მარტივად ყოველსა, ხოლო შემდგომად მისსა თითოეული ერთით ყოველსა. ხოლო თუ ყოველსა გონებასა შორის საუკუნესა დაუწყარბიეს არსებაჲ თვსი და ერთბამ არსებისადა მოქმედებაჲცა აქუს, ერთბამად ყოველი გაიგონოს. ხოლო თუ განნაწილებით და სხუაჲ და სხუაჲ შემდგომითი შემდგომად იყოს გასაგონო მისსა, არა საუკუნოჲსა შორის ჰქონდის ერთბამად მოქმედე-

3—4 და არა არს—ვითარ გაიგონებს <D (ex homoioteleuto).—11 გაიგონებოდეს F.—14 მოქმედობაჲ AB.—თუ <AB.—17 გაგონებაჲცა იგივე AB.—21 მყოფობით მყოფით AB.—24 გონებაჲ| გაგონებაჲ F.—25—26 ხოლო—ყოველსა ოჯარას E.—27 ერთბამად E.

* იხილ. 168. აქლია AB ხელთაწერის.

ბაა და არსებაა. რამეთუ შემდგომითი შემდგომად ყოველი ჟამსა შორის. რამეთუ ყოველი შემდგომი პირველად და უკუნაახსად ითქუმის და არა ერთბამად ყოველი. ხოლო თუ მსგავსად ერთმანერთისა გაიგონებდნენ ყოველნი, არაათ განეყენენ ერთმანერთსა. ხოლო უკუეთუ სწორად ყოველნი გაიგონებდნენ, მსგავს და სწორ იყვნენ მყოფობითა ყოველნი გამგონენი. და თუ სწორ ყოველნი, არ ვინაა იყოს რომელიმე უზიარებელ და პირველ, ხოლო რომელიმე შემდგომ და ზიარებულ. ხოლო რომელთა გაგონებაა ერთ და იგივე, და იყოს არსებაა ცა|მათი ერთ და იგივე, ვინაათგან თითოეული გაგონებაა A196a

ერთ და იგივე თითოეულისად, თითოეულიცა ერთბამად და გაგონებულიცა|მათი ერთ იყოს. აკლს უკუე, რაათა ანუ არა სწორად და C 310 მსგავსად ყოველნი გაიგონებდნენ, ანუ გაიგონებდნენ თითოეულნი სწორად. არამედ ანუ ერთისა ანუ უმრავლესთარე და არა ყოველთა ერთბამად; ანუ ყოველსა ერთით. არამედ არა ყოველსა გამგონედ

თქუმაა, და დაპაზრვად მისდა გონებად, და უმეცრებად რაახსავე მყოფთაგანისა. რამეთუ არ წარვლასა შორის გაიგონოს რაახვე გასაგონოა, რომელი პირველ არ გაეგონა, რამეთუ მიუღრეკელი არს. და თუ ესრეთ, იყოს ვინაახვე უღარეს სულისა, რომელი განსაზიდასა შორის მიღრეკისასა ყოველსა გაიგონებს, რამეთუ ერთებრივობით გე

ბად შორის საუკუნოსა ყოველსა ერთებრივ გაიგონებს გონებაა. ყოველი ვიდრემე გაიგონოს ერთებრივ: რამეთუ ანუ ყოველი, ანუ ერთი და ანუ ყოველი მეტრ ერთი. რამეთუ სამარადისოდ გაგონებაა ყოველთა შორის ყოველითურთ არს. ხოლო ყოველი ერთისა მიერ განისაზღვრების; რომლისათვისცა იყოს უმპყრობელეს გაგონებასა და

გასაგონოსა შორის ერთი, და ერთბამად ყოველთა ერთებრივ გაიგონებდეს და ერთისა მიერ ყოველი დაისახვოდის.

თ ა ვ ი 171

ყოველი გონებაა განუწილებელი არსებაა არს. ხოლო უკუეთუ უდიდო და უსხეულო და მიუღრეკელ, განუწილებელცა. რამეთუ ყოველი რაოდენვე განწვალებადი ანუ მეტრ სიმრავლითა ანუ მეტრ სიდიდითა ანუ მოქმედებათებრ იყოს განწვალებადი და ჟამსა შორის ღებადი. ხოლო გონებაა ყოველითურთ საუკუნო, და ზესთა სხეულთაგან, და შეერთებულა მის შორის სიმრავლე: განუწვალებელ ვინაახვე არს. ხოლო ღომელ უსხეულო არს გონებაა, თვისდა მიმართ A196b

2-3 უკანასა და ითქუმის D.—5 გაიგონებენ AB.—მსგავს] მსგავსად D.—5-6 მყოფობითა AB.—7 შემდგომ] შემდგომთა AB.—9 ერთ] ერთა D.—9-10 გაგონება—ერთბამად და *ანუ* AB—13 ერთისა| ერთსა DEFFH.—16-21 რამეთუ არ წარვლასა—ერთებრივ<AB (*ex non.*)—20 საუკუნესა FH.—25 გასაგონსა D.

უკუნქცევაჲ ცხად ჰყოფს: რამეთუ სხეულთაჲ არარაჲ უკუნ იქცევის
 თვთებასა შორის თვსსა. ხოლო რომელ საუკუნო არს, ცხად ჰყოფს
 შოქმედებისა არსებისა მიმართ იგივეობაჲ, ვითარ აღმოიჩინა პირ-
 ველვე. ხოლო რომელ შეერთებულ არს მის-შორისი სიმრავლე, საღმ-
 5 რთოთა ერთებრივთა მიმართ გონიერისა სიმრავლისა. შედგმულებაჲ
 საუწყო ჰყოფს: რამეთუ ღმრთებრივი რიცხვ პირველ სიმრავლისა
 არს, ხოლო გონებანი შემდგომად მათსა. რამეთუ დაღათუ მრავალ
 ყოველ გონებაჲ, არამედ შეერთებულ სიმრავლე მის შორის; რამე-
 თუ პირველ განწვალებულისა სიმრავლისა თანშეყოფილი და ერთ
 11 ქმნილი უმახლობელეს არს ერთისა.

თ ა ვ ი 172

შოველი გონებაჲ სამარადისო არს უმახლობელესად და უცვალებ-
 ბელთა მებრ არსებით წარმოაყენებელ. რამეთუ მიუდრეკელისა მიზე-
 ზისა მიერ წარმოყენებული ყოველი უქცევ და უცვალებელ არს არ-
 15 სებით, ხოლო გონებაჲ მიუდრეკელ და ყოვლითურთ საუკუნო და
 საუკუნოსა შორის დამყარებულ. და აობით წარმოაყენებს, რომელ-
 თაჲ წარმოაყენებს. ხოლო თუ სამარადისო არს და ერთობასა ზედა
 არს, სამარადისოდცა წარმოაყენებს და იგივეობით. არ უკუე ოდესმე
 მყოფთა და ოდესმე არ მყოფთა მიზეზ, არამედ სამარადისოდ
 21 მყოფთა.

თ ა ვ ი 173

სამ სახედ განცდისათჳს გონებისა *

შოველი გონებაჲ გონიერ არს და პირველთაჲ მიმარდ თვსთა
 და შემდგომთაჲ. რამეთუ რომელთამე არს მიზეზონობით შემდგომ-
 26 თა თვსთა მიმართ, ხოლო პირველთა მიმართ მებრ ზიარებით. რა-
 მეთუ თვთ გონებაჲ არს და გონიერი ხელდა მას არსებაჲ. და თვსსა-
 ცა მყოფობასა განასაზღვრებს ყოველსა, და ვითარ იგი არს მებრ მი-
 ზეზებით, და ვითარ მებრ ზიარებით. და თითოეულსა ვითარ იგი
 (ჰე ფ ი კ ე ნ) ძალ უც, ეგრეცა ეზიარების უმჯობესთა და არა ვითარ

2 რომელსა ABDEH.—12 უმახლობელესად და] უმახლობელესთა C.—12-13
 თვსთ არსებით უცვალებელთა C.—13 წარმოაყენებელ] წარმოყუანებელ ADEF,
 წარმოაყენებს C.—14 უქცევ და] უქცევთა D.—17 თუ<D.—23 მიმართ] შრ [!].
 —27 განასაზღვრებს EF.—29 პეფისკენ AB.

* ხათურა ჩვენ შეყარა ჰედასილი „განმარტობს“ 177. ოგის მ-სეკოთ. ხიდე სწედა:
 ყოველი გონებაჲ, ვითა მეტყვან ზედვანი. სამ სახედ განიცდების (ახ. „განმარტობს“
 კი. 188, 21-22).

იგი არიან. ხოლო ძალ თუმცა ედვა ვითარ იგი პრიან ზიარებად, ყოველთა მიერმცა იზიარებოდა. რამეთუ ეზიარების სხუაჲ სხუებრ, არამედ თვთებათაებრ მზიარებელთაჲსა და ძალნიცა მზიარებელთანი. რამეთუ გონიერად გონებასა შორის პირველნი მისნი. არამედ და შემდგომნიცა მისნი გონიერევე, რამეთუ არა თუ მისასრულთაგან არს და არა თუ იგი ჰქონან თჳს შორის, არამედ მიზეზნი მათნი. რამეთუ ყოველთა აობისა არს მიზეზ. ხოლო ესე რომელ არს იგი გონიერ, და მიზეზნიცა ყოველთანი გონიერად ჰქონდის თჳს შორის. რომლისათჳსცა ყოვლითურთ გონიერ არს ყოველი გონებაჲ: და პირველიცა მისსა, და შემდგომიცა მისსა. და ვითარ ზესთანნი და გასაგონონი^{A197^a} თჳსნი გონიერად ჰქონან ყოველნი, ესრეთევე და გრძობადნიცა ყოველნი გონიერად.

თ ა ვ ი 174

გონებისათჳს და ნაქმისათჳს მისისა *

¹⁵ შოველი გონებაჲ თჳსსა გაგონებასა შორის წარმოაყენებს შემდგომთა; და ნაქმი მისი გონებასა შორის და გონებაჲ ნაქმსა შორის. ^{C 315} რამეთუ მის-შორისი გასაგონი და თვთებაჲ გონებისა თჳსისაჲ იგივე და ერთ. და მყოფობაჲ თითოეულისაჲ ნაქმსა თჳსსა შორის იგივე და ერთ: იქმს უკუე, რასა იქმს, და ამყოფებს და წარმოაყენებს, ²⁰ რაჲცა რაჲვე იყოს მყოფობისაებრ; და გაიგონაჲ რაჲ, წარმოაყენა წარმოყენებადი. რამეთუ მას შორის მყოფობაჲ და გაგონებაჲ ერთბამად, და გონებაჲცა თჳს-შორისისა მყოფისა ერთ და იგივე. და თუ იქმს, რაჲთამცა იყო, ხოლო ქმნაჲ და გაგონებაჲ მისი იგივე და ერთ. და იქმს გამგონე და გონებაჲ მოქმედებითი გაგონებასა შორის. ²⁵ ხოლო ესე და მყოფობაჲ მისი იგივე და ერთ. და მყოფობაჲ ქმნასა შორის (რამეთუ მიუღრეკელად მოქმედსა მყოფობაჲ მოქმედებასა შორის ჰქონდის სამარადისოდ); და გაგონებაჲცა ვიდრემე შორის^{A197^b} მოქმედებასა.

თ ა ვ ი 175

²⁰ შოველი გონებაჲ ერთბამად არსებით და მოქმედებით გონიერთა მიერ იზიარების პირველ. საკირო არს უკუე, რაჲთა ანუ ამით

1 ძალ] რ'ლ H, რომელ F.—8 ჰქონდეს F.—18 ნაქმსა F.—19 რასა იქმს AB.—21 მას] მის AB.—22 ერთ] ერთა AB.—27 შორის< AB.

* სთავაჲ წენ კაკუთჳსნი: აჲ შედგინლია თჳთ : რთჳს ლეს დეზუდუჳს მახედითი (ზღა. 17-18).

მიერ ანუ სხუათა მიერ რომელთა ჰქონდის არსებაჲ გონიერი, ხოლო სამარადისოდ არ იყვნენ გამგონე; არამედ ამათ მიერ შეუძლებელ. რამეთუ მოქმედებაჲცა გონებისაჲ შიუდრეკელ არს. და რომელთაგანცა იზიარებოდის, იგიცა სამარადისოდ არიან გამგონე; რამეთუ სამარადისოდ ეზიარების გონიერსა მოქმედებასა, სამარადისოდ გამგონე ჰყოფს მზიარებელთა თვისთა. რამეთუ საუკუნოსა შორის დამსკუალული მოქმედებაჲ რასავე ნაწილსა შორის ეამისასა მოქმედებასა თანალუწმასნელ არს. ხოლო საშუალ, ვითარ და არსებათაცა შორის, ეგრეთვე და მოქმედებათაცა ცვალებასა ზედა რამეთუ ყოველთა მოქმედებასა საუკუნოვანსა-შორისსა და რასავე ნაწილსა ეამის-შორისსა, დაღათუ იყოს სრულ, უმეტეს ეთვისების რომელსა ჰქონდის სრულებაჲ ყოვლობასა შორის ეამისასა. რამეთუ არ ვინაჲ იქმნებიან გზავნითნი მოქცევენი უსაშუელოდ, არამედ თანტომთა და მსგავსთა მიერ მეტრ გუამოვნებათაებრ და მსგავსადვე მოქმედებათაცა სისრულე. ვინაჲვე ყოველი გონებაჲ მათ მიერ იზიარების პირველად, რომელთა გაგონებაჲ მოეგოს სამარადისოდ ყოველსა შორის ეამსა. დაღათუ ეამებრივე, არამედ არ საუკუნესა შორის გამონებაჲ. ვინაჲ ამის მიერ საცხადო, რამეთუ სულმან, ოდესმე განგონემან და ოდესმე არა, უსაშუელოდ გონებისა ზიარებად ვერ უძლო*.

თ ა ვ ი 176

ჰოველნი გონიერნი გუარნი ერთმანერთსაცა შორის არიან და თვისსაცა შორის თითოეული. ხოლო განუნაწილებელ თუ არს ყოველი გონებაჲ და შეერთებულ; გონიერისა მიერ განუნაწილებელობისა ყოველი მის-შორისი სიმრავლე, და ერთებრივ ყოველნი და განუნაწილებელად შეერთებულ ურთიერთას და მიენერგვიან ყოველნი ყოველთა მიერ. ხოლო თუ უნიეთო არს ყოველი და უსხეულო, შეურწყმელ ვინაჲვე იყვნენ ურთიერთას, და განყოფილ თითოეული, და დამმარხველი თვისისა სიწმიდისაჲ ეგოს ვითარ იგი იყოს.

საცნაურ უკუე ჰყოფს შეურწყმელობასა გონიერთა გუართასა თითოეულთა მზიარებელთა გათვთებული ზიარებაჲ. რამეთუ უკუეთუმცა არ გაყოფილ იყვნეს ურთიერთას საზიარებელნი, არცამცა თითოეული მზიარებელთა მათთაჲ იყო მზიარებელ გათვსვით, და

2 გამგონე] გონიერნი F. — 4 — 5 არიან — სამარადისოდ <FI] (ex homoiotetulo). — 5-6 გამგონე <F. — 8 თანალუწმასნელ F — 21 ერთმანერთისაცა AB. — 27 და განყოფილ თითოეული <AB. — 29 ჰყოფს H. — 32 მზიარებელთა მათთაჲ იყო (u) ... 4. კარა CD. — იყო] იყოს FH. — მზიარებელ გათვსვით] მზიარებელთა გათვთებით AB.

* თეო 175. აკლია AB ხელისწიწების.

უფროაქსლა იყომცა უდარესთა შორის განუყოფელი და განუთვ-
 თებელი თანშერწყმაჲ, რამეთუ უდარე არიან მეგრ წესითა. სა-
 დადომცა უკუე ჰქონდა გათვთებაჲ, უკუეთუ წარმომაცენებელნი მათ-
 ნი | განუთვთებელ იყვნენ და თანშერწყმულ? ხოლო კულად შეერთე- A198h

6 ბასა გუარათასა გარეშემცველი მათი განუნაწილებელი გუამოვნებაჲ
 დაჰნიშნავს და ერთგუარებრივი არსებაჲ. რამეთუ განუნაწილებელო-
 ბასა შორის და ერთგუარებრიობასა მყოფობაჲ ჰქონდის, მასვე და
 ერთსა შორის არიან განუწილებელსა მყოფობასა (ვითარ უკუე განი-
 წილოს განუნაწილებელი?), რამეთუ ერთბამად ერთობასაცა შორის C 31h

10 განუზიდველად. რამეთუ არა თუ განზიდული არს შემცველი მათი.
 და ვითარ განზიდულსამცა შორის ჰქონდა მყოფობაჲ რომელიმე აქა
 და რომელიმე სხუაგან, არამედ ერთბამად განუნაწილებელსა და
 ერთსა შორის ყოველი. ვინაჲ და ურთიერთასცა შორის ყოველი

15 უკუე გონიერი გუარი და ურთიერთასცა არს შეერთებით და თვს
 შორისცა თითოეული განყოფით. ხოლო თუ ვინ და აღმოსაჩინთაცა
 ზედა მოქენობდეს იგავთაცა, იხილნეს ხედვანი ერთსა შორის სულსა,
 ვითარ ყოველნი შორის მისსა არიან უდიდოაქსა მის არსებისა და
 შეერთებულ ურთიერთას. რამეთუ უდიდობაჲ არ ადგილობით აქუს

20 თვს შორის, არამედ განუნაწილებელად და განუზიდველად და შეუ-
 რენელად განყოფით. რამეთუ ყოველსა უზადოდ სული წარმოაყე-
 ნებს და გათვთებით თითოეულსა ხედვათასა, და არ თან წარმოიზი-
 დაეს და აღირეეს რათავე ხედვათაგანსა. და თუმცა არ განყოფილ
 იყო არსებით ზიარებასა შორის, არამცა ურთიერთას მოქმედებაჲ A 199a

25 იყო განყოფილ სულსა.

ტ ა ვ ი 177

ყოველი გონებაჲ სრულებაჲ არს გუართაჲ, და რომელიმე ყოე-
 ლებრივთა გუართა არს შემცველ, ხოლო რომელიმე ნაწილებითთა:
 და ჭზენაესთა გონებათა უსაყოველთაოესი აქუს ძალი და გარეშემ-
 30 ცველობაჲ, ვიდრე შემდგომთა და განნაწილებულთა; ხოლო უქუე-
 ნაესთა განნაწილებითრე რაოდენი ყოვლებრივთა პირველ მათსა.

ხოლო უზენაესნი მემარებელ არიან ძალთა უფროაქსთა და უერთე-
 ბრივეს შემდგომთა არიან. ხოლო უქუესნი რიცხვთა გამრავლებულ და
 ძალთა უცნიწესთა მქონებელ. რამეთუ ერთსა უფრო თანდათვთე- A199b

35 ბული სიმრავლითა ვიდრემე უმცროაქს, ხოლო ძალითა ზესთ მდებარე
 შემდგომთაჲსა; ხოლო უშორიელესი ერთისაჲ წინა-უქუმო. რამე-

7 და მყოფობაჲ AB.—8 განუწილებელსა | განუნაწილებელსა F.—12 გან-
 ზიდულსაცა AB.—21 განყოფილ H.—30 და < AB.

თუ უზენაესთა დაუმორჩილებიეს თვს შორის ძალი უფროასი, ხოლო რაოდენობით უმცროას და რაოდენობით უმცროასთა მიერ გუართა უმრავლესთა წარმოაყენებენ მათ შორის დამრავალკეცებულითა ძალითა. ხოლო შემდგომნი მათნი რიცხვთ უმრავლესთა მიერ უმცროასთა არიან წარმომაყენებელ მოკლებისაგან ძალთაჲსა. ხოლო თუ იგინი უმცროასთა მიერ უმრავლესთა არიან წარმომაყენებელ, იყვენ მათ შორის გუარნი უსაყოველთაოეს, ხოლო უმრავლესთა მიერ წარმოაყენებულნი უმცროას, რამეთუ უგანაწილებულეს ძალი მათ შორის.

ვინაჲ შეემთხუევის თითოეულსა გუარსა უზესთაესთაგან წარმონაშესა უმრავლესთა მიერ შემდგომთა გუართაჲსა განწვალებით წარმოყენებაჲ. და კუალად წინა-უკუმო მრავალთა და განწვალებულითა, და უდარესთა გუართა მიერ წარმოყენებულთა, უზენაესთა შორის რიცხვთ უმცროასთა და ერთებრივთა მიერ წარმოყენებაჲ. C. 320.
ხოლო უსაყოველთაოსა და საზიაროსა ყოველთა მისთა მზიარებელთასა ზენათა მიერ აქუს წარმოყენებაჲ, ხოლო განწვალებულთა და გათვთებულთა შემდგომთაგან. ვინაჲ შემდგომთა გონებათა, ნაწილებითსა განწვალებასა გუართასა ურთიერთას შეაწყობენ ვიდრემე და მწულილ-იხუროვნებენ პირველთა და ზენათა გუარმქონებელთაჲსა.

თ ა ვ ი 178

გონიერისა გუარისათჳს *

ყოველი გუარი გონიერი სამარადისოთა არს მამყოფებელ.

ხოლო თუ საუკუნო არს და მიუდრეკ ყოველი, უცვალებელთად არს არსებით მიზეზ და სამარადისოთა გუამოვნებათად და არა ქმნადთა და ხრწნადთად. ვინაჲ ყოველი გონიერი გუაროვნებით წარმოდგომილი სამარადისო არს. რამეთუ თვთებასა შორის თვსსა ქონებით ყოველთა გუართა წარმოაყენებს შემდგომთა თვსთასა, რამეთუ აობაჲ თვისი სამარადისოდ მასეე და ერთსა ზედა აქუს, და მის-გამოთაცა C. 321
ეგრეთეე ქჳონდის და სამარადისო იყენენ. რამეთუ არ რომელი ტომი, რომლისაეე ეამის-შორისი, წარმოდგომილ არს მიზეზისგან გუაროვნებითისა. რამეთუ არცა ხრწნადთა, ვითარ ხრწნადთა, აქუს გუარი გონიერი პირველ თვსსა. რამეთუ იყენესმცა უხრწნელ და აუგებელ, თუმცა მოეგო მისდა მიმართ გუამოვნებაჲ თვისი. A. 200b

3 დამრავალკეცებულსა AB.—7 უსაყოველთაოესი B.—18 გუარმქმნელობასა F, გუარმქონელობასა ABDH.—21 მყოფებელ F.—24 ხურწნადთად A, ხუსწნადთა B.—26 წარმოაყენებს| წარმოაფენებს A.—31 რამეთუ არცა ხრწნადთა ვითარ ხრწნადთა იყენესმცა AB.

* სიათჳში ნუნს მერძას პეტრეწალი თეათ მტკელეს დიუქუბას მსხველით.

თ ა ვ ი 179

გონიერისა რიცხვსათვის *

ჟოველი გონიერი რიცხვ განსაზღვრებულ არს. ხოლო თუ არს
 შემდგომად ამათსა სხუაჲ რიცხვ უდარესი არსებით, ხოლო ესე
 5 უმახლობელეს ერთისა და იგი უშორიელეს. და უმახლობელესი
 ერთისაჲ უდარეს რიცხვთა, და უფროჲს უკუე უშორიელესი უმრავ-
 ლეს რიცხვთა, ვინაჲ გონიერი რიცხვ უდარეს იყოს რაოდენობით
 მისსა შემდგომად სიმრავლისასა. არ უკუე უსაზღვრო იყოს: განსაზ-
 ლვრებულ არს ვინაჲვე სიმრავლე გონებათაჲ. რამეთუ ვისდავე მი-
 10 მართ უმცროჲსი არ უსაზღვრო არს, ამისთვის რომელ უსაზღვროჲ
 არ ვისდა არს უმცრო, არს თუ იგი უსაზღვრო.

თ ა ვ ი 180

ყოველობისათვის **

ჟოველი გონებაჲ ყოველობა არს, ვითარ ნაწილთა მიერ წარ-
 15 მოდგომილ თითოეული, და შეერთებულა სხუათად და განყოფილ
 ამათგან. არამედ უზიარებელი და პირველი. გონებაჲ მარტივად სა-
 ყოველთაო, ვითარცა ყოველთა ნაწილთა ყოველობრივ მქონებელი
 თვის შორის. ხოლო თვთებით ნაწილებითსა ნაწილთ-წორისი აქუს
 ყოველობაჲ, და ესრეთ ყოველი არს ნაწილებით. ხოლო თუ ერთით
 20 ყოველი, ხოლო ერთითობაჲ არა რა არს სხუა თვნიერ ნაწილობა.
 რამეთუ ყოველობაჲ ესრეთ არს თითოეულთა ამათ შორის ნაწილე-
 ბით. და ერთ ერთსა ნაწილებითსა განმკარგველ არს და ყოველთა
 შორის განმრჩეველ;

თ ა ვ ი 181

ზიარებულისა გონებისათვის *

ჟოველი ზიარებული გონებაჲ ანუ ღმრთებრივ არს, ვითარ
 ღმრთებრივთადა შეყოფილი, ანუ მხოლოდ ოდენ გონიერ. რამეთუ C 323
 არს თუ საღმრთოჲ და უზიარებელი გონებაჲ პირველ, თვის ამისდა
 ვიდრემე იყოს, რომელი არა მრჩობლ ორითავე განეყოფოდის, ვი-
 6 რიცხვთა A, რიცხვთა B.—7 რიცხვთა] რიცხვთა AB.—11 და არ ვის-
 და AB.—17 ყოველებრივ D.—19 ნაწილებითი AB.—22 ნაწილებთასა AD:FH.—
 29 ორთავე D.

* ხოლო ნაწილთა შედგენილი თითო ერთი რიცხვი აქუს განუყოფელი მარტივით.

** ხოლო ნაწილთა შედგენილი უმარტივესი რიცხვითა შედგენილთა, ხოლო შედგენილი
 გესმად, გ გამგონეთ, თუ რაოდენ სახედ მივეციტ სიტყუაჲ ყოველობისათვის? (-ს.
 -ენარტეჲ გვ. 191, 18-19).

თარ არსალმრთოობითა და არუზიარებლობითა; რამეთუ ორითა-
 ვე უმსგავსონი ურთიერთას შეუხებელ. საუწყო უკუე იყან, (ჯერ
 არს უკუე), რომელ რაჟთამე ჰგვანდეს პირველსა გონებასა საშუალი
 და რაჟთამე უმსგავსო იყოს. ხოლო უზიარებელ თუ იყოს და არ-
 5 სალმრთო, ანუ ზიარებულ და სალმრთო. არამედ ყოველი პირველი
 და უზიარებელი აღმოაჩინა სალმრთოდ, ვითარ შესაბამად ერთისა
 სიმრავლესა შორის მომგებელი წესსა. იყოს ვიდრემე რომელიმე გო-
 ნებაჲ ერთბამად სალმრთოცა და ზიარებულცა.

არამედ ჯერ არს, რაჟთა იყოს კუალად სხუადცა გონებაჲ არ-
 10 მზიარებელი სალმრთოთა ერთათაჲ, არამედ მხოლოდ გამგონე
 ოდენ: რამეთუ თითოეულსა შორის სირასა უპირველესნი და თვსდა
 მხოლოთადა შეყოფილნი შემძლებელ არიან ზიარებად. დაზესთაე-
 ბულსა მათდა უმახლობელესსა წესსა, ხოლო განშორებულნი დასა-
 ბამობითისა მხოლოდსგან ვერ უძლებენ ახებად მათდა. არს უკუე.
 15 გონებაჲ ვინაჲ მხოლოდ ოდენ გონიერი და გუარითა გონიერთა
 წარმოდგომილი, რომელი ხუდა მას თვისსა მხოლოდსგან და უზიარ-
 რებელისა; ხოლო მეტრ შეერთებაჲ, რომელი შეიწყნარა მან თვსდა
 მზიარებელისა ერთისგან. A202a.

თ ა ვ ი 152

საღმრთოდა გონებისათჳს *

შოველი საღმრთოჲ გონებაჲ, ზიარებული სულთა მიერ. იზიარ-
 რებელისა საღმრთოთა. რამეთუ ზიარებაჲ ამსგავსებს ზიარებულსა მზიარ-
 რებელისად და თან მიუბუნებებს, ვინაჲ საჭირვო არს, რაჟთა საღმრ-
 თო იყოს სული მზიარებელი საღმრთოდა გონებისაჲ და აღკრულ
 20 საღმრთოსა გონებასა; და საშუელობითა გონებისაჲთა თვს-შორისსა
 ღმრთეებასა ეზიარების, რამეთუ ღმრთეებაჲ შეახებს გონებასა მზიარ-
 რებელსა მისდა სულსა, და შექრავს ღმრთისადმი ღმრთებრივი
 რიცხვ.

თ ა ვ ი 183

გონებაჲ გონებითი და გონებაჲ გონიერი *

შოველი გონებაჲ, ზიარებული ვინაჲვე და მხოლოდ ოდენ გო-

2 იყავუნ. H.—4 რაჟთამე] რ'იმე F.—6 აღმოიჩინა D.—9—13 არამედ—
 განშორებულნი < AB.—10 ერთთათაჲ] ერთთა H.—21 სულისა H.—22-23 მზიარე-
 ბელთად A H.—27 სულისა AB.—ღმრთებრივი D.

* ხომედი ჩვენ შეკრული თჳსი : რა კ დ ე ვ ჯგულებსა მსხველით (ზტრ. 21).
 ** ხომედი ჩვენ შეკრული თჳსი : რა კ დ ე ვ ჯგულებსა მსხველით (ავ. 19), 12-13).

ნიერი, იზიარების სულთა მიერ, არცა ღმრთებრივთა და არცა გა-
 გონებისა და უგუნურებისა მიერ ქცევადთა. რამეთუ არცა საღმრთო-
 ნი სულნი არიან ესევეთარ და არცა გონებისა მზიარებელნი. ხოლო
 ღმერთსა ეზიარებიან სულნი | სუშუველობითა გონებისაჲთა, ვითარ C 326
 8 აღმოიჩინა, და არცა მიმლოქცევათა არიან შემწყნარებელ; რამეთუ
 ყოველი გონებაჲ სამარადისოდ არსებით და მოქმედებით გონიერთა
 მიერ იზიარებვის. და ესე საცნაურ იყავნ პირველ აღმოჩენილთაგან.

თ ა ვ ი 184

სულისათჳს *

10 შოველი სული ანუ საღმრთოჲ არს, ანუ ქცევადი გონებისგან
 უგონებობადმი, ანუ საშუალი ამათი, სამარადისოდ უკუე გამგონე,
 მაგრა უღარესი საღმრთოთა სულთაჲ. რამეთუ საღმრთოჲ გონებაჲ
 საღმრთოთა მიერ იზიარებვის სულთა. ხოლო მხოლრდ ოდენ გონი-
 ერი არცა საღმრთოთა მიერ და არცა მიდმოქცევისა შემწყნარებელ-
 15 თა მიერ გაგონებისგან უგონებობად. არიან ვინანიმე, რომელ ამასე
 იენებენ და ოდესმე გაიგონებენ და ოდესმე არა. საცხად იყავნ; რო-
 მელ სამი | ტომი არს სულთაჲ: პირველ ად უკუე საღმრთონი; ხო- A 203a
 ლო მეორენი არსაღმრთონი, არამედ სამარადისოდ გონებაისადა
 დამოკიდებულნი; ხოლო მესამენი ოდესმე გონებისად და ოდესმე
 20 უგუნურებისად მქცევნი.

თ ა ვ ი 185

საღმრთოთა სულთათჳს **

შოველნი უკუე საღმრთონი სულნი ღმერთ არიან სულებრივ;
 ხოლო ყოველნი მზიარებელნი გონებისანი ღმრთებრივთა მიმდგომნი
 25 მარადის; ხოლო ყოველნი მიდმოქცევისა შემწყნარებელნი ღმრთე-
 ბრივთა მიმდგომ ოდესმე. ხოლო რომელთაჲმ აქუს საღმრთოჲ ნათე-
 ლი ზენაჲთ დაეღვებულად, ხოლო რომელნიმე სამარადისოდ გაიგო-
 ნებენ, ხოლო რომელნიმე ოდესმე მიემთბუევიან ამას სისრულესა; C 327
 რამეთუ სიმრავლესა შორის სულთასა წარმოდგომილნი ურახამებენ A 204a

1 ეზიარების F.—16-17 რომელ სამი | რ'ლისამი D.—27 დაღვებულად
 I:—27—28 რომელნიმე—ხოლო <E (ex homoioteleuto).

* ახეთა სთა აგრაი C.K ხელნაწერებში: ზემსულა CDEM ხელთნაწერებში: ἡ ψυχή
 (Dodds, p. 160).

** ხათაჲ ნკვს ზეჲსა ჰელგანია: ზეჲსა ეღეხ ღმრთულესა და ეგნაწარტეხი 185. თ-
 ვიხ ჰხედეთ (განმარტეხი" აჲ. 194,7-8).

ღმრთებრივთა რიცხუთა, ხოლო რომელნიმე სამარადისოდ თან აღ-
 ჰყვებიან ღმრთებრივთა რიცხუთა და გონიერად იმოქმედებენ სამა-
 რადისოდ, და საღმრთოთა სულთადა არიან აღკრულ, და ესე ვითა-
 რი აქუს მათდა მიმართ საზომი, ვითარ გონიერსა ღმრთებრივთა
 4 მიმართ. ხოლო ოდესმე გამგონენი ეყვანებიან ოდესმე რიცხუსა
 ღმრთებრივისა, და არა არიან შზიარებელ გონებისა * სამარადისოდ.
 და არცა საღმრთოთა სულთა თანა სამარადისოდ ძალ უც ქცევაჲ
 (რამეთუ ოდესმე შზიარებელმან გონებისამან არ რომლითა მიხანოჲთა
 შეუძლოს თანაღკრევა ღმერთთაჲ).

თ ა ვ ი 186 *

სულინა განყენებისათჳს სხეულთა არსებისაგან **

შოველი სული არსებაჲ არს უსხეულოჲ და განყენებადი სხეულ-
 თაგან. ხოლო უკუეთუ უწყის თვთვთებაჲ თჳსი, ეინაჲ რომელმან
 უწყოდის თვთვთებაჲ თჳსი, თჳსდავე მიმართ უკუნ იქცეს. ხოლო
 16 უკუნქცევი თჳსდავე არცა სხეული არს (რამეთუ ყოველიმცა სხეული
 უკუნ იქცეოდა), და კუალად არცა სხეულთაგან განუყენებელი რაჲვე
 (ხოლო განყენებულსა სხეულთაგან არა აქუს ძალი უკუნ ქცევად თჳს-
 დამი; რამეთუ, თუმცა ქჳონდა, განეშორამცა სხეულთა). ეინაჲვე სუ-
 ლი არცა სხეულებითი არსებაჲ არს და არცა სხეულთაგან განუშო-
 20 რებელი. არამედ რომელ უწყის თვთებაჲ თჳსი, საჩინო: რამეთუ და-
 ზესთაებულიცა თჳსი უწყის; და შემძლემან ცნობად თჳსდა უფროას-
 ლა მამინ იუწყოს, ოდეს მიზეზთა შორის პირველ იუწყოს თვთე-
 ბაჲ თჳსი. C 328

თ ა ვ ი 187 *

დაუზღრომელისა და უზრუნელისა სულინათჳს **

შოველი სული დაუზღრომელ არს და უზრუნელ. რამეთუ ყოვე-
 ლი რაჲზომ დაკსნადი და განყრადი ანუ სხეულებრივი არს და თან-
 შეკრული, ანუ ქუმედებარესა შორის დამთხუევით მოუგია გუამოე-

1—2 ხოლო—რიცხუთა <EH (ex homoioteleuta).—1 რომელიმე AB.—7 ძა-
 ლუმს E, ძალ უცს F.—13 თჳსი] თჳს C.—17. განყენებულსა] განუყენებულსა ქ
 (წინაო ე-ო-ულა განყენებულსა).—19 სხეულებითი] სხეულებით E.—21-22 უფროასთა F.

* მას ჰქვამდ თაჲს პოლიმედ და თჳკა 186, 187 და 188 აკლა: ABD სკოლისწე-
 რებს: A-ს იძუაჲჲ კადე სწარა: აქა დედასა უფრცელი აკლდა.

** სოთაჲრა ზკრ შერაჲ შედგინლა „გონიერებაჲ“ 186. თაჲს: შსკადეთ; -ქ სწარა: ესე
 ზედენი სრულებით განაყენებენ სულსა სხეულთა არსებისა და გუარისგან (-ს.
 „გონიერებაჲ“ გვ 194, 17-18).

*** სოთაჲრა ზკრ შერაჲ შედგინლა თაჲს: იძუ კლეს დეუ-ღუმს შსკადეთ.

ნებაჲ თჳსი. ხოლო დაქსნადი და მრავალთაგან შედგმული განიხრწ-
ნეს. ხოლო სხუასა შორის მომგე მყოფობისაჲ, განიყენოს რაჲ ქუედ-
მდებარე, უჩინო იქმნეს უმყოფობისადმი. ხოლო სული უსხეულო
არს და გარეგან ყოვლისა ქუედმდებარისა. და თვთ თჳს შორის არს
6 და თჳსდადმი უკუნ იქცევის. დაუზღრომელ ვიდრემე| და უხრწნელ. C 329.

თ ა ვ ი 188*

სული, ვითარცა მიჯაზი და წყაროჲ ცხოველობისაჲ**

შოველი სული ცხოველობაჲ არს და ცხოველი. რამეთუ, სადა-
ცა წარმოდგეს სული, ესე ცხოველ იქმნების საჭიროდ; და დაკლ-
10 ბული სულისგან მყის ცხოველობისგანცა უნაწილო იქმნების. რამეთუ
ანუ სულისა მიერ ცხოველობს, ანუ სხვსა რაჲსავე და არა სულისა
მიერ. არამედ მხოლოდ სხვსა მიერ შეუძლებელ არს: რამეთუ ყოვე-
ლი მზიარებელი თჳსდა ზიარებულსა ანუ თვთთვთებასა თჳსსა მის-
ცემს, ანუ თვთებისასა რასავე. ხოლო რომელი არც ერთსა. ამათგანსა
15 არ იენებდეს, არ ვინაჲ იზიაროს და არცა თან მისცეს. ხოლო სუ-
ლი იზიარებვის მისგან, რომლისადაცა წარმოდგომილ არს, და სუ-
ლიერად ითქუმის მზიარებელი სულისაჲ. ხოლო თუ ცხოველობასა
მიუქმს სულიერთა, ანუ ცხოველობაჲ იყოს ანუ ცხოველი მხოლოდ
ანუ ერთბამდ ცხოველიცა და ცხოველობაჲ. ხოლო თუ ცხოველ
20 მხოლოდ და არა ცხოველობა, იყოს ცხოველობისა მიერ. და არ ვი-
ნაჲ უწყოდის| თჳსი თვთებაჲ და არცა უკუნ იქცეოდის თჳსდადვე. C 330
რამეთუ ცხოველობაჲ არს ცნობაჲ და უწყებაჲ ეს ვითარად ცხოვე-
ლობისა თჳსისა. ხოლო თუ მის შორის რაჲვე არს უცხოველობო, არ
ჰქონდის მებრ შეენიერებით ძალი ცნობისაჲ. ხოლო თუ მხოლოდ
25 ცხოველობაჲ ოდენ იყოს, არ უკუე ეზიაროს გონიერსა ცხოველო-
ბასა. რამეთუ მზიარებელი ცხოველობისაჲ ცხოველი არს და არა ცხო-
ველობაჲ მხოლოდ. რამეთუ მხოლოდ ცხოველობაჲ პირველი და
უზიარებელი ცხოველობაჲ არს. ხოლო შემდგომად მისსა ერთბამდ
ცხოველობაჲ და ცხოველი. ხოლო სული არა არს პირველი და უზიარ-
30 რებელი ცხოველობაჲ. ვინაჲ ერთბამდ ცხოველიცა იყოს და ცხოვე-
ლობა სული.

3 იქმნეს CEF.—11 ცხოველობს EH.—23 უცხოველობა F.—24 ჰქონდეს
F.—27 პირველი| ძალი F.—27 სული| სხეული EH.

* 187. და 188. თავისი აქლია ABD ზელთინწერაჲს: (-ს წინა კვირის მენაჲნა *).
** ხოლო ნაგა მკაცრი პედგანალი უგანსაძკუისა 188. თავის მსხედვით. საღაოე ჰქვარაჲ:
შეისწავენ ესე ხედვანი, რამეთუ სული არს მიზეზ. და წყარო ცხოველობისა (-ს.
უგანსაძკუისა აგ. 195, 21-22).

თ ა ვ ი 189

შოველი სული თვთცხოველი არს, უკუეთუ უკუშქცევე არს
 თვსდმი. რამეთუ ყოველი უკუშქცევეი თვსდმი თვთმდგომ და სულიცა
 ვინაჲვე თვთმდგომ. რამეთუ წარმოაყენა თვთებაჲ თვისი. არამედ
 6 ცხოველობაცა არს და ცხოველ, და აობაჲ მისი მეტრ ცხოველობით.
 რამეთუ ვიეთცა მიექმნას; ცხოველობასა თან მისცემს და თვისსა მყოფობასა.
 და იყოს თუ მზიარებელი მომმარჯუ, მსწრაფლ სულიერ და
 ცხოველ იქმნების, რამეთუ არა განზრახ არს სული და არცა წი- C 331
 ნალმრჩეველ; და არცა განზრახვით და ბეობით ცხოველ ჰყოფს,
 10 არამედ თვთ თვისსა მყოფობასა ცხოველობად მზიარებელსა წარმოუდგენს.
 ვინაჲ მის შორის ერთ და ეგივე, მყოფობაჲ მისი და ცხოველობაჲ.
 ხოლო თუ მყოფობაჲ თვისი თვს მიერ აქუს, მყოფობაჲ ვიდრემე
 ცხოველობისად იგივეობა. ჰქონდის უკუე არსებით ცხოვე- A204b
 ლობაჲ, და თვთ თვისისა ცხოველობისა იყოს მპყრობ და თვს შო-
 15 რის შქონ. ხოლო თუ ესრეთ, თვთცხოველ ვინაჲვე იყოს სული.

თ ა ვ ი 190

შოველი სული საშუვალნი არს განუწვალებელთაჲ და სხეულ-
 თადმი განუწვალებულთაჲ, ხოლო უკუეთუ თვთცხოველობა არს, თვთ-
 მდგომარე და განშორებული სხეულთაგან მოუგვის მყოფობაჲ, და
 20 უმჯობეს არს ყოველთა სხეულთადმი განუწვალებადთა, რამეთუ იგინრ
 განუშორებელ ყოველითურთ ქუედმდებარეთად არიან და თან განი-
 წვალებიან განუწვალებულთა ონკოს ზუაეთა და განყენებულთა თ-
 ვისისა განუნაწილებლობისგან, თანგანზიდულნი სხეულთადა, დაღათუ
 სხეულთა შორის იყენენ წარმოდგომილ, არ მქონებელთა თვს შო-
 25 რის ცხოველობისათა, არამედ მზიარებელთა, დაღათუ არსება და
 გუართა შორის მყოფ, მაგრა არ თვთ იგი იყენენ გუარ, არამედ A205a
 გუარ ქმნილ. ხოლო თუ არა მხოლოდ ესე, იყოს სული თვთმდგომ, C 332
 და ცხოველობაჲ თვთცხოველ, და ცნობაჲ მცნობელ თვისისა თვთე-
 ბისა, და ამით ყოველითა განშორებადი სხეულთაგან, არამედ და
 30 მზიარებელცა ცხოველობისა. და თუ ესრეთ, და არსებისაცა მეზიარე,
 რამეთუ ეზიარების ცნობასა სხუათა მიერ არსებითთა მიზეზთა. ვი-
 ნაჲ საუწყო ამისგან, ვითარმედ უშემდგომეს არს განუწვალებელთა,
 რამეთუ სხუაგნით აღიესების იგი ცხოველობითა და არსებითა. სა-

2 უკუშქცევი F.—3 თვსდამი (არაკი დაჯალს) ABEFH.—7 მომარჯუ E,
 მომმარჯუშ(ვე B) AB.—სულიერი D.—9 ბეობით AB.—18 უკუეთუ თუ AB.—20
 განუწვალებადსა AB.—20—21/22 რამეთუ—განიწვალებიან<AB (ex hum.)—22 ზუაე-
 თა ონკოს AB.—23 სხეულთა AB.—30 თუ<AB.—33 და არსებითა<AB.

უწყო, რამეთუ პირველ სულისა უზიარებელი ცხოვლობა და არ მზიარებელი არსება. და ესეცა რომელ არა არს იგი უპირველეს შორის მცნობელთა, საცნაურ, ვინაჲთგან ყოველი სული ცხოველ არს. მაგრა არა ვითარ იყოს რაჲ ყოველი მქონებელი ცნობისა.

8 რამეთუ იუმეცრებს მყოფთა ვინაჲმე სული, 'უკუეთუ ეგოს იგი ვითარ სული. არ ვინაჲ არს იგი პირველ მუწყე და მცნობელ. და არცა თვთ იგი აობაჲ მისი არს ცნობა, ვითარცა გონებისა. მეორე უკუე და შემდგომი ჰქონდის არსებაჲ პირველისასა და თვთმყოფობით მცნობელისასა, ვინაჲთგან მყოფობაჲ სულისაჲ განყოფილა

10 ცნობისგან. არ ვინაჲ ყოვლითურთ განუნაწილებელთაჲ იყოს სული. ხოლო ესე აღმოიჩინა, ვითარმედ არცა ყოვლითურთ სხეულთა მიმართ განწვალებადთაჲ იყოს: საშუალ უკუე ორთაჲსავე არს.

თ ა ვ ი 191

ზიარებადისა სულისათჳს *

15 შოველსა სულსა ზიარებადსა არსებაჲ უკუე საუკუნოჲ აქუს, ხოლო მოქმედებაჲ ეამის-შორისი. ხოლო თუ ორივე საუკუნოსა შორის აქუს, ანუ ორივე ეამსა შორის ანუ რომელიმე საუკუნო, ხოლო რომელიმე ეამითი. არამედ არ ჰქონდის ორივე საუკუნოდ, რამეთუ იყოს იგი განუნაწილებელ არსება, და არა რაჲთ განეყოს გონიერსა

20 გუაშოვნებასა ბუნებაჲ სულისაჲ და მიუღრეკელსა არსებასა თვთმიმღრეკი. და კუალად არცა ორივე ეამის-შორისად ჰქონდინ, რამეთუ იყოს იგი მხოლოდ მოკუდავ ოდენ, და არცა თვთცხოველ და არცა თვთმდგომ. რამეთუ არარაჲ არსებით ეამისა მიერ განზომილი თვთმდგომ არს. ხოლო სული თვთმდგომარეა. რამეთუ მოქმედებით

25 უკუმქცევი თვსდადვე და არსებითცა უკუმქცევე არს თვსდ მიმართ და თვს მიერ მეწარმოე. აკლს უკუე, რაჲთა საუკუნო იყოს ყოველი სული. ვინაჲ არსებით საუკუნო არს, ხოლო მოქმედებით მზიარებელ ეამისა, ანუ წინა-უკუმო. არამედ ესე შეუძლებელ, რაჲთა არა ვთქუნეთ მოქმედებანი პირველ არსებათასა: ყოვლისა ვიდრემე სულისადა

30 არსებაჲ საუკუნოჲ მხულარ არს, ხოლო მოქმედებაჲ მეტრ ეამითი.

C 334

4 რაჲ < AB.—5 რამეთუ < E.—6 პირველი AB.—8 ჰქონდეს F.—9 ცნობელისა F.—სულისაგან ყოფილა E H.—10 არ ვინაჲ| არვისგან AB.—12 განწვალებადსა AB.—18 ჰქონდეს F.—21 ჰქონდინ ABDEFH.—30 მოქმედებაჲ შემოქმედებაჲ E.—ეამითა AB.

* სითუღი ზენ შერაჲ შედგენილი თეთი ზ. კ. კ. ლ. ე. ჯ. დ. უ. ლ. ე. ს. და ს. ო. ო. ე. ს. შ. კ. (განმარტავა გვ. 197. 9-10 და 14-15) შითოვებული თუნახს შაქელო: იტყვს, ვითარმედ ყოველსა სულსა მზიარებელსა სხეულთადა (ზიარებადსა 197,9) არსებაჲ საუკუნოჲ აქუს, ხოლო მოქმედებაჲ ეამის-შორისი» (197, 14-15).

თ ა ვ ი 192

ზიარებულისა სულისათჳს *

შოველი სული ზიარებული მარადის მყოფთაჲ არს და პირველი ალგებადთაჲ. ხოლო თუ საუკუნო არს არსებით, რაბამ ნამდვლ მყოფ არს აობით და მარადის მყოფ. რამეთუ შიარებელსა საუკუნოჲსასა მარადის მყოფობაჲ თან აღუქმნიეს. ხოლო თუ მოქმედებათაებრ ეამის შორის არს, ქმნადი არს იგი, რამეთუ ყოველი შიარებელი ეამისაჲ სამარადისოდ ქმნადი არს მეგრ პირველობითა და შემდგომობითა ეამისაჲთა და არ ერთბამად, ვითარ არს იყოს ყოველი, ქმნადი და ალგებადი არს. ხოლო თუ რაბათაჲ ქმნადი არს ყოველი სული მეგრ მოქმედებით იყოს ვიდრემე უპირატეს ქმნადთა. რამეთუ ყოველითურთ ქმნადი უშორიელეს საუკუნითთაგან.

თ ა ვ ი 193

წარმოცობისათჳს სულისა **

შოველი სული მახლობელობით გონებისა მიერ წარმოღვა. ხოლო თუ უცვალელებელი მოუფიეს არსებაჲ და საუკუნო, მიუდრეკელი-სა მიერ მიზეზისა იწარმოა. რამეთუ მეწარმოე მიდრეკადისა მიზეზისა მიერ მქცევი და ცვალებადი არს ყოველივე მეგრ არსებით. მოუდრეკელ ვიდრემე ყოვლისა სულისა მიზეზი. ხოლო თუ მახლობელად მიერ გონებისა სრულ იქმნების, და გონებისა მიმართუა უკუნ იქცევის. და თუ ეზიარების ცნობასა, რომელსა თან მისცემს გონებაჲ შემძლებელთა მისდა ზიარებად. რამეთუ ყოველი ცნობაჲ გონებისა მიერ ყოველთად არს, რომელთად არს და რომლისად ყოველი უკუნ იქცევის მეგრ ბუნებით, ვისგანცა ჰქონდის გზაენაჲ მეგრ არსებით. ყოველი ვიდრემე სული გონებისა მიერ იწარმოვბს.

თ ა ვ ი 194

შოველსა სულსა ჰქონან თჳს შორის ყოველნი გუარნი, რომელნი ჰქონან პირველ გონებასა. ხოლო თუ პირველ გონებისა მიერ იწარმოვბს, და გონებაჲ არს მაარსებელი სულისაჲ და თვთ მას აო-

7 იგი < F. — 9 ეამითა AB. — არს. არ D. — 10 ალგებადი | ალგელი F. — 12 საუკუნითთაგან | სწინითგ B. — 18 ცვალებადი | ცხოვლებადი AB. — მეგრ H. — 23 რომლისად არს AB.

* ხოლო უკუნეულისა წინ მიერ თითო არსებებს დებულების შესყდათ.

** ხოლო წინ მიერა უკუნეულისა თითო არსებებს დებულების შესყდათ (იხ. აქვე სტრ. 15 და 25).

ბასა მიუდრეკელად უმყოფებს. ხოლო ყოველთა გონებაჲ წარმოაყენებს. და სცნეს სულსაცა თჳს შორის მდგომარენი ყოველნი არსებითნი სიტყუანი. ყოველი მოქმედი აფბისაჲ, ვითარ იგი არს თვთ პირველ, მასვე მისცემს ქმნალსა და შემდგომსაცა თჳსსა. ვინაჲ გონიერთა გუარათასა სული შემდგომად და მეორედ წარმოიყენებს ემფასასა (მაგალითსა).

თ ა ვ ი 195

არსებაჲ გონიერისა სულისაჲ*

| შოველი სული ყოველი არს საქმე (პრალმაჲ): იგავებრივ *A206a*
 10 უკუე გრძნობადნი, ხოლო ხატოვნებით გონიერნი. რამეთუ საშუალი არს განუნაწილებელთაჲ და სხეულთა მიმართ განწვალებადთა. და რომელთამე აწარმოებს და ამდგომებს, | ხოლო თჳსნი მიზეზნი პირ- *C 337*
 ველვე წარმოიყენნა მათ შორის, რომელთა მიერ იწარმოიარსა. ხოლო მიზეზნი პირველ მყოფ არიან, ვინაჲ მიიხუნა ესე იგავებრივ, რომელთაცა მიერ წარმოიყენა. ესე მეზრ ზიარებით ჰქონან, ვითარ წარმონაშესა უპირველესთასა. ხოლო გრძნობადნი ყოველნი მეზრ მიზეზებით წინაჲთვე მიუხუმან თჳს შორის. და საზღვარნი ნივთთა შორისთანი უნივთოდ და სხეულებრივითანი უსხეულოდ. და განზიდულთანი განუზიდველად ჰქონან თჳს შორის, ხოლო გონიერნი და პირ-
 15 ველნი ხატებრივ, და გუარნი მათ-შორისნი განუნაწილებელნი განნაწილვით და განმრავლებულად ერთებრნი, და თვთმიმდრეკად მიუდრეკელნი შეიწყნარანა. ვინაჲ ყოველნი არიან მის შორის მყოფნი ზიარებით უკუე პირველნი, ხოლო იგავებით შემდგომნი.

თ ა ვ ი 196

25 განყოფინსათჳს ზიარებადისა სულისა უზიარებელისა სულისგან**

შოველი სული ზიარებადი იკმარებს პირველ სხეულთა სამარადისოთა: აუგებელი ვინაჲვე აქუს გუამოვნებაჲ და უხრწნელი. ხოლო

3 ყოველნი მოქმედნი AB.—5 წარმოაყენებს AB.—6 მაგალითსა *F* (აქაჲჲ *„ესეჲსა“*—*ხ* მათაჲთ სწყრას მაგალითი).—12 იწარმოებს D.—12—14 პირველვე—მიზეზნი *D (ex hom.)*—13 მიერ| შს H.—იწარმოეფარსა AB.—17 მიუხუმნ ABD, მიუხუმან EH, მიუხუმან F, მიუხუმან C.—21 თვთ მიდრეკად AB.—22 ყოველნივე D.—28 უხრწნელნი AB.

* ხოლო იქნა ზედაჲ პედგანალი „განმარტებაჲ“ *197*. თჳს მასვედით. სჲდაჲ ზედაჲ: ესე ზედვსა სათანადოდ თანა აც სულსა, რაჲთა ზედამიწვენით გაიგონოს არსებაჲ გონიერისა სულისაჲ (ახ. „განმარტებაჲ“ გვ. *198, 26-27*).

** ხოლო იქნა ზედაჲ პედგანალი „განმარტებაჲ“ *196*. თჳს (გვ. *199, 14*) მასვედით: თქუა რაჲ, ვითარმედ ზიარებადი, განყოფილ ზიარებელისგან.

თუ ყოველი სული მებრ არსებით არს სამარადისო, და მებრ მყოფობით პირველ ასულიერებს რასავე სხეულთასა და სამარადისოდ მისდა სულა. რამეთუ არს ყოველი სულისად უკუმქცეველობაჲ. და თუ ესრეთ, და სულიერიცა სამარადისოდ იყოს სულიერ და სამარადისოდ მზიარებელ ცხოვრებისა. ხოლო სამარადისოდ ცხოველი უფროჲს ხოლო და პირველ არს, ხოლო სამარადისოდ არსი სამარადისო. ვინაჲ პირველ სულიერ ქმნილი სხეული და პირველ შეყოფილი თითოეულისა ყოველისა სულისადა სამარადისო არს. არამედ ყოველი ზიარებული სული ვინათამე სხეულთა მიერ იზიარებების A209a

10 პირველ, ვინაჲთგან ზიარებული არს და არა უზიარებელი, და თვისსა აობასა თანა ასულიეროს მზიარებელი. ყოველი ვიდრემე სული ზიარებული სხეულთა არს მკმარებელ, პირველთა და სამარადისოთა, და აუგებელთა და სამარადისოთა მებრ არსებით.

თ ა შ ი 197

სულისა არსებითობაჲ, ცხოვლობითობაჲ და ცნობითობაჲ *

| ყოველი სული არსებაჲ არს ცხოვლობითი და ცნობითი, და C 339
ცხოვრებაჲ არსებითი და ცნობითი, და ცნობაჲ ვითარ არსებაჲ და ცხოვრებაჲ. და ყოველივე ერთბამ მის შორის: არსებითობაჲ, და

20 ცხოვლობითობაჲ, და ცნობითობაჲ; და ყოველი ყოველსა შორის და თვს-თვს თითოეული. ხოლო თუ საშუალი არს ყოველითურთ განუნაწილებელთა სული, და გუართადმი სხეულთა მიმართ განნაწილებადთაჲსა; და არცა ყოველითურთ განუნაწილებელ არს, ვითარ

გონიერნი ყოველნი, და არცა განნაწილებულ, ვითარ სხეულებრივნი A209b

25 გუარნი. განწვალებულ ვიდრემე სხეულებრივთა შორის არსებანი და ცხოველობანი და ცნობანი. ხოლო სულთა შორის განუნაწილებელ და შეერთებულ და უსხეულო, და ერთბამ ყოველნივე უსხეულო. და ერთბამ ყოველნივე უსხეულობისა და განუნაწილებელობისათჳს. ხოლო გონიერთა შორის ერთებრივ არიან ყოველნი, განყოფილ უკუე

30 სულთა შორის და განნაწილებულ, ერთბამ უკუე და თითოეულ ყოველი. ხოლო თუ ერთბამ და ერთი ერთსა შორის ყოველი, განუნა-

3 მისდა სულ ა F, მიდა სულა H, მიდასულა E.—სულისად ყოველი H.—უკუმქცეველობაჲ CDEH.—6 სამარადისოდ არსი<AB (ex hom.).—9 ვინათამე ვინამე H.—17 სული არსი არსება DE.—21 თვს თვს DE.—23 განუნაწილებელნი EH.—არს<EH.—25 განწვალებულ ვიდრემე] და ვიდრემე AB.—27 და შეერთებულ<E.—27—28 უსხეულა—ყოველნივე<H (ex hom.)—28 უსხეულობით AB.—30 თითოეული ABD.

* ხოლოჲს ნუნ ჰერას ჰედგანილი თეთრ დეკლექს აბულებობის შესავალი (ახ. აქვე სტრ. 17-20).

წილებელ და მინერგულ ურთიერთას. ხოლო თუ გათვთებულ, გან-
 ყოფილ ყოველნი შეურევენელად. ვინაჲ და თჳს შორის თითოეული,
 და ყოველნი ყოველსა შორის. რამეთუ და არსებასაცა შორის ცხო-
 ვლობაჲცა და ცნობაჲცა. ხოლო თუ არა, არ ვიდრემე იუწყოს.
 5 ყოველმან თვთებაჲ თჳსი. ვინაჲთჳან არსებაჲ ცხოველობისა და ცნო-
 ბისგან დაკლებულ იყოს თვთებიტა თჳსიტა. და კჳალად ცხოველო-
 ბასაცა შორის არსებაჲცა და ცნობაჲ. ხოლო თუ უარსებო ცხოვე-
 ლობაჲ და თვნიერ ცნობისა, ებაძჳოს ნივთთა-შორისტა ცხოველტა,
 რომელნი ვერ უძლებენ აღუწყებად თვთებატა თჳსტა; და არცა არ-
 10 სებანი არიან უზადონი. და კჳალად იყოს თუ ცნობაჲ უარსებო და
 უცხოველობო, იყოს ვიდრემე უგუამოვნო. რამეთუ ყოველი ცნობაჲ
 ცხოველისაჲ არს და რომლისადა მხუდარ იყოს მებრ გათვთებით
 არსებაჲ.

თ ა ვ ი 198

15 შოველი შხიარებელი ეამისაჲ, ხოლო სამარადისოდ მიდრეკადი,
 გზაენითა მოქცევთა მიერ განიზომების. ხოლო რომელი ეზიარების
 ეამსა, საზომიცა და საზღვარი თან მოაქჳს მიდრეკასა და რიცხუ-
 თაებრ იყვანების. არამედ რამეთუ სამარადისოდ მიდრეკების, ხოლო
 სამარადისობაჲ ესე არა არს საუკუნო, არამედ ეამებრივ. საჭირვო
 20 არს, რაჲტა იკმარებდეს გზაენითა მოქცევთა. ხოლო უკუეთუ მი-
 დრეკაჲ თანმიცვალებაჲ ვინაჲჲე არს სხესაგან სხჳსადმი, არამედ
 მყოფნი განსაზღვრებულ არიან სიმრავლიტაცა და სიდიდიტა. ხოლო
 ამათ განსაზღვრებულტა არ ვიდრემე არს უსაზღვროობაჲ წრფლიე
 თანცვალებასა შორის. და არცა სამარადისოდ მიმდრეკი განსაზღვ-
 25 რებულად შეუძლე'ბს თანამიცვალებასა, არამედ მისგან კჳალად მის-
 დადჳე უკუ იმრგულოს სამარადისოდ მიდრეკადმან, ვინაჲ შექმნას
 მოქცევი. A 210b
c 34'

თ ა ვ ი 199

ს ზ ი რ ო ჲ და მ ო ქ ც ე ვ ი ს უ ლ ი ს ა ჲ *

30 შოველი სული აღმკულის-შორისი ნამრგულიეთა გზაენათა იკ-
 მარებს თჳსისა ცხოველობისატა, და, სადაჲთ იწყო, მუნვე კჳალად უკუნ
 5—9 არსებაჲ—და არცა <AB (ex homoioteleuto).—10 თუ <AB.—16 რომე-
 ლი სული EH.—17 საზომცა D.—მიდრეკასა და] მიდრეკასა B.—18 რამეთუ <AB.
 —19 ეამისაებრივ Ab.—საჭირო EF.

* ხათურა ზეჲ პეჲრაჲ ზეჲაჲნელ „კანმატეპანს“ 199. თაჲს მასეღეთ: იქ. დიხკანას
 ხათო ზეჲრაჲ: და ესე არს სფეროჲ და მოქცევი სულისაჲ (ახ. „კანმატეპანს“ გვ. 201, 1) —

ქცევათა. ხოლო თუ ეამისა მიერ განიზომების, და თანცვალებით (მეტაეატიკოს) მოქმედებს. და არს თვთება მისდა მიდრეკაჲ. ხოლო ყოველი მიდრეკილი და ეამის მზიარებელი სამარადისოდ მოქენე არს კმარებად გზანითთა მოქცევთა. და მომქცევებრ უკუ იმრგულუმბს და მიდგების, სადაჲთ იწყო, კუალად მისდადეე. საუწყო, ^{A211a} რამეთუ ყოველსა სულსა აღმკულის-შორისსა, მქონებელსა მიდრეკისასა და მოქმედსა მებრ ეამით, ჰქონდინ ვინაჲვე გზანითნი მოქცეენი მიდრეკისანი და, სადაჲთ იწყო, კუალად მუნვე უკუნქცევითნი. რამეთუ ყოველი გზანითი უკუნქცევაჲ სამარადისოთაჲ, სადაჲთ იწყო, კუალად მუნვე უკუნ ქცევად არს.

თ ა ვ ი 200

შოველი სული მოქცევთა, მიერ ეამისათა განიზომების. არამედ განნაწილებითა და სხუათა სულთა მოქცევი განნაწილებულისა ეამისა მიერ განიზომების. ხოლო საყოველთაოჲსა და პირველისა სულისა და ეამისა მიერ განზომილისა საყოველთაოჲსა ეამისა მიერ განიზომების. რამეთუ ყოველთა მიდრეკათა პირველობაჲცა აქუს და შემდგომობაჲცა, ესრეთვე და მოქცევთაჲცა. და ამისთვის არიან მზიარებელ ეამისა, და განზომი მოქცევსა ყოველთა სულთასა ეამი არს. არამედ თუმცა ერთ და იგივე იყო ყოველთა სულთა მოქცევი, ვინაჲ ერთ და იგივემცა იყო საზომი ყოველთა ეამი. არამედ სხუანი ^{A211b} სხუათა იყენენ უკუნ საქცეენი, და სხუა მოქცევი ეამისაჲ სხუათა მიმართ, და სადაჲთ იწყეს კუალად გებაჲ. რამეთუ საყოველთაოჲ სული და პირველი საყოველთაოჲსა ეამისა მიერ განიზომების, საუწყო იყავნ. უკუეთუ საზომი არს სული ყოველისა მიდრეკისაჲ, პირველ მიმდრეკი ყოველთაჲ იყოს მზიარებელ საყოველთაოჲსა ეამისა და მზიარებელ პირველ პირველისად. ხოლო უკუეთუ პირველ მზიარებელი მისდა არა განზომოს ყოველმან ეამმან, არცა სხუამან რამანმე განზომოს საყოველთაოჲსა თვთებაჲ თსი. არამედ ესე რომელ ნაწილებითნი სულნი ნაწილებითისაცა ეამისა მიერ განიზომებიან, ^{A211c} საცნაურ იყავნ ამათგან. ხოლო უკუეთუ ნაწილებითნი სულნი არიან შემდგომნი პირველ მზიარებელისანი, არ ვინაჲ დაიტოს თსს შორის მოქცევი საყოველთაოჲსა ეამისაჲ. არამედ მრავალ დანაწილებით იყენენ და მოქცეენიცა მათნი და იყენენ ნაწილ საყოველთაოჲსა

1-2 თან მითაეატიკოს ცვალებით ABDFH, თანცვალებით F (ხოლო ამ სჯულსაჲ შინაჲთაჲ აქმასჲ სწკრას: მითაეატიკოსად F).—2 მითაეატიკოს codd.—4 მომქცევებზრ H.—7 გზანითნი D.—13 მომქცევი codd. (ხოლო C-ს აქმასჲ ამ სჯულსაჲ შინაჲთაჲ სწკრას: მოქცევი).—17 მომქცევთაჲცა AB.—18 მოქცევისა F.—19 არამედ] და B.—სულთა ყოველთა H.—33 და იყენენ] იყენენ AB.

მოქცევისა და უკუდგომისა, რომლისადაცა ზიარებულ იყოს საყოველთაო სული და უკუნდგომილ: რამეთუ უდარესისა ძალისაჲ ნაწილებითი ზიარებაჲ, ხოლო უფროდისა უყოველთაოესი. რამეთუ საყოველთაოსა საზომსა ეამებრიესა განთვთებულთა ცხოველობითა
 5 ნაწილებითნი სულნი დატევნად ვერ უძლებენ. რამეთუ პირველ პირველისა მიერ ეამისა განზომილისა უდარესი მოუგის წესი.

თ ა ვ ი 201

სამად განყოფიდა სულთა სფეროდსა მოქცევისაჲ *

ყოველთა საღმრთოთა სამ სახე აქუს მოქმედებაჲ: რომელიმე
 10 ვითარ სულთა, ხოლო რომელიმე ვითარ შემწყნარებელთა საღმრთოდასა გონებისათა, ხოლო რომელიმე ვითარ აღკრულთა ღმრთებრისა რიცხვსათა. რამეთუ განაგებენ ყოველთა ვითარ ღმერთნი და იუწყებენ ყოველთა გონიერთა ცხოველობითა. ხოლო მისდრეკენ სხეულთა თვთომიდრეკელობისა მყოფობითა. ამისთვის რომელ თანშე-
 15 ბუნებებით ეზიარებიან ზესთ მდებარეთა. და არა მარტივ სულ არიან, არამედ სულ საღმრთო. და შესაბამად საღმრთოდასა რიცხვსა სულებრიესა სიერცესა შორის წარმოუყენებია თვისი წესი. და მოქმედებენ არა ხოლო სულიერად, არამედ და ღმრთივცა. რამეთუ კიდოვნობაჲ თვისისა არსებისაჲ ღმრთივი ხუდა მათ, და ამისთვის რო-
 20 მელ აქუს მათ გუამოვნებაჲ გონიერი, და ქუეშ დაფენილ არიან გონიერისა არსებისადა და არა მხოლოდ ოდენ ღმრთივ მოქმედებენ, არამედ და გონიერადცა. რამეთუ რომელსამე მათ-შორისისა ერთისაებრ, ხოლო რომელსამე გონებისაებრ დაუმყარებია მათ შორის მოქმედებაჲ. რამეთუ სამ სახედ წარმოდგომილა მათდა ანუ აობი-
 25 საებრ მათისა მოქმედებენ, რამეთუ მიმდრეკელობითი აქუს მათ ბუნებაჲ სხვსა მიერ მიდრეკადთაჲ და მაცხოვრებელობაჲ მათდამი, რომელთა ზედშემოსრულად ჰქონდის ცხორებაჲ. რამეთუ ყოველისა სულისა ესე არს გათვთებული მოქმედებაჲ. ხოლო სხუაჲ მებრ ზიარებითა უმჯობესისაჲთა, ვითარ გაგონებაჲ და გაგებაჲ უდარესთა მიმართ.

C 344

6 ეამისა—წესი < AB; სიგელად ამაჲ აქ მოკიდრული „განმარტების“ ტექსტადან ეამისათა განიზომების (ს. „განმარტების“ გვ. 201, 7).—14 თვთომიდრეკელობითა AB.—17 წარმოუყენებთან D.—17-18 მოქმედებანი D.—18-19 კიდოვნებაჲ AB.—20 აქუსთ H.—21 არსებისა AB.—22 მათ შორისი E.H.—26 მაცხოვრებელობაჲ AB.—27 ჰქონდეს F.—29 გაგებაჲ| გაგონებაჲ E.

* სიითურა წყნ პერაჲ უდრეკილ „განმარტების“ 201. და 202. თავისსა მოკიდრული; 201. თავსა სწავლაჲ... სიერცესა შორის სულთა წარმოჩენისასა სამ სახედ წარმოაჩენენ; 202. თავსა სწავლაჲ: ვითა გაყო მოქცევი სულთა სფეროდსა სამად, აწ იტყვის... (ს. „განმარტების“ გვ. 201, 16-17 და გვ. 202, 6).

თ ა ვ ი 202 *

ზესთ საღმრთოჲ სული და ნაწილეებითნი სულნი**

5 მოველი სული შედგომილი და მიდევნებული არს ღმრთებრივ-
 10 ტა და უღარესი ერთებრივთა რიცხუთა. ხოლო ზესთ მდებარე არს
 15 ნაწილებითთა სულთა. რამეთუ ღმრთიენი სულნი ეზიარებიან გონე-
 20 ბასაცა და ღმრთებასაცა (ვინაჲ გონიერ არიან ერთბამად და ღმრთიე)
 და სხუათა სულთა ემძლუარვიან, ვითარ და რიცხვცა ღმრთებრივთაჲ
 25 ყოველთა მყოფთა, ხოლო ნაწილებითნი სულნი და გონიერისა თან-
 ალთხზვისგანცა დაკსნილ, რამეთუ ვერ ძალ უც უსაშუელოდ ზიარე-
 30 ბად გონიერისა არსებისა. ხოლო იყენეს თუმცა მზიარებელ, არამცა
 დააკლდებოდეს გონიერსა მოქმედებასა არსებით მზიარებელნი გო-
 35 ნებისანი, ვითარ აღმოიჩინა პირველ. საშუალი ვიდრემე წესი C 345
 40 უპყრიეს სულთა შედგომილთა საღმრთოჲსა რიცხვსათა. რამეთუ გო-
 45 ნებასა შეიწყნარებენ სრულსა. და ამით ზესთ მდებარე არიან ნაწი-
 50 ლებითთა, არამედ არ თან ართხმულან ერთებრივთა რიცხუთადა. რა-
 მეთუ არ საღმრთო და პირველი არს მათ მიერ ზიარებულნი გონებაჲ.

თ ა ვ ი 203 *

5 მოველისა სულიერისა სიმრავლისა საღმრთონი უკუე სულნი
 ძალითა დაზესთაებულ არიან სხუათადა რიცხვთა თანშეყოფილთა.
 10 ხოლო ნიადაგ მათდა შედგომილნი ძალითაცა და რაოდენობითა სა-
 15 შუალი უპყრიეს წესი. ხოლო ნაწილებითნი ძალითა მოკლებულ უბი-
 რატესთა თვსთაგან, არამედ მრავალთა რიცხუთადმი უწარმოებიან.
 ხოლო პირველნი არიან უმეტეს ერთისა აობითა საღმრთოჲთა, ხო-
 20 ლო საშუალნი თანმეარსეობითა გონებისაჲთა. და უკუანაჲსკენლნი წე-
 25 სითა უმსგაჲსო მებრ არსებითაცა, პირველთა და საშუალთადა. ხო-
 ლო სამარადისოთა შორის უმახლობელესნი ერთისანი უმახლობელეს
 უკუე და უერთებრივეს შორიელთასა, რამეთუ თან შეყოფილან სიმ-
 30 რაველითა. ხოლო შორიელნი უფროჲს განმრავლებულ. ვინაჲ ძალნი
 უზეესთანი უმეტეს დაზესთაებულ. და ესრეთ აქუს შესადაროჲ შემ-
 35 დგომთა მიმართ, ვითარ მხოლოთა ღმრთებრივთა, გონიერისა არსე-

9 ძალ უეს F.—14 ამით| მით D.—18 საღმრთო CDEFH, საღმრთონი „გან-
 ჯადტაჲ“ აგ. 202, 31.—22 მრავალთა რიცხუთადმი E, მრავალთადმი რიცხუთა (რიც-
 ხეთა D) DH.—25 არსებითიცა E.—29 უზწთაესნი E, უზესთაესანი F.

* 202. და 203. თავისი აქლბა AB ზღინაწერეს.
 ** სათაური წიგნ შერას შედგენილი „განმადტაჲს“ 202. თავის შესავალი: აქ თავის
 პოლოჲ. სწერა: ვინაჲ ესე არიან საშუალ ზესთ საღმრთოჲსა სულისა და სულთა
 ნაწილებითთაჲსა („განმადტაჲ“ აგ. 202, 17-18).

ბისა მიმართ და ამას სულითისა მიმართ. ხოლო რაოდენობაჲ შემდგომთა სიმრავლისაჲ უფროჲს, რამეთუ უშორიელესი ერთისაჲ უმრავლეს, ხოლო უმახლობელესი უღარეს სიმრავლითა.

თ ა ვ ი 204 *

საღმრთოჲსა სულისათჳს **

ჰოველი საღმრთოჲ სული მრავალთა ემძლუარეის სულთა სამარადისოდ საღმრთოსა რიცხუსა შედგომილი და უფროჲსლა მათ, რომელნი ოდესმე შემწყნარებელ იყვნენ ამის წესისა, რამეთუ საღმრთო არს. და ჯერ არს, რაჲთა მოეგოს ყოველთა მიმართ მთაერებრივი წესი და პირველ აღმქმნელობითი შორის სულთაჲსა, რამეთუ ღმრთივითა წესი ყოველთა შორის მყოფთაჲსა ემძლუარეის ყოველთა, და არცა მხოლოდ სამარადისოდ შედგომილთა მისდა თითოეულთა წესთა. და კუალად არცა მხოლოდ ოდესვე თანწყობლთა მისდა. ხოლო თუმცა ოდესვე თანწყობლთა ემძლუარეოდა მხოლოდ, ვითარცა იქმნა თანშერთვაჲ და ზიარებაჲ მათი საღმრთოჲსა სულისა მიმართ, ყოვლითურთ ერთი ერთისა განყოფილისა, არცა გონებისა მახლობელად მზიარებელთაჲსა, და უფროჲს ხოლო არცა ღმრთებრივთა რიცხუთაჲსა? ხოლო თუ სამარადისოდ შეერთებულთა მიმართ მხოლოდ, ვითარ მხოლოდ მათდა მიმართ ოდენ წარმოვლო სირამან? და თუ ესრეთ იყოს გონიერი აღმკული უკუანაჲსკნელ მებრ არსებით და უნაყოფო, და სრულ ქმნად სხუათა და აღყვანებად დასაბამთადმი ვერ შემძლე. ვინაჲ საპირვო არს, რაჲთა ყოველი სული საღმრთოჲ პირველად აღკრულ იყოს და მზიარებელ საყოველთაოჲსა და უსაღმრთოესისა სულისად, და მებრ გონიერებით მოქმედისა, და გონებათადმი აღმყვანისა ნაწილებითთა და საღმრთოთა გონებათაჲსა; და საშუელობითა ამათითა ნაწილებითთაცა ზიარებად საღმროჲსა გონებისადა შემძლეთა თჳს შორის დატევენად საღმრთოჲსა ცხოვრებისა. რამეთუ ნიადგ სამარადისოდ მზიარებელთა მიერ და ნაწილთა უმჯობესისა ხუედრისათა იქმნების ოდესმე მზიარებელთა სრულ ქმნაჲ. და კუალად უმეტეს სიმრავლითა რიცხვ ოდესმე მზიარებელთა სულთაჲ, ვიდრე სამარადისოდ შეყოფილთა საყოველთაოჲსა და სამარადისოდ

C 347

7 საღმრთოჲსა CEF.—9 ჯერ] ვერ D.—13. თანა მყოლთა H.—16 ერთი ერთისგან ყფილისა D.—22 საპირო EFH.—26 ნაწილებითაცა EH.

* თჳს 204. ჯერე ხუეგუაჲსკნელ სამარადისოდ ღმრთებრისა (ან ქვემოთ გვ. 123,4) აქლას AB სულთაწერებჳს.

** სთათჳს ნეგ მენის უღბანსაჲ უბერტუასჲ 204. თჳს მსუდეით. საღმრთო სწინა: იტყჳს, ვითარმედ სული საღმრთოჲ განაგებს ყოველთავეთა (ნაწილები) გმ. 207, 2).

ბელობასა შორის ჟამისასა იყო სხეულთა შორის. რამეთუ რომელსა ჟამითი დასაბამი არა ჰქონდის, არცა დასასრული ჰქონდის ოდესმე. და რომელსა არა ჰქონდის დასასრული, საჭირვო არს, რაჟთა არცა დასაბამი ოდესმე ჰქონდის. აკლს უკუე, რაჟთა თითოეული ჰყოფ-
 5 დეს გზაენასა აღსლვითსა ქმნისაგან და კუალად შთასლვითსა ქმნი-
 სადმი, და ესე იყოს დაუწყუედელ სამარადისობისათჳს ჟამისა. ვი-
 ნაჲცა თითოეულსა სულსა ნაწილებითსა ძალ უც დაულევენლად
 შთასლვაჲცა და აღსლვაჲცა. და ესე არა ყოველი ყოველთათჳს საე-
 ნო ქმნილ.

თ ა ვ ი 207

აზნაუზამგითისა სულისათჳს, რომელ არს სიტჳჳარი
სული *

ჰოვლისა ნაწილებითისა სულისა ეტლი მიუდრეკელისა მიზეზი-
 სა მიერ აღქმნილ არს. ხოლო თუ სამარადისოდ თანაღკრულ და შე-
 15 ბუნებებულ მკმარებელისა მისისა სულისადა, იყოს ვიდრემე უცვა-
 ლებელ არსებითა. რამეთუ მიუდრეკელისა მიზეზისა მიერ ხუდა მას
 გუამოვნებაჲ. რამეთუ მიდრეკადთა მიზეზთა მიერ აღქმნილი იქცეს
 ყოველი მებრ არსებით. არამედ ყოველსა სულსა სამარადისოჲ აქუს
 სხეული, პირველ მისდა მზიარებელი. ვინაჲცა ნაწილებითისაჲ სუ-
 20 ლისა ეტლი სამარადისო არს. რამეთუ მიზეზი მიუდრეკელისაგან A214b
 აქუს და ამისთჳს ზესთა ძეს აღმკულთაჲსა.

თ ა ვ ი 208

ჰოველი ნაწილებითისა სულისა ოქიმაჲ უსხეულო არს და განუ-
 წვალებელ მებრ არსებით და უვნებელ. ხოლო უკუეთუ მიუდრეკელი-
 25 სა მიზეზისა მიერ იწარმოა და აღიქმნა, და არს სამარადისო. უსხე-
 ულოჲ ვინაჲჲე აქუს გუამოვნებაჲ და უვნები. რამეთუ მევენნი მებრ
 არსებით იქცნენ, ხოლო ნივთებრივ ჰქონდის აღგებულებაჲ თჳსი. და
 ოდესმე სხუებრ და სხუებრ ყოფასა შორის და მიმდრეკთა მიზეზთა-
 და აღკრულ იყვნენ, ამისდჳს რომელ თანცვალებასა მიითუალვენ
 30 ყოვლებრივსა თანმიდრეკილნი დასაბამებრივთა თჳსთა მიზეზთადა.
 არამედ რომელ განუწვალებელ არიან, საუწყყო: რამეთუ ყოველი გან- A215a

2 არა ჰქონდეს F.—ოდენმე H.—3 ჰქონდეს F.—საჭირო EFH.—4 ჰქონდეს
 F.—5 აღსლვითისი A, აღსლვისა B, აღსაღლვითისა H.—14 თუ სამარადისოდ] თს
 მარადისად AB.—15 იყო AB.—18 სამარადისოდ AB.—24 არსებითი E.—30 ყო-
 ვლებრივთა AB.—თჳსთა] თჳთ D.

* ასეთი ზომიერად CK ხელთნაწერაჲსა.

წვალებადი ამით განიხრწნების, განიწვალოს რაჲ ყოვლობისაგან და განდგეს შედგმულებისაგან თვისისა. ხოლო თუ უცვალებელ მებრ არსებით და უვნებ, და განუწვალებელცა ვიდრემე იყოს.

თ ა ვ ი 209

5 შოველი ნაწილებითისა სულისა ოქიმაჲ შთაეალს უკუე დაძინებითა ნიეთთ-შორისთა საბლარდნელთა ქიტონთაჲთა, და კუალად თვს შეკრბების სული განყრითა ყოველთა ნიეთთ-შორისთაჲთა და თვისისა გუარისადმი აღრბენითა მსგავსად მკმარებელისა სულისა. რამეთუ შთამოვალს იგი მიღებითა უტყუთა ცხოველთაჲთა; არამედ

10 აღვალს, განყარნეს რაჲ თვსგნით ყოველნი ქმნის მიზეზნი ძალნი, რომელნი მიიხუნა შთამოსლვასა შორის, და წმიდა ქმნილი და გან-შიშულებული ყოველთა ესე ვითართა ძალთაგან, რაოდენნიცა კმსახურებენ საკმართა აღქმნისათა. რამეთუ თანშებუნებებულნი ოქიმაჲსა ჰგვანან ცხოველობათა მკმარებელთა სულთასა; და თან მიდრკებიან,

15 მიღრკენ რაჲ ყოველგან; და დაისახავენ თვს შორის გაგონებათა თვსთა მოქცევთასა, ოდესმე შთამოვრდომასა | და ქმნისადმი. თანში- A215E წამვასა, ხოლო ოდესმე განწმედასა და უსხეულოთა შორის ქცევასა. რამეთუ თანშეარსებობითა სულისაჲთა (ცხოველ იქმნებიან და არიან თანშებუნებებულ მათდა; და თან იცვალებიან ყოველებრივთა მოქმე-

20 დებათა მათთა და თან შეუდგან ყოვლითურთ. და იენებდენ რაჲ თან იენებენ; და განწმედენ რაჲ, მათ თანავე მიემთხუევიან პირველთა კუალად გებათა. და ყვანებულთა თან იყვანებიან მწადნი თვისისა სრულებისანი. რამეთუ ყოველი სრულ ქმნილი მიემთხუევის თვისსა, ყოვლობასა.

25 თ ა ვ ი 210

შოველსა სულისა ეტლსა თანშებუნებებულსა სამარადისოდ ერთი და იგივე ნაკუეთი და სიდიდე აქუს. ხოლო უფროჲს და უმცროჲს იხილვების და უმსგავსო ნაკუეთითა, სხუათა სხეულთა ოდესმე თანმიდებისა და ოდესმე განყრისა; თვს. ხოლო უკუეთუ მიუდრე- A216A

30 კელისა მიზეზისა მიერ აქუს არსებაჲ, საცნაურ უკუე, რომელ ნაკუეთიცა და სიდიდე მისი მიზეზისა მიერ თვისისა განსაზღვრებულ იყოს,

1 ამითა ACD.—3 იყო F.—6 ქიტონთაჲთა საბლარდნელთაჲ EH.—ქიტონთაჲთა <AB (F-ჲ აკა.იჲკა).—7 განყრისა AB.—8 თვისისად B.—13—14 აღქმნისათა —მკმარებელთა <AB.—13 თანშებუნებულნი F.—14 ცხოველობათა H.—15 დაისახვენ AB.—17 უსხეულოსა AB.—20 იენებენ AB.—21 პირველთა <E.—26 სულსა ABDE.

და ორნივე უცვალეებელ და უქცევ არიან. არამედ ზოგჯერ სხუებრი
იოცნების, და უფროჲს და უმცროჲს. სხუათა სხეულთა ნივთებრივ-
თა კავშირთაჲსა ზედმიდებული და ოდესმე აღებული. ეინაჲმე ესრე
და ოდესმე ესრე, და ესე ზომე და ესე ზომე აღჩნდების.

თ ა ვ ი 211

ჟოველი ნაწილებითი სული, შთამოსრული ქმნისადმი, ყოვლო-
ბით შთამოიარსებს. ხოლო თუ ჰგიეს რაჲვე და დარჩების სულისაჲ
შორის გონიერსა აღმკულსა, ცვალებადი უკუე ჰქონდის გაგონებაჲ
სამარადისოდ ანუ უცვალეებელი. ხოლო თუ უცვალეებელი ჰქონდის, ^{A216b}
¹⁰ იყოს გონებაჲ და არა ნაწილ სულთა. და იყოს სულ მახლობლო-
ბით მზიარე გონებისა. არამედ ესე შეუძლებელ. ხოლო თუ თანცვა-
ლებით ჰქონდის გაგონებაჲ, იყოს არსებაჲ მისი სამარადისოდ გამ-
გონისა და ოდესმე გამგონისა მიერ. არამედ ესეცა შეუძლებელ. რა-
¹⁵ მეთუ ესე გუარითა განყოფილ, ვითარ აღმოიჩინა. და ამას თანა
უჯეროცა, რამეთუ კიდოვნებითი და უმწუერვალესი სულთაჲ სამა-
რადისოდ არს სრულ. და არამცა იპყრობდა თვისთა უქუენაესთა
ძალთა და სრულ ჰყოფდა მათ. ეინაჲვე ყოველობაჲ უკუე სულისაჲ
იშთამოვებს.

6 ქმნისადმი] ნაქმნისადმი EH.—9 ჰქონდეს F.—12 ჰქონდეს F.—15 კიდოვ-
ნებითა AB.

ლექსიკონი

პირველი ტომისათვის

სამარადისო არს 4922. *τὸ δὲλ* მარადისობა 5520, სამარადისობა 3712, 1'819

δέψαος სამარადისოდ მედინი 9221.

δέζω, *αω* უცხოვლობით 11222; 11811. ცხოვლობისაგან დაკლებული 1185.

δέძვათოს უკუდავი 6518. *τὸ δέძვათον* უკუდავება 6527.

დებოც: *τήν ἐδέξασαν* შვერთებული 3717.

დებოც: *τήν ἐδέξασαν... ἀπὸ δὲν ἔχον καὶ... ἐστραστὸν* მოკმედებაცა... მყის...
წა-მოუხენია 3512. *δებოც* უმყისე 8728.

დბცივ სამარადი-ო 2724, 3327, 34.7, 11, 6513, 11627; *μῆ δέძω* არსამარადი-
სობა 348. *δέძვ* სამარადისობით 878.

დბცდრე სამარად-სობა 714, 5811, 12, 18.

აღძვანომა: *ἀποψανόμενος* გრძნობს რაჲ) 4532.

აღძვრტ გრძნობად 761, 9828, 10411, 11610, 18.

აღძვ მიხეზი 104, მიხეზოვობა 7218, მიხეზება 7222; *ἀγρία γίνεσθαι* უმიხეზებს
8728.

აღძვან *τὸ* მიხეზიანი 1128, 2728, 2827, 318, 336, 492.

აღძვან, *τὸ* მიხეზი 338; 5918; 8128; საკუთარი მიხეზი: *συναίτερον ἐστὶ μάλλον ἢ*
αἴτιον უეროვსლა თანმიხეზ ოყოს და არა საკუთარ მიხეზ 498.

აღძვივ მიხეზი 3521. *τὸ* *აღძვივრტ* მიხეზი 8020, უმიხეზესი 4527, 4622,
უმეტეს მიხეზი 9518, ზესთაობითი მიხეზი 462, პირველი მიხეზი 468; *πᾶς*
τῶν ἀνευτέρων ზენათა მიხეზთაგან 3828.

აღძვ, *ბ* საუკუნე 252, 5522; საუკუნო 3527, 361, 3718, 5518, 22.

აღძვივ მარად-მყოფა 3514, 22, სამარადმყოფა 358, 22, საუკუნო 6428, საუკუნო-
თი 3527, 361, საუკუნო-ს-გამოა 368, 18. *τὸ* *აღძვივ* საუკუნოობა 5518.
აღძვივ საუკუნოდ 11418, საუკუნესა შორის 10517.

დაძვან მიუწოდებელი 581.

დაძვირტ მიუღრეკელი 144, 4918, 788, 10120. *დაძვირტ* მიუღრეკელად 182,
231, 4, 28, 3514, 10428.

დაძვანრტ შეუპყრობელი 748.

დაძვირტ: *τὸ* *ἀρα* კიდურნი 2814, 18, 3925, 27, 8120, 908. *დაძვირტ* უმწუერვა-
ლესი 6828, 8420, 852, 18, მწუერვლობითი 6910; კიდოვნებითი და უმწუერვა-
ლესი 12618 *τὸ* *დაძვირტ* მწუერვალი 8928.

დაძვირტ კიდოვნება 6322. 908, 12018, ზესთ კიდოვნება 8922; *τὸ* *დაძვირტ*
τῶν ბხვანთა უმწუერვალესნი შემდგომიანი 8922.

დაძვირტ: *ἔχει τὸ* *τῆς ἀληθείας κατὰληπτικῶν* აქეს კეშმარიტებითი
მისაწუთა 7531. *κατ' ἀλήθειαν* უხადოდ 3018.

დაძვირტ უკეშმარიტესი 12322.

დაძვირტ მიუხეზებელი 748.

დაძვირტ არამედ 38, 5724, 11918, გარნა 4721, მგრა 501, 558, 5720, 5722, 652, ხოლო
1218.

დაძვირტ სხუაგან 10612, სხუად 158.

დაძვირტ სხუაგნით 1010, 1711, 6418, 11322.

დაძვირტ ურთიერთს ალლილუქია 5928.

დაძვირტ ურთი-ერთისგან 2010; ურთიერთისგან 248; *μὲν* *ἀλλήλων* ურთი-
ერთს 2814; *ἀλλήλων* ურთიერთს 58, 243.

დაძვირტ სხუებრ 7721, 1261.

დაძვირტ: *ἀλλοιοσθῆναι* სხუად შეცვალებად 5122; *ἀλλοιοσθῆναι*: *οἷμα* *μερι-*
ζομένων ἐκείνων, *οἷμα* *ἀλλοιοσθῆναι* არცა განიწვალებთან იგინი და არცა

შეიცვალე ბიან 78e.

ძღღოსთის შეცვალე 232a.

ძღღოს სხუა: ძღღო—ძღღო სხუა—სხუა 342a; ძღღა ძღღავ სხუა და სხუა საზე 871a; ძღღო ზ ძავიშ სხუა თვნიერ კეთილობა 94, 92a, 101a.

ძღღოს ხოგჯერ 126a; ძღღოს ძღღავ სხუებრ და სხუებრობა 871a, ოდესმე სხუებრ და სხუებრ 1242a.

ძღღოს უცხო 282, 872a, სხუა და უცხო 241a; ძღღოს რადეოს უცხოზე და სხუა 222a.

ძღღავ სხუებრ 1042. იხ. ძღღოს და ძღღოსე.

ძღღოს უტყვ: ძღღოსავ წადვ უტყუთა ცხოველთა 125a.

ძღღოს დაუესნელი 2727, 8017.

ძღღო: 1) *adv.* ერთბამ 1171a, ერთბამად 412, 164, 35a, 601a, ერთობით 352a, 361a; მწერათლ 8611. 2) *part.* ძღღო უბი ძავიშის პიტიბის რამეთუ განყოფასა თანა და უერთბამდე ბის წაომობა 272a.

ძღღოს უდილო 5414, 1022a, 1061a. რბ ძღღოსე უდილობა 1061a.

ძღღოს უზიარებელი 611a, 711a, არზიარებელი 9712, 30, არმეზიარე 981a, თანუზიარა 212a, 45a; უქონა 363, თანუქონა 36a, 4114, 1a, თანუქონებელი 352a; უმოქნა 222a; რბ ძღღოსე სხუა არზიარებლობითა 1091. ძღღოსე რბ უზიარებელ 6127; ძღღოსე რბ უზიარებელი მყოფი 9714.

ძღღოს განუწვალე ბელობა 542a, 5431, 592. განუნაწილებელობა 1052a, 1172a; განუნაწილებელობა და განუკრელობა 542a.

ძღღოს განუნაწილებელი 1511, 331a, 541a, უნაწილა 3314, 512a; განუკრელი და განუნაწილებელი 527.

ძღღოს განუწვალე ბელი 772, 80a, 1022a, განუნაწილებელი 402a, 417, 1022a. ძღღოსე რბ განუნაწილებელად 7617, 1062a.

ძღღოს უსაშუელო 291a. ძღღოსე რბ უსაშუელოდ 2514, 2912, 2912, 782a, 8127, 992, 1051a.

ძღღოს უცვალე ბელად 3514; ძღღოსე რბ სიჭის ძღღოსე რბ შეცვალე ბელი უკრე ბქონდის გავონება სამარადისოდ ანუ შეცვალე ბელი 126a.

ძღღოს უცვალე ბელი 77a, 77a, 10312, 1241a, 1252, 1261, შეუცვალე ბელი 491a, თანშეუცვალე ბელი 492a, 501; უკრე და უცვალე ბელი 10314.

ძღღოს უცვალე ბელად 761a.

ძღღოს უნაწილა 4712.

ძღღოს შემოუწერელი 7211.

ძღღოს შეუძლებელი: ძღღოსე რბ შეუძლებელ (არს) 81a.

ძღღოს შეურეველი 781a. რბ ძღღოსე რბ შეურეველობა 941a.

ძღღოს უზიარებელი 601a, 86a, თანუზიარებელი 742a. აღურეველი 871a; ძღღოსე რბ შეურეველად 9312.

ძღღოს უნაწილა 132a, 4711, 652a, 682a.

ძღღოსე რბ: *καταδέξασθαι* სხუა ძღღოსე რბ მითეს რავე მყოფობ.სა ქუალი და ნაბრწყინი 482a.

ძღღოსე რბ: ძღღოსე რბ ამრუმებს 8727; *μαρξίμωσαι* რბ ძღღოსე რბ სხუა განვალე ბელთა და უკრე ბის 594; *εξίσουσ* რბ ძღღოსე რბ რამეთუ მრუმე რა იქმენ იგინი 872a.

ძღღოსე რბ ორნივე, მრჩობლი: ძღღოსე რბ ორთავე 271a, ორთადავე 1141a, მრჩობლთა 2714, ძღღოსე რბ მრჩობლთაგან 96a; რბ ძღღოსე რბ

მჩიობლთა შორის 168, *κατ' ἀμφοτέρα* მჩიობლ (*adv.*); *οὐχ ὁ κατ' ἀμφοτέρα* *διαφέρει* რომელი არ მჩიობლ ორი თავე განეყოფოდის 1082.
ბმფთ: 1) ორივე 158, 6620, 1018, ორნივე 208, 2718, 712, *ἐξ ἀμφοῖν* ორთაგანვე 204. 2) მჩიობლნივე 5528, *ἀμφοῖν* მჩიობლთა 3711, 908, *ἐξ ἀμφοῖν* მჩიობლთაგანისა 5618; *κατ' ἀμφο* მჩიობლ (*adv.*) 7018.

ბნაγხაღაჯ საკირო 7610,18.

ბნაგხჳ საკირო არს 148, 2818, 8931, 10431, 11818, 12228, 12318, 1248, საკირო (არს) 198, ჯერ არს 1416; *ἐξ ἀνάγκης* საკიროდ 688, 1128; *ἐξ ἀνάγκης* *ἔστί* საკიროდ არს 248.

ბნაგა: *ἀνάγεται* აღიყვანების 1828, 1828; *ἀνάγεται* აღიყვანების 628; *ἀναγόμενος* ყვანებული 12528; *ἀνοημένος* აღმყვანი 12228; *ἀνάγειν* ობ *πεφασχέα* აღყვანებად ვერ შემძლე 12221, *εἰς τὴν μίαν ἀνάγειν* ერთისადმი აღყვანებად 1918.

ბნაგაგჳ: *ἡ ἀναγაჳ ἴνεται* აღიყვანების 6212.

ბნაგაგაჯ აღმყვანებლობითი: *πάν τὸ ἀναγაგობ აἴτιον* ყოველი აღმყვანებლობითი მიზეზი 9518; *τὸν ἀναგაგობ τὸ ἐνδέργυμα* მოქმედება აღმყვანებლობითისა მიზეზისა 9527.

ბნაბჯომაღ: *ἀναδέχονται* შეიწყნარებენ 7510.

ბნაბგომჳ აღრბენა 1258.

ბნაბგა: *ἀναίρεισιν τὴν πρῶτον* აპკოცეს განგება 7518; *οὕτω γὰρ ἀναίρεισιν* (არ) ვინა აპკოცენ 7518.

ბნაბტღაჯ თვნიერ მიზეზისა 5921-22, თვნიერ მიზეზთაისა 5928. *τὸ ἀναბტღაჯ* უმიზეზო 5924.

ბნაპჳხღაჯ: *ἀναπαύεται* უკუ იმრგულებს 1194.

ბნაღღოსღაჯ: *ἀναλλοίωτον ἄρα τὸ γενησὶν* იმრბა შეუცვალე ბელად უკუ დაყარებულ არს მეშვე 2382.

ბნაღოგა: *τὰ τοῖς θείοῖς ἀναλογοῦντα* რაბამი ღმრთებრივთა 8521.

ბნაღოგა რაბამობა 6211, 678, 682.

ბნაღოგოჯ 1) შესაბამი 6922, 1098, 12018, რაბამი (*εἰ γὰρ ἔστι τι... ἀνάλογον* *τῷ* რამეთუ უკუეთუ არს... რაბამი კეთილობისა) 9181; *ὅτι τὴν ἀνάλογον ὑπόστασιν* გუამოვნებათა რაბამობისათვის 6718; *ἀπε τῷ ἀναλόγῳ* *τεταγμένον ἀνάλογον* ვინა დაწესებით ურაბამებს კეთილობასა 9128 *πᾶσαι τῷ ἐνὶ ἀνάλογῳ* ყოველნი ერთსა ურაბამებთან 6210; *ἀνάλογον* (v.l. *ἀνὰ λόγον*, -ქუ ზღა ზღს *ἀνάλογῳ*) *ὅπως* ურაბამებენ 9821. *ἀνάλογον* *τῇ* *χρῶμένῃ* *ψυχῇ* მსგავსად მკარებელისა სულისა 1258. 2) *adv.* *ἀνάλογον* *ἵσταται* ურაბამებენ 11028.

ბნაღსა: *ἀναλίσαν* აღდნობადი 2811.

ბნაპაღსა წინა-უკუ 6611.

ბნაპღმღღაჯ: *διαστάσεις ἀναπιπλάμενα* მიღმო განწვალებითა აღივსოს (რა) 1327.

ბნაბგომოჯ მიუზავებელი 2420.

ბნაბგა: *ἀνηρηται* აღუთხზავს 2711, აღკრულ არს 6622, 9828, აღკრულ არიან 8918; *ἀνηρημένος* აღთხზული 308, აღკრული 6828, 8418, 10924, აღმკრული 104; *τὸ ἀνηρησθαι* *πέφασκεν* აქუს სიმარჯუე აღკრვადი 6882.

ბნაბგაგაჯ თანლობა 1218.

ბნაბგაჯ დაუსაბამო 8918.

ბნაბგაგაჯ აპკობა 12328, აღკრვა 1928; *πᾶς... ἡ ἐπὶ τὸ γεννησθαι* *ἀνάστασις*; ვითარ იყოს... თვისსა მეშვისადმი აღმწადე ბელ 284.

- δνατεινω:** *δνατεινεται* აღცისკრდების 62ა; *ανατεινονται* აღცისკრებენ 20ა, 8311; *κἀν... ἐκείνα πρὸς ἀντὶ δνατεινηται* დალათუ... შემდგომნი მათდადმი აღცისკრებდენ 57აა; *δνατεινουσα* აღაცისკროვნებს (რაა) 901ა.
- δναφαιρετω** განუვლთოლველი 65ა. *δναφαιρέτω* განუვლთოლველად 65ა.
- δνεγείρω:** *δνεγείρουσα* აღადგენდეს (რაა) 921ა.
- δνενοίω (δνῶ, ἐνω):** *ἀνεισι* აღვალს 12510; *δνεινω* აღსლუა 123ა, 124ა.
- δνεκκλειπτω** მოუკლებელი 531ა, 53ა, 541ა, 54ა, დაუესებელი 581ა. *τὸ δνεκκλειπτω* მოუკლებელობა 92ა.
- δνεκδέτω** მოუკლებელი 231ა, 23ა, დაუესებელი 54ა, უცვალებელი 541ა. *δνεκἀττω* 23ა, 3511.
- δνεκλιξίς** განფენა 58ა.
- δνεκκλω:** *ἀνέκλει* აღიწბობს 123ა.
- δνεξάλλακτω** უქცევი 1261.
- δνεπιστεροφω** არუქუნქცევი 321ა; *τὸ δνεπιστεροφω* ერბ *ἐστω* ხოლო თუ არ უქუნ იქცეს თესდადე 31ა.
- δნეπειάτω** განუზიდველად 3511.
- δნეπειηθεῖσθη** უმარჯობა 87ა.
- δნεσ** თვნიერ: *δνεσ ψαχῆς* თვნიერ სულია 991, *δνεσ γωσῶ* თვნიერ ცნობისა 118ა.
- δნθρωπω** კაცი 2017, 4531.
- δნიέναι** იხ. *ἀνεμι*.
- δნიημι:** *πάντα γὰρ τῶν γεωμῶν τὰ δκρέτα τῶν θεῶν δνεῖται* რამეთუ ყოველთა ტომთა უმწუერვალესნი ღმრთებრივთა რიცხუთადა აღწმანნილ არიან 85ა.
- δნიσω** უსწორა 24ა, არასწორი 8ა.
- δნობω** აღსავალი 112, 127; *ἀερίστω* *ποιῶσθαι* ძაბთვ ჰყოფდეს გზავნასა აღსლვითსა 124ა.
- δნω** უგონებობა 11011, 1101ა; უგუნურება 110ა, 110ა, *ὅσ τε καὶ δνω* *μετέχει* გონებისა უკუე და უგუნურებისა მზიარებელ არს 123ა.
- δნόμοιο** უმსგავსო 24ა, 24ა, 36ა, 42ა, 66ა, 671ა, 711ა, 109ა.
- δნომοιοσχημα**, *ὅν* უმსგავსო ნაკუთითა 125ა.
- δნომοιότης** უმსგავსობა, 257, 261ა.
- δნომοιόω:** *δνωμοίωται* უმსგავსო იქმნებთან 83ა; *δνωμοισμῶσ* უმსგავსო ქმნილი 681ა, უმსგავსორე 28ა.
- δნომοιότης** უმსგავსო 121ა.
- δნოსσω** უარსებო 741ა, 1187, 10.
- δნτῆξω:** *δντῆξιμῶσ* რომელი პირველ მიითუალვიდეს 931ა.
- δν;** ნაცელად 92ა.
- δντῆξιω:** *τὸ ἐν καὶ τὸ πλῆθος δντῆξιῶται* ერთი და სიმრავლე განწვალებულ არიან 7ა; *ὅς δντῆξιῶται* *ἀμα* ვითარცა სწორგანყოფილნი ერთბამად 61ა.
- δντῆξιμα:** *δντῆξιται* (ὅτκ *δντῆξιται* *ἀλλήλοισ* არ იყენენ ვიდრემე ურთიერთს წინაგამწყობ) 7ა; *δντῆξιμῶσ* წინაგამწყობა 74.
- δნუპტβλητω** აღუვლელი 58ა.
- δნუპტτω** უგუამოვნო 11811.
- δნω:** *ἐς τὸ δνω* *ἀγῶν* ზენად აღიყენებს 95ა. იხ. *δნაτέρω*.
- δნω** ზენად 68ა, 861, 18, 88ა, 90ა, 110ა; ზენათავან 451ა; ზენათა მიერ 1071ა.
- δნω** ზეპირი უზრწნელი 65ა, დაუზლომელი 111ა, 112ა.

ძუადროს უხესთაესი 4618.

ძუადრეა: *ol άνωτέρω, τή άνωτέρω* უხენაესნი 3980, 10629, 10632, 1071; *αί τή ούσ δυνάμεις τών άνωτέρω* ვინაა ძალნი უხეესთანი 12120.

ძქღა წესი 6811; ღირსება 758, 848.

ძორისთაღა: *άοριστίνει* უსახლერობენ 777.

ძორისთა უსახლერობაა 728.

ძძრისთის განუსახლერებელი 728, 774. *τς ძძრისთის* განუსახლერელობაა 5817.

ძძაძიჯ უხენბი 5122, 5127, 7622, 778, 12428, 1253; უხენბელი 12424.

ძძაჯ: *άτατα* ყოველნი 1314.

ძძასთის დაუწყუდეული 1248.

ძძესიონიჯიომაი: *άπειονίζεταί* დაისახვენ 12520.

ძძესიუ (-ესი): *άποθσαι* არ მყოფნი 8612; *άποσθης* (ყუჯიჯ) განეყენოს რაა (სული) 1720; *και θτιοσν μέρος άπθ* და დააკლდეს თუ რავე ნაწილი 441.

ძძესიდაჯ უსახლერობით 317.

ძძესიღა უსახლერობაა 5430, 9611; უსახლერობა 5612; შემოუწერელობაა 728.

ძძესიობსხამოს უსახლერო-ძალი 5718, 5722; უსახლერო ძალითა 564, 567; *άπειροδύναμθσ* ესე უსახლერო არს ძალითა 5318; *ούκ άν άπειροδύναμθσ ησ* არ ვინაა ჰქონდის უსახლეროა ძალი 558.

ძძესიოესიბიჯ უსახლერობის-გუარი 5624. *τς ძძესიოესიბიჯ* უსახლერო გუარობაა 9611 (გაქმულა აქ *σολομοσ* ხსება: *τς ძძესიოესიბიჯ* [γένος]).

ძძესიოჯ უსახლერობა 318; ძძესიბრეოჯ უსახლერესი 5828, უმეტეს უსახლერობა 587. *τς ძძესიოჯ* უსახლერობაა 969.

ძძესიჯიომაი: *άπεργίζεταί* აღიქმს 8924, 9418, აღიქუამს 1318; *άπεργιάτμθσ* აღკახმავს (რაა) 8422, დასდებდს (რაა) 9218. *άσθε ελ άλλο θύναται τελειότερον άπεργιάσθμα* ვინაა სხუათა თვისთა შემდგომთა სრულ მქმნელი 828.

ძძესიჯრეოჯ შეუწერელი 5727, 748, 7422, 914.

ძძესიღიპთის შეუცავი 912; მიუწდომელი 5782; შეუწერელი 9028, 918.

ძძიჯიჯი ნაკევი: *θιά θς ψυχης άπθჯიჯი* რიჯ *οικείας* ხოლო სულისა მიერ ნაკევი თვისისა 8014.

ძძიჯიბსხეჯ განუმრავლებელად 418.

ძძიბრეჯ მარტიობაა 401.

ძძიბინჯ მარტივი 3314,22; ძძიბისხეჯის უმარტივესი; ძძიბისხეჯის უმარტივესი 402, 7822. ძძიბინჯ მარტივი 1028, 1322, 4518, მარტივად 6221, 8420, 10122, უმარტივესი 828; *τς ძძიბინჯ ძაღმბ მარტივი და საყოველთაო კეთილობაა* 918,22.

ძძბ -გან (*άπ' έξείης* მისგან) 1218; გამო (*δθ' ης... περιεσθ* რომლისა გამო... იწარმოებოდინ) 128, 1517, 211, 458, 627,8; მიერ (*άπο μιν* აღნიჯ ვრთისა მიხეხისა მიერ) 1212; -გნით: *δθ' έσθ* თვისგნით 2021, ძძბ თისთის მისგნითა 292.

ძძბესიბ: *άπογευσθ* წარმოშობს 1824, 2022; *άπογευσθ* და *πρόθθσ* წარმოშობენ მოქცევა გზენათასა 7810, *άπογευσθ* და *θσ* ხესთ მეშენი გონებისანი 9814; *άπογευσθ* და *θσ* წარმოწვი 1078.

ძძბესიბიჯის წარმოშობაა 8122, შობაა 928; აღმოშობადი: *πάν τς έξείσθ ελς άπογευσθ* ყოველი სრული აღმოშობადი (აღდგომადი—*επίσθ* II 68,11) 228.

ἀπὸ βεβίως აღმოსაჩენელი 2018, აღმოსაჩენი 10618, აღმოჩენაჲ (ὁ λόγος τῆς ἀποδείξεως საზღვარი აღმოჩენისაჲ) 698.

ἀποιοσζ ურომელოჲ 52ა.

ἀποκαθίστημι: ἀποκαθίσταται მიღგების 1193; იყოს უკუნდგომილ 1202.

ἀποκατάστασις უკუნსაქცევი 1194; უკუნდგომაჲ 1201; *χρηται... ἀποκαταστασισον* იკმარებს... სადაჲთ იწყყო, მუნვე კჳალად უკუნ ქცევათა 1183; *περιδοσς τσ των κινησασ* წესე *και ἀποκαταστασισς* ჰქონდინ ვინაჲვე გზავნითნი მოქცევენი მიღრეკისანი და, სადაჲთ იწყყო, კჳალად მუნვე უკუნ ქცევითნი 1198.

ἀποκαταστασις: *πάντα γύρ περιδοσς των ἀιδίων ἀποκαταστασις* ოქსთუ ყოელი გზავნითი უკუნქცევა საშარადისოთაჲ, სადაჲთ იწყყო, კჳალად მუნვე უკუნ ქცევადა არს 1190; *και χροσος περιδοσις ἄλλος ἄλλων και ἀποκαταστασις* და სხუა მოქცევი ქამისაჲ სხუათა მიმართ, და სადაჲთ იწყეს კჳალად გებაჲ 1192.

ἀποκαλῶ: ἀποκαλῶსი დაცილებს 867. იბ. *καλῶ*.

ἀπολαῶ: ἀπολαῶსი იყებს 752, ეხიარების 872; ἀπολαῶსისი მიილებს (რაჲ) აღმოიყებენ 698; ἀπολαῶσων მიილებს (რაჲ) 528; ἀπολαῶსინ ხიარებად 688.

ἀπολείπει: ἀπολείπει დაუტეობს 460, *οὐδέποτε δὲ ἀπολείπει* არ ვინაჲ გაბეშოროს 338; ἀπολείψει განუყნოს 334; ἀπολείπει დაუტევეს 532; ἀπολείπει ἄν ποτε იგარდაოს უკუე ოდესმე 532; ἀπολείπει არიან დაკლებულ 6311; ἀπολείπει ὅ ἀποκαίμενον დაუტეოს რაჲ წინამდებარე თვის 348, *ὅτι ἀπολείπει* არცა დაუტეოს (რაჲ) 338, ἀπολείπειსი სიარდენ მოაკლდებინ (რაჲ) მყოფობითა 578; ἀπολείπεισ *ἐκείνου* მოაკლდეს რაჲ შემდგომი 468. *και τὸν ζῆν πάντων ἀπολείπειστος* და კჳალად დაუტეოს რაჲ ცხობება 452, ἀπολείπειსთს *τῆς λουკῆς* მონამედ მოაკლდეს რაჲ ძალი სიტყვერებითი 453, ἀπολείπειსათე წარმოვლოს 532.

ἀπολλῶμι: ἀπολλῶსი ὅ *ἐνοσιδῆς* განაგდებენ თვისნით ერთგუარობასა 583; ἀπολλῶσθαι მონამეონ განყარადი არს 1127.

ἀπολλῶ: ἀπολλῶსი განაყენებს 952.

ἀπομῆρισμός განწყვალება 232.

ἀποτερεძთსი მისასრული 901, დასასრული 901.

ἀποπιπτω: ἀποπιπτωსი შთამოვარდების 1232; ἀπειπτω დააკლდებოდეს 1211; *ἀπειρῶς* აპოპსოშსა უსაზღვრობასა დასცილდებინა 57; *τερότων τῶν ἀποπსოშთσ* რაჲთავე სახითა დასცილდეს 132.

ἀποπτωსი შთამოვარდება 12518, გავლდომა 542.

ἀπορρῶ: *ἐξηρημῶσας* აპორრῶსისა ხესთ მექონებით წარმოადინებს 922.

ἀποσχευάζ: ἀποσχευαშმე განყარნეს რაჲ თვისნით 12518.

ἀπὸστῶსი წარმოობა 287.

ἀποτέλεσσι მისასრული 4311, 483, 498, 1048, დასასრული 4618, 482; წარმონარსი 1628, 6018.

ἀποτελεῖ: ἀποτελεῖ წარმოაჩენს 8010; ἀποτελεῖται აღმოჩინების 968, აღსრულების 2618, სრულ იქმნების 258.17 (ὁμοῖα ἀποτελεῖται იქმნების მსგავს 257); ἀποτελεῖσთა აღსრულების 8118; ἀποτελεῖσთ *ὅτι* სრულ იქმნების 2622; ὅ *ἀποτελεσθσ* რომელმან სრულ ყო 384.

აპვიდრემე 57, 611, 18, 142; ვინაჲვე 1618, 342, 1022; ვინაჲცა 411; რომლისა-

- თვსცა 718, 910; უკუე 418, 914, 4724, 481, 5024, 717.
- დღე მტდ რიცხვ 4224, 6919, 20, 7110, 8522, 1088; საზომი 7220.
- დღესთოდ ურჩეულესი 7425, 28, 9912.
- დღმტდ: ზღმთმთოდ მიხავებული 2420.
- დღრდოდ გამოუტქმელი 7527, 9120; (დღრდოდ) უტნაური 9728.
- დღრდ (დღრდოდ) უტნაური 9728.
- დღრდოდ დასაბამებრივი 9220.
- დღრდ დასაბამი 1218, 138, 1418, 1818, 2228, 6118, 8917, 902, 9018; დღრდ ზღმთმთოდ
ღმთმთოდ აქუს მიხეხი დასაბამობითი 1824; ზღმთმთოდ დასაბამითგანე
1232; რდ ზღმთმთოდ დასაბამით-გამოა 780. მიხეხი 274, მიხეხი პირველი 1218.
- დღრდოდ დასაბამებრივი 4612, 5618; დასაბამებრი 8121; ზღმთმთოდ დღრდოდ
დასაბამთა შორის 4524.
- დღრდოდ დასაბამობითი 4221, 6920, 10918; დასაბამითი 7111; დასაბამებრი
748; დასაბამებრივი 427, 28. დღრდოდ დასაბამებრივი 1928.
- დღრდოდ დასაბამებრივი 438.
- დღრდ: 1) დღრდ მღმთმთოდ 748. 2) დღრდ იწყ.ბს 4528, 8528, 3920, იდასაბამ-
მღმთმთოდ 818; დღრდ ზღმთმთოდ დღრდოდ ზღმთმთოდ რომელთაცა წესთა იწ-
ყოს წარმოიგნად 7718; დღრდოდ დამწყებელი 1821, 864, იწყებს (რამ) 8518.
- დღრდოდ დასაბამებრივი 5412; ბღმთმთოდ ზღმთმთოდ რამეთუ აქუს მათ და-
ლი უსაშუალოდ მარადის თანქონებისა 4128.
- დღრდოდ უტმთმთოდ 2321, 8780.
- დღრდოდ უტმთმთოდ 5422; დღრდოდ დღრდოდ უტმთმთოდ 1128.
- დღრდოდ დღრდოდ განუბნიველი 348.
- დღრდოდ უტმთმთოდ 10528. რდ დღრდოდ უტმთმთოდ 10528.
- დღრდოდ უტმთმთოდ 1188.
- დღრდოდ უტმთმთოდ 248.
- დღრდოდ თანულმოდ 2421, თანულნი 2788.
- დღრდოდ უტმთმთოდ 2788. 287, 8317; უტმთმთოდ 6810, უტმთმთოდ 1092;
თანულმთმთოდ 1058.
- დღრდოდ თანულმთმთოდ 868; მიუტმთმთოდ 8712. დღრდოდ ასქეტოდ და
მიუნაქუსად 7512.
- დღრდოდ უტმთმთოდ 1428, 1510, 5121, 598. დღრდოდ უტმთმთოდ 878.
- დღრდოდ 9128.
- დღრდოდ დასაბამებრივი 8918.
- დღრდოდ უტმთმთოდ 4212; უტმთმთოდ 4027. დღრდოდ უტმთმთოდ 2217, 2828,
4628, 682; უტმთმთოდ 2820, 498; უტმთმთოდ და მოქენე 492-8. დღრდოდ
დღრდოდ უტმთმთოდ 294; უტმთმთოდ და უტმთმთოდ 294, 8.
- დღრდოდ განუტმთმთოდ 4818; ნაწილებითი და განუტმთმთოდ 4814.
- დღრდოდ უტმთმთოდ 1220, 12618.
- დღრდოდ უტმთმთოდ 9310.
- დღრდოდ 8081.
- დღრდოდ 1268.
- დღრდოდ თანულმთმთოდ 3014—353, 1133, 4, 27, 11422, 24; თანულმთმთოდ
3028—3421. 1138, 1142; თანულმთმთოდ 307; დღრდოდ დღრდოდ
კეთილობა თანულმთმთოდ და არ ვის და მოქენე 3021.
- დღრდოდ თანულმთმთოდ 5418.
- დღრდოდ უტმთმთოდ 11728.
- დღრდოდ უტმთმთოდ 1242, 12428, 12517. დღრდოდ უტმთმთოდ 11618; დღრდოდ ზღმთმთოდ უტმთმთოდ

თო არს 105ა.

აბტდქεια უმოქენობა 3017.

აბტდღαης უმოქენობა 10ა, 307, 3011, 312ა, 322, 332, (μῆ ἀβτδϰης მოქენე 104); არ მოქენე 101ა; სრული 11ა; კმა-მყოფი 781ა, 18; კმა-საყოფი 782ა; კმა თვის შორის 81ა; უმოქენობა და სრული 1021; უმოქენობა და კმა-მყოფი 151 ა რბ აბტდქεε უმოქენეობა: 102ა, 3017; უმოქენეობა და სისრულე 102ა.

აბტოαγαψιθ თვთყეთილობა 301ა.

აბტოαγαψιძე თვთყეთილობა 782ა.

აბტოαπερδα თვთუსაზღეროობა 5716; თვთებაი უსაზღეროობისა 582ა.

აბტობზαμც თვთძალა 5712.

აბტობზ თვთერთი 4ა, 514, 71ა, 72ა, 71ა.

აბტოსაძ: აბთოსაძა თბთა ვათვთებითა ერთა 79ა.

აბტდჯა თვთცხოველი 113ა, 16, 2ა, 1142ა; ελ γὰρ ἀβτδჯა εἶσι უკუეთუ თვთ-
ცხოველობა არს 1131ა.

აბტძმე თვის გამო 7921.

აბტოαλησιν თვთმიმდრეკობა 172ა.

აბტოαλησος თვთმიმდრეკი 14ა, 11420; κατὰ τῆν ἀβτοαλησων შიარჯს თვთმიმდრეკელობისა მყოფობითა 12014. აბტოαλησეა თვთმიმდრე-
კად 11621.

აბტმატო: აბტმათ თვთლომით 592ა.

აბტობბტე თვთყოვლობა 45ა.

აბტდ იგი 2220; τὰ δμοια πρὸς ἀβτὰ μᾶλλον ὄντα ἢ δόμοια რამეთუ უფროა ესაკუთრებიან მსგავსნი უმსგავსოთა 371. ბ აბტდ ერთ და იგივე 9910, ბ აბტდ ღებდ იგივე და ერთ საზღარი 89ა, ღე რა აბტა მტდ მასე და ერთსა საზომსა შორის 3519; αλ σοῖσες αλ ἀβταლ ვაგონება ერთ და იგივე 102ა, τῆν ἀβτην ბნამუს ერთი და იგივე ძალი 897; რბ აბტდ ესევე 654, κατὰ რბ აბტდ მითევე და ერთითა 661ა, κατὰ რბ აბტა მასეობასა ზედა 18ა, რბ ბბ აბტდ თანმობედი 3520. რაბტრ იგივეობა 3710; 431ა, 692ა; იგივე და ერთი 472ა, 62ა, ერთ და იგივე 4721, 6211; თვთლობა 3111; რაბტა იგივეობა 431ა.

აბტოშ (= ἔαυτοῖ): აბშ აბტა ვათვთებით 11812; μοιδα... აბშ აბტე მხოლოობა... ვათვთებულად 45ა. იბ. ἔαυτοῖ.

ა.ბ.ბ.ბ.ბ.ბ. თვთსრული 42ა, 18, 19, 22, 22, 703, 7021. რბ აბტბბბბბ თვთსრულეობა 7120.

აბტოფბა თვთ თვთნით 1231ა.

ბფაბბბბბ ვანყრა 1257, 20.

ბფაბბბ: ბფაბბბბბბბ ალებული 126ა.

ბფაბბბ: ბფაბბბბბ უჩინო იქმნების 881ა, უჩინო იქმნეს 112ა; ბფაბბბბბბბ ბარარაბბ (რაბ) 7481.

ბფბბბბბ უშურეელი 602ა. ბფბბბბა უშურეელად 75ა.

ბფბბბბბ უბრწეელი 33ა, 10, 107ა, 111ა, 112ა, 116ა.

ბფბბბბბ: ბფბბბბბ განმობრებულ (არს) 101ა, ბფბბბბბბ განმობრებულ (არბან) 422ა; ბფბბბბბ განეყენების 729; ბფბბბბბ მბ თეს ბბბბა განეყენოს რაბ მიხეხსა 28ა, ბფბბბბბ თეს ἔαυτοῖ ბბბბა განმობრებობთა თვისსა მიხეხისაბთა 33ა; ბფბბბბბბ განმობრებული 582ა, განდგეს (რაბ) 1252, განეყენოს (რაბ) 402; ბფბბბბბბ განეყენოს თუ... 802ა.

ბფბბბბბ: ბფ ბბბ ბბბბბბბ ბფბბბბბბბ იყოს შემძლებელ მსგავსებასა ყოვლობისასა 440.

ἀφ' οὐρανῶν: ἀφορίζεται განასახლებრებს (განასახლებრებენ) 724, 8428, 10327; ἀφ' ὧν
σταὶ განასახლებრებულ იყოს 12581; ἀφορίζομαι მასახლებრებელი 7424; ἀφο-
ρίζεσθαι განმრჩეველი 10828.

ἀχραστὸς უზრუნველი 9313. τὸ ἀχραστὸν უზრუნველობა 9414.

ἀχρὸν *πραττ.* ვიდრე -მდე: ἄχρὸν τῶν ἐσχάτων ვიდრე უკუანაჩვენებლობამდე 7728,
808; ἄχρὸν τοσούτων ვიდრე ესეხომ 8824.

ἀχροῖος უკამო 770. ἀχρόσας უკამოდ 7618.

ἀχρόστος განუზორებელი 5212, 11110, 11321; განუყენებელი 1515, 11116.

ἀχρόστας განუყენებულად 5227.

ἀφ' ὧν, το: καὶ γὰρ τὸ ἀφ' ὧν... ὡς μετέχει რამეთუ უსულონიცა...
მიიღებენ და გხიარებიან გონებასა 398.

B

Βελτίων, οὐ უმჯობესი 3320, 21.

βόσλομα: βούλεται ჰგულავს 838; τὸ μὴ βούλεσθαι არა წადილი 828.

Γ

Γὰρ რამეთუ 318 (ა მარა); უკუე 364, 4520, 10481, 1068; ვინა 1218; ვინავე 3517; ხოლო 37; მაშა 613.

γενεσιος ὅς კნის-მიზეზი (*adirect.*): τὸς γενεσιος ὅς δὲ τὸς 12510.

γένεσις კნება 3224, 28, 3423, 351, 17, 5320, 6610, 18, 805, 12320; ბუნებრივი კნება
2328; კნელი: πρὸς τῆς γένεσις ბისაბურებს მას კნელისა მიმართ
498; აღკნება 12518; აღგება 3418.

γενετὸς კნელი 5511, 14, 1157, 10, 11, 12; აღგებადი 1154; აღგებული 3220, 28; კნე-
ლი და აღგებადი 1150-10; მოკუდავი 11422.

γενῶν: γενῶν შობს 2224, წარმოშობს 388. γενῶνται წარმოიშვებიან 787;
γενῶν შობელი 1118, მეშვე 2328; τὸς γενῶνთος წარმომეშვისაგან 2418,
ἐπὶ τὸς γενῶνთος მეშვისადმი 284, πρὸς τὸς γενῶνთος შობელისა მიმართ
258; γενῶνთος შობადი 1118, წარმოშობილი 9214; τὸς γενῶνთος შობილი
2418, 250; πρὸς τὸς γενῶνთος შობად 9218, τῆς τὸς δὲსტერაჲს γενῶνთος ბისა-
მისა ძალი შემდგომთა მშობელიობისა 388; ὡς ბისაბურებს წარმოიშვენ 1911.

γεννημα წარმონაშენი 11618.

γεννησις მეშვეობა 9321.

γεννητικὸς მეშვეობითი 9221; მშობითი 9328; მშობელიობითი 7727, 9328, πᾶν
τὸς γεννητικὸν τῶν ψῶν ყოველი მშობელიობითი ღმრთებრივთა 924;
მშობელბრივი 9218; წარმომკნელი 312; წარმომაყენებელი 5018; ὅς τὸς
γεννητικὸς ἀπὸ τῶν არა კნისის დასაბამთა მიზეზთა 2320; τῆς
γεννητικὸς ბისაბურებს ძალი კნისისა და წარმოიშვენისა 3812.

γένος ტომი 6820, 6910, 8128, 28, 8312, 81, 8519, 28, 8811, 28, 28, 9128, 930, 28, 9412, 957, 20,
9610, 10728, 11017.

γῆ ქუყანა: καὶ τῶν περὶ γῆς τῶν ქუყნიერთადმიცა ადგილთა 868, ἐν
ὧν τῶν περὶ γῆς ἐπιπέδου ἢ μετέχει რამეთუ რადე რავე იყოს
ქუყანის-შორისთა მომარჯუე ზიარებასა 8618.

γῆνομα: γίνεται იქნების 58, 3428, 728 (ἐλ δὲ τὸς πορეტერა ἴνετα ὡς
ἐπὸς ხოლო თუ ესრეთ შორსრე იქნება ერთისგან 4028), წარმოდგეს 12320;

ἐγένετο ἡμέρα 3810; γένηται: ὅταν ἔν γένηται ἄμψω ὀδὸς ერთ ἡμέρας ὀრივე 153, πρὶν γένηται ἰν პირველ წარმოჩინებულად ერთისა 60; τὶ ἂν γένοιτο ἱαδმც იყო? 1220; γυρόμενος ქნილი 53, 1628, 371, მიქნილი 7729, კნალი 3420, 27, 373, 495, 0, ὀბბერიον ἔν διαტივი γυρόμενον ἔν არ ვინაა წარმოღვეს ერთი შორის მეორესა 77; γυრომენος წარმოღვამილი 918; γεγონის აღქნილი 12417, ἄλλο γεგონის ἡμέρας (რა) სხუა 2528; γენესთამა: თბ გინესთამა ქნისა 5327, თბ გინესთამა კნალობითა 3711, თის თბ გინესთამა ბსუამეა კმნი ὀთისა ძალისა 542, ზეი თის თბ გინესთამა ბსუამენ ჰქონდის ძალი კნალობისა 545; გენესთამა: ἔნ გენესთამა ერთ კნა-სა 47, 58.

გენესთამა: გუთსაი უწყის 7617, 1118, 20, 21, ἡმცნებს 2920; გუთსეა ἡუწყოს 10020. 1184, ὀბბ გუთსეა არცა ცნას 10014; გუთსეა მცნობელი 538, ἡუწყოს (რა) 10028, ἡუწყა (რა) 1017, პბ აბრის გუთსეა ἔანთი პირველი ἡუწყოს (რა) თვებდა თვისი 1112; გუთსეა მცნობელი 538; გუთსეა: მიხე გუთსეა ἔანთს ბსუათა ვარ უძლებენ აღ უწყებდა ὀთვებთა თვისთა 1189, თის თბ გუთსეა ბსუამენ ძალი ცნობისა 11224, თბ გუთსეა მცნობელისა 1818; გუთსა: გუთსა ბსუათბ შესაძლებელ არს ცნობად 9724.

გუთსეა: გუთსეა ἡუწყებთან 7610, გუთსეა (ბეა თბ აბრა გუთსეა-მენ თბ ბსუათ რაჟას მიხეხნი ეცნებთ გუთსეა 1120); გუთსეა თამბაზის ცნობა შეგებუების 9727.

გუთსეა ცნობა 1118, 124, 1818, 302; 5310, 748, 1122; საცნო 772; უწყებდა 6311 შეუწყებდა 1814; ცნობა და უწყებდა 632; ცნობა და საუწყო 6424.

გუთსეა მცნობელი 5312, 1148; ცნობითი 11717; გუთსეა მცნობითი 2920; გუთსეა 538; ცნობისა (რა გუთსეა ბსუამენ ცნობისა ძალი) 2924; მცნობელი და გუთსეა 6312, გუთსეა და მცნობელი 1140, მცნობი და გუთსეა 6333, აღმეუწყე და მცნობელი 6321, საგონო და საუწყო 6424. თბ გუთსეა უწყებდა 11222, ცნობითობა 11720. გუთსეა მცნობითობით 2922.

გუთსეა: გუთსეა ἔსენ ἡცნობის 7528. თბ გუთსეა საცნო 5310, საცნო გუთსეა 771; აბ თბ გუთსეა ზეი ὀბბეა ვითარ არს ბუნება საცნობათა 770.

გუთსეა მეგუთსეა 9218, 9218, მცნობითი 9322; მარსებელი 2333; მცნობელისა 9211, მეგუთსეა 518; ნაყოფიერებისა 89. თბ გუთსეა მეგუთსეა მცნობითი მოქმედება 9218.

გუთსეა: გუთსეა გუთსეა გუთსეა 12511.

Δ

და ბოლო 720 (რა მარსეა); არამედ 318; უკუე 628; თბ გუთსეა—ბოლო სხუა 1421-22.

ბეა ἡბ. ბეა.

ბეა ἡბ: ბეა ἡბ აბუნებს 438; ბეა ἡბ აღმცნობითი 7121; ბეა ἡბ აღმცნობითი 621, 1028, 1211, 1818, 3028, 488, 5528, 707, 851, 9022, 1038, 11411, 12112, 12614, ἡბინა 5318, აბუნებს 918; ბეა ἡბ წარმოაჩენს (რა) 8424.

ბეა ἡბ შემწყნარებელი 1108, 11014, 11028.

ბეა ἡბ სათანადო არს.

ბეა ἡბ შემცნობი 1114, 2820, 388, 7124, 744, 8922; შემცნობითი 918; გუთსეა და შემცნობი 64, 1728, 2030. ბეა ἡბ მეორედ 438, შემცნობ[ად].

- ἐκβλαστειν**: ἀπ' αὐτῶν ἐκείνων ἐκβλάσταινοντα რამეთუ მათგან მახლობელობით წარმოიშობა 282ა.
- ἐκείθειν** მუნიტი 381, 389, 397, 492ა, 8411, 10028, მუნიტოვი 388, მუნიტი 388; მის გამო (აჲს ἐκείθεν ἔχον τῆν οὐσίαν ვითარ მისგამო მქონებელი არსებისა) 2418, მათ მიერ (ἐκείθεν ἔχει მათ მიერ აქუს) 8918.
- ἐκείτως** იგი: ἐκείνων ἕκαστον თითოეულიცა მათი 38.
- ἐκείσθαι**: ἐκείσθαι განღმრთობილი 7928, 8310, 8420, 9220, 92, 972; ὁ ἐκείσθαι-მისი ἰσθῆს განღმრთობილი გონება 9628.
- ἐκείσθαι** მღმრთობელი 998.
- ἐκείσθαι**: ἐκείσθαι წინამდებარე (πρὸς τὸ διαρῆσθαι μῦθον καὶ πύσχειν ἐκείσθαι) მხოლოდ განჯრად ოდენ და ენებად წინამდებარე) 5181.
- ἐκείσθαι**: ἐκείსθαι შთაქლებს 5427.
- ἐκείσθαι** უჩინო: ἐκείσθαι უჩინო ექმნების 8728.
- ἐκείσθαι** განყენება 798.
- ἐκείσθαι**: ἐκείსθαι განჯიდეენ 8618.
- ἐκείსθαι**: ἐκείსθαι წარმოაჩენს 2510; ἐκείსθαι განჯიდების 7724; ἐκείსθαι წარმოაჩენად 7718.
- ἐκείსθαι** წარმოაჩენად 7720.
- ἐკείσθαι**: ἡ δὲ ἐკείσθαι ხოლო რომელიმე წარმოითხი 3718.
- ἐკείსθαι**: ἐკείსθαι დაკინებს 442; ἐკείსθαι τῶν δὲ ὑμῶν ἄνδρες ἔχουσι და ძალთა უკინებსთა მქონებელ (არიან) 10634; ἡ ἐკείსθαι დაგიმტრეია და დაგინებსთა 922, ἡ ἐკείსθαι ამტრე და აკინა 922; ἡ ἐკείსθαι დაკლებულ არს 87; ἐკείსθαι შთაქლებული 2314; ἡ ἐკείსθαι დაკლებული 1012, ἡ ἐკείსθαι დასცილდებიან (რად) 4218.
- ἐკείსθαι**, ὅν უმტრე 418, უმტრესი 1124, 788, უმტრესი 788, უმტრედესი 8918, უმტრესი 818, 2218, 3818, 7528.
- ἐკείსθαι** შთაქლებად 8028.
- ἐკείსθαι**: ἐკείსθαι ბრწყინავს 4528, მიბრწყინავს 9828, უბრწყინავს 391; ὁ μὲν ἐკείსθαι ψυχῆν რომელიმე დაპბრწყინავს სულსა 9922; ἡ ἐკείსθαι რადთა ყოველთა უბრწყინედეს 214; καὶ ἐკείსθαι ἡ ἐკείსθαι და დაუბრწყინდებიან მათ 4628, ἐკείსθαι ბრწყინავს (რად) 8418; ἐკείსθαι შთამონაბრწყინი 8828, გამოკლთოლეთა ნაბრწყინი 4128.
- ἐკείსθαι** შთამონაბრწყინი 428, 27, 34, 468, 18, 27, 5228, 6014, 708, გამონაბრწყინი 4614, ბრწყინალება 858, 8728; მოყენად 882.
- ἐკείსθαι**: ἐკείსθαι κατὰ τῆν ὑμῶν παρῆγεον მოკლებითა წარმოაყენებელისა ძალისადა 2318. τὸ ἐკείსθαι ნაკლულევანება 818.
- ἐკείსθαι** მოკლებად 2321, 1078.
- ἐკείსθαι** ნაკლული და არა სრული. ἐკείსθαι ნაკლულევანებით 6112.
- ἐკείსθαι** წინა-უკუმო 1584, 2918, 398, 22, 7010, 8031.
- ἐკείსθαι**: ἐკείსθαι καὶ ἀποστέλλουσιν რამეთუ და ჰსულავს და გრძნობს 4522.
- ἐკείსθαι**: ἐკείსθαι ὅτι ἔκ τῶν ἐკείსθαι საცნაურ იყავნ პირველ აღმოჩენილთაგან 1107.
- ἐკείსθαι**: ἐკείსθαι წარმოაჩენს 7328, 8622, საცნაურ ჰყოფს 3518; ἐკείსθαι წარმოაჩენს (რად) 9128.
- ἐკείსθαι** საჩინო 997.
- ἐკείსθαι** ნაბრწყინი 4618, 80, 4828; მიზეზი 798; ემფასი 8620, ემფასი-მაგალითი 1168.

ბ რ ე ს ო თ ა: *ἐπιρριζεύεται* მიძირკვნილებულ არს 8815.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა მ ი რ 7726.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა: *συνιθέρμας* თვის სპანდერის უქვევლად და ი ც ა ე ს შ ო რ ო ს უხესთავისა 9418; *πῆμα* ჯოიანის *ἐπιπέσει* ყოველთა შ ო რ ო ს შ ი ს თ ე ს ა ე ს ზიარებათა 9012.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა: *ἐπιρριζεύεται* მიძირკვნილების 618.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა ნ ი თ თ ა - შ ო რ ო ს ი 11617, 1188, 1257, *ἐπιρριζεύεται* მიძირკვნილების ალგებულებად თვის 12427; *ἐπιρριζεύεται* ნივთთა-შ ო რ ო ს ი 1256.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა: *ἐπιρριζεύεται* (ერთ) არს 3228; *πῆμα* თბ პრდათად *ἐπιρριζεύεται* თვის ფრ-სე ყოველი რ ა ა ც ა პ ი რ ე ლ შ ი ე ქ მ ე ბ ო დ ო ს რომელსავე ბუნებასა 178.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა შ ე ე რ თ ე ბ ა 4028, 4227, 81, 7817, 8180, 8220, 908, 922, ერთობა 1318, 28, ერთებრივობა 7229, ერთქნა 1322, 7520, ერთქნა და შ ე ე რ თ ე ბ ა 8018; მ ა ე რ თ ე ბ ე ლ ი 4128; *καὶ* *ἐπιρριζεύεται* ერთებრივად 1318, *καὶ* *ἐπιρριζεύεται* ერთებრივად 11728.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა შ ე ე რ თ ე ბ ე ლ ი 1312.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა შ ე ე რ თ ე ბ ე ლ ი 808, 8224, დახესთაებელი 928, ხესთმდებარე 608; უსა-ლმრთოესი 7320; ზემეკონეობისა 1832.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა: *ἐπιρριζεύεται* ხესთ განყენებულ არს 617, 8022, ხესთმდებარე არს 7428, ხეს-თა ძეს 4828, დახესთაების 3480, დაუხესთაედების 4911; *ἐπιρριζεύεται* ხესთ განყენებული 5728, 8122, 8628, 81, ხესთ განკარგული 6018, დახესთაებელი 2024, 7418, 7624, 9028, ხესთმეკონეობით (მყოფი) 938, *ἐπιρριζεύεται* დახეს-თაებულად 9021, ხესთმეკონეობით 9222, *ἀν* *ἐπιρριζεύεται* თბ *ἐπιρριζεύεται* თბ *ἐπιρριζεύεται* სრულ მყოფელი: და ხესთ განკარგული ეკონეობისგან 9710. *καὶ* *ἐπιρριζεύεται* თბ *ἐπιρριζεύεται* რა ათა განაყენებ-ღეს უმჯობესთა უდარესთაგან 9421. *καὶ* *ἐπιρριζεύεται* ზემეკონეობა 8028.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა შ ე ე რ თ ე ბ ე ლ ი 7018, 1058, შეეკალბა 8714.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა: *ἐπιρριζεύεται* ურთიერთას განყოფილ (არიან) 8318; *ἐπιρριζεύεται* განყოფილი ერთმანერთისგან 8314.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა: *ἐπιρριζεύεται* განეფინა (რა) 3718.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა: *ἐπιρριζεύεται* შეყოფილ იყო 9781, ეხების (იხილ *ἐπιρριζεύεται* გონება ეხების ღმერთისა) 6822, თანალკრულა 577, დამოკიდებულ არს 898; *ἐπιρριζεύεται* თბ ალიხების (რა) 8418; *ἐπιρριζεύεται* შეყოფილი (მეათე *ἐπιρριζεύεται* ღმრთებრივთადა შეყოფილი) 10827, 1177, თანალკრული 8418, დამოკი-დებელი 9624, 9722, *καὶ* *ἐπιρριζεύεται* *ἐπιρριζεύεται* არ თან ართხმულან ერთებრივთა რიცხუთადა 12118; *ἐπιρριζεύεται* (ქართულ *ἐπιρριζεύεται* ახებად მათდა) 10914.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა: *ἐπιρριζεύεται* ალკრულ არს 1228, 138, ალკრულ იყვნენ 12428, თანალ-კრულ (არს) 12414, ალთხულ არს 2422, *ἐπιρριζεύεται* არიან ალკრულ 1118; *ἐπιρριζεύεται* ალკრული 12011, ალკრული და ზიარებელი 768; *ἐπιρριζεύεται* რაათა ალკრული იყოს და მზიარებელ 12228.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა: *ἐπιρριζεύεται* (მეათე *ἐπιρριζεύεται* დალათუ განმთენს) 581.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა: *ἐπιρριζεύεται* დამოკიდებულ არიან 624, ალკრული 8024, *ἐπιρριζεύεται* შეყოფილ არიან 9828; *ἐπιρριζεύεται* (მეათე *ἐπιρριζεύεται* რამეთუ რაოდენცა იპყ-რობებოდის) 337.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა ო ს ო მ ო მ ე უ ა.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა ო ს ო მ ო მ ე უ ა.

ბ რ ა მ ო მ ე უ ა: *ἐπιρριζεύεται* შემდგომთა 124; *καὶ* *ἐπιρριζεύεται* და ეს სახედ ყოველთა ზედა 2828.

ზედმიწვენულება 12b, ზედმიწვენულება და კელოენება 11n, 12n.

ἐπιστρεπτικὸς უკუმქევეი (უკუნქევეი) 142b, 1510, 1a, 3114, 80, 324, 1b, 523a, 537, 891, უკუმქეველობითი 95ა.

ἐπιστρεφω: ἐπιστρέφει უკუნ იქევის 2731; ἐπιστρέφεις უკუნ იქევი 531, მიღრკეს 1001a; μὴ ἐπιστρέφῃς არ უკუნ იქევი 263; ἐπιστρέφεται უკუნ იქევის 264, 8920, 1031, უკუნქეველა 270, 10; ἐπιστρέφεται უკუნქეველ არს 168, უკუნქეველა 267, 3181, 32u, 931; ἐπιστρέφῃ უკუნქეველა 154; ἐπιστρέφῆσθαι უკუნ იქევი 291b; εἰ δὲ ἐπιστρέφῃσθε ხოლო თუ უკუნ იქევის 2794, 283; ἐπιστρέφω უკუნქევეი 1430, 2624, უკუნქევეადი 2811, უკუნ იქევის (რას) 901b; ἐπιστρέφῃσθε; უკუნქეველი 261b, უკუნსაქევეელი 261b, უკუნქევეადი 277; ἐπιστρέφεις (ἐπιστρέφῃ) უკუნქეველი 154; ἐπιστρέφεις უკუნქევეა 2718, უკუნქევეად 1420; τὸ ἐπιστρέφαι უკუნქევეა 153; ἄν ἐπιστρέφῃς რათამეცა უკუნ იქევი 154.

ἐπιστρεφῶ უკუნქევეა 2613, 1b, 8918 (რ. სიზარ).

ἐπιστρέξω: ἐπιστρέψῃს სრულ იქვებიან 802.

ἐπιστρέψω: მომბარჯუე (მომბარჯუ) 8610, 1b, 8721, 1137; δὲ ἐπιστρέψῃს ἔπειτα ჯერ არს რათა ჰქონდეს სიზარჯუე 510.

ἐπιστρέψω: სიზარჯუე 477, სიზარჯუეობა 2930; τῆς κατ' ἐπιστρέψῃს ἔπειτα სიზარჯუე მომბარჯუე ღალი ძალი 510; τοῦ ἔπειτα ἔπειτα ἔπειτα τῆς ἐπιστρέψῃს რომელთა აქუნდეს უსრული ძალი 4620

ἐπιστρέψω: ἐπιστρέψῃს მიუქს (εἰ οὖν ζῆλος ἐπιστρέψῃს τοῦ ἔπειτα ἔπειτα ხოლო ცხოველობასა მიუქს სულიერთა) 1121b.

ἐπιστρέψω: შედის შეუდგს და თან ჰყევის (εἰ γὰρ ποτὲ μὲν ἔπειτα ἔπειτα ხოლო თუ რადმე შეუდგს და თან ჰყევის ღმრთებრისა რიცხუსა) 12327; ἔπειτα ἔπειტებიან (აἰ δὲ ποτὲ ἔπειტῃς καὶ ἔπειტῃς ποτὲ ἔπειტῃς ხოლო ოდესმე გამკონენი ἔπειტებიან ოდესმე რიცხუსა) 1115; ἐπιστρέψῃს შედგომილი 1211a, 20, 1227, 12, 1234, თან სყოლი 12214, მიდევნებელი 1214, შეერთებელი 12231, მხიარვებელი 12230, შეყოფილი 12231.

ἐπιστρέψω: ἐπιστρέψῃს სახელუდებარს 9121.

ἐπιστρέψω: ἐπιστρέψῃს ზედ მიუწადებს 8114.

ἐπιστρέψω: და აღსასრული 1118.

ἐπιστρέψω: ოკერი 8817.

ἐπιστρέψω: τὸ ἔπειτα ἔπειტის ἔπειტ.

ἐπιστρέψω: τὸ ἔπειτα ἔπειტის ἔπειტ.

ἐπιστρέψω: ἔπειτα καὶ ἔπειტ ἔπειტῃს ἐπὶ τὸν ἔπειტῃს τοῦ ἔπειტῃს რომელსა და გონებათა ჰბრძანეს ერთ სახედ განაგებდს ღმრთებრთა 8227.

ἐπιστρέψω: უკუნსაქეველი 2891, 2920, 402, 7720, 807, 8517, 8911, 12121. ἐπιστρέψῃს და უკუნსაქეველა 8616.

ἐπιστρέψω: სხვა მიერ მიდრეკილი 147, სხვა მიერ მიდრეკადი 140.

ἐπιστρέψω: სხვა 1514, 1710, 246, 4011, 701b; ἔπειტის მიანდეს ერთი მეორესა 615, 78.

ἐπιστρέψω: სხვა-ტომი 193.

ἐπιστρέψω: ἔπειტ ἔπειტ 236, ἔπειტ ἔπειტეცა კულად 7020.

ἐπιστρέψω: ἔπειტ 818, 8612.

ἐπιστρέψω: ἔπειტ კეთილობა 109, 2611, 2917, 328, სიკეთე 284.

ἐπιστρέψω: ἔπειტის 4781, 859, 9924, 11210, მსწრაფლ 1137; κατ' ἔπειტῃს წრფლივ 11823.

ἐπιστρέψω: ἔπειტის ბოლებს 616; ἔπειტის ვართო 728.

ἐπιστρέψω: კეთილწესიერი 4128, 8182.

ἐπιστρέψω: კეთილწესიერად 4212.

- **ε φ δ π τ α :** *εφείπτεται* ხედუხეზის 761; *εφαιπόμενος*; ხედ წეხოს (ჩაა) 801.
• **ε φ α ρ μ σ ζ α :** *εφαρμόσσομαι* რაი უიოს 1193; *εφαρμοσμέν* ლიხაჯოს (ჩაა) 362.
• **ε φ ε λ κ α :** *εφέλλασσιν* და წარმოიხდას 10622.
• **ε φ ε ζ η :** *εφείζης* შემდგომნი: *εφαιστος* ძმ *τῶν εφείζης* ხოლო თითოეული შემდგომთა, *τοῖς εφείζης* შემდგომთა 8020, *πρὸς τὴν εφείζης* შემდგომთა მიმართ. 8027; *τὸ εφείζης* შემდგომითი შემდგომად 813, 1021, *τὴν εφείζης* შემდგომისა შემდგომნი 221, *τῶν εφείζης* შემდგომითი შემდგომად 10128.
• **ε φ ε σ ι ε :** *ἀγαπῶσθε κατὰ τὴν ἰσῆσον* გ უ ლ მ თ ქ უ მ ე ლ კეთილობისადმი 118.
• **ε φ ε τ ρ ε :** საწადელი 1318, შესატრფოა 918.
• **ε φ η κ α :** *εφῆκει* წარმოიარსებს (*καὶ ἀπ' ἐκείνου ἐφῆκει* და მათ მიერ წარმოიარსებს) 8411; *εφῆζον* წარმომეული 1228, მოზავალი 1711.
• **ε φ ἰ η μ ε :** *ἐφίεται* შეეტრფის 915,17, *εἴτε μή ἐφίεται* ხოლო თუ არ ეტრფობის 136, *πᾶς... οὐκ ἐφίεται* ვითარ... არ ეტრფოს? 137; იწადებს 136, 268, 831; წადნოას 836, *καὶ οὐκ ἐφίεται* და რომლისადმი ყოველი მოწულედ წადნოას; მწადე არს (*τὸς ἀγαπῶσθε ἐφίεται* კეთილობასა მწადე არიან) 98; არს მეტრფე 113; არიან მეტრფე და წადიერ 132. *ἐφείμειος* წადიერი 871, მწადი 12522, მოწადე და ტრფიალი 94.
• **ε φ ἰ σ τ η μ ε :** *εφείσως* წარმოდგომილი (*ψυχὰς... ἐφείστος*) 6827.
• **ε ζ α :** *ἐξαι* აქუს 818, 1513, 10730, უყრიან (შემდგომნი) 7223; მოუგებს 3522, 11318, 11518, *εἴτε τῆς οὐσίας* *ἐξαι* თუ მოეგოს არსება 358, *ἦ... ἐξαι* რომელი... ხუდა მას 10918; *ἐξοσσι* აქუს 1208, უყრიეს (ძალი, წესი) 911, 12121; *εἰ δὲ μὴ οὐδὲν ἐξοσσι* თუ არა აქუს 1628, *οὐδὲν δὲ ἐξοσσι* *εἰμῶσθε* არ ვინაჲ ჰქონდისა ჰატოსანი 2027, *καὶ τῆς ζῶης* *ἀν...* *ἐξοσσι* და ცხოველობისა იყოს... მქონ. 11313; *ἐξαι* ჰქონდის 518, 1518, 7520, 944, 1247, ჰქონდინ (მოქცევი) 1197, *εἰ δὲ ἐξαι* ხოლო თუ აქუს 2521; *ἐξοσσι* მქონებელი 3018, 10817, *ἐξοσσι* *ἐξοσσι* ჰქონდის (ჩაა) თვის შორის 8523, *ἐξοσσι* *ἐξοσσι* უყრიეს (ჩაა) წესი 472, *ἐξοσσι* *ἐξοσσι* დაუყრიეს (ჩაა) ადგილი და სახლვარი 2023, *τῆς ἀποστασίου* *ἐξοσσι* თუშეა მოეგოს (ჯუამოუნება თვისი 10732; *ἐξοσσι* ჰქონება 3427, *πᾶς* *ἐξοσσι* ძისათვის *τὸ ἀγαπῶσθε* *ἐξοσσι* იყოს შემძლე და ტევენად თვის შორის კეთილობასა 1018.
• **ε ζ ε :** ვიდრემდის 4922.

7

- **Ζ α :** *ζῆ* ცხოველობს 1718, ცხოველ არს (არიან) 638,10,19; *ζῶ* ცხოველი 6517, 1128, რამეთუ ცხოველობს 635, *τὴν ζῶσιν* ცხოველნი 6221, 6320; *τὸ ζῆ* ცხოველობა (ცხოველობა) 2923, 461, 6417, ცხოვრება 4532.
• **ζ α ἦ :** ცხოველობა (ცხოველობა) 301, 6228,28, 8411, 891, 942, ცხოვრება 3618, 5419, 634, 8018; ცხოველი 1258.
• **ζ α σ γ ο ι λ α :** ცხოველმყოფელობა 9325.
• **ζ α σ γ ο ι λ ς :** ცხოველობითი 9320.
• **ζ α σ γ ρ α ο :** ცხოველობითი (არს *τῆς* *ζαοσγρῶσθ* *σείσθ* სირაასა მიმართ ცხოველობითისა) 944, *ζαοσγρῶσθ* *ἐσθ* ცხოველმყოფეობა არს 9321. *εἰς* *ζαοσγρῶσθ* ცხოველმყოფეობითი ძალი 9321.
• **ζ ᾶ ο :** ცხოველი 4530,22, 8820.
• **ζ ᾶ ο ι ο ἰ ε :** *ζαοσვიεῖται* ცხოველ იქმნებიან 12518; *ζαοσვიῶσθ* ცხოველ ჰყოფს (ჩაა) 1138; *ζαοσვიῶσθ* ცხოველ ქმნა 2220.
• **ζ ᾶ ο ι ο ἰ ε :** ცხოველმყოფელობითი 892; *ἀποδοσθ*... *ζαοσვიῶσθ* აქუს... მაცხოვრებელობა 12028.

ζωτικὸς ცხოველობითი 292b, 11717. τὸ ζωτικὸν ცხოველობაჲ 113b, ცხოველობითობაჲ 1172b. ζωτικῶς ცხოველობით 292b, 64b, ცხოველებრივ 641b.

H

*H ვიდრელა 3211; *μᾶλλον*—*ἢ* უფროას—ვიდრელარა 242b,27; τὸ μῆν ἔστι κριε-
τὸνδ ἢ ἔστι, τὸ δὲ χειρὸνδ ἢ ἔστι რამეთუ რომელიმე არს უმჯობეს.
ვითარ და იგი არს, ხოლო რომელიმე უდარეს ვითარ და იგი არს
4311-13; *ἄλλο ἢ ἀγαθὸν* სხუად თჳნიერ კეთილობაჲ 94,20; *ἢ*—*ἢ* ანუთუ
—გინათუ 10011-12.

ἢ ვითარ 7b, 5014, 702b, 718b.

ἡγεμονία: *ἡγεμονίᾳ* ემძლუარეიან 1217; *ἡγεμονίᾳ* მთავარი 77a1, პირველი
და მთავარი 62b, *καὶ γὰρ πᾶν τὸ... ἡγεμονίᾳ* რამეთუ ყოველნი... ემძ-
ლუარეიან 7224.

ἡγεμονία მთავრებრივი 687, 122b.

ἡγεμονία; *ἡγείται* 172b, 701, 912a, 992b, 122b,11, 123b,8, ეძლუანვის 591b, ეწი-
ნაების 9a, ეძლუანვის და ეპირველების 2127, 601, ეპირველების და ეძლუან-
ვის 622b, ეუხუცებთან და ეძლუანვიან 30a; *εἰ μὴ ἡγίετο* თუმა ემძლუარ-
ვოდა 12214; *ἡγούμενος* წინამძღვ 592b.

ἡθῶ ვიდრემე 5422.

ἡζω: *ἡζαι* წარმოქმლის 194. წარმოვლს 121b; *πᾶν ἡζαι* უკუ იმრგულს
1182b.

ἡζ: τὸ ἡζ იყო. იბ. *εἰμί*.

ἡζωμέσος იბ. *ἐσώ*.

ἡζ ც რომელ 57b.

ἡζω: *ἡζω*—*ἡ* ანუ—ანუ (*ἡζω* *πολλὰ ἢ* *οὐδὲν* ანუ მრავალ ანუ არა რაჲ) 31b,
72b, 84.

ἡζω უმცროს 417, 802b, უდარეს 122a.

Θ

Θείατος სიყუდილი 651b.

θέρειος სხუად 203, 71b. იბ. *ἐρειος*.

θεῖος ღმრთებრი 742b, ღმრთებრივი 4111, 691b, 71b, 7421, 8917, ღმრთებრითი
701b, განღმრთობილი 742, ღმრთივი 842, საღმრთოა 792b, 892a, 1201b; *τὸ*
μὴ εἶναι θεῖος არსაღმრთობითა 1091. τὸ *θεῖος* ღმრთიეობაჲ 9912,
ღმრთივი წესი 1221b, მოქმედებაჲ ღმრთეებრი 83a, ღმრთებრივი ხესთმე-
ქონეობაჲ 77b, ნათელი ღმრთებრივი 8527, ღმრთებრივი რიცხვ 10927; τὸ
θεῖον *πᾶν* ყოველი ღმრთები 782b; *θεοτέρειος* უსაღმრთოესი 952b,
ღმრთეებრი 68b *θεῖος* ღმრთიე 1201b,21.

θέμις: *ὁ* *θέμις* არ შესაძლო 7711, *ὁ* *μῆδὲ* *θέμις* *ἐπέει* რომელ არ შესაძ-
ლო (თემის) სათქუმელად 751b.

θεοσεβής ღმრთის-სახე 7982.

θεολογία ღმრთისმეტყულებითი 34.

θεός ღმერთი 422b, 6927, 7014 (ა. ს. ა. დ.), ღმრთეებრი 782b, *ὁ* *τῶν* *θεῶν* *ὄρε*-
θιμὸς ღმრთებრივი რიცხვ 801, განღმრთობილი 822a (*θεῖος* განღმრთობილი-
73b,21, 741b, 7521, 982); ზიარებით ღმერთი 70b,6,10,11,10,28,27, 7112,17,20,28,
722,14,28,29, 732,1b, თანზიარებით ღმერთი 72b, *ὁ* *θεῖος* ზიარებით განღმრ-

ა მ ო ვითარ 54, 432ა, 5910, ვითარცა 5130.

ⲛⲁⲓⲑⲟⲟⲥ შთამოსლვაჲ 1251; *περιστοις ποιησθαι* *καθιότων* ჰყოფდეს გზავ-
ნას *შთასლვიითსა* 1246.

ⲛⲁⲓⲑⲟⲟⲥ ოლოდენ 399, რაზომითა 1016; ვითარ 2010, 1217.

ⲛⲁⲓⲗⲁ, -ცა; *καὶ τοῦτο* ესეცა 517, *καὶ γωστικῶν* ძნარსთ ცნობისაცა ძალი
2921, *καὶ γωστικῶν* იმეცნებესცა 2920.

ⲛⲁⲓⲗⲁ: *καλοῦνται* იწოდებიან 9723; *καλοῦμενος* წოდებული 4912.

ⲛⲁⲓⲗⲟⲥ. ἄ *შეუნიერება* 421.

ⲛⲁⲓⲗⲟⲥ. ἄ *შეუნიერება* 2010.

ⲛⲁⲓ *დალათუ* 2721, 5722, 6811, 11321.

ⲛⲁⲥⲁⲓ 1) მებრ 3628 (ⲗⲁ ⲛⲁⲗⲁ); შორის: *καθ' ἐκείνου* *σεμερίων* თითოეულსა
სიონსა შორის 6119, 968, *καθ' αὐτὸν* თეს შორის 616, *κατ' αὐτίαν* მ ზეხ-
ნა-შორითი 448; ქვეშე: *κατ' ἐκείνου* *ἐπὶ* ἄ *რსთ* ბუნებასა მას ქვეშე 176;
შედარებით: *κατ' ἀλλήλων* *ληφθέντα* მიიხუნენ რაჲ ურთიერთას შედარე-
ბით 4017; ნიჲდაც: *καὶ ἰδὺς* *κατὰ* *τὴν* *τάξιν* და არიან დაუესნელ ნი-
დაც წესითა 2727; - მი: *καθ' ἐκείνου* თითოეულსადმი 313; შესაბამ: *κατὰ*
τὴν *οὐσίαν* შესაბამსა არსებისასა 810. 2) *κατὰ* *τὴν* *ἐπιπέδον* *ἰσότητος*:
κατὰ *τὴν* ἄ *რსთ* ბუნებითა 610, *κατὰ* *ἐπιπέδον* მყოფებით 628, *κατ' οὐ-*
σίαν არსებით 108 (ⲗⲁ ⲛⲁⲗⲁ); *κατὰ* ἄ *რსთ* *ἐπιστοροῦ* ბუნებითი უკუნ-
ქცევაჲ 322, *κατ' ἐσχάτην* *ἡφαισθον* *ἔλθον* უკუანახსენებლითი ყოვლობაჲ
447.

- *κατὰ* *δὲ* *ἐστέρου* უდარესი 1023, 2118, 23, 4218, 487, 5780, 670, 8020, 8728, 8822
9311, 1061, 10712, 11012; შემდგომი 220, 6123, უშემდგომესი 11322; მოკლე-
ბული (ეჲ) ძნარსთ *κατὰ* *δὲ* *ἐστέρου* ძალითა მოკლებული 12121. ἄ *κατὰ*
δὲ *ἐστέρου* უდარესობაჲ 8723.

ⲛⲁⲥⲁⲓⲗⲟⲥⲟⲙⲁ: *καταδέσμευται* მიიღეს (რაჲ) 4826.

ⲛⲁⲥⲁⲓⲗⲁⲙⲡⲁ: *καταλαμβάνεται* იხათლის 8723; *καταλαμβάνων* ზესთ მანათებელი
9723, *καταλαμβάνουσαι* დაპბრწყინენ (რაჲ) 9810, დაუბრწყინენ (რაჲ) 9811.
ἄ *κατὰ* *λᾶμπον* დაპბრწყინი 9710.

ⲛⲁⲥⲁⲓⲗⲁⲙⲡⲁⲥ: ἄ *καταληπτὸν* მისაწუთო (ეჲ) *τὸ* *ἐπὶ* *ἀληθείας* *κα-*
ταληπτὸν აქუს ქეშარიტებითი მისაწუთო 7521.

ⲛⲁⲥⲁⲓⲗⲁⲙⲡⲁ: *κατέαξεν* (ἔ *ἔαυτοῦ*) დაიწესებს (თეს შორის) 618.

ⲛⲁⲥⲁⲓⲗⲁⲙⲡⲁ: *κατέανίστασθαι* განყენება 882.

ⲛⲁⲥⲁⲓⲗⲁⲙⲡⲁ (-*ἐμ*): *κάτεισι* შთავალს. 1256, შთამოვალს 1250, იშთამოებს 12618, -
შთამოარსებს 1267; *κατεῶν* (*κατεμισα*) შთამოსრული 1266; *κατεῶν* შთა-
სლვაჲ 12323, 1248.

ⲛⲁⲥⲁⲓ: *κατὰ* *ἐσέρου* უკუესი 10628, უკუნეუსი 10620, შემდგომი 1221.

ⲛⲁⲥⲁⲓⲗⲁⲙⲡⲁ: *καίμηνος* (*ἀλλῶν* *ἐλλᾶχοι* *καίμηνος* სხუაჲ სხუად დე ბ ი ს ა ო ო ს 158)

ⲛⲁⲥⲁⲓⲗⲁⲙⲡⲁ საშუალი 9014.

ⲛⲁⲥⲁⲓⲗⲁⲙⲡⲁ თავი (*κατὰ* *τὸ* *ἔλεος*) 31.

ⲛⲁⲥⲁⲓ: *κατεῶν* მიდრეკისი 1411; *κατὸν* მიმდრეკი 1413, 1581 (ἄ *ἔαυτοῦ* *κα-*
τὸν თვთმდრეკი 1529), მისდრეკს (რაჲ) 1421; *κατὸν* მიმდრეკი 1410,
მიდრეკილი 144, მიდრეკადი, 1413, 1521, მიდრეკების (რაჲ) 1421.

ⲛⲁⲥⲁⲓⲗⲁⲙⲡⲁ: *κατὰ* *τὸ* *ἔλεος* 1411, 301, 3618, 8018 (ⲗⲁ ⲛⲁⲗⲁ).

ⲛⲁⲥⲁⲓⲗⲁⲙⲡⲁ: მიმდრეკი 167, 6321, მიმდრეკელობითი 12023.

ⲛⲁⲥⲁⲓⲗⲁⲙⲡⲁ: *κατὰ* *τὸ* *ἔλεος* დაუშკვრები (რაჲ) 686.

ⲛⲁⲥⲁⲓⲗⲁⲙⲡⲁ: *κατὰ* *τὸ* *ἔλεος* 917, 1622, 1820, 82, 2521, 5618, 10714, მრთველი (ἄ *ἔλεος* *κα-*
τὰ *τὸ* *ἔλεος* *κατὸν* *γῆρας* ურთიერთას მრთველთა ტომთა მიერ) 8123.

- *κοινωνία*: *κοινωνίηθεν* ეზიარა 630; *κοινωνούν* მზიარებელი 2184, *κοινωνούντα ἀλλήλοις γίνεται* ურთიერთას ზიარებითა იქმნების 58.
- *κοινωνία* ზიარება 191, 2410, 2618, 5120, 6712, 7720.
- *κομίζω*: *κομίζωμαι* მიიღებს 8827.
- *κοσμέω*: *κοσμοῦν* მამკობი 1118, აღმკობი 6812, აღმკობს (რაა) 9125; *κοσμοῦμαι* მოიღობი 1118; *κοσμεῖν* მკობა 2220.
- *κόσμος* აღმკული 2720, 9818, 9982, იხ. *ὑπερκόσμιος*.
- *κρατέω*: *κραεῖν* იყრობს 740, 9610; *κράτεον* უყრობელესი 10220.
- *κρατηεῖς* მყრობელი 748, მყრობელობითი (*δυναμὶς κρατηεῖς*) ძალი მყრობელობითი) 748.
- *κρέτεω*, *κρείτεον* უმჯობესი 8228, 301, 3210, 3920, უხესთაესი 2910, ხესთაა 9528; *τὸ πλεῖρον εἶναι κρείτερον* სისრულესა ხეცთა ძეს 1020. *τὸ κρέτεον* უმჯობესობა 1229. *κρέτεσθαι* უმჯობესად 7610, უფროას 1610.
- *κρίσις* ბკობა 1130.
- *κρύβω* დაფარული 581, 7420, 928, 9720.
- *κτάομαι*: *κρέχεται* მოუგებს 2710, 2920, 7314, 8120, *πίπτει ἐν δεστέρωσ ὑπὲρ τῆσ ὑπαδῶν κρέχεται* შემდგომნი ყოველნი მყოფობასა მიიღებს 992; *κτάομαι* მიიღებს (რაა) 510; *κρημαίνω* მომგებელი 307, 3510, 420, რამეთუ მოგო 5218, მოუგებს (რაა) 3627, მოგებს (რაა) 1028.
- *κυβέω* მრგული 2628, 28.
- *κύβητις* ნამრგულევი (*μακρὸς ἢ κύβητις καὶ ἐλαττοῦς* ვინა იყენს ნამრგულევი უფროას და უმცროას) 271, მრგული (*κύβητις ἀναστρέχει καὶ ἀελεῖναι* *τὸν κύβητα* დაუსაბამოსა და დაუსრულებელსა) 8918; *κύβητις* მრგული 11121, 1412, 261; *κύβητις* მებრ მრგული 2828.
- *κύριος* უფალი (*ἔσθαι τῆσ ἑαυτοῦ κύριον ὑποστῆσαι* იყოს უფალ გუამონებისა თვისისა) 324; *κύριος* უფლებბრივი 3027. *κύριος* საკუთრებით 4820, 499.
- *κωλύω*: *κωλύω* დაიცილებს 822, *οὐδὲν κωλύει* არ დაიცილოს 613; *κωλύω* დაიცილებს 8611, *οὐκ ἐκωλύετο* არ დაიყენოს 6021, 22. |

.1

- *λαγχάνω*: *ἐλαχε* ხუდა (მას, მათ) 6814, 6913, 7222, 8217, 10320, 12418, ხუდეს 2125, 8020, მხუდარ არს 602, 6120, 660, 11420, მხუდარ იყოს 8820, დამთხვევით მოუგია 11128, *τὸ ἔμοισιν ἐλάχεν* აქუნდეს მსგავსება 2718; *λαχῶν* მხუდარი 1721, 406, ხუდარებული 685, მომგებელი 1097, რომლისადა მხუდარ იყოს 11812, ხუდა (რაა) 12010, მოუგებს (რაა) 1208; *ἐπιλαχῶναι*: *τὴν ἐπιλαχῶναι* იმე ჯერ არს რაათა მოგებს წესი 1220.
- *λαμβάνω*: *ἐπιλαχῶναι* რომელიცა შეიპყრა 314; *λαμβάνω* მიიღობი 2028, მიიღობ (რაა) 8017, აქუს (რაა) 389; *ἐπιλαχῶναι*: *ἐπιλαχῶναι* მიიღობენ რაა ურთიერთას 4018; *ἐπιλαχῶναι*: *οὐδὲν ἔσθαι ἀντιπῶν* არა რაა არს ნაწილთა მისთაა 610.
- *λάτρω* ვიტყვ 8828, *λάτρω* ვიტყვთ 1110, 4320; *λάτρω* ითქვმის 513, 192, 4415, 5528, 11217; *λάτρω* თქმული (თქმული) 4828; *ἐπιλατρω* თქმული 7028; *λάτρω* 10215.
- *λάττω*: *λάττω* აქუს 1620, 2710, 2810, 3710, 481, 5024, 5720, 8713, 10211, 11420 1244, ჯერ არს 1418, 6619; *ἐπιλαττω* მოკლებული 1232.

- λεπτοσφρα: λεπτοσφραძე მწულილ-იხუროვნებენ 1071a.
ληγω: ληγει მისრულდების 852a.
ληπτος: ληπτὸν ἔστι καὶ γυασιὸν იცნობვის და მიიწთომვის 752a.
ლმოს ქვა 8831, 892.
ლოვიჭომა: λογισάμενος განმხრახი (ὁὐ λογισάμενους ἔτης ψυχῆς არა გან-
ხრახ არს სული) 113a.
ლოვიქტ სიტყვებითი: ἀπολαύσους τῆς λογικῆς θυσάμεας. მოაკლდეს რა-
ძალი სიტყვებითი 4531. λογικῶς სიტყვებებრივ 89a.
ლოვისმოს განხრახვა 757, 113a.
ლოვისმოს: φῦσις... αὐ λογισάμεσθεραὶ ბუნებანი..., რომელთა შორის სიტ-
ყუა და გუარებულ არს 69a.
ლტოს სიტყუა 1163, ἡ δὲ τὸν λτὸν γυაσις სიტყუს-მეგრი ცნობა 753a, სახლვა-
რი 162a, 2b, 17a, 182a, 40a, 411a, 681a, 69a, 89a, 912a, 11617, 1233a, ადგილი
და სახლვარი (ἔχον λτὸν დაუყარიეს ადგ. და ს.) 202a; შესაბამი 1231a.
შესარაბამი (πᾶσα ψυχὴ μερικῆ τῶστων ἔχει τὸν λτὸν πρὸς τὴν θείαν:
ψυχὴν ყოველსა სულსა ნაწილებითსა ესე ვითარი აქუს შესარაბამი საღმრ-
თოსა სულისა მიმართ) 1231a, შესადაროა (ἔχουσι τὸν λ. აქუს შესადაროა)
1212a; საზომი 111a.
ლოკოს სხუა 431a, 64a, 89a. ლოს ვინავე 714.

M

- მამისთა უფროს 5514.
მამლოს უფროს 1521, 5421, 8031, უმეტეს 803a.
მამთა: მამთი იუწყოს (მამთი თც აუ ზიოთისა იუწყოს გაიგონოს რა-
მეობელმან) 781a.
მამა: მამათის უსრულესი 751a. იხ. მამა.
მამათის სიდიდე 5414a, 552, 10231, 11822, 12527, დიდობა (κατὰ τὸ μέγεθος
დიდობით) 54a.
მამათის მხარებელი 1131a.
მამათის ზიარებადი 801a, 9917, ზიარებითი 7122, თანმეკონე 4118; მამათის
ἔστι ვიარების 7117.
მამათის ზიარება 4a, 132a, 5511, თანზიარება 293a, თანქონება 36a, თანმი-
ქონება 43a, თანმიცემა 461a.
მამათი უფროსი 7522, უმეტესი 128a, დახესთაებული 1211a; θυσάμεας γὰρ
ἔστι მამათის ზესთ აღმელელობისა ძალისა არს 803a. მამათის
19a უფროს 372a, 5021, უფრო (მამათის ἀφῆσθη τὸν πρῶτως ἀγα-
თიმ უფრო განშორებულ პირველისა კეთილობისგან) 101a, უმეტეს 38a, 2b,
582a, 8617, უძლიერეს 112a, უძლიერესად 46a, დახესთაებულ 1617.
მამ ვინავე 792a, 80a, ვიდრემე 852a, ოდენ 26a; τὸ μᾶλλον—τὸ δὲ ერთი—ხოლო
სხუა 1421.
მამთი ვინა 4721.
მამთ: მამთი ჰიეს 232a, 2514, 1a, 272a, (რამთა) ეგოს 281a, ჰიეს და დაშთების
452a; მამთი ეგოს 252a, 492a. ἢ γὰρ მამთი თუ ეგოს 272a, მი მამთი არა.
ჰიეს 28a, ἢ γὰρ თ მამთი ხოლო თუ ჰიეს რამე და დარჩების 1267
მამთი ეგო 28a; მამთი მგები 251a, 2627, 772a, მდგომი 591, დამყარებული
1031a, ჰიეს (რამ) 222a, 7421, ჰიეს (რამ) მოუკლებულად 222a, უკუეთუ ეგოს.
114a მამთის ეგოს რამ 232a, τῆν παραγόντων მამთის ეგონ წარმომავენე-

ბელნი 2313, *μειοσις ἐκείνης* ეგოს რაჲ იგი 252ა, *τῆς μωυσῆος; μειο-*
σις ეგოს თუ მხოლოა 1827, *μείον ἢ* ჰეგის 252ა; ἄ ἰ ἰ ὄ ὁ ἰ გებაა 2520; *μείνας* გებაა (იბრძ) *τὸ μείων ὑπομένει;* გებაა (მინაჩ). 262ა; *μεί-*
ναι: *δὸς τὸ μείων* გებაა 10210, *μείων ἀποῤατορ ὡς ἴσθαι* ეგრ უძლებს
გებაა 2314, *τὸ δὲ μείων* ბოჲმეგოს მგედ შემძლებელი 31ა.

μειρεζω: *μειρεζω-* განიწილა (*τὴν ῥῆν μειρεζω* რამეთუ განიწილა რაჲ) 402ა;
μειρεζω განნაწილებელ (არს) 117ა; *μειρεζω* ანაწილებს (რაჲ) 771ა; *μει-*
ρεζωμαι; განნაწილებელი 402ა, 542ა, *ὡς μειρεζωμαι ἐκείνων.* ὡς...
არცა განიწილებიან იგინი არცა... 787; *μειρεζω* განწილებელი
107ა; *μειρεζω* განწილებელი 217, განიწილოს რაჲ 2110.

μειρεζω ნაწილებითი 671ა; *μειρεζω* უგანნაწილებელესი 107ა, უნა-
წილებს 90ა, ნაწილებითი 78ა, 83ა, ნაწილებრივი 46ა, 787, 912, *μει-*
ρεζω *ἔχει* *ἐν* *τῷ* *νομοθετικῷ* (!) აქეს წესი 105ა; ἄ *μειρεζω* *κα-*
τα ნაწილებობა 911ა. *μειρεζω* ნაწილებით 108ა; ნაწილებრივი 441.

μειρεζω განწილებება 5427, განწილებება და განკრება 542ა.

μειρεζω განწილებელი 542ა, 59ა, განწილებადი 7617, 771ა, 102ა, განნა-
წილებელი 16ა, 33ა, განნაწილებადი 512ა, განკრება და განწილებადი
52ა. *μειρεζω* განწილებით 1162ა.

μειρεζω ნაწილი 151ა, 28ა, 30ა, 37ა, 40ა, 43ა; *μειρεζω* ნაწილებით 3610,
განწილებით 101ა, *μειρεζω* განწილებით 123ა.

μειρεζω საშუალი 112ა, 48ა, 6410, 6611, სასაშუალო 371ა; *μειρεζω* საშუალო-
ბითა 109ა.

μειρεζω საშუალობა (საშუალობა) 81ა, 90ა, საშუალი 891ა.

μειρεζω საყვ 891ა.

μειρεζω 1) *ε. გო.* თანა: *μειρεζω* სხელთა თანა 152ა, *μειρεζω* სხელთა
ნაწილთა თანა 4421. 2) *ε. აც.* შემდგომად 302ა; ὁ *μειρεζω* მის შემდ-
გომი 821, *μειρεζω* შემდგომის შემდგომი 802ა.

μειρεζω *μειρεζω* (*ὡς μειρεζω* *μειρεζω* *καὶ* *ῥοι* რამეთუ არ-
წარვლასა ზორის გაიგონოს 10210); *μειρεζω* თანზიკვალებაა 1182ა.

μειρεζω *μειρεζω* *μειρεζω* იცვალბიან (*τὴν ῥῆν μειρεζω* უდარესნი
იცვალბიან) 77ა, თან შეიკვალოს 49ა, იქეს 12417, იქენ 12427. მქევი
და ცვალბადი არს 11518; *μειρεζω* თან შეიკვალოს 50ა; *μειρεζω*
მქევი 110ა, ქევი 11010, შეიკვალბის (რაჲ) 23ა, თან შეიკვალოს.
(რაჲ) 23ა; *μειρεζω* რათა შეიკვალოს 502ა.

μειρεζω თანცვალბება 118ა, ადგილის-შეცვალბადი 23ა.

μειρεζω თანცვალბებით 12611, თანცვალბით მიტავატკოს 1191; ἢ
μειρεζω ἢ *μειρεζω*; *μειρεζω* ცვალბადი უჯეე ჰკონდის
გაგონება საზარადისოდ ანუ უცვალბელი 126ა.

μειρεζω ცვალბადი 7618, 773, შეცვალბადი 4917.ა.

μειρεζω თანცვალბება 1242ა, თანმციკვალბება 118ა, მიდმოქევი 110ა, 14, 23,
μειρεζω *μειρεζω*; *μειρεζω* ქევი 1102.

μειρεζω *μειρεζω* თან მისცემს 5910, 63ა, მისცემს 1611; *μειρεζω*
მის ემენ 732ა; *μειρεζω* თანმციკვალბება 73ა; *μειρεζω* რომელმან მის-
ცა 3811; *μειρεζω* თანმციკვალბება (*τὸ τῶν αἰώνων* *μ.* კეთილთა თანმ-
ციკვალბება) 7310.

μειρεζω თანმციკვალბება 1618, 3810, 460, 13, 602ა, 7518, 7718 96ა; მისაციკვალბელი 8114.

μειρεζω *μειρεζω* ეზიარების 64ა; *μειρεζω* *μειρεζω* თანმზიარებელნი იზიარებენ მას 6111; მიილებს 876; *μειρεζω* მიემ-

- ობუევიან 11028; *μεταλαγχάνω* შხიარებელი 1118; *μεταλαγχάνει* ზიარება 6014, 752, 834.
- μεταλαμβάνω*: *μετείληφον* მიიღო 6418, თან აღუქმნიეს 1150, თან მოაქეს 11817, აღკრულ (არს) 6217, თანაღკრულ (არს) 6217; *μετείληφας* (-ος) თანმიმღებელი 5620, თანმიმღებელი და მხიარებელი 1230.
- μεταξὺ* საშუალ 1410, 2814, *μ. τοῦ πρώτου καὶ τοῦ ὑποσ* საშუალ ჰირველისა კეთილობისა და მყოფისა 5721; *ὁ μεταξὺ* საშუალი (τῶν μεταξὺ πέντεσιν საშუალთაჲა ყოველთა) 1128.
- μετέμνη* (-εμί): *οἷς μὲν μέμνη* რომელთადაცა მიქმნულ არს 5519.
- μετέχω*: *μετέχει* ეზიარების 57, 4427 (ა. ს. ა. ე.), აქუს 184, თან იკონიებს (-ბენ) 1812, მიიღებენ და ეზიარებიან; *μετέχει* (ἐξ ἧδὲ μῆθραμῆ μετέχει ბოლო თუ არ ეზიარების 37); *μεμῆξει* (ὅς μεμῆξει τοῦ ἐπὶ ἰσθμοῦ ἄρα ეზიაროს ერთსა 47, *ὅσῃ μεμῆξει* არ უკუე ეზიაროს 11223); *μετέσχε* თან ექონების 2411, *καμῆσιν ἐπὶσχε* მეტეხე რაოდენ შეუძლონ მიღებად 398; *μετέχουσι* თან იკონებენ 4180, *μετέχουσιν* იზიარებოდა 1042; *μετέχων* შხიარებელი 410, 1090, თანმზიარებელი 312, მეზიარე 11380, მზიარე 12611, ზიარებელი 7520, მქონებელი 362, თანმეკონე 3520, თან იკონებს (რამ) 363, დამოკიდებული (*ψυχαι...* ἀεὶ ἔσῃ μετέχουσαι სულნი... სამარადისოდ გონებისადა დამოკიდებულნი) 11014, *τοῖς μετέχουσιν* შემდგომთა თვსთა 4622; *μετασχωῶ* მიმღებელი 3916, თანმქონებელი 2411, *ἐν τῷ μετασχωῶν* თანმიცემით და შორის 1627; *μετεχόμενος* თანმზიარებელი 452, თანმეკონე 2022, 4114, 17, მოქმენე (!) 2021, თანმქონებელი 2410, 3520, 364; *μετεχόμενος* ეთიარ ზიარებელი 2028-20; *μετέχειν*: *ἀνάγκη μετέχειν* საჭირო არს რათა თან მოაქუნდეს 1814; *μετασχεῖν* ზიარება 836.
- μετασσεια* თანმეარსეობა 1717, 4818, 5124, 8611, 12124, თანმზიარება 1221; ზიარება 5714, 7318.
- μετοχή* ზიარება 54.
- μετρούω*: *μετρεῖ* განზომს 3619, 724, განზომენ 724; *μετροῦσαι* განზომოს 652, 11922; *μετρεῖται* განზომების 3418, 7211, 11818, 11912, 14 განზომვის 8810; *μετροῦτο* განზომოს (ὅσῃ *μν...* *μ. ἄρ* განზომოს) 351, 10121; *μετροῦν* განზომო 3621; *τὸ μετροῦν* განზომება 3610; *μη μετρήσας* არა განზომოს (რამ) 11927; *μετρούμενος* განზომილი 3414, 30 3620, 664, 17, 11422; *μετροῦμέν* განზომება (რამ) 381.
- μετροῦσ* საზომი 2927, 22, 3512, 498, 5719, 722, 753, 8720, 888, 11817, საზღვარი და საზომი 3717-18; მიზეზი 9428.
- μηθραμῆ* არა სადა 2724, არა 38.
- μηθραμῆ* არა 5512.
- μηθρεც* არა ერთი 311, არ ვინა 518, არა რამ (*μηθρέν*) 6928.
- μηθρεπότε* არ ოდეს 5818, არ ოდენ 576.
- μην* ვინავე 7414.
- μητε*—*μητε* არცა—არცა 312.
- μηχανή* მიხანო 1118.
- μηχρὸς* შედგმული 5620, 28, 6328.
- μικρομα*: *μικροται* მბაძეს 2211, 231, 447, ჰგვანან 12514; *μικρομενος* მბაძევი 2227, 8631, 1238, მბაძევი 500, მბაძევე 224, მბაძეს (რამ) 8227, ებაძეობის (რამ) 3712.
- μικρὸς* შესაზღვრება 968.
- μισοῖα* ნაწილი 2210, 288; ნაწილნი ხუდრისა 12228-20.

- *οιστελες* წარმომაყენებელი 4120, თვს შორის მექონე 5020.
- *οιχομαε*: *οιχεται* ივლტის (*οιχεται εις τὸ μὴ ἢ* ივლტის არარსებისადმი 34).
- *δλα οβ. δλος*.
- *δλεαδ* *δλεαδτερος* ყოვლებრივი 4620, 473,10; უყოველესი 787, 9020, 10627. უყოველთაო 4612, უყოველთაოესი 1200, უსაყოველთაოესი 4010, 9320, 10620, უმეტეს ყოვლებრივი 4522, 8330, 9020, უფროას ყოვლებრივი 8320; უსაყოველთაო და უდასაბამიერესი 782. *δλεαδ* ყოვლობრივი 10817.
- *δλος* ყოველი 150, საყოველთაო 1201; *δλος δλω* ყოველად ყოველითურთ 150; *τὸ δλοσ* ყოველი 30, ყოვლობა 190, 4320, 4418; *δლა* ყოვლობა 4321. *δლად* ყოველითურთ 150, 850, 9021, 9421.
- *δლσტეც* ყოვლობა 4327, 4420, 4510, 481.
- *δμοιος* მსგავსი 242 (ა. სპ.ა.დ.), *δμοιον εστι* ჰგებანდეს 1090, *δελ...* *δμοιον ειναι* ჯერ არს რაათა ემსგავსებოდის 8320; *τὸ δμοιοσ* მსგავსება 2710; *δμοιοστερος* უმსგავსიერესი 4110, უფროას მსგავსი 9920-20, უფრო მსგავსი 3010, უმეტეს მსგავსი 410; *δμοιοτεροσ* უფროას არს მსგავსი 1010, 2427, *δμοιοτεροσ ἢ* ემსგავსების (რაა) 4120. *δμοιαδ* მსგავსადე 421, სწორად 1020, სწორ 1020, სწორებით 211, სასწორად 7120, სწორად და მსგავსად 10211-12, მსგავს და სწორ 1020, ეს სახედ 2010, 2820.
- *δμοιοτηც* მსგავსება 3620, 901 (ა. სპ.ა.დ.).
- *δμοιστ*: *δμοισται* ებადვის 8918, ებადვების 8920; *δμοισταιε* ემსგავსებინ 4220, *δμοισთμοიც* მსგავსებული 846.
- *δμοταγηც* თანდაწესებული 190,11, 6721, თანმეწესე 6720.
- *δμοσ* ერთბამად 4301, 740, 1022, 1060, ერთბამ 3710, 11727.
- *δμοფსηც* თანბუნება 700. *δμοფსად*: *τὸ δμοფსად* თანბუნებითნი 680.
- *δს* (*δს*), *δსიც* მყოფი 762, 8511 (ა. სპ.ა.დ.); *δს ἢ* არ მყოფი 3220; *μὴ ἢ* არ არსი 60, არ მყოფი 8512; *τὸ δს* არსი 852; ნამდვლ მყოფი 8430,01; *τὸ μὴ ἢ* არარსება 340, უმყოფობა 1120, არა რაობა 8810. *δსტად* მყოფობით 647; *δს ἢ* არაობით 370; *δსად ἢ* ნამდვილ მყოფი 540, 760 ი.ბ. *δს* *δს* *δს* სახელი 3510 7300.
- *δსტად* ი.ბ. *δს*.
- *δπιδ* *δπιδ* მიმდგომი (*φουχαι...* *δεδωσ* *δπιδ* *δπιδ* *δπιδ* სულნი... დმოთებრივთა მიმდგომნი მარადის) 11020, 11020, შედგომილი 1210.
- *δπερ* (*δπερ*): 1) რაც რაეე 460. 2) *δπ*. ვითარ 411, 57, 1610.
- *δπდ*: *δπδ*—*დπდ* რაოდენცა—ეგზომე 350-10.
- *δπდ* სადა 3517; *δπდ* *δπდ*—*დπდ* *δπდ* რომელსამე შორის—რომელსამე შორის 640, რომელთამე შორის—ხოლო სადამე 960-0.
- *δπდ* *δπდ* რაოდენე 432, 4710, 6310, 10220, რაეზომ 11127, რაეზომე 6310, რაეზომობითე 1811; რაათაეე 90.
- *δრად*: *δრად* იხილვების 434, 12520; *δრად* მხედველი 1017, თუ ჰხედავს 1016; *δრად* გაიგონა და ჰხედავს.
- *δრად* *δრად* ორლანო 490,11.
- *δრად*: *δრად* წადნოს 2420, 2610, ეტრფვიან 100, მოწადე გულთქუმიერ არს 820; *δს ἢ* *δრად* *დრად* *დრად* *დრად* არ ვინა იყოს მეტრფე თვსსა კეთილობასა 3110; *δს* *დრად* არა არს მეწადე; *დრად* *დრად* *დრად* მეწადე 2420, 267, ტრფიალი და მწადი 910, *მὴ* *დრად* *დრად* არ მეწადე 3121.
- *δრად* *დრად*, *დრად* საწადი 2421, საწადო 100, 267, 2720, სატრფო და საწადო 911
- *დრად* წადილი 270, 2920, საწადელი 280, საწადო 2610.
- *დრად*: *დრად* განისახლვების 720; *დრად* განისახლვებულ არს (არია) 2920,

5728, 11822, განსახლერებულა 1412; ბიწკა განსახლერების (რა) 10222, რამეთუ განსახლერებს 584; დრძმხოვ განსახლერებულ 774, 8934, 11822; ტბდსმხოვ განსახლერება 777.

ბრძმბ: ბრძრეა წარმოშობებულ (არს) 6128.

ბრძრე: ზარბ რე ბრძრე მებრ შიშობებობთა ძალითა 894.

ბრძრე სახლერარი 3518, 727, 11817.

ბრ, რ, ბ რომელი 7518; ვინ (ბრ ვიეთა) 1138; ვითარი (ბ ბრე—ბრბრ ბრე ვითარი იეს—ივენენ იგი) 5917; ბბ ბრ რაოდენთა 2910; ბბ ბრ სადაბ 268, სადაბთა 3118.

ბბბ რაოდენი: ბბ ბრე—ბბ ბრბრე რაოდენთა—ებრბენთა 298-9; ბბრ—ბრბრე რაოდენთა—ებრბენთა 7210. რაბზობითა—ებრბენთა 108-9, რაბზობთა—ებრბენთა 1127-28.

ბბრბ რომელი 578.

ბბრბბ რაბე 1514, 441.

ბბბ რაბე 1120, 448; რაბ (ბბრ ბრბრე იხობობობს რაბ) 534; რაბბ 4533.

ბბრ რომელ 98, 2722, 1032 (ბბ ბრბ); რამეთუ 403, 10518.

ბბბბბ არ სადა 1112, 6011, 32, 611, 8, არა სადაბ 6017; არ ვინა 10512.

ბბბბბბ არ რდეს 5512.

ბბბბბ არ ვინა 7322, არა რაბ 318, 1031.

ბბბბბბბ არ რდეს 3421, არ ვინა 338.

ბბ, ბბბ რაბ (ბბბ); არა 610.

ბბბბბ არა 98, 4531, არაბა 548, არ ბრბ 11228.

ბბბ ვიბრბე 2928, 11728, ვინა 74, რამეთუ 101228; ბბბ 618.

ბბბბ არა 68, არ 8510.

ბბბბბ არბბა 818, 10118 (ბბ ბრბ); ბბ ბრბბ არბბბ 3522.

ბბბბბბბბბ არბბბბ შობელი 9518.

ბბბბბბბბ არბბბბ 2712, 2928, 4223, 6418, 7412, 1162; ტბ ბბბბბბბბ არბბბბბბა 11718. ბბბბბბბბ არბბბბ 2921, 8427, არბბბბბბ 8424.

ბბბბ—ბბბბ არბა—არბა 38 (ბბ ბრბ).

ბბბბ, ბბბბ. ბბბბბ (ბბბბბ ბბ ბრე ვე იგი არს) 3428; ბბ ბბ ბრბბბ ვინაბა 418; ბბ ბბ ბრბბბ ბრბბბბბბბბ საბბბ 1424. იბ.

ბბბბბ.

ბბბბბ, ბბბბბბ 4617, 6118, ვბბბბ 778, ვბბბ 228; ვბრბ 1711, 4221, 4422, ვბრბბ 622, ვბრბ 9813; ვბრბბ 2927, ვბრბბ 8719, 10328.

ბბბბბ ბბბბა 12322, 12423, 1256, 18; ებბ 12314, 18, 18, 17, 12418, 20, 12528.

II

ბბბბბბბბ: ბბბბბბბბბ ბბ ბბბბბბბ ივენბბენ რაბ ბბ ივენბბენ 12520.

ბბბბბბ: ბბ ბბბბბ ბბბბბბბ ბბბბ ბბბბბ 1248.

ბბბბბბბბბ ბბბბბბ 778.

ბბბბბბბბბ ბბბბბ 5120, 771.

ბბბბბბ 528.

ბბბბბ ბბბბ 311, 518, 4518, 12220; ბბბ 11820.

ბბბბბბბბ ბბბბბ 2310, 3528, 368, 6010, 20, 6922, 7717, 8428.

ბბბბბბბბბ ბბბბბ 4211.

- π α ν τ ε λ ᾶ ς* ყოელითურთ 86, 7520, 8628, 881e.
π α ν τ η ყოელითურთ 621, 2520, 4918, 5120, 651, 8127, 11321, *π ἄ ν τ η ... καὶ κατὰ π ἄ ν* ყოელად ყოელითურთ 318; მარადის 881b.
π α ν τ ο ῖ ο ς ყოვლებრიგი 12430. *π α ν τ ο ῖ ᾶ ς* ყოვლებრივ (*παντοίας συμμεταψήλλει ταῖς ἐκείνων ἐνεργείαις* თან იცვალებიან ყოვლებრივთა მოქმედებათა მათთა) 12510.
π α ρ ᾶ 1) *ε. gen.* მიერ (*παρὰ ψυχῆς* სულის მიერ) 8017, შორის *παρ' ἐαυτοῦ* თვის შორის) 1016. 2) *ε. acc.* თვნიერ 450, 714, 28 (ლ. სპ. რაღ); გარეშე; *παρὰ ὄψιν* გარეშე ბუნებისა 7514.
π α ρ ᾶ γ ῖ ν ο μα : *παρὰ γένεσιν* წარმოდგომი 8618; *παρὰ γένεσιν* წარმოყენება 10718, ἢ *γὰρ ἂν παρὰ γένεσιν ψυχῆ* სადაცა წარმოდგეს სული 1128.
π α ρ ᾶ γ ῶ : *παρὰ γένεσιν* წარმოარსებს 2231, წარმოაჩენს 3221, წარმოაყენებს 3827, *ἐὶ δ' ἐαυτοῦ* წარმოარსებელი წარმომარსებელი თვისსა 3228; *παρὰ γένεσιν* წარმოქმნა 2228; *παρὰ γένεσιν* წარმოარსოს 238, *παρὰ γένεσιν* წარმოიჩინების 3031; *τὰ δὲ ἑαυτοῦ παρὰ γένεσιν* შემდგომნი წარმოიყენებს 3728; *παρὰ γένεσιν* წარმოიყენებიან 7114; *παρὰ γένεσιν* წარმომარსებელი 242, 28, წარმომჩენელი 84, 27, 1128, წარმომანიგებელი 402, წარმოაყენებს (რაა) 9618; *παρὰ γένεσιν* წარმოარსებელი 244, წარმონარსი 2822, წარმოჩენილი 83, 20, 3014, წარმოყენებული 3724, წარმოყენებადი 10421; *τὸ παρὰ γένεσιν ἔχει τῆν τοῦ παρὰ γένεσιν αἰτίαν* აქეს მიზეზი წარმომაყენებელ ობიექტით 233. ἢ *δὲ ἑαυτοῦ* რძე *παρὰ γένεσιν* წარმომაყენებლობითი; ძალი 3727, 30; *παρὰ γένεσιν* წარმოყენება 10711.
π α ρ ᾶ δ ε ἰ γ μα იგავი 10617.
π α ρ ᾶ δ ε ἰ γ μα τ ι κ ᾶ ς იგავებრივ 1160, 11 იგავებით 11620.
π α ρ ᾶ ῖ ρ ᾶ : *παρὰ ῖρηται* დაკლებულ (არს) 6817; *παρὰ ῖρηται* დაესნილ (არია) 1216.
π α ρ ᾶ τ ι κ ᾶ ς წარმომარსებელი 2218, 30, წარმომჩენელი 83, 316, წარმოაჩინებელი 2311, წარმოაყენებელი 2420, 3828, წარმოაყენებლობითი 3728, 3828, წარმოყენების (*τῆν παρὰ τικῆν τῶν ὁλων αἰτίαν* ყოველთა წარმოყენებისა მიზეზსა) 239.
π α ρ ᾶ τ ο ῖ ο ς მოვლა (*ἐν τῷ σκιδναμῆρῳ τῆς χροονικῆς παρὰ τῶν σῶσων* ღებასა შორის ეამებრივისა მოვლისასა) 3428; განსახიდი (*κατὰ τῆν χροονικῆν παρὰ τῶν განსახიდსა თანა ეამებრივისა*) 3710.
π ᾶ ρ ῆ μ ι (-*ῆμι*): *παρῆσαι* ჭიგეს 467, წარმოდგომილ არს 174. 1917; 4520, 461, 8220. წარმოდგა 8012, წარმოუდგების 481, 5218, 8710. (*πάντα*) *παρῆσαι* ეწარმოებვიან (ყოველნი) 8718; *παρῆσαι* წარმოდგომილან 874, წარმოუდგებიან 8612; *παρῆ; οἷς ἂν παρῆ* სადაცა წარმოდგომილ იყოს 1818, ვიფთცა წარმოუდგეს 1318, ვისდაცა მიმართ მიიქმნას 727, ვიფთცა მიეჭმნას 1138; *παρῶν* წარმოდგომილი 822, 1710, 211, 3, 3524, 618, *παρῶν* *ἐξ* სული თე *ἀγαθῶν αἰτίαν* თან მოაქეს მიზეზი კეთილობისა 107; *παρῶν* მიეჭმნა 8710, *παρῶν/τι* რაათა წარმოვლიდეს რააქე 1221.
π α ρ ῆ ξ ᾱ ἰ ο ς წარმომარსებელი 108, წარმომარსებელი 3010.
π α ρ ῆ ξ ᾶ : *παρῆξει* დაიცავს 324; *παρῆξει* დაიცავს 324; *παρῆξει* მიუქმს 9017; *παρῆξαι* ჭიგელი მისიეცს 3224; *παρῆξαι* მქონებელი 197, იპყრობს (რაა) 2224; *παρῆξαι; ἕαυτῶν παρῆξαι* მყრობად თვისდა 3110.
π α ρ ῖ ο ς : *παρῖομαι* (ὀσბὲ *γὰρ παρῖομαι* რამეთუ ვერ უძლებს შედარებად 8218).

- παιρ*სტ*ημ*α *παρίσσει* წარმოაყენებს 941.
- παρουσία* წარმოდგომა 58, 1321, 477, 6828, 870,20, მიუენა 814, 867, განსახილი 4528; მოსლვა 8723.
- πᾶς* ყოველი 37, 1088 (ა ჰ^αῶ^α), საყოველთაოა 9818.
- πάσχα*: *πάσχει* ივნებს 58, 464, 5122; *πέπονθε* ივნო 48,18, 4420, 10017. ვენო 626, ევნოს 3418, ჰენებია 2418, 6211, *καὶ τὸ πᾶπονθῃ τὴν μετοχὴν τοῦ κινδῆ* ვითარ დაუღვნა ზიარებასა ერთისასა 54, *ταῖον τι πέπονθεν* იგივეობა საენო მათდა 4320; *πάσχα* ვნებადი 1118, ივნებს (რამ) 11018, *πεπονήσας* ვნებული 4428, 458, 8328; *πίσχειν*: *πίσχει* ს^αრბ^α *πρὸς τὸ πᾶσχειν* ვნებად 5181, *πέφωκε πᾶσχειν* ჰქონდის სიმარჯუე ვენბისად მი 5118, ვნებადი არს 5121; *τὰ γὰρ πᾶσχειν πεφωκῆτα* მევენნი 12428; *παθῆναι*: *εἰς τὸ παθῆναι* ვნებად 5117.
- πατήρ* მამა 9328,80.
- πατερικός* მამებრივი 9118,21, 921,2, 953,8,14,18, მამობრივი 9124.
- πάσι*: *πάσσει* დასცხრეს 541; *πᾶσι* *πάσι* დასცხრეს 542; *πᾶσι* *πάσι* დასცხრომილი 541.
- περᾶν*: *πεπέραται* შეისახლვრა 567, განსახლვრებულ არს 5910, 10828, *πεπερασμένος* განსახლვრებული 1111, 5321,28, 5424, 5628, 597,8,10,12; *πεπερασμένος* განსახლვრებულად 11824.
- πέρας* სახლვარი 568,8,9,12, 6318, 858, 968; დასაბამი 8928; განსახლვრება 5628 *τὰ πέρατα* მწუერველნი 7414.
- περατοειδής* სახლვრის გუარი 5628, 958, 968.
- περατός*: *περατός* (*περατός* *βούλει*ა შემოსწერს 728).
- περιέργα*: *περιέργει* (*βούλει*ა) შემოკრებს 721.
- περιεργαγή* ქვევა (*εἰς* *τὸ ἄσλον* *περιεργαγῆς* უხეულეთა შორის ქვევასა 12517).
- περιβᾶλλον*: *περιβᾶλλον* მიხენა 12511.
- περιείμι* (-*εἰμι*): *περιείμι* მოვლის (*κινῶ* *περιείμι* *τὰ αἶτια* მრგულიე მოვლიან მიხენნი) 1121.
- περιεκτικός* შემცველი 10628.
- περιεχῶ*: *περιεχῶ* შეიცავს 4318,18,21; *περιεχεται* შეიცვის 9411, შეიცვებიან 4318,18; *περιεχω* შემცველი 10611; გარემემცველი 1063; *περιεχόμενος* შემცველი 668.
- περιελαμβάνω*: *περιλαμβάνω* შეიცავს 912.
- περιεληπτικός* შემცველი 7428, გარემემცველი 4014; *περιεληπτικῶς* უგარემემცველესი 8727, გარემემცველი და უხესთაესი 6528, გარემემცველობითი 911.
- πεრიληπτός* შესახლვრებული 9110.
- πεრიόδος* მოქცივი (*χρόνος* *πεრიόδος* მოქცივი ჟამისა) 11921. *πεრიόδος* *πᾶσ* *ἐν* *τῷ* *κόσμῳ* მოქცივებ 1194.
- πεრიόδος* მოქცივი 11827, 11912,18,17,18,18,22, 1201, გხვენა 1248, გხვნითი მოქცივი 1188,20, 1194,7, გხვნითი უკუნეკევა 1198, ნამრგულიე გხვენა 1188.
- περισπασία* დახესთაება 2317, ხესთ მდებარეობა 4624, სიკზოა (*ὅτι* *ὁ* *πᾶσ* *μεῶν* *περιουσίαν* *ἔχει* *ἐν* *τῷ* *κόσμῳ* *ἀπο* *ἐξ* *ουρα* *ῶν* *οὐ* *κοί* *της* *κατα* *κυβη* *της* *οὐ* *ρα* *νῆος*) 748.
- περισσῆ* ძალი 928.
- περισσῶς* მოქცივი 12518.
- πέφωκε* იხ. *φύω*.
- πη* რამათვე 37, 518, 4220, რამათვე 2518; ნაწილებით: *τὸ* *μὲν* *πᾶ* *σ* *τὸ* *πᾶ* *σ* *πᾶ* *σ* *πᾶ* *σ* *πᾶ* *σ* 11921.

- πρωτογυμνασιος უპირატესად და საკუთრებით (მყოფი) 6920-21; პროთელსმას რაათა უძლოდის 9424.
- πρωσις ἡμῶν: პროსესტიასო პირველვე წარმოაყენა '8214, τὰ δὲ αἵτια პროსეთ-
'σασο მიზეზნი პირველვე წარმოიყენა 11612-18; პროსესამსოს მპრობელი 9117; პროსეთამსოს დამდებელი 7822, რამეთუ დაუმორჩილებიეს 1071.
- πρωκαταλαμβάνω: πρωκαταλαμβάνοισαι უსწრობენ (რაა) 4622.
- πρωλαμβάνω: პლისიჟიე პირველვე შეუცავს 438, პირველვე თვის შორის შეუ-
ცავს 722, წინათვე მიუხუმან (ყოველნი) 11617, მიიხუნა 11614, დაუმყარე-
ბია 9110, უსყრიეს 9081; პროსიჟიე პირველ იქონების 6412, წარმოვლო 9422; პროლაβან მავსი 7411; ბნათამ პროსიჟიე და თელავს და მოეგოს მას წინააღსვე ძალი სრული 5112.
- πρωλαμπάται: პროლაμπაται შთამოუბრწყინვენ 8910.
- πρωοισάω: პროოსე წინათვე განაგებს 7422, განაგებს 7318, 8222; პროოსოსი განაგებენ 7322; პროოსიოსოსი (καὶ τοῦτε პროოსიოსოსι τῶν πάντων და სრულე განეგებვიან ყოველნი 7322); პროოსიოსოსი განსაგოა 750, 8627, განსაგებელი 7320, 745, 20; τὸ πρωοισάω წინათვე განგებია 8224, განგებია 7318; პროოსესმას განგებია 832.
- πρωοισιέω: პროოსიე განგებითი 7320, განგებლობითი 9918; ἐλ γὰρ ἔσσι პროოსი-
'εἰκὸν τῶν ἄλλων ხოლო თუ არს განგებია ყოველთა 741.
- πρωοισίαι განგებია 7318, 7422, განსაგოა 9414, პრონვაა 7327.
- πρωοισίαι განგებია 4210, 4922, 8127, 11524, გზუნაა არსებითი 258, 3622, 3918, 668. არსებითი გზუნაა 4222, გზუნითი მოქცევი 4124, 10518, გზუნაა მოქცევაა 8920, 9922, გზუნითი თანმოქცევი 8118, მიზეზი გზუნითი 6320, ნაგზუნა 9218, მოქცევი ნაგზუნათა (αὐτὸν τῶν ἄλλων პროοισίαι მოქცევი ღმრთებრივთა ნაგზუნათა) 9122-30; მოქცევი 6912, 7718, 22, 28, 8917, 927, 21, 9512, მოქცევაა წარვლაა 688; წარმოვლა 2722, 2819, 21, 22, 292; 3118, წარმოვლა 278, გზუნაა წარმოვლისა 291; წარმოვლნა 1891, წარმონაარსი 2518, 268, წარმოარსება 2720, 2910, τοῦ κατὰ τὴν 'πρωοισίαι μέτροს წარმოარსებითთა მიერ საზომთა 2922; ზედა მოქმედება 4618.
- πρωοισίαι. მიმართ 1420, 254, 9822; პროეს დასტ თესდადე 1422, პროეს τὸ ὑποκείμενον განკრად 5121.
- πρωοισίαι მოქმედ 3322.
- πρωοισίαι მახლობელი 674, უმახლობელესი 268, 8827. პროესი მახლობელად 681, 18, 11518, 12218, მახლობლობით 6712, 11518, 12610; უმახლობელესად 10312, უმახლობელეს 278, 808, 22, (ἐν τῇ ὑπερβαλλούσῃ პროესი τῆς ἐξῆς დახესთაებულსა მათდა უმახლობელესსა წესსა 10918), უსაშველოდ 10518, 1218, ხესთ მეკონეობით 8122.
- πρωοισίαι: პროესიე შეგავს 3122, ესაკუთრების 3418, ებაძვის (ებაძვის) 1188, შევრებაების 2322, τῆς პროესიის ὑποκείμενον შესაბამად შთასავლ-
'თათა 5922.
- πρωοισίαι თანმიღება 7518, 12522, დართვია 922, დაძინება 1258; აღსავლ-
'ლი 121.
- πρωοισίαι: ძლავს პროესიისა ჯამდ მიღებითა უტყუთა ცხოველთათა 1258.
- πρωοισίαι: პროესიე (ἐν γὰρ τὸν ἄλλο პროესიე რამეთუ რააცალა დაპრო-
'თო და ქმართ 921; პროესიემსოს ზედმიღებული 1268; პროესიე დართუ-
'ლი 922.
- πρωοισίαι პირველი 1121; τὸ πρωοισίαι პირველი 3418, პირველობა 11912;

- στέργεις მოკლებია 398,7, 482, 5430.
στοιχῆσιν კავშირი 332a, 4911, 1268.
στοιχῆσιν კავშირი 3a.
στέργω: στεργήσεται უკუნ იქციოს 3318.
συχγῆσεια: διὰ συγγῆσειαν თანტომებითა 791.
συχγῆσῃς თანტომი 2421, 2718, 3121, 684, 6918, 7020, 802, 10518, მეტომე 7614, თანმეტომე 1018, 808, თვისი (τοῦτεφ ბήπου συγγῆσῃς ἔσται თვის ამისდა გოდრემე იყოს) 10828, 2127, უთსესი 2221, 691, μάλλον συγγῆσῃς უთსესი 418, συγγῆσῃς ὁρ თან ეტომეის 798; συγγῆσῃς στες ὁς უთსესი 2828, 5828, უთსიერესი 2218, 3012, უმახლობელესი 3028, თანდათვთებული 10628, ἀεὶ συγγῆσῃσθε ὅν სამარადისოდ მიეტომების 4120; συγγῆσῃς στες თანტომი 7012, თანმეტომებელი 5418.
σῦχεῖται: σύχεται შეყენებულ არს 342.
სυχῆσῃ: συχῆσῃσθαι თან მიდრკებიან 12514; συχῆσῃσθαι თანმიდრკილ-ენი 12430.
სυχῆ: συχεῖσθαι თანშერწყმული 1064.
სῦχῃσθαι თანშერწყმა 1062.
სυζῆσθαι: συζῆσθαι ეზიარებიან 688.
σῦζῃσθαι თანდაწესებული 9718.
სυμβαῖναι: συμβαίνει შეემთხვევის 8028, 9727, 1070.
სυμμερίζω: συμμεριρίζεται თან განიწვალებიან (რად) 11321.
სυμμεταβίβω: συμμεταβίβω თან იკვალებიან 12518.
სυμπαθεῖς თანმევენე 2718, თანმელმე 2421, თანლმობილი 2422; τὸ συμπαθεῖς თანმიენება 8621, თანამელმეობა 248.
სυμπαροῦμαι: συμπαροῦμαι (ὁρ ὅτι σὺ συμπαροῦμαι. მყოფნი თან იწარმოვნა 887).
σῦμπαρ: სῦμπαρ 2818, 9018, საყოველთაო 11914, 28, 32.
სυμπάσχω: συμπάσχει თან იენებენ 12521; συμπάσχεισθαι თანმიენება 8028.
სυμπληροῦμαι: συμπληροῦμαι შესრულა (შეასრულეს) 4812; συμπληροῦμαι შესრულებენ 3718; συμπληροῦμαι სრულ მყოფელნი 996.
სυμπληροῦμαι: συμπληροῦμαι თანმისასრულებელი 491.
συμπορεύομαι: εἰ... συμπορεύομαι თუ... თანა ევაჯალოს 3421.
სυμπῶσθαι: συμπῶσθαι თანშეყოფილი 1038.
სυμψῆσθαι თანმიბუნებებული 7414, 9728, თანშებუნებებული 12518, 19, 28, თანწარმო-დგომილი 7310, სუფსეს ἀπὸσῆს თან მიბუნებებს 10928; συμψῆσθαι ὁρ: μάλλον ἔσται... სუფსეს ὁρ მიბუნებებს 8028. συμψῆσθαι თან შებუნებებით 12014, შებუნებებით 8181, შებუნებებულ 12414, შეწყობით 4118.
სυμψῆσθαι: συμψῆσθαι თანმიბუნებენ 847; συμψῆσθαι თანმიბუნებება 6881, 797.
სυψῶ: συψῶ 3820.
სυψῶ: συψῶ შემოკლებს 8120, (თუ) შეიყრებოდინ და ეზიარებოდინ 72; συψῶ (πᾶς συψῶ ვითარ შეკრიბენს? 712); συψῶσθαι თვის შეკრების 1257, თან შეკრებოდინ და იზიარებოდინ 71; συψῶσθαι ურთიერთას შემყრელი 78; συψῶσθαι შეერთებული 592.
სυψῶ: συψῶ შემოკლებელი 1320.
სυψῶ: συψῶ თანშეყოფილან 12127, συψῶსθαι თანშეყოფილ (არიახ) 12118; συψῶ (ἄς γὰρ συψῶσθαι ὁρ ვითარ რად შემოკლებით იყოს საინო 2128).
სυψῶ: συψῶ თანშეკრება 302.

სსაαλციო თანმიზეზი 491,12.

სსაამფტედოც მჩხობლ-ორივე 518.

სსადმფთ ერთბამად 11218.

სსააპოგენა: სსააპოგენა თან წარმოშობს 466.

სსააპოკამისტემა: *κακωμωμένης* სსააპოკამისტენი განწმენდ რაა მათ
თანვე მიემთხვევიან პირველთა კულად გე'ათა 125აქ-შ.

სსაპტა: სსაპტაი შეაერთებს 2620, 9520, ო სსაპტაი შეაბოს 7120; სსაპაჟი
ალებოს 848, სსაპაჟი ომთა თან შეაბნეს ორნივე კიდურნი 5221, *πδρα*
სსაპაჟი ყოველნი უკუე ებნენ 152; სსაპტაეაი შეიხებს 998, შეიხების 166,
შეეხების 6911, შეერთვის 1430; სსაჟაი თანმიზეზულ არს 7618, ეზიარე-
ბიან 12318, შეეერთებიან 2824; სსაჟაი (*ελ γὰρ* სსაჟაი ო' თუცა შა-
ზიარებულ ყოფილიყო 288); სსაპტაჟი მზიარებელი 1420, ეზიაროს (რაა)
3711; სსაპაჟა (*κατὰ τὴν ἐσθῆτα* სსაპაჟი მოქმედებასა მისსა თანა
შეაყო 492); სსაჟამენოც შეერთებული 6720, შკყოფილი 9721, 10912;
სსაპტაჟი ზიარებაა 372, რაათა თან ალექტრული 8922, (რაათა) ეზიარე-
ბოდის და ეხებოდის 112; სსაპტაჟი შეერთება 2617, 287, თანალკრება
1118.

სსადრტა: სსაჟრტაჟი თანალთხზული 1916.

სსაჟრჟი ზიარება 2423, 8310, შეერთება 2620, 21, 901, თანშერთვია და ზიარე-
ბა 12218.

სსაბდსი: თანშეკრება 2618, თანთხზია 9012.

სსაბტა: სსაბტაი შკკრავს 10927, თან შკკრავს 2619, 9010; სსაბტაი თან ალ-
კრავს 4122; სსაბტაჟი თანშეკრულ (არბან) 8117, 28; სსაბტაი რაათა
შეაკრეს (კიდურნი) 2814; სსაბტაჟი რაათა თანშეკრულ იყოს 8981.

სსაბტადრტა: სსაბტადრტაი თან განიწვალებიან 7611; სსაბტადრტაჟი რამე-
თუ განიწვალებიან 528.

სსაბტსტემა: სსაბტაჟი თანგანზიდულნი 11322.

სსაბტომო ერთბამად 4920.

სსაბტამი (-*ελμί*): სსაბტამი თანწარმოვლომილ (არს) 552; სსაბტამი რამეთუ ბკიეს
3227.

სსაბტაჟი: სსაბტაჟი თანგაალბებული 8012.

სსაბტაჟი: სსაბტაჟი თანგანზომილი 3428.

სსაბტაჟი მკრობი 317, მკრობელი 1318, 8521, შემაერთებელი 1320.

სსაბტაჟი: სსაბტაჟი შეერთებულა 902.

სსაბტაჟი: სსაბტაჟი შეაბებს 10928; სსაბტაჟი თანშემებელი 8012.

სსაბტაჟი: სსაბტაჟი თან იყენებიან 12522.

სსაბტაჟი: სსაბტაჟი თან შეუდგან 12520; სსაბტაჟი თან ალკეებიან 1111.

სსაბტაჟი: სსაბტაჟი თან იმოქმედებს 468.

სსაბტაჟი შეერთება 192, თანათხზი 8120, შედგმულება 1036, 1252, განუ-
კუთრული 8920, შედგმულება და განუტრელობა 6911-12.

სსაბტაჟი გაუწყუდელი 2627; სსაბტაჟი თანშეყოფი 3620.

სსაბტაჟი: სსაბტაჟი იპრობს 1318, თან იპრობს 9310, დაიკავს 5428, შეიკავს
9418; სსაბტაჟი იპრობების 338, ო სსაბტაჟი არ შეიპრობს 657; სსაბტაჟი
თანმპრობი 8818, შემცველი 4027, ჰონებული 5324, რამეთუ შემოსკავს 582;
სსაბტაჟი შემცველი 318, შემტკიცებული 592; სსაბტაჟი იპრობა 2220,
οἶον სსაბტაჟი ვითარ თანმპრობი 8211; სსაბტაჟი რაათა იპრობდეს
3217.

სსაბტაჟი თანშედგობა 348, შედგმულება 402.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი 3310, 37, 3410 (ტ ბ მ ო ს ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი 5100),
თ ა ნ შ ე კ რ უ ლ ი 11127, შ ე დ გ მ ი ლ ი 954, შ ე დ გ მ უ ლ ი 3924, 7820, შ ე დ გ მ უ ლ ი და
უ მ რ ა ვ ა ლ კ ე ე ს ი 3927; ს ა ნ შ ა ნ ა ნ ი დ ო ს უ ლ რ ო შ ე დ გ მ უ ლ ი 3912. 10, 20.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი 9017, თ ა ნ შ ი წ ა მ ე ბ ა ი 8928.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი 5314, თ ა ნ შ ი წ ა მ ე ბ ა ი 8924, თ ა ნ შ ი წ ა მ ე ბ ა ი (რ ა ბ)
9018.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ა რ მ ო ლ გ ო მ ა ი 928.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ა რ მ ო ლ გ ო მ ა ი 9019.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ა რ მ ო ლ გ ო მ ა ი 7612.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ა რ მ ო ლ გ ო მ ა ი 5910; ს ა ნ შ ა ნ ა ნ ი დ ო ს უ ლ რ ო შ ე დ გ მ უ ლ ი
8627, 9714.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ა რ მ ო ლ გ ო მ ა ი 7822; ს ა ნ შ ა ნ ა ნ ი დ ო ს უ ლ რ ო შ ე დ გ მ უ ლ ი 391.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ა რ მ ო ლ გ ო მ ა ი 3825, თ ა ნ შ ა რ მ ო ლ გ ო მ ა ი 8415.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ა რ მ ო ლ გ ო მ ა ი 5428; ს ა ნ შ ა ნ ა ნ ი დ ო ს უ ლ რ ო შ ე დ გ მ უ ლ ი
592.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ა რ მ ო ლ გ ო მ ა ი 10635.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ა რ მ ო ლ გ ო მ ა ი 958, ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ა რ მ ო ლ გ ო მ ა ი 8630.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ა რ მ ო ლ გ ო მ ა ი 959, თ ა ნ შ ა რ მ ო ლ გ ო მ ა ი 670; შ ე დ ა რ ე ბ უ ლ ი 1820, შ ე რ ა ბ ა -
მ ე ბ უ ლ ი 3117, ხ ე დ რ ო ს ა ე ბ რ ი 5918; ს ო რ ი 612.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე მ ო ზ ი დ ა ე ს (რ ა ბ) 5428.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე მ ო ზ ი დ ა ე ს 7518, ს ე ე ბ რ ი 7510, 780.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე მ ო ზ ი დ ა ე ს 12527, 20.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე მ ო ზ ი დ ა ე ს 258; შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე მ ო ზ ი დ ა ე ს 1317, 338, 8818; შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ
შ ე მ ო ზ ი დ ა ე ს 338, ი გ ე ბ ს (რ ა ბ) თ ა ნ შ ო რ ო ს 8918; შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე მ ო ზ ი დ ა ე ს 314, ც ხ ო ე -
ნ ე ბ უ ლ ი 3214.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე მ ო ზ ი დ ა ე ს 1420, 1520 4718 (რ ა შ ა რ ა რ).

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე მ ო ზ ი დ ა ე ს 410, 6828, 8518 ს ხ ე მ ო ზ ი დ ა ე ს 11110; შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე მ ო ზ ი დ ა ე ს
შ ე მ ო ზ ი დ ა ე ს 8530; შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე მ ო ზ ი დ ა ე ს 598. შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე მ ო ზ ი დ ა ე ს 8528, 870, 899.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე მ ო ზ ი დ ა ე ს 11224.

შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე მ ო ზ ი დ ა ე ს 1318, 8528, შ ა რ მ ო ლ გ ო მ ა ი 3218; ტ ბ მ ო ს ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი 1314.

7

ტ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი 1114, 1220, 2727, 4118, 4618, 6220, 888, 9328, 1228, 10, ს ი რ ა ბ 208.

ტ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი 8810; ტ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი (შ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი 7018); ტ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი 12318,
5921 (!); ტ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი 176, 197, 5418, 8028, 8380.

ტ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი 7728. ი გ ი ო ბ ა ი 198, მ ა ს ე ე ბ ა ი 250. ი ბ. ა ბ ტ ო დ.

ტ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი 192, 627, 1038, თ ე ლ ო ბ ა ი 422.

ტ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი 1068.

ტ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი 2120, 2328 (რ ა შ ა რ ა რ); ტ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი 1617,
2212, 18, ს რ უ ლ მ ე ლ ო ბ ა ი 3218, ს რ უ ლ ი 828; ტ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი 291. ტ ბ ტ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი 9220, 10512, ს ი ს რ უ ლ ე 5018, 8224. ი ბ. ტ ა -
ლ ა ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი.

ტ ა ლ ბ ა რ ი ა თ ა ნ შ ე დ გ მ უ ლ ი 228, 3512, 4228, 8818, 9220, ზ ე ს თ ს რ უ ლ ე ბ ა ი 228, ს ი ს -

რულე 10s.

თელიძე: თელიძე სრულ ჰყოფს 1321; თელიძეთა სრულ იქმნების 3224, 11520, იქმნების სრულ ქმნა 12220; თელიძეთა სრულ იქმნების 888; თელიძეთა (xძვ... თელიძეთა არს სრულ მყოფ 828); თელიძე სრულ მყოფელი 9710, მასრულდებილი 1118; თელიძეთა გასრულდებილი 1118; თელიძე სრულ ქმნა 2220, 12221; თელიძეთა რაათა სრულ ჰყოფდეს 3217.

თელიძეთა სრულ ქმნა 3221.

თელიძეთა უსრულესი 5021, სრულ მყოფელი 981, მარსებელი (? მარსებელი) 3228.

თელიძეთა: იძი თელიძეთა ვითარ სრულ მოქმედი 8210.

თელიძეთა სრულ აღმქმნელი 933, სრულ მყოფელობითი 891.

თელიძეთა, თა დასასრული 8618, დასასრულისა 9011.

თელიძეთა: თელიძე მისრულდების 8518.

თელიძეთა დასასრული 1243,8.

თელიძეთა სრული 2822, 298.

თელიძეთა დასასრული 8917,23, 9018.

თელიძეთა: თელიძეთა განკუთვლილი 4817.

თელიძეთა მიმთხუვება 268.

თელიძეთა.

თელიძეთა პატიოსანი 2027.

თელიძეთა, თელიძეთა 1) ვინ (ვინა): ელმეს თელიძეთა მოქმედი სხვა ვისდავე 112, ოლი თელიძეთა ვინავე ყოვლობისა 4414,18; თელიძეთა ვინანი 6219, ვინანივე 6524; ექ თელიძეთა ვითავე 729, ვითავე მენ თელიძეთა მარსებელი თელიძეთა ვითავე ეამან არსებავე ვითავე განზომის 656 (-ი. 484-ე 5617, 6218); ეთ თელიძეთა ვითავე შორის 4119 თელიძეთა ვინავე ვითავე ვითავე 827, თელიძეთა ვითავე ვინავე ვითავე და ნაწილობითი კეთილობა 828; 2) რა 9828, რავე 48, 78, 918, 4718, 4811, რავე 5220, რავე 921, ნაწილი და რავე 922; თელიძეთა ნაწილობითი კეთილობა 8211, რავე თელიძეთა ვითავე ვითავე 828; 3) რომელივე 170.

თელიძეთა, თელიძეთა: თელიძეთა ვინავე ვინავე ვითავე 9428.

თელიძეთა ვინავე 84.

თელიძეთათა ვითარ 514, 5818, 9428, ეს ვითარ 162, 8010. თელიძეთათა ვითარ 727.

თელიძეთათა ადგილობით 10619.

თელიძეთათა ადგილი 318, 6018.

თელიძეთათა—თელიძეთათა ესე ზომევე—ესე ზომევე 1264.

თელიძეთათა ესე ზომე: თელიძეთათა თელიძეთათა ესე ზომე ვითარ 5781, ექ თელიძეთათა—ექ თელიძეთათა ესე ზომე—რავე 888-8.

თელიძეთათა მანი 8618; რავე თელიძეთათა და მანი 1118.

თელიძეთათა: თელიძეთათა უსრულესადვე 894.

თელიძეთათა სანი 11017.

თელიძეთათა სანი 1208.

თელიძეთათა მანი 6218, 6411, სანი 12024.

თელიძეთათა, რავე 7218, 8628, 926.

თელიძეთათა ქელიძეთათა 2322.

თელიძეთათა სანი 2417, 348, 9112, თელიძეთათა რავე სანი 1328, რავე თელიძეთათა თელიძეთათა ამითვე სანი 1327.

თელიძეთათა: თელიძეთათა ესე ვითარ 4728, თელიძეთათა ვითარ 2127; ობ თელიძეთათა

τὸ αὐτὸ ἀρ. ვინაა მიემთხვოს 3124; τυχῶναι მიემთხვევის (რაა) 2424; τυχῶν (τῆλεσιν εἰς τυχρὸν სრულ კმნილი მიემთხვევის 12522); τὸ τυχρὸν დაბუე-
დრებული 5118, დაბუედრებით[ა] 7612, μὴ τὸ τυχρὸν არდაბუედრებითი
448; τυχρῶν მიმთხვეა 838, 888.

τὸ πὸς დატკურვაა 10018.

τὸ πὸς აქა: τὸ μὲν ἔν τὸ πὸς, τὸ δὲ ἀλλοχοσ რომელიმე აქა და რომელიმე
სხუაგან 10611-21.

Y

*Υλ η ნიეთი 2301, 4710, 12, 5818.

ὕλιχ ὅς ნიეთბრივი 1262.

ὕπιδრ ὅς მყოლობაა 628, 1011, 4218, 438, 4918, 5418, 6414, 7218, 742, 8218, 8628,
958, აობაა 8124, 824, 9118, 9228, 958, 9921, 1138, 1158, თვთებაა 8020.

ὕπιδრ ὅ: ὕπιδრ ἄრს 88, 1910, 4028, 5214, 817; ὕπიდრ ὅ იყო 188; ὕპიდრ
იყოს 8521, ეყოფდის 1711; ὕპიდრ ὅ მყოფი 178, ἄრს (რაა) 2328, რამეთუ
ἄრს 7828, ამისთვის რომელ იყოს 98, წარმოუდგებიან (რაა) 748.

ὕპიდრ ὅ ἑσται: ὕპიდრ ὅ ἑσται განდგების 8818, განიყენების 8728.

ὕპიდრ ὅ ზესთა (ზესთ): ὕპიდრ ὅ ἑσται ზესთა გონებისა ἄრს 801, ἑნ ὕპიდრ ὅ
ზესთის ზესთაგონებითა მხოლოსა 6728; ἑნ ὕპიდრ ὅ ἑსთა უზესთ თვისი 10018;
ἑნ ὕპიდრ ὅ ἑსთა ἑსთა დაზესთაებულიცა თვისი უწყის 11120; ὕპიდრ ὅ
ἑსთის უზესთაესი კვილობისაჲ 1227.

ὕპიდრ ὅ: ὕპიდრ ὅ ზესთ მდებარე (ἄრს) 10638.

ὕპიდრ ὅ: ὕპიდრ ὅ ზესთ (ὕპიდრ ὅ) ზესთ განუენილ ἄრიან 5781, 8628,
ზესთ მდებარე ἄრს 1214; ὕპიდრ ὅ ზესთ მეფენეობდეს (რაა) 9318.

ὕპიდრ ὅ უზესთაესობაა 8217.

ὕპიდრ ὅ: ὕპიდრ ὅ ზესთ განუენილ 401.

ὕპიდრ ὅ: ὕპიდრ ὅ ზესთ დამყარებულ (ἄრს) 6818; ὕპიდრ ὅ ზესთ
ზესთმდებარეობით(ი) 9028.

ὕპიდრ ὅ: ὕპიდრ ὅ ზესთ მდებარე 678, 18, 17, 681, 18, 21, 6911, 808, 8928, ზესთ მდებარეობ-
ისა 3728, ზესთმდებარეობითი 6727, უზენაესი 5728, უზესთაესი 274, დაზეს-
თაებული 588, 688, 10912.

ὕპიდრ ὅ: ὕპიდრ ὅ ზესთ აღმკული 9818, 20, 24, 9918, 21, 28, 1001.

ὕპიდრ ὅ: ὕპიდრ ὅ ზესთაგონებისა 7018.

ὕპიდრ ὅ: ὕპიდრ ὅ ზესთ არსებითი 718, 7218, ზესთ ἄრსი 7018, 27, 28, 28. ὕპიდრ ὅ
ἑსთა ზესთ არსებითად 890, ზესთ არსებით 7227.

ὕპიდრ ὅ: ὕპიდრ ὅ ზესთ მექონებაა 7428, 8028, 9121, ზესთმქონებლობაა 868, ზესთ პერო-
ბაა 9312; დასაბამობითი მიზეზი (ი) 591; ἑნ ὕპიდრ ὅ ზესთაებული
განკარგულებაა 7628.

ὕპიდრ ὅ: ὕპიდრ ὅ ზესთ სრული 818, 12, 9212, ზესთ მექონე 8114. ἑნ ὕპიდრ ὅ
ზესთ სრულებაა 818.

ὕპიდრ ὅ: ὕპიდრ ὅ ზესთ(აა) 4612, უზესთაესი 4628, 912, 9314, 9418, 1078, მეზესთაესი
8618, ზესთ მდებარე 9028, პირველი (ἑნ ὅ: ὕპიდრ ὅ ზესთ პირველ-
თა) 5028.

ὕპიდრ ὅ: ὕპიდრ ὅ ზესთ მდებარე 12114; ἑნ ὕპიდრ ὅ... პიოსმთა
რაათამცა გენეს და ზესთაებულ 9128.

ὕპიდრ ὅ: ὕპიდრ ὅ ზესთ მდებარე 12512.

ὕპიდრ ὅ: ὕპიდრ ὅ ზესთ მდებარე 687.

ჯ. ი. ა. უ. კიტონი-საბლარდნელი 125ა.

ჯ. ი. დ. ი. უ. ჯ: ჯიდიუნი წარმოუყენებს 810, თან მისცემს (მისცემენ) 46ა; ჯიდიუნი ხელ გარდასდებენ 75; ჯიდიუნი მიუქმნების 16ა; ჯიდიუნი მომცემი 10ა, მომცემელი 161ა, თან მიუქმს (რად) 4621, წარმოუდგენს (რად) 11310; ჯიდიუნი-მესოს მიუქმადი 1614.

ჯ. ი. დ. ი. უ. ა. მინერავა 8111:

ჯ. ი. დ. ი. უ. ა. მომცემელი 93ა; ანდიუნი წილი ჯიდიუნი ყოველთა მიანიჭებს 95ა.

ჯ. ი. დ. ი. უ. ა. ჯიდიუნი იკმარებს 116ა, 118ა, არს მკმარებელ 1171; ჯიდიუნი მკმარებელ არიან 106ა; ჯიდიუნი 1241, 125ა, 14; ჯიდიუნი რადი იკმარებდეს 118ა

ჯ. ი. დ. ი. უ. ა. საკმარი 1251ა.

ჯ. ი. დ. ი. უ. ა. კამს (ჯიდიუნი) ჯიდიუნი 121; ჯიდიუნი ჯიდიუნი სათანადო არს 83ა.

ჯ. ი. დ. ი. უ. ა. ჯიდიუნი 124, ჯიდიუნი 34ა, 371, 1181, 120ა.

ჯ. ი. დ. ი. უ. ა. ჯიდიუნი 341, 34, 870 (ან 124); ჯიდიუნი ჯიდიუნი ჯიდიუნი 36ა, ჯიდიუნი ჯიდიუნი ჯიდიუნი 35ა.

ჯ. ი. დ. ი. უ. ა. ჯიდიუნი იკმარებს 81ა; ჯიდიუნი (ჯიდიუნი) მიუქმის (რად) 92; ჯიდიუნი ჯიდიუნი 610.

ჯ. ი. დ. ი. უ. ა. ჯიდიუნი ჯიდიუნი ჯიდიუნი 1111; ჯიდიუნი ჯიდიუნი 15ა, ჯიდიუნი (რად) 112; ჯიდიუნი (ჯიდიუნი რად რად ჯიდიუნი ან-რად ჯიდიუნი ჯიდიუნი მისა, რომელსა ჯიდიუნი თქი მიხეზი უმორეს) 1010.

ჯ. ი. დ. ი. უ. ა. 1) ანდიუნი. გათვებით 106ა, გათვებულ 1181, თქს-თქს 117ა, თითოეულ 117ა, კიდი-კიდი 61; ჯიდიუნი ანდიუნი (არს) 37ა, ჯიდიუნი ჯიდიუნი ჯიდიუნი (არს) 25ა, ჯიდიუნი რად ჯიდიუნი ჯიდიუნი არს 611, ჯიდიუნი იმსა კიდი არს 10ა, ჯიდიუნი ჯიდიუნი ჯიდიუნი ჯიდიუნი და ჯიდიუნი 105ა-2ა; 2) ჯიდიუნი. თქნიერ 26, 31, 60ა, კიდი (ანდიუნი ჯიდიუნი კიდი თქთბისგან) 33, ჯიდიუნი ჯიდიუნი (ანდიუნი ჯიდიუნი ჯიდიუნი ჯიდიუნი) 53.

ჯ. ი. დ. ი. უ. ა. მიდიუნი ჯიდიუნი 157.

ჯ. ი. დ. ი. უ. ა. ჯიდიუნი 151, 60ა, 751, ჯიდიუნი 111, ჯიდიუნი ჯიდიუნი 97, 99ა, ჯიდიუნი 521, 601, 18, 1131, ჯიდიუნი 113ა; ჯიდიუნი რად ჯიდიუნი ჯიდიუნი ჯიდიუნი ჯიდიუნი (ანდიუნი ჯიდიუნი ჯიდიუნი ჯიდიუნი ჯიდიუნი) 741. ჯიდიუნი ჯიდიუნი 53, ჯიდიუნი-ბით 521.

ჟ

ჯ. ი. დ. ი. უ. ა. ჯიდიუნი 381, 41, 42, 31, 84, 36, 471, 67, 2, 2, 68, 2, 69, 88, 89, 98, 2, 1051, 1061; ჯიდიუნი იმსა ჯიდიუნი არსება 171.

ჯ. ი. დ. ი. უ. ა. ჯიდიუნი 691, 121, სულბრივი 1201, სულითი 1221. ჯიდიუნი ჯიდიუნი 1201, სულბრივი 85ა, 110ა.

ჯ. ი. დ. ი. უ. ა. ჯიდიუნი ასულიერებს 117, ასულიეროს 1171, სულა (ანდიუნი ჯიდიუნი საზარადისოდ მისდა სულა) 117; ჯიდიუნი, იყოს სულიერ 117; ჯიდიუნი-მესოს სულიერი 42, 117.

ჯ. ი. დ. ი. უ. ა. ჯიდიუნი 471; ანდიუნი სულიერ-კმანი 411.

კ

კ. ი. დ. ი. უ. ა. ჯიდიუნი და ბუ.

ანდიუნი 29, 69, კიდიუნი 46; რადიუნი 15.

ჭ შ ა შ რ ა დ ე ს რ ე თ 811, ე ს რ ე თ ე ე 233, 2820, 10110, ე გ რ ე თ ე ე 7024, ე ს თ ა დ ე ე 4131,
ს წ ო რ ა დ 176,6, 874,8, ს წ ო რ ე ბ ი თ 213, მ ს გ ა ე ს ა დ ე ე 10514, ი გ ე ე ო ბ ი თ ა 618;
ა შ ა შ რ ა დ ე ლ ო ს ი ი მ ა ს ე ე ო ბ ა ს ა მ ქ ო ნ ე ბ ლ ე ლ ნ ი 8614. რ შ ა შ ა შ რ ა დ ე ი გ ო -
ე ე ო ბ ა 5920, რ შ ო ს ქ ა შ ა შ რ ა დ ე ა რ ი გ ე ე ო ბ ა 8714.

ჭ შ ე ე ვ ი თ ა რ 1223.

ჭ შ რ ე ე ს თ ა ე ე 2310, ე გ რ ე თ ე ე 2232, ე ნ ა მ : 823, 2910, 6517, 10724, ე ნ ა მ ე ა 7710,
ე ნ ა მ ე ე 7127, ვ ი თ ა ე ე 403, რ ო მ ლ ი ს ა თ ე ს ე ა 3024, 10224, 1048.

ქართულ-ბერძნული ლექსიკონი

ა

- აარარაებს ძφანიჯე: განგებასა აარარაებს ლაშაჲსა *τῆς περιουσιαν ძφანიჯის* 74ა.
- ადგილი *τόπος* 318, 6016; ადგილი და სახლარი *λόγος* 2028.
- ადგილი თ-შეცვალებამ (-შეცვალეხადი) *μετάβασις* 2330.
- ადგილობით *τοπιῶν* 10610.
- ა'თ ერთი *ἑνὸς* 34.
- აკეთილებს (აკეპილებენ) *ἀγαθύνει* 1328, 7511.
- აკლს იხ. კლება.
- აკნიხებს: ამცრო და აკნინა *ἡλάττωσεν* 928.
- ალლილუქიამ („თანმიმდევრობა“) *ἀλληλουχία* 5926.
- ამდგომებს („დასაბამს აძლევს“) *ὑποστηρίζει* 11612.
- ამიერ წყნეშენ 7728.
- ამისთვის ბიძა *πατήρ* 418; ამისთვის რომელ ბიძა 67, 1211, 3920, 468, 6220, 816.
- ამრავლებს იხ. გამრავლებს.
- ამრუშებს („მრუშე ჰყოფს“, „აძნელებს“) *ἀμυρῶν* 8728.
- ამყარებს *ἐνισχύει*: ((რომელსაც) ამყარებს *ἐνισχυμένος* 930.
- ამცრო: კეთილობამ ამცრო და აკნინა *τὸ ἀγαθὸν ἡλάττωσεν* 928.
- ანაწილებს იხ. განაწილება.
- ანუ—ანუ *ἢτοι—ἢ* 318, 722, 84.
- ანუთუ: ანუთუ—გინათუ *ἢ—ἢ* 10011.
- აობამა *τὸ εἶναι* 169, 32, 754, 13, 8420, 958, 10318, *τὸ ἔσθαι* 712, *ὑπαρξίς* 8124, 824, 9110, 9222, 958, 9921, 1132, 1158.
- აპყრობამა *ἀνάστασις* 12328.
- არა *οὐ, οὐκ, οὐχ, μή* (სპ. *no, no, no*), *μηδამῶν* 5512.
- არამედ *ἀλλὰ* 34, 8, 5724, 11910 (სპ. *no, no, no*), ბი 318.
- არაობით *οὐκ ὄντως* 370.
- არაარამა *οὐδὲν* 318, 1031, *μηδὲν* 6928. 1
- არასადა (არსადა) *οὐδამῶν* 1112, 6011, 22, 611, 8, *μηδამῶν* 2784, *οὐκ ἔστι πῶς* 311.
- არასადავე *οὐδამῶν* 6017.
- არასრული *ἑλλιπής*: ნაკლები და არასრული *ἑλλιπής* 114.
- არასწორი *ἄσῶτος* 88.
- არესეობამა *τὸ μὴ τοιοῦτον* 727.
- არვინა: 1) *οὐδὲν* 7322, *μηδὲν* 519. 2) *οὐδამῶν* 10512, *οὐδέποτε* 332.
- ართხმა („დაკავშირება“) *ἑξάπτειν*: ართან ართხმულან ერთგბრითა რიგ-ხუთადა *οὐκέτι δὲ καὶ θείων ἐνάδων ἑξήμῃσιν* 12112.
- არიგვიგობამა *τὸ οὐχ ἄσῶτως* 8714.
- არმეხიარე *ἀμέθεκτος* 9810.
- არმხიარებელი *ἀμέθεκτος* 9712, 20, *μη μετέχων* 1090.

არმოკვნი აბარაჲს 1010.

არმყოფი ძაწი 8610, ოხა ონ (ბუ) 3224.

აროღენ („აროღენ“) *μηδέποτε* 570.

აროღენ ობბბბბბ 3421, *μηδέποτε* 5810, ობბბბბ 5512.

არს ობბ 1224 (იყო, იყოს, იყ, ობბბ, ობბბ 300, 510, 1504, 180, 201, 10701, 1097
და 1200), ობბბბ 80, 7, 1910, 4000, 5214 (იბბბბ 90, 180, 2300, 3200, 7800,
810, 8501), *γίνεται* (ობბბბ იყო? ობ ბუ ობბბბბ 1200). იბ. იარსბბ.

არსადა იბ. არსადა.

არარსებბბბ *μη ონ* 340.

არაარსი 60-7.

არსებბბბბ მოკმეღი ობბბბბბბ 9510.

არსებბბ: იარსბბბ ობბ 1220.

არსებბბბ ობბბ 810, 10110 (და 1200).

არსებბბბ ობბბბბბ 2901, 8407, *κατ' ობბბბ* 3500.

არსებბბბ ობბბბბბ 2710, 2900, 4200, 6410, 7410, 1160, ობბბბბბბ 4210; არ-
სებბბბბ ბბბბბბ *πρობბ* 4200. იბ. ბბბბბბ.

არსებბბბბბბ ობ ობბბბბ 11710.

არსებბბბბბ ობბბბბ 840.

არუბბბბბბბბბ: არუბბბბბბბბბბბბბბბბბბბ *τო მუ ბმბბბბბ* 1091.

არლა (არლ) ობბბ 60, 8510, ობბბ ობბ 230, ოხა 610, ოხბბ 90, 4501, 540.

არშბბბბბბბბბბბბბ *ბბბბ* 6510, 02.

არც: არცა ბრბბა *μობბ* 311; არცა—არცა ობბ—ობბ 30, *μობბ—μობბ* 310.

ასულბბბბბ (ასულს ბბბბბბ) *ψυχო* 1172; ასულბბბბბ ბბბბბბბბბბბ *ψυχო*
τო მბბბბ 11711.

ასქბბბ (ბბბბბბბბბბ „ობბბბბბბბბ“): ასქბბბ და ბბბბბბბბბბ *ბბბბ-*
ბბბ 7512.

აბბბბბბ (ბბბბბბბბბბბბ, „ბრბბბბბბბ არა ბბბ ბრბბბბბ ბბბ ბბბბბ
ბბბბბ“) *ბბბბბ* 3210, 10701, 11600, 11710.

აბა ბბბ 10611.

აბბბბბბბ *ბბბბ* 1154.

აბბბბბბ (ბბბბბბ) *ბბბბ* 3410.

აბბბბბბბ *ბბბბ* 3200, 00.

აბბბბბბბ: აბბბბბ (ბბბბბბბ, „ბბბბბბბ“, „ბბბბბბბ“) *ბბბბ* 220
აბბბბბბბ (ობბ) *ბბბბბ* 9210.

აბბბბბ *ბბბბ* 342.

აბბბბბბბ (ბბბბბ, „ბბბბბ“) *ბბბბ* 2811.

აბბბბბ (ბბბბბბბ, „ბბბბ ბბბბბ“) *ბბბბბ* 1260.

აბბბბ (ბბბბბბ ბბბ) *ბბბ* 12510.

აბბბბბ: აბბბბბბ *ბბბ* 811, *ბბბბბბბ* 751; აბბბბბბ *ბბბ*
4217, *ბბბბბბბ* 747, 8610, აბბბბბბ (ობბ) *ბბბბბ* 7301; აბბბბ
(აბბბბ) *ბბბბბ* 111. *ბბბბბ* 9211; აბბბბბბ *ბბბბ* 11300;
აბბბბბ (ობბ) *ბბბბბ* 1307; აბბბბბბ *ბბბ* 8200, 871.

აბბბბბბ *ბბბ* 8200.

აბბბბბბბ *ბბბ* 6001, 9014, 9600.

აბბბბბბ: აბბბბბბ (ბბბბბბბბბბბბ „ბბბბბბბბბ“) *ბბბბ* 2711.

აბბბბბბ (ბბბბბბბბბბ) *ბბბბ* 300; აბბბბბბ არს, *ბბბბ*
2400.

აბბბბბ (ბბბბბ), აბბბბბ იბ. აბბბბბ.

- ალიწბობს („ბატონობს“, „რამეზე სრული უფლება აქვს“) *ἀρχαίαι* 123b.
ალკახმეა: ერთებრივი აღკახმავს *εἰς ἐπίδοξ ἀπεργάζομαι* 84z.
ალკრვადი: აქუს სიმაჯუე აღკრვადი *τὸ ἀποκρίσθαι πύρρα* 68a.
ალკრვა: აღკრვის (აღკრვინა) *ἐξέχεται* 80z; თან აღკრვოდან მისარულსა *συνάπτει τὰς ἀποκρῆσεις* 90i.
ალკრვაჲ *ἀρέταις* 19z.
ალკრული *ἀποκρῆσις* 68z, 84i, 109z, *ἐκκრῆσις* 120i; ალკრული და ზიარებული *ἐκκრῆσις* 76z; ალკრულ არს *ἀποκρῆται* 66z, 89i, 98z, *ἐκκრῆται* 12z, 13z, *μετέλλει* 62i; ალკრულ არიან *ἐκκრῆται* 11i; რათა ალკრულ იყოს და მზიარებულ *ἐκκრῆσθαι* 122z.
ალმავსებელი *πληροῖ* 90i, *πληροῦστος* 82z, *πληροῦται* 97z.
ალმეუწყე: აღმეუწყე და მცნობელი *ῥοσισιζ* 63i.
ალმკობა: აღამკობს (რაჲ) *ῥοσισθ* 91z.
ალმკრველი *ἀποκρῆσις* 10i.
ალმკულეზაჲ *διύκτισ* 88z, 89z, 90i, *διύκτισσις* 81i, 88z, 91i.
ალმკული *ῥοσισ* 27z, 93i, 90, 99i, *διύκτισ* 90i, *διύκτισσις* 68i, 66z; ალმკულის - შორისი *ἐκκრῆσις* 98z, 99z, 109z, 118z, 119z; ალმკულის - შორითი *ἐκκრῆσις* 99z.
ალმმკობი *ῥοσισθ* (*ῥοσισθῆς*) 88i.
ალმოესება: აღმოესებენ *ἀποκρῆσθαι* 69i.
ალმოსახენელი *ἀπὸμειζ* 20i.
ალმოსახენი *ἀπὸμειζ* 106i.
ალმოშობადი („წარმოშობისათვის განკუთვნილი“) *εἰς ἀποκρῆσιν* 22z.
ალმოხენა: აღმოეჩინოთ *მიζῆται* 71z; აღმოიჩინებს *ἀποκρῆσθαι* 96z; აღმოჩნდების: *ῥοσισ* 126i; აღმოიჩინა *ἀπὸμειζ* 62i, 10z, 12i, 16i, 30z, 48z, 55z, 70z, 85i, 90z, 103z, 111i, 121z, *ბήλα* 7z.
ალმოხენაჲ *ἀπὸμειζ* 69z.
ალმქმნელი *ῥοσισθ* (*ῥοσισθ*) 49i, 51i, 11, 17.
ალმყვანებელიობითი *ἀναῖσθ* 95i, 1z.
ალმყვანი *ἀναῖσθ* 122z.
ალმწადებელი: მემეისადმი აღმწადებელი *ἐπὶ τὸ ῥοσισθ ἀρέταις* 28i.
ალნათხხი *ῥοσισθ* 86z.
ალრბენაჲ *ἀναῖσθ* 125z.
ალსავეალი 1) („სულა“) *ἀρέταις* 11z, 12z; 2) („შემატება“, „დავრთება“) *ῥοσισθ* 12i.
ალსავესე: აღსავესე არს *ἀναῖσθ* 96i.
ალსლეა: აღვალს *ῥοσισθ* 125i; აღსლეაჲ 123z, 124z.
ალსლეითი *ῥοσισθ* (*ῥοσ.*) 124z.
ალსრულება: აღსრულების *ἀποκρῆσθαι* 26i, 81i.
ალუგებელი *ἀναῖσθ* 34i. იხ. აუგებელი.
ალუვლელი („ამულწველი“, „გადაულახავი“) *ἀναῖσθ* 56z.
ალურვეელი *ῥοσισθ* 87i.
ალუწყება *ῥοσισθ* 118z.
ალქმნა: ალიქმნს *ἀπεργάζεται* 89z, 94z; ალიქმნს *ῥοσισθ* 42i; ალიქქამს მათ ერთად *ῥοσισθ* *ῥοσισθ* *ἀπεργάζεται* 13i.
ალქმნულიობა: პირველ აღქმნულობისასა მხოლესადმი *εἰς τὴν ῥοσισθ* 123z.

აღყვანება: აღიყვანებს (რამ) *ἐπαράγει* 901b; აღიყვანების *ἀνάγειται* 182a, 24
აღიყვანებიან *ἀναγίονται* 62g; აღიყვანოს *ἐπάγειτο* ἄν 701a; აღყვანება
ἀνάγειν 191b, 1222i.

აღყვანება *ἀναγαγί* 621z.

აღცისკრება, აღცისკროვდება: აღიციკროვნებს რამ *ἀνατείνων* 901g;
აღიციკრებდნენ *ἀνατείνουται* 572g; აღიციკრებენ *ἀνατείνονται* 202z, 831i;
აღცისკრების *ἀνατείνεται* 62z.

აღწებობა იხ. აღწობობს.

აღწმასნილი: აღწმასნილი არიან *ἀνεῖται* 852b.

აღხება: აღხვოს *συνίρη* 84g; ახებად მათდა *ἐκείνων* *ἐξήφθη* 1091a.

აღკოცა: აკოცეს *ἀναιδέως* 751b; (არ)ვინაა აკოცენ *οὐκ ἔστω γὰρ ἄν ἀναιδέως* 751b.

აღჭყვებიან იხ. თან აღჭყვებიან.

ახება იხ. აღხება.

ბ

ბაძე: ბაძავს *μυθεῖται* 2211, 231, 447, *ἐοικεν* 2811; ბაძავს (რამ) *μυθούμενος*
8227; ებაძვის („შეფერება“, „ჭკავს“) *ὀμοιοῦται* 891b, *πλοσῆχει* 118g; ება-
ძების *ὀμοιοῦται* 892g; ებაძვებოდის (რამ) *μυθούμενος* 371z.

ბრკუშა: ებრკუშის („აფერხებს“, „ხელს უშლის“) *διείργει* 86b.

ბრწყინება: ბრწყინავს *ἐλλάμπει* 452g; უბრწყინავს *ἐλλάμπει* 391; ბრწყინავს
(რამ) *ἐλλάμπω* 841g; უბრწყინვენ (რამ) *ἐπιλάμπουσιν(-α)* 75b; რამათა
უბრწყინვიდეს *ἴνα ἐλλάμπῃ* 21a.

ბრწყინებაღება *ἐλλάμπω* 85g, 872g.

ბუნება *φύσις* 612, 14, 84, 24, 6724, 691a, 11420 (ა. ს. ა. დ.); ბუნებით *κατ' ἐξῆς*
7230, 81; მებრ ბუნებით *κατὰ φύσιν* 242g; აქუს ბუნებით *πέφυκται* 1417.

ბუნებითი ქმნა *γένεσις* 232g.

ბჭობა *κρίσις* 113g.

გ

გაგონება: გაიგონებს *νοεῖ* 1811, 8221, 100b, გაიგონებენ *νοεῖ* 63g; გაიგონოს
νοήσῃ 1012g, გაიგონებენ *νοήσονται* 1024; გაიგონოს რამ *ἐνοήσας* 781b
გაიგონა *οὐδὲν* 101b; გაიგონებვის *νοεῖται* 10110, 11; გაგონება *τὸ νοεῖν*
184, 101a.

გაგონება *νόημα* 761, *νόησις* 76g, 822g, 10115, 19.

გაგონებითი *νοήτης* 764.

გაგონებულ *νοούμενος* 1011b.

გავრდობა („გავარდნა“, „განხე გადღება“, „გამოცალკეეება“, „მოკლება“) *ἀπάρτησις* 5431.

გათკთება („განცალკეეება“) *διὰκτισις* 106g.

გათკთებით: 1) („განცალკეეებით“) *κωδὶς* 1062g; 2) („თავისთავად“, „თვით“) *κατ' αὐτὸ* 1181z.

გათკთებითი („თავისთავადი“): გათკთებითთა ერთთა *ἀντιστοιχῶ* 79g.

გათკთებულ („განცალკეეებით“) *κωδὶς* 1181.

გათკთებულად: მხოლოდობა გათკთებულად *μοιᾶται κατ' αὐτὸν* 45b.

გათკთებული („განცალკეეებული“, „დამოუკიდებელი“) *ἴδιος* 1071b, 1202g
κατ' ἐξῆς 481g; გათკთებული ზიარება *ἰδιότησα* *μέμψεις* 1053a.

- გათკსვით („განტალკევებულად“) *διακεκλιμένος* 1053x.
- გაკეთებული (v. l. განკეთილებული) („კეთილი“) *καίμης* 752x.
- გამგონე *σοῦν* 1011x, 11011; გამგონედ თქუმა *σοῦν λέγειν* 10214.
- გამო *ἐξ* 724,20, ძპრ 129, 1517, 211, 456, 627,8; მის გამო („იქიდან“) *ἐκεῖθεν* 2419.
- გამოკლთოლვა: გამოკლთოლვითა ნაბრწყინნი *ἐλλατόμενοι* 412x.
- გამონაბრწყინი *ἐλλαμυρῶς* 4614.
- გამრავლებ: ამრავლებენ *πληθύνουσιν* 7717; ამრავლებს (რამ) *πληθύνσας* 7718; გამრავლება *τὸ πληθύνειν* 927.
- გამრავლებული *πληθυνόμενος* 5820, 10670, *πεπληθυσμένος* 628.
- გამოუთქუმელი *ἄδριτος* 7527, 9120.
- გან ძპრ 1210, (თკვნით *ἀφ' αὐτοῦ* 2021, მისვნითა ძპრ *τούτου* 291, 322), *ἄπρ* 628 (თკვნით *ἄφ' αὐτοῦ* 145, 1728).
- განაწილებით *παρὰ μέρις* 12330. იხ. განწილებით.
- განგდებ: განაგდებენ *ἀπρίλυσιν* 5830.
- განგება („წინასწარ კერეტა“): განაგებს *πρωοίει* 7318, 8222, განაგებენ *πρωοισθῖν* 7320; განგებვიან *πρωοιήσονται* 7323; განგება *τὸ πρωοίειν* 7316, *πρωοιήσονται* 833; წინათე განგება *τὸ πρωοίειν* 8221,25.
- განგება *πρόσσω* 7319, 7420; ხოლო არს განგება ყოველთა *ἐν γῆν ἔστι πρόσωτα* 744.
- განგებითი *πρωοτηταὶς* 7320.
- განდგომა: განდგობის *ὑπέστησαν* 8818; განდგეს (რამ) *ἀποστάμενος* 1252.
- განხიდე: („გაერცლება“, „გაქიმვა“, „გაშლა“) განხიდევენ *ἐκτείνονται* 8619; განხიდაეს (რამ) *διאתείωσιν* 9010.
- განხიდული („განერცობილი“, „გაქიმული“) *διαστῆτος* 10611,12, 11616; განხიდული და უშორიელესი *ποδοίτερος* 680.
- განხომ: განხომს (განხომენ) *μαρτῖν* 721,6; განხომის *μετῆσαι* 656, 11923; განხომების *3410, 7211, 11810, 11912,14*. განხომვის *μαρτῖναι* 8810; განხომის *μαρτῖναι* 351, 10121; განხომის (რამ) *μαρτῖνας* 11927; განხომმა (რამ) *μαρτῖνῶν* 381; განხომმა *τὸ μαρτῖν* 3610.
- განხომილი *μαρτῖμῶς* 3414,20, 664,17.
- განხრახვა *λογισμός* 757, 1139. იხ. განხრახი.
- განთ... იხ. აგრეთჳ გათ...
- განთვთებულად („თვთ“, „ცალკე“) *καὶ ἀντὶ* 3720.
- განთვთებული („განტალკევებული“) *καὶ* (განთვთებულთა ცხოველობითა *κατὰ μίαν ἑσῆν*) 1204.
- განკარგეა („თავ-თავის ადგილას მოთავსება“ „განლაგება“, „განყენება“): რამეთუ თვთებამან ღმერთთამან განკარგნა ერთებრნი მხოლონი და ყვეთილობაა ღმერთებრივთა *ἡ γῆν ἰδόντες ἡ μίαν διέσθησαν τὰς ἐσθῆδας καὶ τὰς ἀμύθητους τῶν ἰσῶν* 828.
- განკარგულება („განლაგება“, „განყენება“): დახესთაებულისა განკარგულე-ბისაებრ *κατὰ τῆν ἐξῆρῃσῃσιν ὑπεροχῆν* („განყენებული, ანუ მიღწერი ხეცალის მიხედვით“) 7634.
- განკარგული იხ. ხესთ განკარგული.
- განკუთილი *τελευτήσας* 4817.
- განმ... იხ. აგრეთჳ გამ...
- განმგებლობითი *πρωοτηταὶς* 9913.
- განმხომი *μαρτῖν* (მარტῖν) 3621.
- განმხრახი *λογισμῶς* 1133.

- განმკარგველი („გაბატონებული“, „სხვათა განმლაგებელი“) ἔπιχρησθαι 108ა.
განმრავლები: განმრავლდების *πληθύνεται* 77ა.
განმრავლება *συνέβαινε* („განბნევა“) 1317.
განმრავლებული *πεπληθυσμένος* 877, 11621.
განმრავლებული *πληθυσμένος* 2819, 780, *πεπληθυσμένος* 417. *πλεονάζω* („კარბი“) 123ი; განმრავლებულ (არს) *πληθύνεται* 121ა.
განმრჩეველი („განსახლერელი“) *ἄφθιγγος* 108ა.
განმწამი („განწიდეული“, „გამჭიმავი“, „გამყოფი“) *διατρίβω* 8110.
განმწმედელობა: ღმრთებრივი განმწმედელობა *θεότης καμπαρεჯი* 88ა.
განმწმედელობითი *καμπαρεჯის* 89ა, 9412, 95ა, განმწმედელობითი ზოქმედება *καμπαρεჯი* 9421.
განნაწილები: ანაწილებს (რა) *μερίζω* 7715.
განნაწილებადი *μεριστός* 5120.
განნაწილებით *κατὰ μέρος* 10123.
განნაწილებული *μεριστός* 165, 3315, *μερίζω* 4021, 5422, *τι* (განნაწილებულ თვთებისებრ კეთილობისა *κατὰ τὴν ἀγαπίστητος ἰσότητα*) 829; განნაწილებულ (არს) *μεμερισται* 11730; უგანნაწილებულესი *μεριστικός* 1078.
განნაწილვა *διαρρίπτω* 5127.
განნაწილვით *μεριστός* 11620.
განსაგებელი *πρωτότυπος* 7320, 745, 20.
განსაგონთა *σχητός* 9625, 973, 16.
განსაგონა *τὸ πρῶτον* 759, 8627, *ἡ πρῶτος* 9414.
განსახიდი („გაკვიმვა“, „განუენილობა“, „ნანძილი“) *παράστασις* 3710, *παίσις* 865, *παύσις* 4525; განსახიდსა *შორის* უსახლეროასა უპისასა („უსახლერო დროის განმავლობაში“) *ἐν τῷ ἀπειθῶ χῶρῳ* 541; განსახიდსა *შორის* მიღრეკისასა („ზომარობის დროს“) *ἐν τῷ καίσιμῳ* 10218.
განსახლერება: განსახლერებს *ἀφθιγγῶ* 721, 8423, 10327; რამეთუ განსახლერებს *ἀφθιγγῶ* 584; განსახლერების *ἀφθιγγῶ* 729; განსახლერება *τὸ ἀφθιγγῶ* 777.
განსახლერება *πίσις* 5621.
განსახლერებით (ი) *διεργήσῃ*: უამი განსახლერებით („დანაწილებული, დაყოფილი დრო“) *χῶρος διεργήσῃ* 3610.
განსახლერებულად *πεπληθυσῶς* 11821.
განსახლერებული *πεπληθυσῶς* 1111, 5321, 29, 5424, 597, 8, 10, 12, *ἀφθιγγῶ* 774, 8921, 11623; განსახლერებულ არს (არიან) *πεπληθυσται* 5910, 1089, 9, *πεπληθυσῶς ἰσῶς* 5629 *ἀφθιγγῶ* 292, 572, 11822; განსახლერებულა *ἀφθιγγῶ* 1412; განსახლერებულ იყოს *ἀφθιγγῶ* 12531; განსახლერებულ და განყოფილ არიან მიხუზნი *ἀφθιγγῶ* *τὰ αἶψα* 12ა.
განუბნეველი *ἐοχθιστός* 345.
განუვლელობა *τὸ ἀποξίνωσις* 5810.
განუვლელთოველი („აელმუევალი“, „განუყოფელი“) *ἀναφαιρέτος* 6527; განუვლელთოველად *διαφαιρέσις* 6528.
განუხიდველად („გვიდროლ“, „შემვიდროებით“, „გაუჭიმავად“ „უშუალოდ“) *διαισθῶς* 10611, 10, 20, *ἀπειθῶς* 3511.
განუთვთებელი („განუყოფელი“) *ἀδιάρητος* 1064; განუყოფელი და განუთვთებელი *ἀδιάρητος* 1061.
განუჯუთთელი 1) *ἀσῶς* 4813; 2) *σούχια* 8920.

- განუმრავლებელად *ἀπληθύνω* 41b.
განუნაწილებელად *ἀμείνω* 7617, 1062a.
განუნაწილებელი *ἀμείνω* 40ჰ, 417, 102ჰ, *ἀμείνός* 1511, 3318, 5410.
განუნაწილებლობა *ἀμείνω* 105ჰ, 117ჰ; განუნაწილებლობა და განუქრელობა *ἀμείνω* 54ჰ.
განუსახლერებელი *ἀσπίσω* 72b, 774.
განუსახლერებლობა *τὸ ἀσπίσω* 5817.
განუყენებელად („განუშორებელად“) *ἀχρίσω* 52ჰ.
განუყენებელი („განუშორებელი“, „განუყოფელი“) *ἀχρίσω* 1515, 1111b. იხ. განუშორებელი.
განუყოფელი *ἀδιάκριτος* 27a, *μὴ διακρίβην* 2810.
განუშორებელი *ἀχρίσω* 521ჰ, 11110, 1131ჰ.
განუწყალებელი („განუნაწილებელი“, „განუყოფელი“) *ἀμείνω* 77ჰ, 80ჰ, 102ჰჰ, *ἀδιάκριτος* 3610, 124ჰჰ, 125ჰ; განუქრელი და განუნაწილებელი *ἀμείνός* 527.
განუწყალებლობა („განუნაწილებლობა“, „განუყოფლობა“) *ἀμείνω* 54ჰჰ, 51, 59ჰ.
განუქრელი იხ. განუნაწილებელი.
განფენა („გამოფენა“, „გამოაშკარავება“): განჭენს *ἐξέλκω* 581; განეფინა (რაჲ) *ἐξάπλωσθαι* 3710.
განფენა („გამოფენა“, „გამოაშკარავება“) *ἀνέλκω* 58b.
განფენილი იხ. ზესთ განფენილი.
განღმრთობილი *πένης* 73b, 71, 7410, 14, 75ჰ, 82ჰ, 84ჰ, 98ჰ, *πένης* 742, *ἐκ πένης* 79ჰ, 8310, 84ჰ, 92ჰ, 92ჰ, 96ჰ, 97ჰ.
განყენება („გაშორება“, „დაშორება“, „გამოკალკეება“): განყენებს *διίστημι* 2620, *ἐξίστημι* 1317, *ἀπολέω* 95ჰ; რაჲთა განყენებდეს *ἐξαιρέω* 94ჰ; განიყენების *ὑπέξισται* 87ჰ; განყენების *ἀφίσταται* 72ჰ; განყენოს *ἀπολέω* 33ჰ; განიყენოს რაჲ *χαιρέσω* 112ჰ, განყენოს რაჲ *ἀπὸν* 17ჰ, *ἀφίστασθαι* 40ჰ, *ἀποστάν* 28b, 8817; თუ განყენოს *ἀφίστασθαι* 80ჰ; განყენოს თუ ღმრთებრივსა რიცხუსა *ἐξ ἑαυτῶν* 88ჰ; რაჲთა განყენოს *ἐν ἀπαιρέσει* 25ჰ; განყენება *παρεκκρίνω* 7710, *κατεξαιρέσθαι* 88ჰ.
განყენებადი, *χαιρέσω* 1111a.
განყენება *ἐξαιρέω* 79b.
განყენებულად *χαιρέσω* 53a.
განყენებულნი („განშორებულნი“, „განკალკეებულნი“) *χαιρέσω* 151b, 60b, 7514, *χαιρέσω* 152a, *ἐξιστάω* 77ჰ, *ἐξαιρέω* 113ჰ, *ἐκπέποικός* 58ჰ; განყენებულ (არს) *διέστηκα* 95b, *ἐστὶ χαιρέω* 25ჰ; განყენებულ მზიარებლისგან *τοῦ μετέχοντος χαιρέω* 532.
განყოფა: განყოფს *διαφείω* 54ჰ; განყოფის (განყოფის) *διαφείω* 1124, 2010, 9520, *διακρίνω* 2414; განყოფიან (განყოფიან) *διαφείω* 90ჰ, 912a, განყოფიან (რაჲ) *διαφείω* 3417; განყოფილის *διαφείω* 44ჰ, განყოფილის (რაჲ) *διαφείω* 108ჰ; განყოფს *διόισω* 25ჰ, 27a, 71ჰ, 11410; განყენენ *διόισω* 1024.
განყოფა *διαφείω* 7611, *διαφείω* 95b, *διόισω* 27a, *διαφείω* 84b, 1231b, 18; განყოფსა გუმოვნებათა მათთასა შემდგომთაგან *ἐξ ὑποστάντων ἀπὸν* 24 *παραφείω* 97ჰ.
განყოფით *διακρίνω* 10610.

განყოფილ (*adv.*) *χαρίς* 10527.

განყოფილებამ *ἀποφοδοτής* 9130.

განყოფილი („გამოცვლილი“, „შეტყლილი“, „დაშორებული“, „განსხვავებული“ რისგანმე“) *ἐξηλλαγήμενος* 8314, *διαφύρα* 12218, *ἀποφοδος* 8710, 11; განყოფილ არს (არიან) *διήρηται* 2812, 1181, *διακρίεται* 4320, 10818, 11720, *διέσχηε* 7024, *χαρίς ἔσσι* 3721, განყოფილა *διήρηται* 1148, განყოფილ და განწვალებულ (არს) *διακρίεται* 2428; განყოფილ იყო (იყვნეს) *διέκρισε* 10622, *διακρίετο* 10531, 10622.

განყრა: განყარნეს რამ თვისნით *ἀποσχευασίματος* 12510.

განყრადი: განყრადი არს *ἀπύλυσται θυμίματος* 11127.

განყრაჲ („წართმევა“ „მოსაობა“) *ἀφαιρέσει* 125720.

განშორება: განეშოროს *ἀπολείπει* 339; განეშორამცა *χαρίζετο γὰρ ἂν* 11118.

განშორებადი *χαριστός* 11329.

განშორებადი: განშორებითა თვისსა მიხეზისამთა *ἀποστάν τῆς ἕαυτοῦ αἰτίας* 338.

განშორებით *χαριστός* 5212.

განშორებულ *χαριστός* 5214, 6010, 18, 11310, *ἀποστάντος* 5820, *πολλοστὸς* 10918; განშორებულ (არს) *ἀφέσχηε* 1018; განშორებულ არიან *ἀφεςχηάσιν* 4222; რამეთუ განშორებულ არს *χαρὶς ἔν* 6111.

განჩენა: განჩნდების *ἐφαίρεται* 7724.

განძლიერება: განაძლიერნა *ἐδυνάωσεν* 4610.

განწამება („გაყოფა“) *διασπῆ* 758.

განწესებაჲ *ἀντάξει* 880.

განწვალება („განკალკეება“, „განაწილება“, „გაყოფა“): განწვალებს *διακρίσει* 2618; განიწვალებიან (რამ) *διαδοσάμεθα* 528, *μεριζόμεθα* 787; განიწვალოს რამ ერთი *τοῦ ἑνὸς μερισμέτος* 2110.

განწვალებადი *διαίρετός* 5122, *διηρημένος* 9927, *μεριστός* 7617, 7712, 10220.

განწვალებაჲ *διακρίσει* 10717, *μερισμός* 5427, *ἀπομερισμός* 2328; განწვალებაჲ და განყოფა *διακρίσει* 4220; განწვალებაჲ და განჭრაჲ *μερισμός* 5428. იხ. მიდმო-განწვალებაჲ.

განწვალებით *διηρημένως* 8317, 10710.

განწვალებულ *διηρημένος* 7988, 1030, 11728, *διακρίσιμος* 2418, 10711, *μεριστός* 5422, 598, *μεμερισμένος* 10716; განწვალებულ არს (არიან) *διακρίεται* 2522, *μερισθῆται* 78.

განწილება: განიწილა *μερίζεται* 4022.

განწმედა: განწმდენ რამ *καταμάματος* 12521.

განწმედაჲ *ἀντιδრῶς* 8820, 12517.

განჭრაჲ („გაყოფა“) *τὸ διαίρεσθαι* 5131.

განჭრადი: განჭრადი და განწვალებადი *μεριστός* 528.

განჭრილი („დაყოფილი“, „დანაწევრებული“) *διακρίσιμος* 2521, *διεπασμένος* 612; განჭრილ (არს) *διακρίεται* 248.

განხედვა: განიხედვოს *ψαδρῆται* 4310.

განხრწნა: განიხრწნების *φθείρεται* 1251; განიხრწნეს *φθίρεται* 1121; განიხრწნას *φθαιρῶσται* 338.

გარდადება: ზედ გარდასდებენ („მისცემენ“, „უბოძებენ“, „მიანიჭებენ“) *χορηγῶσιν* 757.

გარეგან *ξῆα* 1124.

გარეშე *ξῆα* 10018, *παρά (c. acc.)* 7514.

- გ ა რ ე მ ე მ ც ე ე ლ ი („შემცველი“), *περιέχει* 106s, *περιελπιμας* 401s; გარემემცველი და უზესთაესი *περιελπιμαστέριος* 65s; უგარემემცველესი *περιελπιμαστέριος* 87z.
- გ ა რ ე მ ე მ ც ე ე ლ ო ბ ი თ ი *περιελπιμαστέριος* 911.
- გ ა რ ე მ ე უ წ ე რ ე ლ ი *ἀπεριγριφος*, 74z.
- გ ა რ ნ ა *ἄλλα* 47a1.
- გ ა ს ა გ ო ნ ო ა *σοιγας* 76s, 9810, 100as, *σοεიდς* 98z, *σοιγαινος* 101s.
- გ ა ს რ უ ლ ე ბ ა დ ი *τελειομαστος* 111s.
- გ ა უ წ ყ უ ე დ ე ლ ი („განუწყვეტელი“) *συνεχής* 26z.
- გ ა ყ ო თ ა : გაყოფის *διεσπαιε* 37s. იხ. განყოფა.
- გ ა წ უ თ ო მ ა („მიწოდება“, „თავისი ძალის გავრცელება“): ერთებრივი გ ა ს რ უ თ ე ბ ი ა ნ ბ რ წ ყ ი ნ ვ ა ლ ე ბ ა ნ ი წ ყ ო ფ თ ა ს ა („თავის ბრწყინვალეობაში ერთს უფრო მეტი ა რ ე [უფრო გრძელი სარბიელი] აქვს, ვიდრე მეოფს“) *ἐν ταῖς ἐλλάμασιν τὸ ἐν ἐπέκεινα φάσκει τὸς ἄλλος* 85s; ვერ კმა ეყოფის გაწუთამად *μη ἀρδισι* 831.
- გ ე ბ ა („უძრავად ყოფნა“, „დარჩენა“ „დატოვება“) იგებს თქს შორის („იტოვებს, შეიტავს“) *στένω* 891s; ჰგიეს *მნეს* 23z, 2514, 18, 27z, *მნოს ἦ* 25z; ჰგიეს და დაშობის *მნეს* 45z, ხოლო თუ ჰგიეს რაჟე და დარჩების *ἐν γινε τὸ μνός* 126z; ჰგიეს (რაჟ) *მნოს* 74a1, ჰგიეს (რაჟ) მოუკლებელად *მნოს* 22z; არა ჰგიეს *μη μνός* 28s; ეგო *ἔμνε* 28z; ვინაჟ მოუკლებელად ეგენ წარმომაყენებელნი *τὸν ἀρδισι τὸν μνός* 231s; ეგოს *მნეს* 281s, 105z, *მნოს* 25z, 27z, 49z; ეგოს რაჟ *მნოს* 23z, ეგოს თუ მხოლოა *μοσιδის μνოსთეს* 18z, უკუეთუ ეგოს *მნოს* 114z; გებაჟ *ἔμνε* 2314, 10210.
- გ ე ბ ა დ („დასატოვებლად“, „დასამყარებლად“) *μοσιμας* 931s.
- გ ე ბ ა ე („ურყევად, უძრავად ყოფნა“, „დარჩენა“) *μοσιმი* 801z, *τὸ μνός* 25z.
- გ ე ბ უ ლ ი („ურყევი“, „უძრავი“): *μνός* 26z.
- გ ე ა ნ ა ნ (ჰგვანან) *μνός* 12514; ჰგვანდეს *μοσι* *ἔστι* 109s. იხ. მსგავსება.
- გ ზ ა ე ნ ა : ჰგზაენის *διατέμνει* 90s.
- გ ზ ა ე ნ ა ე („სელა“, „მსვლელობა“) *პრობის* 4210, 49z, 81z, 115z, *პრობის* 124s; გზაენაჟ არსებითი (არსებითი გზაენაჟ) *პრობის* 25z, 36z, 391s, 42z, 66z; გზაენაჟ მოქცევაჟა *პრობის* 89z, 99z; გზაენაჟ წარმოშობისაჟა *პრობის* 291.
- გ ზ ა ე ნ ი თ ი : გზაენითი მოქცევი *პრობის* 41z, 10510, *პრობის* 11810, 20, 1194, 7; გზაენითი თანმოქცევი *პრობის* 811s; გზაენითი უკუქცევაჟა *პრობის* 119s; მიხეზი გზაენითი *პრობის* 63z.
- გ ზ ნ ა თ უ : ანუთუ—გინათუ ἦ—*ἦ* 10011.
- გ ო ნ ე ბ ა : ჰგონებს *ბოქს* 8781; გონებაჟ *τὸ σοენ* 641z.
- გ ო ნ ე რ ა ე *სოენ* 18z, 38z, 62z, *სოენ* 761.
- გ ო ნ ე ბ ი თ ი *სოედრ* 42z, *სოედრ* 100z.
- გ ო ნ ე ბ რ ი ე *სოედრ* 64z, 85z.
- გ ო ნ ე ბ რ ი ვ ი *სოედრ* 83z.
- გ ო ნ ი ე რ *სოედრ* 104s.
- გ ო ნ ი ე რ ა დ *სოედრ* 640, 89s, 1041.
- გ ო ნ ი ე რ ე ბ რ ი *სოედრ* 42z.
- გ ო ნ ი ე რ ი *სოენ* 9931, *სოედრ* 181s, 41z, 62z, 68z, 69z, 741z, 981z, 1061s, 107z, 108z, *სოედრ* 97z, 108z, *სოენ* 181s; გონიერნი და პირველნი *τὸ σοენ* 1161s; უ გ ო ნ ი ე რ ე ს ი *სოედრ* 69z.

- გრძნობა: გრძნობს (რად) *αἰσθάνομαι* 453z.
გრძნობადი *αἰσθητός* 764, 982z, 10411, 11610, 16.
გუამოვყვება *ὑπόσχομαι* 230z, 5310, 6321, 742z, 94z, 1072z; გუამოვნებისაჲ
ὑποσχετικός 912z; გუამოვნებით მდგომარეობაჲ *ὑποσχετικῶς* 111z;
გუართა ალქმნაჲ *εἰδοποιία* 95z.
გუართა ალქმნელი *εἰδοποιός* 951z.
გუარი *εἶδος* 201z, 392z, 421, 4320, 47z, 4811, 88z, 89z, 95z, 10521, 20, 10615, 27,
1072z, 11320, 11527, 11620, 1172z, 125z, *ἰδέα* 5920, 10712, *ἰδέσθαι* 1091z.
გუარმქონებელობაჲ *εἰδοποιία* 1071z.
გუაროვნებაჲ *ἰδέσθαι* 612z. ა
გუაროვნებითი *εἰδητικός* 10720.
გუარქმნაჲ *εἰδοποιία* 881z. იხ. გუართა ალქმნაჲ.
გუარქმნილი *εἰδοποιημένος* 11327.
გულეა („სურვილი“): ჰგულაეს *βόσκειται* 83z.
გულმთქუმელი („მოსწრაფე“): რაჲთამცა ოყნაყლულ და არა სრულ გულ-
მთქუმელ კეთილობისადმი *εἰη γὰρ ἂν ἐλλείπεις ἀγαθῶν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν* 114.
გულმთქუმეირი („მნატრელი“, „მოტრფიელი“): მოწადე გულმთქუმეირ არს
ბუნებით *ὀρέγεται κατὰ φύσιν* 84.

დ

- დაბადება *δημιουργεῖν* 2221.
დაბრწყინვა; დაბრწყინება *ἐλλάμπει (ἐλλάμπουσι)* 992z; დაბრწყინვენ (რად)
καταλάμπουσαι 9810, დაუბრწყინვენ (რად) *καταλάμπουσαι* 9811, დაუბრ-
წყინდებიან (რად) *ἐλλάμπονται* 462z.
დაგებული: ქუეშ დაგებული *ὑπεσχημένος* 8121.
1. დადგმა *στήναι* 520.
2. დადგმა („დაქვემდებარება“ „დათმენა“): დაუდგამს *ὑπαίττει* 5z; დაუდგნა
ὑπαίττειν 40, *πέποιθε* 54.
დადება: დასდებდეს (რად) *ἀπεργάζομαι* 921z.
დაელვებული *ἐπιλάμπων* 11027.
დაერთბამება: დაუერთბამდების („თანადროულად ხდება“): რამეთუ განყო-
ფასა თანა დაუერთბამდების წარმოებაჲ *ὡμα γὰρ διακρίσει πρῶτος* 272z.
დახესთაება, დახესთაეება („ზემდგომად ყოფნა“, „მიღმა არსებობა“,
„განყენებულად არსებობა“): დაუხესთაედების *ἐπέκεινται ἔσται* 171z, 181z,
8421, *ἐξήρηται* 4911; დაუხესთაედების *ἐξήρηται* 3420.
დახესთაებაჲ *περιστά* 2317.
დახესთაებულად *ἐξήρημένος* 9021; დაუხესთაებულად *μεϊζῶς* 1617.
დახესთაებული („ხევით მდებარე“, „მიღმა არსებული“, „ხენა“, „უხენაესი“)
ὑπερχεῖνος 58z, 680, 1091z, *ἐξήρημένος* 202z, 741z, 762z, 902z, *ἐξείρε-*
τος 92z, *μεϊζῶν ἂν* 1211z; დაუხესთაებულიცა თჳსი უწყის *τὰ ὑπέροχον*
γυναικῶν 11120; უსახლერობისათჳს რაჲთამცა ყვნეს შემდგომნი დაუხესთაე-
ბულ პირველთა *ὅτι τῶν ἀειδῶν τῶν ἐκείνων ὑπεροχῆς ἔσται τῶν κα-*
ταρῶν πρῶτον 911z-14.
დათვთებული („იგივე“, „იმავენაირი“, „იდენტური“) *ταύτων* 101z.
დაკლება: დააკლდეს თუ რაჲვე ნაწილი *καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλο* 441; დააკლდე-
ბოდეს *ἀπέπτεται* 12111.

დაკლებული *ἡλατῆριος* 1012, *σπειρίσιος* 8813, *ἐστειρίσιος* 1126; დაკლებულ არს (არინ) *ἡλάττωται* 87, *παριήσται* 6817, *ἀπολείπεται* 6311; დაკლებულ იყოს *ἐστειρήται* 1186; ცხოველობისგან დაკლებული („მოკლებული ცხოველობას“) *ἀζῶς* 1186.

დაკნინება: დააკნინებს *ἐλάττω* 442; დაუკნინდების *ἀμειδιῶνται* 591. იხ. დამტრობა.

დამბრწყინი („როზელიც ბრწყინავს“) *καταλάμπων* 9710.

დამდებელი („გამომავალარავებელი“) *προσπειρίσιος* 7822.

დამთხუევა: დამთხუევით მოუგია („შემხუევია“) *ἐλάττω* 11128.

დამკვდრება: დაუმკვდრებია რაჲ („მიუკუთვნებია“) *κακλήριος* 688.

დამმარხველი („შენახველი“, „დამცველი“) *φελάττω* 10522.

დამოკიდებული *ἐξήμερος* 9621, 9722, *μετέχων* 11016; დამოკიდებულ არს (არინ) *ἐξήται* 890, *ἐξέχεται* 621.

დამორჩილება: რამეთუ დაუმორჩილებიეს *προσπειρίσιος*.

დამრავალკეცება („გამრავლება“): დაუმრავალკეცდების (რაჲ) *πολλοπλάσιον* 2321, 592.

დამრავალკეცებული (ეკლუკა *ἰα*) 1073.

დამსჭუალული *παγείς* 3518.

დამყარება: დამყარებთან *ἐδιδάσκει* 4217; ემყარებთან *ἐδιδάσκει* 4617, დაუმყარებია *προεβλήθη* 9110, დაუმყარებია (რაჲ) *ἐδιδάσκει* 12022, *ἐδιδάσκει* 8113, დაუმყარებია *ἐδιδάσκει* 10127.

დამყარებული *μέσων* 10310, *ἐδιδάσκει* 681, 7420; დამყარებულ არს *ἐδιδάσκει* 2322, *προεβλήθη* 7418.

დამცველი იხ. დაცვა.

დამცველობაჲ *φρουρά* 932, 9416, 20.

დამცველობითი *φρουρήσιος* 8822, 937, 9410, 12, 17; დამცველობითი მიზეზი *φρουρά* 9418.

დამტრობა: დაგმტრობია და დაგკნინებია (რაჲ) *ἡλάττωσας* 922.

დამწყვებელი *ἀρχόμενος* 1821, 861.

დამკე („დარე“, „მდარე“): *ἦταν* (დამკე და უმორესრე *ἦταν συγγενής*) 2127 უდამკეისი *ὑφειμένος* 8027.

დამკობა: დაამკობს (არცა განგებაჲ დაამკობს *μῆτε τῆς προοσίας χεῖρ, σῆς*) 7420.

დანიშვნა: დაანიშნავს („აღნიშნავს“) *τεκνηριῶνται* 1066.

დარე იხ. უდარესი.

დართვა: დაართო (რამეთუ რაჲცალა დაჰართო დაჰმატო *ἐν γὰρ ἐν ἄλλο προεβλήθη*) 921.

დართვაჲ *προεβλήθη* 922.

დართული („დამატებული“) *προεβλήθη* 922.

დასაბამება იხ. იდასაბამებს.

დასაბამებრი *ἀρχικός* 748, *ἀρχικός* 8121; დასაბამებრი(ი) *ἀρχομένων* 432.

დასაბამებრიც *ἀρχικός* 1928.

დასაბამებრიც *ἀρχικός* 427, 5915, *ἀρχικός* 4612, 5618, *ἀρχικός* 9220.

დასაბამი *ἀρχή* 780, 1215, 138, 1413, 1815, 2228, 6118, 8917, 902, 18, *πέρας* 8922; დასაბამთა შორის *ἐν τοῖς ἀρχίκοις* 4522.

დასაბამითი *ἀρχικός* 7111.

დასაბამობითი *ἀρχικός* 4221, 6920, 701, 10913; აქუს სახლვარი დასაბამობითი მიზეზი *ἀρχίς* *ἐχουσα* *λόγον* *ὑπεροχῆ* 591.

დასასრული *τέλος* 8917,23, 90:9, *τελευτή* 1242,8, τὸ *τελευταῖον* 8618, ἀποτέ-
λεσμα 4618, 4823, ἀποπεράτωσις 9018; დასასრულია *τελευταῖος* 9011.

დასახვა („გამოხატვა“, „განსახლება“, „დახასიათება“): დასახვის *χαρραπειροῦ* 7428, 9528; დასახვის და იცნობვის (რამ) *χαρραπειροῦ* 6414; ერთსა
მეორე ყოველი დასახვადის *τὸν ἐνδὲς ἀντὶ τὰ πέντε χαρραπειροῦ* 10228.
[და]სწრობა: უსწრებენ (რამ) *προκαταλαμβάνουσαι* 4628.

დატევება („დატოვება“, „ხელიდან გაშვება“, „გაშორება“): დაუტეობს *ἀπο-
λείπει* 460; დაუტეოს რამ *ἀπολείπει* 338, 343, *ἀπολείπει* 45:19.

დატენა („დატოვება“, „შენარჩუნება“, „მოთავსება“): არ ვინაა დაიტოს
οὐδὲν ἐφορμισσοῦσι 11931; დატენა (დატენად) *δέχεται* 1206, *πῶς ἐχέ-
σθαι* 9028, *ἔχει* 1018, *χρησθῆναι* 618.

დატყფრვა („აღბეჭდა“) *τύπος*.

დაუესებელი („დაუშრეტელი“, „უკლებლივი“) *ἀπείροτος* 5412, *ἀνελεύτως*
5420, *ἀνέλεπτος* 5819.

დაუზღრომელი („დაურღვეველი“, „უზრწნელი“) *ἀνάλεπτος* 11120, 1125.

დაუსაბამო *ἀναρχος* 8918.

დაუსრულებელი *ἀτελεύτητος* 8910.

დაუძლიერდება ის. დაძლიერება.

დაუწყუდელი („განუწყვეტელი“) *ἀπαιστος* 1240.

დაუკნელი („რაც არ იზლება“, „რაც არ იხსნება“) *ἀλυτος* 2727, 8017, *ἀνάν-
ητος* 344, 7721, 8120.

დაფარული *κρυπτός* 581, 743,21, 923, 9720.

დაფენა: დაიფენენ (რამ) *ὅτις ქύβητι πῶς ἰσχυροῦται* 747.

დაფენილი: ქუშ დაფენილი *ὑπεστροφισμός* 12020.

დაუფძევა: ზესთ დაუფუძეებიან *ἐπερὶ ἑαυτοῦ* 4620.

დალათუ („თუ კი“, „თუ რომ“) *εἰ καὶ* 1810, 4712, 7620, 10517, *καὶ* 2721, 5732,84,
6811, 11323, *ὅταν* 4528, 461.

1. დაყენება („დადგინება“): არსადა დაყენოს *οὐδὲν ὁμοίως* 1112.

2. დაყენება („დაბრკოლება“): არა დაიყენოს *οὐκ ἐκάλυετο* 6023,28.

დაშთენა („დარჩენა“): ჭგიეს და დაშთების *μύρι* 4528.

დაცვა: („შენახვა“) დაიცავს *φυλάττει* 7728 (დაიცავს [რამ] *φυλάττει* 7718),
διαφυλάττει 7724, 8183, 938, *σώζει* 258, *διασώζει* 9310, *συνέχει* 5428, *πα-
რიχει* (პარჩქის) 324, *ἐντέλει* 9416; რამეთუ არა დაუცავთ *ὅς γὰρ ἂν ἔτι
φυλάττοιμαι* 1220; რათა დაიცვიდეს *διατηρήσει* 9410; დაცვა *φυλάττειν* 2320.

დაცული *φρουρούμενος* 9311,12.

1. დაცილება („მოშორება“, „დაკლება“): დასცილდების *σείρεται* 1328, დას-
ცილდებიან (რამ) *ἡλιττοιμένοι* 4218, *ἀποπέσοσθαι* 574; დასცილდეს (რამ)
ἀποπέσων 1323.

2. დაცილება („დაბრკოლება“, „შეფერხება“): დააცილებს *ἀποκαλύψει* 867;
დააცილებს *καλύψει* 822, *καλύπτει* 8611; არ დააცილოს *οὐδὲν καλύψει* 618.

დაცხრომა („შეწყვეტა“): დასცხრეს *παύσεται* 541, *παύσεται* 542.

დაცხრომილი *παυσάμενος* 541.

დაძინება („დამატება“, „დართვა“) *πρόσθισσις* 1256.

დაძლიერება: დაუძლიერდების („მძლავრობს“, „გაბატონებულა“) *ἐπισημα-
σθεύει* 962.

დაწესება: დაიწესებს *κατέταξεν* 618; დაიწესების *ταίττεται* 8810.

დაწესებული *τεταγμένος* 176, 197, 5418, 8022, 8331, *διατεταγμένος* 673; და-
წყესებულა *τάσσεται* 5921, 12318, *οργανίζεται* 5919.

- დახუედრებითი[ი], დახუედრებული („შემთხვევითი“, „შემთხვევით-
მომხდარი“) *τὸ τυχόν* 44a, 511a, 761a.
დახატვა: დახატავს („ასახავს“) *ἐπιχαρῖζειται* 921a.
დაკსნადი („რაც იშლება“, „რაც იხსნება“) *διὰλυσις* 341, *διαλύσις* 1121;
რაიხომ დაკსნადი (არს) *τὸ ἀραισθῆναι* 11127.
დაკსნილი („მოკლებული“): დაკსნალ (არიან) *παρῆρηται* (ხოლო ნაწილე-
ბითნი სულნი და გონიერისა თანაღობზვისგანცა დაკსნილ=„ნაწილებითნი
სულნი მოკლებული არიან კავშირს გონებასთან“) 121a.
დაჭაზრვა: დაჭაზრვად მისდა გონებად *ἄσθ' ἔστι ποιῆν* 1021a.
დგომა (*ἵσταμαι*): განგებისა დგომითა *ἐν τῇ προοίῳσις τοιαύτης* 822a.
დგომა *ἵστασις* 422.
დება (*καίμαι*): სხუად სხუად დებისათვის *ἀλλὰ ἀλλὰ καίμαι* 15a.
დებული: ქუემდებარისაგან მის შორის დებული *τὸν ἀποκρίμῃσθαι τὸ ἐν ἑστ-
καίμαι ἢ* 311a.
დიდობა *μεγέθεις* 549, *μεγέθει* 5411.

3

- ეგზომცა იხ. რაიხომითა, რაიხომცა.
ეგრეთვე *οὕτως* 2927, *ὅσως* 2212, *ὅσως* 702a.
ეგრეთცა *οὕτως* (*οὕτω*) 871a, 1032a.
ეზიარების იხ. ზიარება.
ემყასი („ანარეკლი“, „შუქი“ „მაგალითი“) *ἔμφασις* 862a, 116a.
ემყარებიან იხ. დამყარება.
ემყოფდის: ვიეთცა ესრეთ ემყოფდის *οὕτως ἢ ἑτέροι* 1711.
ემძლუარვის იხ. მძლუარვა.
ენას *ἐνάς* 78a.
ეოცნებოდინ („უცნობნი იყვნენ“): ხოლო თუ მიზეზნი ეოცნებოდინ, არცა.
შემდგომთა იყოს კელოვნება და ზედმიწევნულება („თუ მიზეზები უცნო-
ბია, არც შედეგთა ზედმიწევნით ცოდნა შესაძლებელი“) *ἐν τῷ ἀίτιον
ἀγνοῦσθαι ἢ ἑτέροι* ὅθεν *ἐν τῷ ἀίτιον* 12a.
ეპირველების („წინ უძღვის“) *ἔφρασι*: ეპირველობის და ეძღუანვის *ἔφρασι*
622a-2a, ეძღუანვის და ეპირველების *ἔφρασι* 601-2; ეპირველებიან *προ-
γῶσται* 4617.
ერთბამ *ἕμα* 1171a, *ὅμοι* 371a, 11727.
ერთბამად *ἕμα* 412, 164, 35a, *ὅμοι* 4331, 743, 1022, 106a, *ὁμοίως* 1121a
ὁμοίως 492a, *ἐπίσης* 20a.
ერთგუარებრივ *ἑνοειδῶς* 877.
ერთგუარებრივად *ἑνοειδῶς* 93a.
ერთგუარებრივი *ἑνοειδῆς* 106a.
ერთგუარი *ἑνοειδῆς* 732a.
ერთგუარობა *τὸ ἑνοειδῆς* 58a, 591.
ერთგუაროვნება *τὸ ἑνοειδῆς* 892a.
ერთდაიგივე *ἀντὶ* 991a. იხ. ერთი.
ერთება („შერთება“): ერთებვიან ურთიერთას *ἐντὶ* 132a. იხ. ერთ ქ35a.
ერთებ *ἐνωσις* 722a.
ერთებრი („ერთი“, „ერთული“) *ἕν* (ესრეთვე ყოველნი ერთებრ და კეთილო-
ბა) 737, *ἐνωσις* 74a.

ერთებრივ *ἐπιείκως* 223, *ἐνοειδῶς* 7418, *καὶ ἔνοσον* 11729.

ერთებრივად *ἰσοείως* 898, *κατὰ τὴν ἴσασιν* 1319.

1. ერთებრივი („ერთობრივი“, „ერთობლივი“, „შეერთებული“, „ერთიანი“) *ἰσοείως* 4821, 6819, 20, 723, 18, *ἰσοκῆτος* 5820, *ἰσοκῆτος* 7818, 907, *ἐνοειδῶς* 560, 791, *ἐνοειδίστατος* 5417; ერთებრივი და შედგმული *ἰσοκῆτος* 8122. უერთებრივესი *ἰσοκῆτος* 6820, *ἐνοειδίστατος* 416, 10632.

2. ერთებრივი („ერთობლიობა“) *ἰσῶς* 4111, *τὸ ἔν* 7129.

ერთებრივობა *ἰσῶς* 7223; ერთობრივობისად *τῷ ἰσῶσι* 227.

ერთი *εἷς* (*μία*, *εἷς*) 37 (*καὶ ἑκάστη*), *ἰσῶς* 710, 28, 6722, 7121, 22; ერთი—ხოლო სხუად *τὸ μὲν—τὸ δὲ* 1421-22; ერთი და იგივე *ὁ αὐτός* (*ἢ αὐτῆ, ταύτων*) 4721-6211, 1088, მითვე და ერთთა *κατὰ τὸ αὐτὸ* 6619; ერთი მეორესა *ἑτέρου* 616, 77.

ერთობობა („ერთში ყოფნა ყველაფერისა“) *τὸ καὶ ἔν* 10820.

ერთისგუარის *ἐνοειδῶς* 722.

ერთ-შემნელი *ἰσοκῆτος* 1322.

ერთ-მყოფელი *ἰσοκῆτος* 821, 9018.

ერთ-მყოფი *ἰσῶς* 722.

ერთობა *ἰσῶς* 1318, 28, *ἰσῶς* 7021, *τὸ ἔν* 7129.

ერთობით *ἄμα* 3522, 3618.

ერთსახედ *εἷς ταύτων* 8227.

ერთ ქმნა: ერთ ექმნენ *ἰσῶται* 8020; ერთ ქმნად *τὸ ἰσῶσθαι* 1322.

ერთ-ქმნა („გაერთიანება“, „შეერთება“) *ἰσῶς* 1322, 7528; ერთ-ქმნა და შეერთება 8018.

ესაკუთრების („შესაფერია“, „შეეფერება“) *περισσότεροι ἔν* 3418; ესაკუთრებიან *πρὸς αὐτὸ ὄντα* 371.

ესევე *τὸ αὐτὸ* 651.

ესე-ვითარი *ταύτων* 162, 514, 5818, 8010 9420 (*καὶ ἑκάστη*).

ესეზომ *ταύτων* 5721; ესეზომე—ესეზომე *ταύτων—ταύτων* 1264.

ესთა („ესრეთ“, „ასე“, „ამნაირად“) *οὕτως, οὕτως* 4617, 6118, 778.

ესთავე *οὕτως* 228, *οὕτως* 2310; ესთადვე *ὁμοίως* 4121.

ესრე *οὕτως* 9812.

ესრეთ *οὕτως* 1711, 4221, 4422, *ὁμοίως* 811; ესრეთვე *οὕτως* 622, *ὁμοίως* 232, 2820, 10118.

ესსახედ *ὁμοίως* 2016, 7722.

ეტლი *ἕκαστος* 12314, 18, 17, 12418, 20, 12528.

ეუხუცებიან *οὐκ ὁμοίως*.

ევყანებიან („მიჰყვებიან“, „მისდევნებ“) *ἰσῶται* 1116.

ეწინაების („წინ მიუძღვის“) *ἰσῶται* 192.

ეხების („დაკავშირებულია“) *ἰσῶται* 6822.

3

ვერს. *οὐκ, οὐκ καὶ μὴ* (*καὶ ἑκάστη*); ხიარებად ვერ უძლო *μετέχειν ἀδύνατον* 10519.

ვიდრე *ἕκαστος* 7728, 802, 6824; ვიდრე -მდე *εἰς* (ვიდრე უსახლერობადადმდე *εἰς ἀπειρον*) 714, 1111, 237; ვიდრე უსახლერობადადმი *εἰς ἀπειρον* 5128.

ვიდრემდის *ἕως* 4922.

ვიდრემე *ἕως* 57, 611, 18, 1429 (*καὶ ἑκάστη*), *ὅπου* 10829, *ἕδη* 5422, *μὲν* 8529 *οὐκ* 2929, 11728, *πρὸς* 10717.

ვიდრელაჟი (μάλλον—ი) 3211.

ვიდრელარა: უფროს ვიდრელარა μάλλον—ი 2428.27.

ვიეთ იხ. ვინ.

ვითავე ἄσπερ 40ა.

1. ვითარ (აროგორი?) ἢ 70, 5014, 7028, 7130, *καμῆτερ* 9127, 9825, 12112, *καμῆ* 54, 4324, 5910, *καμῆ* 5 4418, *καμῆσσο* 2010, 1217, *οἶον* 259, 8320, *ἄπει* 411 57, 1618, *ὄς* 2927, 6921, *ἄσπερ* 1225 იხ. ვითარცა.

2. ვითარ (როგორ? რანაირად?) *πῶς* 712, 134, 2717, 281; ვითარცა 12214.

ვითარ და („ვიდრე“ უკანაჟი *κατακλιθῆς* უკანა) ἢ: რამეთუ რომელიმე არს უმჯობეს ვითარ და იგი არს, ხოლო რომელიმე უდარეს ვითარ და იგი არს *τὸ μῆν ἔστι χρεῖστερος ἢ ἐσσι, τὸ δὲ χειρότερος ἢ ἴσσι* 4311-12.

ვითარ ი ὄς 6912, 7610, 7722: ვითარი იყოს—იყენებ იგი *ἢ ἔστω--ταῦτ ἴσται* 5917.

ვითარმედ ὄς 4627.

ვითარცა *καμῆ* 5130, *οἶον* 3512 იხ. 1. ვითარ.

ვინ *τις*: ვინანი *τινὶ* 6219; ვიეთადმი *τινῶν* 5617. იხ. ვინე. ვინცა.

ვინაებული („ნაწილობრივი“) *τις* 827; ვინაებული და ნაწილებითი კეთილობა *τις ἀγαθότης* 820.

1. ვინაე (არომელი“): ვინაეცა ჰქონდა მიხეხი *τίνα ἔξει αἰτίαν* 9425. იხ. ვინაევე, ვინაეცა.

2. ვინაე („ხომ“. „რამეთუ“, „ვი“) *μῆραι* 4724, *γῆρ* 1210, *ἀν* 71. იხ. ვინაევე.

3. ვინაე („ამრიგად“, „ასე რომ“, „ამიტომ“) *ὥστε* 824, 2915, 6517, 7127, 10724, *ὁμῆρ* 1325, 2629, 710, 10710, *ὅς* 1315, 7525.

4. ვინაე („ვინაიდან“) *ἐπεὶ* 1229, *ἀτε* 9125.

1. ვინაევე („არომელიმე“): ვინაეცავე ყოვლობისა *ἄλλο τινός* 4414.18.

2. ვინაევე (= 2. ვინაე) *μῆρ* 7928, 806, *μῆρ* 7414, *ἀτε* 1618, 3420, 10225, *γῆρ* 3517, *ὁἷ* 714, *ὁἷτου* 971, *ὁἷτουμῆρ* 7622.

ვინაეგან *ἐπει* 457, 648, *ἐ* 1810, *ἐπῆρ* 615, 1519.25, 1617.

1. ვინაეცა (= 2. ვინაე) *ἄρα* 411, *τοῖου* 81.

2. ვინაეცა (= 3. ვინაე) *ὥστε* 7710, *ὁμῆρ* 4822, *ὅς* 2719; ვინაეცა საცნაურ *ἐκ ὁἷ τοῦτου φανερός* 418.

ვინებ *τις*: ვინანიმე *τινὶ* 6531, ვიეთგანმე *ἐκ τινῶν* 729; ვიეთღამე სირობა იყენებ დასაბამ *τινῶν οὐν ἀρχαῖν ἁπῶν* 6215; ეამნან არსებაცა ვიეთიმე განზომის *χρόνος μὲν τινῶν μετρήσει τῆρ οὐσίαν* 655.

ვინცა („არომელიც“) *τις* (τι), *ὅς*: ვიეთცა შორის *ἐν τινὶ* 4512; ვიეთცა *οἷς* 1136.

ვისდავე *τινός* 1112.

ვიტყვი: ვიტყვთ *φάμερ* 8518, *λέγομεν* 1110. იხ. თქუმა.

ვნება: იენებს *πίσχει* 58, 464, 5122; რომელ იენებებ *πίσχυσαι* 11010; იენებდენ რა *παθαιόμενοι*, 12520. იენო *πέποιθε* 44.15, 4429, 10017. ეენო *ἠ-ποῖμα* 625. ეენოს *πέποιθε* 3418; ჰენებია *πέποιθε* (*πεπειθαι*) 2415, 6211; ვნება *πίσχει* 5118.11, *παθῆν* 5117.

ვნებადი *παθῆός* 5120, 771, *πίσχω* 1118; ყოველი სხეული ბუნებით ვნებადი არს *πάν ὄντα πείσχεσθαι κατ' ἑαῖσθ* *πέφρξε* 5121.

ვნებაე *πίσος* 525.

ვნებულად *παθητικῶς* 778.

ვნებული *πεποιθῆς* 4428, 455, 8326.

ვსება: იესებს („შეიძენს“, „იგეშებს“) *ἀπολαῖν* 752.

ზ

ზედა ეპი 15ა.

ზედა-მოქმედება *πυθίοτις* 461a.

ზედ ბრწყინვა: ზედ უბრწყინავეს *ἐπιλάμπεται* 8411.

ზედ გარდადება: ზედ გარდასდებენ *χορηγῶσιν* 757. იხ. გარდადება.

ზედ მოღებული („მიმატებული“, „დამატებული“ „შეერთებული“) *περισσεύει* 126a.

ზედ მიწადება („მეტის წადილი“): ზედ მიუწადებს *ἐπιθρῆγει* 8114.

ზედ მიწვენა *ἐπίστασθαι* 111a.

ზედ მიწვენა („ცოდნა“, „უნარი“) *ἐπιστήμη* 76a; ზედ მიწვენა და კელოვნება *ἐπιστήμη* 111a. 12a.

ზედ მიწვენულება (=ზედ მიწვენა); კელოვნება და ზედ მიწვენულება *ἐπιστήμη* 12a.

ზედ შემოსრული („დამატებითი“, „არა-არსებითი“, „შემთხვევითი“) *ἐπιστολάσπις* 171a, *ἐπιστολάτος* 120a7.

ზედ შეხება („შეხება“, „მიღწევა“): ზედ შეხოს (რად) *ἐφάπτεσθαι* 80a; ზედ ეხების *ἐφάπτεται* 761.

ზედ ხება იხ. ზედ შეხება.

ზემეკონეობა („ფლობა“, „პყრობა“, „ბატონობა“, „სხვაზე უფრო მაღლა ან მიღმა ყოფნა“) *ἐπιθρῆγει* 9214, *τὸ ἐξῆρησθαι* 80a; თვთება ოდენ მისისა ზემეკონეობისა *τῆς ἐκείνου μισῆς ἰδιότητος ἐξείρεται* 18a.

ზენა („ზევით მდებარე“, „უმაღლესი“, „პირველი“) *πρωτός* 9011, *τὸ ἴσως*: ზენად აღიყვანებს *εἰς τὸ ἄνω ἄνω* 95a; ზენათა მიერ *ἀνωθεν* 1071a; ზენათაგან *ἀνωθεν* 461a.

ზენად („ზევიდან“ მაღალი საფეხურიდან“ დაბლისაკენ) *ἀνωθεν* 68a7, 86a, 18, 88a, 90a, 110a7.

ზენად მიხეზი *ἀνῆσθεος* 38a.

ზესთა („მიღმა“, „მაღალ საფეხურზე“, „იქითა მხარეს“, „სინამდვილის იქით“) *ἐπὶκεινα* 171a, 24, 1817, 70a, 102a (ა. ზ. ა. ა.).

ზესთა აღმკული იხ. ზესთ აღმკული.

ზესთა განყენებული იხ. ზესთ განყენებული.

ზესთა („უზენაესი“, „მიღმა არსებული“, „უმაღლესი“): ზესთანი და გასაგონნი („რად მხოლოდ გონებით წარმოიდგინება“) *σὺν τῷ* 1041a; შეაერთებს ზესთასა *συνάπτει τὸς κρείττους* 95a.

ზესთაობითი („უზენაესი“, „უპირველესი“): ზესთაობითი მიხეზი („პირველი მიხეზი“, „მიხეზთ-მიხეზი“) *τὸ ἀνῆσθεος* 46a.

ზესთარსებით *ἀπεροσσίας* 72a7.

ზესთარსებითად *ἀπεροσσίας* 89a.

ზესთარსებითი *ἀπεροσσίας* 71a, 721a.

ზესთარსი *ἀπεροσσίας* 701a, 27, 23, 2a.

ზესთაღმკელეობა („ზევით ასულა“, „აღმაველობა“): ზესთაღმკელეობისა („უმაღლესისა“) ძალისა არს *ὑπὲρ ἑσῆς ἡσῆς ὄσος* 80a.

ზესთაღმკული („ზექვენიური“) *ἀπεροσσίας* 981a, 2a, 24, 991a, 21, 2a, 1001.

ზესთა ძეს („მიღმა არსებობს“) *ἐσὶν ἐπὶκεινα* 70a, *ἐξῆρηται* 48a, *ἐσὶν κρείττων* 10a.

ზესთგანკარგული („განყენებული“, „გაშორებული“) *ἐξῆρησθαι* 601a, 971a.

ზესთგანთენა („ზევით ან მიღმა მდებარეობა“): ზესთგანთენებიან *ἀπεροσσίας*

τείνεσθαι 401.

ხესთ-განუენილი („ხევით ან მიღმა მდებარე“): ხესთ-განუენილ არს (არიან) *ὑπερηψάσθαι* 5731, 8620.

ხესთ-განყენებული („მიღმა არსებული“, „გაშორებული“) *ἐξηρημαίωσ* 5732, 8132, 8620, 31, *χρημαίωσ* 976, 992; ხესთ-განყენებულ არს *ἐξήρηται* 617, 8022.

ხესთ-გასაგონო („გონებით მისაწვდომი“) *νοητός* 9822.

ხესთ-გონებითი *νοητός* 9810, 10033; ხესთ-გონებითი მოქმედება *πρὸς τὸν ἐνέργειαν* 7322; ხესთ-გონებითა მხოლოსა *τῆς ὑπὲρ τὸν ἐνάδος* 6720.

ხესთ-გონებისა *ὑπερισυς* 7019.

ხესთ-დამყარებელი („დამყარებული“, „დაფუძნებული“): ხესთ-დამყარებულ (არს) *ὑπερίσθυσται* 6012.

ხესთ-დაფუძნება („რამეზე დამყარება“, „დაბჯნა“): ხესთ-დაფუძნებიან *ἐπερίσθυσται* 4629.

ხესთ-კიდონება („შმაღლესი წვერი“, „მწვერვალი“) *ἐκέρυγ* 8922.

ხესთ-მანათებელი *κατακύπτωσ* 9722.

ხესთ-მდებარე („ხევით ან მიღმა მდებარე“, „უხეწაესი“, „განყენებული“) *ὑπερηκείμενος* 670, 15, 17, 681, 16, 31, 6911, 8008, 8022, *ὑπεριερος* 9022, *ἐξαιρείωσ* 6022; ხესთ-მდებარე არს (არიან) *ἐξήρηται* 7422, *ὑπεραίρει* 10622, *ὑπερηψάσθαι* 1214 *ὑπερφείρουσται* 12114.

ხესთ-მდებარეობა *περισυία* 4621; ხესთ-მდებარეობისა მიხეხისაგან *ὑπὸ τῆς ὑπερηκίμευσ τῆς αἰείας* 3720.

ხესთ-მდებარეობითი *ὑπερηκίμενος* 6727, *ὑπεრიδομένος* 9022.

ხესთ-მემყენეობდეს („არისაზე ხემთ ან რისაზე მიღმა იყოს განუენილი“): და უდარესთაგან ხესთ-მემყენეობდეს *καὶ τῶν καταμεισετέρων ὑπερηψάσθαι* 9310-17.

ხესთ-მექონე („უხეწაესი“, „ალმეტებული“) *ὑπεριερος* 4612.

ხესთ-მექონეობა („ალმეტებულობა“, „სიჭარბე“, „უხეწაესობა“) *ὑπεροχῆ* 7420, 8020, 9121; ხესთ-მექონეობითა კეთილთაგან *τῆς ὑπερηκίμευσ ἰγαμίστευს* 8114.

ხესთ-მექონეობით *ἐξηρημαίωσ* 9222, *προσεχῶσ* 8122.

ხესთ-მექონეობით (ი) *ἐξηρημαίωσ* 9322.

ხესთ-მექონეობა (=ხესთ-მექონეობა) *ὑπεροχῆ* 8622.

ხესთ-ჰყრობა („უპირატესობა“) *ὑπεροχῆ* 9312.

ხესთ-სრულება („სისრულე“, „უნაკლულობა“, „სრულყოფა“) *τελείωσ* 222, *τὸ ὑπερηκίμευს* 8122.

ხესთ-სრული („სრული“, „სრულყოფილი“) *τελείωματος* 291, *ὑπερηκίμευს* 810, 12, 9212.

ხიარება („მიღება“ „მონაწილეობა“, „მონაწილეობის მიღება“, „არისაზე ნაწილად ან მონაწილედ ყოფნა“): ხიარების (ხიარებიან) *μετέχει* 4427 (ლ. *μετέχει*), *μετέχει* (ელ... მელ.) 37, 57, *μετέχει* *ἐσσι* 7117, *ἀπολαύει* 8720, *μεταλαγχάνει* 6422, *συναίεται* 12310, *συζεύγεται* 6820; ხიარებს (ხიარებენ) *μεταλαγχάνει* 6111; ხიარა *κεκοινώνηκεν* 630; ხიაროს *μεμῆξει* 47, 11222, ხიაროს (რა) *συνάπτωσ* 3711; ხიარებოლის და ვებოლდას *συνάπτωσ* 1122; თუ შეიყრებოლინ და ვხიარებოლინ *εἰ δὲ συνάγει* 72; ხიარებოდა *μετέχει* 1042; ხიარება *μετασχεῖν* 832, *μεταλαγχάνωσ* 6014, 752, *συνάπτωσ* 372, *ἀπολαύει* 682; ურთიერთას ხიარებითა იქმნების *καὶ ποιῶσθαι ἀλλήλοισ ἕνεσται* 52.

ხიარებადი *μετέχει* 8022, 9917, 11416.

ზიარებაჲ *αἰφύνης* 48, 1320, 5511, *μετοχή* 51, *μετουσία* 5714, 7318, *κοιτηρία* 191, 2410, 2618, 5123, 6712, 7724, 9112, *συμφαγή* 2423, 6310.

ზიარებით განღმრთობილი *მეს* 7325.

ზიარებითი *მეზეტოს* 7132.

ზიარებით ღმერთი *მეს* 70—73 (*ქ. რ.*).

ზიარებულნი *მეტჯარი* 7520; ვითარ ზიარებულნი *მეტეჯომერას* 2028.

ზოგი: ზოგნი—ზოგნი *ol მეს—ol ძე* 7410-11.

ზოგჯერ *ἀλλοτε* 1260.

ზომიერი: ზომიერიუე აქუს წესი *μερικωτέρων ἔχει τὰς* 9525.

ზომობაჲ *ποῖος* 5410.

ზუაგი (*„ტვირთი“*): ონკოს-ზუაგთა *εὐς ὑγκοῖς* 11323.

თ

თაგი (*საწამოკება*) *ζεγάλασ* 31.

თანა (თან) *ὄσ* 3820, *μετά* 1523, 4421.

თანამაულობა (*„ერთად სულა“*): თანა ემავალოს *οὐκ ἔστιν ἕνα* 3424.

თანამელმეთობა (*„თანაგონობა“*) *τὸ συμπάσης* 246.

თანამზიარებელი *μετῶν* 452.

თანალთხეა (*„შეკავშირება“, „ღამოკიდებულება“*) *ἀνδρῶν* 1210.

თანალთხული (*„შეკავშირებულნი“*) *συνήθη* 1915.

თანალკრვა (*„ერთად შეკრა“, „შეკავშირება“, „შეწობება“*): თან ალკრვის (*ალკრვიანი*) *συνείπει* 4123; რაჲთა თან ალკრვოდინ *συνάπτεται* 8922; თანალკრვა *συνάπτει* 1110.

თანალკრული (*„ერთად შეკრული“, „შეერთებულნი“, „შეკავშირებულნი“*) *ἐξῆλθεν* 8415; თანალკრულ არს *ἐκείθεν* 8816, *ἐξήπται* 577.

თანალუწმასნელი (*„შეუბნებელი“, „ის რაც განუწყვეტელი არაა“*) *ἀσυναπτος* 1055.

თანალქმნა: თან ალქმნიეს (*„მიუღია“, „მონაწილე გამზდარა“*) *μετέλληθεν* 1150.

თანალხება (*„შეხება“*): თან ალხების (*რაჲ*) *ἐκείθεν* 8413.

თანალჰყეებიანი (*„თან მიჰყეებიანი“, „თან მიხდეენი“*) *συνέπειται* 1111.

თანაწარმოდგომილი (*„თანა-ბუნება“, „ამავე ბუნებისა“*) *συνήνης* 7310

თანაწარმოდგომიანი *συνήνης* 925.

თანბუნებაჲ *συνήνης* 700.

თანბუნებითი *τὸ σὺν* 680.

თანგაალბული *συνεχῆς* 8012.

თანგანხიდული *συνιδίως* 11323. იხ. განხიდული.

თანგანზომილი (=თანგანხიდული) *συνεχῆς* 3426.

თანგანწვალება (*„ერთად განწილება“*): თან განიწვალებიანი *συνιδίως* 7611, (*რაჲ*) *συνεχῆς* 11321.

თანდადასებული (*„შესაბამი“, „შესატყვისი“*) *ὁμοειχῶς* 676.

თანდათვთებული (*„დანათესავებული“*) *συνεχῆς* 10631.

თანდაწესებაჲ *συνεχῆς* 7612.

თანდაწესებული (*„შეწყობილი“, „შეთანხმებულნი“*) *ὁμοειχῶς* 193, 11, 6721, *συνεχῆς* 8627, 9714, *σὺν* 9712.

თანენება: თან ივნებს (*ივნებენ*) *συνάσχει* 12521.

თაზიარებაჲ *μὲν* 2920.

თანზიარებით ღმერთი *მეს* 723.

- თანთხზვამ („შეკერა“, „შეკავშირება“) *σύνθεσις* 901a.
- თან იყვანებიან *συνπαίρειται* 1252a.
- თან ლმობილი *συμπαθής* 242a.
- თანმეარსეობამ *μετουσίν* 512a, 1212a.
- თანმეგრძნეობამ („შეგნება“, „შეტყობა“) *συναίσθησις* 30a.
- თანმევენე („თანამგრძნობი“) *συμπαθής* 271a.
- თანმელმე („თანამგრძნობი“) *συμπαθής* 2421.
- თანმეტომე („ნათესავი“) *συγγενής* 101a.
- თანმექონე („მონიარე“) *μεθεστῆς* 411a, *μετέχων* 352a, *μετεχόμενος* 411a, 17.
- თანმექონეობამ *μέμειξίς* 43a.
- თანმეწყესე („თანაშეწყობილი“, „შეწყობილი“) *ἀμύταγής* 67a.
- თანმზიარებელი *μετέχων* 31a.
- თანმზიარსებამ *μετουσία* 1221, 1717, 181a, 8611.
- თანმიბუნებებამ („იმავ ბუნებისად გახლამა“, „თანა-იდენტურობა“): თან მიუბუნებებს *συμφυῆς ἀποτελεῖ* 1092a; თან მიებუნებენ *συμφύεται* 847; თანმიბუნებებამ *συμφύεσθαι* 6831, 797.
- თანმიბუნებებულს („თანა-იდენტური“) *συμφυῆς* 741a, 8421, 972a.
- თანმიღებამ („მიმატება“, „დამატება“, „დართვა“) *πρόσθεσις* 751a, 1252a.
- თან-მიღრეკამ („ერთად მოძრაობა“, „თანაძრევა“): თან მიღრეკებიან *συγκυνεῖται* 1251a.
- თანმიღრეკილი *συγκυνοῦμαι* 1243a.
- თანმიენებამ („თანაგრძნობა“) *συμπάσχειν* 802a.
- თანმიენებამ *τὸ συμπαίβει* 8621. იხ. თანმელმეობამ.
- თანმიზნეზი („თანმონაწილე“ *κοινὴ ἡμετέροις*) *συναίρειον* 491a; უფროსხლამ თან-მიზნეზი იყოს და არა საკუთარ მიზნეზ *συνείρει ἕσθαι μὲν ἄλλω ἢ αἰτίῳ* 494.
- თანმიმღებელი („თანამონიარე“) *μετελλήφως* 562a; თანმიმღებელი და შზიარებელი *μετελλήφως* 123a.
- თანმიმცემი: თანმიმცემი *μεταδότητες* 732a.
- თანმიმწამე („შემკრები“, „შემწამებელი“) *συνυπῶν* 8921.
- თანმისასრულებელი („დამასრულებელი“, „დამატებითი“) *συναπληροεικός* 491.
- თანმიტომებული („დანათესავებული“, „თანამონათესავე“) *συγγενέστατος* 541a.
- თანმიუნაქუსეელი („თანმიუღებელი“, „უკავშირო“) *ἀσχετος* 86a.
- თანმიქმნამ („თანმიცემა“, „მიცემა“, „მინიჭება“): ნაწილებრივნი თან მიუქმან *τῶν μερικωτέρων χορηγούστων* 4621-22.
- თანმიღებამ იხ. თანმიმღებელი.
- თანმიცემა („მიცემა“, „გადაცემა“, „ჩაბარება“, „მინიჭება“) თან მისცემს (თან მისცემენ) *δίνωσι* 71a, *ἐπιδίδωσι* 902a, *μεταδίδωσι* 591a, 632a, *χορηγῶσι* 462a, თანმიცემა *μεταδίδωσι* 731a, თანმიცემით და შორის *ἐν τῷ μετασχηθῆναι* 162a.
- თანმიცემა *μεταδίδωσι* 161a, 381a, 46a, 1a, 602a, 751a, 771a, 96a, *μέμειξίς* 461a.
- თანმიცვალეობამ („ცვლილებამ“, „შეცვლა“) *μεταβαίνειν* 1182a.
- თანმიცვალეობამ *μεταβίβλη* 11821.
- თანმიწამებამ („თანმიზიდვა“, „ერთად, ერთ ადგილას მიზრამ“, „შეკრება“). თან მიიწამებს (რამ) *συνυπῶν* 901a.
- თანმიწამებამ („შეკრება“) *συνυπῶν* 892a.
- თანმიწამებამ („ერთად, ერთ ადგილას მიზრამ“, „დაზრამ“) *ἕσθαι* 1251a.
- თანმიხებული („შეხებული“): თანმიხებულ არს *συνήται* 761a.

- თან მოაქუს („აქეს თან“, „მოიცავს“, „შეიცავს“) *μεινίηθεν* 11817; თან
მოაქუს მიზნის კეთილობისა *αριθμισαν έχει τὴν τὸν ἀγαθὸν ἀλλαν* 107.
- თან მოლასე („შესაბამი“, „შესატყვისი“) *σῶσειος* 958. იხ. თანდადასებული.
- თან მორბელი („მზავის“, „ანალოგიური“) *τὸ (δὲ) ἀντ* 3520.
- თან მოქენე (=თანმეკონე) *μεταχθισιος* 2028.
- თან მოქმედება (-ერთად მოქმედება „ერთდროულად მოქმედება“): თან იმო-
ქმედებს *συμργელ* 466.
- თან მკრობი („შემტყევი“, „რომელსაც ხელთ აქვს“) *συσχων* 8818 (აგრეთვე 8211).
- თან მკონებელი *μετασχων* 2411.
- თან მყოლი („მიყოლი“, „მოყოლი“ „მომდენი“) *ἐπίμειος* 12214.
- თან ნათხი („შენერთი“, „შეერთება“) *συσχεια* 8120.
- თან მკრობა: თან იყრობს *συσχეს* 9310. შდ. თანმკრობი.
- თან მკრობა *συσσχί* 9018.
- თან ტომება: თან ეტომებს („ენათესავება“, „თანამონათესავე არის“). *συγγενές*
ბი 798.
- თან ტომება („თანამონათესაობა“) *συγγενεια* 791.
- თან ტომი („თანამონათესავე“) *συγγενής* 2421, 2718, 3121, 684, 6918, 7020, 8028,
10518, *συγγεστατος* 7012.
- თან უნი („არა თანამგრობი“) *ἀσυμαίης* 2788. იხ. თანულმო.
- თან უნიარებელი („უნიარო“, „შეურეველი“) *ἀματος* 7420.
- თან უნიარო (=თანუნიარებელი) *ἀμέθειος* 2128, 458.
- თან ულმო („არა თანამგრობი“) *ἀσυμαίης* 2421. იხ. თანუნი.
- თან უქონებელი („უნიარო“, „მონაწილეობის ან ნაწილის არ მქონე“) *ἀμέ-
θειος* 3530.
- თან უქონო (=თანუქონებელი) *ἀμέθειος* 365, 4114, 18.
- თან უქონება: თან იქონებს (თან იქონებენ) *μετέχει* 1812, *μετέχονται* 4130; თან
იქონებს (რად) *μετέχων* 368.
- თან უქონება *μέθειος* 360.
- თან უქონებელი *μεταχθισιος* 3528, 364.
- თან ყვანება იხ. თან იყვანებიან.
- თან შებუნებებით *συσφυσ* 12014.
- თან შებუნებებელი („ბუნებით მინიკებული“) *συσφυσής* 12518, 18, 28. იხ. თანმი-
ბუნებებული.
- თან შედგმული („შედგენილი“, „შეზავებული“, „რთული“) *συσφυστος* 3318, 27,
3410, 5129.
- თან შედგომა: თან შეუდგან („ვიწმუნებ თან მიჰყვებიან“, „მისდევენ“) *συσφυσται*
12520.
- თან შედგომა („შედგენა“, „შეზავება“) *συσφυσ*. 340. შდ. თან შედგმული.
- თან შეთვისული („რამესთან ერთად ერთთვისლად გახდომა“) *συσσπειραμῆσος*
588 (შინაგნელს აუგნის; თან შეთვისული აქნაოლს *συσσπειραμῆσος*, ხოლო *συσ-
σπειραμῆσος*—ზინსაგან *συσσπειραμῆσος*—ანაგნს „შეკადრებულს“. იხ. *სუპოთ* გვ.
108 *s. v.* *συσσπειραμῆσος*).
- თან შეთხზვა („შერთვა“, „შეკრება“) *συσφυσ* 9817.
- თან შეკრება: (თეს შეკრებიან) *συσφυσται* 1257; თან შეკრებოდის *συσφυσται* 71.
- თან შეკრვა: თან შეკრავს *συσφυσ* 2618, 9010.
- თან შეკრვა *συσφυσ* 2618.
- თან შეკრული *συσφυστος* 11127; თან შეკრული (არის) *συσφυσται* 8117, 28; რად-
თა თან შეკრული იყოს *συσφυσται* 8981.

თან შემოხიდეა („მოკიშვა“, „მოკერა“, „თავის მოყრა“, „შეპოკრება“) *σφίγγειν*: განუწყალებლობაჲ თან შემოხიდაეს და თან შეპრთავს *ἢ δι' ἰμῆριον σφίγγουσι καὶ σπατεῖσθαι* 5429.

თან შემხებელი *συσπῆσται* 8012.

თან შერთვა: თან შეპრთავს (რამ) *σπατεῖσθαι* 5429. შდ. თან შემოხიდეა,

თან შერთვა („შეერთება“) *συναφῆ*: თან შერთვა და ზიარებაჲ *συναφῆ* 12516.

თან შერწყმა („შერევა“, „არევა“) *σμίχθαι* 1062.

თან შერწყმული *σμυκχυμένος* 1064.

თან შეუდგმელი („თანშეუკვრელი“) *ἐν καὶ σπῆσθαι* 5127.

თან შეუცვალებელი („უცვლელი“) *ἀμετάβλητος* 4920, 501.

თან შეყოფა („გადაბმა“, „შეკავშირება“): მოკმედებასა მისსა თანა შეყოფა *κατὰ τῆν ἐσθῆθαι σπῆσθαι* 4928.

თან შეყოფით *συσπῆξί* 3620.

თან შეყოფილი („შეერთებელი“, „გაერთიანებელი“, „შემოხლებელი“): თან-შეყოფილი (არამ) *συσπῆσθαι* 12118; თან შეყოფილან *συσπῆσθαι* 12127; თან შეყოფილი და ერთ-ქმნილი *συσπῆσθαι* 1039.

თან შეცვალება („გამოცვლა“, „ცვლილება“, „სახეცვლა“): თან შეიცვალოს *μεταβῆλλει* 4920, *μεταβῆλλει* 502; თან შეიცვალოს (რამ) *μεταβῆλλαν* 230.

თან შეხება („შეხება“, „გადაბმა“): დან შეახნეს ორნივე კიდურნი *συναφῆ* 5221.

თან ცვალება (=თან შეცვალება): თან იცვალებიან *συσμεταβῆλλει* 12519.

თან ცვალება *μεταβῆσθαι* 12420, *μεταβῆσθαι* 11824.

თან ცვალებით *μεταβῆσθαι* 12611; თან ცვალებით-მეტაფორით *μεταβῆσθαι* 1191-2.

თან წარმოარსება („თან წარმოშობა“, „თავისთან ერთად, როგორც თავისი შედეგის, წარმოქმნა“): თან წარმოარსებებს *συναφῆσθαι* 3828.

თან წარმოება (=თან წარმოარსება): მყოფნი თან იწარმოვნან *ἐν σῆσθαι σφῆσθαι* 887.

თან წარმოდგომილი („თან წარმოშობილი“, „თანა-არსებელი“) *ἐν ἑσθῆσθαι* 108; თან წარმოდგომილი (არს) 559.

თან წარმოყენება (=თან წარმოარსება): წარმოაყენებს *συναφῆσθαι* 8418; თან წარმოყენებად *συναφῆσθαι* 3828.

თან წარმოშობა: თან წარმოშობს *συναποχῆσθαι* 468.

თემის („შესაძლო“) *ἐσθῆ* 7516.

თითოეული („განცალკევებით“) *χωρῆσθαι* (*adv.*) 11700.

თითოეული *ἐκαστος* 38, 720 (*καὶ ἑκαστος*).

თნებითი („საფიქრებელი“) *ἐξῆσθαι* 7698; თნებითი ძალი *ἐξῆσθαι* 767.

თვთება („თავისებურება“, „განსაკუთრებულობა“, „განკუთრებულება“) *ἐξῆσθαι* 4283, 5910, 6320, 710, 7320, 828, 8821, *ἐξῆσθαι* 607, 8210, *ἐξῆσθαι* 9418, 1018, *ἐξῆσθαι* 1192, *ἐξῆσθαι* 8020; თვთება თვის *ἐξῆσθαι* 4928; თვთება უსახლეროობისა („თვითუსახლეროობა“, „პირველი უსახლეროობა“) *ἀσπῆσθαι* 5828.

თვთებითი („ცალკეული“, „თვითეული“) *ἐκαστος* 10818.

თვთებრიობა („თავისებურება“, „განსაკუთრებულობა“) *ἐξῆσθαι* 8524.

თვთებრივი *ἐξῆსθαι* 8320.

თვთებრივი („თავის-თავი ერთი“, „აბსულუტური ერთი“) 41, 514, 716, 25, 718 (*καὶ ἑκαστος*).

- თვთვსგნით („თავის-თავად“) *ἀποφῶς* 12310.
- თვთვეთილობაა („წმინდა სიკეთე“, „აბსოლუტური სიკეთე“) *τὸ ἀγαθόν*, (*ἀγαθόν*) 92ა, *ἀποθῶμα* 3018, *ἀποθαυμάσιος* 782ა.
- თვთვდგომარე („თავის-თავადი“, „დამოუკიდებელი“) *ἀσπῆστας* 3025, 3026, 3122, 30, 326, 18, 3481, 11318, 11424.
- თვთვდგომარეობაა („დამოუკიდებლობა“) 3021. თვთვდგომარეობით („დამოუკიდებლად“) *ἀσπῆστας* 5418.
- თვთვდგომი (=თვთვდგომარე) *ἀσπῆστας* 30—35 (*ἀσπῆστας*), 11423, 21.
- თვთვდგომობითი (=თვთვდგომარე) *ἀσπῆστας* 307.
- თვთვმიმდრეკად („თვითმობრავად“), *ἀποκλιθεὶς* 11621.
- თვთვმიმდრეკელობაა: თვთვმიმდრეკელობისა („თვითმობრავი“) *ἀποκλιθεὶς* 12014.
- თვთვმიმდრეკი („თვითმობრავი“) *ἀποκλιθεὶς* 146, 11420, *τὸ ἄσπῆστας* 1528, 169, *ἐξ ἄσπῆστας* *χρισμῆτος* 9910.
- თვთვმიმდრეკეობაა („თვითმობრავობა“) *ἀποκλιθεὶς* 1723.
- თვთვობაა („იგივეობა“) *τῶν* 3111, *τῶν* 422, *τὸ ἄσπῆστας* 538.
- თვთვსრულეობაა („აბსოლუტური სისრულე“) *τὸ ἀπῆστας* 7128.
- თვთვსრული („თავის-თავად სრული“, „აბსოლუტურად სრული“) *ἀπῆστας* 424, 18, 19, 28, 22, 705, 21.
- თვთვსახლერობაა („თვითუსაზღერობა“, „პირველი უსაზღერობა“) *ἀποσπῆστας* 5715.
- თვთვყოვლობაა („აბსოლუტური ყოვლობა“) *ἀπῆστας* 456.
- თვთვცხოველი („საკუთარი სიცოცხლის მქონე“) *ἀπῆστας* 1132, 18, 22, 11422.
- თვთვცხოველი: უკუეთუ თვთვცხოველობა არს *ἐλ γὰρ ἀπῆστας* *ἐστὶ* 11318.
- თვთვძალი („პირველი ძალა“, „აბსოლუტური ძალა“) *ἀπῆστας* 5712-13.
- თვთვნიერ 1) *πῆστας*. („გარდა“, „გამოკლებით“, „უ-“) *χῆსτας* 262, 314, 602, *ἀπῆστας* 991, 1188, *πῆსτας* 854, *πῆსτας* 45, 7, 714, 22 (*ἐξ* *ἀπῆστας*); თვთვნიერ მიხეზისა *δρακῆστας* 5921-22; თვთვნიერ მიხეზისა *ἀπῆსτας* 5923; 2) *σῆსτας*. („თუ არა“) *ἢ* არა არს ხუჯა. თვთვნიერ კეთილობა *μῆστας* *ἐστὶν* *ἀπῆστας* *ἢ* *ἀπῆστας* 94 (*ἐკῆστας* 92) -*თვს* *πῆსτας*. *ბῆსτας*: ამისთვის *ბῆსτας* *τῶν* 388, 946.
- თვთვს-თვს („განცალკეეებით“) *χῆსτας* (*ἀπῆსτας*) 11721.
- თვთვსი: 1) („თავისი“, „თვით“): თვს გამო („თავისით“, „უშუალოდ“) *ἀπῆსτας* 791; თვსდადე („თავისკენ“) *πῆსτας* *ἐστὶν* 1428; 2) („თავისი“, „საკუთარი“) *σῆსτας* 278, 6120, 6325, 675, 682, 18, 753, 7710, 865, 8920, 21, 932, 7, 11821; 3) („მონათესავე“) *σῆსτας* 10828; თვსსესი *σῆსτας* 2221, 691, *σῆსτας* *ἐστὶν* 2828, 5828; თვსსიერესი *σῆსτας* 2127, 2210.
- თვს შეკრებების იხ. თანშეკრება.
- თუ *ἐλ* 37; თუშე *ἐლ* 11919. *ἀπῆსτας* *ἀπῆსτας* *ἀπῆსτας*: თუ წარმოვლს *ἀπῆსτας* *τῶν* 5322.
- თქუშე: ითქუშის *λέγεται* 515, 190, 4415, 5528, 11217; თქუშე *λέγεται* 10216; ვიტუკვთ *λέγεται* 4320, 8828.
- თქუშეული *λέγεται* 4820, *ἐκῆსτας* 7028.

ი

- იარსებს („იარსებობს“) *ἐστὶ* 1228.
- იგავებითი (=იგავებრივი) *παρὰ* *ἀπῆსτας* 11623.
- იგავებრივი („იგავეად“, „ნიმუშად“, „სანიმუშოდ“) *παρὰ* *ἀπῆსτας* 1169, 14.

- იგაეი („ნიმუში“) *παράδειγμα* 10617.
იგარდაოს („გარდამავალი იყოს“, „განელოს“, „წარელოს“) *ἀπολίτοι* 532.
იგი *ἐκεῖνος* 30 (აჲ სპსაჲ).
იგივე (იგივე და ერთი, ერთი და იგივე) *ὁ αὐτός, ταύτην* 3512, 366, 4724, 624, 898.
იგივეობა *ταύτην (ταύτᾱ, τὸ ταύτην)* 3710, 4319, 18, 6926, 772, *ταύτῃς* 192, 627, 1033, *τὸ ἄσπαστως* 5928; იგივეობითა („აგრეთვე“) *ὁμοιωθείς* 616.
იგიობა („იგივეობა“) *τὸ ταύτην* 195.
იდასაბამებს („იწყებს“) *ἀρχεται* 812.
იმეცნებს („იცის“, „ცოდნა აქვს“) *γινώσκει* 2920.
იმრ, იმრრე („მიღმა“, „გადაღმა მხარეს“) *ἐπέκειμαι* 8512; ხესთ და იმრ მყოფ-თაჲსა *ἐπ. τῶν ὄντων* 96, 762; უპირველეს და იმრ *ἐπέκειμαι* 6928; იმრრე და უხესთაჲს *ἐπέκειμαι* 5822.
იოცნების („წარმოიდგინების“) *φανταίνεται* 1262.
იუმეცრებს (უმეცარ არს, „არ იცნობს“) *ἀγνοεῖ* 1145.
იუწყა იხ. უწყება.
იყო *ἐπὶ ἦν* 3417, 18, 20, 3518, *τὸ εἶναι* 3519.
იყოს იხ. არს.
იყოსი *τὸ ἔσται* 3417, 18, 20, 3518.
იყუდნეს („დაყუდდეს“, „დადგინდეს“) *ἐσειζέται* 2020.
იშთამოებს („შთამოვალს“, „წარმოიშობა“) *κἀπεισιπ* 12618, *καπιήκουσι* 866.
იძიოს („იყოს უძრავად“, „იდგეს“ შდ. ძეს); ხოლო თუ იძიოს ყოველი *ἐν γὰρ σταίη τὰ πάντα* 1410.
იწადებს იხ. წადილი.
იწყებს *ἀρχεται* 3920, 4526, 8520; იწყებს და *ἀρχομαι* 8518; იწყოს *ἀρχεται* 7718.

კ

- კაეშირი („ელემენტი“, „საწყისი“) *στοιχείον* 3327, 4911, 1262, *στοιχείως* 32.
კაცი *ἀνθρώπος* 2017, 4531.
კეთილგუარი („სიკეთის სახისა“, „სიკეთის მაგვარი“) *ἀγαθοειδής* 7328, 9122.
კეთილგუარობა *τὸ ἀγαθοειδές* 7510, *τὸ ἀγαθοειδῶς* 227.
კეთილი („სიკეთე“) *τὸ ἀγαθόν* 824, 281, 4019 (აჲ სპსაჲ), *ἀγαθότης* 7220.
კეთილ-მოქმედი *ἀγαθοποιός* 822.
კეთილობა *τὸ ἀγαθόν* 924, 396 (აჲ სპსაჲ), *ἀγαθότης* 1222, 222, 302, *τὸ εἶναι* 102, 2611, 2917, 322; მყოფობა უკუე აქუს კეთილობითი *ἐπαρξεν μὲν ἔχει τῆν ἀγαθότητα* 742.
კეთილწესიერად („წესიერად“) *ἐστειλάς* 4212.
კეთილწესიერი („წესიერი“) *ἐστειλτός* 4122, 8122.
კეთილ ბყოუს *ἀγαθύνει* 8210.
კერპი *εἰσάγων* 4225.
კიდე, კიდე 1) *πρᾶρ*. („გარდა“, „გარეშე“ „უ-“) *χάρις* 334, *ἐξ* 7821; 2) *adv.* („განცალკეებით“) *χάρις* 102, კიდის-კიდე *χάρις* 612.
კიდოვნება („მწვერვალი“) *ἀκρότης* 902, 12018.
კიდოვნებითი: კიდოვნებითი და უმწვერვალები *ἀκρότατος* 12616.
კიდური („კიდე“, „წვერი“, „მწვერვალი“) *ἀκρον* 281, 18, 3922, 27, 8120, 902.

კლება: აკლს („აკლია“) *λείπειαι* 1680, 2710, 2815, 3710, 481, 501, 5720, 8710, 10211, 11420, 1241 (რ. ს. ჯიჯიაძე).

კმაე („საკმაო“) *καίως* 6801, *αὐτάρχης* 810.

კმაყოფი („საკმაო“, „თვითთავადი“, „უნაკლო“) *αὐτάρχης* 7810, 10, *σαςტომოს* 314; უმოქენო და კმაყოფი *αὐτάρχης* 1510. შდ. უმოქენო.

კულად *παύλι* 311, 518, 4510, 12220, ბი 396, *ἐπειτα* 2910.

კული: მიიღეს რაფე მყოფობისა კული და ნაბრწყინი *καταδέξιμους* 100. — *ἀμυδρόν* *ἐμφοισεν* 4820.

ლ

ლტოლვა: იელტის *οἴχεται* 340.

მ

მარსებელი („არსებობის მიმცემი“, „სიცოცხლის მიმცემი“ „საფუძვლის ან დასაბამის მიმცემი“) *γύμνος* 2300, *σασთικός* 3210, *ὑποστέρης* 11520.

მაგრა („მაგრამ“) *ἀλλὰ* 501, 550, 5720, 80, 652, *οὐ* 610.

მაგუამოვნებელი („არსებობის მიმნიჭებელი“, „საფუძვლის მიმცემი“) *ὑποστέρης* 1610, 226, 11, 10, 8215, 8417, *ὑποστέρης* 3610. იხ. მარსებელი, მამყოფებელი, წარმომაცნებელი.

მაერთებელი *ἐνώμα* 210, *ἐσθικός* 1310.

მავსი („შემცველი“) *προλαβών* 7411.

მახიარებელი *συναίτων* 1420; მახიარებელ ყოფილიყო *συναίτων* 280.

მაკეთილებელობა („სიკეთის ჩადენა“) *τὸ ἀγαθόστροφον* 7510.

მამა *πατήρ* 9120, 30.

მამებრივი *πατρικός* 9110, 21. 921, 2, 953, 6, 11, 10. იხ. მამობრივი.

მამკობი („შენამკობელი“) *κοσμών* 1110.

მამობრივი *πατρικός* 9120.

მამყოფებელი („არსებობის მიმნიჭებელი“, „ყოფნის საფუძველი“) *ὑποστέρης* 10720. იხ. მარსებელი, მაგუამოვნებელი.

მარადის *ἀεί* 120, 3310, 370, *πάντη* 8810.

მარადისობა *τὸ ἀεί* 5520.

მარადმყოფი („მუდმივ მყოფი“, „მარად არსებელი“) *αἰώνιος* 3514, 22, *τὸ ἀεί* იხ. 3510.

მარტივი *ἀπλῶς* 1020, 1320, 4510; მარტივად *ἀπλῶς* 6221, 8420.

მარტივი *ἀπλοῦς* 8310, 20; მარტივი და საყოველთაო კეთილობა *τὸ ἀπλῶς ἀγαθόν* 910, 20; უმარტივესი *ἀπλοστέστερος* 3910, 20.

მარტივობა *ἀπλότης* 4010.

მასახლეობელი („განმსახლებელი“) *ἀφορίζων* 7420.

მასვეობა („იგივეობა“) *τὸ ταῦτον* 250 (ჯანაყი 180); მასვეობასა მჭონებელნი *ῥησασταῖς* *ἐχούσιν* 8614.

მასრულლებელი („შემსრულებელი“) *τελείων* 1110.

მაფუძნებელი: მაფუძნებელად შემძლებელი *ἐδρῶσθαι* *ἰσχυρίμεσθαι* 310.

მაღალი *ὑψηλός*: უმაღლესი *ὑψηλότερος* 8020.

მაღმართობელი *ἐκψευτικός* 990.

მაშა *μή* 610.

მაშინ *τότε* 8610; და მაშინლა *καὶ τότε* 1110.

- მაცხოვრებელი („სიციოცხლის მიმნიებელი“) *თავთაძ* 1318, 8522.
- მაცხოვრებელობაჲ; აქუს... მაცხოვრებელობაჲ [ს.არქუსთა... ჯაბათიძე 12028.
- მაცხოვნი (=მაცხოვრებელი) *თაღა* 336.
- მაცხოვრებაჲ (=მაცხოვრებელობაჲ): კეთილობაჲ არს მაცხოვრებაჲ ყოველთა მყოფთაჲ *ტბ ოგაშინი ოსთი თათთაძ* 781.
- მახლობელ („მახლობლად“) *ღუთაძ* 781.
- მახლობელად *პროსეჯა* 681, 116, 11518, 12218.
- მახლობელი *პროსეჯა* 674; უმახლობელესი *ღუთაძ* 2228, *ტბ ოგაშინი* 2826, 4018, *პროსეჯა* 268, 8827; უმახლობელეს *ღუთაძ* 108, 2218, 4018, 478, 8390, 10310, *ღუთაძ* 5417, *პროსეჯა* 271, 8032, უმახლობელესად *პროსეჯა* 10312.
- მახლობლობით *პროსეჯა* 6718, 11518, 12610.
- მაბაძვი *მიოხმეოს* 2227, 8631, 1236.
- მაბძველი *მიოხმეოს* 502.
- მგე („მყარი“; თჳს შორის მგედ და მათმძებელად თჳსად შემძლებელი *ტბ ოგაშინი* *მღუთაძ* *მღუთაძ* *მღუთაძ* 318. იხ. მგები.
- მგები („მყარი“, „უძრავი“) *მღუთაძ* 2518, 2627, 7720.
- მდგომარე („არსებელი“, „მყოფი“) *მღუთაძ* 1728.
- მდგომარეობაჲ („არსებობა“, „ყოფნა“) *მღუთაძ* 2511.
- მდგომარეობითი („მყარი“) *მღუთაძ* 3718.
- მდგომარეობითი („მყოფი“, „მყარი“) *მღუთაძ* 591, *მღუთაძ* 2880; მდგომარეობითი *მღუთაძ* 341.
- მდგომარეობითი („არსებითი“, „მარსებელი“) *მღუთაძ* 381. შდ. მდგომარეობითი, მამყოფებელი, მარსებელი.
- მდე *მღუთაძ*: უსაზღვრობადმდე *მღუთაძ* 714, 519.
- მებაძვი („მბაძვი“) *მიოხმეოს* 224.
- მებრ *მღუთაძ* 3628 (გა ს.არქ.).
- მეღინი („მომღინარი“): სამარადისოდ მეღინი *მღუთაძ* 9221.
- მევენე („რამაც ვენება მიიღო“, „რამაც გაუღენა განიცადა“): მევენენი *მღუთაძ* *მღუთაძ* 12428.
- მეზესათესი („მზენაესი“) *მღუთაძ* 8618.
- მეზიარე *მღუთაძ* 11320.
- მემფენეობდესი იხ. ზესთ მემფენეობდესი.
- მეორე *მღუთაძ* 64, *მღუთაძ* 77, *მღუთაძ* 342; მეორე და¹ შემდგომი *მღუთაძ* 1720, 2020.
- მეორედ *მღუთაძ* 438.
- მერმე *მღუთაძ* 4520, 6316, 10; მერმეცა კულად *მღუთაძ* 7028.
- მესამე *მღუთაძ* 6212, 6411.
- მესამეშველებით („სამეშველებით“, „მეშველებით“) *მღუთაძ*: მესამეშველებითთა სხვათა *მღუთაძ* 1017.
- მეტომე („მონათესავე“) *მღუთაძ* 7614.
- მეტრთე („რომელსაც სწავდა, სურს“, „რომელიც ისწავდა“): არს მეტრთე *მღუთაძ* 118; იყოს მეტრთე *მღუთაძ* 3118; არიან მეტრთე და წადიერ *მღუთაძ* 132.
- მეუწყე („ვინც უწყის“, „მცოდნე“) *მღუთაძ* 530, მეუწყე და მცნობელი 1148.
- მეუწყეობაჲ („მცოდნე“) *მღუთაძ* 1814.
- მეჭმე („მომჭმელი“) *მღუთაძ* 521.
- მეჭონე („მჭონე“, „მჭონებელი“): თჳს შორის მეჭონე *მღუთაძ* 5028.

- მეშვე, მეშვი („შშობი“, „წარმოშობი“) *γενών* 233a, 28i; ხესთ მეშენი გონე-
ბისანი *ἀπογενῶσαι τόν ἰόν* 981a.
- მეშვეობა ა („შობა“, „წარმოშობა“, „მშობელობა“) *γένουσις* 93a; მეშვეობი-
სა *γόνιμος* 51a.
- მეშვეობითი („წარმოშობი“, „რაც წარმოშობას და არსებობას ეხება“) *γ-
νιμος* 921b, 18, *γεννητικῶς* 922i; მეშვეობითი მოქმედება *τὸ γόνιμον* 921b.
- მეცნე („მცოდნე“, „შემეცნელი“) საცნოა მეცნეთა („შემეცნელის ცოდნის სა-
განი“) *τὸ γινώσκον* 771.
- მეცნება: იმეცნებს („ცოდნა აქვს“) *γινώσκει* 292b.
- მეცნიერებითი („ცოდნითი“, „მცოდნე“) *γινώσκτικῶς* 292b.
- მეწადე („ეისაც სწავლია“, „ეინც ისწავის“) *διδασκτικῶς* 242a, 267; არა არს
მეწადე *οὐκ ἐδίδασκε* 312a.
- მეწარმოე („რომელიც იწარმოება“, „წარმოიშობა“) *προιόν* 262a, 1142b, 11517.
- მზა *ἰταμιος* 81b, 8612.
- მზიარე (=მზიარებელი) *μετέχων* 12611.
- მზიარებელი („მონაწილეობის მიღები“, „მონაწილე“) *μετέχων* 413, *μετέχ-
τικῶς* 11310, *μεταλαγχάνων* 111b, *κοινῶν* 271a, *ἐπόμιενος* 1228b.
- მთავარი („მეთაური“) *ἡγεμονῶν* 770i; პირველი და მთავარი *ἡγεμονῶν* 62b.
- მთავრებლივი, მთავრებრივი *ἡγεμονικῶς* 687, 1220.
- მთავრობა („მეთაურობა“, „სათავეში ყოფნა“): მსთავრობს *ἀρχεῖ* 74b.
- მიეს *2327, 421b, 11011*; ერთობისგან სიმრავლედში *ἀφ' ἑνὸς εἰς πλῆθος* 772b;
თითოეულისადმი *καθ' ἑκάστην* 313.
- მიბრწყინავს („აშუქებს“) *ἐκλάμπει* 9820.
- მიბუნებება („ბუნებით დაკავშირება“, „შეზრდა“): მიებუნებოს *μᾶλλον ἐστει-
σσεμφάσεσθον* 802b.
- მიდგების („განზე გადგება“): მიდგენის სადა იწყო („თავის საწყის ადგილს
მიუბრუნდება“) *ἀποκαθίσταται* 119b.
- მიდევნებული („მიმდევნო“, „რომელიც მისდევს“) *ἐπόμενος* 121b.
- მიდმო-განყრა („განშორება“, „გამოცალკევება“) *χωρισμῶς* 1517.
- მიდმო-განწყალება („გამოყოფა“, „ერთმანეთისაგან დაშორება“) *διάστα-
σις* 1327.
- მიდმოკონება („მსჯელობა“, „გონებით გარჩევა“, „გონებით აწონ-დაწონა“) *διάνοια* 76b.
- მიდმო-საგონო („მსჯელობის გზით მიღებული ან მისაღები“) *διανοητικῶς* 76b.
- მიდმოქცევა („გადანაცვლება“, „უცელობა“) *μεταβολή* 1108, 14, 26.
- მიდრეკა („მოძრაობა“, მისდრეკს (რამ) *κινῶν* 142i; მიდრეკების *κινεῖται* 1411,
მიდრეკების (რამ) *κινούμενος* 142i; მიდრეკის *ἐπιστρέφει* 1001b.
- მიდრეკადი („მოძრაი“) *κινούμενος* 141b, 152i; სხვა მიერ მიდრეკადი *ἐτε-
ροκίνητος* 14b.
- მიდრეკა *κίνησις* 1411, 301, 361b, 8010.
- მიდრეკილი *κινούμενος* 144, სხვა მიერ მიდრეკილი *ἐτεροκίνητος* 147. |
- მიერ *ἀπὸ* 121b, *ἐκ* 3521, 3714, 412b, 422b, 4710, *παρὰ* (c. gen.) 8017, *πρὸς* 122;
ὑπὸ (c. gen.) 71; მათ მიერ („მათგან“, „იქიდან“) *ἐκείθεν* 891b.
- მიხაება („მიყენება“, „შეფარდება“): მიხაევს (რამ) *ἐφαρμόσθην* 362a.
- მიხაებელი („მიყენებელი“, „შეფარდებელი“) *ἑφαρμοσμένος* 2420.
- მიხეხება: უმიხეხებს („მიხეხია“) *ἀντιγίνεσθαι* 872b.
- მიხეხება („მიხეხი“) *ἀντιγίνεσθαι* 7222.
- მიხეხი („მიხეხი“, „დასაბამი“, „საფუძველი“) *ἀντιστοιχία* 33b, 591b, 812b, *ἀντιώτε-*

დიო 80ჰ, *αιτία* 101, *δίκη* 271, *ἐπισημ* 798, *μέτρον* 942; ზენა მიხეი
αἰώνων 382; უმეტეს მიხეი *αἰώνων* 951; საკუთარი მიხეი *αἰών*
495; პირველი მიხეი *ἀρχή* 1211.

მიხეხონანი („მედიკი“) *αἰώνων* 1128, 2720, 2827, 318, 336, 493.

მიხეხონობა *αιτία* 7218.

მითვისება („ჩანერგვა“, „ჩადება“): მისთვისება (ჩაა) *ἐνεπιείσει* 9012.

მითვისება („მიღება“): მითთვისება (ჩაა) *ἀποδεχόμενος* 1011; პირველ
მითთვისება (ჩაა) *ἀνεχόμενος* 9316.

მიხეხონა იხ. მიღება.

მიღობობა („მისწრაფება“, „სწრაფვა“): მიღობობის *ἐπέσει* 71.

მიმართობობა (*c. acc.*) 1430, 251, 9822.

მიმართობობის ძალი („მისწრაფება“, „სწრაფებითი ძალა“) *δύμι* 894.

მიმდგომი („თანამგზავრი“) *ἐπισημ* 11021, 26.

მიმდგომი („მიმდგომის გამოწვევა“, „მიმდგომით“) *αἰώνων*
12026.

მიმდგომი („ამომდგომელი“) *αἰώνων* 1412, 1531, *αἰώνων* 167, 6321, *αἰώνων*
1418.

მიმდგომი („შემთხვევა“, „წილად ხედობა“): მიმდგომის *ἐπισημ* 616,
ἐπισημ 617, მიმდგომის (ჩაა) *ἐπισημ* 2421, სრულქმნილი მიმდგომის
ἐπισημ 12523; მიმდგომიან *ἐπισημ* 11026; მიმდგომი
ἐπισημ 3127, არ ვინა მიმდგომი *ἐπισημ* 3124; მიმდგომი
ἐπισημ 888, *ἐπισημ* 836.

მიმდგომი *ἐπισημ* 268.

მიმდგომი *ἐπισημ* 3912.

მიმდგომი *ἐπισημ* 2026.

მიმდგომი („დაფუძნება“, „დაფუძნება“, „დაფუძნება“): მიმდგომის *ἐπισημ*
9314.

მიმდგომი *ἐπισημ* 1619. *ἐπισημ* 1621, *ἐπισημ* 1612.

მიმდგომი („ერთობა“, „ერთმანეთთან დაშორება“) *ἐπισημ* 7512.

მიმდგომი („მიზნობა“, „შეზნობა“, „სადმი შეკრება“): მიმდგომის *ἐπισημ* 808,
8822, 10525; მიმდგომის (ჩაა) *ἐπισημ* 10610; მიმდგომიან *ἐπισημ* 4619
(*ἐπισημ* 4619).

მიმდგომი („მიმდგომი“, „ბობობა“) *ἐπισημ* 8111.

მიმდგომი: მიმდგომი (არს) *ἐπισημ* 1181.

მიმდგომი: მიმდგომის („ბობობა“) *ἐπισημ* 952.

მიმდგომი („დასასრული“, „დაბლობობა“, „საბლობა“) 4311, 4820,
498, 1045, *ἐπισημ* 901 (შდ. წარმონაჩსი).

მიმდგომი *ἐπισημ* 8114, *ἐπισημ* 750.

მიმდგომი *ἐπισημ* 392.

მიმდგომი („მიმდგომი“) *ἐπισημ* *ἐπισημ*: აქუს კეზმობობითი მიმდგომი
ἐπισημ 7521.

მიმდგომი („დასრულებობა“): მიმდგომის *ἐπισημ* 8516, *ἐπισημ* 8520.

მიმდგომი: ყოველთა შორის მიმდგომის („ყველაფერში შეიკრება ხლობა“)
ἐπισημ 928. იხ. დატყვნა.

მიმდგომი („დანათვისება“): მიმდგომის (ჩაა) *ἐπισημ* 4120.

მიმდგომი („შობობა“) *ἐπισημ* 182, 231, 228, 3514.

მიმდგომი („შობობა“) *ἐπισημ* 14, 4915, 780, 10120.

მიმდგომი („შეუფარდებლობა“, „შეუფარდებლობა“) *ἐπισημ* 2420.

- მიუთხზველი („მიუღებელი“, „უკავშირო“, „შეურვეელი“) ἄσχετος 871a.
მიუნაქუსად („უკავშიროდ“, დაუკავშირებლად“): ასქტოდ და მიუნაქუსად ἄσχετως 751c. შდ. მინაქუსავა.
- მიუნადელი ἀκατάληκτος 581, ἀπερίληκτος 57a.
მიუნებელი („შეუხებელი“, „მიუწვდომელი“) ἀληκτος 74a.
მიუნენა („გაურცხვება თავისი ძალისა“, „გაწვდომა“): მიუნენების φάινος 83a.
მიუნენა („მიწვდომა“) : ταρυσία 814, 867.
მიქმნა („ვისთვისმე რისამე გაკეთება“, „მინიკება“): მიქმს ἐπαφεί (ხოლო თუ ცხოველობასა მიქმს სულიერთა = „თუ სიცოცხლეს მიანიკებს სულიერთ“) 1121a, παρέρχεται (ყოველსა წესსა მიქმს თანშეთხზვასა = „ცოველ წესში კავშირს ან ურთიერთობას და ამყარებს“) 9017; მიქმნების χορηγείται 16a; რაჲცა მიქმნებოდის τὸ ἐπιπείθει 17a; ვითუცა მიქმნას οὐδὲν ἄλλῃ 1130, ვისდაცა მიმართ მიქმნას οὐδὲν ἄλλῃ 727; მიქმნა παρέρχεται 871a.
- მიქმნილი („ქმნილი“) γινόμενος 77a, მიქმნულ არს μετέσται 551a.
- მიღება: მიიღებს (მიიღებენ) ἔρχεται 5927, γοιμνέται 8927, κέρχεται 9622, μετελεγχίται 870, მიიღებს (რაჲ) ἀπολαμβάνω 528, κέρχεται 510; მიიღებენ და ეხიარებთαι μετέχει 391-1; მიიღო ἔπειθεν 29a, μετελεχθεν 1416, მიიღო (რაჲ) λείπει 8017; მიიღეს (რაჲ) καταδέχασθαι 48a; მიღება ὑποδέχεται 681a, შეუძლონ მიღებად μετέχει 39a, მიღებითა უტყუთა ცხოველთათა ἐλόγους παροισχυθῆσθαι 127a; მიიხუნა πρὸς ἑλπίαν 1161a, πρὸς ἀλλετο 1251a, მიიხუნენ (რაჲ) λήθονται 401a.
- მიცემა: მისცემს ბίბლი 819, 241a, μετιδέσθαι 1614, ἐρδῆσθαι 521a, 931a, 1164, რომელმე მისცემს τὸν παρέρχεται 32a; მისცა ბέძავს 386, ეგრე შეუძლო მიცემა τὴν ბέძαν 39a; რომელმან მისცა ἰκετεύοντι 3811; და სცნეს სულსა ციტყუანი ბίბლი καὶ τὴν ἰσχυρὴν 1162.
- მიცემადი („მიხაცევი“, „მისანიკებელი“) χορηγούμενος 1614.
- მიცემული τὸν ბίბლი 1631, τὸν ბίბლი 161a, 202a.
- მიძიროვნებული („ფესვებ-გადგმული“, „ჩანერგილი“); მიძიროვნებულ არს ἐκέρχεται 881a.
- მიწადება: ზედ მიუწადებს („ზედ დაუერთავს“) ἐπορεύει 811a.
- მიწითოშვა („მიწვდომა“): მიწითომვის λήπει ἔσται 75a.
- მიხანოა („საწვდობა“, „ხერხი“) ἰσχυρῇ 1118.
- მიხუმაიხ. წანადთუ მოუხუმაიხ.
- მკობა კοιμῶμαι 22a.
- მკობილი κοιμώμενος 1116.
- მოგება: მოუგებს („აქვს“ „მოგაოვება“) ἔχει 3521, 11310, 11510, κέρχεται 2110, 292a, 731a, 812a, თვთ მოუგებს ἄσχη ἔσται 1724, მოუგებს (რაჲ) λαχῶν 1200, κέρχεται 3627; მოუგო: რაჲთა მოუგოს ἐκέρχεται 1220, რამეთუ მოუგო κέρχεται 5218, მოუგო (რაჲ) κέρχεται 102a, თუ მოუგოს ἔσται ἔχει 35c, თუმცა მოუგო ἔσται 10712; რაჲთა მოუგოს წინასვე παροισχυθῆσθαι 5112.
- მოელა („იორგელივ სიარული“): და კულად უკეთუთ მრგულივ მოვლიან εἰς τὸν ἰσχυρὴν 1121a.
- მოვლა („განმავლობა“): ჯამბერივი მოვლა („დროის მანძილი, განმავლობა“) ἰσχυρῇ παρέρχεται 342a.
- მოკლება („დაკლება“, „არ-კონება“): მოაკლებს ἐκέρχεται 5427; მოაკლებიან (რაჲ) ἀπολείπεται 57a; მოაკლებს რაჲ შემდგომი ἀπολείπεται ἐκέρχεται 46a, მოაკლებს რაჲ ძალი სიტყვურებითი ἀπαικῶσθαι τῆς ἰσχυρῆς δυνάμεως 45a; კეთილობისგანცა მოაკლებს τὸν ἀγαθὸν σέρχεται 13a.

მოკლებადი *ἐπιλείπειν* 5810.

მოკლებაჲ (წაკლებობაჲ, „რისამე უქონლობაჲ“) *ἐλείπειαι* 802ა, *ἐλλείπεις* 2321, 1078, *σείρηται* 396,7, 4820, 5430.

მოკლებული (წაკლები“, „უკმარი“, „შემცირებული“, „მდარე“) *ἐλείπεται* 2314, *ἐξλείπεται* 511, *καταλείπει* 12121; ძალითა უკვე მოკლებულ, ხოლო რიცხვთა განმრავლებულ *τῆ μὲν δειρμῶν λιπόμενον, τῶν δὲ ἰριμῶν πλεονάζον* 1232-3. იხ. უკმი.

მოკუდავი *γυνοῦ* 11422.

მომავალი („მომელიც მოდის“) *ἐφίκει* და სხვაგნით მოშავალ *καὶ ἀλλὰ ἄρτιον ἐφίκει* 1711.

მომგე („მოკნებელი“) *πεφύξαι* 1122.

მომგებელი („მოკნებელი“, „შემძენელი“) *κατακτείνει* 307, 3510, 424, *λιχών* 1097.

მომმარჯუე („გამოსადეგი“, „შესათერისი“, „საპირო“) *ἐπιτίθει* 8610, 16, 872ა, 1137.

მომქცევებრ *περιπέσας* 1194. იხ. მოქცევი.

მომცემელი („მომნივებელი“) *χορηγός* 9326.

მომცემი („მომნივებელი“) *χορηγός* 109.

მომკდომი („შემთხვევითი“) *ἐπιπέσει* 779.

მორთულება („შერთვა“, „კავშირი“) *εἰρήνη* 1967.

მორფი („სახე“) *μορφή* 698.

მოსწრაფე: მოსწრაფე არს *ἵπαισθε* 280.

მოსკლება *παροῦσιν* 8720.

მოუკლებელად („უნაკლოდ“, „უნადოდ“) *ἀνελπει* 2320, 3511; ჭიგის მოუკლებელად („უზრეველ რჩება“) თვის შორის *μῦθος αὐτὸς ἐφ' ἑαυτὸ* 2220.

მოუკლებელი („უნაკლო“, „საკმარისი“) *ἀνελπει* 2312, 33, *ἀνελπει* 5310, 28, 5412, 20.

მოუკლებლობა *τὸ ἀνελπειν* 920.

მოფენა („მოფენა“, „გაშუქება“) 882.

მოქენე („არა საკმარ“, „რასაც ვსაპიროება რამე“, „რასაც აკლია რამე“) *ἐπιτίθει* 112, 3020, 3220, 7820, *ἐπιτίθει* 910, 107, 157, 4511, 717, *περὶσθῆς* 3320, *μὴ ἀντιρῶν* 104, *δῆμιος* 2914, 311, 342, 492, 5031; მოქენე არს *πέπει* 1520, 312, 512, 7821, იყოს მოქენე *πέπει*; მოქენე ათან *πέπει* 4218, 860; იქმნენ მოქენე *πέπει* 4214; არ მოქენე („სამაფეთი“, „საკმარისი“) *ἀντιρῶν* 102.

მოქენეობა („რისამე კლება“, „რისამე საპიროება“): ხოლო თუ ვინ მოქენეობდეს *ἐὰν τὸ δῆμιον* 10617.

მოქმედება: მოქმედებს *ἐπεργεῖ* 4527, 1192, *ποιεῖ* 522; იმოქმედებს *ἐπεργεῖ* 3814; იმოქმედებენ (რაჲ) *ἐπεργεῖσθε* 1114; იმოქმედა (რაჲ) *θῆσθε* 462. მოაკლდენ რაჲ იგი მოქმედებისგან *ἐκείσθε მიχίτε ἐπεργεῖσθε* 4526; დასცხრეს რაჲ სული მოქმედებათაგან თვსთა *მიχίτε ἰσχυρῆς ἐπεργεῖσθε* 391; მოქმედებაჲ *ἐπεργεῖ* 3520, აქმედებს მოქმედება *ἐπεργεῖ* 168, მოქმედებად ვერ უძლებს *σὺν τοῖσιν* 5100.

მოქმედება *ἐπεργεῖ* 102, 1510, 2625, 323, 3521, 6420, 7329, 1012, *ἐπεργεῖται* 9527, 12020; მოქმედებაჲ ღმრთებრივი *τὸ πέπει* 833; ხელა მოქმედებაჲ *περὶσθῆς* 4118.

მოქმედო *πεισῶ* 1620, 1162, *ἐπεργεῖ* 189, 1197.

მოქცევი („ბრუნვა“, „ტრიალი“, „მოძრაობა“) *περὶσθῆς* 11827, 11913, 17, 18, 10, 33.

1201, *πρόσθεσις* 691z, 771b, 2b, 891r, 927, 21, 9421, 951z, *παραφορά* 1251b; მოკეცთა წარვლად პრბობის 68b; მოკეცევი ჟამისაჲ ჯრბობის პერიოდის 11921, მოკეცევი ნახვანთა პრბობის 918b. იხ. გზაენაჲ, გზაენითი.

მოკეცთა ბობის 901b.

მოწადე („მნატრული“, „მოტრფიალი“): მოწადე და ტრფიალი *ἐφρέμενος* 98; მოწადე გულთქუმიერ არს ბუნებით *δρέγεται κατὰ φύσιν* 821.

მკერობელი *κράνηται* 748, *προιστάμενος* 9117, *συνεκτείνε* 131b, 6521.

მკერობელი ობითი *κρατηται* 745.

მკერობი *οικειται* 317; იყოს მკერობ *παρέχει ἄν* 11314.

მრავალგან *πολλαχῶς* 457.

მრავალი *πολύς* 39, 581b.

მრავალკეცი: მრავალკეცი ჰყოფს (რამე) *πολλαπλασιάζει* 925, 14, 941; შედგ-მული და უმრავლკეცესი *συσχεστος* 3927.

მრავლობა: იმრავლა *ἐπλεόρασεν* 415.

მრგული („წრე“) *κύκλος* 8918.

მრგულება („წრის გაკეთება“): უკუ იმრგულებს *ἀνακυκλεῖται* 1194; უკუ იმრგულოს („უკან დაბრუნდეს“) *πίσω ἴξει* 1102b.

მრგულივი („წრისებრი“) *κύκλω* 1111, 21, 141z; მებრ მრგულივი *κατὰ κύκλον* 282z.

მრგულივი („წრიული“) *κυκλικός* 2625, 28.

მრთველი („საერთო“, „შეერთებული“) *κοινός* 8128.

მრუმე („ბნელი“): რამეთუ მრუმე რამ იქმნენ იგინი *ἐγένοντο ἢ ἀμαθροῦσιν* 873b.

მრუმება: ამრუმებს („აბნელებს“) *ἀμαθροῖν* 8729.

მრჩობლ („ორივე მხრით“) *κατ' ἀμφότερα* 6718, *κατ' ἄμφο* 7013, მრჩობლ ორითავე *κατ' ἀμφότερα* 10829.

მრჩობლნი *ἀμφότερα* 169, 2714, 956, *ἀμφο* 3711, 5618, 909, *ἐκότερα* 203, 8; მრჩობლნივე *ἀμφο* 5520, *ἐκότερα* 2911, 36z; მრჩობლ ორივე *συναμφοτέροι* 518-19; მრჩობლთა წარმოაყენებს *δατῆς ὑφίστησι* 4114.

მსახურება: მსახურებს *δοῦλεῖ* 497; მსახურებენ *ὑπηροῦσιν* 1251z.

მსახურებრივი *ὑπηρευτικός* 687.

მსგავს („მსგავსად“): მსგავს და სწორ *ὁμοίως* 1026.

მსგავსად, მსგავსადვე *ὁμοίως* 421, *ἀσάστως* 10514, *ἀνάλογον* 1258; სწორად და მსგავსად *ὁμοίως* 10211.

მსგავსება: ამსგავსებს *ἐξομοιοῖ* 10922; ემსგავსების (რამე) *ὁμοιοῦσθαι* ὄν 4120; ემსგავსებიან *ὁμοιοῦσται* 4220; რამათა ემსგავსებოდის *ὁμοιοῖ εἶναι* 8320; მსგავსებაჲ *ὁμοιοῦσθαι* 449.

მსგავსებაჲ *ὁμοιωτής* 3628, 901, *τὸ ὁμοιον* 2716.

მსგავსი: უფროჲს მსგავსი *ὁμοιωτέρος* 1013, 2427, 9926, უფრო მსგავსი *ὁμοιωτέρος* 3013, უმეტეს მსგავსი *ὁμοιωτέρος* 415; უმსგავსი *ἕτερος* 4116.

მსგავსებული *ὁμοιωμένος* 840.

მსწრაფლ *εὐθύς* 1137, *ἄμα* 8611.

მუნით („იქიდან“) *ἐκεῖθεν* 381, 8, 397, 4924, 8411, 10028; მუნითვე *ἐκεῖθεν* 386.

მქონებელი *ἔχω* 301b, 10817, *μετέχω* 362, *παρέχόμενος* 197.

მქონი: იყოს მქონ *ἔχει ἄν* 11315.

მქმნელი *ποιῶν* 1110.

მქცევი („შემცვლელი“, „ცვალბადი“) *μεταβάλλω* 11020, მქცევი და ცვალბადი არს *μεταβάλλει* 11518.

მყის („მაშინვე“ „ერთბაშად“) *εὐμῶς* 4731, 850, 992, 11210. ზოქედებაცა... *μῆτις...*
წარმოუჩენია *τῆς ἐπίφρασης...* *ἐπιφρασεως ἰχθῶς καὶ... ἐστραστῶν* 3512; უმყის-
სეს *ἀμῶσας* 8720.

მყოფი 1) *σπίθῳ* 170; 2) *τὸ ἦν* 310, 2921, 4533, 1145.

მყოფობა იხ. წინათვე ამოთვებენ.

მყოფობაა („არსებობა“) *σπασμένης* 620, 1011, 4210, 433, 445, 4910, 5413, 6414,
7210, 742, 8215, 8623, 952, *τὸ εἶναι* 1610, 1721, 2422, 2711, 14, 10, 2917, 22.

მყოფობით *σῦν* 647.

მშობელბერივი („წარმოშობით“, „წარმომშობი“) *γεννητικῶς* 9213.

მშობელი („წარმომშობი“) *γενῶν* 1110.

მშობელობითი („წარმოშობით“, „წარმომშობი“) *γεννητικῶς* 7727, 924, 9322;

მშობელობა („წარმოშობა“) *τὸ γενῶν* 308; მშობელობისა *γέναιος* 9211.

მშობითი („წარმოშობისა“, „წარმომშობი“) *γέναιος* 9322. *γεννητικῶς* 9321.

მჩუენებელი *ἐπιδευσιμῶν* 8925.

მცველი: ვითარ მცველი *οἰῶν... ὑποστῆν* 8211.

მცნობელი („მცოდნე“) *γνώσων* 538, *γώστικῶς* 5312, 1140; მცნობელი და
მეუწყე *γώστικῶς* 6312, მეუწყე და მცნობელი *γώστικῶς* 1140.

მცნობელობა *τὸ γνώσων* 1810.

მცნობი („მცოდნე“, „მეცნობი“): მცნობი და მეუწყე *γώστικῶς* 6323.

მძღუარვა („მეთაურობა“, „წინამძღოლობა“, „პირველობა“): ემძღუარვის *ἡγε-
ται* 1722, 701, 9124, 9920, 1220, 11, 1235, 8; ემძღუარვიან *ἡγετοῖσιν* 1217,
(*ἡγετοῖσιν* 7224); თუმცა ემძღუარვოდა *ἐλ μὲν ἡγεῖτο* 1224.

მწადე („მსურველი“, „მოტრფილე“): მწადე არს (არიან) *ἐξείκει* 96.

მწადი: ტრფილი და მწადი *τὸ ὀρεξιμῶν* 910.

მწუერვალი *τὰ ἀκρότατα* 8923, მწუერვალნი *τὰ πύρα* 7414; უმწუერვა-
ლესი *ἀκρότατος* 8430, 852, 8518.

მწულილი-ხუროვენებენ („დაწერილებით [და]ამუშავენებენ“) *ἰεραποδοῦσιν*
10718.

მხედველი *ὄρων* 1017.

მხოლოდ *μόνον* 47, 2731, 707, 20, 717; მხოლოდ ოდენ 2931, 3519, 8010, 1000, 10827.

მხოლოდ-ქმნილი *μονογενής* 201.

მხოლოა („ერთი“, „მონადა“) *μονῶς* (მხოლონი *μονῶν*) 620, 675, 7114, *ἐνῶς*
6721, 8318; მხოლონი ღმრთიენი *οἱ μὲν* 874.

მხოლოობაა (=მხოლოა) *μονῶν* 1821, 190.

მხუდარი („მემთხვეული“, „რომელიც შეხვდა ან წილად ხვდა“) 1721, 400;
მხუდარ არს (იყოს) *ἐλάχυν* 602, 6120, 668, 8823, 11430, (*ἡγετοῖσιν* 11812).

მკმარებელი („მომხმარებელი“, „გამომყენებელი“) *χρησιμῶν* 12410, 1258, 14;
არს მკმარებელ *χρησῶν* 11712; მკმარებელ არიან *χρησῶν* 10632.

6

ნაბრწყინი („განათებული“, „გაშუქებული“, „გასხივოსნებული“) *ἐκφαισῶν*
4610, 80, 4820; *ἐκφαισῶν* 429, 27, 31, 460, 10, 27, 5220, 6014, 700.

ნაგზაენი (იხ. გზაენა) *πρόσβας* 9210.

ნათება: ნათლების („ნათლებდა“, „შუქდება“) *καταλαμβάνεται* 8720.

ნათელი („სინათლე“) *φῶς* 8725, 20, 11020; ნათელი ღმრთებრივი *τὸ φῶς* 8527.

ნათხენი („შეკრული“, „წყება“): ნათხენი სირაჰსა *σειρῶν* 190.

ნათხნი (=ნათხენი) *συνειχία* 950; ნათხნი სირათანი *οὐραν* 8911.

- ნაკლულევანება იბ *ἰλλεπτοι* 810; ნაკლულევანებით *ἰλλεπῶς* 611z.
ნაკუთით („სახე“. „ნაკუთი“) *σχημα* 125z, 30.
ნამდვლ-მყოფი („ბეშმარიად არსებული“) *τὸ ὑπεναντι* 54z, 76z.
ნამრგულევი („წრე“, „შემორკალული“) *κῆκλος* 271.
ნამრგულივი გზავნა („ირგულივ სვლა, ტრიალი“) *περιστοδός* 118z.
ნანარი („ნარნარი“) *σεμυρῶς* 85z.
ნაქმი („საქმე“) *ποιήσις* 9511, 1041z, *τὸ ποιεῖν* 1041z.
ნაყოფიერება ნაყოფიერებისა *γόνιμυς* 89.
ნაცულად *ἰστέ* 9z.
ნაწილებით („ნაწილობრივ“) *μερικῶς* 1081z, *κατὰ μέρος* 391z. იხ. ნაწილებ-
რივ.
ნაწილებითი („ნაწილობრივი“) *μερικῶς* 671z, *μερικῶστερος* 78z, 83z; ნაწი-
ლებითი ძალი ნაწილებითისგანცა მოქმედებისა *τὸ μὲν πη δυνάμει ἐκ
τοῦ πη κατ' ἐνέργειαν* 507-8; რამეთუ თითოეული ამათი ნაწილებითი კე-
თილობა არს თუდეთ *γῆρ τε ἀγαθῶν* 8211-1z.
ნაწილებობა: ნაწილებობისათჳს *πῶς* *τὸς* *μερικῶστερον* 911z.
ნაწილებრივი *μερικῶς* 44z. იხ. ნაწილებითი.
ნაწილებრივი *μερικῶστερος* 46z, 78z, 91z.
ნაწილი *μέρος* 151z, 28z, 30z, 37z, 40z, 43z, *μοῖρα* 221z, 58z; ნაწილთა
ხუდრისათა *μοῖρα*; 122z-2z; ნაწილ და რაჲვე *τέ* 9z; არა რა არს ნა-
წილთა მისთა *οὐδὲν ἔσται ἀπὸ τοῦ λαβεῖν* 61z.
ნაკმევი („გამოძახილი“) *διηγήμα* 801z.
ნერგი („მცენარე“, „მცენარეულთა“) *φυτόν* 88z, 89z.
1. ნიადაგ *αδν.* („მუღამ“) *ἀέ* 181z, 32z, 37z, 11z, 41z, 2z, 59z, 121z, 122z.
2. ნიადაგ *ρῆσφ.* („მიხედვით“) *κατὰ*: და არიან დაუკნენლ ნიადაგ წესითა *καὶ
ἀλυστος κατὰ τῆν ἐπίνοι* 27z.
ნივთებრივი („ნივთიერი“, „მატერიალური“) *ὕλη* 126z, *ἐνυλος* 124z.
ნივთთა-შორისი („ნივთიერი“, „მატერიალური“) *ἐνυλος* 116z, 118z, 125z,
ἐνυλότερος 125z.
ნივთი („ნივთი“, „მატერია“) *ὕλη* 23z, 471z, 1z, 58z.

ἰ

- ოდენ („მხოლოდ“, „მარტო“) *μόσι* 9z, 14z, 27z, 30z, *μῆν* 26z; ოდენ მხო-
ლოდ *μόσι* 27z.
ოდეს *ποτέ* 8z, 37z.
ოდესვე („ოდესმე“, „ოდესღაც“) *ποτέ* 37z, 41z, 1z, 2z, 122z.
ოდესვეობა *τὸ ποτέ* (*τῶν ποτέ γινομένων* ოდესვეობასა შორის კმნაღთა) 37z.
ოდესვეობითი *τὸ ποτέ* 37z, 42z.
ოდესმე („ოდესმე“, „ხოგჯერ“) *ποτέ* 17z, 36z, 41z, 2z, 3z, 53z, 57z, *ἄλλοτε*
124z; ოდესმე—ოდესმე *ποτέ μὲν—ποτέ δέ* 103z-1z, 105z, 110z.
ონკოს („ოვირთი“): ონკოს-ხუათა *τοῖς ὄγκοις* 113z.
ორი (ორნი) *δύο* 36z, *διετός* 37z, 41z.
ორივე (ორნივე) *ἀμφότερος* 27z, 114z, *ἀμφω* 15z, 20z, 20z, 27z, 66z, 71z,
ἐκότερος 64z, 2z, 78z.
ორობითი („ორმაგი“) *διπλός* 42z, 51z.
ორობა („ორი“): არა უმრავლეს ორობისა *οὐτε πλεον δυν* 19z, 20z.
ორსახე („ორმაგი“) *διετός* 42z, 70z.

- ორსახედ („ორმაგად“) ბიჯნი 4331, 67ა.
ორდანოა ἄρματα 498,7,11.
ოქიმაა („ეტლი“) ἄχαια 123ა, 124ა, 125ა,13.
ოცნება („წარმოდგენა“): იოცნების („წარმოდგინების“) ყაიტიანი 126ა.
ოკერი („განცალკეებული“, „განმარტოებული“) ღიჟი (განწყენოს რაჲ... და
ოკერ იქმნეს ἀποστάν... και ღიჟიონ ვერბეიონ) 8817.

3

- პატოოსანი ტίμοჲ: არა ეინაჲ ჰქონდის პატოოსანი („არა რა ანუ არაფერი
აქვს პატივის ღირსი“) ὁστέν ἂν ἔχει τίμιον 20ა-27.
პეფიკენ („ძალ უძს“) πέφικεν 103ა.
პილიკი („სიდიდე“) τὴν πηλίκον 581ა.
პირველ 1) ἀδ: („პირველად“, „წინათ“) პირველი 510. პირდაჲ 7ა, 61ა, 84ა,
10431, პირ 66; 2) πρῶτ. („წინ“, „უწინარეს“) პირ ε. ვი. 73ა, 1141.
პირველად პირველი 351ა, 102ა.
პირველად მოჩენილი („წინათ გამოჩვეული“, „წინათ დამტკიცებული“):
საცნაურ იყავნ პირველ აღმოჩენილთაგან ბიჯი ἔχ τὰς ἐμπροσθεν
1107.
პირველად მქმნელი („წინათ მოქმედი“, „წინასწარ გამკეთებული“) პირ-
თითი 911ა, 981.
პირველად მქმნელი ბოთი პირთითი 12210.
პირველი პირდაჲ 281ა (და ხა-არ), პირდაჲ 12ა, 20ა, 58ა, პირდაჲ 1121,
პირდაჲ 90ა; პირველი და ხენაჲ პირდაჲ 1071ა; პირველი—შემდგომი
τὸ μὲν—τὸ δὲ 71ა-2ა; უპირველესი პირდაჲ 201ა; პირველი τὸ
პირდაჲ 84ა, τὸ პირდაჲ 341ა.
პირველი მყოფებიან („წინათ არსებობენ“) პირდაჲ 90ა.
პირველი იყო („წინათ იყო“) პირდაჲ 43ა.
პირველი იქონების პირდაჲ 641ა.
პირველ-მქმნი („წინათ მოქმედი“, „წინასწარ გამკეთებული“) პირდაჲ 771ა.
პირველ-მოქმედება („წინათ მოქმედება“, „წინასწარ მოქმედება“): რამეთუ
პირველ იმოქმედებენ პირდაჲ 46ა.
პირველ-მოქმედებითი პირდაჲ 687.
პირველ-მყოფნი („წინათ არსებობენ“, „წინასწარ არსებულნი“) პირდაჲ 71ა.
პირველ-მყოფობა („წინათ არსებობა“, „წინასწარ არსებობა“): პირველ იმ-
ყოფებიან პირდაჲ 90ა; პირველ მყოფ არს (არაიან) პირდაჲ
1161ა; პირველ იყო (რაჲ) პირდაჲ 43ა.
პირველობაჲ τὸ πρῶτον 611ა, τὸ πρῶτον 1191ა.
პირველსა უკუნეთაჲ τὸ πρῶτον 66ა.
პირველ-წარმოდგომა („წინათ არსებობა“, „წინასწარ არსებობა“ ან „გა-
ჩენა“): რომელიცა წარმოდგა პირველ პირდაჲ 43ა.
პირველ-წარმოდგომილი (იხ. პირველ-წარმოდგომა) პირდაჲ 511,
პირდაჲ 971ა; პირველ წარმოდგომილი იყო პირდაჲ 94ა, პირ-
ველ წარმოდგომილი პირდაჲ 45ა.
პირველ-წარმოყენება („გამოჩენა“, „გამომკლავება“): თუნთ მიხეზნი
პირველედ წარმოყენა მათ შორის τὸ δὲ ἀπὸ πρῶτου 1161ა.
პლატონური πλατωνικός 3ა.
პოენა: პოეზი ეპრისაჲ 61ა; ეპოთი ეპრისაჲ 7ა.

პრონა („განგება“, „მოქმედება არს პირველ გონებისა“) *πρόνοια* 7327.

პრობა: იპრობის *πρωτα* 749, 9610, *συνέχει* 1319, *ἐνοί* 909, (რომელიც) იპრობის *παρεχόμενος* 2324; რაათა იპრობდეს *συνέχεται* 3217; უპრობის (უპრობან) *ἐχει* 7225. *ἐχουσιν* 12191, *προεβλήθησαν* 9091, უპრობის (რაა) *ἐξω* 472, 911; იპრობების *συνέχεται* 338; რამეთუ რაოდენცა იპრობებოდეს *ἐν δὲ ᾧ γὰρ ἂν ἐξέζηται* 337; უპრობა *συνέχει* 2220, *παρέχει* 3119.

უ

უამებრივი *χρουνικός* 3428, 3719, 11810, 1204.

უამი *χρόνος* 3414, 364, 879.

უამითი *χρουνικός* 1242.

უამის-გამონი *ἐν ἐχθρῶν* 362.

უამის-შორისი *ἐγγχρῶνος* 667, 7618, *ὁ ἐν χόρῳ* 3628, *ὁ κατὰ χρόνον* 3529.

უამის-შორისად *ἐγγχρόνως* 779.

უამის-შორითი *τὸ ἐγγχρόνον* 363.

უამის-შორისი(ი) *ἐγγχρόνος* 668.

რ

რაბამება („მიმგავება“ „შესაბამება“): ურაბამებს (ვინაჲ დაწესებით ურაბამებს კეთილობასა *ἅτε τῆν ἀγαθὴν τεταγμένην ἀνάλωγῶν*) 9525-28; ურაბამებენ *ἀνάλωγον* *ἵστασται* 11029, ურაბამებენ (რაა) *ἀνάλωγον* *ἕψεται* 9821; ყოველნი ერთსა ურაბამებინ (*„უესებაშობინ“*) *πᾶσαι τῆν ἐν ἀνάλωγον* 6210.

რაბამი („მსგავსი“, „შესაბამი“ „ანალოგიური“) *ἀνάλωγος* 9181, *ἀναλογία* 8521.

რაბამობა („შესაბამისობა“ „ანალოგია“) *ἀναλογία* 6211, 676, 682; გუამოვნებათა რაბამობისათვის *ὅτι τῆν ἀνάλωγον ὑπόστασιν* 6718-14.

1. რამეთუ *γὰρ* 318 (რ. შ. რ.), *ὅτι* 1012, 28.

2. რამეთუ *ὅτι* 403, 10518, *ὅτι* 9715.

1. რა *αὖ* („როდესაც“, „რადგან“, „თუ“) *ὅτι* 534; *ὁμοίως* „*ὡς*“: დაუტეოს რაა *ἀποκρίσται* 343, განეყენოს რაა *διόστα* 289, წარმოვლონ რაა *προηλπίσται* 2823; აგრეთვე *ὡς* *abs.*-ის კავშირით: „*ὡς*“: მოაკლდეს რაა შემდგომი *ἀποκρίστος* *ἐκείνου* 460, მოაკლდეს რაა ძალი სიტყვერებითი *μνηστικότητος* *τῆς λογικῆς* *δυναμείας* 4531.

2. რა *ἔτι* *τις* (ტი) 9828; რავე *τις* (ტი) 48, 78, 914, 4719, 4811, *ὅτι* 1514, 441; რავეცე *τις* (ტი) 5020; რაცალა *τις* (ტი) 921; რაც რავე *ἕως* 466.

რავეცე იხ. 2. რა *καὶ* რამთვე.

რა *ἐν* *ὁμοίωσιν* 11127; რა *ἐν* *ὁμοίωσιν* 6319, *ὡς* 4821, *ἐν* *ὁμοίωσιν* 359.

რა *ἐν* *ὁμοίωσιν* იხ. რა *ἐν*.

რა *ἐν* *ὁμοίωσιν* *καθ' ὅσον* 1010; რა *ἐν* *ὁμοίωσιν*—ეგზომცა *ἐν*—*ὅσον* 103-9.

რა *ἐν* *ὁμοίωσιν* *αὖ* *ὅσον* 5814.

რა *ἐν* *ὁμοίωσιν* *ὅσον* *ὅσον* 1011.

რა *ἐν* *ὁμοίωσιν*—*ἐν* *ὁμοίωσιν* *ὅσον*—*ὅσον* 1127-28.

რა *ὡς* („რათა“, „რომ“) *ὡς* 714, 518, 6020, 778; ამისთვის რაათა („იმითმ რომ“) *ὡς* 711; რაათამცა *ὡς* 159.

რა *ὡς* თავე, („რითმე“, „როგორმე“) *ὡς* 37, 516, 4220, *ὡς* 1018, *ὡς* 99; რაათავე—რაათავე *ὡς* *μὲν*—*ὡς* *ὅτι* 8320; რაათავე—რომელთამე *ὡς* *μὲν*—*ὡς* *ὅτι* 6622.

რ ა ე თ ა მ ე („როთმე, „როგორმე“): რაერთამე—რაერთამე *πῆ μὲν—πῆ δέ* 241a.

რ ა ე თ ე ე (=რაერთამე) *πῆ* 251a.

რ ა ე ო ა ე ე იხ. 2. რაე.

რ ა ე ო ა ლ ა იხ. 2. რაე.

რ ა ო ბ ა ა: არა რაობა (რა-არსება“) *τὸ μὴ οὐ* 881a.

რ ა ო ღ ე ნ („რამდენად“, „რამდენადაც“) *ἡμῶσιν* 39a; რაოღენცა—ეგოღენცა („რამდენადაც—იმდენადაც“) *ἄσφ—τοσοῦτοι* 7210; რაოღენცა—ეგზომე *ὑ.τ.ρ. σὺν τοσοῦτον* 35a-10.

რ ა ო ღ ე ნ ე ე *ἄπασσιν* 43a, 4710, 6310, 1023a.

რ ა ო ღ ე ნ ი, რ ა ო ღ ე ნ ი ო ა ო ო *ῖς* 2910; რაოღენთა—ეგოღენთა *ὁ δὲ ἴσως—ὁ δὲ τοσοῦτων* 29a-9.

რ ა ო ღ ე ნ ო ბ ა ა *τὸ πᾶσιν* 41a, 107a, 121a, *τοσοῦτος* 1221.

რ ა ო ო ო ო („როდესაც“) *ὅταν* 11a, 44a.

რ ი ო ო ო ო *διεμῖς* 42a, 691a, 20, 7110, 801, 85a, 108a, *πληθὺς* 8011, *τὸ πᾶσιν* 108a; რიოოო ერთებრივი *ἐνός* 71a; ღმრთებრივი რიოოო (ღმრთებრი რი-ოოო. ღმრთებრივი რიოოო, ღმრთებრი რიოოო) *ὅσων* 8210, 87a, 88a, 10, 12, 891a, 91a, 941a, 20, 96a, 97a, 98a, 111a, 12011, 123a, 27, 31; საღმრთო რიო-ოო *ὅσων* 8810, 8910, 12010, 1211a.

რ ო ო მ ე („რომ“) *ὅτι* 9a, 27a, 103a.

რ ო ო მ ე ლ ი *ὅς* 7510, *ὅστις* 57a.

რ ო ო მ ე ლ ი მ ე *ῖς* 17a; რომელიმე—რომელიმე („ერთი—მეორე“) *ἢ μὴν—ἢ δέ* 1510; რომელთამე—რომელითამე *πῆ μὲν—πῆ δέ* 66a, 10, რაერთამე—რომელი-თამე *πῆ μὲν—πῆ δέ* 66a-2a; რომელსამე შორის—რომელსამე შორის („ერთგან—მეორეგან“, „ხოჯჯარ—ხოჯჯარ“) *ὁ πᾶσιν μὲν—ὁ πᾶσιν δέ* 64a; რომელთამე შორის—ხოლო სადამე *ὁ πᾶσιν μὲν—ὁ πᾶσιν δέ* 96a-0).

რ ო მ ლ ი ს ა თ ვ ს ო ა („რის გამოც“, „ამის გამო“, „ამიტომ“, „ასე რომ“) *ὅσθεν* 30a, 102a, 104a, *διότι* 71a, 910; რომლისათვისცა საჩინო *ὅτι δὲ τοῦτων φασ-αἰετόν* 14a.

რ ჩ ე უ ლ ი: უჩეულები *ἐξαιρέτως* 80a, 82a, *ἀριστως* 74a, 20, 991a.

ს

ს ა ბ ლ ა რ დ ე ნ ე ლ ი („შესახვეელი“, „სამოსელი“) *χρῆμα* (საბლარდნელთა ქიტონ-თათა) 125a.

ს ა გ ო ნ ო ა *σοφίας* 98a, 100a; საგონო და საუწყო *γνώσεως* 64a.

ს ა ო ო („სად“) *ὅπου* 3717.

ს ა ო ო ო ო: რომელთამე შორის—ხოლო სადამე („ერთგან—მეორეგან“) *ὁ πᾶσιν μὲν—ὁ πᾶσιν δέ* 96a-8.

ს ა ო ო ო ო („საიდან“) *ἀπόθεν* 73a, *ὅθεν* 26a; სადამთცა *ἀπόθεν* 94a, 106a; სა-დამთცა *ὅθεν* 3110.

ს ა ო ო ო ო *πληθὺς* 10a, 23a, 9617, *μεσὺς* 891a.

ს ა ე ნ ო („სატანჯველი“, „სატკივარი“, „საენებელი“): საენო კნელი *τὸ πᾶσινα γινόμενον* 124a; იგივეობა საენო მათდა *ταῦτων τι πέποιθεν* 43a.

ს ა ხ ი ა რ ო *κοιτῶς* 917, 16a, 18a, 25a, 5610, 1071a.

ს ა ხ ო მ ი *μέτρων* 29a, 27a, 351a, 49a, 5710, 72a, 75a, 87a, 88a, 11817, *διεμῖς* 72a, *λόγος* 111a; საზღვარი და საზომი *μέτρων* 3617-18.

ს ა ხ ლ ე ა რ ი ს ო ო *ἀδελφῶν* 3510, 727, 1187, *ἀδελφῶν* 56a, 8, 12, 6310, 85a, 96a, *λόγος* 16a, 2a, 17a, 18a, 40a, 411a, 681a, 69a, 89a, 91a, 11617, 123a; ადგილი და საზღ-ო ო ა ნ ე *ἰεράριον*, 14*

- ვარი *λόγος* 20²², სახლვარი და საზომი *μέτρον* 3617-18.
 სახლვარი ს-გ უარი *περατοειδής* 56²³, 95⁹, 96⁶.
 სათანადო (ჯეროვანი, „სათანადო“): სათანადო არს *ὄνει* 12²¹, *ὄνει* 52¹⁸,
ἐναι *χρη* 83²².
 სათქმელად *ειπεῖν* (არ შესაძლო სათქმელად *μηδὲς ὑμῶς εἰπῆτε*) 75¹⁸.
 საკუთარი („შინური“, „თავისიანი“) *οἰκῆος* (*οἰκῆος* *ἐπι* *οἰκῆος* *ἐπι* *οἰκῆος* „უცხო“) 24¹⁸, 31²²; საკუთარი და სახუდრი *οἰκῆος* 18²⁴.
 საკუთრებით („თავის შესაფერისად“, „საკუთრივ“) *οἰκῆος* 64², *κρη* 48²², 49⁹.
 სამარადისო *ἀίδιος* 27²¹, 33²⁷, 347¹¹, 65¹⁸, 116²⁷; სამარადისოდ არს *ἀεί*...
ἔστιν 49²².
 სამარიდისოდ *ἀεί* 81³, 18³, 32²², 41¹⁶, 18²⁵, 28²⁸, 53²⁶, 77¹⁶; სამარადისოდ მე-
 დინი *δένυος* 92²¹.
 სამარადისობა *ἀίδιότης* 37¹⁴, 58¹¹, 12¹⁸, *ὅ* *ἀεί* 37¹², 118¹⁹; არ-სამა-
 რადისობა *μη* *ἀίδιος* 34⁸.
 სამარადისობით *ἀίδιος* 87⁸.
 სამარადყოფი (სამუდამო, „საუკუნო“) *ἀιώνιος* 356²².
 სამი *τρεῖς*, *τρια* 110¹⁷.
 სამსახე (სამზავი) *τριπλῆς* 120⁹, *τριῶς* 120²⁴.
 სამსახედ (სამზავად) *τριχῶς* 72¹⁸, 86²³, 90⁶.
 საპირველოდ („პირველად“) *πρώτως* 18⁷.
 სასაშუალო (საშუალო) *μέσος* 37¹⁰.
 სასწოროდ („თანბრად“) *ἕπιος* 24¹⁶, *ὁμοίως* 71²⁰.
 სატრფო (სასურველი), სატრფო და საწადლეო *ὄρεκτός* 91¹¹.
 საუკუნე, საუკუნო (საუკუნე, „მარადისობა“) *ὁ ἀίων*, 25², 35²⁷, 36¹, 37¹⁶,
 55¹⁸, 22; საუკუნესა შორის *ἀιώνιος* 105¹⁷; საუკუნოს-გამო *ἀιώνιος* 36⁸, 18-
 საუკუნითი *ἀιώνιος* 35²⁷, 36¹.
 საუკუნოდ *ἀιώνιος* 114¹⁸.
 საუკუნო *ἀιώνιος* 64²⁸.
 საუკუნობა *ὅ* *ἀιώνιος* 55¹².
 საუწყო (საცოდნელი) საგონო და საუწყო *ὑποσεκός* 64²³.
 საუწყო (უხადია, „ნათელი“, „აშკარა“) *δηλον* 15¹, 38⁸, 58¹⁸, 70²², 71¹⁸,
 84⁴, 119⁶, *φανερὸν* 35²¹; საუწყო იყენ *δηλον* 119²².
 საფუძველი *ἐπιβασίς* 46²⁰.
 საქმე *ἔργον*, *πράγμα*: საქმე და აღსასრული *ἔργον* 11¹⁸; არს საქმე-პრალმა *ἔστι*
τὰ *πράγματα* 116⁸.
 საღმრთო *θεῖος* 79²², 89²⁰, 120¹⁸.
 საღმრთო რიცხვ *მის* 88¹⁶, 89¹⁰. იხ. რიცხვ.
 საღმრთობა: არ-საღმრთობითა *ἐρ* *μη* *ἐναι* *θεῖος* 109¹.
 საყოველთაო *παν* 98¹⁸, *σῦμπας* 119¹⁴, 22²², *ὅλος* 120⁴; უსაყოველ-
 თაო *ὀλιγάτερος* 78²; უსაყოველთაოესი *ὀλιγάτερος* 40¹⁸, 93²², 106²⁰.
 საშუალ *πραρ*. („შუა“) *μεταξὺ* 14¹⁰, 28¹⁴, 57²¹.
 საშუალი *adjct.* *μέσος* 11²⁸, 48²⁰, 64¹⁰, 66¹¹, *ὁ* *μεταξὺ* 11²⁸.
 საშუალი *subst.* *μέσότης* 89²¹, *κρη* 90¹⁴.
 საშუალობა, საშუალობა *μέσότης* 81²⁸, *ὅ* *μέσος* 109²⁸.
 საშუალოობითა *ὅ* *ἀ* (საშუალოობითა გონებისა *ὅ* *ἀ* *ὄν*) 110⁴, *ὅ* *ἀ* *μέσος*
 109²⁸.
 საჩინო (უხადია, „აშკარა“) *φανερὸν* 14²⁴, 27²², 48²⁰, 59²⁰, 70²⁰, 111²⁰.

- საჩინო *ჰემანიძე* 99; ვითარ იყოს საჩინო *ის ფაი* 2120.
- საცნაურ ბილიონ 98, 3827, *ფაირონ* 1913, 2223, 3831, 4102, 422, 4710, 6621; საცნაურ იყოს ბილიონ 302; საცნაურ იყავნ ბილიონ 1107, *ფაირონ* 11920.
- საცნაურ ჰყოფთ („ცხად ჰყოფს“) *ჰემანიძე* 3518.
- საცნოა („ცოდნის საგანი“) *ტე რაიანი* 5310; საცნოა ზეუნეთა („ზეზმუნენლის საგანი“) *ტე რაიანი* 771; საცნოა ღმრთებრივი *ი მილა რაიანი* 772.
- საცხადო („ცხადია“) *ფაირონ* 482; საცხადო იყავნ *ფაირონ* 11018.
- საძირკვი („საყრდენი“, „საფუძველი“) *ბილა* 313.
- საწადელი *ადიცი* („სასურველი“) *ბრაქი* 1316.
- საწადელი *ბისი* („სურვილი“, „მისწრაფება“) *ბრაქი* 288.
- საწადი (=საწადელი) *ტე ბრაქი* 2421.
- საწადოა (=საწადი) *ტე ბრაქი* 100, 267, 272, *ბრაქი* 263; სატრფოა და საწადოა *ტე ბრაქი* 911.
- საწარმო *ბრაქი* 2381.
- საპროლოარს (საკირხო არს) *ბრაქი*, 148, 190, 2812, 8911, 10411, 11818, 12222, 12316, 1243; საპროლო *ბრაქი* 688, 1122; საპროლო არს *ბრაქი* 688, 1122; *ბრაქი* 243; და ესე საპროლო *ბრაქი* 7610, 18.
- სახე *ბრაქი* 6918 (სახე-მორფი აქუს *ბრაქი* 698), *ბრაქი* 2417, 348, 9113; რაჰათეე სახითა („რაჰათეარაჰ“, „რაჰაჰ სახით“, „რაჰაჰ-ნარაჰ“) *ბრაქი* 1322; ანითეე სახითა („რაჰაჰ-ნარაჰ“) *ბრაქი* 1327; ეს სახე *ბრაქი* 2010, 2822.
- სახელბედა („ბრაქი“) : სახელ ბედაბის *ბრაქი* 9121.
- სახელი *ბრაქი* 3518, 7322.
- სახელბერი : საკეთარი და სახელბერი *ბრაქი* 1821. იხ. საკეთარი.
- საკმაარი („მხმარება“, „ზამოყენება“) *ბრაქი* 12517.
- საკმაარი („სათეოტეპელი“) *ბრაქი* 161.
- სიდიდე *ბრაქი* 5414, 30, 552, 10211, 11822, 12527.
- სიბრეცი („სიბრეცი“) *ბრაქი* 12017.
- სიბრეცი *ბრაქი* 281.
- სიბრეცი *ბრაქი* 6518.
- სიბრაქი („ზამოხადეობა“, „ზესაჰეთისობა“) *ბრაქი* 477, 5118, *ბრაქი* 832; ზეო არს რაჰათეე ჰქონდეს მას სიბრაქი *ბრაქი* 5110; აქუს სიბრაქი *ბრაქი* 6714, 683, 30; რაჰათეე ჰქონდის სიბრაქი *ბრაქი* 312, 6018. იხ. მხმარება.
- სიბრაქი (სიბრაქი) *ბრაქი* 2920.
- სიბრაქი *ბრაქი* 37, 1831, 4022, *ბრაქი* 10622, სიბრაქი ზუნებათა *ბრაქი* 1922.
- სირა („წყება“) *ბრაქი* 192 (ა. ხაჩი), *ბრაქი* 208.
- სისრულე *ბრაქი* 105, *ბრაქი* 5014, 8221, *ბრაქი* 1022.
- სიტყუა *ბრაქი* 1162; სიტყუს-სიბერი ცნობა *ბრაქი* 7580.
- სიტყუა-დაჯუარებელი (ლოგიკური ფორმის მქონე, „გონებასთან ან ლოგიკურობასთან ზეჰარდებული“, „ლოგოსის მაგარი“) *ბრაქი* : ზუნებათა... რაჰათეე ზორის სიტყუა დაჯუარებულ არს *ბრაქი*... *ბრაქი* 692.
- სიტყვებრიტი (ლოგიკური) *ბრაქი* 4511.
- სიტყვებრივი (ლოგიკურაჰ) *ბრაქი* 892.
- სიწმიდე *ბრაქი* 6117, 9318, 9410.
- სიგლო (სიბრიტი, „სიბრაქი“, „სიტყუა“) *ბრაქი* 742.

- ს რ უ ლ - ა ღ მ ქ მ ნ ე ლ ი („სრულმქმნელი“, „საკმის შემსრულებელი“) *τελειοιοι* 93^ა.
- ს რ უ ლ ე ბ ა ა („სისრულე“, „სისავე“) *τελειότης* 22^ა, 35^ა, 42^ა, 88^ა, 92^ა, *τὸ τελειοῦ* 92^ა, 105^ა, *πληρώμα* 106^ბ; ხესთ სრულება *τελειότης* 22^ა. იხ. ხესთ-სრულება.
- ს რ უ ლ („სრული“, „უნაკლო“) *τέλειος* 21^ა (ა. ს. 4^ა), *τελειότερος* 82^ა, *τελειώτατος* 28^ა, 29^ა, *αὐτέλειος* 116.
- ს რ უ ლ - მ ო ქ მ ე ღ ი („სრულმქმნელი“, „საკმის შემსრულებელი“): ვითარ სრულ მოქმედი *ὅτιον τελειοιοργεῖν* 82^ა-11.
- ს რ უ ლ - მ ქ მ ნ ე ლ ი: ვინაჲ სხუათა თჳსთა შემდგომთა სრულ მქმნელი *ὡςτε ἐκ ἑλλο θύσεται τελειότερον ἀπεργάσασθαι* 82^ა.
- ს რ უ ლ - მ ყ ო ფ ე ღ ი *τελειότερος* 32^ა, *τελειωτικὸς* 98^ა, *πληρωτικὸς* 81^ა, *τελειῶν* 97^ა, *σμπληρῶν* 99^ა.
- ს რ უ ლ - მ ყ ო ფ ე ღ ო ბ ი თ ი *τελειοιοργίς* 89^ა.
- ს რ უ ლ - მ ყ ო ფ ი: არს სრულ ზყოფ *καὶ...* *τελειώσσειεν* 82^ა.
- ს რ უ ლ - ქ მ ნ ა („შესრულება“): სრულ იქმნების *τελειοῦμαι* 32^ა, 115^ა, *ἀποτελείται* 25^ა, 17, *ἀποτελοῦμαι* 26^ბ; სრულ იქმნებთან (იქმნების) *τελειοῦμαι* 88^ა, *ἀποτελείται* 25^ა, *ἐπατελοῦμαι* 80^ა.
- ს რ უ ლ - ქ მ ნ ა („შესრულება“) *τελειώσις* 32^ა, (*τὸ*) *τελειοῦμαι* 22^ა, 122^ა; იქმნების სრულ ქმნა *τελειοῦμαι* 122^ა.
- ს რ უ ლ - ყ ო ფ ა: („შესრულება“, „შეესება“) სრულ ჰყოფს *τελειοῖ* 13^ა, სრულ ჰყოფს (რაჲ) *πληρῶσαι* 21^ა; რაჲთა სრულ ჰყოფდეს *τελειοῦσθαι* 32^ა; რამელმან სრულ ყო *τὸ ἀποτελέσαι* 38^ა.
- ს უ ლ ე ბ რ ი ე („სულიერად“) *ψυχικῶς* 85^ა, 110^ა.
- ს უ ლ ე ბ რ ი ე ი („სულიერი“) *ψυχικῶς* 120^ა.
- ს უ ლ ა ი ხ. სული.
- ს უ ლ ე ა („სუნთქვა“): რამეთუ და ჰსულავს და გრძნობს *ἐπιπνεῖσθαι καὶ ἀσπνῆσθαι* 45^ა.
- ს უ ლ ი *ψυχῆ* 38^ა (ა. ს. 4^ა); სამარადისოდ მისდა ს უ ლ ა („მას სულს უღგამს“): *ἀεὶ αὐτὸ ψυχοῖ* 117^ა.
- ს უ ლ ი ე რ ა დ *ψυχικῶς* 120^ა.
- ს უ ლ ი ე რ ა *ψυχικῶς* 69^ა, 121^ა, *ἐκ ψυχῆς* 80^ა, 99^ა, 103^ა, 112^ა, 113^ა, *ψυχοῦμαι* 42^ა; სულიერი („სული“) არსებდა *ἢ ψυχῆς ὀσθίαι* 17^ა.
- ს უ ლ ი ე რ ო ბ ა *ψυχῶς* 47^ა.
- ს უ ლ ი ე რ - ქ მ ნ ა *ψυχῶς* 41^ა.
- ს უ ლ ი ე რ - ქ მ ნ ი ლ ი *ἐκ ψυχῆς* 117^ა.
- ს უ ლ ი თ ი („სულიერი“) *ψυχικῶς* 122^ა.
- ს ქ ე ს ე ბ რ ი ე ი მ ი ნ ა ქ უ ს ი („ურთიერთობა“, „ერთმანეთთან დამოკიდებულება“) *σχῆμα* 75^ა, 78^ა. შდ. მინაქუსვა.
- ს ც ნ ე ს (მისცნეს, „მისცეს“) 116^ა. იხ. მიცემა.
- ს წ ო რ („სწორად“, „თანაბრად“, „მსგავსად“) *ὁμοίως* 102^ა; მსგავს და სწორ *ὁμοίως* 102^ა.
- ს წ ო რ ა დ *ὡσαύτως* 17^ა, 87^ა, *ἐξ ἰσῶς* 74^ა.
- ს წ ო რ - გ ა ნ ყ ო ფ ი ლ ი („დაპირისპირებული“) *ἀντιδιόρητος* 61^ა.
- ს წ ო რ ე ბ ი თ („სწორად“, „თანაბრად“, „მსგავსად“) *ὁμοίως* 21^ა, *ὡσαύτως* 21^ა.
- ს წ ო რ ი *ἰσῶς* 8^ა, 20^ა, 24^ა, 38^ა, 44^ა, *σῶσις* 61^ა.
- ს წ რ ა ფ ე ა: ისწრაფის (ისწრაფვის) *ἵπασθαι* 26^ა, 83^ა.
- ს ხ ე უ ლ ე ბ ი თ ი *σάματις* 111^ა.

- სხეულებრივ *σφαιρακῆς* 8528, 878, 893.
 სხეულებრივ *σφαιρακῆς* 418, 6820, 8518, *σφαιρακῆς* 11724.
 სხეულთ *σφαῖρα* 1420, 1520, 4712 (აჲ სჲარა); სხეულთა ბუნებაჲ ἢ *σφαιρακῆς* ἑρ-
 მის 8530; ხოლო თუ სხეულ (*„სხეულებრივი“*) იყოს *ἐξ ἑνὸς σφαιρακῆς* 598.
 სხუად (*„სხუაგან“*) *ἀλλήλων* 158.
 სხუად შეცვალეზა (*„გადასხვაფერება“*) *ἀλλοιοσθῆναι* 5124.
 სხუაგან *ἀλλήλων* 10618. იხ. სხუად.
 სხუაგანით *ἀλλήλων* 1010, 1711, 6410, 11333.
 სხუაჲ (*„სხუა“, „მეორე“, „დანარჩენი“*) *ἕτερος* 1514, 1710, 245, 4011, 7016, *ἑτέρον*
 205, 715, *ἕτερον* 4310, 640, 898, *ἄλλος* 9420, 1010, 8715, *ἑτέρον* 4528; ერთი
 —ხოლო სხუაჲ (*„ერთი—მეორე“*) *ἐν μίᾳ—ἐν δὲ* 1421-22; სხუა—სბუა (*„ერ-
 თი—მეორე“*) *ἄλλο—ἄλλο* 3420.
 სხუა-ტომი (*„სხუაგვარი“, „შეუწყობელი“*—*ἐπιμαρτυρία* სტეფან *ἀποστολῆς* თან-
 დაწესებული [*„შეწყობილი“*]) *ἕτεροταγῆς* 192.
 სხუებრ (*„სხუანაირად“*) *ἄλλως* 1042, *ἀλλοίως* 7721, 1261; ოდესმე სხუებრ და
 სხუებრ *ἄλλοτε ἄλλως* 12428.

ტ

- ტომი *τόμος* 6820, 6910, 8126, 8312, 8510, 8811, 9232, 9412, 9572, 9610, 10722, 11017.
 ტრფობა (*„მისწრაფება“*): ეტრფობის *ἐφίεται* 132; ეტრფიან *ἐφίεται* 108;
 ეტრფოს *ἐφίεται* 137.

უ

- უარსებოჲ (*„არა საარსებო“, „არსებობის არმქონე“*) *ἀσθενῶς* 7418, 1187, 10.
 უგანნაწილებულესი *μεριμνητός* 1078. იხ. განნაწილებული.
 უგარეშემცეველესი *περιουσιακός* 8727. იხ. გარეშემცეველი.
 უგონებობაჲ (*„გონების უქონლობა“, „უგუნურება“*) *ἀνοια* 11011, 18.
 უგონიერესი *ὑποεργάτος* 692. იხ. გონიერი.
 უგუამოვნოჲ (*„არსებობის არმქონე“*) *ἀσπαράγος* 11811.
 უგუნურებაჲ *ἀνοια* 11022, 1232. იხ. უგონებობაჲ.
 უდარე (=უდარესი) *χείρων* 1062.
 უდარეს (*„მდარედ“, „უტად“, „უცუღესად“*) *χειρότερος* 4312.
 უდარესი (*„მდარე“, „უტადი“, „არა სრულყოფილი“, „ნაკლები ღირსებისა“*)
χείρων 81, 3320, 3928, 405, 762, 777, 9412, *ἐλάττω* 818, 2218, 3818, 7522,
ἥττω 1222, *ὑψίστος* 1610, 7811, 8030, 8631, 902, 1084, 1208, *καταδέσ-
 τερὸς* 1023, 2118, 4218, 487, 5730, 678, 8028, 8728, 8822, 9311, 1061, 10712,
 11012, *ἰσχυρὸς* 4027, *ἰσχυρότερος* 294; უდარესი და უსრული *ἰσχυρότερος* 294, 6
 უდარესობაჲ *ἥττω* 2822, 4127, 4210, 7720; უდარესობით *ὄχι ὑψίστος* 7718,
μᾶλλον ὑψίστος 5928.
 უდარესობითი უდარესობითი შთამოლობა (*„დაკვეთება“*) *ὑφέσις* 258.
 უდიდოჲ (*„არა დიდი“, „არა ერთელი“*), *ἀμεγέθης* 5414, 10220, 10618.
 უდიდობაჲ *ἐν ἀμέγεθες* 10610.
 უერთებრივესი იხ. 1. ერთებრივი.
 უენებელი (*„უგარძნობელი“*) *ἀπειθῆς* 12424.
 უენები (*„უგარძნობელი“*) *ἀπειθῆς* 5122, 7628, 778, 1250.

უხადოჲ („წმინდა“, „ნამდვილი“) *εὐλαχιστής* 11810; უხადო და ზესთა *εὐλαχισ-
της* 4510; უხადოლ *εὐλαχιστῶς* 10621, *κατ' ἀλήθειαν* 3018.

უხეესი („უხენაესი“) *τὸ ἀνωτέρω* 12128.

უხენაეს („მიღმა“, „იქითა მხარეს“) *ἐπέκεινα* 483. იხ. ზესთა.

უხენაესი *σὺπερχειμῶτος* 5725; უხენაესნი *οἱ ἀνωτέρω* 1071, *τὰ ἀνωτέρω* 274,
3920.

უხესთაეს („მიღმა“, „იქითა მხარეს“) *ἐπέκεινα* 9518; უხესთაეს და იბრტ-
ἐπέκεινα 5518. იხ. ზესთა, იმრ, უხენაეს.

უხესთაესი („უხენაესი“, „მიღმა არსებული“, „უმჯობესი“) *σῦνερეთος* 4622,
918, 9314, 9418, 1078, *σῦνερეთος* 274, *πρωτος* 9318, *ἀνωτερος* 4618
καρείται 2918; უხესთაესთა გონებათა *οἱ ἀνωτέρω ἕως* 10626 (*აგკკკ* 10622),
უხესთაესი კეთილობისაჲ *σῦνερ* *τὰγαθῶν* 1227.

უხესთაესობაჲ („უხენაესობა“, „უიხრატესობა“) *σῦνερეთῶν* 8217.

უხესი: უხესი თვისი *τὸ σῦνερ* *αἰσῶν* 10018.

უხიარებელ („მონაწილეობის მიუღებლად“, „შეურევლად“) *ἀμειψῆτως* 6127;
უხიარებელ(ი) მყოფი *ἀμειψῆτως ὅν* 9714.

უხიარებელი („მონაწილედ არმყოფი“, „შეურეველი“) *ἀμειψῆτως* 6116, 7118,
ἀμαξως 6018, 860, *ἀσυναπτως* 2783, 287, 8317, *ἀσμφατος* 248.

უთკსესი („მონათესავე“) *συγγνηής* 2221, 691, *συγγενέστερος* 2828, 5828, *μῦλ-
λοι. συγγενές* 418. იხ. თკსი.

უთკსიერესი („მონათესავე“) *συγγενέστερος* 2127, 2218, 3012.

უკინესი: ძალთა უკინესთა მკონებელ (აზიან) *ἐλαττωσῶν* *τῆς ὑσῶμεις* *ἐν*
ἐξοισι 10634.

უკინეობაჲ („დაქვეითება“, „დასუსტება“) *σφραის* 798.

უკუნანათ („შემდეგ“, „მერმე“): უკუნანათ და შემდგომად *σῦνερეთ* 621.

უკუნანათსად („შემდეგ“, „მერმე“) *σῦნερეთ* 1022.

უკუნანათსკნელად *ἐσχάτως* 8618.

უკუნანათსკნელი: 1) („უკანასკნელი“, „უკან ან ბოლოში მყოფი“); *ἐσχάτως*
2821, 2928, 402, 7728, 807, 8517, 8911, 12124; 2) („ნაბოლარი“, „დაკინე-
ბული“, „მცირე“) *πολλοστος* 682, 7221.

უკუდაეებაჲ *τὸ ἀνῶτα* 6527.

უკუდავი *ἀνῶτως* 6518.

უკუდგომაჲ („უკან, ძველ ადგილას დადგომა, დაბრუნება“) *ἀποκατάστασις*
1201.

უკუდგომილი, უკუნდგომილი: იყოს უკუნდგომილ *ἀποκαταστασις*
შეად. უკუდგომაჲ.

უკუ („უკან“, „კვლავ“) *πάλιν* 11828.

უკუე *ἀπὸ* 418, 914, 4724, 481, 5021, 717, *ἀπὸ* 8021, *γὰρ* 364, 4528, *ὅτι* 625, *ὅτι* 729
7022, 848, *πῶς* 1421; არ უკუე *οὐκ ἔστι* 11228.

უკუმკცეველობითი („უკან მომტრიალებელი“) *ἐπιστροφῆτικῶς* 9528.

უკუმკცევეი, უკუნმკცევეი („უკან მომტრიალებელი“, „რომელიც უკან
ბრუნდება“) *ἐπιστροφῆτικῶς* 1428, 1510, 19, 3114, 3180, 328, 18, 5228, 577, 891,
ἐπιστροφῆται 1428, 2624, 9528 (ყოველი უკუმკცევეი ანუ თკსდავე უკან იქ-
ცევის ანუ უმჯობესისა მიმართ); არ-უკუნმკცევეი *ἀπεπιστροφῶτος* 3218.

უკუმწამი (=თანმიმწამე) *συναῖσται* 5314.

უკუნდგომილი იხ. უკუდგომილი.

უკუნ-კცევა („უკან ბრუნვა“, „მიბრუნება“, „დაბრუნება“): უკუნ იქცევის
ἐπιστρέφει 2721, *ἐπιστρέφεται* 264, 8928, 1031, ხ' თუ უკუნ იქცევის *ἐκ* *ὅτι*

ἐπιστρέφω 271, 283, უკუნ იქცევის (რამ) 9016; რამთამცა უკუნ იქცეო-
და ὧς ἐπιστρέφω 159; უკუნ იქცეოდის ἐπιστρέφεται 2717, არ უკუნ იქ-
ცეოდის μὴ ἐπιστρέφω 266; უკუნ იქცეს ἐπιστρέψω 531, ἐπιστρέφῃσεται
2916; თუ არ უკუნ იქცეს თვსდადეუ εὐ δὲ μὴ ἐπιστρέφωσιν ἄρως ἔσται 3122;
უკუნ იქციოს στεινῆσεται 3318; უკუნ ἵქცεვა εἰς ἐπιστρέφω 1470, 2718,
ἐπιστρέφω 153.

უკუნ ἵქცევა დი ἐπιστρέφω 2811, ἐπιστρέφόμενος 277; სადა იწყო მუნეუ
კუალად უკუნ ἵქცევა დი ἀποκαταστασιν 11910.

უკუნ ἵქცევა εἰς ἐπιστρέφω 2616, 8918 (ა სპაღ); სადათ იწყო მუნეუ კუალად
უკუნ ἵქცევა εἰς ἀποκατάστασιν 11831, 1191; გზენითი უკუნ ἵქცევა εἰς
1190.

უკუნ ἵქცევი თი: სადათ იწყო კუალად მუნეუ უკუნ ἵქცევითი (აუღაბხე; მოძ-
რაობანი) ἀποκαταστάσεις 1198.

უკუნ ἵქცეული ἐπιστρέφόμενος 2616, ἐπιστρέφεις 154; უკუნ ἵქცეულ არს ἐπισ-
τρέφεται 168; უკუნ ἵქცელა ἐπιστρέφεται 270, 10, ἐπιστρέφεται 267, 311, 320,
931, ἐπιστρέφω 154.

უკუნ სა ἵქცეველი ἐπιστρέφόμενος 2618, ἀποκατάστασις 11921,

უმარტივეს („უმარტივესად“) ἀπλῶς 825.

უმარტივესი ἀπλοῦστατος 403, 7822.

უმახლობელეს („უმახლობელესად“) ἐγγυτέρω 109, 2216, 4018, 476, 8330, 10310,
ἐγγυάτω 5417, προσεχῶς 273, 805, 20.

უმახლობელესად προσεχῶς 10312.

უმახლობელესი პროσεχῶς 268, 8827, συγγεστέως 3028; უმახლობელესნი
εὐ ἐγγυτέρω 2826.

უმახლობელესობა εὐ ἐγγυτέρω 414.

უმარჯობა („ამოუსადეგრობა“, „მოუხერხებლობა“) ἐνεπιπέσει 8722.

უმეტეს („უმეტესად“) μᾶλλον 8020, მეტῶς 386, 2, 5820, διαφερότως 927.

უმეტესი πλέον 478, მეτῶν 1230, 8617.

უმეშვო (უმევი, უნაყოფო) ἀγῶνος 2223.

უმეტარი („არმცოდნე“): უმეტარ ἵქმნას („არ იცოდეს“) ἀγῶσισι 10024,
უმეტარ იყოს ἀγῶσισι 10021.

უმეტრება („არ ცოდნა“): უმეტრებს („არ იცის“) ἀγῶσι 1148; უმეტრებად
რამსავე მყოფთაგანისა ἀγῶσῶν τε ἄλλων 10216.

უმინებესი („უმეტესი მინები“, „უფრო მეტად განმსახლებელი“) αὐτῶν 4527,
4622.

უმინებო („მინების გარეშე“) εὐ ἀπειῶς 5921.

უმოქნეობა („საკმარისობა“, „თვითკმარობა“, „თავის-თავადობა“, „დამო-
უკიდებლობა“) ἀστέχεια 3017, εὐ ἀστέχεις 1020, 3017; უმოქნეობა და
სისრულე εὐ ἀστέχεις 1022.

უმოქნო („საკმა“, „თვითკმარი“, „თავის-თავადი“, „დამოუკიდებელი“) ἀσ-
τέχεις 107, 307, 11, 315, 322, 332, ἀστέχεις 2021; უმოქნო და სრუ-
ლი ἀστέχεις 1021, უმოქნო და კმა-მყოფი ἀστέχεις 1510-20.

უმოქმედესი („უფრო მოქმედი“) ὑπερτερῶς 462.

უმოქმედო ἵქმნის 5122.

უმკრობელესი („მკრობელი“) ἰσότης (კრობი) 10224.

უმრავლე („უმრავლესი“) πλέον (რამხომცა უმრავლე იყენნ საშუალნი ἄλλοι
εὐ πλέον εὐ μᾶλλον) 1127.

უმრავლესი πλέον 3816, 8318.

- უმსგავსიერესი („უფრო მეტად მსგავსი“) *δμοιότερος* 4118.
- უმსგავსოა („არა-მსგავსი“) *ἀνομοιος* 2427, 29, 3629, 4224, 669, 6710, 7110, 1092, *ἀνομοισάτης* 1212; უმსგავსორე *ἀνομοισήμιος* 2828; უმსგავსო ექმნებია *ἀνομοίωται* 8328.
- უმსგავსობაა *ἀνομοιότης* 257, 2619.
- უმსგავსონაკუთითა *ἀνομοισχίμων* 12528.
- უმსგავსორე იხ. უმსგავსოა.
- უმსგავსო-ქმნილი *ἀνομοισήμιος* 6816.
- უმყისეს („უმალ“) *ἀμύρως* 8726. იხ. მყის.
- უმყოფობაა *μῆ ὄν* 1128.
- უმცირედესი *ἐλάττω* 8919.
- უმცირესი *ἐλάττων* 785.
- უმცროა *ἐλάττω* 418.
- უმცროას („ნაკლებად“) *ἦται* 417, 8020.
- უმცროასი *ἐλάττων* 1124, 786, *συρρακίμειος* 10675.
- უმწუეოვალესი („უმალლესი“, „უპირველესი“), *ἀκρότατος* 6823, *πρώτιστος* 746; *ἀκρότης* 8922.
- უმჯობესად *κρείετῶς* 7610.
- უმჯობესი *κρείετων* 8328, 301, 3210, 3924, *βελειοῦ* 3320, 21.
- უმჯობესობაა *τὸ κρείετον* 1229.
- უნაკლულესი („მეტად ნაკლულევანი, არა სრული“) *ἀτελέστερος* 2828, 498.
- უნაყოფოა *ἀγίος* 1827, 12220; უში და უნაყოფოა *ἀγίος* 88, 86-7.
- უნაწილესრე („ეკრძობითი“) *μερικώτερος* 9023.
- უნაწილოა („ნაწილის არმქონე“ „გაუნაწილებელი“, „განუყოფელი“) *ἀμε-
ριῆς* 3324, 5128, *ἀμειρος* 1328, 4711, *ἀμέτοχος* 4712.
- უნივთო („ნივთის ანუ მატერიის არმქონე“): უნივთო არს *ἀτλὰς ἔστι* 10528.
- უპირატეს *πῦρ*. („წინ“, „უწინარეს“) *πρὸ (ε. γεν.)* 124. *ἀποκ. ἁγ. ἁγ. ἁγ. ἁγ. ἁγ.*
- უპირატეს არს *προηγέμεναι* 631.
- უპირატესად: უპირატესად და საკუთრებითი (მყოფი) *προηγούμενος* 6920.
- უპირატესი („უპირველესი“, „პირველი“) *πρώτιστος* 1216, 22, 138, 6327, 7112, 825, 1005.
1. უპირველეს *πρῶτος*. („წინათ“, „პირველად“) *πρώτερος* 615, *πρώτος* 1425, *πρώ-
τος* 387, 11, 402.
 2. უპირველეს („წინათ“, „წინასწარ“, „უწინარეს“) *ἀποκ. ἁγ. ἁγ. ἁγ. ἁγ. ἁγ.*
- უპირველეს არს („წინასწარ, ანუ უფრო ადრე არსებობს“) *πρὸςπρόχει* 3527, 5618, 9718; უპირველეს იყოს *πρὸςπρόχει* 452.
- უპირველესი („პირველი“, „უმალლესი“, „უზენაესი“) *πρώτος* 1917, *πρώτε-
τος* 632.
- უპირველეს წარმოდგომილ („უწინარეს, ან უფრო ადრე არსებული“):
უპირველეს წარმოდგომილ არს (არია) *πρὸςπρόχει* 3528, 5615.
- უჟამოდ *ἀχρότως* 7618.
- უჟამოა *ἀχρότως* 778.
- ურთიერთას *ἀλληλοῖς* 58, 245, *μὲν ἀλληλων* 2814; ურთიერთისგან *ἀλληλων*, 2010, 248; ურთიერთას ალლილუქიაა („თანმიმდევნობა“) *ἀλληλοσχημα* 5928.
- ურთმელოა („რთმელობის—კვალიტეტის—არმქონე“) *ἄμοιος* 522.
- ურჩეულესი („საუეტესო“, „საუეტხოა“ „უზენაესი“) *ἀριστος* 7426, 28, 9919, *ἐξάριστος* 800, 8224.

უსახლერო-გუარობაჲ ობ ἄπειροισίν 9611.

1. უსახლეროჲ *adirect.* ἄπειρος 319; უმეტეს უსახლეროჲ ἄπειρότερος 587; უუსახლერესი ἄπειρότερος 583^ა.

2. უსახლეროჲ *subst.* („უსახლერობა“) ἄπειρος 5612.

უსახლერობა: უსახლერობენ ἀποστρέφειν 777.

უსახლერობაჲ ἄπειρος 542^ა, 9611, ობ ἄπειρος 310, 961, ἰορυσία 72^ა.

უსახლერობით („უსახლეროდ“) ἄπειραίνε 317.

უსახლერობის-გუარ ἄπειροισίης 562^ა.

უსახლერო-ძალი ἄπειρόστρατος 558, 571^ა,^ჰ; უსახლერო ძალითა ἄπειρό-
στρατος 531^ა, 561,7.

უსაღმრთოესი („უსაღმრთოესი“, „უხენაესი“, „უპირველესი“) მიწოვრის 952^ა, ἔξαιρετος 732^ა.

უსაყოველთაო (=უსაყოველთაოესი) ἰλιχάερος 782.

უსაყოველთაოესი („უფრო მეტად საყოველთაო“, „უნივერსალური“) ἰλι-
χάερος 401^ა, 932^ა, 1062^ა. ობ უყოველთაოესი უყოველიერესი, უყოველესი.

უსაშუველოდ, უსაშუველოდ („უშუალოდ“) 251^ა, 2911,12, 782^ა, 812^ა, 992^ა,
1051^ა, პროუჯრ 1051^ა, 121^ა.

უსაშუველოჲ („უშუალო“) ἰκαστος 2912, ἰκλκαστος 412^ა.

უსრულესადრე ობ. უსრულესი.

უსრულესი („მეტად სრული, მთლიანი“) ἑλεστόερος 1617, 2212,13, ἑλεστικὸς
503^ა, μέγιστος 751^ა; ხოლო ნერგნი უსრულესადრე და ცხოველებრიე
ὅς ἐσθρον ἐν τριούκοντος καὶ τῆς ζῆνι 891.

უსრული („არა სრული“, „არა საკმაოდ“) ἰτελῆς 4212, ἰτελῆερος 2217, 282^ა,
462^ა, 682; უსრული და მოქენე ἰτελῆეρος 492-2.

უსული ὀψυχος: რამეთუ უსულონიცა მიილებენ და ეხიარებთან გონებასა καὶ
γῆρ ὅς ἄψυχος... ὅς μετέχει 398.

უსწოროჲ („არასწორი“) ἐμπος 24^ა.

უსწრობენ („ასწრებენ“ „[და]ასწრებენ“): უსწრობენ (რაჲ) ἠροκαταστασιμ-
ποισσαι 462^ა.

უსხეულოჲ („სხეულის არმქონე“, „მატერიის არმქონე“) ἰσθμιατος 142^ა, 151^ა,
512^ა, 87^ა, ἰσθῆς 1242^ა,^ჰ, 12517.

უსხეულობაჲ („უსხეულობა“, „უმატერიობა“) ἰσθῆς 1172^ა.

უტყვ ἰσθῆς (უტყუთა ცხოველთა ἰσθῆს 752^ა; ჯად) 125^ა.

უუსახლერესი („მეტად უსახლერო“) ἄπιტიბῆეρος 582^ა.

უფალი ხბრის 321.

უფლებრივი („უფლების მქონე“, „დამოუცილებელი“) კიფობῆეρος 302^ა.

უფრო მეტობაჲ 1018.

უფროჲს („უფრო“, „უფრო მეტად“) ἰλλῶν 5421, 8031, ἰλλῶστα 5514, მი-
ჯსთჲ 372^ა, 5031, διαφροσύνη 122^ა, 701^ა, 781^ა, კრიტიკოს 161^ა.

უფროსი („უფრო დიდი“) ἰλλῶν 752^ა; არა რაჲ უფროსს არს ἑλπίσιν ὀκ ἰთῆ^ა.

უქმი („უმოქმედო“): უქმი და მოკლებული ἰბიამῆς 8^ა.

უქონოჲ („არმქონე“) ἰმῆეρος 36^ა.

უქუენაესი („ქუენა“, „ქედა“; „არასწრებულა“ უხენაესი): უქუენაესნი ὀ κα-
ταστῆρα 1068^ა.

უქუესი (=უქუენაესი): უქუესნი ὀ κατῆρα 106^ა.

უქცეველად („ურყევად“, „მტკიცედ“) ἰმῆეρος 931^ა, ὀმῆეρος 941^ა.

უქცევი („უცვალებელი“, „ურყევი“) ἰმῆეρος 1261; უქცევი და უცვალებ-
ელი ἰმῆეρος 10314.

- უყოველთაოესი („უფრო მეტად საყოველთაო“, „უნივერსალური“) *ბλ.κω-*
τερος 120ა. იხ. უსაყოველთაოესი, უყოველესი, უყოველიერესი. 4
- უყოველესი *ბლ.κω.τερος* 90ა. იხ. უყოველთაოესი.
- უყოველიერესი *ბლ.κω.τερος* 461ა. იხ. უყოველთაოესი.
- უშემდგომესი („შემდგომი“, „მომდევნო“, „მეორე რიგისა“, „დაბალ საფე-
ხურზე მდგომი“) *სტ.ტ.ტ. 61ა, κατωθέτος* 113ა.
- უშივი (= უშეშვი) *ἀγισος* 20ა; უშივი და უნაყოფო *ἀγισος* 8ა, 8ა-7.
- უშორეს („მეტად დაშორებულად“, „შორს“) *ἀποστάτης* 22ა, 28ა; უმჯო-
ბეს მისსა, რომელსა ჰქონდის თვისი მიზეზი უშორეს *χρειεται τοῦ τῆς κ-*
ζ α ε σ μ ε ρ η ς ἀκτίδ ნიშნის 101ა.
- უშორიელესი *πιδრატეოს* 1063ა, *πιδრატათος* 22ა, *τὸ πιδრატέρω* 41ა.
- უშურველად („უხვად“) *ἀφθονος* 75ა.
- უშურველი („უხვი“) *ἀφθισος* 60ა.
- უჩინოა („რაც არ ჩანს“, „რაც შორსაა“) *ἐκποδών* 87ა; უჩინო იქმნების *ἀφ-*
υλῆται 881ა, 112ა.
- უცვალეებლად *ἀμεταβλητός* 761ა, *ἀμεταβίτως* 351ა.
- უცვალეებელი *ἀμεταβλητός* 77ა, 1031ა, 1241ა, 125ა, 1261, *ἀνελάττωτος* 541ა.
- უცნაური („უცნობი“) *ἀγιστος* 75ა, 80, 97ა, *ἀσθιος* 97ა.
- უცხოველობა („სიცოცხლის არმქონე“) *ἀζωός* 112ა, 1181ა.
- უცხოა („სხვა“) *ἀλλότριος* 28ა, 87ა; სხუა და უცხო *ἀλλότριος* 241ა; უცხო-
რე და სხუა *ἀλλοτριότητος* 22ა.
- უცხოვე იხ. უცხოა.
- უძალიბა („ძალის არქონება“, „შეუძლებლობა“) *μη δύνασις* 8ა.
- უძალია („ძალის არმქონე“) *ἀδυνασία* 52ა.
- უძლებს, უძლებენ იხ. ძლება.
- უძლიერესი („უძლიერესად“, „უფრო“) *μειζόνος* 11ა.
- უძლიერესად *μειζόνος* 46ა.
- უძლიერესი *δυνατώτερος* 8ა, 11ა, 381ა, 401ა, 464, 7, 872. იხ. ძლიერი.
- უძლურება („უძლურება“, „შეუძლებლობა“) *δυσίθεια* 23ა, 87ა, *δύσθα-*
μία 881.
- უძლური *ἀσθενής* 54ა; უძლურესი *δυσίθετος* 11ა.
- უწყება („უცოდნა“): უწყის *γυσιζει* 761, 111ა, 20, 21, *οἶδε* 1001, 101; იუწყა
(რამ) *γυσιζωω* 101, იუწყოს *γυσιζωω* 100ა, 118ა, *μάτις ἢ* 781; იუწყოს
(რამ) *γυσιζωω* 112ა, (რამათა) არა იუწყოს *μη γυσιζωω* 100ა; იუწყე-
ბიან („შეიცნობებიან“) *γυσιζωω* 761; იუწყებოდე *ბეζიონ* 76ა.
- უწყება („უცოდნა“) *γυσιζω* 631, *τὸ γυσιζωω* 112ა.
- უკეშმარიტესი *ἀληθής* 123ა.
- უხრწელი *ἀφυστος* 33ა, 10, 107ა, 111ა, 112ა, 116ა, *ἀσθლერიος* 65ა, *ἀχ-*
ριος 931ა.
- უხუცესი („უფროსი“) *πρεσβύτερος* 301ა.
- უჯეროა („უდავლილო“, „შეუფერებელი“) *ἀφροτος* 12ა, 1261; ვინაა უჯერო არს
οὐκ ἔστι 56ა.

ჟ

ქვაა *λίθος* 881ა, 89ა.

ქიტონი: ქიტონი-საბლარდნელი *χιτών* 125ა.

ქმნა: იქმს *ποιεῖ* 517, 1041; გიქმნია (რამ) 9ა; იქმნების *γίνεται* 5ა, 34ა, 72ა;

იქნა *ἐγένετο* 3810, *γίνεται* 4020; ოდეს იქნას *ἔτιν γένηται* 158, იქნას (რამ) სხუა *ἄλλο γέγονός* 2528; *ქნა* *εὖ ποιεῖν* 1042, *εὖ γίνεσθαι* 5327, *γίνεσθαι* 47, 58.

ქნადი *γυρόμενος* 3420, 27, 373, 495, 6, *γυροῦν* 5511, 14; მსახურებს მას ქნადისა მიმართ *πρὸς τὴν γύρωσιν δούλῳ* 498.

ქნადლობა *τὸ γίνεσθαι* 3711, 548.

ქნა *ποιῆσι* 498, *γένεσι* 3222, 342, (ა. ს. 42); ბუნებით ქნა *γένεσι* 2328; ძალი ქნისა და წარმოჩენისა *τῆς γέννησεως* *διουδέως* 3812; არცა ქნის-დასაბამო მიზეზთა *σὺν τοῖς γεννητικοῖς αἰτίοις* 2320.

ქნითი („ქნისა“): ქნითისა ძალისაგან *τῆς τοῦ γίνεσθαι διουδέως* 542.

ქნელი *γυρόμενος* 52, 1622, 378.

ქონება: აქუს *ἔχει* 815, 1518, 10700, 1200, *μετέχει* 184; თუ აქუს *εἰ δὲ ἔξει* 2521, *εἰ δὲ ἔχει* 1628; აქუს (რამ) *λατῶν* 384; აქუს ბუნებით *πέφυκεν* 1417, აქუს თუთებით *πέφυκεν* 7228; აქუნდეს *ἔλαχεν* 2715; ჰქონდის *ἔξει* 518, 1515, 1617, 7520, 944, 1243, არა ვინა *ἔχονδის* *οὐκ ἔχει* 2027, ჰქონდის (რამ) *ἔχων* 8522, ჰქონდინ (გზავნითი მოქცეფნი) *ἔξει* 1197; ქონება *ἔχει* 3427.

ქონებული *συνεχῶς* 5321.

ქუე: უქუესნი *οἱ κατωτέρω* 10622.

ქუემდებარე, ქუემდებარე *ὑπακείμενος* 311, 1, 9, 4614, 10, 4718, 14, 11120, 1122, 1, 11321.

ქუყნიერო: ქუყნიერთადნიცა ადგილთა *καὶ τῶν γῆν ἑσῶν* 868.

ქუეშ-დაგებული *ὑπεστροφίμος* 8181.

ქუეშ-დაფენილი *ὑπεστροφίμος* 12020.

ქუეშე *ἄπο* (c. acc.) 6322, 8022, 12312, *κατὰ* (c. acc.) 175.

ქცევა („უვლილება“): იქცეს *μεταπέλλει* 12417, იქცენ *μεταπέλλει* 12427.

ქცევადი („უვალებადი“) *μεταπέλλω* 11010, *ἐν μεταπέλλῳ* *γυρόμενος* 1102.

ქცევა (იტრიალი“, „მობრუნება“) *τροπή* 2322, *πρωτοτροπή* 12517.

ლ

ლებადი *φειρόμενος* 10282.

ღირსება *ἀξία* 758, 840.

ღმერთი *θεός* 4222, 6927, 7014 (ა. ს. 42); ზიარებით ღმერთი *θεός* 705, 6, 10, 11, 10, 29, 27, 7114, 17, 80, 28, 722, 14, 26, 29, 732, 15.

ღმრთებრივი *θεῖος* 4111, 6910, 710, 7421, 8917.

ღმრთებრივი ზესთმე ქონება *τὸ θεῖον* 775.

ღმრთებრივი მოქმედება *θεότης* 932, 941.

ღმრთებრივი რიცხვ *θεοί* 8726, 880, 12, 8914, 9413, 12327, *τὸ θεῖον* 10927.

ღმრთება *θεότης* 992, 10920, 1212.

ღმრთებითი *θεῖος* (ღმრთებითი თუება *ἡ θεῖα ἰδιότης*) 7012.

ღმრთებრივი *θεῖος* 7428, *θεῖοτερος* 682; ყოველი ღმრთებრივი *πᾶς θεός* 7828; მოქმედება ღმრთებრივი *τὸ θεῖον* 832.

ღმრთივი *θεῖος* 12018, 21.

ღმრთივი *θεῖος* 842, *ἑσῶς* 12019; ღმრთივი წესი *τὸ θεῖον* 12210.

ღმრთივობა *τὸ θεῖον* 9912.

ღმრთისმეტყუელებითი *θεολογικός* 34.

ღმრთის-სახე *θεοειδής* 7922.

უ

- ყვანა („წარმართვა“, „წაყვანა“): იყვანების *πολύεσσα* 1181_ა; თან იყვანებიან *συνεπαίρεται* 1252_ა.
- ყვანებული („აყვანილი, „წაყვანილი“) *ἀναγόμενος* 1252_ა, *θερόμιος* (ყვანებულუბაჲ *θερόμιος*) 991_ა.
- ყოველგან *πανταχού* 231_ა, 352_ა, 366, 601_ა, 20, 81, 69_ა, 771_ა, 842_ა; თვნიერ ყოველგანობისა *τὸ πανταχού χωρὶς* 60_ა.
- ყოველი *πῆς* 3_ა, 108_ა (ἴσ. *ἡμῶς*), *ἀπας* 131_ა, *σὺνπας* 281_ა, 901_ა. *ὅλος* 15_ა. *τὸ ὅλον* 3_ა; და ეს სახედ ყოველთა ხედა *καὶ ἐξῆς ὁμοίως* 282_ა.
- ყოველად-სრული *παντελής* 4211.
- ყოველად-ყოველითურთ *πάντη* 31_ა, *ὅλον ὅλω*-15_ა.
- ყოველებრივ („ყოველნიარად“) *παντοίως* 1251_ა.
- ყოველებრივი *ὅλων* 462_ა, 47_ა, 18, 78_ა, 106_ა, *παντοίως* 124_ა; უმეტეს ყოველებრივი *ὅλων* 452_ა, 83_ა, 90_ა; უფროს ყოველებრივი *ὅλων* 83_ა.
- ყოველითურთ („სრულიად“) *παντελῶς* 6_ა, 75_ა, 86_ა, 881_ა, *πάντη* 6_ა, 25_ა, 491_ა, 51_ა, 651, 81_ა, 113_ა, *ὅλος* 15_ა, 85_ა, 94_ა.
- ყოველობაჲ („ერთიანობა“, „სრულიადობა“) *ὁλότως* 43_ა, 44_ა, 451_ა, 461, *τὸ ὅλον* 19_ა, 43_ა, 441_ა, 85_ა, *ὅλα* 43_ა.
- ყოველობრივ („სრულიად“, „უნივერსალურად“) *ὅλων* 1081_ა
1. ყოფა: („ვაკეუება“, „ქმნა“): ჰყოფს *ποιεῖ* 29_ა, 50_ა, *ποιεῖται* 161_ა, 281, 75_ა, 12, 77_ა, *ποιήσεται* 311_ა.
 2. ყოფა („ყოფნა“): ყოფად *εἶναι* 61_ა. იხ. არს.
- ყუდ იხ. იყუდნეს.

უ

- შარავანდედი *ἰρδαιμα* 42_ა.
- შებუნებებით („შებუნებებულად“, „იმავე ბუნებისად“, „იდეტურად“) *οὐκ ἴσως* 81_ა.
- შებუნებებულ (=შებუნებებით) *οὐκ ἴσως* 1241_ა.
- შედარება („შეფარდება“, „შედარება“, „გათანაბრება“): რამეთუ ვერ უძლებს *შედარებად ὁμοίως γὰρ ἰσχυροῦται* 821_ა.
- შედარებით *κατά (ε. acc.)* 401_ა.
- შედარებული („შესაბამისი“, „შესატყვისი“) *ὁμοίως* 182_ა.
- შედგმულუბაჲ („შეხავება“, „შეერთება“, „განუწყვეტლობა“, „განუყოფლობა“) *συνήκει* 40_ა, *συνέχει* 103_ა, 125_ა; შედგმულუბაჲ და განუკრელობაჲ *συνέχει* 691_ა.
- შედგმული („შეხავებული“, „შეერთებული“): *συνήκει* 39_ა, 78_ა, *μικτός* 56_ა, 26, 63_ა; უფრო შედგმული *συνήκει* 391_ა, 10, 20.
1. შედგომა („შეხავება“, „შედგომა“, „წარმოშობა“): შედგა *συνεστῆται* 78_ა; რომელთაგან შედგეს *ἐξ ὧν ἔστι* 451_ა; შეიღვა *συνεστῆται* 78_ა.
 2. შედგომა („მიღვენება“ [მისდევს], „მოყოლა“ [მოჰყვება]): შეუდგს *ἐπετα* 48_ა; შეუდგს და თან ჰყვების *ἐπετα* 123_ა.
1. შედგომილი („შემდგარი“, „შეხავებული“) *συνήκει* 95_ა.
 2. შედგომილი („რომელიც მისდევს, მიჰყვება“, „თანმავალი“, „თანმგზავი“) *ἐπίσυνος* 121_ა, 20, 122_ა, 12, 123_ა, *ἐπισύνος* 121_ა.

- შეერთება: შეაერთებს *συνάγει* 2620, 9526; შეერთების *ἵσται* 2411, შეერთების *συνήται* 2821; შეერთება *συνέτασται* 2617, 287, *ἵσται* 8031.
- შეერთება („შეერთება“, „გაერთიანება“, „ერთიანობა“) *ἑσται* 4024, 42701, 7817, 8130, 8220, 9049, 922, *τὸ ἵσται* 712, *συνάγει* 2620, 21, 901, *συνήται* 192 შეერთებითა *ἵσται τὴν ἑσται* 451.
- შეერთებით („შეერთებულად“) *ἵσται* 10616.
- შეერთებულ („შეერთებულად“) *ἵσται* 11727.
- შეერთებულ *ἵσται* 514, 16, 2423, 2522, 7022, 9122, *συνήται* 6722, *συνάγει* 591, *ἵσται* 3717, *ἑσται* 12218; შეერთებულ *ἵσται* 10233, *συνήται* 906; შეერთებულ იყოს *ἵσται* 2428; შეერთებულ (არს) *ἵσται* 24722.
- შეიწრება („შეიწრება“): შეიწრდეს *συνεστρατεύεται* 6110.
- შეკრება: შეკრინდეს (ეითარ შეკრინდეს? *πῶς συνέξει*); 712; თან შეკრების *συνάγει* 1257; თან შეკრებოდის *συνάγει* 71.
- შეკრება: შეკრავს *συνάγει* 10922; თან შეკრავს *συνάγει* 2618, 9010; რაათა შეკრინეს კიდურნი *συνάγει τὰ ἄκρα* 2814.
- შემაერთებელი *συνεστιάζω* 1320.
- შემდგომად *πρᾶξ. μετὰ (c. acc.)*: მის შემდგომი *ἔμετ' αὐτὸν* 821.
- შემდგომად *πρᾶξ. μετὰ (c. acc.)* 3023.
- შემდგომად *adv. σύν* 3517, *δέσσει* 804; შემდგომად მეორედ *δέσσει* 607, შემდგომად და მეორედ *δέσσει* 1166; უკუანათ და შემდგომად *σύν* 621; უ შემდგომეს *σύν* 610.
- შემდგომი 1) („შემდეგი“, „შემდეგნი“, „შემდეგი“) *δέσσει* 1121, *μετὰ* 4622, *τὸ ἐξῆς* 124, *τὸ ἐξῆς* 8020, 27, 1008, *δέსσει* 1114, 2820, 386, 7124, 744, 8922, *τὸ δέσσει* 8422; შემდეგი და შემდგომი *δέსσει* 1720, 2090; 2) („შემდეგი ხარისხიანი“, „შემდეგი“) *δέსσει* 9022, 912. *καταδέσσει* 220, 6122, *τὸ καταδέσει* 1221.
- შემდგომითი შემდგომად („რიგ-რიგად“) *τὸ ἐξῆς* 812, 10122, 1021.
- შემდგომისა შემდგომნი *τὸ μετὰ ταῦτα* 8022, *τὸ ἐξῆς* 221.
- შემდგომობა *τὸ σύν* 11917.
- შემდგომობით („შემდეგი ხარისხიანი“, „შემდეგი“, „სუსტად“) *δέσει* 5917.
- შემდგომობითი („შემდეგი“, „შემდეგი ხარისხიანი“) *δέსσει* 912.
- შემთხვევა („შემთხვევა“): შემთხვევის *συνάγει* 8022, 9727, 1070.
- შემოკლებით („შემოკლები“) *σύν* 2122.
- შემოკრება: შემოკრებს *συνάγει* 8120, შემოკრებს *σύν* (ἵσται) 727.
- შემოკრებელი *συνάγει* 1320.
- შემოუწერლობა („შემოუწერლობა“, „შემოსახლებლობა“) *δέσει* 720; განეყენოს შემოუწერლობას *ἕσται ἵσται* 7211.
- შემოქმედებითი *σύν* 954, 10, 14, 18, *σύν* 822, 5120, 521; შემოქმედებითისა ძალისა მიერ *κατὰ τὴν τοῦ ποιεῖν δύναμιν* 5223.
- შემოცვა: რამეთუ შემოსცავს („შეიცავს“) *σύν* 584.
- შემოწერა („შემოწერვა“, „შემოსახლებვა“): შემოსწერს *σύν* 2222.
- შემტკიცებელი („გამაგრებელი“, „შემტკიცებელი“) *σύν* 592.
- შემყრელი („შემყრებელი“, „ერთად თავის მოყრელი“) *σύν* 79.
- შემცველი *σύν* 313, 4027, *σύν* 10611, *σύν* 10622, *σύν* 10622.

- შემძლე ბოამნოს 321. *πεποισός* 12221; იყოს შემძლე ძებსუჲთა 610; შემძლე (არს) *πέφουεν* 1717, 11121.
- შემძლებელი ბοამნოს 2020, 440, 753; შემძლებელ არს (არიან) *πέφουεν* 1420, *ბοιαιαι* 6792. *οἶδον τω ἦν* 888; თუ შემძლებელ იყოს *ελ ბοιαιαι* 320.
- შემწყნარებელი („მიმღები“, „რომელიც მიიღებს, დაუშვებს, შეიწყნარებს“) *δέχομαι* 750, 1222, 1238, *ὑπαδέχομαι* 6822, 12010, *δέχεσθαι* 1108, 1420.
- შეკაცობა („ხელში ჩაგდება“): რომელიცა შეიკაცა *ἔπει μὲν ἰάμην* 314, არ შეიკაცრას *ὁσὺν σὺνέχεται* 657.
- შერაბამება: შერაბამების („შესაბამება“) *προσηκων* 2320.
- შერაბამებული („შესაბამისი“ „შესატყვისი“) *ὁσυστοιχος* 3117.
- შერთვა („შერთება“, „შერთვა“): შერთვის *συσσίνεται* 1430.
- შესაბამად: შესაბამად შთასაუღლათასა *τῆς προσηκοσθῆς ὑποψιάσεως* 5920.
1. შესაბამი („შესატყვისი“, „შესაფერი“, „ანალოგიური“) *ἀνάλογος* 6922, 1090, 12016.
 2. შესაბამი *subst.* („შესატყვისობა“, „ანალოგია“) *λόγος* 12318.
- შესადარო *subst.* („შესატყვისობა“, „ანალოგია“) *λόγος* 12120.
- შესახლერება: შეისახლერა *πεπέρισται* 567.
- შესახლერებული *περιλήπτως* 9110.
- შესარაბამი („შესატყვისობა“, „ანალოგია“) *λόγος* 12312.
- შესატრფოა („სასურველი“) *ἐφες* 918.
- შესაძლებელი ბοამნოს 321, 520.
- შესაძლო: არ შესაძლო *ὁσὺν ἔμειν* 7711.
- შესღვა: შევიღენ *εἰσῆν* 5724.
- შესრულება: შესარულებენ *ὁσπαληρισσῶ* 3720.
- შეტრფობა („მისწრაფება“): შეეტრფვის (შეეტრფვიან) *ἐφίεται* 915, 17.
- შეუკაცობელი *ἀκράτειος* 746.
- შეურევნელად *ἀσურχῆτος* 1182.
- შეურევნელი *ἀμαχῆτος* 9312, *ἀμαχῆς* 7810.
- შეურევნელობა *τὸ ἀμαχῆς* 9410.
- შეურწყმელი („შეურვეელი“) *ἀσურχῆτος* 10526.
- შეურწყმელობა *τὸ ἀσურχῆτος* 10520.
- შეუცავი („მოუცავი“, „მოცულობის არშქონე“, „განუსახლერელი“) *ἀπεριλήπτως* 919.
- შეუცვალებელი („უცვლელი“) *ἀμετάβλητος* 9918, *ἀναλλοίωτος* 2322.
- შეუძლებელი *ἀβῆστος* 318, 610, 154, 652, *ἀσურχῆτος* 818.
- შეუწარელი („რისი შემოწერა ანუ შემოსახლერა არ შეიძლება“, „განუსახლერელი“) *ἀπεριγῆτος* 5727, 740, 22, 914, *ἀπεριλήπτως* 9026, 918.
- შეუხებელი *ἀσῆστος* 1092.
- შეუხები *ἀσῆστος* 6810.
- შეყენება („შედგენა“): რომელთაგანაცა შეიყენა („შედგა“, „წარმოიშვა“) *ἐξ ὁσὺν ἔφασται* 3322.
- შეყენებული („შემდგარი“): შეყენებულ არს *σῦναιται* 342.
- შეყოფილი („შერთებულნი“, „დაკავშირებულნი“) *συστοιχῆτος* 9721, 10912, *ἐξῆτοιχῆτος* 10827, 1177, *ἐπῆστος* 12201; შეყოფილ არიან *ἐξῆχεται* 9820, შეყოფილ იყო *ἐξῆστος* 9721.
- შეცვა: შეიცავს *περιέχει* 4318, 10, *συνέχει* 9418; შეიცვან *περιλήπτως* 912; შეუცავს *περιέληψεν* 438, *περιέληψαν* 7222; შეიცვის *περιέχεται* 9411, შეიცვების (შეიცვებიან) *περιέχεται* 4318, 10.

- შეცვალე ბა („შეცვლა“): შეცვალოს (რათა შეცვალოს *μεταλλάξω*) 502ა; შეცვალე ბის(რათა) *μεταλλάξω* 2327; არცაჴშეცვალე ბის იმე *ἀλλοιοῦμαι* 78ა.
- შეცვალე ბადი („ცვალე ბადი“) *μεταβλήθω* 4917ა.
- შეცვალე ბა („შეცვლა“) *ἀλλοίωσις* 2322, *ἐξάλλαξις* 8714.
- შეცვული *παροχόμενος* 666.
- შეძლებს: შეუძლებს *δύσθεται* 402ა, *πέφραται* 158, 3820.
- შეწყნარება („მიღება“): შეიწყნარებს *ἐπιδέχεται* 776, *ἐπιδέχεται* 776,10; შეიწყნარებენ *ἐπιδέχονται* 4618, *ἀποδέχονται* 7510, შეიწყნარებენ (რათა) *ἐπιδέξαιμαι* 12114; შეიწყნარებდეს (რათა) *ἐπιδέχόμενος* 6122; შეიწყნარა *ἐπέδξασθε* 10917, 11622; შეწყნარება *ἐπιδέχεται* 7710.
- შეწყობა („შედგენა“, „შეერთება“, „დაწყობა“, „ჩამოყალიბება“): შეაწყობენ *ἐπιτάσσει* 10717.
- შეწყობით („იმევე ნაირად“, „იდენტურად“) *συσφύσας* 4115.
- შეხება: შეახებს *συσφύσσει* 10920, შეხების *συσφύσσει* 6911; შეახოს *συσφύσσει* 7129; ზედ შეხებს (რათა) *ἐφασφύσσει* 804; თან შეახნეს ორნივე კიდურნი *συσφύσσει ἄμφω* 5241; შეიხებს *συσφύσσει* 99ა; შეხების *συσφύσσει* 168.
- შეჭკავს („შეფერება“) *προσφύσσει* 3128.
- შთაბრწყინვება: შთაბრწყინებენ *καμύχουσι* 8911.
- შთამობრწყინვა: შთამობრწყინენ *προσφύσσει* 8910.
- შთამოვრდომა („დაეარდნა“, „ჩამოვარდნა“): შთამოვარდების *ἀποπίπτει* 1232ა.
- შთამოვრდომა („დაეარდნა“, „ჩამოვარდნა“) *ἀποπίπτει* 12510.
- შთამოიარსებს („წარმოიშობა“) *καίεται* 1267.
- შთამოიანაბრწყინი *ἐλλαττόμενος* 882ა.
- შთამოობა („ჩამოსვლა“, „წარმოშობა“): იშთამოებს *καίεται* 12618, *καμύχουσι* 866.
- შთამობა („ჩამოსვლა“, „წარმოშობა“) *ἐπίπαισις* 182ა, 778; შთამობა და რეობითი („დაქვეითებისკენ სვლა“) *ὑφέσις* 8122.
- შთამოსლვა: („ჩამოსვლა“, „წარმოშობა“): შთამოვალს *καίεται* 1250. შეად-შთამოიარსებს *καίεται* 1267.
- შთამოსლვა *καίεται* 12511.
- შთამოსრული („ჩამოსვლი“, „წარმოშობილი“) *καίωσις* 1268.
- შთასავალი („ჩასავალი“, „საფუძველი [არსებობისა]“) *ἐπιπέσις* 5920.
- შთასლვა („ჩასვლა“): შთავალს *καίεται* 1256; შთასლვა *καίεται* 12326, 1248.
- შთასლვითი: ჰყოფდეს გზავნასა შთასლვითსა *περιεπίσσει ποιῆσθαι καὶ ὁ ἰσθ* 1248.
- შთასლვა (=შთასლვა) *ἐπιπέσσει* 1918.
- შობა: შობს *γεννᾷ* 2424; შობად *γεννᾷ* 9218.
- შობადი *γεννηόμενος* 1118.
- შობა *ἀπογέννησις* 920.
- შობილი *γεννηθείς* 2418, 250.
- შორიელი *πορρωτέρως* 841, *ὡς (τὸ) πορρωτέρως* 7820; უშორიელესი *πορρωτέ-როς* 783; უშორიელეს *ἀδύ. πορρωτέρον* 1210, *πορρωτέρως* 786.
- შორითი: მიხეზსა-შორითი *κατ' αἰτίαν* 443; ჭამსა-შორითი *τὸ ἐγγροσθαι* 362.
- შორის *ἐν* 122ა, *κατὰ (ε. acc.)* 618, 6110, 968, *παρὰ (ε. gen.)* 1018,33; შორის-მყოფისა *ჭალისა მიერ ἐκ δυνάμεως τῆς ἐνοσθης* 5118.
- შორს *πορρωτέως* 5432, 554; შორსრე *πορρωτέρως* 402ა.
- შუენიერება *τὸ καλόν* 2018, *τὸ ἀλλῶς* 421.

ჩ

ჩენა: იხინა ბέλειται 531a.

ჩუენება: აჩუენებს ბέλειται 43b, ბέλειται 91a; იჩუენებიან ტაίρειται 691a.

ც

-ცა ჯამ: ესეცა ჯამ τοῦτο 517; იმეცნებსცა ჯამ ურასკეი 292a.

ცვალეზა: იცვალეზიან μεταλλάξει 77a.

ცვალეზადი μεταλλάξτες 761a, 77a, μεταβατικώς 126a.

ცვალეზად „ცვლილება“, „გამოცვლა“ ცვალეზი 701a, 105a.

ცნობა („ცოდნა“): ვცნეთ მყოფთანი უარისიკემ თῶν ἄπται 1120; ცნას სიმე 100a, არცა ცნას სიმე ურასეაი 1001a. თუ ცნას ეიმის 1002a, ცნას რაა ეიმის 101a; იცნობის ურასეთ ἔστι 752a; ცნობა უარისეშია 972a, ცნობად ურასეაი 972a; ძალი ცნობისაა თῆς τοῦ ურასიკემ ბῆταμ 1121a. იხ. იმეცნებს.

ცნობა („ცოდნა“, „შემეცნება“) ურასეი 111a, 121, 181a, 302, 531a, 74a, 1122a; ცნობა და უწყება ურასეი 632a, ცნობა და საუწყება 642a; ცნობისა ურასეი 292a.

ცნობიერობით („ცოდნის ან შემეცნების გზით“) ურასეი 292a.

ცნობითი ურასეი 11717.

ცნობითობაა თს ურასეი 11720.

ცნობილი ურასეი 53a.

ცხად ჰყოფს ბῆσι 1031, 1052a.

ცხოველებრივ წაეი 641a.

ცხოველი („ცოცხალი“, „ცოცხალი არსება“) წაი 125a, წაი (თა წაი) 62a, 63a, 6517, 112a, წაი 452a, 88a; ცხოველ არს (არინ) წი 63a, 10, 11.

ცხოველმეშვეობითი („სიცოცხლის წარმოშობი“) წაი: ცხოველმეშვეობითი ძალი თს წაი 931a; ცხოველმეშვეობა არს წაი ἔστι 932a.

ცხოველმყოფელობა („სიცოცხლის მიჩვენა“) წაი 932a.

ცხოველმყოფელობითი წაი 892.

ცხოველობა, ცხოველობა („სიცოცხლე“) წაი: ცხოველობს („ცოცხლობს“), წი 171a, რამეთუ ცხოველობს წაი 63a; ცხოველობა თს წი 292a, 461, 6417.

ცხოველობა („სიცოცხლე“) წაი 301, 622a, 8491, 881a, 894, 942, 112a, თს წაი 113a.

ცხოველობით წაი 292a, 64a.

ცხოველობითი („სიცოცხლის მიჩვენებელი“) წაი 252a, 11717, წაი ἔστι 94a, წაი 932a.

ცხოველობითობაა თს წაი 11720.

ცხოველქმნა: ცხოველ იქმნებიან წაი 1251a; ცხოველქმნა წაი 222a.

ცხოველყოფა: ცხოველყოფს (რაა) წაი 113a.

ცხოველობა იხ. ცხოველობა.

ცხოვენება („დაცვა“, „შენარჩუნება“, „შენახვა“): ცხოვნების თა 1317, 33a, 881a.

ცხოვენებული („დაუული“) თა 321a.

ცხოვებაა წაი 361a, 5412, 634, 801a, თს წი 452a.

d

ძალი ბύβαις 88, 511, 907 (აი სპ.ად), ἐπιτομίδου 462a, περιουχί 92a; არა აქუს ძალი ὁσ πέφυαέν 11117.

ძალითი: ძალითად მყოფი τὸ ბύβαις ὅν 50a.

ძალ უც („შეუძლია“) ბύβαις 674, πέφυახ 1032a.

ძეს („მდებარეობს“, „არის“): ზესთა ძეს ἐξήρηται 482a, εἶναι κρείττον 102a; ზესთა ძეს ყოველთა πάντων ἐστίν ἐπέκεινα 702a.

ძირი ῥίჯა 12a.

ძლებ: უძლებს („შეუძლია“) πέφυახ 5011, 9022, უძლებენ ბύβαις 118a, πεφύασι 120a; ვერ უძლებენ ახებად ὁχ οἷα τὲ ἔσται ἐξήρηται 10914; უძლოს ბύβαις 22a.

ძლიერი: უძლიერესი ბύβαις 381a, 4014, 464,7, 8727.

ძლუანვა („გადლოლა“, „პირველობა“, „ხელმძღვანელობა“); ეძლუანვის იჟეინა 591a; ეძლუანვის და ვპირველების იჟეინა 2127; ეძლუანვიან და ეძლუანვიან იჟეინა 30a; რათა უძლოდის პიოიჟეინა 942a.

ფ

წადიერი („მსურველი“, „მიმწრაფი“) ἔφαιστος 871; არიან მეტრეფე და წადიერი ἔφისეთა 13a.

1. წადილი: იწადებს („სურს“, „მიისწრაფის“) ἔφისეთა 13a, 26a, 834; წადნოას (წადნოის): და რომლისადმი ყოველი მოწლედ წადნოას („ისწრაფის“) και ὁσ πάντα ἔφისეთა 6927; ხოლო კეთილობისა მიმართ ყოველი წადნოას და ისწრაფის მიმთხუევად τὸσ δὲ ἰκναισὺ πάντα ἔφისეთა και ὁσ ἑσθιει ταχέως 83a; წადნოას მათდამი ხიარებასა („ისწრაფის მათთან შეერთებას“) ἔφისეთა τῆσ πρὸς ἀθὲσ σενაφίς 242a; წადნოას მის მიმართ ხიარებასა ἔφისეთა τῆს πρὸς ἰσθῆσ ἰσθῆσ 261a.

2. წადილი („სურვილი“, „მისწრაფება“) ἔφისეთა 270, 292a; არა წადილი τὸ μῆ βὸსλესთა 82a.

წადნოას იხ. 1. წადილი.

წარვლა („განვლა“, „გაველა“, „გადასვლა“): წარვლის ბიჯისთა 967; თუ წარვლოს („თუ განვლოს“) ἔφისეთა 532a; წარვლას შორის ეამისასა ἔφისეთა ἔφისეთა πρὸς ἑσθῆσ 341a; რამეთუ არ წარვლასა შორის გაიგონის ἔφისეთა ἔφისეთა ἔφისეთა και ἔφისეთა 1021a.

წარვლაა („განვლა“, „გასვლა“, „წასვლა“) პირეთა 342a, ბიჯისთა 771a; მოქცევა წარვლაა პირეთა 68a.

წარმვლელი პირეთა 86a.

წარმოარსება („წარმოქმნა“, „შექმნა“): წარმოარსებს („წარმოქმნის“) ἔφისეთა 2201, ἔφისეთა 232,4, 24a; წარმოარსოს ἔφისეთა 23a; წარმოიარსების („ოქმნება“ „წარმოება“) პირეთა 251a; წარმოიარსებს („შეიქმნება“) ἔφისეთა 8411; იწარმოიარსა („აღმოცენდა“) პირეთა 1161a; თუ წარმოიარსოს ἔφისეთა 251a. არ წარმოიარსოს (რათა) მῆ პირეთა 252a.

წარმოარსებაა პირეთა 272a, 2910 (აგუჯ 292a).

წარმოარსებული („აღმოცენებული“, „შექმნილი“) ἔφისეთა 244,2a, პირეთა 291a, 892a, პირეთა 771a.

იოანე პეტრიწი, I

1. წარმოდგენა („მიცენა, „მიკუთვნება“) წარმოუდგენს (რამე) *χορηγῶν* 11310.
2. წარმოდგენა („წარმოშობა“, „შედგენა“): და არცა არარაობისგან რამე შესაძლებელ არს წარმოუდგენად *οὐκ ἐκ τοῦ μηδενός συντίθεισά* 321.

წარმოდგომა („წარმოშობა“, „ალმოცენება“) წარმოდგების *πείρασαι* 5210, *ὑφέσθηται* 761; წარმოუდგების *πείρασαι* 3719, 484; წარმოუდგებიან *πείρασαι* 8612, წარმოუდგებიან (რამე) *σπάνηται* 746; წარმოუდგა („ალმოცენება“) *ὑφέσθηται* 1212, 4812, 8528, 11510, *ὑπέσθη* 2027, 9928, *πείρασαι* 8012, წარმოუდგა წინაბთვე *πείρασθη* 9524; წარმოუდგეს *ῥίπεται* 12320, *πείρασθη* (ἄν) 1120, წარმოუდგეს (რამე) *ῥιπίσθη* 77; წარმოუდგეს *παρῆν* (ἄν) 1319; წარმოდგომა *πείρασαι* 752, *ὑφέσθησάν* 8714, *ὑφέσθησάν* 882.

წარმოდგომა („ალმოცენება“, „მოვლინება“) *παροισία* 56, 1321, 477, 6828, 8702.

წარმოდგომილი („წარმოშობილი“, „ალმოცენებული“, „შექმნილი“, „მოვლინებული“) *ιστάσθαι* 10910, *ὑφίστάσθαι* 2510, 300, *ὑπείσθαι* 358, 7128, 10814, *ὑφέσθησθαι* 374, 9813, *ὑφέσθαι* 627, 161, 3628, 432, 4810, *ἔφεσθαι* 6827, *ὑφέσθαι* 910, *πείρασθαι* 100, *πείρασθαι* 82, 1710, 2110, 3524, 616; წარმოუდგომილ არს (აზიან) *ὑφέσθησθαι* 6117, *ὑφέσθησθαι* 352, 7210, 80, 767, 10720, *πείρασθησθαι* 7210, *ὑπέσθη* 60, *πείρασαι* 174, 4520, 461, 8200, 876; წარმოუდგომილან *πείρασαι* 874; წარმოუდგომილ იყოს *παρῆν* (ἄν) 1812.

წარმოდინება: წარმოადინებს (რამე) *ἀπείρασσαι* 9222.

წარმოება იხ. წარმოშობა.

წარმოვლა („წამოსვლა“, „გამოსვლა“, „წინსვლა“): წარმოვლის (წარმოქვლის) *πείρασαι* 7714, 28, *πείρασαι* 2732, *ἔπει* 194; წარმოვლო *πείρασαι* 4028, *πείρασθαι* 12210, *πείρασθησθαι* 9428, *πείρασθησθαι* 888; წარმოვლოს („გამოვიღეს“, „ალმოცენდეს“) *πείρασαι* 2520, *πείρασθαι* 2527, *ἔπει* 1219; წარმოვლნს რამე *πείρασθησθαι* 2828; რამეთუ წარმოვლიდეს რამე *πείρασθαι* 1221; წარმოვლან *πείρασαι* 2914.

წარმოვლილი („გამოსული“, „ალმოცენებული“) *πείρασαι* 7720, 30, *πείρασθαι* 9010.

წარმოხიდეა: წარმოხიდავს (რამე) *ἔπει* 10622.

წარმოთხევა („გამოვლერა“): წარმოთხიდა (რამე) *ἔπει* 3718.

წარმოთაარსებელი („წარმოშობელი“, „არსებობის მომნიკებელი“) *πείρασθαι* 242, 28, (*ἐκ* *πείρασθαι* 3228), *πείρασθαι* 2218, 30, *πείρασθαι* 3010, *πείρασθαι* 292.

წარმოთართებელი („მომდინარე“): წარმოთართებულ (არს) *πείρασθαι* 16128.

წარმოთაყენებელი (=წარმოთარსებელი) *πείρασθαι* 2420, 3828, *πείρασθαι* 5019, *πείρασθαι* 3815, 4010, 476, 5821, *πείρασθαι* 4120, *πείρασθαι* 502, *πείρασθαι* 392, 10312.

წარმოთაყენებელი თით („წარმოშობითი“) *πείρασθαι* 3728; *π.* ძალი *ἔπει* *πείρασθαι* 3727, 30; აქუს მიხეზი *π.* *ἔπει* *πείρασθαι* 232.

წარმოთაჩენელი („გამოხენი“, „წარმოშობელი“, „არსებობის მიმნიკებელი“) *πείρασθαι* 2311, 310.

წარმოთაჩინებელი (=წარმოთაჩენელი) *πείρασθαι* 400.

წარმოთდგომი („დამდგენელი“, „ალმოცენებელი“) *πείρασθαι* 8610.

წარმოთმეცი („წარმოშობელი“) *πείρασθαι* 2410.

წარმოთმეცელი („წამოსვლილი“, „გამოსული“) *ἔπει* 1228.

წარმოთორჩება („ალმოცენება“): რამეთუ წარმოიმორჩებიან *ἔπει* *πείρασθαι* 2824.

წარმოქმნილი ჯერიჟიკის 312.

წარმოქმნილი (=წარმომაჩენელი) *παραινετικός* 8a. *παράγει* 82, 112, *προεξίσω* 8922.

წარმონაარსი, (=წარმოარსებელი, „ალმოცენებელი“, „შექმნილი“) *παρ-
γόμενος* 2822, *πρόσδος* 2518, 268, *ἀποτέλεσμα* 1620, 6018.

წარმონათხზი (=ნათხზი, ნათხზენი, „შეწყობილი“, „წყობა“) *σειρά* 1820, 27-
წარმონაშვი („ნაშობი“) *γέννημα* 11618, *ἀπογεννώμενος* 1070.

წარმოობა („წარმოქმნა“, „წინსვლა“): აწარმოებს *πρόσγει* 9510, *πρόσει* 3110, იწარმოებს (იწარმოებია) *πύσει* 1821, 222, 262, 25, 2720, 3322, 5114, 7615, 8120, 11525, 28, *πρόσι* 282, *χρόσι* 8127, ვითარ იწარმოებს *ὡς προεξίσωτες* 736, არ იწარმოებს *μη προείργατο* 288; იწარმოებენ (იწარმოებია) *πρόσει* 114, 1218, 2321, 2721, 28, 473, ეწარმოებია *πύσει* 8718; იწარმოებოდა თითოეული *πρόσει* *ἐκαστα* 129; თუ იწარმოებდა *ἐπεί προείργατο* 263; იწარმოა (იწარმოეს) *πρόσει* 6813, 848, *πρόξ.მე* 2927, 12425, *προεξί-
λυσθε* (*προεξ.მ.მ.მ.მ.*) 8825, 8921, იწარმოა (რამ) *προεξίσω* 1921; რამთა იწარმოოს *πρόσει* 2816; უწარმოებია („დაწინაურებულა“) *προεξ.მ.მ.მ.მ.* 12122.

წარმოობა („წარმოქმნა“, „წინსვლა“) *πρόσδος* 2722, 2818, 21, 33, 292, 3118, (წარმოება) 278; გზაზეა წარმოობისა *πρόσδος* 291.

წარმოსადგომელი („ალმოცენებელი“) *ὑποστυχόμενος* 354.

წარმოუშობელი *ἐγένητος* 6118.

წარმოქმნა: წარმოქმნა *παρήγαγε* 2225; წარმოქმნის (რამ) *ἔγειρας* 477.

წარმოქმნა *πρόσδος* 1821.

წარმოქმნილი *προεξίσω* 8722.

წამოყენება (=წარმოარსება, „შექმნა“): წარმოაყენებს *παράγει* 3827 (იკრავ) 9618, *ὑφέσθαι* 2325, 2420, 2525, 3820, 4114, 427, 24, 943, 951, 10415, *πρό-
σθαι* 941, წარმოაყენებს *ὑφέσθαι* 2021, წარმოაყენებს *χρόσι* 819; წარ-
მოაყენა *προεσθίνα* 8214; წარმოაყენოს *ποιήσει* 5022; წარმოაყენა *ὑφέ-
σθαι* 3022, 4716, *ὑφέσθαι* 11618, *πρόξ.მე* 4714, წარმოაყენებს *ὑφέσθαι* 7417, *παρήγαγε* 3720; წარმოაყენოს *ὑποστυχοί* 3316, *ὑποσθίται* 4118; წარმოაყენების *πρόσει* 404, წარმოაყენებია *παράγει* (ἔν) 7114; წარ-
მოაყენება *παράγει* 2818, 5018, *παράγει* 10711, *ὑφέσθαι* 2218, 9218, *παράγει* 10715, პირველი წარმოაყენებამდე *πρό* *ὑποσθ.მე* 4117, ვერ უძღვოს წარმოაყენებამ *μη δυνεχών* 4118.

წარმოყენებადი *παράγει* 10421.

წარმოყენება: წარმოაყენებია მიხეხსა *ἔν* *παραινετικῶν αἰτίων* 236.

წარმოყენებელი (=წარმოარსებელი) *παράγει* 3721, 3912, *πρόσι* 382, *προεξίσω* 4015.

წარმოშობა: წარმოშობს *ἀπογεννώ* 1821, 2025, *γέννη* 382. წარმოშობენ (რამ) *ἀπογεννώσαστες* 7810; წარმოიშობენ *γενῶσται* 787; ვითარ წარმოიშ-
ვნენ *ὡς γενῶσται* 1911.

წარმოშობა *ἀπογεννώ* 8122.

წარმოშობილი *γενόμενος* 9214.

წარმოჩენა („გამოჩენა“, „გამოვლენა“, „წარმოქმნა“): წარმოაჩენს *ἐκφαίνει* 2510, *ἐκφασί* 7322, 8622, *ἐπιδεικνύει* 818, *παράγει* 3322, *ἀποτέλει* 8010; წარმოაჩენს (რამ) *ἐκφασί* 9122, *δεικνύει* 8424, *ἐπιδεικνύει* 927; წარ-
მოაჩენდა (რამ) *ὑφέσθαι* 814; წარმოაჩენია *ἔσθαι* 3113; წარმოაჩენების *παράγει* 3021; წარმოაჩენია (რამ) *ὑποσθ.მე* 4710, წარმოაჩენების *πρόξ.მ.მ.მ.მ.*

422; წარმოჩენა *ἐκφάνειν* 7713, *ποιεῖν* 816, პირველ წარმოჩინებადმდე *πρὶν γένηται* 66.

წარმოჩენა („გამოჩენა“, „გამოვლენა“) *ἐκφάνω* 7728.

წარმოჩენილი *παράγμενος* 88, 28, 3014, *ὑπιστάμενος* 1618, *ὑποστάν* 10028, *πρῶτῶν* 264, *προελεῖται* 137, 3015, 28.

წყისი *τάξις* 1114, 1220, 2727, 4118, 4618, 6220, 888, 9323, 1228, 10, *διτάξις* 9018, *δέξις* 6811.

წყალეზა („დანაწილება“, „დაქუცმაცება“, „გაფანტვა“) *σκόνασμαι*: წვალეზასა შორის *ἐν τῷ σκόναμένῳ* 3425.

წიალ-ვლენა („გადატანა“): წიალ ავლენს: რამეთუ მოცემასა ზენათასა წიალ ავლენს შემდგომთა მიმართ *τῶν μὲν πρώτων διαπορεύεσθαι ἕως ἂν ἴθις* 9011.

წინააღმრჩეველი („წინდაწინ გამოშრჩეველი“, „წინდაწინ გადამწყვეტილი“) *προελέμενος* 1138.

წინაგანმწყობა („დაპირისპირებული“, „მოწინააღმდეგე“) *ἀντακείμενος* 74; არ იყვენენ ურთიერთას წინაგანმწყობა *ὅτι ἀντιζεῖται ἀλλήλοις* 78.

წინაგანმწყობი იხ. წინაგანმწყობა.

წინამდებარე („ქვემდებარე“, „დაქვემდებარებული“) *ἐκκείμενος* 5181, *ὑποκείμενος* 342, 8, 4218, 4528, 548.

წინამდელი („წინამძლოლი“) *ἡγούμενος* 5920-601.

წინადა („წინათ“, „წინ“) *πρὸ* 78.

წინადათეამყოფებენ („წინასწარ არსებობას მიაკუთვნებენ“, „წინასწარ არსებობენ“): შორის პირველთა მეორეთა წინადათე ამყოფებენ *ἐν ταῖς πρώτοις τῶν δευτέρων προαναρχήτων* 8621.

წინადათე განაგებს („წინასწარ კვრეტს“) *προνοεῖ* 7428.

წინადათე მიუხეზმან („წინასწარ მიუღია“) *προεληφθε* 11617.

წინადათე წარმოდგომილ არს *προσφέρεσθαι* 9522. იხ. წარმოდგომილი.

წინადათე მოვგოს („წინასწარ ან წინათ მივლო, შევიძინა“): რადათა მოვგოს მას წინადათე ძალი სრული *δύναμις προεληφθέναι τελεῖται* 5112.

წინა-თქუმი („პირიქითი“) *ἰσπαλῶ* 1584, 2918, 390, 22, 7010, 8031, *ἀντιπαλῶ* 6611.

წინმეწყევი, წინმეწყევი („საწინააღმდეგო“) *ἐναντίας* 3225.

წმიდა-მყოფელი ბოთი („განმწმენდელი“, „გასაწმენდელი“) *καθαρευτικός* 9523.

წმიდა *καθαρός* 12511.

წოდება: იწოდებიან *καλοῦμαι* 9729.

წოდებული *καλούμενος* 4912.

წრფლივი („პირდაპირ“) *κατ' ἐπιείαν* 11823.

ჭ

კეშმარიტი: უკეშმარიტესი *ἀληθής* 12322.

კეშმარიტებითი: აქუს კეშმარიტებითი მისაწუთოა *ἔχει τὸ τῆς ἀληθείας καταληπτικόν* 7591. იხ. მისაწუთოა.

ხ

ხატებრივი *εικονικός* 11620.

ხატოვნებითი *εικονικός* 438, 11610.

- ბ ე ბ ა („შეხება“): ზედ ვებების *ἐφάπτεται* 761; ყოველნი ეხნენ *πάντα συνάψαι* 15z.
ხ ე დ ე ა: გაიგონა და ჰხედავს *ὄρε* 101g; თუ ხედავს *ὄρω* 101c.
ხ ე დ ე ა ე („შეხედულება“, „თეორია“) *θεωρεῖται* 10617.
ხ ი ლ ე ა: იხილვების *ὀρέται* 431, 125z; თითოეულთასა ზილულსა (უნა-ე-ს ვი-
ხილავთ) გუარსა *τὸ ἑκάστου θεωροῦμαι εἶδος* 43z.
ხ ო ლ ო ბ ე 3z (და ხა-ა-ა), *γὰρ* 37, *ἀλλά* 121a.
ხ უ დ ა („შეხედა“, „წილად ხედა“) *ἐλαχε* 6814, 691a, 8217, 103z, 1241a, *ἐχει*
1091a; ხუდეს *ἐλαχεν* 21z, 80z.
ხ უ დ ო მ ი თ („შემთხვევით“, „თავის-თავად“) *ἀπρόσμενον* 5921.
ხ უ ე დ რ ე ბ ე ლ ი („შეხვედრილი“ „შემთხვეული“) *λαχρῶν*.
ხ უ ე დ რ ი ს ა ე ბ რ (ი) *συστοιχῶς* 591a.
ხ რ წ ნ ა: იხრწნების *φθείρεται* 33a.
ხ რ წ ნ ა დ ი *φθειρόμενος* 33a, 10721, *φθαίρετός* 107z.

კ

- კ ა მ ს („საკვიროა“) *ζῆν* 1217, *δέ* 811a.
კ ე ლ ო ვ ნ ე ბ ა ე: კელოვნება და ზედმიწევნა *ἐπιστήμη* 1117, კელოვნება და
ზედმიწევნულება *ἐπιστήμη* 111a-1a, 121z.
კ მ ა რ ე ბ ა: იკმარებს *ζῆται* 116z, 118z; რამთა იკმარებდეს *ζῆσθαι* 118z.

ჯ

- ჯ ე რ ა რ ს *ἰσχύει* 141a, *δέ* 7z, 431a, 45a, 831a (და ხა-ა-ა), *λείπεται* 141a, 661z.
-

სამიებლები

ბიორე ცომისათვის

საკუთარი სახელების სავსები

- აბრაჰამი 20820.
 ადამი 5223, 20512, 20613.
 ათინა 519.
 ალექსანდრე აფროდისიელი იხ. აფრო-
 დისიელი.
 აპოლოლო 3914,16, 729, 1123,6, 11717,
 11821,24, 1912, 19218; აპოლოლო მუსი-
 კელი 1123; აპოლოლო ოკრომესიკე-
 ლი 11210; აპოლონი 1721.
 აპოლონი 1724. იხ. აპოლოლო.
 აპოლოლო იხ. აპოლოლო.
 არეა 4632. იხ. არი.
 არი 728 11211,11716; არია 2012; არეა 4232.
 არისტოტელი 43 («ორლანოა»), 514, 528
 («პერი ერზინიისა»), 823, 111 («ორ-
 ლანოა»), 1727, 2518-14, («ბუნებით-
 თა»), 3718, 4120-30 («ალომონათა»
 პირველი), 421 («ალომონათა» მეორე),
 420, 5120, 5421, 5610, 585, 7613, 10422,
 10429 (შორის «აკროასსა ფისიკისა-
 სა»), 10721,28, 1151, 1198-9 («პერი გე-
 ნესეოს და ფოროას»), 12516, 13410
 (შორის «სიტყვერებითა და ბუნე-
 ბითათა»), 13734-35 («ბუნებათ-სამეტ-
 ყუელოსა» შორის), 19514, 21428,
 22012; სტაგირელი 3830, 1072, 19430;
 მეარისტოტელურა 22231.
 არისტოტელის-გამონი (ol περι 'Αρισ-
 τοτέλου, οi 'Αριστοτελειζοi) 518,
 1008, 10720, 11130.
 არტემიდიტო (არტემიდა) 11718.
 ასკლეპიოსი (ნეოპლატონიკოსი): წინა-
 უკუშობიანი ასკლეპიანთა და აფ-
 როდისიელიანი 1302.
 ატიკელი (პროკლე) 20982, 21018,28,
 21110; ატიკურად 3411, 3810.
 აფროდისიელი (=ალექსანდრე აფროდი-
 სიელი) 9818, 11411, 1302; აფროდი-
 სიათ-გამო ფილოსოფოსი 3881.
 აფროდიტი, აფროდიტე 2012, 2224, 1508;
 აფროდიტის მახარებელთა ტრფიალ-
 ბათა 11718; აფროდიტიანად 1508.
 ალოაფიზმოს 1001.
 ბასილი (ეესარიელი) 2232, 22411,14,22,30,
 2252.
 ბერძენი 2224.
 ღვეთი (ალმაშენებელი) 22224. \
 დავითი (ბიბლიური) 2102,25, 22627.
 დია იხ. დიო.
 დიო (ზეესი) 2012, 2221, 392, 10824,
 1098, 11210, 11710, 1374 (სამყურობა-
 მან დიოქსმან), 13728, 1721, 1834,8,
 18924, 22614; დია («რომელ არს
 ზეეს») 7020, 4622, 12712, 19210. იხ.
 ზეესი.
 ელადელი: ელადელთა კმსა 2232.
 ელვათ-გამონი ('Ελβαται) 1002.
 ელვატი ქსენი (ὁ 'Ελβατιος Ξένος;
 ხე ეწოდება ἑλαδωνος ἰσοψιστος) მოქ-
 ჯედ იხ; შეად. Procli Diadochi in
 Platonis Timaeum Commentaria, ed.
 E. Diehl. II 1537-8) 1008, 14510
 («ელვატექსენი».)
 ელენი, ელენი 62, 10717,24, 17117,
 2082.
 ელინებრიე 1100.
 ეონიელი (იონიელი) 415.
 ეპედოკლი (ემპედოკლი) 7921.
 ეპიკურელი 21110.
 ერმა 2012, 5110, 940, 11717, 16530, 18324,
 1912.
 ეუესტოსი (εὐεστὸς «ევესტოს» აღსანიშნავი:
 რამეთუ ქუეყანასა და წყალსა და
 აირსა და დიდსა ეუესტოსს ჰქონან
 ძალნი მუშეობითნი) 17827.
 ჟეესი 4681,4782,728, ზეესმან 732. იხ. დიო.
 ზინონი 1007, 15818.
 იამელიზოსი 4521, 5117, 10730.
 ილიოტიმა 833,19.
 ილკსიოა 22631,25; ილკსიოსთა ველდა
 22630.
 იოანე (ვინმე) 21128.

- იოანე იტალი იხ. იტალიელი.
იონიელი იხ. ეონიელი.
იპოკრატე 121x.
ისაია 781b.
ისიოდოსი (ჰესიოდე) 213x.
ისრაელი 2114, 2262x.
იტალიელი (იოანე იტალი 'Ισααυουε 'Ιταλιος) 2172x.
კრიტე 224x.
კრონოებრი 1892x.
კრონოიანი 1504, 1892x.
კრონოა 2012, 222x, 702x 8927, 1171x.
137x (ოთხეურობამან კრონოაჰმან),
165x1, 1834, 6, 1982x; კრონოსი 46x1,
12712, 1504, 1921x.
კრონოსი იხ. კრონოა.
ლაკონიკელი: ფილოსოფოსა ძალღად
ლაკონიკელად (იტყოდა) 319.
მანენსი (Μάνης, Μάνευρος) 21311.
მეგპეტელი 1072x.
მინოსი (Μινος) 2261x.
მოსე 20411, 20518, 209x, 21822, 31, 21921, 2x.
მოსეანი 209x.
ნემესიოსი 2231.
ოშიროსი 2237.
ორფეესი იხ. ორფეოა.
ორფეოა 208c, 2102x; ორფეოსი 2082x;
ორფეესი 100x.
პაულე 787, 1712, 20821, 210x,
პარმენიდი 317, 1711, 19x, 10, 231x, 8722,
922x, 9420, 961, 3, 977, 1007, 1162,
11710 («ელნ ეონი ჰელახი») 14810,
15817, 1662x, 18177.
პატრიკული თხა (Πατριική χιμαιρα:
Migne PG 36, 1012) 223x.
პერიპატოელნი 518, 18, 571.
პერიპატოა 181 («ყოველმან პერიპატო-
მან»). 1072x («პერიპატოათ არისტო-
ტელის-გამონი»).
პერიპატოაჰ-გამონი 547, 7530, 1072x.
პეტრე (კინმე) 2112x.
პითალოროსი 177x.
პითალოროაჰ-გამონი 1007.
პლატონი 5x, 8, 10, 10, 20, 2620, 3212 («ტ-
მეო», «სჯულთა» პირველი), 33x1
(«ფედროა»), 472x, 54x, 8330, 9020,
1004, 10, 1072x, 10823, 1154, 16010,
2092x, 21310, 2262, 22610 («პლატო-
ნიეთ სამოთხეთა ასფოდელთანთა»).
პლატონური 412, 130x, 21310.
პლატონოსი («კათიკემონი პორფირი-
სი») 10730.
პორფირი 70, 461, 10730.
პროკლე 414, 521; პროკლე დიადოხოა
412, 21317; ატიკელი 2092x, 21018, 2x
21110.
პრომითი 9410 («პრომითი ამაწადი»);
ერმის პრომითიათა 11717.
რადამანთვ 22612.
რეა 7032, 12712, 1834, 19210.
სოკრატე, სოკრატე 310, 68, 0, 1711, 19x,
33x1 («ფედროსა შორის»), 3410, 399,
492x («ფედროსა შორის») 4924, 52x,
7021, 7282, 8124, 83x, 12, 871x («ფედ-
როსა შორის»), 872x, 9420, 961, 3, 0, 12,
9824 («ფედროსა შორის და ალკივიად-
სა»), 10227, 12112, 13520 («სოფრო-
ნიკოაჰ ძე სოკრატე»), 14810, 1581x,
1662x, 178x, 18119, 21, 27, 204x, 2221x.
სოფრონიკოა 13520 («სოფრონიკოაჰ
ძე სოკრატე»).
სოლომონი 22627, 29.
სტაგიროელი 3820, 1072, 19430. იხ. არი-
სტოტელი.
სტოა 181. («ყოველმან სტოამან»).
სტოელი 7530.
ტიმოა (ტიმოესი) 4510, 8627, 874, 8924,
9312, 16, 9827.
ულომპანთა ძლევანი 2192x.
ფინიკელი 1081.
ფინიკი 1081 («იამელიხოჰ ფინიკ»).
ძართეელნი 2223, 4. იხ. ჩუენნი.
ქართული 471; 1097. იხ. ჩუენი.
ქრისტე 2081, 23, 30.
ჩუენნი (= ქართუელი) 624, 27.
ჩუენი (= ქართული) 2197, 21, 2202.
ხალდეელი 20820, 2090.
ჭრომი 227x.

ბერძნული სიტყვების სამიგბელი

ა

- აღმანტი:** გაადამანტა 17ა.
აღამატინებრი 21111, 21211.
აგთარკეს (*αγθαρχης* «უმოქვენო»): ავტარკეს და იკანონ 70ა.
აილიო (*αἰλιος* «სამარადისო») 2616.
აირი 1227, 2011, 2116, 4216, 552, 1197, 1508, 17827.
აირიელად 1508 («ქუეყნიერად... წყლიერად... აირიელად... ცეცხლიერად».)
აკმე (*ακμη* «აყუეება») 34ა.
ამგრო ამგროსია (*αμγροισια*) 34ა («დაამტკიცებს აკმეთა მათთა ამგრო ამგროსიათა».)
ამითვსტო 1259 17420.
ანალექსტატი (*αναλεξια* «ულონობა», «უძღურება») 14512 («ანალექსტატი, ვითარმედ მოუქლებელიო უსახლეროობითა».)
ანანკებრივი («იძულებითი») 7512 («ანანკებრივთა სათანადოთა მიერ» 13*ανανκη*.)
ანალოლო (*αναλογος* «აღმყვანებელიობითი») 83ა.
ანგელი («ანგელოზი») 832.
ანგელოზი 7829, 13618, 21610.
აპორკვა (*απορκια* «წარმოდინება», «გამომდინარეობა») 731, 100ბ.
არდი (*αρδι* «უმალ», «მყის») 40ა («არდი ფრუდ იქმნას წესი და დგომა არსთა» «მაშინეე მოისპოს არსთა წესიერი მდგომარეობა»), 1307 («ამათ და ესყითათა ყოველთა სუეტნი სიბრძნისანი ყოველნი, პლატონურნი დიდნი და ჭემშარიტებით ღმრთისმეტყუელნი, არდი უჩინო ჰყოფენ»), 21218 «... დაუთანაებს ყოველთა კელიტქმნულთა და ილოლებრივთა არდი უჩინო ყოფასა».)
ართრო (*αρθρο* «ნაწილაკი») 472.
არისტოტელურობა 22221 («მეარისტოტელურა».)
ართიო (*αρθιος* «ლუწი») 297, 60334 («შეად. «ბერისო» «პერიტრო» «ქენტი».)
ასფოდელიო (*ασφodelios* ზესიკა) 22619 («ასფოდელიოები, რომელ არს ყოველად სარგებლიან შუენიერები ნერგები»), 22619, 20; სამოთხეთა ასფოდელიანთა 22617; ა ას ფ ო დ ე ლ ი ო ე ბ ი ს («ნიდაგ მდების, ნიდაგ ყუევილდების, ნიდაგ ასფოდელიოდების») 718.
ასქეტო (*ασκησις* «უკავშირო») 3510.
აქანტერმა 2234.
«ალათონ» (*αλαθον* «სიკეთე») 3818; ტალათონ 3817.
ალაღმა (*αλαμα* «ხატი», «ჰამოსახულება») 57ა, 736, 130ბ; ხატისა და ალაღმასა 1188, ხატი და ალაღმანი 13721, ხატად და ალაღმად 14917, ხატთა და ხატის ხატთა და ალაღმის ალაღმათა 1723, ხატი და ალაღმა 18118.
ალაღსიკელნი 10815.
ალრა იხ. პერი ალრა.
ალრკთვმა (*αλρικθμα*) 86ა.

ბ

- ბარბაროზი** 11718.
ბარბაროზებრობა 22322.

გ

- გაადამანტა** 17ა.
გაიონესკებული («სურვილით და ნებით გაერთებული» F სელსანქაბ სკოლა

ჟ ს ა ა ა. ს., 445 (გადიონესებული და გაერთებული ერთისა ჩიერა) 4519, 1291.

გახიხარებ (χιδιεύω; „გატაცებით“, „სიყვარულით“, „სიხარულით“; ზე. ს. ა. ა. გახიხარებ—გაიქოფიტე ჟ გაქაფითება—გატაცებით შექმა) 833ა.

გასუკვირებულად 97ა. იხ. სტუქიოა.

გასფეროებული 958, 1267, 1721, 1822ა.

გაფილოტიმიე (φιλότητα „პატივმოყვარეობა“; ზე. ს. ა. ა. გაფილოტიმიე—გიატივისმოყვარე) 718.

გვდადუქიებენ (გვინათლებენ, „ცხად ყოფენ ჩვენთვის“; ბრძოლა „ჩირადნების ტარება“) 17616 (ფესე ზედვანი ესთა გვდადუქიებენ ჩუნ და გვნათლებენ).

ღ

დადუქია („ბრწყინვა“ „გაბრწყინება“, „განათება“; ბრძოლა) გვდადუქიებენ 17616, ელვათა დადუქია 18427. იხ. გვდადუქიებენ.

დახაია (ბაძეა [ბრძოლა]) 2218 („დასა, რომელ არს წყნარად წარსავლელი“).

დადაღობა (ბაძოჯი) 520 (დადაღობა, რომელ არს მონაცვალეობა).

დადაღობა (ბაძოჯი) 412.

დაიწვა (ბაძოია „ზარაუნების ძალა“) 628 (არამეთუ სულისასა [ძალსა და მოქმედებასა] ვწოდების დიანჯა), 621, 62.

დასკოა (ბაძოი; ასირგულე მხისა და ვარსკულაეთა [თვალი მხისა] ს. ა. ა. ს. ა. ს.) 718, 90, 362, 1442, 1723, 21330 (საკტეველი დასკოა, რომელსა ურქუათ თულად მხისა), 2192 (ვეითარ დასკოა თული მხისა).

დასამატურგაია (ბრძოლა) 8218.

დასატირაია იხ. დრასტიროა.

დასატირაია, დრასტიროა (ბრძოლა, ბრძოლა „გამძლე“ „მოქმედი“) 4118 (დრასტიროა ჰქონდის მოქმედება; ზე. ს. ა. ა. დრასტიროა უმკუთესი), 17718 (დრასტიროა და მოქმედება), 10621 (ცეცხლი და აირი უ-

ჯობეს შედგომილთა შორის და მათმიერითა რომელთა უმაცხოვრებულეს, ვითარ უფრო დრასტიროა).

2

ევეგე (εβγε) 198, 20.

ეთროა (εθρο; εθρο) 8920 (სფეროა ეთროასა ცეცხლისა; ზე. ს. ა. ა. ეთროა წყლისა; „სუბუქი ბუნება ეთროსა ცეცხლისა ქ. II, 67“).

ეკლესია 20621.

ეკმაგოა (εκμαγεω „ყალიბი“, „სახე“, „გამოხატულება“) 1712 (ეკმაგოასა სტუქროსა მისისასა), 1728 (ეკმაგოა, რომელ არს ტუქროა), 788 (ახტად და მსგავსად და ეკმაგოდ მის ერთისად), ზე. ს. ა. ა. ეკმაგოდ—ბრწყინვალეად).

ენტუსიკმნილი (επιθυσιαν, επιθυσιαν „აღფრთხილება“) 493 (ვეითარ ენთუსიკმნილი შესტროფის მისა).

ენტელეკია (επιτελεω „შემდობა“) 1071 (სტატეგროსა ენტელეკიანი), 9817, 19430, 19515 (არისტოტელის ენტელეკიანი).

ეპიფანია (επιφανεια „გამოჩენა ხეიდან ან გარედან“) 5110, 21510 (ხედსა ჩინოა ეპიფანია).

ერეოა 2130 (ასილორსა მოქმედი თან მიუქმობს მეტყუელი: იყო ოდესმე ხაროა და ერეოა).

ერმალოა 10424, ერმალოად 2236.

ესტეა (εστα) 1108.

ესტინი (εστιν) 1108.

ექსორია: ექსორია ყვეს 382, ექსორია იქმს 11511.

3

ვარაია (βαρα [ბრძოლა] „შვიდი“) 614 (ვარაია, რომელ არს შვიდი), 2217 (ამშიმელ, რომელ არს ვარაია).

ზ

ზადოა (ζαδο, ხადაც ჯადოა)

109ა («ეთარ მოქცევი მზისა ამის ზოდროსგან ვიდრე ამისდადმდე»).

ო

თანმესხოლე 38ა1 («ეთარ სტაგირელ- მან და აფროდისიადთ-გამო ფილოსო- ფოსმან და მისთა თანმესხოლეთა»).

თემის მესხი «შესაძლო» 3220 (ღა აქე სქოლო).

«თვრათენად» (მხრამხს «გარედან», «გარედან») 58ა («იტყულა არისტო- ტელი «თვრათენად» რომელ არს... სარკუმელთადათ და არ შიგნით»).

ი

იაკინთოა ἰακίνθος 17410; ვაკინთი 1258. იამბიკოა 2232ა.

ილოლებრივი (εἰλωλον) 2121ა, 27.

იკანოა (ικανος «საკალო») 70ა, 96ა «იკანოა ყოველი კმა არს»).

ილიკრინი (εἰλικρινής «სუფთა», «უხა- დო») 5521 («უფშიდე და უილიკრი- ნეს»).

იმარმენი (εἰμαρμένη «ბედი», «ხედ- რი») 40ა (ღა აქე სქოლო: იმარმენთა სუტთა წილხუდომილთა), 1212ა («სადა იმარმენმანცა იწყო და ხუედრმან»), 212ა («სუეცა და მარმენიოა»).

«ინ» (ἴν «იყო») 110ა.

ინდალმაა (ἰνδαμια «შარაევანდედი») 362ა, 372ა, 471ა («ინდალმაა ერთთა შარაევანდოხსადა»), 871ა, 1541ა («ინ- დალმათა მიმთუალველ ესვირა ნაბრ- წყინთა»), 163ა, 172ა, 195ა, 24.

იპატოა (ἰ) ἰπάτω [χιδῶν] «ყველაზე მა- ლალი ხმის გამომცემი სიმი»: იპა- ტოდათ ვიდრე ნიტამდის (ἰπάτω: ზილით ბოხამდე) 22ა. იბ. ნიტი.

იპოსტასი (ἰπὸστασίς: მაიოსტასებელი («მაგუამოვნებელი», «არსებობის მიმ- ნიკებელი») 68ა.

იროა (ἴρω «გმირი») 165ა.

იტორია 97ა, 178ა.

კ

კათიგემონი (καθηγεμων «ხელმძღვანე-

ლი», «მოდღარი») 107ა («დიდო ქლოტინოს, კათიგემონი პორფორისთა»).

კათეპარქინი (κατ' επιτροπῆς «მყოფო- ბით») 80ა, 18 («კათეპარქინი, რომელ არს მებრ მყოფობით»), 81ა; კათე- პარქსად 99ა, 24, 115ა, 130ა.

კანონი 4ა, 51, 101ა, 111, 142ა, 263, 433 («კანონმან აღმოჩენისამან»), 116ა, 132ა, 98, 148ა, 1531, 1561, 157ა, 1841, 189ა.

კანონი სიტყვებებითი («ლოგიკური კანონები») 117.

კატამეთქინი (κατά μετέξω «ზიარე- ბით», «მონაწილეობით») 80ა («კატა- მეთქინი, რომელ არს მებრ თანმეტო- ნეობით») 81ა, 6; კატამეთქსად 99ა, 24, 115ა, 130ა.

კატასკევი (κατασκευῆ «შემზადება») 102ა, 28 («კატასკევი, რომელ არს და- კაზზედა..... რომელ არს თხზვა და მუშაკობა საკმართა აღმოჩენისათა»), 142ა, 119ა.

კატეკერმატი 643.

კატეტანი (κατ' αἰτίαν «მიზეზით») 801, 6 («კატეტანი, რომელ არს მებრ მიზეზებით»), 81; კატეტად 99ა, 24, 28, 115ა, 130ა, 149ა.

კენტროა (κέντρον «კენტრი» «ღერძი») 372, 49, 841, 1021, 163ა, 173ა.

კეროა (καίρος «დრო») 1071, 108ა, 24. კითარა (κίθαρα) 212ა («ნესტუთა-კო- თარიოა»).

კრატისი (κρατήρ «ქურჭელი ღვინისა და წყლის შესარევად») 521 («კრა- ტისსა შორის, რომელ არს ფეშხუ- მი»).

ლ

ლავკრინთოა (λαβκρινθός «ლაბირინ- თი») 224.

ლამპარი 110.

ლექსი 52ა, 1711 (ღა სპოდა).

მ

მათიმატიკებრი (μαθηματικῶν) 24, იხ. სამათიმატიკოა.

მაიპოსტასებელი 68ა. იხ. იპოსტასი.

- მარშენოა იხ. იზარშენი.
- მალნიტი (μαλνιτης) 12510.
- შვიროუ (ψιρας) 2236.
- მენექარება 2187. იხ. ნექტარი.
- მეტავატოსად (μεταβατικός „ცელი-
ლებით“) 1658 («მეტავატიკოსად, რო-
მელ არს მიდმოცვალებით») 16522.
- შილი (μυλιδιον „მანძილის მაჩვენებე-
ლი სვეტი გზებზე“) 2270.
- შინოვილოა (μιοσιλλος) 19614.
- შორთა (μορφη „სახე“) 1451; ღმერთ-
შორთი («ღმრთის-გვარი») 15516.
- შუსიკელი 1123, 11 («აპოლოლო ოქროშისიკელი»);
ამუსიკელნა 21714; აღამუსიკელნა
10815; იმუსიკელა 7631, 8715 («რამე-
თუ ერთმან იმუსიკელა: «ოს არისტო-
ტენის თეოს» ვითარ რჩეულთმოქმე-
დნან ღმერთმან»); კეთილ-იმუსიკელა
15218.

6

- ნექტარი (νεκταρι „ღმერთების სასმელი“) 3422, 4518.
- ნიტი (η νιτη [χρησθη] „ყველაზე დაბალი
ანუ ბოხი ხმის გამომცემი სიმი“) 2225. იხ. იპატოა.
- ნოიბა (νοηια „გონების ძალა და მო-
ქმედება“) 725.
- ნოიტოა (νοητος „გონებით მისაწვდო-
მი“) 718, 20 («ნოიტოა ყოველი ზესთა
ძეს ვისდადცა იყოს სანოიტოა... ნოი-
ტოა ჰრქვან გასაგონსა ანუ საგონსა»),
18221, 1831, 18 («გასაგონო»), 18522
 («ნოიტოთა, რომელ არიან გასაგონო-
ნი»); ნოიტონი 629.
- ნუნსი (νυν „ეხლა“) 11422 («ნუნი, აწი»).
- ნუთი (νυθι „გამარუდებული“, „ყალ-
ბი“) 12622 («ნამარუდებუნი და ნუთმან
გულის-სიტყუამან»).

ო

- ონკოს (ονκος „ტერიტი“) 12727 («ონ-
კოს, რომელ არს ზუაფი»); 19022
 («აპხროა უსხეულოთათვს და განუ-
ხიდეელთა, ონკოთა და განსახიდათ»).

- ორანოა (ορανος „ცა“) 10724 («რო-
მელსა ცად, ორანოდ, უწოდა გუარ-
მან ელლენთა ენისამან»), 10725, 17117
 («რომელსაცა ცა უწოდა ლექსმან
ბარბაროზმან, ხოლო ორანო ელ-
ლინთა გონებადღეობამან»), 17118.
- ორანებთი 9030, 31, 1367.
- ორანებრივი 9028, 914, 13614, 2077
 21223, 25.
- ორანოა (ορανιον) 11181, 35, 11210,
 2085.
- ოქიზა (οξυια „ეტლი“) 20315, 18 («ეტლ
და ოქიზა»), 20318, 20420 («ოქიზა,
რომელ არს ეტლი ნათლის გუარი»),
20428, 2052, 14, 24; ოქიმოა 4781;
უოქიმოა 2117 («უოქიმოა სული»),
ოქსია (η οξυια [αποστασια] „მახვილი“) 614
 («ვითარ მახვლსა ოქსიასა»), 2216
 («მახვლად, რომელ არს ოქსია»).
- ოზონტი (οιζοντι „ვილტი“) 10024
 («ოზონტი—წარივლტიან»).

3

- პარკმიე (παρκαμια „იგაეები“) 2271
 («სახელი ესე იგაეთა, რომელ არს
პარკმიე»), 2278, 6.
- პერისპომენი (περισπομενη „შემოსი-
ლი“) 6518 («პერისპომენსა, რომელ
არს გარემორთხმული»), 2217 («გარე
მომრთხმელად, რომელ არს პერის-
პომენი»).
- პერისარტოა (περισσαρτος „კენტ-
ლუწი“) 298-7, 8.
- პერიტოა (περιστος „კენტი“) 6031, 33
 («შეად. არტოა „ლუწი»).
- პილიკო (πηλικον „სიდიდე“) 14119
 («ერთებრივ რიცხვთა და განუხიდ-
ველ პილიკითა»).
- პოლკოორტი (πολυκορτος „მრავალ-
სახე“) 9728.
- პროვლიზა (προβλησια) 1021 («პროვ-
ლიზა, რომელ არს წინამოსაგდე-
ბელი»), 1025.
- პრომიოა (προμηυση „წინდახედუ-
ლობა“) 5111.
- პროტახი (προταχι „წინამძღვარი“
ლ. წ. კა.) 114 («ამას პირველსა სახლ-

ვარსა ეწოდების პროტასი, კიდეა).
 ბტეროროუსა (περιηγησις «ფრთა-
 დაციენელი») 2047 (ფეითარ ფრთე-
 დაციენებული ფრინველი, ბტერო-
 როუსა» სუფ. ზიტონის კუედა... p.
 246—249).
 ბვთშენი (Βυθυσ) «ფუტე» 12627. შუად.
 კპოეთრა.
 ჰვრსოჲ (Πυρσ «ჩირალდანი») 7816
 («ჰვრსოჲ ღმრთიეთა ნაეურცხალთაჲ
 ისაია»), 10228.

რ

რახტონან (ριτσων) «სიადვილე» 7022.
 რიტორი 1710.
 რვთშოჲ (Ρυθσ «შეწყობა») 8621.

ს

სააღალშოჲ (σάαλα «ძებელი») 738
 («სააღალშოჲ გაძებლებულნი»). იბ.
 აღალშაჲ.
 სამათიმატოკოჲ 17622. შუად. მათიმატი-
 კებრი.
 სამუსი («სამუზო», «სამუსიკო») 2224
 («სასწავლო სამუსთაჲ»), 2327 («სა-
 მუსთა რთეთა და კმათჱეს»). იბ.
 სამუსოჲ.
 სამუსიკელოჲ 2218, 2171.
 სამუსიკოჲ 1918, 760.
 სამუსოჲ, სამოხოჲ («სამუსიკო») 2153,
 2171, 111.
 სანოიტოჲ (σωνιτ) 720. იბ. ნოიტოჲ.
 სილიტონე (λιτς, ας. λιτს «მარტივი») 2224, 30.
 სიმიაჲ (σινιαι = σινιαισ «ნიშანი»,
 «ალამი»; სოჱკოკოკო «წერტილი») 21512
 («სიმიაჲსგან... რომელ არს
 წერტილი»).
 სირათ-დასაბაში 9480, 15811, 16920; სი-
 რათ-დასაბაში და მთავარი 1573, 1749,
 სირათ-მთავარი და დასაბაში 17517.
 სირათ-მთავარი 12327, 12822, 13331, 1344,
 1475, 14, 1530, 15418, 15812, 18, 16316,
 17210, 17510, 1927, 20.
 სირათ-მთავრობითი 16710.
 სირაჲ (σιν «წყება») 4220, 4321, 5510, 32,

5627, 5912, 18, 28, 24, 6013, 18, 20, 24, 6125, 31,
 627, 5, 10, 21, 24, 6325, 6421, 22, 28, 6511, 10, 22,
 6621, 27, 7512, 7828, 7911, 10, 8010, 8323,
 8610, 890, 10, 22, 21, 9123, 9411, 10, 27, 28, 28,
 954, 20, 21, 30, 9617, 28, 33, 10111, 1021, 1462,
 1474, 18, 15310, 15417, 1550, 14, 1567, 25,
 15910, 13, 22, 15910, 16310, 1702, 17411,
 17518, 1920, 7. 1931, 2037.
 სტერიხი (στειρις «მოკლება») 12511, 17, 20
 («სტერიხნი, რომელ არიან მოკლე-
 ბანი»).

სტოში (στου; στυσι «პირი», «წვე-
 ტი») 11422 («სტოში, წებელი»).

სტკვიოჲ (στικვიου) 521, 21, 971, 2, 2, 2,
 1438 («სტკვიონი, რომელ არიან ასო-
 ნი»).

სვლოგოზოჲ (σβλογοζ) 225 («ნა-
 წილნი სვლოგოზოჲსანი, რომელ
 არს თანშესიტყუაჲ»), 227, 2320.

სვმპერაზმა (σβμπερσδια «დასკვნა»
 ლოკოკო) 1027 («სვმპერაზმაჲ, ო-
 მელ არს თანგასავალი»), 115, 220, 2, 2,
 2320, 19710.

სფერებრიჲ 13922.
 სფეროებრ 21521 («სფეროებრ მრგული-
 ვითსა ცისა»).

სფეროჲ (σφαιρις; σφαιρα) 2011, 18, 2117,
 5215, 8928, 27, 905, 10, 18, 9110, 10922, 1113,
 11820, 20, 12728, 27, 1301, 13220, 13618,
 1546, 16217, 19, 22, 16518, 27, 16614, 1722,
 17320, 1747, 17522, 28, 17712, 1857, 1868,
 18924, 19422, 2015, 2222, 22; გასფე-
 როებული 958, 1267, 1724. იბ. უკუ-
 სფერებრა, უკუმესფერე, შესფერებრა.

სქესი (σχεις «მდგომარეობა», «თვი-
 სება») 2420, 16110, 17120.

სქიმაჲ (σχημα) 113 («სქიმაჲ... რომელ
 არს ნაეუთთი»).

სქისი (σχις «პობა», «გაყოფა») 21420
 («სქისი სულისაჲ, რომელ არს დან-
 ხეთი»).

სხოლიონი (σχολιον «განმარტება») 2412,
 271; სხოლიონი 2810, 2922, 19421, იბ.
 თანშესვლოჲ.

ტ

ტალათონი (τάλατον «სიკეთე») 3817.
 ტროფოსი [πρσ]ერიფიჲ 22110 («უკუნ-

საკცეველი, რომელ არს [აოს]ტრო-
ფოსი; ზეჲ. აქჲ ჰქალ-აჲ აოსტრო-
ფოსი).

3

კაინთი (σάκχινος) 1259; იაკინთოჲ
17418.

კმის (σίκμος „გზა“) 2278 („რამეთუ
კმის „გზაჲ“).

კოდახტოლო (σάραδαστολι) „გამყოფი
ნიშანი“, შსჲ ან დუ-ნი“ 22111 („კო-
დახტოლი, რომელ არს ქუეშე გა-
მომყოფი).

კოდათრა ან კოვათრი (σάραδαστολι;
σάραδαστολι „ფუძე“) 12628. შუად.
კვთმენი.

უ

ულიკრანეს 5521. იხ. ილიკრინი.
უკანონო 2208.

უკუმბუფერე 19419 („უნკუმბუცევი და
უკუმბუფერე“; შუად. 1549 „სფეროჲ
და მოქცევი“).

უკუ-ხფერება: უკუ ისფერებს („უკუ
იქცევა“) 9019, 13980, 18788, 1882, 19420,
20028, 2014, უკუ ისფერებდეს 17524
 („რამათა უკუნ იქცეოდის და უკუ ის-
ფერებდეს“); უკუ ისფერა 10317
 („უკუნ იქცა და უკუ ისფერა“); უკუნ
სფერებად 18782. იხ. სფეროჲ.

უმორფოჲ („უსახოჲ; მოდფი“) 697, 7628,
12628. იხ. მორფოჲ.

უოქიმოჲ („უეტლოჲ; ბჲჲჲ „ეტლი“) 2117
 („უოქიმოჲ სული“). იხ. ოქიმოჲ.

უსქესოჲ („უბუნებო“, „უთვისებო“;
შუად. სქესი) 251 („ვითარ ხუთობაჲ,
გინა ვითარ ათობაჲ, რომელ აოს
გუარ და ბუნება, განაყენო რიცხვსა-
გან და უსქესო ჰყო“). იხ. უსქეტოჲ.
უსქეტოჲ (=უსქესოჲ) 2419, 6112, 16128,
16188 („უსქეტოდ და თანუქცეველად
განაგებენ ყოველთა“).

უფენ (σφέν „არ-მადგელ-ს ჰესკადოჲლად
მადგულ-ნიჲ“) 22110 („შემკერელი,
რომელ არს უფენ“).

ფ

ფთოჲ იხ. ფრთონგი.

ფილოსოფოხო 310, 418, 308, 580, 6128,
6822, 6924, 7814, 81, 1291, 20928, 30,
21182. უფილოსოფოსოჲ 91.

ფილოსოფოსობა: იფილოსოფოსეს 92;
მფილოსოფოსებელი 22610.

ფილოსოფოსობაჲ 13421, 2241, 2, 14, 18,
22584.

ფილოსოფოსურად 2267.

ფრონგი (φρόγγος „ზმა“) 2178 („სამ-
თა მიერ ფრონგთა, ვიტყჲ სამთა
დაბამებათა“), 2178 („კეთილ-ფრონგო-
ვნებათა“).

ფრუდ (ჰეჲ. ფრუდის „შორს მყოფი“.
„გზიდან ჩამოცილებული“, „გამქრა-
ლი“) 4028. იხ. არდი.

ფხილი (ψιλλίς) 2210 („ფხილი, რომელ
არს წული“).

ჭ

ჭიტონისკი (χαιτωνισκος) 20518 („საბ-
ლარდნი ესე ტყაუებრნი ჭიტონისკნი“),
20518 („ნივთებრივთა მათ ჭიტონის-
კთაჲ. ჰეჲ. 1 ტჲჲს 2250 დაძინებითა
ნივთთა-შორისთა საბლარდნელთა ჭი-
ტონთათა ნივთებისე χαιτώνων εν-
λोटέρων“).

ღ

ღარამბატკოხოზაჲ 22321, 28.

ღრიფოჲ 518. იხ. ღრიფოჲ.

ღრიფოზა: ღრიფოზს („ძნელი ამოსაც-
ნობია“) 16110 („ესე თავი შეტად ღრი-
ფოზს“); ღრიფოის 18322 („მეტად
ღრიფოის და მრუმოის“),

ღრიფოი (φρίφος „დაბლართული“,
„ძნელი გემოსაცნობი“, „ძნელად გა-
საგები“) 6810 („სრულ მყოფმან ფრიად
ღრიფოჲსა თავისამან“), 518 („თვთ
გონებაჲცა ძნელ და ღრიფა ურუმ-
ველთათჲს“).

შ

შესფეროება 215₂ იხ. სფეროა,
შესფეროებული 215₁₉ («მრგვალი და
შესფეროებული»). იხ. სფეროა.

წ

წარმოსირაება („სირაზე ანუ წყებაში გა-
მოვლენა“) 180₂ იხ. სირაა.

ხ

ხალეაჲ (*χαλεπός* „ძნელი“) 107₁₆.
ხარიეტ-; გაიხარიეტე 83₃₄ იხ. გაიხა-
რიეტე.

ხაროა 213₆ («ისიოდოსცა მოქმედი თან
მიუკმობს მეტყუელი: იყო ოდესმე
ხაროა და ერეოა»).

ხოროა (*χώρας*, „მოსათავსებელი ადგი-
ლი“) 97₂ («ისხუსა შთასატევსა ხო-
როსა შორის»).

ხროა (*χρῶς, acc. χρώς* „ქანი“, „ქანის
ფერი“, „ფერი“) 54₂₉.

ხრონებრი 108₁₀ იხ. ხრონოა.

ხრონოა (*χρόνος* „დრო“ „წელიწადი“) 107₁₆, 10, 19, 21, 27, 108₁, 5, 7 («ხოლო აქა
ხრონოსა შორის მარადისობაა»),
108₁₁, 28 («ხრონოსა ეამი ვერ გად-
მოიტყფრავს»), 108₃₀ («კეროა ნაწი-
ლი არს და ნაწილის ნაწილი ხრო-
ნოსა»), 112₈ («ხრონოსა, რომელ არს
წელიწადი»).

ღამატება

ამვლყოპობა (*ἀμύλα* „სუსტი მზე-
ბა“) 212₁₀.

დეელობა: ამვლყოპობდენ 1737. ღრიფი (*γρίφος* „დახლართული“ „ძნელი
ანანკი (*ἀνάγκη* „იძულება“) 68₂ («ხეს-
თა ძეს ყოველსა იძულებასა ბუნებო-
სასა და ანანკას»).

მრავალხედიანობა (*πολυσχημία* „მრავალ-
ვალნაწილიანობა“, „მრავალფერო-
ვანობა“) 212₁₀. ღრიფი (*γρίφος* „დახლართული“ „ძნელი
გამოსაყნობი“) 132₁₀ («აქა ხედუანი
მოქონან საჭირონი და ღრიფი-
ნი»), 51₈ («თვთ გონებამცა ძნელ
და ღრიფი [ე. ი. ღრიფი არს] უზუე-
ველთათვის»).

ქართული სიტყვების საძიებელი

ა

1. -ა (გუგულო წინა „არის“): საგონა („საგონი არის“) 578; მოკლებულა 12518.
2. -ა (კოხუაო წინა): ხედავა 1119, 6221; გესმა 621, 816; გაკსოვსა 10218, 1034. აგებულებაა 4628, 1407, 18218.
- აგებული 678.
- ადგილი 10538, 1259, 13416; ადგილთაჲთ ადგილად („ადგილიდან ადგილას“) 4528. ადგილთ-შორისობითა და ადგილთაგან სხუადობითა 5311.
- ადგილითო („სივრცის ან მანძილის შესახები“) 7218, 15418.
- ადგილი 22227.
- ადღეებაა 6317.
- აღლი („ფერფლი“) 21318.
- აზეებული („ზევით მყოფი“, „მიღმა მყოფი“): ზესთ აზეებული ერთი 12321.
- აზნაურებითო 20414.
- ათასეული: ვიდრე ათასეულთად 2118.
- ათ და მიექუსე 517.
- ათ და მეოთხე 4620, 4818.
- ათ და მესამე 456.
- ათ და მეშვიდე 517.
- ათ ერთა 22127.
- ათო 21614.
- ათობაა 2427.
- ათქუმა: აგითქუამ („აღვითქვამ“) 2148.
- აკეთილება („აკეთილობად ანუ სიკეთედ დაზღაობა“): აკეთილდების 3228, 5628; აკეთილდებიან 637; აკეთილდეს 10328.
- აკრებაა 9820.
- აღმასი 1258.
- ამალებაა 22634.
- ამაოა: ამაონი 22527.
- ამაწადი (საბაჲ ამწდომი) 9411 („პრობითი ამაწადი“).
- ამბორის ყოფა: წინამდებარესა ხედვასა ამბორს-წყობთ 11410.
- ამგლკობაობა („თვალის დაბნელება“): ამგლკობაობდენ 1737 ა. წ. წყობი გვ. 241.
- ამისგან ამისდად: ამისგან ამისდად და შემდგომითი შემდგომად 18718.
- ამკაჲში: ვითარ მართეული და ამკაჲში 4010.
- ამრუშება („დაბნელება“): ამრუშდების მშგ.
- ამქუშელი („ამქუშელი“, „მეანი“) 3523; აქლან წინა წყობისა წინა ეამქუშელების (უღლს მადსნესიას) 3510.
- ანაგებო („თანდაყოლილი თვისება“, „ბუნებრივი თვისება“, „ბუნება“) 4981, 2268.
- ანაგო (=ანაგები) 12028, 1328, 1377 („ყოველი მეკუდროთა ანაგო“=„მოკვდავთა ყოველი ბუნება“), 13721 („ყოველი სხეულენათა ანაგო“), 13727 („მეკუდო-

- თა ყოველთა ანაგოი», 13918 («ეთთარ ყოველთა ზეუდლოთა ბუნება და ანაგოი»), 14130.
- ანათხზი («წყება», „როგო“) 15822 («ერთთა ანათხზი და სირაჲ მათი»), 15831.
- ანამცი („მკობა“ „მორთუა“): ანამცი სამუსიკოთაჲ 1918.
- ანანკი (ანკი) („მძღველი“ „მძღველი“) 6824. ან. ზეუო გვ. 241.
- ანამკი (ანკი) („მკობა“): სიწლოსა არსთა ანამკისასა 1492.
- ანამკისი („ანამკისოვი“, „ანამკი“, „მძღველი“. იხ. ანამკი) 138, 3010, 340, 462, 1282, 13918, 14115, 14280 («წარმოქმს ბუნებასა და ანამკისსა საუკუნო-სასა»), 1434, 14628, 15831, 1668, 16610 («ერთთა შერთებისა მიერ შედგა ყოველი ანამკისი და მორთულეება გონებისა»), 16631, 17325, 19921 («ეთთარ ყოველისა ცისა მორთულეებისა და ანამკისისა»), 19925.
- ამ (როგორც „მყოფი“, „არსი“) 548 («ა და არსი და მყოფი განიყოფებიან ურ-თიერთობისგან»), 5420, 1805, 1807 («ეთთარ ა და არსებასა უხესთაესს»); ასა 548 («აეებს წარმოაებულსა ასა»), 5421; ათა 5421, 6820.
- აობა (როგორც „მყოფობა“, „არსებობა“): აეებს („არსებობას ანიჭებს“) 548 («ყო-ველი მიხეზი თან მისცემს თვისსა აობისგან და აეებს წარმოაებულსა ასა»); აობს („არსებობს“) 2197.
- აობაჲ (როგორც „მყოფობა“, „არსებობა“) 3127 («აობასა და არსებასა მისცემს»), 12112, 1577, 17920, 22028 («აობათა ენისათა»).
- აობითი 1828 («მისცემს მათ აობითსა მყოფობასა»).
- აოდენ (ოდენ?) 2083.
- არამედ 1617 (ან სიამედ).
- არამყოფობაჲ 17028.
- არაჲ (საწინაღ. აჲ) 10828 («არსთა წილ არათა გარდმოეანებდეს»).
- არაჲს 21913, 14.
- არაობაჲ (საწინაღ. აობაჲ) 52, 2518 («არაობისგან მიიღებს აობასა»), 12111 («არაობაჲ აობასა თანა წარმოსდგომიან»), 17929.
- არდი ან. ზეუო გვ. 235.
- არიყოსი (საწინაღ. იყოსი ნახოე, თბ იყ) 11222 («ყოველი იყოსი და არიყოსი პირველი და შემდგომი არს»).
- არიყოსობაჲ (საწინაღ. იყოსობაჲ) 11221 («იყოსობასა და არიყოსობასა შო-რის»).
- არმყოფობაჲ 1190 («არმყოფობასა შორის ქონება მყოფობისაჲ»), 11114.
- არ-რიდილაჲ («რადუარაველ», „აშკარად“) 2102 («არ-რიდილაჲ და საუწყოდ»). არსამარადისოჲ 10680, 81.
- არსამარადისობაჲ 10684.
- არსება („არსად შექმნა“): არსებას 327; იარსოს 10330 («რათთა იარსოს თვისსა მიერ ერთისა»); არსების („არსად იქმნება“) 10322.
- არსობაჲ 11518 («რამეთუ თანმორბედლად მოუციეს მოქმედება არსობისად»).
- არსი 1438, 21620.
- არსრული 15622.
- არლარა 2212.
- არშებადარი 7528.
- არცოდნაჲ 2278.
- არ-წარშატებით 1878.
- ასაკი 10910, 12; ასაკითი ასაკად 1065, 10918.
- ასი 2720.

ახობაა 1117.

1. ასომა („კავშირი“, „ელემენტი“) 237 («ასონი და კავშირნი», «ასომა და კავშირი»), 238, 758, 10620 («ასოთა და კავშირთა»), 10631 («კავშირთა და ასოთაგან»), 11829 («კავშირთა და ასოთასა»), 11830, 1198 («ოთხნიცა ესე ასონი»), 18429 («განგებამ ოთხთა ასოთაჲ»).

2. ასომა (ანანას): ასოთა მწერალი 912.

ახსუავება: ასხუაუდების 10929.

ატრფიალებული 768.

აუარებდით 21218.

აქა 11919, 14320, 16411.

აქა 10827 («თვთ მის ჭეშმარიტებისაგან აქათთ წარსულსა და მკუდარსა»), 21027 («ვიდრე ჩუენ აქათა და უკუნადასკნელთამდის»).

ალამკულებ 222.

ალახსუეშილა 510.

ალბლალვა („შერყენა“, „წაშლა“): ალიბლალოს (v. l. ალიშალოს) 137 («ალიბლალოს ყოველი წესი და მორთულება არსთა ანაქუსისაჲ»).

ალგება („შეკმნა“): ალაგო 14318 («ალაგო და შეადგინა პირველი არსებაჲ»); ალუგოს 6417.

ალგება 11320, 13618.

ალგებული („შეკმნილი“) 6630, 1047, 11181, 11920, 12833, 20422.

ალდგენა: ალადგენს 3422.

ალდგომა: ალდგების 6618.

ალდნობა: ალდნებიან 891 («და იქსნნეს რაჲ, კულად ოთხთა ასოთადე აღდნენ ბან»); ალდნეს 10632 («კულად მათდა მიმართე აღდნეს, რომელთაგანცა შედგა»); ალდნობად 8838.

ალგება: (ალღება) ალიღებს 1018; ალიღლო 629.

ალღებადი 18780.

ალღლენა: ალაღლენდეს 17522.

ალზეება: ალიზეა 420.

ალიარება: ალიარა 118.

ალიტანებს („ააქეს“, „აიტანს“) 16625 («თან ალიტანებს ყოველთა რაჲხოვე ზიართათსთა არსთა მამისადმი»).

ალიჭკრობს იხ. ალჭკრობა.

ალკაშევა („შეხავება“, „შედგენა“): ალქაზმა 20422 («რომელი ალქაზმა ამან მიდრეკამან, ხრწნა და დაარღვივა იგი სხუამან წინგამწყობმან მიდრეკამან»); ალუკაზმეს.

ალკრვა („მიკრვა“, „მიერთება“): ალვეკრნეთ 21410 («რაჲთა ვეტრფილნეთ და ალვეკრნეთ მამასა სულთა ჩუენთასა»).

ალკრული 16618.

ალმართვა: ალმართდა 6310.

ალმახარებლობა 2134.

ალშაღება („შეზადება“, „დამზადება“) ალიშაღებიან 21517.

ალმთხველობა („შეწყობა“, ჰეღ. ზეჰოჰ ჰე. 176 ალთხვეა) 22412 («ესე ვითარი ალმთხველობა და მეტყუელება»).

ალმკობა („შემკობა“, „მორთვა“): ალამკო 917; ალამკევს 18117 («ესე პირველი წყაროა მორთეს და აღამკვეს»); ალამკენს 17628; ალიმკვიან 1822.

ალმკულება („მორთულობა“, „სამკაული“) 13632 («მზე და ყოველი ალმკულებაჲ ციერთაჲ») 15022, 15431, 16220.

- აღმკული *subst.* („სამკული“) 2121, 1859.
- აღმოარსება („აღმოჩენა“, „ნათელყოფა“): აღმომაჩინებს („დაგვიმტყიცებს“) 43
აღმოაბრწყენა: აღმოაბრწყენს 4510.
- აღმოსავლეთი 185.
- აღმოსაჩენი *subst.* („ნათელსაყოფი მოვლენა ან საგანი“, „ნათელყოფა“, „ანალიზი“) 2622, 1034 (აისმინე სიკვია და შეენება აღმოსაჩენთაჲ), 15710, 17920, 18620.
- აღმოსაჩინოა 1023.
- აღმოსხვია 20912.
- აღმოჩენა: აღმოაჩენს 1630; აღმოაჩინა 835, აღმოვაჩინეთ 722; აღმოაჩინების 1020;
აღმოაჩინა 724; აღმოჩნდა 1622,
- აღმოჩენაჲ (-გუკ ცუ აღმოსაჩენი) 10329 (ადაპროთო კულად აღმოჩენა სიტხადისათეს), 10610.
- აღმოცისკრება: აღმოაქცისკრებს 8124.
- აღმოქდომა („ამოსვლა“): აღმოქდეს 712
აღმოთდების 18318. იხ. ღმრთობა.
- აღმუყანე 834.
- აღმუყანებელობითი 18017.
- აღმპარკუე 8420.
- აღმპრველი 2218.
- აღმწერელი („მწერალი-პროზაიკოსი“, უღაჲ პკმუჲს მუწერეჲს) 22320. იხ. აღწერაჲ. შეად. მოკმელი.
- აღმკუდება: აღამკუდეს 222.
- აღნამკი (აკოკღ აღმკული) 711, 12668 (ვეიდრე თვთ ამის გასფერობულისა და სხეულთანისა აღნამკისამღისი).
- აღნთება („ანთება“): აღანთებს 2185.
- აღნთებაჲ 5212 (ადა ეს ვითა დავსებულთა კულად აღნთებაჲ).
- აღნიშნული 7210.
- აღრევა: აღრევეს 968; აღრევენ 1008; აღრევედ 6511.
- აღრთხმაჲ (=ართხმაჲ „დაკეშირება“) 860.
- აღრიცხუვა: აღრიცხუნ 17327; აღვრიცხუნე 2221.
- აღრლუევა („დარლუევა“): აღარლვენს 7523 (აწესნი მყოფთანი აღარლვენს).
- აღრჩევა 8212.
- აღსავსე 4428.
- აღსაზღვრა: აღსაზღვრა 8128.
- აღსახელი: ზე-აღსახელი („ზევით ასახელი“) 10728 (აქად, ორანოდ [იბეროდ], უწოდა გუარამან ელენთა ენისამან, რომელ არს ზე-აღსახელი [ბედა, მთა], ანუ საზღვარი ზენაჲ [ბედა, მთა]).
- აღსიბყუა („აღნიშვნა“): აღსიბყუავს 6234.
- აღსლვა: აღვალს 20519; აღვიდეთ 558 (აბოლო ჩვენ პირველსავე ზედვასა აღვიდეთ) = „აბოლო ჩვენ წინანდელ საკითხს დაუებრუნდეთ“; აღვიდა 1918.
- აღსლვაჲ 16628 (აარსთა აღსლვანი და შესლვანი მის ერთისადმი).
- აღკრი 7528.
- აღუგებელი (ახ. ზუპო გკადო 176 აუგებელი) 10414, 11128.
- აღუგებელობაჲ 1040, 10.
- აღუწყება: აღვიუწყოთ 617.
- აღუწყებაჲ („ცოდნა“ „შეცნობა“) 612, 16510.
- აღურენა: აღფრინდების 20410.
- აღფურა („აღმოფურა“): აღფურას 4019 (აღფურას და უარარა ყოს

- წესი და მორთულებამ მყოფთაჲ»).
- აღკმნა („შეკმნა“): აღიქმს 13821 («აღიქმს და წარმოაარსებს»), 14622 («აღიქმს და წარმოაჩენს»); აღუქმს 6330; აღიქმან 13339; 1759, 18001, 1840; აღიქმოდეთ 7310; აღიქმების 1378.
- აღქსული (აღქსული აღქსული) 16021.
- აღქსული („მოქსული“, „შედგენა“): აღიქსა 941, 1652 («რამეთუ მათ მიერ აღიქსა აგებულებამ ნამდვილ მყოფისაჲ»). შეად. ანატქსი, მქსეული.
- აღყვანა („აყვანა“) აღიყვანებს 2221, 18018.
- აღყვობა: აღყვობ 481.
- აღშლა („შეშლა“): აღიშლოს 131, 4021 (შეად. აღლაღლა).
- აღშურვება: აღიშურვე („მოვიწადინე“) 22021.
- აღჩენა: აღუნდებიან 17920 («ესე თავნი მრუმელ აღუნდებიან» = „ეს თავები ბუნდოვნად უჩანან“, „ბუნდოვნად გაოჲდის“).
- აღჩენილი 2920.
- აღციხკრება: აღციხკრებენ 6310.
- აღციხკრებაჲ 6311.
- აღძრვა: აღძრა 6823.
- აღძრვაჲ („აღძრა“) 1018 (აღძრა: აღიღრეს სიტყვის წარმოობამ), 11218 («აღძრვაჲ წყობისაჲ „წყობის წარმოკმნა“).
- აღძრცვა („განძრცვა“, „განგდება“, „гнанихца“): აღძრცვს 4927 («გ ა ნ ა გ დ ე ბ ს თითოგუარობასა გუართასა და თვთ თვსსაცა არსებასა აღ ი ძ რ ც ვ ს ო »)
- აღწევა: აღიწევის 9331.
- აღწერაჲ 9728. იხ. აღწერელი.
- აღჭკრობა („აღანახვა“, „შეხედვა“): აღიჭკრობს 16621 («მის მიერ მღვდელთმთავრობს ყოველი გონებაჲ და ხ ე დ ა ვ ს , და ეს ვითა აღ ი ჭ კ რ ო ბ ს მის მიუწოდომელობასაცა ხესთაჲსა ერთისადმი»).
- აღხება („შეხება“, „შეერთება“): აღხების 20522 («და განწმედლილი ღმერთსა და მამასა აღხების»).
- აღხუშა („მიღება“): აღიხუშამს 1201.
- აღჯდა 20828.
- აღიკცა („მოხსობა“ „აშლა“, „არევა“): აღიკცოს 3122 («აღ ი კ ც ო ს და შე ი რ ი ო ს წესი მყოფთაჲ»).
- აღხსენება („გახსენება“): აღიხსენებს 16521 («აღიხსენებს თვსთა დამწმუნართა გაგონებათაჲ»); აღიხსენდეთ 11522 («თანა გუაც, რათა აღ ე კ ს ე ნ დ ე თ რ ო მ ე ლ ი თქუნეს პირველთა შორის მიხეზისა და მიხეზონისათვის» = „საჭიროა გ ა ე ი ხ ს ე ნ ო თ , რ ა ც წ ი ნ ა თავებში ითქვა მიხეზისა და შედგის შესახებ“); აღხსენებთი 11412.
- აჩენა („გამოჩენა“): აჩნდების 9728; აჩნდების 20527.
- აჩრდილი 3322 («დალათუ იყოს კერპი და აჩრდილი არსისაჲ»), 3324, 19522 («ვითარ თვთებისა აჩრდილ და ნამწუერვალ»).
- აცუმა („აქმა“, „ახსმა“): აცუმიდეს 20931 («აცუმიდეს ოქრომძივთა»).
- აწ 6421, 11522, 12928, 2191; ა წ ლ ა 7818.
- აწი *subst.* („აწმყო“) 1089 («გარდასრულად და აწად და მომავალად»), 10819 («არა აქუს გარდასრული და აწი და მომავალი»), 1108 («იყო და იყოსი და საშუალ მათსა აწი, ვითარ ელლინებრივ ინ [წ], ესტინ [εσεν], ესტეჲ [εσεν]»).
- აწითი („ეხლანდელი“) 6618 («ვითარ პირველი, ა წ ი თ ი და შემდგომითი»).
- აწინდელი 22623 («გამოაცხადებს აწინდელისა ცხობებისა ამაოებასა»).
- ახარისხებული („განმტკიცებული“, „გამდიერებული“) 342.

ახლება („ახლოს ყოფნა“, „მიახლოება“): ეახლნენ 5619.

ახლოა 857.

აპა (აგაკ რაც მყის და აწი) 716, 112, 11426, 27.

ბ

ბად- (ბაკე პირი, ზოგჯერ ბადე ბადლი): უებადლო 10718 (ემოვედ და ელლენთავე ენადლეობასა უებადლოთ, ვითარცა მომარჯუსა გონიერთა ხედვათასაა=„მოდი და ელინთა ენამჭევრობის ბადლად მოვიქცეთ [ან მივბაძოთ ელინთა ენამჭევრობას], რომელიც შესაფერისია თეორიული მსჯელობისათვის“).

ბადე 22410 (ასაგდებთაგან და ბადეთა).

ბადება („დაბადება“) 12231 (არათა ჰბადებდენ და ამყოფებდენ).

ბადვამ („დაბადება“) 6718 (შორს გამწუთომ შემოქმედებითა ბადვასა შორისა).

ბაში (მუსიკა „მესამე ხმა“, „ბანი“) 2174 (ვეიტყვ სამთა დაბაშვათა: შხახრ, ყირ და ბაში), ვლაპარაკობ საში ხმის შესახებ: მოძახილი, მეორე და ბანი).

ბაძვა: ჰბაძვს 22ა; ჰბაძვენ 17211; ჰბაძვედით 7310; ებაძვის 1202ა («ჰგავს და ებაძვის ოდესვე კნადასა და ოდესვე მყოფსა»); ებაძვიან 1758 («ყოველი მწუერვალნი თვისთა დასაბამთა ებაძვიან»); უბაძვებს 1258 («ესულოთა-შორისი გუარო უბაძვებს გონიერთა გუართა»).

ბაძვაა 10820.

ბედი 6030 («ბედსა და ხუედრებასა»), 22433 («ბედსა და სუესა»).

ბეერ („ბევერჯერ“) 1628 («ბეერ-დალექსული ერთი»=„ბევერჯერ თქმული ან მოხსენებელი ერთი“).

ბეკდული 57.

ბეკი 7819, 20, 22, 23.

ბინდი 3618 («ბრუმედ და ბინდის-სახედ»), 5518 («უმრუმე და ბინდის-გუარო»).

ბინდის-გუარო იხ. ბინდი.

ბინდის-სახე იხ. ბინდი.

ბიჯება 77 («ვითარ ოდეს კაცი ბიჯებისა მიერ მივიდოდის»).

ბიჯი 78 («ბიჯთა მიერ გზანითი გზანად სრულ ჰყოფს თვისა ნაელასა»=„ნაბიჯების საშუალებით თანდათან ასრულებს თავის გზას“).

ბნელი *subst.* („სიბნელე“) 2833, 2202ა.

ბოროტი *subst.* („ბოროტება“) 20723, 2144.

ბოროტი-მდებარეობაა («იქუდად მდებარეობა») 22532.

ბრალობა: ეაბრალობდეთ («ეაბრალებდეთ») 11984, აბრალობენ 1738.

ბრკუმა: უბრკუმა 964; გებრკუმას 18412; გებრკუმდებოდის 15019.

ბრუ-ღართული 7024.

ბრძანი („ბრძანება“) 2168 («ბრძანი დაღვა» „ბრძანა“).

ბრძენი 107, 429, 19623, 20323, 20823, 22429 («ბრძენთა მათ და მჭევრთაგან»).

ბრწყინვა: მიბრწყინავს ჩუენ 18417; იბრწყინვებს 12834.

ბუნება-თმეტყუელება: იბუნებათმეტყუელებს 21188; ბუნებით-მეტყუელებს 22418 («ფილოსოფოსობაა ანუ ბუნებით-მეტყუელებას ანუ ითქუმის მხედველობითაღა»=„ფილოსოფოსობა ან ფიზიკურია ან თეორიული“).

ბუნებითი («ფიზიკური», „ბუნებრივი“) 1707, 17411, 10325, 21430, 2222ა.

ბუნებით-მეტყუელება იხ. ბუნებათმეტყუელება

ბუნებით-მეტყუელებაა 22632.

ბჭე 2118 («ბჭეთა ხედა გონებისათა»), 528 («ვითარ სიტყუაჲ და ბჭე არსთაჲ»), 16627 («ბჭე და ეზოა მის ერთისაჲ»).

ზ

გააღამანტა 178.

გაარსებული 358, 3728.

გაბუნებება: გაბუნებენე 214 («ოდეს ესე თჳს-თჳს გაბუნებენე»=„როდესაც ამათ ცალ-ცალკე ბუნებისად აქცევე“); გაუბუნებდა 735.

გაბჭობა: გაებჭოთ („განესაჯოთ“) 20718; გაებჭეთყა 20727.

გაგონება („შეცნობა“): გაიგონებს 1865, 1878; გაეიგონებთ 820; გაეიგონებდეთ 818, 18625, გაიგონებდეს 18710; გაიგონოს 910; გაეგონა 914; გამეგონების 9018.

გაგონებაჲ 1867.

გაგონებული 1867, 28.

გაგუამება („არსებობის მოპოება“) 508.

გაგუარებაჲ 1815.

გაგუარებული („რომელსაც მყოფობა მიუღია“) 17920; გაგუარებულა 14820 (იყო-ველთა რაღზომევე მოუგია ხიარებაჲ და მყოფობაჲ, და გაგუარებულა).

გაღლეება: გაღლეა 2137.

გაერთება: გაერთდების 2720, გაერთდებიან 3538.

გაჯრცელეებულად 611.

გაჯხ: ჰგაეს 1111, 18.

გაჯიღვა (= განზიდვა): გაზიდაეს 12514, 13320 («შორს გაზიდაეს თჳსთა მამყოფე-ბელთაჲ»); გაზიდვენ 12418, 17418, 19020 («შორს გაზიდვენ თჳსთა დასა-ბამთა დასასრულთადმი»).

გათვება: გათვთდებიან 698, 19011, გაეთვების 238.

გათვთებით 2007 («შეურევენლად და გათვთებით»).

გათვთებითი 11711.

გათვთებული 6518, 11711, 1258 («გასხუაებულნი და გათვთებულნი»), 1828; გათვთებულად 5928.

გათვთვითი 1116.

გაკეთება (= გაკეთილება): გაკეთდებიან 3618; გაკეთდეს 3321.

გაკეთებაჲ 4415.

გაკეთებული („კეთილი“) 334.

გაკეთილება („კეთილობის ანუ სიკეთის მოპოება“): გაკეთილდების 16822, გაკეთილდებიან 3518.

გაკერპოვნებული 6622, 7122, 8718.

გაკეცილი („ნაწილებად ქცეული“) 12812 («გაკეცილი და განნაწილებული»).

გაკუეთა („გაყოფა“, „დანაწევრება“, „ნაწილი“) 612.

გალექებული („დახვეწილი ენით გამართული“, „შეწყობილი“) 22025.

გალობა („კარგად თქმა ან დარქმევა“): უგალობა სიტყუამან 1718, 16027, 19212.

გამანებული („სტეფანოზ მანა“) („გამაგრებული“, „დამსკეპალული“) 8421 («ჰგიეს უძრავად გამანებული»), 1087 («უძრავად გამანებულ არს»). იხ. მანა.

გამანხუაებელი 799.

გამგდენი („ვინც გააგდებს, მოიშორებს“) 5711, 8428.

გამგონენი 18628 («სამი გუაქუს ოდეს რას გაეიგონებდეთ: გამგონენ, გასაგონოჲ და საშუალ გონებაჲ»).

გამეცნება („გაგება“, „ცოდნა“) გაიმეცნენ 2412, 7918; გაემეცნენ („იცოდენ“) 8082.

გამთუალი 252.

- გამკარგველი 21128.
გამოვლენა 21710. ა
გამოთანება („გამოყოლება“, „თან გამოტანა“): გამოითანება 20926.
გამოთქმა 22381.
გამომავლინებელი („გამომწვევი“) 21331 (ამიჩუნე ერთი და მიზეზი და გამომავ-
ლინებელი).
გამომთქმელობა 22380.
გამომკულეველობა 2256.
გამომცდელი 22328.
გამონათლება 1712.
გამო — ანკა. 6320.
გამო 6212, 7128, 9114 (ყოველი გ ა მ ო ნ ი და კეთილთა კეთებანი).
გამოობა („რისგანე აობის ანუ არსებობის მოყოება“): იგამოა 3624 (არამეთუ
მისგან ი გ ა მ ო ა და მისდადვე უკუ იტრფობს).
გამოობა 6118.
გამოსავალი („გამოსასული“) 2248 (ალავერინთოსა, რომელი იგი იყო... ძნიად
წიალსავული და ძნელად გამოსავალი).
გამოუთქმელი 6128.
გამოუსიტყვ 4928 (მოვხუევის პირველად თვს-შორისსა ღმერთსა და ერთსა და
მერმე მის მიერ მას გ ა მ ო უ ს ი ტ ყ უ ს ა მხესა ერთთასა).
გამოჩენა: გამოვაჩინოთ 1018.
გამოცდა („გასინჯვა“, „გაჩხრევა“, „გამოკვლევა“): გამოსცდის 108, 1218 (აქა
კულად გამოსცდის სიკშოსა აღმოსაჩენთასა).
გამოცისკროვნებული 21922.
გამოძიება („გამოკვლევა“, „გამოცნობა“) 2268.
გამრაჯალწილება („მრავალ ნაწილად დაყოფა“): გამრავალწილებენ 16718.
გამრავლებული 1318, 1456. იხ. განმრავლებული.
გამრჩობლებული („გაორებული“, „ორმაგი“) 7118.
გამუეხე 7226.
გამხედველება: გამხედველდების 3511.
გამხოლოებული („განმარტოებული“, „მარტო“) 6412, 15810.
გამცდე („დამნაზელი“) 5421 (აწ იხილენ გამცდემანი).
გამცდელი (=გამცდე) 4128.
გამწთომი (იხ. წუჟოთ გვ. 183 გ-წუთომა) 1244 (მშორს გამწთომ), 13510, 11, 14816, 17,
17931.
გან 7128; გ ა ნ ც ა 7129.
განათლება 5628.
განათლებული 16123 (ანათლებს თვს შორის ყოველთა განათლებულთა).
განალა 1519.
განაჟოფი („განსხვაება“) 6218.
განბნევადი („დაფანტული“, „დასაფანტავი“) 19621 (ყგანბნევადი და განწვალე-
ბადი).
განგდება: განგდებად 732.
განგება: განაგებენ 16111, 81, 34.
განგება 1606.
განგებითი 2094.
განგვა („გაგვა“, „გაგდება“, „გაყრა“): განაგევა 22518 (სიჩქურნი... განყარა და
განაგენა).

გა(ნ)გონება: განიგონოს 139ჯ.

განველთას („მოშორდეს“, „თავიდან მოიცილოს“ „თავი დააღწიოს“) 26ა, 110გ, 124ხ, 11, 140ბ („ესრეთ და მსჭუალულ არიან შორის საუკუნესა ნადავ კბნისა მიერ, ხოლო თუ განველთას...“), 170ჟ; განველთა 401ბ, 4527, 28, 7627, 1912ბ, განველთის 5ხა, 10127; განველთოს (!) 158აბ; განველთას 462ა.

განზიდვა: განზიდავს 1241, 1491გ („განაჟენს და განზიდავს თვსთა შემოკლებებითა სხეთა და ნათელთა“), 1828; განზიდვენ 13012.

განზიდვა 1141ბ, 1468, 1562ბ.

განზიდულება 2132ა.

განზიდული 252ა („ესე განზიდული, რომელ არს ცაჲ“), 1121გ, 1541ფ.

განზომა: განზომნა 1132.

განზრახვა: განიზრახვიდეს 71.

განზრახვა 1964 („არ წინგპრჩევით და განზრახვათა მიერ“).

განთხული 16ბ.

განთვთებული 1223, 4, 190გ.

განთვთვა (განთვთება): განითვთვიან 142.

განთვთებული 1318.

განთვთვა: განითვთვინეს („მოთავსდნენ“) 1131 („განინაწილნეს და განითვთვინეს გონიერსა შორის აღმკულსა“).

განთვთული 1327, 20227, 2081გ („თვს-თვს განთვთულად მდგომთა გოდოლთა მრავალთა“).

განთხევა („გასროლა“, „გადაგდება“, „გადაყრა“): განსთხინა 2242ხ („და სბუანი ნეშტნი განსთხინა, ვითარცა ყოვლად უმარნი ქრისტეანეთათვს“).

განკარგვა 158ბ.

განკარგული („განყენებული“) 69გ („უხატებენ და უძეგლებენ ყოველთა სწორებით განკარგულსა მხესა ერთთასა“); განკარგულად 1231ბ. იხ. ზესთ განკარგული.

განკართობით („შიშით“) 3414.

განკუთა („გაყოფა“): განიკუთა 135გ.

განლტოლვა („განშორება“, „გაქცევა“): განველტოს 4612, 3.

განლტოლვა 2241ბ.

განმართება: განემართოს 6გ; განემართა („განმართებული“) 1923გ.

განმართება 19ბ, 271, 97გ.

განმასაზღვრებელი 1527.

განმგე (წინააღმდეგ განგება) 16012 („ყოველთა მხედისა და განმგისა“).

განმგზავნი 1482 („უშორეს განმგზავნ თვსთა ძალთა“).

განმზიდი (წინააღმდეგ განზიდვა) 16710 („განშორებულნი და განმზიდნი“).

განმკაცრებული 2261გ („განმკაცრებული სჯულის-მდებელობაჲ“).

განმრავლებული 6517. იხ. გამრავლებული.

განმრჩეველობა („განსაზღვრა“) 22384.

განმსიტყველობითი: განმსიტყველობითი კულოვნება („ლოგიკა“) 2246. (იხ. აგრეთვე 22421).

განმტკავლება („გაზომვა“): განიმტკავლებს 20914 („განიმტკავლებს ყოველივე ჟამი საზომთა მიერ დრეკისათა“).

განმტკავლებული („გაზომილი“) 216გ.

განმწმედლობითი 17418, 2 („ძალნი და მოქმედებანი... განმწმედლობითნი“).

განმჭურები („მზილველი“) 232.

- განმხოლოებული („განმარტოებული“) 21021.
განმკნობილი („გამძლიერებული“, „შეძლებული“) 21931.
განნაკეთებელი („დანაწილებული“) 5518, 7318.
განწერწყუა („განაგდო“, „მოიშორა“) 2251 („ყოვლად წინააღმდეგობი ღმრთისაჲ
გ ა ნ წ ე რ წ ყ უ ა და გ ა ნ ი შ ო რ ა, ხოლო ცნობაჲ ოთხთა ჟამთა ქცევუ-
ლებისაჲ.. ესე არა განაგდო“).
განო 398 („ხოლო ოდეს გესმეს თუ განო, ნუმცა...“).
განრიცხული 8128.
განსაზიდი 1) („განფენილობა“, „განხომილება“, изверение) 307, 508-D („სამთამიერ
გასაზიდთა, — ვიტყვ სიგარძესა, სივრცესა და სიღრმესა“), 5128 („უვიფა-
ნიამსა მიერ და სხუათა განსაზიდთა“), 5411 („საზნი ესე გასაზიდნი“), 7318,
9938, 11424, 1348; 2) განსაზიდსა შორის („განმავლობაში“, „მოცუ-
ლობაში“) 15318, 15881, 1701, 2037.
განსაზღვრება: განისაზღვრების 15828.
განსჯდა („გასკდა“, „გაიყო“, „ორად გაიყო“) 1001.
განსხუაებული იხ. გასხუაებული.
განსხუაჟავება: განსხუაჟავედეს („სხუა სიტყვა-ეწოდოს“) 22624.
განუბნეველი 1074 („დაუკსნელ და განუბნეველ“).
განუგონებელი („შეუცნობელი“) 14412.
განუვლელი („გაუვალი“) 14728.
განუვლთოვლელი 3928, 14428.
განუზიდველი („გაუქიმივი“, „განსაზიდის არ მქონე“, „განუზომელი“) 11424.
განუკიდებელი („სიტყვისგან კიდე [„შორს“, „ცალკე“]: „დაუშორებელი“) 10528.
განუკუთეული 2210, 11, 11928, 13528, 17328.
განუნაწილებელი 910.
განუყოფელობა 7820.
განუწუედელი 868.
განფენა: განჟენს 14918; განჟენენ 18021; განფენა 12127; განჟენინა 13628.
განფენილი 1220.
განქარება: განიქარვიან 21318; განქარდა 7614.
განლაშვია 21028 („განლაშვისათვის ნაქმადთამსა განგებისა მიერ მიდმო ლალადებს
მეტყუელი...“)
განღება: განგუელო 848.
განღმრთიფება: განღმრთიფებდიან 16428.
განღმრთობა: განღმრთდების 1698 („ერთ იქნების მათ მიერ და განღმრთდუ-
ბის“).
განღმრთობილი 1638, 1698.
განყენება: განაყენო 251; განყენებოდის 10528.
განყენებული 3328 („განყენებული და დამგდუ“), 5028 („განყენებული და კიდუ“).
განყოფა: განყოფს 2381; განიყოფების 1728; განიყოფვის 244, განიყოფოდეს 7312
გაეყოფის 2381.
განყოფალი 7328.
განყოფა 7318.
განყოფილებითი („განცალკეეებული“) 11711.
განყოფილობა 17220.
განყრა: განყარნა 22510.
განყრილი 508 („განხილულ და განყრილ“), 1402; განყრილა 1402.
განშიშულება: განვაშიშულოთ 581; განშიშულდების 20611.

განშორება: განიშორა 2251.

განშორებადი 13918.

განშორებული 16710; უგანშორებულესი 5611.

განცლა („დნახვა“): განეცადოთ 116ახ; განეცადე 17ახ; განეცადე 6111; განეცადების 66ახ, 11227, 11827, 12510, 15910; განეცადებთან 17412,23; განეცადებოდას 15912. იხ. გაცლა.

განცლაჲ 519, 15911. იხ. გაცლაჲ.

განცლილი 6420

განცხრებული („განციფრებული“) 46ახ, 842ახ.

განცხადება განუცხადებს 1852ახ; განცხადების 1822ახ; განცხადენს 31ახ, 125ახ; განცხადენ 1122ახ; გამიცხადებს 11711.

განცხადებული: უგანცხადებულესი 18221.

განწეხება: განიწეხების 1611.

განწვალება: განიწვალა 681.

განწვალებადი („განყოფადი“, „გასაყოფელი“) 1872ახ, 19621 („განბნევადი და განწვალებადი“).

განწვალებაჲ 7318.

განწვალებული („განაწილებული“, „დაყოფილი“) 200ი („განწვალებულ და განკრილი“); განწვალებულად 1327, 200უ.

განწუთობა: განსწუთებია 1342. იხ. გაწუთობა.

განჭრა („გაყოფა“, „განაწილება“): განიჭებოდეს 7310; განეჭრეს 76ახ.

განჭრადი 732ახ („განყოფადი და განჭრადი“).

განჭრადი („დაყოფითი“) 10811.

განხედვა: განიხედვიან („იხილებიან“, „განიხილებიან“) 1572ახ.

განხუშაჲ („გაღება“, „გამოფენა“) 6310 (ყოველი განხუშაჲ ნათელთაჲ ცის გამო არსა).

განჯნისი („გახსნილი“, „დაშლილი“ „თაეისუფალი“) 191, 1548.

გაორება: გაორდეს 53ახ, გაორდეს 13710.

გარდაღება („განმარტება“; უღრაჲ სიყინულს ძიხეიყოფნის): გარდაღევით 2926, 12620 („ხოლო სხუაჲ ყოველი ზედვაჲ ამის თაისაჲ ზემოსა შორის ცხადად გარდაედევით“); გარდაიდვა 1824 („ხოლო საღმრთოსა მოქმედებისათჳს წიხადთეჲ კმასყოფელთა აღმოჩენათა მიერ გარდაიდვაჲ“), 2818 („პირველთა შორის ვრცელად გარდაიდვაჲ“).

გარდაღენაჲ 109ახ. შეად. დენაჲ.

გარდაღინებაჲ 12118. შეად. დინებაჲ.

გარდამოფრლომა: გარდამოფარდეს („გადმოფარდეს“) 20610.

გარდამოიგავება: გარდამოიგავებს 7821.

გარდამოსაქანო 7031.

გარდამოტვრვა („გამოსახვა“): გარდამოიტვრვაჲს 10829 („იმეცნე, რომელ ხროსოთაჲ ეჲმი ვერ გარდამოიტვრვაჲს“).

გარდამოცემა: გარდამოცეცემა 8917.

გარდამტვრველი („აღმტვრეველი“, „გამომსახველი“) 8720. იხ. გარდატვრვა.

გარდაობა („გარდაქმნა“, „აობის გამოცვლა“): იგარდაოს 1402ახ („თუ არსებამან იგარდაოს, უფროს ხოლო და მოქმედებამანცა და ძალმან“).

გარდასახელება („სახელის გამოცვლა“, „გადარქმევა“): გარდასახლა 520.

გარდასრული („წარსული“) 187ახ („იხილებიან პირველი და შემდგომი გარდასრული და მომავალი“).

გარდატვრვა („გამოსახვა“, „სახის მიღება“): გარდაიტვრვა 17ახ („გარდაიტვრვა

რა შორის თვისა ხატებია ერთისაჲ, 2318 («შესაბამად თვისთა არსებათაჲსა გარდაიტყუროს ნეტარი იგი ზესთაობაჲ»).

გარდაქმნადი 2091ა.

გარდაცემა: გარდაცეცილ 1901x («ესე ზედვად ზემოთა შორის გარდაცეცილთა»);

გარდაცუეცა 12417 («ესე ზემოთა შორის გარდაცუეცა»); გარდაცუეცა 6827; გარდაცუეცენია 2038 («ხოლო სხუად ზემოთა შორის გარდაცუეცენია»).

შეად. გარდადება.

გარდაცემა 19118 («სიკვამა გარდაცეპისაჲ»), 2201 («შეწყობად და ზორთვად ვინსად და ნაიღი და სინანრე გარდაცეპისაჲ»).

გარდმოენება («სიტყვით ვადმოცემა», «გამოთქმა»); გარდმოვანებდე 1082ა.

გარდმოლება («გადმოლება», «გადმოთარგმნა და ვადმოთარგმანება») 2191 («ში-
ზეხი... გარდმოლება დ ჩემ მიერ წიგნისა ამის ვსოვსა»); გარდმო-
მლებელნი 2192.

გარდმოძლუანვა: გარდმოძლუანვიან 2120.

გარეგნით 20921.

გარეთ 10515.

გარეთი 528 («და მას გარეთსა ჰახრსა გასაგონსა პირველად თვის შორის
ჰკოვბსო»).

გარეშო («გარშეშო») 493ა.

გარეშოთხეული («გარეთ მოსიარულე») 106ა.

გარეშომორთხმელი («შემცეელი», «გარშეშო შეწყეელი») 201ა, 2217 («გარეშომორ-
ხმელად, რომელ არს პერისპომენი»).

გარეშომორთხმელი (= გარეშომორთხმელი) 618.

გარეშოხილი 2077.

გარეშე 1) 2122ა («სახიობითა ორანებრივითა და გარეშითა»); 2) («საერო») 227ა
(«სახელი ესე იგავება, რომელ არს პარკშიე, ესა ეროსთა ზედა გარე-
შეთა მიერ დაწესებულ არს სიტყვითა და ვბათა ზედა ზიანულთა»).

გარე-შემომწერელი («სახლერის შემომბაზეელი») 15821 («ყოელისა რიცხვისა სახლ-
ვარი და გარე-შემომწერელი ერთი არს»).

გარე-შემოქმნა: გარე შემოქმენ 1732ა («კენტრომ გარე შემოქმენს მყოფობასა
სფეოთსასა»).

გარეშემოცვა: გარეშემოცივის 1531ა.

გარეშემოწერა: გარე შემოსწერს 1530.

გარეშემცველი 1061.

გარეშემწერელი 18529.

გარეშეცვიითი 462 («უსხეულა ყოველი ზესთავანხილდითსა და გარეშეცვათსა ად-
გილსა»).

გარომლება («რომელობის მიღება»); გარომლდების 5121. იხ. რომელობა.

გარომლებული 9510. იხ. რომელობა.

გასაგონო 186ა; მოეც გასაგონო («იცილდე») 17518.

გახაგა 16118, 18, 21, 22.

განაწილი («განზომილება») 50ა, 5411. იხ. განსახილი.

განაწივრება: განსახივრებს 142ა; იხ. განსახივრება.

განამეცნო («საცოდნელი») 10321.

განაცნაურება: განაცნაურდეს («ცხადი გახდეს») 8918.

განახეებელი 2123.

განსრულება («დასრულება»); განსრულა 193ა.

განსრულება 6911.

- გახრულებული 3714, 6910.
გახხულება: გახხულებების 5010.
გახხულებული 1748.
გახხუება: გახხუალებების 798.
გახხუება („განსხვავება“, „სხვად და სხვად დაყოფა“) 5417 («ყოველსა განყოფასა და გახხუებასა»).
- გახხუაბული 1258 («გახხუაბულნი და გათვებულნი»), 21711. *
გახხუებულება („განსხვავებულება“) 21711.
გაუთვებლობა („განუკალკვევლობა“) 417 («იყოს კუალად შერევენა არსთა და გაუთვებლობა»).
- გაურთერთარსებული 3724.
გაქუყანა („მიწად ქცევა“): გაქუყანდა 1198 («ნაწილი იხრწნა ცეცხლისა და გაქუყანდა»).
- გალკვება („გალკვება“) 11418.
გაყოფა: გაყოფის 13520, გაგყოფის 1368; გაყენა 12822 («სამად გაყენა ყოველთა არსთა წყარონი»); გაყოფიანი 9022; გაყოფოდის 7617.
- გაცდა (= განცდა): გაიციდით 4420; გაიცადენ 18920; გაიცადების (v. l. გაიცდების) 13820, გაიცადების 1527.
- გაცდა (= განცდა) 208, 5428 («რაა ხროა იყოს გაცდა ხედული იგი»), 10018, 10712 («ამას თავსა შორის ფრიად სათანადონი და ძნელნი მოქონან ხედვისა გაცდა-ჭურეტანი»).
- გაცხადება იხ. განცხადება.
გაცხოველება („ცხოველად ქცევა“) 4724 («ცხოველ იქმნა და გაცხოველდა ესე ვოველი ხილული»).
- გაცხოველებული 14821.
გაძვლებული („ძველად ქმნილი“) 738 («საალაღმოდ გაძვლებულნი»).
- გაწუთობა: გაწუთების 12521, 14120; გასწუთებიანი 14912; გასწუთებოდის 1498,8; გასწუთა 15312; გასწუთეს 5823.
- გაწუთობა 14420.
გაწუთობა: გამეწუთა 22220 («ფფუცავ სურვილსა, რომელ ენამცა ენისადა გამეწუთა»).
- გაჭკრება („განჭკრება“): გაჭკრების 5622.
გახატება („ხატად ქცევა“): გახატების 1714.
გახატებული 8718.
გახედება: გახედენ 8121.
გახეხნება („გახხენება“, „გახხლებება“) 5211 («შემგნართა ცნობათს კუალად გახხენება»).
- გაპერება („პაერად ქცევა“): გაპერდა 1198.
გება აკების 1789; ჰგიანი 14717, 21010; ეგების 1323; ეგნენ 2718.
გება 5029, 10420.
გეზობა 3512, 21420.
გზანა 13422, 14429, 14821, 18510, 20018.
გზანა უყოფდეთ („მსვლელობას ვაძლევედეთ“, „სარბიელს ვუქმნიდეთ“) 11922.
გზანთი 20222 («გზანითად მოქცევედ გაიგონენ»).
- გზანთი გზანად („თანდათან“) 70 («რამეთუ არა მარტივად მიდრკების მუნ, სადაცა მიემართოს, არამედ ბიჯთა მიერ გზანითი გზანად სრულ ჰყოფს თვისა ნავალსა»).
- გზა 1929, 10422, 21622, 22728 («რამეთუ ვმოს [σῆμος] გზაო»).
- გინა 393, 2241.

მ

- გინებს 301 («თუ გინებს» = «თუ გინდა»).
- გიფოლოტიმე იხ. ზემოთ გვ. 236.
- გოდოლი 20813, 2091 («გოდლებთა»).
- გონება: ჰგონებს 843; ნუ ჰგონებ 903.
- გონებადღეობაა 17118 («რომელსაცა უწოდა ლექსმან ბარბაროხთაჲმან, ზოლო
ორანო [იხილეთ] ელლინთა გონებადღეობამან»).
- გონებაა 5720 (და სპარს.).
- გონებითი 22023 («ვიდრემდის არა მომხედნა მე გონებითმან ცისკარმან
[„გონების შექმა“] დღეთადმი»).
- გონიერი 19033 (და სპარს.); გონიერნი თულნი 2068.
- გოჯი 13133 («რამეთუ თითთა და მკლავისა და გოჯთა მიერ შედგა ყოვლობა
კელისაჲ»).
- გრძნობალი 3133, 7923, 10922, 16210, 19830.
- გრძნობაა 22513.
- გრძნობა 6311.
- გუამბერი 18722.
- გუამი 5229, 30.
- გუამოვნებაა 812.
- გუამოვნებითი 5219.
- [გუარება]: აგუარებენ 9829.
- გუართ-მთავრობაა 1245.
- გუარი 619 (და სპარს.).
- გუართი 20022.
- გუარმყოფელი 1116.
- გუაროვნებითი 1366.
- გუაც იხ. თანა გუაც.
- გული 143, 211, 9033.
- გულითობითი («გულითადი») 20810.
- გულის-შორისი 2073.
- გულისხმობა: იგულისხმების 8110.
- გულის-ხუმა: გულის-ხუმა ეჭვოვთ 822; იგულისხმეა 8222; იგულისხმეი 15518.
იხ. გულხუმა.
- გულისხმისყოფაა 843.
- გულისკმის ყოფასა 21923.
- გულმეთქუება («წადილი»): გულმეთქუებენ 333 («იწადებენ მას და იგულმეთქუე-
ბენა»).
- გულმეჭეობაა 21121, 22011 («ამას არა მცირედი მოაქეს გულმეჭეობაჲ»).
- გულმყისიერებაა, გულმყისიერებაა 8331 («ნაცუსა გულმყისიერებასა შორის მო-
ნაგონი»).
- გულსახუმოა 7216.
- გულხუმა («გულისხმობა»), იგულხუმეი 13811; იგულხუმებს 2013. იხ. გულის-
ხუმა.
- გურღვი («ირგელი») 21511.

დ

დაარსება («არსების მიღება») დაარსება («მინიკება») 16018; დაგაარსებოდის
17622.

დაარსებული 14223 («ხოლო ესე ნამდვლ მყოფი უსახლერო არს ძალითა, ვითარცა პირველისა უსახლეროისა მიერ და არსებულნი»).

დააქვანა (სიტყვისგან აქა (!): «მიღმა სამყაროდან აქ, ამ სამყაროში, ჩამოიტანა») 21718 («ვიდრე ნითამდის და აქ აქვანა გუარნი»).

დაბამვა (სიტყვისგან ბამი «ბმა») 2177 («სამთა მიერ ფართონგთა, ვიტყვ სამთა და ბამვათა»). იხ. ფართონგი (ჴუჴო გჴ. 240) ჟ+ ბამი.

დაბრწყინვა 18427.

დაბრწყინებულად 1920.

დაბუნებება («ბუნებად ქცევა», ბუნების ე. ი. არსებობის შექმნა) 10411 («რამეთუ არცა მას მოუგვის ბუნებით თვთმდგომარეობაჲ, არამედ უსხეულოისა გუარისა თან და ბუნებებითა იქმნა და იძაზრა იგი თვთმდგომარედ»). შუად. დაბუნებებული.

დაბუნებებული («არა ბუნებით, არამედ შემდეგ არსებობის მიმღები») 10410 («რამეთუ არცა მას მოუგვის ბუნებით თვთმდგომარეობაჲ, არამედ დაბუნებებულად და არა ბუნებით»), 21128 («რამეთუ სახელები გამყარველისა მათდა ღმრთისაგან და ბუნებებულნი არს»).

დაგდება («დატოვება», ამიტოვება): დააგდო 1190.

დადახვა იხ. თან-დადასვა.

დადახვა («დაწყობა», მოწყობა) 2177 («უსწორობისაგან მორთულებათაისა მიეცემის კეთილ-დადასვასა მორთულებისასა»).

დადგმა («დაქვემდებარება»): დაუდგმიდენ 6331; დაუდგნა 2318; დაუდგნეს 2317.

დადება: დასდებს 48, 93; დადვა 6210; დაედვა 118, დადვს 10618; დაედვა 481; დაიდვა 923; დაიდებოდეს 7427; დაიდებოდედ 2830; დამიდებს 14414 («ვითარ ბუნებაჲ საქმეთაჲ წინა დამიდებს ჩუნ»).

დადებითი 7518.

დაელვებული («გაბრწყინებული») 1994.

დაერთბამება: დაუერთბამდეს 8732.

დაერთება: დაერთებს 11411; დაერთდებიან 1731 («ესე ხედვანი დაერთდებიან გამგონეთაგან»).

დაერთებული («ერთად» ქცეული) 12418 («და კუალად ზეს მქეკონეობაჲ ერთისაჲ ნამდვლ მყოფისგან და ზესთაებულ და დაერთებულ»).

დაერთი 1841 («ვითარ თესლნი და დაერთნი მათ ზესთა არსთა ერთანი»).

დაერთისგუარება («მისგვარად ქცევა», «დამსგავსება») დაუერთისგუარების 1676.

დავწყება 5220 («მოვიდეს დაეიწყებად»).

დავიწყება 6614.

დავება (დაშრეტა, «ჩაქრობა»): დაივსო 1195 («დაივსო რაჲ სიმყურვალეჲ»).

დავებული («დაშრეტილი», «ჩამქვრალი») 5211 («დავსებულთა კუალად აღნთებაჲ»).

დაზედაება («დართვა») დაუზედაებს 391, 580.

დაზედასზედაება («დართვა»): დააზედასზედავანა 17020.

დაზეება («ზემდგომად ყოფნა»): დაუზეედების 41, 727 («რამეთუ სულსა დაუზეედების გონებაჲ, და სხუაჲ არსებაჲ მისი და სხუაჲ სულისაჲ»), 337.

დაზეებაებული 1237.

დაზესთაება, დაზესთაება: დაუზესთავდების 728, 11124, 12312; დაზესთაების 17821.

დაზესთაებული 1912, 15025 («დაზესთაებულა»).

დათანება («დამატება», «დართვა»): დაუთანებს 1048 («იტყვს და თან დაუთანებს»), 21214; დაეთანების 20711; დაეთანა 22228, დასთანებისა 1884 («არსებასაჲ თანა დასთანებისა მოქმედებაჲცა»).

დათრობა: დათრობს 342ა («დათრობის მყოფთა ნეკტართა მიერა»; დათრო 481. დაკაზმვა («შეზაება», «შეზადება»): დაჭახმავს 371ბ; დაჭახმოს 10ა («უკუეთუ პირველად არა ცნას მკურნალმან სენი, ვითარ დაჭახმოს წამალი»).

დაკაზმვა 102ა, 28 («აწ ვსე ცნობად პროვლიმად ჰრაცხე, ხოლო კატასკევი დაკაზმვად»), 911. იხ. კატასკევი, წყ. 237.

დაკაზმული 1010.

დაკლება: დააკლებდბის 187ა; დააკლოს 221ა.

დაკლებული («მოკლებული») 3117, 1398 («დაკლებულა»), 141ა («საუკუნობისაგან დაკლებულ არიან»), 148ა («გონებისაგან არიან დაკლებულა»), 151ა.

დაკინება: დაკინებია 35ა, 39ა.

დალექვა («თქმა»): დალექსავს 79ა, 132ა, 197ა («გესმა, თუ რასა და ლექსავს?»), 204ა; დაულექსავს 3816; დაულექსეთ 19116; დაულექსო 3411 («მოედ და თვთატიკურად დაულექსო: ტიტონონტონ...»); დაულექსო 19616; დაილექსა («ესე ფრიადთა შორის დაილექსა ჩუნ მიერა»).

დალექსვა 152ა, 155ა.

დალექსული («თქმული») 56ა, 63ა.

დალიქსული 4320.

დამამსგავსებელი 1717.

დამამკვ («დამამობელი») 28ა («ურთიერთს მშრეტ და დამამკუ»).

დამანვა («გამაგრება», «შემტკიცება»): დამანვან 87ა («ყოველსა მიხეზანასა თვისსა მიხეზსა შორის და დამანვან არსებისა თვისსა საფუძველნი»); დამანველ შედეგს თავის მიხეზში აქვს შემტკიცებული თავისი რაობის საფუძველები»; დამანვიან 173ა. შეად. მანა.

დამართებითი («სწორი», «პირდაპირი») 170ა. შეად. გამანვა.

დამზადებლობა 18ა.

დამზადებლობითი 67ა.

დამზღე («დამტოვებელი», «მიმტოვებელი») 33ა («განყენებული და დამზღე თვისისა არსებისა»). შეად. დაგდება.

დამზებული («დამფენელი», «საფუძელის დამდები») 1631ა.

დამდები 219ა.

დამედგრებული 181ა.

დამეფუება («გაბატონება», «დაპატრონება»): დაძმეფნა 1711.

დამთავრება: დაუმთავრებია 95ა.

დამთრვალი 165ა.

დამთხუვა: დაემთხუვის 49ა.

დამოკიდება: დამოკიდებს 14716.

დამოკიდებული 1091ა.

დამრავალკეცვა («გამრავლება»): დამრავალკეცდბის 186ა.

დამრავალლექსვა («ბევრჯერ თქმა»): დამრავალლექსეთ 169ა («ხეშოთა შორის დაემრავალლექსეთ»).

დამრავალხაზებული 98ა.

დამრავალძალება («მრავალსაზედ ქცევა»): დაემრავალძალდბის 97ა⁶ («ისიწლოა და სიწმიდე დაუმრავალძალდბის და პოლკმორყად ასინდბის»).

დამრთველი 1) («დამბატებული») 301ა; იხ. 1. დართვა; 2) («დამამტოვებელი», «დამკერელი» სპ. სპ.) 212ა. იხ. 3. დართვა.

დამრუმება («დაბნელება»): დამრუმებს 70ა («ოდესმე დაიკშირებს და წარემატბისს., ხოლო ოდესმე დამრუმებს და მოაკლდბის იოანე პეტრიწი, I

გარდაცემისგან მოკმედებათადასა); დამრუმდებიან 13018 («დამრუმდებიან, რამეთუ ოდენ ნამხვეთა და ნაბრწყინთა მიითულენ მოკმედებათა და ძალთა»).

დამრუმებაჲ 1736.

დამრუმებული 5518, 16326.

დამხახი 2129.

დამსკუალვა: დამსკუალა 1414, დამსკუალნა 687; დამსკუალოს 48 («დამსკუალოს უძრავად და შეურყეველად»); დაუმსკუალავს 13611; დამსკუალავია 12027, 18618; დამსკუალავად 21118.

დამსკუალული 1728, 2618, 15127; დამსკუალულა 1174, 11812; არს დამსკუალულ 13627; დამსკუალულ არიან 12824, 14020, 1478.

დამტე («მოზიარე»; ზეტუ-ზიან მტე); უდამტეესი 1228 («ყულად ეზიარა მიზეზონი და უდამტეესი თვისა მიზეზსა და მეზესთავისსა თვისსა»).

დამტეენე 1928 («ერთისა გუარისა დამტეენენი»).

დამტეციება («გამაგრება»); დამტეციებს 1012, 3422.

დამტეციებული 11828 («მიუდრეკელად დამტეციებული»).

დამყარებული 123.

დამცველი 6422.

დამცველობითი 1798.

დამძიებთი 22118.

დამწყული («დამწყებელი») 2274.

დამქნარი 16521.

დამჭურები («შემხედველი») 674 («იხილედ დამჭურებანი»). იხ. დამხედი.

დამხედი 21924 («დამხედმანი იჭურინე»). იხ. დამჭურები.

დამქე (დამხე; უკრ. უკოლ გვ. 185) 534 («ხესთა და დამქე»), 6718, 20724.

დანანარება: დანანარდებიან 15522.

დანახახი 754.

დანახეთი («ნაპარლი») 21420.

დანიშვა («ალნიშენა»); დამინიშავს 7810, 20, 8224.

დაორება («ორად გაყოფა»); დაორდების 5821 («დაორდების და დასცილდების ერთობასა და გაეყოფვისს»).

დაპირველება («წინ ყოფნა»); დაუპირველდების 3028 («ყოველსა შედგმულსა მარტივნი ეწინაებინ და ყოველსა სიმრაველსა ერთი დაუპირველდებისს»); დაუპირველდებიან 4522.

დაპურობა: დაიპურობს 7231; დაუპურია 7918; დაუპურიეს 6324.

დარე («ქვედა საფეხურზე მდგომი», «დარე») 4028 («ხესთანი და დარენი»); უდარესი 5620, 13412 («ყოველი ქუმდებარე არსებაჲ უდარეს არს ზენასა»), 22520, უდარე 918, 15118 («რომელიმე ვითარ ხესთაჲ ცხოველობისაჲ ხოლო რომელიმე ვითარ უდარე ცხოველობისაჲ»).

დარეობა 5621, 18410 («ხესთაობაჲ და დარეობაჲ»), 21418 («ცთობა და დარეობაჲ»).

1. დართვა («დამატება», «მიმატება»); დაძრთავს 10512; დაძრთო 10327.

2. დართვა («მორთვა»); დართნა 20518 («დართნა და მოიბლარდნა სხეულნი ესე»).

3. დართვა («დაკერა» უკრ. უკრ.); დაურთოს 21228. შეად. დამრთველი.

დართვაჲ 14428 («დართვასა და მატებასა შორის რიცხვასა»).

დართვითი (დართვითი) 8215.

დართვლევა («ხე: მართლად ვერ ხედვა») 2132 («ვითარ ბნელი მისი, ეგრეცა და

- ნათელი მისიო და რ ი ბ ლ ვ ე ს ა თ ვ ს თ ე ა ლ ს ა ჩ ე ნ - ძ ლ ი თ ს ა . . .) .
დარომელება: დარომელდების 1814. შუად. რომელობა.
დარღვევა: დაარღვივა 204ჯ («ბრწნა და დაარღვივა».)
დახაბამები 6128.
დახაბამი 12ჯ, 1321, 1621, 1251, 16714 («დასაწყთა და დახაბამთა».)
დახაბამიერი 1621 («დახაბამი ყოველი თან მოაქუს დასაბამიერი თა, ვითარცა
ხურთხ ნახურთხებთა და ბუნებამ ნახუნებებთა».)
დახაბამობა 16ჯ, 2711.
დასავლეთი 180,10.
დასამება («გასამება»): დასამდების 186ჯ.
დახახრული 118, 174ჯ, 17811, 215ჯ.
დახაწყი 16714 («დასაწყთა და დასაბამთა»), 21519 («არცა დასაწყი და არცა და-
სასრული».)
დახახვა: დამისახვეს 12ჯ, 159ჯ, დამისახვენ 781ჯ.
დახება [დასობა] («დარახვეა დას-დასად»): უდასებდიან 217ჯ («მეფენი დღესა
ჰომთა და ლუწლთასა სამყურად უდასებდიან წყობასა სათა თვის-
თასაჲ».)
დასი («გუნდი») 62ჯ («დასი მხოლოთაჲ».)
დახლვა («ჩასელა») 20911 («მზუმან იმეცნა დასლვა თვისი».)
დახხმა: დახხამს 1667, 176ჯ; დახხშიან 18211; დახხნს 12ჯ.
დატეება («დატოება», «ხელიდან გაშება»): დატეენა 22530 («უკეთესნი შე-
მოიკრიბნა, და დატეებულთაგანცა, რამეთუ უდარესნი დაუტეე-
ნა».)
დატეებაული (მიტოებაული, სწასაღ. აღრჩეული) 225ჯ.
დატეენა («დატოება», «შენარჩუნება» „მოთაუება»): დატიეს 176ჯ («ვერ უძლე-
ბენ, რამთამცა და იტიეს ძალი და მოქმედებაჲ»); დატეენად 36ჯ 176ა.
დატეებნის-გუარა 22118.
დაუბადებელი 9480.
დაუბერებელი («უბერებელი», „სამუდაბო“, „დაუშრეტელი“) 6618 («დაუბერებელ
ყუავილი უსხეულოთა მოქმედებისაჲ), 72ჯ, 136ჯ («მოუგია მთ მყოფობაჲ
სამადრისოდ და მეფობაჲ დაუბერებელი»), 141ჯ («დაუბერებელი გე-
ფობაჲ»); დაუბერებელად 4711 («დაუვსებელად და დაუბერებელად».)
დაუვსებელი 45ჯ, 151ჯ («რომელიმე დაუვსებელ და წარუდინო... ხოლო რომე-
ლიმე წარდინებადი და ქვევადი»), 197ჯ დაუვსებელად 57ჯ, 3ჯ.
დაულეენელი 2165, 6, 219ჯ.
დაუმჯობესება: დაუმჯობესდების 10ჯ.
დაუნჯება 11418.
დაურჩომელი («დაურჩენელი») 20815.
დაურჩომელობა 2118.
დაუხაბამობა 1728.
დაუუნებელი 6829.
დაუცადებელი 4521 («დაუცადებულთა მიდრეკათა მიერი».)
დაუცნაურება: დაუცნაურდების 348ა.
დაუცხრომელად. 73ა.
დაუწყებელი 20380.
დაუწყებელობითი 2168.
დაუწყავედელი («განუწყვეტელი») 461 («დაუწყვედელთა დენათა მიერა»), 9113, 109ჯ.
(«დაუწყვედელსა შორის დენასა».)

დაუკნნელი 10414.

დაფანჩავა („დაშლა“) 5315 („შემთხვევის მას დაფანჩავა და ნაწილთა განყრამა“).
დაფანჩულა 6434 („განყოფილი ყოველთაღმი და მრავალთა მიმართ დაფანჩულა“).

დაფარვა: დაჭარვენ 714; დაფარნა 421.

დაფარული 56, 18218, 2119 („დაფარულად ძულად უწოდის“), 2229; დაფარულიად 18219.

დაფენა: დაუფენიან 16030. იხ. წინა დაფენა.

დაფრადებული („აღსავე“, „მდიდარი“, „საუკეთესო“) 10211, 18230; დაფრიადებული 2046.

დაფუძნება: დააფუძნებს 344; დაუფუძნებია 1875.

დალათუ 159.

დალადადება იხ. თანა-დალადადება.

დაღმართობილი 15728.

დაღრომა (სახა: მცირედ მოწყენა): დაიღრომს 4928 („ესული... ხოლო... ვითარ დაიღრომსრე, მერმე განაგდებს თითოგუარობასა გუართასა და თვთ თვს-საცა არსებასა აღიძრცკსო“).

დაშენა: დააშენს 989.

დაშენამ 9388.

დაშომა („დარჩენა“): დაუშობის 1047 („ქუე დაუშობისს“), 14411 („დაუშობის-ეჲ“), 1955 („ზესთ დაუშობის“); დაშობიან 12423 („მიზეზნი ზესთ დაშობიან მიზეზიანთა“).

დაშთომილი 132, 16025.

დაშლა: დაშლა 728.

დაშლა 22230 („ვიღრე სადამდის დაშლა და ენება გონებასა არ შემთხვეოდის“).

დაცვა: დაიცავს 1914.

1. დაცილება („მომზრება“, „დაკლება“): დაეცილო 21928 („არ დაეცილო: კერძო სამართლიე მოქმედთაჲ“); დასცილდების 7110, 1899; დასცილდეს 10312 („დასცილდეს ზედეჲ კეშმარიტებისაჲ“).

2. დაცილება („დაბრკობება“, „შეფერხება“): დაშიცილებს 352 (გაქოცეშული და-ცონის ძაჯაღსთეს); დაცილებს 3210, 18, 10.

დაცილებული 6711.

დაცხრომა: დასცხრეს 1411; დაცხრომად 359.

დაცხრომა 3828 („ღმობა ზედათა დაცხრომისაჲ“), 4528.

დაძენა („დართვა“): დასძენს 274; დასძინოს 151, 161; დაეძინოთ 67.

დაწმეა იხ. თან-დაწამვა.

დაწეობა: დააწეობს 5919; დააწეო 64; დაიწეობის 1612.

დაწეობამ 169 („წესი დაწეობისაჲ“).

დაწეუდა: დაესწეუდ 2231. შეად. დაუწეუდელი.

დაჭურება („შეხედვა“): დასჭურიტნა 623; დასჭურიტენ 140, 16110, 1774 („დას-ჭურიტე“), 19718; დაჭურეტად 107, 6421 („სათანადო არს აწ დაჭურე-ტად ჩუენგან ამის ზედვისაჲ“), 18322 („ამათ ორთა თავთა სიკშოსა მიეტ-გონება დაჭურეტად“).

დახატვა („დასახვა“): დაიხატავს 2422; დაიხატვიდეს 15627.

დახედვა („ხედვა“, „შეხედვა“): დახედავს 5828; დახედენ (= დასჭურიტენ) 1864.

დახედომი: დეხედი 22020.

დაქლოვნებული 2228.

დაკნაფი 20327.

დაქსნა: დაქსნის 161ჲ.

დაკშირება (აკშირად [ე. ი. კარბად, უხუად] გახდომა, „მოჭარბება“): დაიკშირებს 7018 («დაიკშირებს და წარუმატებისა»); დაგკვირდების 9718 («დაგკვირდების სიწლოა გონებისაჲ»).

დაკშირება 8210.

დაკშირებული 513, 7611, 11320 («ესე თავი ფრიადითა სიწლოათა ხედვისათა და კ შ ი რ ე ბ უ ლ ა»).

დაჭაზრვა („განზრახვა“): დაუჭაზრავს 3421.

დაჭამებება („თქმა“): დაუჭამებებენ 212ჲ.

დგომა: დგას 1912; დგანან 9521; დგომად 1618, 281.

დგომა 1510.

დებია 120ჲ.

დებთი 727.

დეღა 7032, 1770 («დეღანი»).

დეღებრივი 17618.

დევა: სდევს 3317 («სდევს მეტრფე სატრფოსა და მეწადე საწადოსა»), 3319, 21, 23, 464.

დევნალი (უძველესი მღევარი) 3318.

დენა: დის 1412.

დენა 4523 («მოგზაურობაჲცა და დენაჲ ცისაჲ უსახდერო»), 10930 («დენასა და გარდადენასა შორის»), 1529.

დიდი 418.

დიღობა 2118.

დინება 12118 («დინებასა და გარდადინებასა შორის»).

დრეკა: დრეკდენ 4124; დრეკიან 212ა.

დუმილი 468.

დუმილი 7031.

დღე 467, 15381, 18327, 20722, 20925.

[დღეება]: აღდებენ 9830.

დღესასწაულობა 22311 («დღესასწაულობისა რიტორობაჲ=„სახეიმო მკვერმე-ტყველება“):

3

ეაქუმელების 3510. იხ. აქუმელი.

ეახლენ 5618. იხ. ახლება.

ებანი (სყაჲ „დაფი“) 21221.

ეგგური („დარაჯი“, „გუშაგი“) 2081.

ეგების („საცილობელია“, „საეკეა“): არ ეგებოს 761, 15023.

ეგებისი („საცილობელი“, „საეკეა“) 6210 («პირველი მხოლოდ სირაჲსა არ ეგებობისთა შორის დადუა»).

ეგვთარობა („მაგნირობა“) 1469.

ეგთავე („აგრეთვე“) 138.

ეგრეთვე 1170 («ა ხაჲაჲ»).

ეგურვე („ასეთივე“) 814.

ეღრეობითი (საჲ: სადარებელი) 11522 («აწ ამას თავსა შორის დასდებს დასაბამთ და ეღრეობითთა საფუძველთა»).

ეზოა 3331 («სიკეთე უკუე არს წინაბქე და ეზოა კეთილობისაჲ»), 16627.

ეთვისების (ეთვისება, უძველესი განუყოფების) 21610.

ელვია 18427.

ელმის იხ. ლმობა.

ემეტუების („იმასვე ამბობს“, „ეთანხმება“) 21111 („ატრიკელიცა ესთენ ემეტუების. ენადლეობა „ენამკვერობა“, ს. ა. ა. ენასაჩინობა“) 10718 („მოვედ და ელლენ-თა ენადლეობასა უეზადლოთ“). იხ. ბად.

ენათმეტყულება 22321 („ენათმეტყულებათა და მატინათა-მთქმელობასა გარდასცემს და მზა-მეტყულებათა“).

ენამზეობა (=ენადლეობა) 622 („და ყოველთავე ელლინთა ენამზეობასა ზედა თვის სახელი ჰქვან, შესაბამი თვისსა არსებისაჲ“).

ენა 10721 („უწოდა გუარმან ელლინთა ენისამან“), 2206, 22220 („ენამცა ენისადა განმეწყო“), 22228, 22322.

ენითი („მეტყულება“) 1097 („ეამი, რომელსა ენითი ქართულთაჲ წელიწდად ეწოდეს“), 21921 („ადამდები ჩუენსა შორის ენითსა“), 2202 („ეითარ ენითსა ჩუენსა ჩუეულ არს წოდებად“).

ენისაგბრი („ენობრივი“) 22222.

ერეო იხ. ზემოთ გვ. 236.

ერთ-არსება 13113.

ერთბამად 911, 11324.

ერთება („ერთ-ად გახდომა, შექმნა“): აერთა 3522 („აერთა და აკეთნა“=ერთად და კეთილობად გახადა“), 6520; იერთა 1710.

ერთება 7827.

ერთებრივი, ერთებრივი 782, 1382 (ღა ს. ა. ა. ა.).

ერთებრიობა, ერთებრივობა 692, 7820.

ერთ-მთავარი 15815, 18022.

ერთი 36 (ღა ს. ა. ა.); ერთი და მხოლოდ 1566, 7.

ერთითი ერთად („თანდათან“) 10118.

ერთისგუარი 1118, 1344; უერთისგუარეს 5512, 5928.

ერთის-ხაზე 16524.

ერთქმენელი 627.

ერთობა („ერთ-ის თვისება“, „ერთ-ობა“) 12412, 14, 17022.

ერთ-ტომი 13118 („ერთ-ტომ და ერთ-არსება“).

ერთქმნილი, ერთქმნული 1322, 177.

ესე 6222.

ესე ვითარი 117 (ღა ს. ა. ა.).

ესეობა („ასეთია“, „იმას ნიშნავს“, „ესე იგი“) 20915, 2136 („იყო ოდესმე ხარობდა ვერეო, ენაჲ ესეობს რური და საწყმედლო უკუნობითაჲ=ხარო და ერო, ესე იგი რური და საწყმედლო“), 21815, 2192 („იზიზები აწ კულად გარდმოლებად ჩემ მიერ წიგნისა ამის ესეობს [„ასეთია“]).

ესთა („ასე“, „ამნაირად“) 5718, 12221, 22, 12922, 13318, 13521, 1456, 1461 („ესთა გუნათლებს ჩუენ ხედვაჲ ესე ხედვათაჲ“), 1502, 18215 (ღა ს. ა. ა. ა.).

ესთავე, ესთადვე 78, 97.

ესთა („ასეთი“) 706 („ესთანი გაგონებანი“).

ესთა („ესთა“) 1686.

ესთენ („გაგა ს. ა. ა. ესთა“) 21111.

ესრეთე 1022.

ესრეობს („ასეთია“, „ასე ამბობს“) 20922.

ეს-ტომი („ამგვარი“, „ესე და ეს-ტომნი განიცდებანიჲ კვთა შორის უსულად“).

ეტლი 111ა (ე ტ ლ ი გონებისა და მობაძაეი მისი), 20418,20,21.
ექუსი 65ა.
ექუსობა 64ფ.
ეშმაკებრი 165ფ.
ეშმაკებრივად 165ფ.
ეშმაკი 212ფ.

3

ვარსკულავთ-ზრიცაელობა 224ჟ.
ვარსკულავი 16; 162; 162ა; 162ა; 196ა, 212ა, 224ა (ვარსკულავთა იგი თხზვანი).
ვაცი 223ა.
ველი 21511, 223ა.ჟ.
ვეზარკები (-გველიზ; 222ა, ვეზარკეთ 222ფ. იხ. ხარკობა).
ვერაგობა 222ა.
ვერ-სისრულე 77ა.
ვერცხლი 212ჟ.
ვეშაბი 223ფ.
ვიდრე 180ა0 (ა სპაა).
ვიდრეშე 28ფ (ა სპაა).
ვითა (როგორც) 188ა1.
ვითარ, ვითარცა 6ფ, 8ჟ (ა სპაა).
ვითარება: უვითარა 31ჟ.
ვითარმედ 10ფ (ა სპაა).
ვითარფერცა 81ა.
ვითფერ (როგორც, როგორც) 81ა (ვითფერ ძალი, ვე-სახე და არსებადცა).
ვინ 213ფ (ა სპაა); ვინასავე 8ჟ.
ვინაა 310 (ა სპაა).
ვინააშე 207ა.
ვინააშეცა 180ფ.
ვისი 103ფ (აჟველი ვისი და რომლისაა...ა).
ვინება: ივრო 23ა.
ვინებადი (ვიანსაადეს დრასტიროა და მოქმედი) 138ა, 177ა (ათხთაეა შორის რომელობათა, ვითარ ორთა ვ ე ე ბ ა დ თ ა და ორთა დ რ ა ს ტ ი რ ი ო -თ ა და მ ო ქ მ ე დ თ ა).
ვინება 77ა, 226ა1.
ვინებითი 208ფ.
ვრცელად (ვერცლად, ვფართოდ, ვდაწერილებით) 281ა (აპირველთა შორის ვ რ ც ე ლ ა დ გარდაიდვა).
ვრცელობა (ვავერცელება, ვფართოვება, ვგახრდა): ივრცელოს 2151ა (აოდეს რაჲ ივრცელოს წირმან, იმოქმედებს ზედსაჩინოსა).

ფ

ფაეება 741ა.
ფე-ალსახედი (ფხევით ასახედი) 107ა.
ფელა 66ა, 8910 (ა სპაა).
ფელადართვით (ელამატებით) 81ა.

ზედამომართებული 2226.

ზედა-მომართვა: ზედა მომართა 2629.

ზედა („ზემო“) 21511.

ზედას-ზედა („ხშირი“) 11416.

ზედაობა 7820.

ზედაწარწერი („სათაური“) 412.

ზედმი („ზევიდან“) 21530 (ყოველი მიდრეკია ანუ ზედმი ვითარ ცეცხლისაჲ, ანუ ქუედმი ვითარ ქუეყანისა და წყლისაჲ).

ზედ-მისხმა („ზედ მიკრა“): ზედ მიესხმის 712; ზედ მიესხი 2218 («კუალად სამუსიკლოთაცა რთვათა ზედ მიესხი და მათ შორისცა იხილო ცხადად ქმნული ერთი»).

ზედ-მიქმნა: ზედ მიექმნას 2618.

ზედმიქმნილად („ზედმიკეთებულად“, „გარედან“, უძველესი შიგნით) 588 («შიგნით სულია ძალი და მოქმედებაჲ ოდენ ცხორებისაჲ, ხოლო გავრეებისაჲ სახესთაოთაჲ ზედმიქმნილად»).

ზედმიწვევნილება, ზედმიწვევულება („ცოდნა“, წუნარი“) 1931, 2214, 257, 9328.

ზედმიწვევულებითი 4327.

ზედ მიხდომა („წილად ზედომა“): ზედ მიიხდოდა 19511.

ზედმოსრული („არა თანდაყოლილი“, „შემთხვევითი“) 548.

ზედ-მოხდომა: ზედ მოიხდოიან 19513. შეად. ზედ მიხდომა.

ზედაჩინოა („ზედაიერი“, ეპიფანია) 21518.

ზედშემონაქმი 2618.

ზედშემოსრული (აგეგ 46 ზედმოსრული; უძველესი ბუნებით) 2522, 3618 (რეცე კეთილობაჲ რომელთამე ბუნებით აქუს და დაარსებულად, ხოლო რომელთამე შრუმედ და ბინდის სახედ და ზედშემოსრულად), 7133, 8524, 11411 («არ ზედშემოსრულად... არამედ ვითარ თვს-შორისი და აღსენებითი»), 16518.

ზედწანაწერი 22718.

ზემდებარე 1678.

ზემდებარეობა 1768.

ზემეპყრეობა 8012.

ზემექონეობა 3220, 6511, 1237, 15722, 1976.

ზემოდალექსული („ზემოგამოთქმული“) 18313 («ამათვე ზემოდალექსულთა ზედვითა ამრავლქცეებს»).

ზენაკე („ზევითენ“) 20828 («ზიდეიდეს სულსა ზენაკე», v. l. ზენაკერძოდ).

ზენა („ზემო“, „ზევით მდებარე“, „უმალესი“) 271, 10213, 10, 10728 («სახლვარი ზენაჲ»), 18018 («აღმყვანებლობითი ძალი აღიყვანებს უდარესთა ვიდრე ზენათა მიზეზთამდის»), 1997 («ზენანი და გონიერნი»), 20818 («ზენათმო ჩუენდამი თნებულთა»); უზენაესი 1538 («ხადაღ»).

ზეობა („ზევით ან მაღალ საფეხურზე არსებობა“): უზეედების 5530 («აღმოიჩინა, ვითარმედ უზეედების მიზეზი მიზეზთანაჲ»).

ზეობა (უძველესი ქუეობა) 16128, 19028 («ოდეს ზეობაჲ გესმას ანუ ქუეობაჲ»).

ზეორე („ზევით“) 6828 («პოებს მას ზეორე ყოველთა ზესთათა»).

ზეხთა *adv.* („ზევით“, „მიღმა“) 6824 («ხადაღ»).

ზეხთარსება 3428.

ზეხთა-მამლობა 20831 იხ. მამლობა.

- ზესთაა** *adiect.* („ზემო“, „მაღლა მდებარე“, „მიღმა არსებული“, „უზენაესი“; ჯი-ა-ს-ი-არ-ღე-ა დაჰყე) 534 («ზესთა და დაჰყე»). შუად. დაჰყე.
- ზესთაობა** (≡ზეობა): ჰზესთაობს 1517 (იჰზესთაობს და ჰმეტობს სამარადისობაჲ უკუდავებასა); ეზესთაების 14617.
- ზესთაობა** (ჟი-ა-ს-ი-არ-ღე-ა და რეობაჲ) 922, 1411, 3420, 18410 («არსებასა შორის გაიციდების ზესთაობაჲ და დარეობაჲ»).
- ზესთარბი** 750.
- ზესთა სრული** („უნაკლო“, „სრულყოფილი“) 1418 («თვსრულ და ზესთა სრულა»).
- ზესთბრძენი** („უალრესად ბრძენი“): უზესთბრძენისი 22620 («უზესთბრძენისა სოლომონის»).
- ზესთ-განკარგული** 16018.
- ზესთ-გონიერი** 6918, 18124 («ზესთ გონიერი შუე»).
- ზესთ-ზესთაა** („ყველაზე უფრო უზენაესი“) 12311 («პირველისა და ზესთ ზესთაჲსა მიერ წარმოყენებულნი»).
- ზესთი** („უზენაესი“) 18218.
- ზესთმდებარე**: უზესთმდებარე 1310. იხ. ზემდებარე.
- ზესთ-შექონებაჲ** 1553, 21214, 21628. იხ. ზემექონებაჲ.
- ზესთ-ნეტარი** 16530 («ზესთ ნეტარი ღმრთებრი სული»).
- ზესთ სხენან** („მიღმა სხედან, „მიღმა არსებობენ“) 18210 («თვთებანი მათნი ზესთ სხენან არსთა აგებულებისგან»).
- ზექონება** 1297.
- ზეციერი** 22512 («ზეციერთა, ესე იგი არს მნათობიერთა მოძრაობათა»).
- ზე ზედაჲ** 17118 («ნიდაჲ ზე ზედაჲნ მორთულებაჲ ორ-ნოჲსაჲ»).
- ზიარება**: აზიარებს 1110; იზიარებს 6784; ეზიარების 102 (ღა სჰა-ა-ღ); ეზიარებოდინ 15210; გვზიარნეს 20718.
- ზიარებადი** 19918.
- ზიარებაჲ** 14810.
- ზიარებული** 645.
- ზიარი** 16628.
- ზმა** („ჰქმნა“): უზაჲს 19713 («თანგანელის სახედ სვჰქერაზმა უზაჲს და იტყვს...»).
- ზოგი** 2222.
- ზრაზვა**: ეზრაზვის 20528; ეზრაზნეს 9822.
- ზრაზული** 2272.
- ზრდა**: ზრდიდით 7310.
- ზრუნვა** 21028.
- ზრქელი** 20528.
- ზუელვა** („მიბძევა“, „მიმსგავსება“) 14127 («ხოლო არს საუქუნოჲ ოდენ ზუელვეითი და სეზნაობით»).
- ზღრომა** (სა-ა-ბ-ი-ო დაკსნა გინა განბნევა) 19510 («მიითუალეიდა ზღრომის-საზხეთაცა ვნებათა»).

თ

- თავი** 1) 568; 2) (სა-ა-ბ-ი-ო-ს-ი-ა) 2330, 2622, 2720.
- თავისუფალი** 22622.
- თავსდება** („თავდებობა“, „გარჯა“) 20830 («ენებითთა ჩუენთვის თავსდებათა»).
- თანა** 97 (ღა სჰა-ა-ღ).
- თანაღმრევი** 9610.

- თანა გუაჯ („მოვალე ვართ“, „გვესაკიროება“) 1052ა, 1152ა.
თანა დაელაღადების იხ. თანა-დალაღადება; შდ. თან-დალაღადება.
თანაღამთხე 2221.
თანა-დალაღადება: თანა დაელაღადების („მასთან ერთად ამბობს“) 2102.
თანადგომა („დახმარება“) 2224, 25.
თანაკმა 11230.
თანამელაღადე 20824. შუად. თანა დაელაღადების.
თანამეწამე („მოწმე“, „დამადასტურებელი“) 21015.
თანა-მეცემობა („თანხმობა“): თანა მეცემობს 2107. იხ. თან-მეცემობა.
თანამზარახვლობა („რჩევა“, „მრჩეველობა“) 22311
თანა-მიქმება: თანა მიუქმებს („ეთანხმება“) 20930. იხ. თან მეცემობა.
თანამორბედი („თანმხლები“, „თანდაყოლილი“) 11410.
თანა-მოქმნა („თან გაკეთება“): თანა მოუქმს 20832.
თანაობა („თან ყოფნა“): თანაობს 3921; ვთანაბებიან 21610; გუეთანაების 22122.
თანამპრობა 20728.
თან ალიტანებს 1662. იხ. ალიტანებს.
თანაღსრული („თან ასული“, „მისული ვინმესთან ან რამესთან“) 14424.
თანაღურეველად 6620.
თანა-შეკრვა: თანა შეკრნა 20824.
თანაშეკრული 1822.
თანაშემწე 20720.
თანაშერწყმული 149.
თანაშესრული 1724.
თანა-შეტუება: თანა შეატყვ 12111.
თანაგაზიდვა 4314. იხ. გაზიდვა, განზიდვა.
თანაგაზიდული 6612.
თანამწითომი (-ს. ზეჟო გვ. 183 გაწუთობა) 1971.
თანგანვლის ხახედ („გზადაგზა“, „გაკერიო“) 1011, 554, 19718.
თანგანუღელი 827.
თანგანწვალებით („განაწილებით“) 5328.
თანგანწვალებული 682.
თანგასავალი 118, 229 („სკამერაზმა, რომელ არს თანგასავალი გუარად“).
თანდაბუნებება 10411.
თან-დადახვა („შეწყობა“, „შესაბამება“): თან დაედასებთან 21310.
თანდათანებული 7417.
თანდატანება 2121.
თანდატუებვა (სიტყვა-სიტყვა ტყუბი) 1631 („ოდესმე თანდატუებვისა და სწორგან-ხეთქილობისა“).
თანდაწესებელ („შეუწყობლად“) 1589.
თან-დალაღადება („დათანხმება“): თან დაულაღადებს 21820 („თან დაულაღადებს წინამეთქუესა“).
თან-დაწამვა („დამოწმება“): თან დამეწამვის („შემოწმება“) 22012.
თან ესახისფერებიან („ემსგავსებიან“) 15519.
თანაზიარება 12322.
თანაეარხეობა („თანყოფნა“, „მონაწილეობა“) 578, 10418 („თანმეარხეობითა სულისათა იქმნა იგი [კ. ა. სხულა] ვითარ თვთმდგომარე“).
თანამბუნებე („მონაირივე ბუნების მქონე“, „იდენტური“) 21917.
თანამეთანაე („თანყოფი“, „მონაწილე“) 21022 („რამათა სხუანიცა წარმოაჩინეს

- თანმეთანაეღ და მეზიარედ კეთილობათა თვსთაჲსაჲ).
თანმეზილე („მზილეელი“) 2197 (თანმეზილე და შერქუე).
თანმეხაშუელობაჲ 118.
თანმეწადე 3424.
თან-მეკმეობა („თანხმობა“, „იმნაირადე თქმა“): თან მეკმეობს 21024. იხ. თანა-
მეკმეობა, თანა-მიკმეობა, თან-მიკმეობა, თან-მიკმეობა.
თან-მიდასვა („შეწყობა“, „იმავე წყებაში მოთავსება“): თან მიუდასე 2007 (შეღ
ხედუა ზემოთა თან მიუდასე).
თანმიეგრეობაჲ 16117. იხ. მიეგრება.
თანმიზეზი 9021, 32.
თან მიზრქელება („მკიდროდ მიკერა“): თან მიზრქელდების 1398. შედ. ზრქქლი.
თანმიოფსვაჲ 3722.
თანმიოფსული: თან მიოფსულა 15320. შეად. მიოფსული.
თანმიმღებელი 1228.
თანმიინაცემი 672.
თანმიინახეთი 16118.
თან-შირქუმა: თან შირქუმიდეს 21812.
თანმიისუმური („მომიდევარი“) 21312 (მანენს და ყოელთა წეალებისა მისისა თან-
მისუმურთაჲ).
თანმიოქონელად („მონაწილეობის მიულებლად“, „უზიარებლად“) 1572 (უზიარ-
ებელად იზიარებს და თანიუქონელად თან იქონებს).
თან-მიქმნა („მინიჭება“, „მიკეთვნება“): თან მიუქმთ 1099; თან მიუქმნიეს 21622.
თანმიქმნა 16510.
თანმიქონება („თან-ქონება“) 9922 (კატამეთექსად, რომელ არს თანმიქონებოთა).
თან-მიქუსვა („დაკავშირება“, „შეერთება“): თან მიექუსვიან 17120.
თანმიყოლა („მოდენება“) 22220 (თანმიყოლასა ენისაებრსა ეუმხარკები დადე-
ბად) = „ჩემ მივალობად მიმაჩნია მიკსდო ენობრივ თვისებებს“).
თანმიცემა 12328.
თან-მიქვაევა („იმნაირადე თქმა“): თან მიეკვაევის 21420. იხ. თან-მეკმეობა.
თან-მიკმეობა („იმნაირადე თქმა“): თან მიუკმეობს 2138. იხ. თან-მეკმეობა.
თანშორბელი 11513 (თანშორბელად მოუგიეს მოქმედებაჲ არსობისად), 19628
(ამისთვს რომელ მოუგიეს არსებაჲ და მოქმედებაჲ თანშორბელად), იხ.
თანშორბელი.
თან-მოქონება: თან მოაქუს 1628; თანმოქონებად 1627.
თანხიყარული („ხიყარული“, „თანაგრძნობა“) 22218.
თანტანება 10324. შეად. თანტანებელი.
თანტანებელი („თანამგზავარი“, „თანწალებული“, „თანმიყოლი“) 10320.
თანტომი 372, 7727, 11820, 1912.
თანტომობა 7728.
თანუზიარებელი 16724, 28.
თანულშოჲ 7720.
თანუსაშოვლო 9120.
თანუქონა 11622, 12822.
თანშეერთება 16112.
თანშეწავებელი 21828.
თანშეკრული 10527.
თან-შერწყუმა („შერწყმა“, „შერევა“): თან შერაწყუმენ 2917 (არცა კულად თან
შერაწყუმენ და შერევენ თვსთა თვთებათაჲ).

- თანშეხიტიუა („სილოგიზმი“) 37, 1017 („კანონმან თანშესიტყვასამან“), 224,5
(„სამ არიან ნაწილნი სკლლოგიზმოსანი; რომელ არს თანშესიტყუაჲ). შეად. შესიტყვითი.
- თან-შეთუება („შესიტყება“, „შეფარდება“, „შესიტყვების, ანუ სილოგიზმის წესით მსჯელობა“): თან შეატყუებდე 6110.
- თანშეყოფილი („შეერთებული“) 11928.
- თანწარყლა („ახლოს გაყლა“): თანწარყლის სახედ („გზადაგზა“, „გაკერიო“), 332, 7923, 19616, 21320, 2183. შეად. თანგანყლის სახედ, წარყლის სახედ.
- თანწარმოდგომილი 94.
- თარგმანება: ითარგმანების 22622.
- თარგმანებითი 518.
- თარგმანი („მთარგმნელი“) 625.
- თბე („საბაბი ეკომი“, 3444-თ TP IV მე: тесто, материя, стухия) 16530 („ხოლო ეშმაკებრი ვითარ კელოვნება და მამუენი აღქმნულთა და ვითარ ერმის თბეთაგანი“).
- თეზი 1192.
- თერი 2822.
- თერთუმება 22121.
- თელი 183, 4830,33, 4911, 13615, 14931 („ხესთ თესლნი“), 16214, 17319, 1841,20, 1902.
- თუე 21710,20,21.
- თივა 21821.
- თითი 13123.
- თითიული 1116 („სა სპად“).
- თითიულობა 15829.
- თითია 629.
- თითობახეობა 7422.
- თიხ-მეკეცეობს („თიხისაგან კეცს აკეთებს“, „საქმიანობს“, „ქმნის“) 1968 („ეარს-კელაეთა მოქმედებითი ხიბლვაჲ ესეითა თიკის-მეკეცეობს და აღიქმს სხეულთა“).
- თმა 146.
- თნება („თიკრი“, „მოსაზრება“): ითნო 1727 („ვითარ ითნო არისტოტელი და ყოველმან სტომან და პერიპატომან“).
- თნება 382, 2079, 20910 („ნალბლი თნებისა მათისაჲ“). შეად. ნალბლი.
- თნებუი 20819.
- თუთ 323, 1827 („სა სპად“).
- თუთარხი 9421.
- თუთუნება 8122.
- თუთაგუარება 1258.
- თუთუარი 6112.
- თუთება: ათუთებს 8021.
- თუთება 3520, 9110 („სა სპად“).
- თუთერი 2810.
- თუთეთილობა 333.
- თუთმდგომარე 10411.
- თუთმდგომი 9619.
- თუთმდგომობა („თუთ-ს-თაეადობა“, „დამოუკიდებლობა“) 9619.
- თუთმზიარებელი 14818.

თვთმომდრეკადი 4621.

თვთმომდრეკელობა 4716.

თვთმომდრეკი 4620.

თვთმყოფობა: ეთვთყოფების 3227.

თვთმყოფობა 9620.

თვთობა: ეთვთებიან 758.

თვთობაჲ („თვისი არსებობა“) 1120, 5412.

თვთსრული 1418, 15620.

თვთცხოველი 4225, 14923.

თვთცხოვება 7112.

თვნიერ 98, 15111 (ღა სპარს.).

თვხობა („შეთვისება“, „თვისად ან მისად გახდობა“): ეთვხების 21618; ეთვხებიან 398.

თვს-თვს („განცალკევებით“) 1210.

თვხი 54, 172, 4328, 4818 (ღა სპარს.); უთვსესი 6721.

თვხ-ქუეშია 9528.

თუალი 441 („თვისისა მაწყარობელისა თუალისადმი“), 4280, 5112 („თუალად და წყაროდ ცხორებისად“), 641, 13681 („უკუდაესა შორის ცხორებასა იწყარობებს თუალთა თვისისა ცხორებისათა“), 2068, 21320 („საქცეველი დისკვა. რომელსა ურქუამთ თუალად მზისად“).

თუალტკიფინული 1737.

თუმცა 1514 (ღა სპარს.).

თქუმა: ესთქუამთ 9728 („ხოლო ჩუენ წინამდებარისათვს ესთქუამთ განმარტებასა“); ეთქუთ 21122; სთქუნე 3027 („იგიცა ერთნი სთქუნე შეერთებულთაჯან“); თქს 9818; ითქუა 19822.

თხემი 21014.

თხზვა: თხხვიდა 8618.

თხზვაჲ 1028, 1917, 10 („ყოველნი თხხვანი და რთვანი ერთისა მიერა“), 517, 6221, 7511, 15121, 19712, 18 („ხოლო შენ თხხვასა აღმოსაჩენთასა დასკურითენ“).

თხზულება („შედგენილობა“) 757, 9110, 1038.

თხზული 6222.

თხრობა: გვთხრობს 904.

ი

იგავებრიგ '1998 („რომელნიმე ხატოვნებთ... ხოლო რომელნიმე იგავებრიგი“).

იგავებრიგი 3017.

იგავებრიგობა 19827 („თუ რაჲ არს იგავებრიგობაჲ და თუ რაჲ არს მატონებითობაჲ“).

იგავი 1410, 10822 („ხატნი ყოველნი იგავთანია ხატ“), 1487 („დადვა ხატად თვსდა და იგავად ყოველთა მყოფთად“), 16112 („ხატნი და იგავნი მის ერთისანი“), 1998, 2271 („სახელი ესე იგავთა [ილოპონიხა], რომელ არს პარკვი“).

იგავობა: ეიგავებიან 1410 („ესე სახენი იგავად ოდენ ესახეებიან და ეიგავებრიგანი“).

იგავობა 10821.

იგამოა იხ. გამოლობა.

ფიფება: აიგი ებს 7913.

ფიფეობა 10821.

ფე მად; ი გ ი დ 12318 («რომელი ითქუმის განკარგვლად, ი გ ი დ და მ ა ს ა დ»),
ფეობა 5524.

ფელტის იხ. ლტოლვა.

ფმერ 21419.

ფმრ: იმრ და იმრ («გარე-გარე», «ირგვლივ») 2077, 21581 («ანუ ზედმი..., ანუ
ქუედმი..., ანუ იმრ და იმრ ვითა რა გურდივ».

ფმრი («ზემდგომი») 3311 («ვითარცა იმრსა და მებესთავსა თვსსა»).

ფმრე 5823, 12410.

ფრე 1191.

ფუქლი («ხორბალი») 147.

ფუა *ახსი*. 1106 («იყო და იყო სი და საშუალ მათსა აწი»), 11034.

ფუოხ 1106, 84, 11222. შეად. იყო.

ფუიხობა 11221.

ფულუბა 351; ი ძ უ ლ ე ბ ი თ (უარახიარება ბუნებით) 20921.

ფულუბათი (უარახიარება ბუნებითი) 1018, 10328.

ფულუბული 10324.

ფუ 20411.

ფუნო 13418; ი კ ნ ო 4820.

ქ

ქადრება: ჰკადრებს 3418; ჰკადრა 80, 628; ეკადრების 1418; იკადროს 1417.

ქავშირებრივი 20528 («სხუათა და სხუათა სხეულთა ეზრახვის კავშირებრივთა და
ნივთიერთთა»).

ქავშირი («ელემენტი») 1228 («ოთხთა კავშირთა შორის»), 237, 388 («ოთხთა ამათ
ბუნებათა კავშირთა»), 3911 («ოთხნი კავშირნი»), 408, 4118, 4610 («რო-
შელობანი ოთხთა კავშირთანი»), 602, 10620, 81, 11822, 1507, 16612 («მამა
ოთხთა ამათ კავშირთა»), 1956. შეად. ასო.

ქალამი 912.

ქანონი 1015 (და ხარად, ახ. ზეზო გვ. 237); ქანონნი სიტყვებებითნი («ლოგიკური
ქანონები») 117.

ქარი 7318.

ქაცეობა 1920, 1192, 13523.

ქაცი 1922, 255, 1191, 13122, 13618, 20828, 21914.

ქაუბა აგაი აც კეთილობა. იხ. კეთილობა.

ქაუბა 9112 («კეთილთა კეთებანი»).

ქათლად («ქარგად») 2921.

ქათლგუარობა 692.

ქათლ-დადახვად («ქარგად მოწყობა») 2177. იხ. დადახვად.

ქათლი 9118 (და ხარად).

ქათლ-მუხიკელა 15218.

ქათლმდებარე 6117.

ქათლ-მებე 21927.

ქათლ-მეხურო («ქარგად მაშენებელი», «ქარგად მკმნელი», «კეთილმოქმედი») 19822 («აღიქმნა კეთილ-მეხუროსა ღმრთისა და მბადისა მიერ»).

ქათლ-ნადები 5225.

კეთილობა („სიკეთედ შექმნა“, „სიკეთის მინიჭება“): აკეთილებს 441x; აკეთილებენ 3617 („პირველად გაკეთდებიან თვთ კეთილობისა მიერ და მერმე სხუთა აკეთილებენ“), 1477 („ამყოფებენ ლა აკეთილებენ მათ“=„მიანიჭებენ მათ მყოფობას და სიკეთეს“), 14717, 173x7; აკეთილოს 441x; იკეთილოს („სიკეთე შეიძინოს“) 3321; აკეთნა (=აკეთილნა) 352x („აერთნა და აკეთნა თესნი შემწყნარებელნი“=„ერთად და კეთილობად გახდა“), იკეთოს („იკეთილობა ანუ სიკეთე შეიძინოს“) 441x.

კეთილობა („სიკეთე“) 3610, 17, 4411 (ლ. ხა.ძაღ).

კეთილ-ფთოვანება („კეთილხმოვანება“) ს. სკოლ გვ. 240 ფრთონგი.

კერპებრი 205x.

კერპი („ანასახი“, „ანარეკლი“) 332x (იყოს კერპი და აჩრდილი არსისა), 332x, 5517, 20610.

კერპოვნებითი 8210.

კერპია 20710, 20, 218x.

1. კიდე *ახსი*. 114, 6.

2. კიდე („განცალკევებით“, „შორს“, „შორი“) 166 („კიდევ-განყენებულ სიმრავლე ერთსგან“), 50x, 511 („მოქმედება განყენებულ და კიდე სხეულთაგან“), 105x („ეთარ კიდე გდებულსა მიხეხონასა მიხეხისგან“), 161x („კიდე და შორი“), 20411.

კიდოვნებითი („შეწყვეტაღესი“) 17518.

კიდური 110, 89x, 20818 („კიდურთად და ურთიერთად შემხმ მწვერვალებსა“), 20818, 2091.

კითხვა: ეჭითხობთ 152x; იკითხვიდის 60; იკითხვიდიან 60.

კითხვა 220x, 4 („ეთარ წერა რამე და მსგავსი ნაწერთა კითხვა, უკანონო წერა და უკანონოცა და უკელონო კითხვა“).

კმაება („კმაება“): აკმაება 8911; უკმაებენ 16x; ეკმაების 35x, 431x, 104x; ეკმაებიან 144x, 176x, 8; ეკმაებოლის 36x; ეკმა 59x.

კმა-მყოფი 1641x.

კმა 50x.

კმასაყოფელი 18x, 271x, 5917.

კნინი: უკნინესი 190x.

კრეტსაბმელი („ფარდა“) 2041x („კრეტსაბმელთა და ფარდათა მიერ“).

კვრვება: გიკვრს 18x, 271x, 14917.

კულად 6x1 (ლ. ხა.ძაღ); კულად და კულადითა 11018; კულად და კულადობითა 1443x.

კულადობა („განმეორება“, „რამატება“): უკულადებს 8680.

კული 69x, 71x.

კურები 18x.

კულა („კულაუ“) 218x.

ლ

ლა-: ელამოდი 7x; ლამოდის 75x.

ლერწამი 147.

ლექსვა („ოქმა“): ელექსების 37x.

ლექსვა 47x („ქართულთაგანცა ესთა დაჰნიშნავს ლექსვაჲ“).

ლექსი 52x, 17117 (ლ. ხა.ძაღ).

ლმობა: ელმის 351x („სწყურის წყურილსა ზედა, და ელმის გემოსა ზედა, და სურის სურვილსა ზედა“).

ლმობაა („ტკივილი“, „ტანჯვა“) 3822, 22020, 2221.

ლმობიერება 2210.

ლოდი 20814.

ლოში 2230.

ლოცვა 20727 (ამას წიგნსა ლოცვისსაცა, ვით საცაესა), 2184 (წიგნსა ამას შორის ლოცვისა საცავთასა).

ლტოლვა: იელტის 2822, 1732.

მ

მარხებელი 1618 (ეზიარების მას, ვითარცა მ ა ა რ ს ე ბ ე ლ ს ა თვისსა).

მაგზაბელი 6817.

მაგრა („მაგრამ“) 14622 (და სხვა).

მაგუამოვნებელი 1177 (ცადა არს მაგ უ ა მ ო ვ ნ ე ბ ე ლ და მიზეზ ყოველთა მის-გამოთა და ნაწილთა).

მადლი 21922.

მადლიერობა 22320.

მადლებელი 6312.

მაერთებელი 2314.

მავლტოა („მლტოლეელი“) 2210.

მავესი („დამავსებელი“, „დამშრეტი“) 2922, 4128.

მაზიარებელი 12827.

მაივებელი (უკრაინული მასხუებელი) 14611 (არამეთუ ნიდაღ მსგავსება მ ა ი-გ ი ე ბ ე ლ, ხოლო უმსგავსობა მ ა ს ხ უ ა ე ბ ე ლ).

მაკეთებელი („კეთილობის ანუ სიკეთის მიმნიჭებელი) 3214, 4122.

მაკლი („დაკლებელი“) 1391. შეად. მალმრთი.

მაკნიებელი 8214.

მამადი („მამაცი“, „მტკიცე“) 22020 (შე კ ა ც ი დაეხუდი ლმობათა შორის ჩემთა და მამადი ტკივილთა შორის გონებისათა).

მამადობა („სიმტკიცე“): ზესთა მამადობა 20801 (აოდესმე ღმრთეებითა ზესთა მამადობათა, და ოდესმე ნამცნთა სულთ მაცხოვნებელთა).

მამა („პირველი საწყისი“, „დასაბამი“) 86, 1162 (საუკუნოვანსა მიზეზად და მამად ნამდვლ მყოფსა დასდებს დიდი პარზენიდე), 1428, 16612, 1770, 18 (აორნი ესე ძალნი პირველთათ მამათ ვიდრე უკუნადსკენელთამდე), 17811 (ათვსთა დასაბამთა და მამათა დეე), 1894 (ყოველთა მამა და მექმე გონება არს), 19814 (ამა სულისა გონება არს), 1998, 20580-82 (აოდეს რა... შეეყოფოდის თვისსა მამასა გონებასა, ყოველთა ზედ შემოკერაბულთა სხეულთა განპყრის თვისგან და განწმენდილი ღმერთსა და მამასა აღებების), 20614.

მამახლობელი 785.

მაქებრივი 17617, 25, 29, 17928 (ამამებრივი ძალი და მიზეზი და შემოქმედებითი, 17928 (აუხესთაეს და უფრო საყოველთაო მამებრივი მიზეზი შემოქმედებითსა მიზეზსა).

მამის-შორისი 21918.

მამკი (=მამკობელი, „შემამკობელი“) 10014, 15 (ამამკი მკობილსა შორის, მკობილი მამკა შორის).

მამმრუმი („დამზნებელი“) 20722 (ამამმრუმნი დლისანი).

მამობა 622, 8521, 22.

გამრავლებული 16318.

მამრი 22612.

მამრლუევი („მრლუევი“) 2188.

მამზგავსებლობითი 17422.

მაპყოფებელი 163, 2924.

მამყოფი 6411.

მანა („პალო“, „მარგილი“) 492 (ავითარ უძრავ მანა). შეად. მანვა, და-
მანვა, გამანებული.

მანვა: უმანვან 7712. იხ. მანა.

მარადიხ 12318.

მარადობით 930.

მართ 832, 401, 21911 (ეჟე მართ მრთელურადა).

მართ...: იმართებისი 22520.

მართალი 962.

[მარტივება]: გვმარტივებდა 9620.

მარტივი: უმარტივესი 12520, უმარტივე 8012.

მარტივობა 16411 (აქა ერთობასა და მარტივობასა დააერთებს);
მარტივობა 21120.

მარტიობა იხ. მარტივობა.

მარტიობითი 21127.

მარლუ („მრლუევი“) 2221, 8810, 20722 («მამრუენი დღისანი და მარლუნი გონებათა
ჩუენთანი განვიშორნეთ ჩუენგან»).

მარცხალი 140, 4721.

მარცხლობა (უიარსიარღვა მარჯულობა): მარცხულობა 20721 («ანუ მარჯულობ-
დეს ბოროტი გინა თუ და მარცხულობს»).

მახვეობა („იგივეობა“) 10913, 15230, 18618, 1985. /

მასი (არს. ხს. ნიკელსახელისგან მას) 3726, 20, 12318 («ითქემის იგიდ და მასად»).

მასობა (სატყუარაგან მას) 3720.

მასრული (=მასრულებელი) 6910, 16 («ავითარ მასრული გასრულებულსა»).

მახხუაებელი („განმასხუაებელი“; უიარსიარღვა მიიგიებელი) 14611.

მატება: ჰმატან 4220 («ჰმატან და მოაკლებიან»); ჰმატდეს 8510.

მატიანთა-მთქმლობა („ქრონოლოგია“) 22312.

მაუკუდავებელი 2312, 2208 («მაუკუდავებელი ნ:თელი გონებისა»).

მაქებელი 20920.

მალლიად (მალლად) 618 («მალლიად კითხეა მოშლის გაგონებასა»).

მალმრთებელი 4122 («რომელიმე არს მაკეთებელი და მალმრთებელი, ხოლო
რომელიმე მხრწელი და მშლელი წესთაგან»).

მალმრთი 1391 («მალმრთნი [საბაბა მალმართნი] ოდეს უმჯობესთა ეზიარე-
ბოდიან, ხოლო ვითარ მაკლნი, ესე იგი არს ოდეს თვისისა მყოფობისა-
გან უდარეს ჰყოფდენ»), 16522 («ავითარ მღმრთი და მალმრთი სულთა»).

მაშა 1016, 266, 2720, 4322, 1352.

მაშინ 6110.

მაშუენი 16521.

მაცთურო („შეკვალო“, „არამცოდნე“) 4218 (არცა ერქემის მას ცნობა, არავედ
უუროდისდა მაცთურ და უცნობა).

მაცხოვნებელი: უმაცხოვნებელესი 10622.

მაძლარი 7021.

მაწმილობელი („წმინდად შემქმნელი“) 2100.

მაწუველი („მომწოდებელი“) 21210.

მაწყაროებელი („წყაროს მიმცემი“) 441.

მახლობელი: უ მ ა ხ ლ ო ბ ე ლ ე ს ი 17410.

მახული 614, 2210. -ს. ზეჟო გვ. 238 ოქსიად.

მახადი („ღამაზადებელი“, „შემქმნელი“) 5010 («მბადისა და მექმისა ღმრთისაგან»), 12227 («ზესთ მბადისა და ზესთ მიხეზისა მიერ»), 15217.

მახადობა 12227.

მახადობითი 12218.

მახადოლი („მოწინააღმდეგე“) 46, 2912 («წინაგანმწყო, მხრძოლ და მხრწყელ»).

მახრწყინოა 3827 («იტყყს კმითა მხრწყინოთა»).

მახუბელი 2078 («რომელსა გულის-შორისად მიტკობლად ვიტყყთ»).

მაგე 2318 («მაუკუდავებელად და მგეღ»), 7227.

მაგებულობითი 17422.

მაგები 1074, 15227.

მაგავრობითი 12722.

მაგონებლობა („ეოდნა“, „გაგება“) 22514 («მეკუელობაჲ და მგონებლობაჲ ხილულისა ამის სოფლისაჲ»).

მადაბიურა („მდაბიური“, „უსწაველელი“; უბაჲს:არეს მოძღურებული) 2266 («სენისა გამოძიებასა ჰყოფდა [არა] მ და ბ ი უ რ ი ს ა და უსიტყუთა მკურნალთაებრ, არამედ მოძღურებულთაებრ ჰყოფდა და ფილოსოფოსურად»).

მადაბრიონი („მდაბიური“) 22022.

მაღოპარეობა 14110.

მაღომობა („მყოფობა“, „არსებობა“): იმდგომობს 4720.

მაღომობა 11711.

მაღებარე *subst.* („ფუძე“, „საფუძეელი“, „საძირკველი“; რაჟელაჲ ოსსულაჲს ნამდვილი ტუქსტიჲ აჲუ ოკ ი მ ე ნ ი ჲ) 457 («ხოლო მღებარე იტყყს»), 998 («არა არს მოქენე საძირკუთა, ესე იგი არს ქუეუშე მღებარეთა»).

მაღღარი („მდღაკაური“; გაღატაჲს „სუსტი“) 2220 («ანუ მღღარი და თანადამთხე და მარღ სიმტიკეთა სულისათაჲ»), 7022, 7222.

მაღვარი 3312.

მაღვარობა („მღვერად ყოფნა“, „მიღვენება“): ემღვერების („მისდევს“, „ისწრაფვის“) 3310 («ემღვერების ყოველი მწადი საწადსა და მეტრფე სატრფოსა თჳსსა»), 4521; ემღვერებოდა 3322.

მაღლოთა 16212 («ეთარ მღლოთა შორის, ვითარ ქვათა შორის»), 17418 («ეთარ ქვათა შორის და მღლოთა»), 17717 («ვიდრე მღლოთა და ქცქვეთა შორისცა»), 17822 («ეთარ ნერგნი და მღლონი, და ქვათაცა-მიერსა შობასა დასწერს...»), 18022 («ვიდრე მღლოთა და ქვათამდე»).

მაღღრად („უშვად“, „დაწვრილებით“) 1358 («ეთარ პირველთა შორის მღღრად აღმოჩინა» = „როგორც ეს დაწვრილებით არის გამოჩენილი წინათავებში“), 19421 («რომელი პირველთა შორის სხალიოთა მღღრად გარდავეცით»).

-მღინ: ნიეთისამღინ 697.

მღინეობა: მღინეობდეს 2152.

მღინეობა 21010.

მეათერთე („მეთერთმეტე“) 4320.

მეათორე („მეთორთმეტე“) 4322, 4522.

მეარისტოტელურა („არისტოტელესავით მეღაწა“) 22221.

მეხე 1117, 18, 2720.

- მებუნებე („იმავე ბუნებისა“, „შესაფერისი“) 5921 (აბუნებისა თვისსა მებუნებესა წარმოსთხზავს).
- მებჭე იხ. კეთილ-მებჭე.
- მებჭეობა 20719.
- მეგზაურობა („თანამგზავრობა“, „საგზლად მიცემა“) 21811 (აშეწეწათა მეგზაურობისათვის).
- მეგონეობა (უპირისპირება უგუნურება) 5731.
- მედინი („მიმდინარე“, „წარმავალი“) 7314 (აყოველთა მეკუდლოთა და მედინთა), 12020 (ამეკუდლოთა ესე მედინი ბუნებაჲ), 1378 (აყოველი მედინთა და ხრწნადთა ბუნებაჲ), 21412, 21828, 22211 (არამეთუ მედინისა ბუნებისა არს კაცი და, ჟამია რლუევისა მისისა, უცნაურობს).
- მევაჭრეობა (კაპიტ. „მატყურობა“) 22318.
- მეზეობა 6601.
- მეზესთაე (აუზენაესი, „მიღმარსე ბული“) 1289, 3311 (იიძრსა და მეზესთაესა) 4382.
- მეზესთე (=მეზესთაე) 4121 (ათვისა მეზესთისგან), 7291.
- მეზომეობა („მზომელობა“): ქუეყანის-მეზომეობა 2157.
- მეთანე (აინც ფიქრობს, ავისაც ჰგონია) 22018.
- მეფინეობა („მოსაზრება“) 22010.
- მეთქუე (ამთქმელი, „მეტყველი“) 2104, 2179, 22012, 22117 (ამეთქესა და მეტყუელისგანა). ჟეად. ემეთქუების.
- მეკუდლო (ამოკვდავი) 4218, 11822, 36, 13118, 18 (აი ხა-რ.ად).
- მეშეშეობა (ამოქმედება) 21717.
- მეზე 6312.
- მეშეყუეობა (აშემკულობა) 21182 (ამეზუთისა მის არსებისათვის, რომელ არს მეშეყუეობაჲ ცისაჲ).
- მეშეშედეობა (ამოქმედება): მეშეშედეობენ 2178.
- მეშეშეღრე (ამოშეღარი) 20821.
- მეშეშეობლე (ამოშეგარი) 2221.
- მეშეშეილი იხ. თანმეშეილი.
- მეშეშეოლი (ამოშეოლი, „პირველი“) 21618 (ავითარ ათი განეყოფების პირველსა და მეშეშეოლისა ერთსა).
- მენანე (ავინც ნანობს) 2187.
- მენიშენე 22028.
- მეორე 172, 6218.
- მეპაექრობა 22311 (ამეპაექრობისა რიტორობაჲ=სამოსამართლო მკვერმეტყველება).
- მერე 21718.
- მერმე *adict.* („შემდგომი“) 2098 (ამერმისა... წარმოობისათვის).
- მერმე *adv.* („შემდეგ“) 1010, 2122; მერმელა 1718, 4823, 782, 1578.
- მერქუე („მთქმელი“) 2198.
- მერლუ 9831. (აბნელ და უმდგო სხეულთა ანაგი და მერლუ თვისთა ნახიბლთა სხუად ნახიბლად).
- მესაიღუმლო 7811.
- მესამარადისოე 2068 (ამესამარადისოე სული).
- მეხამე 517.
- მესაშეუფლე მ98.
- მესაშეუფლეობითა (აშეშეუფლებით) 15328 (ამესაშეუფლეობითა გონებისაჲთა) 18422 (ამესაშეუფლეობითა გონებისაჲთა), 18920.

- მეხმე („მსმენელი“) 21018.
მეხილად („ცვალეზადი“) 7228 („ანიდაგ მესხუაესა მდედრსა ჰვავსო ნიეთი“).
მესხუი („განსხვავებული“) 22028 („მესხუეი მდებრიონთაგან“=„განსხვავებული მდებრიონთაგან“).
მეხჯე („მსაჯული“) 2148.
მეტობა: ჰმეტობს 1518 („ჰხესთაობს და ჰმეტობს“).
მეტრუე („ინტ ეტრფის“) 3310, 18, 3422.
მეტყუელება 22412.
მეტყუელებითი 22420.
მეტყუელი 3220, 15522.
მეფულე („მფლობელი“, „მბრძანებელი“) 2152.
მექმე („მომკმელი“, „მკმნელი“, „მემკმნელი“, „მოკტ ღმერთისა“) 5010 („მბადისა და მეკმისა ღმერთისაგან“) 1894 („ყოველთა მამა და მექმე გონებია არს“) 20715, 21120 („მექმემან მათმან სიბრძნემან“), 21210, 2222.
მექმეობა 20920, 21827.
მექმი (=მექმე) 534, 2078 („მექმმან ჩუნემან ღმერთმან“).
მელმრთივი 2138.
მეშვე 7420, 21618. იხ. მეშვი.
მეშვეობა 3118, 21621.
მეშვეობითი 17820, 21 („მეშვეობითი ძალი“).
მეშვი 6328. იხ. მეშვე.
მეშვდე 21720.
მეცადინობა („ცდა“): ამეცადინებს 352 („აწუეეს და ამეცადინებს“); იმეცადინებენ 3420 („იმეცადინებენ ცნობად“=„ცდილობენ გაიგონ“); მეცადინობს („ცდილობს“) 11310; ჰმეცადინოჲს 731; იმეცადინა 58; ვიმეცადინო 2018, იმეცადინოს 7528.
მეცნავობა („ცოდნა“) 5730.
მეცნიერი („მცოდნე“) 10422.
მეცნობა („ცოდნა“): იმეცნე 1121 („ნაწილად იმეცნენ რიცხუნი“), 6034.
მეცხრე 21719.
მეძიებელი („მძებნელი“) 128, 2818, 19528, 20.
მეძიებლობა 22518.
მეძრე („ინტ ამძრავებს“) 2128.
მეწადე („იესაც სწად“) 3318, 18.
მეწარმე („ინტ აწარმოებს“) 21118.
მეწითეობა („მეწითეობა“; „წითეობა“, „წარმავლობა“) 21820: („მეწითეობისათვის არბისა ჩუნისა და ლაღადებს მეტყუელი“=„ჩვენნი არსებობის წარმავლობის შესახებ ასე ამბობს“).
მეწყუეობა („წყება“, „მწყობრი“) 21718.
მეჭუელობა („ეჭვი“, „ეჭირი“) 22514 („მეჭუელობა და მგონებლობა“).
მეჭურეთი („მჭურეთელი“) 5422.
მეჭკრეობა („მჭკრეტელობა“, „ხილვა“) 21822 („მოსეცა... ღმერთის-მეჭკრეობათა შორის თვისთა დამხედელი“).
მეხარკა 2232. იხ. ხარკობა.
მეხედე („მხედველი“) 22018.
მეხუთე 5310 („მეხუთისა არსებისა“), 21118 („მეხუთისა მის არსებისათვის, რომელსა ჩუენ ცად უწოდთ“), 21110, 21520, 2161.
მეხუროე („მამენებელი“, „დამბადებელი“) 19810 („კეთილ-მეხუროესა ღმერთისა

და მბადისა მიერ»).

მეტელოვნი («ბელოვანი») 3417, 15120 (არჩეულ-მეტელოვნი საღმრთისა).

მეტელოვა იხ. თანამეტელოვა, თანმეტელოვა.

მზა (სქოლასტიო გზა) 372.

მზა-მეტელოვნი («მეტელოვნი») 22302.

მზახრი (მუსკაჲ, პირველი ხმა და პირველი ხმის გამოშვები სიმი საკრავისა)

2174 («სამთა მიერ ფრთონგთა... შეინაწერების ყოველი შეყოლებული: მზახრი, ჟირ და ბამ რქმელნი და რანივე მრთველობანი ძალთა და კმათანი»), 21712.

მზე 718, 15 («მზისა დისკოვასა»), 718 (არამეთუ თანავე წარმოდგომილა გონებოსა და გავონება, ვითარცა მზისა და შარაენდნი), 90 («სამარადისოდ აქუს მოქმედებად არსებასა თანა და არსებად მოქმედებასა თანა, ვითარ მზესა სანიადგოდ დისკოსა თანა შარაენდნი»), 222 («არამეთუ ზოგთა კმათასა და მორთულებასა გუარათასა რომელთაჲ მზისად, რომელთაჲ კრონოვსდად ანუ დიოვსდად და აფროდიტესთად აღიყვანებს სასწავლო სამუხსიდა»), 2318 («ხატ-ქმნასა მის ზესთ არსისა მზისასა»), 357, 3910, 488, 4922 («მეტელოვნი მას ზესთათა მზესა ერთსა»), 4922, 530, 582, 5910, 728 («არამეთუ რამე რამე აღქმნეს ზეეს და მზემან ესთა დებითა ნაკეთისაჲთა, იგი დაშალა არის და აქოლოვს ესთა დებამანა»), 962, 1262 («ვითარცა ზესთ განყენებული მზე გონებათა და ერთთაჲ»), 1302 («ხედავა, მ გამოვნი, მზესა ამთ ხედავთასა»), 13631, 14514 («არამეთუ პირველი წყარო არს მის უოცნოვსა ერთთა მზისაჲ»), 14915, 1506, 1541, 16127, 16618 («ხოლო გონებად ერთებრივთა მზეთა მიერ წარმოდგა, რამეთუ ერთთა შეერთებისა მიერ შედგა ყოველი ანაქუსი და მორთულებად გონებისაჲ»), 16921, 17227, 18328, 18920, 19323, 19820 («სხუებრ მზისასა და სხუებრ კრონოვსასა»), 19910, 20214, 2069, 20827 («მზემან მამისა მიერ წარმოარსებულმანა»), 21221.

მზიანი 1505.

მზიარებელი 1211.

მზუელავი 51, 7923, 9810. შეად. ზუელავი.

მთავარი 1251 («ყოველთა გუართა მთავარი დასაბამი გონებად არსა»).

მთავრობა («მეთაურობა»): მმთავრობს 1066, 11523, 11824; ემთაურების 9421.

მთავრობად 12211.

მთავრობითი 18420.

მთებარე იხ. მმთენარე.

მთენარე 1488. იხ. მმთენარე.

მთიები («მნათობი») 21018 («მთიებად ღმრთისად და მთიებად საქუნოდა»).

მთოარე («მთარე») 590; მთოეარე 20918; მთუარე 20913.

—მი თანაჲ. 910 («სხუადმი»), 734.

მიდახვა იხ. თან-მიდახვა.

მიღვომა: მიღვების 710; მიღვებოდა 910.

მიღვომა («მიღვომა», «გადვომა განზე») 2012.

მიღვო-ზნევა («აკეთ-იქით ხეტიალი»): მიღვო ვიზნეოდი 2222.

მიღვოვანება («აკეთ-იქით, ანუ სხუდასხუა მიმართულებით ახროვნება», მიღვო-ვანი, რაზამოვანობა) 766.

მიღვოვანება («აკეთ-იქით, ანუ სხუდასხუა მიმართულებით ახროვნება», მიღვო-ვანი, რაზამოვანობა) 623 («მიერგონებად გინა თუ მიღვოვანებაჲ»), 76 («მიღვოვანება ანუ თუ მიღვოვანებაჲ»).

მიღვო-ღება: მიღვო ვსღებღეთ 20718.

- მიდმო-თქუმაჲ (იაქეთ-იქით ლაპარაკი, უღრის ბაცლოც) 21012 (ესევე აღმოაჩენს მიდმო და თქუმათა შორის განგებისათვის ყოველთაჲსაჲ).
- მიდმოჲ (იაქეთ-იქითი მხარე, „გარემო“, „მიდამო“) 16528.
- მიდმოლობაჲ (იაქეთ-იქითი მხარე, „სხვადასხვა მიმართულება“, „გარემო“) 638 (რამეთუ სულსა მიდმოობასა შორის აქუს ძალი გავიგებისაჲ), 22028 (აღვიწუროვე ტომისათვის გუარათა ჩემთასა მე მიდმოლობაჲ ენისაჲ ვალექსებელი და მესხუეი მდაბრიონთაგანა).
- მიდმო-ხიტყუაჲ (უნა უღრის ბაცლოც) 58 (ზევედუღნი და დაფარულნი პლატონის მიდმოსიტყვისანი [„პლატონის დიალოგებისა“] განაცხადსაჲ), 2078.
- მიდმო-ხუჯა: მიდმო ისჯების 20711; მიდმო უსაჯოს 21928.
- მიდმო-ლალადი: მიდმო ლალადებს 21028.
- მიდრეკა (ხაჲლ): მისდრეკეს 5233; მისდრეკდა 532; მიდრეკების 4528; მიდრეკადი 533.
- მიდრეკადობაჲ 7116.
- მიდრეკაჲ 4781, 10433 (ღა ხაჲლ).
- მიდრეკილი 478.
- მიეგრება (ხატეგასეგან ვერე: „ვერე გახდომა“, „იმვე თვისებისად გახდომა“, „შეწყობა“): მიეგრებებიან 2128 («მიეგრებებიან [„შეწყობიან“] ნებასა მეძრისა მათისასა»); მიეგრეოს 16117 (უყუეთუ შეიერთებდეს გამვე გასაგოთა, თან ივნებს და იქცევის ქცევათა მათთა სქესითა, რომელ არს თანმინახეთქი ანუ თანმიეგრეობაჲ. ხოლო თუ მიეგრეოს, თან იქცეს და თან ივნოს ქცევასა თანა გასაგოხასაჲ).
- მიერ 427 (ღა ხაჲლ).
- მიერგონებაჲ 633. იხ. მიდმოგონებაჲ.
- მივლენა: მიუვლენს 6516.
- მივრლობაჲ („მივარდნა“) 21030.
- მიზეზი (ხაჲლ): მაგუამოვინებელ და მიზეზ 1178; მიზეზნი და წყარონი არსთანი 12828; მიზეზ და წყარო 19521.
- მიზეზოანი („მედვი“) 1281 (ღა ხაჲლ).
- მიზეზოვნობაჲ 12321.
- მიზრქელება იხ. თან-მიზრქელება.
- მითანებაჲ („თან დართა“): მიუთანენ 1968 («ესე ხედვანი მათ ზემოთა შორის მიუთანენ»).
- მითაყუანი 21230.
- მითესვა: მისთესს 1918, მისთესენ 1214.
- მითესული („ჩანერგილი“) 1934; მითესულა 1528, 6728; 17318, 21628; თან მითესულა 15328.
- მითესება: მიითესა 22510.
- მითუაღვა („მიღება“): მიითუაღვს 1067; მიითუაღვენ 13014; მიითუაღვიდა 19510; მიითუაღვად 1958.
- მიმართ 22511 (ღა ხაჲლ).
- მიმართებითი 17428.
- მიმართი *adieu*. 6628.
- მიმდგომი 19412.
- მი(მ)დრეკადი 4621.
- მიმდრეკობაჲ 7114.
- მიმთუაღველობა: მიმთუაღველობს (=მიითუაღვს) 21528.

- მიმოღაკაზმვაა 2031 (ეესე ხედვანი და კურინი შიშოდაკაზმვანი ესთა აღმოაჩენნა).
შეად. დაკაზმვაა.
- მიშოა 2236.
- მიშახურება: მიეშახურა 21727.
- მიშქუნე 8427.
- მიშლები 9618.
- მიშცუმი 668.
- მინაბრწყინი 1341,2; მინაბრწყინი (ი) 4912.
- მინათები 4911.
- მინდობა: მინდენა 2258.
- მინერგვა: მიენერგვიან 17018.
- მინერგული 18410.
- მირულეხული („მიძინებელი“) 5210.
- მირკული: თან მიურკუმიდეს 21812.
- მიხაღვამი („სადაც მიდგომა და დადგომა შეიძლება“, „სახლვარი“) 1321 („არა
სადა ჰყო ერთი დასაბამი და მისადგომი არსთაჲ“).
- მიხაღვამი (=მისადგომი) 1510 („ვერ სადა ჰყოვან არსთა თჳსი მისადგომაჲ“). 418,12
(„არს ეიდრემე ერთი მისადგომა და სახლვარი არსთაჲ, რომლისა-
გან ყოველნი მყოფნი იწარმოებინან“).
- მიხაწომელად 4522.
- მიხაწომელი („მისაწვდომი“) 22518 („მრგულისა საწყი ვერ კელის-კელ მისაწ-
თომელ არს გრძნობისა ჩუენისაგან“).
- მიხაწომი 16022.
- მიხაწუთოა 3427.
- მიხიტუება: მიუსიტყვთ 297.
- მიხლვა: მივიდოდის 77.
- მიხნობა: იმინობს 8422.
- მიხრულეხითი 1368 („არამეთუ არიან ხუთ [პაჳსა-]: შემოქმედებითად [პოსიუჳჳჳ],
მისრულეხითად [ჳსლჳჳ], გუაროენებითად [ესიჳჳჳ], ნიეთოენები-
თად [სლჳჳ] და ორლანებითად [დჳჳჳჳჳ]“).
- მიტრფოალებული 21818.
- მიუდრეკელი 4620, 477, 13622.
- მიუდრეკელობა 478.
- მიუნჩებელად 1918.
- მიუნდომელი („მიუნდომელი“) 13021, 18227.
- მიუნდომელობა 18218.
- მიუნთომელი (=მიუნდომელი) 13020.
- მიუნწუთოა (=მიუნწუთომელი, მიუნწომელი) 604.
- მიუხებლობა 2188 („დაცვისა და მიუხებლობისათჳს“).
- მიფენა: მიჳფენენ 17122; მიეფინებინ 17219, 1848,21.
- მიქმნა: მიუქმან 21314; თან მიუქმთ 1099; თან მიუქმნიეს 21612 იხ. თან-მიქმნა.
- მიქუხვა იხ. თან-მიქუხვა.
- მიქცევაა 8224.
- მიღება: მიიღებენ 3519,27,22 მიიღონ 3518.
- მიღებული 258.
- მიყოფაა 3422 („და კულად დაუეცნაურდების მიყოფასა შორის გასაგონობ-
სასა“).
- მიყრა: მიჳყარნა 3521.

ბიუჯარი („მოყვარე“) 734.

სიცუმა: მისცნა 5218.

პიცემული 666.

პიცვალეზა („შეცვლა“, „ცვლილება“) 1066.

მისცვლელა 7021.

მისცვლელა („გაიცვლება“ „განშორება“): მიაცილვა 20614; მიცილვეზა და
1528, 1962.

მიწადება: მიეიწადებ 74.

მიწებვა: მიწებვავს 21121.

მიწთომა 16022.

მიწთთომა (=მიწთომა) 4527.

მისდომა იხ. ზედ-მისდომა.

მისხუმა: მიისხუმენ 14722.

მიკმავება იხ. თან-მიკმავება.

მიკმობა იხ. თანა-მიკმობა, თან-მიკმობა.

მიპაზრვა: მიეიპაზრვი 72.

მიპრონი 20922.

მიკარე („გამბედველი“) 20822 („ვეიცვტო შკადრენი“).

მიეხხველი 5222, 22422.

მიკლავი 13122, 20710.

მიკობა: ამკობს 6920, ამკობენ 1842; ამკენა 21120; იმკო 347 („მოიროთო და იმკო“).

მიკობილი 10014, 15.

მიკუეთი („მკვეთრი“, „სწრაფი“): უმკუეთეს 1342 („უმსწრაფლეს და უმკუეთეს“).

მიკულება 2068.

მიკურნალი 1021.

მიკურნალობა 22522.

მიკურნალობითი 2261 („მიკურნალობითისა კელოვნებისა“).

მნათი *subst.* („მნათობი“) 728, 10922, 20217 („ვეითარ სულნი ცისა და მზისა და სხუთა მნათთანი“), 20910 („ვეითარ შვდთა ამათ მნათთათესა“).

მნათობი 20421 („ციერთა მნათობთა“), 2252 („მნათობთა მოძრაობისა“).

მნათობიერი 22512 („სიმრავლეს რამეს გარე ურბის ზეციერთა, ესე იგი არს მნათობიერთა მოძრაობათა“).

მნათობი 21322 („მნათობი მზე“).

მნათენარე (ვ. I. მთენარე, მთებარე) 18119 („მნამდკლ მყოფისა ნათხენნიო ღმრთებრ მნათენარე“).

მოაქუს 3022.

მოახლე („ახლოს მყოფი“) 5622, 8922, 228.

მოხაძვე („მიმბაძველი“) 1114, 17212, 18722.

მოხლარდნა („მოხვევა“, „გახვევა“ „განსაკლვა“): მოიხლარდნა 20512 („მოიხლარდნა და სხუთნი ესე“).

მოუგება: მოიგო 1512; მოუგია 14022 („მოუგია ძალი“=„მოუგოვებია ძალი“); მოუგის 6912.

მოუგება 15111.

მოგზაური 2272, 12 („რამათა უწყოდის მოგზაურმან რაოდენობა გზისა“).

მოგზაურობა 4522 („მოგზაურობა და დენა ცისა და უსახლერო“).

მოვედ („მოდი“) 11222 („მოვედ და, რაოდენ იყოს შესაძლო, იგავთა ზედა განცხადენ“=„მოდი და, რამდენადაც შესაძლებელი იქნება, იგავების საშუა“).

ლებით გაეხადოთ ცხადი“).

მოვლენა: მოშივილინოს 9410.

მოწოდვა: მოუხიდნა 20824.

მოციცხარი („გამკიცხველი“) 22318.

მოკლება: მოაკლდების 7020, 11225.

მოკლებაჲ (უკრახარაჲს წარმატებაჲ) 12515, 18, 20, 22, 18617.

მოკლებული 12516.

მოკუდავებაჲ 13116.

მოკუდავი 6611.

მომავალი („მომავალი“, „მყოფალი“) 1870 („გარდასული და მომავალი“=„წარსული და მომავალი“).

მომართ 22520.

მომართვა: ხედა მომართა 2622.

მომარჯუება („მომარჯვება“, „გამოყენება“) 22310.

მომგე („მქონებელი“) 11281 („ვითარცა არ მომგისა ფრთეთა ხედვისათა“=„როგორც განკერტის უნარის [„ფრთების“] არ მქონისა“), 12028, 13624.

მომგებელი („მქონებელი“, „შემძენელი“) 825.

მომგები 20424.

მომდოვრება („მდოვრედ გახდომა“, „დაწყნარება“) 22021.

მომზავი 16124.

მომმარჯობა („გამოსადევობა“) 1968.

მომმარჯუე 10718, 12010, 1341, 17131 („მომმარჯუეთა“), 1965.

მომმანურებლობა („მანის დადგმა“; ს ა ა : მომანურება—მანის დაწყება) 22412.

მომხუეწელი („მომხუეცი“) 22322.

მონაგონი 1130.

მონაქცი („მოქცეული“) 858.

მონაცვალე („მონადგილე“ *ბადიჯიჯი*) 414, 21317, 21411.

მონაცვალეობა 520 („დიადობობა, რომელ არს მონაცვალეობაჲ“).

მოპოვნებული 515.

მორეცა (*ბადიჯიჯი რეცა*): მოერეცოს („მოეფინოს“) 2201.

მოართვა („მოკახმევა“, „შემზადება“, „შეყვრა“): მოართავს 15125; მოართო 977; მოართეს 18117 („ესე პირველი წყაროჲ მოართეს და აღამკვეს“), მოართნეს 19627 („შეაკრნეს და მოართნეს ორნივე უმგავსონი არსებანი“); მოართნეს 15212; მოართვად 21117.

მოართვაჲ 9010.

მოართულებაჲ 2222, 1177, 15120, 1551, 16221 („პირველი მოართულებაჲ და პირველი ხატო ერთთა და ერთისაჲ“), 16827, 17022, 17114-18, 17210, 17711, 18125, 1837, 18427, 19921, 2177.

მოართული *subst.* 6228 („პირველი მოართული და პირველი სისწორე“).

მოართული *adict.* 22028 („მოართულად და აღკახმულად გუაქუნდის...“).

მოარცხუეობა („მოარცხვობა“) 22314.

მოსაჩლეობა 2244.

მოსახვა 2087.

მოსლვა: მოვალს 1418, 1818; მოვიდა 1417; მოვიდოდის 2910; მოვა 6616, 7018, იპ. მოვედ.

მოსპობილი 22421.

მოსწავლე 8310, 10717.

მოუგებელი 22015.

მოუზავებელი 7720.

მოუკლებელი 1222.

მოფარდულობა („მოვაჭრეობა“, „მოსაქმეობა“) 22628 («სამ არიან უხესთბრძნე-
სისა სოლომონის მოფარდულობანი»).

მოქენე 6228 (ღა სჰადა).

მოქენობა: არ ემოქენების („არ საჭიროებს“) 21617.

მოქმედება: მოქმედებს 921; იმოქმედებს 1408.

მოქმედებაა 4118 (ღა სჰადა).

მოქმედებითი 835, 98.

1. მოქმედი („მომქმედი“) 21928.

2. მოქმედი („შემომქმედი“, „პოეტი“, ποιητής) 2136 («და ისიოდოსცა მოქმედი
თან მიუკმობს მეტყუელი» = „და პოეტი ჭესიოდეც ადასტურებს და ამ-
ბობს“), 22328 («რამეთუ ღრამბატიკოსობა არს გამომცდელი მოქმედ-
თა ანუ აღმწერელთა») („გრამბატიკოსობა იკვლევს პოეტებსა
და ისტორიკოსებს“).

მოქმედიერი („მომქმედი“): უმოქმედიერესი 4120.

მოქმედიერობა 19028.

მოქმნა („ქმნა“, „მიკეთება“): მოქმნა 17328; მოუქმნიან 2094.

მოქმნაა 21828.

[მოქმნება]: მოაქუნა 9721 («ყოველსა სულსა ბუნებით მოაქუნან თესლნი მის
ერთისანი»); მოქმონან 14921, 15721.

მოქცევა 13012 («მოქცევანი სირათანი»).

მოქცევი 1094 («მოქცევი მზისა»), 1095, 14521 («მოქცევი ცისა»), 2018 («სფე-
როა და მოქცევი სულისა»).

მოლება („ალება“, „მოტანა“): მოილებს 428; მოილეს 411; მოილებვის 198; მოილე
სახედ («აილე მაგალითად ანუ ნიმუშად») 302, 428, 6728; მოილე სახე
(„აილე მაგალითი“) 1112; მოილე და სახეცა უპოოთ. 8110; მოილე
და სახეცა გიძიო მომხავი 16124; მოილე და სახეთაცა ზედა სიტხადე
აღმოსაჩენთა 6628; მოილე და სახეთაცა ზედა გასაქნურდეს 8918.

მოლებაა 312 («მოლებითა სახეთათა უმეტეს განცხადნეს სიტყუა» = „მაგალითე-
ბის მოტანით უფრო ცხადი გახდება ნათქვამი“).

მოლუაწე 21810.

მოუარე 2912 («მუნ არიან ძმა და მოუარე»).

მოშლა: მოშლის 618.

მოცემა: მოგუცეს 20718; მოცე 208 («მოცე გასაგონოა»).

მოძაგება („შეძლებება“): მოიძაგნა 22527.

მოძრაობა 22512.

მოძღვრება 18314.

მოძღვრებული („ნასწაველი“, „მეცნიერული“; ἡδωκασίῃ: მდაბიური, ღა უსიტყვ)
2268. შეად. მდაბიური.

მოძღვარი („მასწავლებელი“) 20828 («ვითარ მოწაფენი მოძღვარსა»).

მოწადე 7628 («მოწადისა შეუენებისადმი»).

მოწაფე 20828.

მოწყუდა („მოწყვეტა“): მოსწყუდეს 558.

მოხდომა იხ. ზედ მონდომა.

მოხედვა: მოხედენი 18628.

მოხუცა: მოხუცეის 4927.

მოჯებება: მოვიკენეთ 198.

მოკუნება 1910.

მპარეულობა (გაღი. რესხი, „მიბაძეა“) 226ზ («ესრეთ ამათ სახელსდევს ჩუენისა სამოთხისაგან გამო სწავლულთა მპარეულობითგან მოსანთა წიგნთაგან» = „მოსეს წიგნთა მიბაძეით უწოდეს მათ ეს სახელიო [ე. ი. ილკისო]“).

მპერობელოობით 1221ა.

მრავალგამოკლილება 220ა.

მრავალგზის 632, 14217, 18027.

მრავალგუარეულობა: მრავალგუარეულობს 221ა.

მრავალი (სადა), 1412ა («რამეთუ მრავალნია მყოფთანი, რომელთა ერქუმის მყოფობა»), 17824 («რამეთუ მრავალნია, რომელნი შობენ, ხოლო ცხოველ არა არიან...»).

მრავალკეცება: ამრავალკეცებს 1831ა.

მრავალკეცი („მრავალნიარი“) 10ა («გამოსცდის მრავალკეცთა პირთა ზედა»).

მრავალმეცადინეობა: მრავალმეცადინეობს 211ა.

მრავალმკული 2121ა.

მრავალმჩობლი („მრავალნიარი“) 2221.

მრავალსაქადაგო („ბეგრანიარად საკამთო“) 37 («აღმოაჩინოს ესე მრავალსაქადაგო ეთით»).

მრავალსალადი, მრავალსალადო (გაგა და მრავალსაქადაგო) 63ა («მრავალსალადი ეთით»), 8111 («მრავალსალადო ეთით»).

მრავალსახე 251ა; უმრავალსახე 5322 («და კუალად უმრავალსახე გუარი უქუნქცევათა»).

მრავალსახეობა 49ა.

მრავალსქიდიანობა 21210. ახ. უკოა გვ. 241. ა. ხ. მრავალსქიდიანობა.

მრავალმრთეება 1122ა.

მრავალძალება („იდიდი ძალის მიჩეება“): ამრავალძალა 327.

მრავალზრახნილი („ძალიან მიხვეულ-მოხვეული“, ხასხასას მსეკსაქ) 224ა («ლავკრინთოდასა, რომელი იგი იყო ქუაბი მრავალზრახნილად ქცეული»).

მრავალჯერა: უმრავალჯერეს 227ა.

მრავლობა: იმრავლა 23ა; მრავლდების 12810.

მრავლობა 234.

მრგული *adict.* 2151ა («მრგული და შესფეროებული»).

მრგული *subst.* („რკალი“, აწრე“, „ბურთი“) 85ა16, 2251ა («მრგულისა საწყივერ კელის-კელ მისაწომელ არს გრძნობისა ჩუენისაგან»).

მრგულივითი 2152ა («სფეროებრ მრგულივითისა ცისა»).

მრთელურად (v. l. მთელურად) 21911.

მრთელობა („შეერთება“, „შეხვეება“ „პარმონია“) 217ა («მრთელობანი ძალთა და კმათანი» = „სიმებისა და ხმების პარმონია“).

მრიცხულობა იხ. ვარსკვლავთ-მრიცხულობა.

მრიცხუელი 113ა.

მრუმე („ბნელი“) 1782ა («ცხოველად მრუმედ აღმოაჩინეს»); უმრუმე 5512 («უმრუმე და ბინდის-გუარა»).

მრუმედ 361ა, 1042ა, 17920.

მრუმე-ქმნა («დაბნელება») 1731ა.

მრუმობა: მრუმობის 1832ა.

მრჩობლი 1162ა.

მრჩობლობა („გაორმაგება“): იმრჩობლებს 20724.

მხახი 20712.

მხგავხალ 204.

მხგავხება 10821 (აჲ ხჲაჲ).

მხგავხისი (ხჲაჲ); 12322 («მხგავხისა და ხატისა თვისისაჲ»), 16828 («ხატნი და მხგავხისნი თვისნი»).

მხწრაფლო: უმსწრაფლესი 11421 («დაურთო მყისი, ვითარ უქამოა და უმსწრაფლესი»); უმსწრაფლე 11423 («უმსწრაფლე და უქამო არიან») უმსწრაფლესი 1342.

მხწრაფლობა: იმსწრაფლეს 21819.

მხხუებაჲ («განსხუება») 22010.

მხხურკლი 20910.

მტიცე 724.

მტუჯუარობა («მატუჯუარობა») 22318.

მუნ 5410,12 (აჲ ხჲაჲ).

მუნად (=მუნ) 14722.

მუნაჲ («იქაური») 7324 («სადა მიზეზი, მუნაჲსა ადგილისგან დაკლებულ მიზეზიან»), 10823 («მუნაჲ აღმკული ყოველი დაიპყრეს იგავთა და იგავის-იგავთა»).

მუნჯობაჲ 1028.

1. მუკლი («უკლესი») 22325 («თითოსახეთა სახომთა იამბიკოთა მუკლთასა ასწავებს»).

2. მუკლი («აჲაჲ მუნლს უწოდენ ლერწმის როკსა და მისთანათა») 147 («ვეითარ იქელსა შორის წუელაჲ, ფხაჲ, ლერწამი, მუკლი»).

მურიხველი 185.

მურიჲ («მურიადი») 2098 («ცეცხლი... და გარემოს მისსა ქარ-სეტყუჲა ფრიად მურიჲ»).

მქადაგებელი (=მეტყუელი) 2142.

მქნე («მქმნელი», «მყოფელი») 3327. იხ. უარ-მქნე.

მქუხველი («მქსოველი», აჲაჲ, «წარმომშობი») 942. შემდ. აღქუსვა.

მლდელმთავრობა: მლდელმთავრობს 16624.

მლდელმოქმედება: იმლდელმოქმედა 3514.

მყარება: ამყარებს 1780.

მყის 715, 124, 3829 («მყის უჩინო ჰყოფს»; შეად. 1307 («არდი უჩინო ჰყოფენ»); უმყისეს 724.

მყისი («სწრაფი») 11421.

მყოჲ («მყოფი») 5620, 628, 9029.

მყოფი 265 (აჲ ხჲაჲ).

მყოფობა: ამყოფება 1823, ამყოფებენ 1477; ამყოფოს 1617; იმყოფების 4728, მყოფობად 283.

მყოფობაჲ 1578 (აჲ ხჲაჲ).

მწლელი 4123 («მხრწნელი და მწლელს წესთაგან»).

მწოხელობაჲ 1817.

მწრეტი 2825 («უბრთიერთას მწრეტი და დამამუჲ»).

მცირე 857; უმცირესრე 22112.

მცირელი 1023.

მცირედ-მცირედ 710,14, 822. 90.

მცნობელი 1409.

მძიმე 615 («უარისა, რომელ არს მძიმე»), 2218 («მძიმედ, რომელ არს ვარისა»).

მძლავრება 95ა7.

მძლავრი („მძაფრი“) 2111.

მძლი: უ მ ძ ლ ე ს ი 2116.

მძრველობა 2258 („ქართა მძრველობანია).

მძლუანვი 2114.

მძლუარი („პროსოდია“, „სტეჟან თაგე სანარი ღაჟარკულა ნაჟე“) 2218 („ვინაჲ სა-
სათანოდ მოქნეცა ვარ მძლუართა ენისათა, არამედ მძლუარნი
განყოფიან... მახვლად... მძიმედ... ღა სჟა), 2212.

მწადი („მსურველი“) 3310 („ემძლერების ყოველი მწადი საწადსა).

მწერალი 912.

მწუერვალეებითი 2064.

მწუერვალი 4718, 17418, 1751,7 („ყოველნი მწუერვალნი თვისთა დასაბამთა ებად-
ვიან“) 17810, 20818, 21822 („მოსეცა, მწუერვალი წინამეტქეთათა).

მწუერვალი *adici*: უ მ წ უ ე რ ე ა ლ ე ს ი 1349.

მწუერვალობა („მალა ყოფნა“, „აღმატება“): ემწუერვალეების 17021. იმწუერვა-
ლენ 2230.

მწუხარება 2522.

მწუეობა („დაწყება“) 21528.

მწყილი ან დამწყილი („დასაწყისის მიწყები“) 2274 („პარვად განასახლერე-
ბენ სიტყუასა საგხესა და მწყილსა [ან საგხესა დამწყილსა]).

მწყობრი 2420, 6422, 793, 21318 („მწყობრი ესე ფილოსოფოსისა მონაცვალეთათა).

მქედელი 752.

მქვერი („მქვერმეტყველი“) 22421 („ბრძენთა მათ და მქვერთაგანა).

მხედვარობა: ემხედვარების 9332, 9722.

მხედველობითი („თეორიული“, უძველესი სექციითი ანუ „პრაქტიკული“) 2242
(„რავდენი რაჲ არს საქმითი და რავდენი მხედველობითი ფი-
ლოსოფობისა), 22410.

მხელი („მხედველი“) 2124, 410, 4911, 6310, 6821, 15220, 16011.

მხელა: ამხილას 1010.

მხოლონი იხ. მხოლოა.

მხოლოა 14722 („მხოლო“); 21116 („გონიერთა მათ მხოლონთა გაგებისათა).

მხოლოობა 2114.

მბრწენვი 2912, 4128.

მკარი 7822.

6

ნაბადი („ნაშობი“, „წარმოშობილი“, „კმნილი“) 6821, 21714, 21917.

ნაბრწყინი 12931 („ოდენ ნაბრწყინ და ესეთთა ოდენ ნაელეებ), 12934
(„ნაბრწყინი და ნამხვევი სული“), 13014,18 („ვითარ ნაბრწყინ და
ნაკმევ მათ-შორისი სული“), 13301,22, 15322, 15420.

ნაბუნებები 1625.

ნაგრძნი 11415.

ნადასაბაჰითი 7516.

ნადაში 3414 („ხვთა ნადაშთა შუენიერებათა პირველისა მორთულისათა).

ნადები იხ. კეთილ-ნადები.

ნადედაზარდლევ (დედაზარდლი—„ობობა“) 124.

ნადენი 519.

ნაგლევი 12931.

ნაეღვი 3610, 1306.

ნაეალი („განელილი გზა“) 70.

ნაზევი 3912, 9328, 20718 («საქმეთა და ნაზავთა ბუნებისათა»).

ნაზიფანი 22020 («რათა მორთულად და აღკაბულად გუაქუნდის გარემოსილი და მენიშე აღბათა ენისათა და მის შიერ ნ ა ზ ი უ ა ნ თ ა...»).

ნათელი 2833, 1372, 14910, 17128, 220ა.

ნათლება: ანათლებს 16128; გუნათლებს 1461, გუნათლებენ 17618; უნათლებდეს 6421.

ნათლებრ 2130 («ნათლებრ ბრწყინვალედ»).

ნათობის: ჰნათობს 19631; ჰნათობენ 1422.

ნათზენი 18110; ნამენი და ნათზენი 14211.

ნათზი 168, 568, 618 («ვითარ ნათზისა და სირასათა შეატყუებდე»), 6111 («ნათზისა და სირასათა»), 6514, 18 («ყოველსა ნათზისა სირასათა»), 6533, 662, 762 («ნათზიან სირასათა»), 798 («ნათზისა შორის სირასათა»), 814 («ყოველი ნათზი არსთა სირასათა»), 8418 («ყოველი ნათზი სირასათა»), 8780 («ნათზიან სირასათა»), 9018 («ნათზი სირასათა»), 1488, 15414, 17211, 19618.

ნაკადი 3522, 4718.

ნაკითხავი 22128.

ნაკული 2217 («ნაკული ძალა რაჲთმევე სრულსა ვერ ძალ იქმს»).

ნაკუთი 5411, 6618, 10022, 1071, 21521.

ნაკურცხალი 422, 7818.

ნალექი («ნათქვაბი») 8110 («მოიღე და სახეცა უპოთ სიცხადისათს ნალექისი») = „მგალითი მოვიტანოთ ნათქვამის ნათელსაყოფად“).

ნალმობი («ნატკენი») 21810.

ნალოცი 2088.

ნამღვლ-მყოფი 314 («სპირაღ»).

ნამეტ 21717.

ნამზევი 12934 («ნაბრწყინი და ნამზევი»), 13014 («ნამზევთა და ნაბრწყინთა»).

ნამიზევები 917.

ნამი *სახი*. («შემკული» „სამკული“) 347, 6313, 6917, 1158, 14211, 1480.

ნამრღვევი («დარღვეული», „გამრღუდებული“) 307, 8330, 12622.

ნამწურვალი 1952 («ინდალმანი არა თვთება სულისა, არამედ ვითარ თვთებისა აჩრდილი და ნამწურვალა»).

ნამენი (v. l. ნამენი) 20831.

ნანარი («ნარნარი»): უნანარესი («საუკეთესო» = *αἰγιονοσ*) 3414. შეად. სინანარე.

ნართი («საკრავის სიმი») 1718 («მეორედ იტყოდა ძალსა-გამოსა აღმკმნელთა ნართთა»), 3418, 8622 («შეწყობა და ნართი არსთა რვთმოსათა თან მოიგონე»), 10022 («ვითარ ნართი და შეწყობა სამესიკელოთა შორის ორლანოთა»).

ნახული 358 («ვითარცა გონება გასაგონსა და სული ნახულსა»).

ნატრა: ჰნატრიდა 16910; ჰნატრა 2934, 6318.

ნაქმადი 2078, 21028, 22010.

ნაქმარი («ქმნილი») 22334.

ნაქმი («საქმი») 18801, 1891, 2058.

ნაქუხი (=ნათხი) 658 («ნაქუსსა სირასათა»), 8618 («ნაქუსსა და სირასა არსთათა»)

ნალბი («ნალბი») 2208 («ნალბი და სინანარე გარდაცემისა»).

- ნაღბლი (აგაჲ უნაჲ აუჲს ლი ნაღბი) 2099 (ანაღბლი თნებისა მათისაჲჲჲ მათი
[კ. ა. ქილაკვილი] აზროვნების მონაოვარი“).
- ნაშარავანდელი 1009 (ინაშარავანდელად ნათლად იტყჳან...).
- ნაშვი („ნაშობი“) 356, 6818, 7518, 13228.
- ნაშობი 13228.
- ნაცეცხლავი 21319 (აეღნი ნაცეცხლავისა მათისანი“).
- ნაცთი („შეცდომის შედეგი“, „გამრუდებული“) 8321 (ანამრლუეესა და ეს ვითა
ნაცთსა“).
- ნაწერი 2208.
- ნაწილებითი 3518.
- ნაწილებობაჲ 7328.
- ნაწილთ-მიერი 10618.
- ნაწილი 3528 (და სპარსი).
- ნაწმასნი („ნაგრები“; კლარ. „შედგენილი“, „შეთხზული“) 421.
- ნახელი (==ხედვა) 6118.
- ნახეთქი („ნაპრალი“, „მონაქეთი“) 20819 (ანახეთქთა შორის ეამისათაჲ).
- ნახიბლი („შეგრძნობილი“, „განცდილი“) 51, 2220, 9832, 10824.
- ნახუროები (ხატეისაჲგან ხუროდ) 1625.
- ნაჯელოვნები („შექმნილი“) 184, 2519 (ავითარ ყოველნი შობადნი ანუ ყოველნი
ნაკელოვნებნი, 3911 (ყოველი შემოქმედი რათავე ეელოვნებათა და
ბუნებათა თან მისცემს თვსთა ნაკელოვნებთა ბუნებითთა), 752.
- ნაკშვი 13018 (ავითარ ნაბრწყინ და ნაკშვე მათ-შორისი სული“).
- ნება („სურვილი“): გნებაჲს 143; უნებან 1322.
- ნებაჲ 8210.
- ნერგი („მცენარე“) 5222, 13016, 17424, 17822, 19524, 22610 (ყოველად სარგებლიან
შუენიერები ნერგები, ასფოდელიოდ სახელდებული“).
- ნერგოვნებითი („აღმოცენებითი“) 9512 (ავიდრე ნერგოვნებითისა ძალისაშდეჲ).
- ნესტჳ (სყჳაჲ) 21222 (ავოდეს რაჲ დაურთოს ნესტჳთა კითარითა და
ებნითა“).
- ნეტარებაჲ 15122, 1611, 2067.
- ნეტარებითი 7027.
- ნეტარი 2319, 11812.
- ნეშტი 22425.
- ნიადაგ 712.
- ნიადაგობაჲ 12118.
- ნივთი 4310, 1451 (უსახოჲ ნივთი), 15114.
- ნივთიერი 20527.
- ნივთოვნებითი (==სლახტ) 1367.
- ნიშანი 2252 (ანათობთა მათ ნიშანებისა გამოშკულეველობაჲ), 22718.
- ნიშნა: ნიშნაჲს 7822.
- ნიჭი („საბოძებარი“) 20817 (ყოველნი იგი მადლნი და ნიჭნი“).
- ნოტიობაჲ (უარსისაჲგან უნოტიობაჲ) 2252.
- ნუჳში („არამედ“, „მამსაჲლამე“) 1919, 3022, 22.

ო

ოდენ 822; ოდენეჲ 262.
ოდეს 11822.

ოდესვეობა 1201.

ოდესზე *adv.* 7019 და *ხაზად*.

ოდესზე *adiect.* 11918 («აწ აქა განჯყოფს სამარადისოთა და ო დ ე ს მ ე თ ა»), 1432b («განსაზღვრებულად ძალად ო დ ე ს მ ე თ ა ძალთა იტყვს»).

ოდესზეობა 14321, 22, 23.

ოდესზეობითი 13726 («ოდესზეობითისა მოქმედებისა მიერ»).

ოდესობა 11835.

ოდესობითი 13728 («ოდესობითისა ძალისა მიერ»), 1372b («ოდესობითად და ძალად მეკუდროთა ესე მიზეზი ქცევად ცისა და ციერთად გაიგონე»).

ოთხი 13220, 14028, 17712 («ოთხთაცა შორის რომელობათა»), 2252 («ცნობაჲ ოთხთა ეამთა ქცეულებისაჲ»), 22520.

ოთხური («ოთხკუთხი») 21518.

ოთხწყურთეული 22523.

ორი 1328, 1928, 22521.

ორკერძოვე («ორივე მხრით») 22527.

ორობა 1923, 1777.

ორსახე 12928, 14312.

ორწილობა 22521.

ორწყურთეული 22521.

ოქროთხული 8228 («გესმა ოქროყუავილი ესე და ოქროთხული აღმოჩენისაჲ»)-
ოქროა 2076.

ოქროყუავილი 8228. შეად. ოქროთხული.

ოცნება («წარმოდგენა»): ვიოცნებთ 1722; მისოცნებენ 321; იოცნების 1002 («იოც-
ნების და იხილვების»), 2052 («სხუად და სხუად იხილვების და იოცნე-
ბის»); ეოცნა 11412; ო ც ნ ო ა 1208 («შორობა რაჲ და სიახლე გესმნეს, ნუ
ადგილითა ო ც ნ ო ა, არამედ სიმარჯვთა და იგივეობითა»).

ოჯერი («განცალკეებული») 1521 («უცხო და ოჯერ არს ერთისგან»).

3

პათვი. 6215.

პათვიცემული: პატეეცემული 6031.

პათოხანი: უ პ ა ტ ი ო ხ ნ ე ს ი 4022 («რამეთუ არცა გქონდის უპატოხანესი და
პირველი მიზეზი შორის მყოფთასა»), 8920; პ ა ტ ი ო ხ ნ ა დ 641.

[პირატება]: ეპირატების 8831.

პირველ: 1) *adv.* («პირველად», «წინათ», «ჯერ») 3026 («ა ხ ა ჯ ა დ»); 2) *praepp.* («წინა»,
«უწინარეს») 2724 («პირველ წარმოჩინებადმდე ერთისა იყოს სიმრავლეთა»);
12323 («მიზეზი პირველ მიაქმედებს მიზეზთანისასა»).

პირველად 44 («ა ხ ა ჯ ა დ»).

პირველვე («წინათვე») 171.

პირველი: 1) («პირველი») 2931 («პირველი შედგმული, რომელ არს პირველი
არსი»), 16221 («ა ხ ა ჯ ა დ»); უ პ ი რ ვ ე ლ ო ა 3024 («რამედუ შედგმული პირ-
ველი ერთთაგან პირველთა, ხოლო ერთნი პირველნი ერთისაგან უ პ ი ო -
ვ ე ლ ო ა ს და ფთო ყ ო ვ ე ლ თ ა პ ი რ ვ ე ლ ი ს ა»), 666; 2) («წინანდელი»,
«ხემომოყვანილი») 2818, 322, 1302 («ვითარცა პ ი რ ვ ე ლ თ ა შორის
ცხადად გარდადევითა» = «როგორც ხ ე მ ო მ ო ყ ე ა ნ ი ლ თ ა ე ბ შ ი ნ ა თ ე ლ -
ვეთ») .

პიოველობა («წინ ყოფნა», «უწინარეს არსებობა»): ეპირველების 1817.

პირველობა 8412, 11232, 2018 (აქედგომობა და პირველობა).

პირი: 1) („დებულება“) 47 (აღიღებს მას აღმოჩენილსა და უმბილებელსა პირსა და სხუასა შემდგომსა აღმოაჩენსა—იღებს დამრკიცებულსა და უცილობელ დებულებას და სხვა შემდგომს [დებულებას] ამტკიცებს“), 618 (აუკუნქვევის[თვის] და უკუნაით პირთა აღებისა—„დებულებათა უკუდგებისათვის და მათი კვლავ მიღებისათვის“), 173; 2) („მნიშვნელობა“) 617 (რათა ვიკმარებდეთ კმასავე თანა და პირსა სიტყვასაა—რათა ვინზაროთ სიტყვის გამოთქმისა და მნიშვნელობის შესაფერისად“), 100 (გამოსცდის მრავალკეთა პირთა ზედაა—სინჯავს მრავალნაირი მნიშვნელობის მხრით“), 5227, 2207.

პირმშო („პირველი“, „უწინარესი“, „უზენაესი“, „პირველ წარმონაქმნი“) 11721 (აქოზუნეს ესეთანი ესე ძალნი თვნიერ პირმშოთა და მიხეხთაჲსა, რომელ არიან სამარადმყონი საუკუნენია), 21514 (წაიღუაროს რაჲ წენტილი, შეიქმს წრფელსა, რომელ არს ძე პირმშოჲ მისი); უპირმშოესი („უპირველესი“, „უზენაესი“) 2302 (აქმნელ უკვე ერთ არს პირველი და ზესთ ერთი, რომლისა სხუად არღ იყოს უპირმშოესა—აქმნელი ერთი არის პირველი და უზენაესი, და სხუა რამე, მასზე უფრო უზენაესი, არ არსებობს“), 1996 (აქონან თვს შორის იგაენი ყოველთა გრძნობადთანი, ვითარ უპირმშოესსა და მიხეხსა გრძნობადთასა). შეად. საპირმშო.

პირ-შეუპყრობელად 551.

პოვნა: პპლებს 311; ეპოო 2810; ეპოთ 1210, უპოთ 8110; ჰპოეო 15614; პოვენ 1510; იპოვებიან 7622.

პოვნა 7616, 19421.

პყრობა: იყრობ 1518; იყრობენ 17183; ვიყრათ 20720; იყრა 1517; იყარ 3021; იყრენ 223; უყარიეს 10536, 13411, 16; იყრობიან 21010.

პყრობა 21714.

ჟ

ჟამი (ჰამად); 14133 (აქამი, ვითარ ხატი საუკუნოსსაჲ).

ჟამიერო 10710.

ჟამითი 1727, 2610, 11232, 15025 (აქამითთა ქვევთაგან).

ჟამიხ-ქუეზე 2614, 11033.

ჟირ („მეორე ხმის გამომცემი სიმი საკრავისა“) 2174, 12.

რ

რაბამობა: ერაბამებბის 11216.

რაბამობა („ანალოგია“) 15330 (ერაბამობისაებრ თვსთა მყოფობათაჲსა).

რამეთუ 315 (ღა ჰამად).

რაჲ pron. 910 (ღა ჰამად).

რაჲ cop. 2329 (ღა ჰამად).

რადგუარადცა 2217.

რადგე 2421, 4110 (არცა რაობაჲ რათაჲეეუ), 6222, 14119 (ღა ჰამად).

რადწომეე 15320.

რადწომითა 11920.

რადწომობა 14117.

რათა cop. 38 (ღა ჰამად); რათამცა 38 (ღა ჰამად).

რამცა 318, 16211.

რაობა („ყოფნა“, „არსებობა“) 3128, 4110.

რაოდენი 12480.

რაოდენიცა 12433.

რაოდენობა („რაოდენობა“) 22718 («რამეთუ უწყოდის მოგზაურმან რაოდენობა გზისაჲ»).

რაულად („რანაირად“, „რაგვარად“) 4218.

რაული („რანაირი“, „რაგვარი“, „როგორი“) 1462, 2080.

რაცხვა: ვკრაცხოთ 17938; ჰრაცხენ 624, ჰრაცხე 1028; ნუ ჰრაცხე 6611.

რბენა ურბის 22511.

რეცა: ჰრეცდეს 418.

რეც თუ („როგორც“, „ვითომც“) 3421, 11930, 13418 («უპირიეს ადგილი რეც თუ ქუეშე-მდებარეთაჲ»).

რეცრე 5220.

რეცწყრთული 22522.

რთვა: ჰრთავს 1828; ჰრთო 10818 («ჰრთო და აღამუსიკელნა გუარნი გონიერნი»).

რთვა 1920 («ყოველნი თხზვანი და რთვანი ერთისა მიერა»), 2228, 1128.

რისხოობა 21614 («იყოს და ათი ვითარ სრული რიცხოობითა»).

რისხუ 1114 («ა სპარს»).
რისხუბრი 207.

რკინა 1228.

რომელ: ა მ ი თ რ ო მ ე ლ 7418; ა მ ი ს თ ვ ს რ ო მ ე ლ 1517.

რომელი 314 («ა სპარს»).

რომელიმე 1818,4.

რომელიობა („თვისება“ „ოხოთა კვაპობა“; ანუ თვისებაჲ სიმკურვალე [იტალია], სიკრილე [აზია], სიკმელე [ქუენია], სინოტიე [ვილა]) 2618, 2921 («ვითარ რომელიობანი ოთხთა ასოთანი»), 4610 («რომელიობანი ოთხთა კავშირთანი»), 5122 («ურომელიო სხეული გარომელდების ოთხთა რომელიობათაჲ»), 7417 («ურომელიოთა წინამეწყობათა რომელიობათაჲ» — «ერთმანეთს დაპირისპირებულ რომელიობათა»), 1068 («მიუდრეკელ არს ადგილითაცა და რომელიობითა»), 10628 («რამეთუ ცეცხლი და აირი უმჯობეს შედგომილთა შორის, და მათ-მიერიცა რომელიობაჲ უმაცხოვნებლესა»), 1708, 17712 («ოთხთაცა შორის რომელიობათა»), 1814, 1957. იხ. გარომელე, და-რომელე.

რომელიობით 17018.

რური 2138 («რური და საწყემელო»).

რქუმა: ვრქუმის 662, 14130.

რქუმული, რქმული 2178.

რლუვა: არლუვს 122, ურლუვდეს 518.

რლუვა 22211.

რჩევა („არჩევა“, „გამორჩევა“, „უმჯობესად ჩათვლა“): ვირჩე 21000.

რჩელთ-მოქმელი („საუკეთესოდ მკეთებელი“, „საუკეთესო ოსტატი“, უღანა ძღმთოცხუი) 8718 («ვითარ რჩელთ-მოქმელმან ლმერთმან»).

რჩელი („საუკეთესო“) 3418 («მის რჩელ-მეკლოვნისა მიუ წარმოდღებად გუართა გონიერთა»), 15128 («ყოველი მორთულეობა რჩელ-მეკლოვნისა ღმრთისა»); უ რ ჩ ე ლ ე ს ი 3418, 21414.

რჩელ-მეკლოვნე იხ. რჩელი.

რცხუნა: კრცხუნეს 2111.

ს

საბაძავად 6621.

საბწინი (v. l. საბრწყინი = „შუქი“) 8712 (ვითარ კმუნენოს მარადის ყუაეილი საბწინთა [სელისწყვი C საბრწყინთა] და ინდლმათაჲ).

საბჭოა 20718 (არაჲთა გაებჭოთცა და საბჭოსა შორის სულისა ჩუნისასაჲ), 22018 (არაჲე ნაქმადი ტვილითა ჩემთა საბჭოდ მათ წინა დაედებოდის, ვითაჲე ხედუათა ჩემთა მაცხოვნებელი).

საგდები („საბელისაგან გაკეთებული ბადე, უძლიერეს მხეცთა საკერი“) 22410.

საგზე („გზის შესახები“) 2274 შუად. დამწყილი.

საგონი (აგუე რე საგონოჲ ათურც) 721, 622 (არაჲე არაჲე მისცე საგონსა დანი მხოლოთაჲ = „მხოლოთა წყებიდან რაც უნდა გახადო შეცნობის საგანი...“); საგონა („შესაცნობა“) 578.

საგრძნოა („საგრძნობი“, „რაც გრძნობით აღიქმის“) 16212.

საგულისტუმოა („სასურველი“) 339 (ყოველი საწადლო და საგულისტუმოა).

სადა („სად“, „სადაც“) 18120, 21.

სადამდის 12418.

სადაჲთ 908.

სადაჲთობით 21525.

სადაოზა („სადაუროზა“) 9925.

საღეენოა 3422 (ყენან რაჲ საღეენოა საწადთა თვსთაჲ).

საერო: უსაეროესი 2271. იხ. გარეშე 2.

საელტოა („გასაქევი“) 3319 (ასდევს მას არა თუ ვითარ საელტოსა). შუად. მელტოა.

საესებაჲ 12025, 2107.

საესთაოა 587, 736.

საზიარებელი 1112.

საზოში (ლექსი) 22325 (ეთითოსახეთა საზონთა იამბიკოთა ლექსთასა ასწავებს).

საზღვარი 114 (აჲ სპაჲ).

სათაჲესთაჲო 12522 (მხოლო მოკლებათათვს ინელ და თვთ სათაჲისთაჲო არს წიგნი აღმოსაჩენთაჲ).

სათანადლო („საჲკიროჲ“) 20418.

სათანადოა („საჲკირო“) 1325 (აჲ სპაჲ).

სათარგმანოა 7122, 22227.

სათნობაჲ 21427.

სათვითი 3419.

სათუთოა 4011 (სათუთოსა წესსა მათთა მყოფობათასა იმცემი).

სათულაჲი („რიცხვი“) 2417.

საიდუმლოა 7014 (სამდდლოა საიდუმლოა), 7820, 80, 841.

საკითხავი 611.

საკრველი („ბორკილი“) 12412 (არამეთუ ვერ ვინაჲ განველთას საკრველთა ერთობისათა არაობაჲცა ნიეთისაჲ = „ერთის ბორკილებს თავა ვერ დაღწევს ნიეთის არყოფნაც“, 17022 (არამეთუ ვერცა არ-ყოფი, ვითარ არ-ყოფი განველთას საკრველთა ერთობისათა).

საკუთარი 22328.

ბაკუთრად 7718.

ბაკუთრება 22689.

ბაკუთრებით 12620, 21629.

ბაკურჯა 358.

ბაზარდისობა 1518 (ღა ხაზად); ა რ ს ა მ ა რ ა დ ი ს ო ბ ა 10630.

ბაზარდისობა: სამარადისობის 806, 15114; ასამარადისობის 19924.

ბაზარდისობა 1518,7 (ამისთვის რომელ ჰხესთაობს და ჰმეტობს სამარადისობა უკუდავებასა); ა რ ს ა მ ა რ ა დ ი ს ო ბ ა 10634.

ბაზარდმყოფა 3018, 4230 (საუკუნოა, რომელ არს სამარადმყოფა), 1082, 17118 (სამარადმყოფა, რომელ არს საუკუნოა).

ბაზართლად 1920.

ბაზართლი 21929 (არ დავიცილო კერძოა სამართლი ვ მოქმედთა).

ბაზარჯო 21328.

ბაზება 21610.

ბაზი 21618, 21717.

ბაზი (უზესამყოფელი, „სამყალი“) 21118 (მეხუთისა მის არსებისათვის, რომელსა ჩუნ ცად უწოდთ და ყოველთა სამკთა მისთვის, რომელნი მოპრთნა და ამკენა მექმემან მათმან სიბრძნემან), 21524 (ციხა და ყოველთა სამკთა მისთა).

ბაზობა 208, 6429, 1778, 2101, 21324, 2156, 21628 (ხესთ მექონეობა წმიდისა სამობისა).

ბაზობით 20924 (სამობით ხედვისათვის საღმრთოა ბუნებისა...).

ბაზობი 5228, 20667, 21218, 2154, 22617, 28, 24, 25.

ბაზობი 20518 (ტყავებრი სამოსია).

ბაზოუხობა 2172.

ბაზოციქულობა 2198 (სახარებათა შინა განიცხადების და სამოციქულოთა და სხუათა ეგვიეთა).

ბაზახე 6732.

ბაზახეობა: სამსახეობს 816.

ბაზახი, ბაზახიქლობა, ბაზახიქობა, ბაზახობა იხ. ზემოთ გვ. 239.

ბაზდელობა 7014, 9728.

ბაზოფობა 21618.

ბაზურია (სამეუთხი) 21518, 21728. ზეად. ოთხურია.

ბაზილი 2198 (წარეცონა სამხილი უსწავლელობისა).

ბაზიტარობა 468, 21114.

ბაზთელი 4510 (აღმოაბრწყენს სანთელსა აღმოჩენათასა), 828.

ბაზიდაგოდ (მუღამ) 98.

ბაზიდაგოდ (სამუღამო) 1372 (საზიდაგოსა შორის ნათელსა უკუდავებისა), 14021.

ბაზიცი, საოცნი (წარმოღვენა) 2812 (მოაქუს საოცნი ერთისა), 3481 (ამის ხესთასა უწყება საოცთა ორივე ესე თან შეურწყუამს), 10821.

ბაზირველობა 6218.

ბაზირმობა (უპირველესი) 21718. ზეად. პირმობა.

ბარეცი (სარეციელი, „საწოლი“) 22021.

ბარკუმელი: სარკუმელთა 524, 20, 588 (ეთვრათენად [შხრ(შხ)], რომელ არს ეს ვითა ნაკადი შხისა შარავანდთა სარკუმელთა და არ შიგნითა).

ბარწმუნეობა (წამაჯერებლობა) 406, 8, 4328 (ამას სიტყუასა სარწმუნეობა).

თვთ შორის შოკესი).

- სარწმუნო 19712.
- ხასათანოდ 2214.
- ხასაფრვოდ („საფრთხედ“) 22218.
- ხასახოდ („სანიმეშოდ“) 3914. იხ. სახე.
- ხასმენი 200.
- ხასოა („იმედო“) 7622.
- ხასურვოა („სასურველი“) 57, 4527 (საატრფოა და სასერვოა).
- ხასწავლოა („სწავლა“, „მეცნიერება“) 423, 2224, 22018.
- ხატრფოა 3311,17, 341.
- ხატფრვა („ამონოატრფება“) 1713. ახ. წყნო კვ. 236 ეკმაგოა.
- ხატუდავოა 6124.
- ხატუნობა 1883.
- ხატუნითი 12032.
- ხატუნოა 10710 (ღა ხააად).
- ხატუნობა 14131. იხ. ხატუნობა.
- ხატუოდ 21020.
- ხატუოა („საცოდნელი“, „ცოდნის საგანი“, უღაბ საცნოა) 1653.
- ხატარვოდ („დასაფარავოდ“) 21231.
- ხატუძველი 40 (ადსდებს ხატუძველსა აღმოჩენათასა), 8723.
- ხატუძველა („სატუძველად დადება“): უსატუძველბს 176.
- ხაქანი („კარი“) 843 (გუესსა აწ აქა და განგუელო დიდი ხაქანი გულისხუმის-ყოფისა).
- ხაქმარი 22632.
- ხაქმე 264 (ღა ხააად).
- ხაქმირობა („საქმიანობა“): საქმირობით („პრაქტიკულად“) 22535.
- ხაქმიო („პრაქტიკული“; უმახადლა მხედველობითი „თეორიული“) 2242,17. შეად. მხედველობითი.
- ხაქმოა („საქმე“) 703, 9023 (არ ვითარ ორლანბერიენი და უღარენი საქმოთანი).
- ხალმრთისმეტყულოა 38.
- ხალმრთოა 732, 9723, 12530 (ღა ხააად); უსაღმრთოესი 1847.
- ხაყდარი („საყუდელი“, „ადგილი“) 414, 16620, 2096.
- ხაყუდი 2142.
- ხაშვოა („საშობი“, „შესაქმნელი“) 353.
- ხაშოა („საშეოლსნო“) 1051 (აშორის საშოსა ცხოველთასა), 1901 (საშოსა შორის ერთ და იგივე გუარი თესლისა).
- ხაშუალ, საშუალ იძვ. 2833.
- ხაშუალი 1021, 4224,25.
- ხაშუებელი („შეების მიმცემი“) 21017 (აუწოდს ღუარად საშუებელთად).
- ხაშუები (=საშუებელი) 22621 (აქუეყანასა რასმე საშუებსა).
- ხაშუელობითი (უმახადლა უსაშუელობა) 2831, 2934,8.
- ხაცავი („სადარავო“) 2081.
- ხაცთობად 318.
- ხაცნაური („ხეხანი“) 337, 17013 (ღა ხააად).
- ხაცნოა („ცოდნის საგანი“, „საცოდნელი“) 9827, 10531 (საცნოა ხედვისა), 1653.
- ხაცხალოა 727.
- ხაძიებელი 126, 2827, 10211, 22711.
- ხადირკვ („სადირკელი“) 993 (არა არს მოქნე საძირკუთა, ესე იგი არს

- ქუეშე მდებარეთა), 9912,16.
საწადი („სასურველი“, „წადილის საგანი“) 3310.
საწადოა (=საწადი) 330,14.
საწარმოა 6210 (ავითარ მიხეხსა და მიხეხონასა შორის და წარმოსა და საწარ-
მოსა შორის).
საწონელი („საწონი“) 2074 (ავითარ ეინამე საწონი საწონელთად).
საწონი 2074. შეად. საწონელი.
საწყი („დასაწყისი“) 22518.
საწყედოა („წყემედის ადგილი“) 2138.
საწყური („დასაწყისის მიმცემი“, „წყარო“) 341 („სატრფოდ და საწყურად“, 3822
„(საწყური არსთა წადილისაჲ), 448 (თვსთა ტკივილთა საწყურად), 4988
(რამათა პოვს თვს-შორისისა ერთისა მიერ საწყური მყოფთა და მზე
ერთთაჲ), 12610 (ყოველთა საწყურსა ერთსა), 16627 (არსთა მამისადმი,
ვითარ ყოველთა საწყურისადმი), 18010. (ალიყვანებს უდარესთა ვიდრე
ხენათა მიხეხთამდის და ვიდრე თვთ მის მყოფთა საწყურისამდე).
საქეშოა („საქეშმარტო“, „ქეშმარტი“) 6180.
საქეოა („გაკვირვების მომტანი“, „ძნელი“) 923, 13210 (აქა ხედვანი მოქონან საქე-
ონი და ღრიფნია).
სახარებაა 2193.
სახაროდ („სასიხარულოდ“) 1910. იხ. სახაროა.
სახაროა („სასიხარულო“) 7210 (ამათ თავთა შორის ფრად სახაროთა გულსა-
ხუმოთა).
1. სახე 21521 (ყოველნი ნაკუთნი და სახენი).
2. სახე („მაგალითი“, „ნიმუში“) 312, 1112, 302, 426, 6639, 6720, 8110, 8910, 16124;
სახელოდ („სანიმუშოდ“) 3914. იხ. მოლება.
სახეა („სახის მიქმა“): ასაბებს 17631; უსახებს 11811. იხ. სახეა.
სახელი 623, 2205.
სახელდება: სახელსდვა 5831.
სახელდებალი .1732.
სახეა: ესახვის 1911, ესახვიან 1204 (უმეტეს ესახვიან საყოველთაონი საუკუ-
ნესა). 12220; ესახების 21327; ესახებიან 1410, 7414.
სახილავი 21511.
სახიობაა („სიმღერა-თამაში“) 21224 (ოდეს რაჲ დაურთოს ნესტვთა-კითარითა
და ებნითა და სხუთათა მორთულებათა სახიობითა ორღანებრივითა
და გარეშითა).
სახიფერება: ესახისფერებიან („იმვე სახისა ხდებიან“, „ესახვიან“) 15510 შეად.
სახეა.
სახივანი 9328.
სახიწნოა 10282.
სახუდრი („შესაფერისი“, „სათანადო“, „კუთვნილი“) 172 (არომელნი ესე სხო-
ლონთა შინა გარდაიციეს პირველვე თვსთა სახუდრთა ადგილთა
შინაჲეს გადმოცემულია წინათვე სქოლიოებში თავის კუთვნილ ადგი-
ლას [არათანადო ადგილას]), 4810 (არომელი ესე თვსსა სახუდრსა ად-
გილსა აღმოიჩინოსა), 21722.
საქმარი 1027.
საქემილი („ქეცხლი“, „კოცონი“) 2222.
საქაწროა 5716.
სენთ მოურნობაა („სენის მოვლა“) 22532, 2261,8.

ხენი 222ა.

სეტყუა 2097 (აქარ-სეტყუა).

ხენაობა („სახელი“, „გარეგნული მგავსება“): სენაობით 85ა, 115 (ასე ხენაობით უწოდონდა ნუარსებითა), 141ა უხელოთ და სენაობითა).

სიახლე („სიახლოვე“; უძრავი: შორობა) 60ა, 120 (ახლო აქა შორობაა რა და სიახლე გესმეს, ნუ ადგილითა ოცნო, არამედ სიმარჯვთა), 154 (ახლო აქა გესმენ რა სიახლენი, ნუ ადგილითა განიცდი, არამედ სიმარჯუენი გაიგონენ მოქმედებათანი); სიახლეთაებრ 154ა. სიბრძნე 130 (ასუეტნი სიბრძნისანი ყოველნი პლატონურნი დიდნი), 223ა.

სიგლახაკე 83ა.

სიგრილე (უძრავი: სიმყურადლე) 25ა, 119, 177ა.

სიგრძე (ერთი სხვა განყოფილება) 50 (ასათა მიერ განსაზიდა, — ვიტყვ სიგრძესა, სიერესა და სიღრმესა).

სიდიდე 225ა.

სივლტოლა (ალტოლა, „გაქცევა“) 73 (ამეცადინოს სივლტოლად და განგდებად მასა), 100ა.

სივრცე (ერთი სხვა განყოფილება) 30ა, 50, 171ა. იხ. სიგრძე.

სიკეთე 181ა, 20.

სიკუდილი 283ა.

სიმართივე 97, 125ა.

სიმარჯუე („გამოსადევობა“, „უნარი“) 99, 120, 138, 154, 190, 196.

სიმახვლე 42.

სიმდიდრე 52, 83.

სიმრავლე 10 (და სხვა).

სიმრგულე 225ა.

სიშრთულე 91.

სიმტკიცე 22, 166, 205.

სიმტკიცეთა-აღწერილი 224ა.

სიმყურადლე (უძრავი: სიგრილე) 25, 57, 114, 136, 177ა.

სინათლე 152.

სინანრე („სინანრა“) 220 (აშეწყობა და შორთვა ენისა და ნაღბი და სინანრე გარდაცემისა).

სინოტიო (უძრავი: სიკმელე) 177ა.

სირა (მოდე „წყება“) უღრს ქართულს ნათხზი; აგლეუი ა. ზეპორ გ. 239 და იმყოფილა აგლეუის გარდა 16 (სირასა შორის რიცხვსა, რომელ არს ნათხზი), 36, 61, 11, 65, 15 (ენათხზსა სირამასა), 76, 79 (ენათხზსა შორის სირამასა), 84, 87, 90, 154, 172, 179, 180. შუად. ნათხზი.

სისავსე 70, 120 (ანავი ცისა სისავსისა), 165 (ეთთარ კრონოსს გონიერთა სისავსეთათ დამთრვალთ).

სისრულე 372.

სისწორე 62ა.

სიტყვერებითი („ლოგიკური“), 19, 174, 214, 222; სიტყვერობითი 224; სიტყვერობითი („ლოგიკურად“) 225.

სიტყვერბრი 31.

სიტყვერი 1) 135, 221; 2) („ლოგიკური“) 197.

სიტყვითი 196 (ასული სიტყვითი, ვითარ კაცობრივი).

სიტყვა (ვიტყვ, იტყვს, ვიტყვთ) 10, (და სხვა).

ხიტყუათა-შინაა 22320.

1. ხიტყუაა („სიტყუა“) 1427, 11321, 2077, 2205 (ღა ზჳად); მიდმო სიტყუაა („საუბარი“, „დილოგი“) 2078; სიტყუკს მიმოა 2235.

2. ხიტყუაა („დებულება“, უაჳას:არღჳა სქოლიო) 2815 (აბირველთა შორის ვრცელად გარდაიღვა, ეითარ სიტყუად და არა სხოლიოდა), 315, 4325 (აჳას სიტყუასა სარწმუნოებათ თვს შორის მთაქუსა), 19712 (სიტყუაჳან სარწმუნოჳან დაამტკიცოსა).

ხიტყუება: ისიტყუა (*aor. act.* და *aor. pass.*) 21315 (ისიტყუა [„თქეა“] უცნობოჳან გულსა შინა თვსსა), 323 (ეითარცა ისიტყუა პირველთა შორისა = „როგორც ითქეა წინა თავებში“).

ხიფიცხე 2219.

ხიღრმე 10212; (კოო სჳი კანოჳი-ღჳიოჳი) 508, 21512. შეად. სიგრძე.

ხიჩქური („მეკველობა“, „მგონებლობა“) 22515.

ხიცხადე 218, 256, 6682.

ხიძე 22685.

ხიწლოა („სიწერილე“, „სიხუსტე“) 321, 9519 (ხესთ მიხეზობად და დამბადად ჰრაცხე ყოველთა სიწლოთაცა გონებისათა), 9718 (ეროდენცა წარჳელიდეთ, ევზომცა დაგკვირდების სიწლოა გონებისაჳა), 9728 (სიწლოა და სიწმიდეჳა), 9728 (სიწლოსა აღწერიასა სა მიეცეს საღმრთოჳა ისტორიაჳა), 9923 (სიწლოსა მიესცენით აღმოსაჩენისასა), 9932 (ჩიხილე აქაცა სიწლოა ხედვისაჳა), 1036 (გჳაკოსესა, ოდეს მოქმედებისა და არსებისათვს სიწლოსა აღმოსაჩენთასა და სიგრცესა თხზულებისასა მიევეითჳა), 10524 (თანა გუაც. რაჳთა დაეხედვიდეთ სიწლოსა ხედვისასა), 11320 (ესე თავი ფრიადითა სიწლოთა ხედვისათა დაჳვირებულაჳა), 18516 (აქა თანა გუაც, რაჳთა ყოველი სიწლოა და სიკჳოა გონებათაჳა გასაგონო ჩუენდა ვყოთა). შეად. სიკჳოა.

ხიწმიდე 9728, 15520.

ხიწმიდეობითი 1799, 12.

ხიჳაბუკე 422.

ხიხარული 2523.

ხიჳმელე (უაჳას:არღჳა სინოტიოა) 17716.

ხიჳშირე 16712.

ხიჳშოა („სიხშირე“, „სიჳარბე“, „სიუხეჳე“) 321 (სიწლოთა და სიკჳოთა შენადგოთაჳა), 318 (ესთა სრულყო სიტყუაჳა მიექუსე სიკჳოთასა მიერ აღმოსაჩენთასა), 5820, 9724, 1038 (ჩიხმინე, გამგონე, სიკჳოა და შეენებაჳა აღმოსაჩენთაჳა), 11982 (თანა [გუაც], რაჳთა ხედვათა სიკჳოსა და ხუეჳა გზა-უყოფდეთ), 1218 (აქა კუალადცა გამოსცდის სიკჳოსა აღმოსაჩენთასა), 18516, 19118 (ესამ სახედ დავლექსეთ სიკჳოა გარდაცემისაჳა), 19982. შეად. სიწლოა.

ხიჳიჳე („სიაჳე“) 8217.

ხიჳინა: გესმა 3230, 458, 5812 (ღა ზჳად); გესმას 1721; გესმა 5335 (ღა ზჳად); ისმინე 3316, 4422, 4828; ისმე („ისმინე“) 5611.

ხიეულეჳა 2269.

ხიჳა 21729 (აჳეფენი... სამყურად უდასდებიან წყობასა სჳათა თვსთასა).

ხირულება 1417.

ხირული 1418, 9029 (ღა ზჳად); უსრულესი 9118; უსრულე 8918, 9118.

ხირულ-ყოფი 6810.

სრულობა 1418.

სრულ-ყოფა: სრულ ყო 3224 (ღა სპ.ად).

სუ-: ესუა (ჩჰყავდა*) 418.

სულთმაცხოვნებელი 20891.

სული 112 (ასულისა მიერ სიტყვარისა), 16524 (ეთარ სულე ბი ღმერთთა და იროთაჲ), 1858, 19610 (ასული სიტყვითა), 20828 (ასულე ბი ჩუენ კაც-თანია), 20920.

სულითამო 4118 (აუფროს არსთადა დრასტიროჲ ჰქონდის მოქმედება და უმჯობესი, ვითარ ყოველთა ციერთა ქუეყნიერთაჲსა, და ვითარ ცეცხლსა სხუათა კაეშირთაჲსა, და ვითარ გონიერთა სულითთამო, და ვითარ სულითა სხეულთამო).

სულითი 3182, 33, 4118, 6722.

სურვილი: სურის 3512.

სურვილი subst. 3512, 620, 1291.

სუბტი 1300 (ასუტნი სიბრძნისანი ყოველნი პლატონურნი).

სძალი 22628.

სწავლა: ასწაეებს 22320; ასწაეებენ 528; გვსწავლია 528; გვსწაეებს 1257; ისწაეო 13734.

სწავლაჲ 8331 (ასწავლის შეძიებელი).

სწავლულებითი („მათემატიკური“) 2412, 22223.

სწორად 82.

სწორგანყოფილი 151, 6.

სწორგანხეთილობა 1622.

სწორება 469.

სწორებით 2120, 602, 6718, 14628.

სწორი 1489 (ღა სპ.ად).

სწორ-მოქმედება („თანაბარი მოქმედებისა“) 14628:

სწორ-ძალი („თანაბარი ძალისა“) 14628 (აარ ყოველი მიზეზი უსხეულოა სწორ ძალ და სწორ მოქმედება).

სხამს 21124 (ანუ ღმერთი სახელთა სხამსა, ვითა იგი პეტრე; იოანე, ანუ არ ესთა არა?).

სხენან („სხედან“ 1257, 16211, 18210.

სხეულენი 5110, 6721, 1324.

სხეულთამო 4118. შეად. სულითამო.

სხეული 210 (ღა სპ.ად).

სხეულენი 1268. იხ. სხეულენი.

სხეთი სხუად 733.

სხუადობა 5312.

სხუაება: ასხუაებს 7428, 8028; ასხუაებდეს 790.

სხუაჲ („სხუა“, „მეორე“, „განსხუაებული“) 3318 (ღა სპ.ად).

სხუაობა: სხუაობს 22117, სხუაობს 22117 (ახ. ჯგუფი ასხუაებების 10934).

სხუაობა 5412.

სხუებრ 329.

სხუე 793, 4.

სჯა: ესჯიდეთ 2078; ესჯოს 21924 (ათუ ვინ კეთილ-მებჭემან იხუედრნეს სიტყუანი ჩემნი, მიდმო უსაჯოს გულისკმის ყოფასა); ისჯების 20711 (ამიდმო ისჯების); ვისჯებოდი 22018.

სჯა 2148.

სკულის-მღებელობა 22616.

ტ

ტბა 384 (კეთილობა ვითარცა ტბა რამე უკიდო კეთილთა), 2186 (წმინდასა მას ტრფიალებათა ტბებსა...)

ტევება: უტევებს 350.

ტენა: იტია 21021 (ვერ იტია თჳს შორის განმწლოებულად).

ტევი („ხშირი ტყე“) 318.

ტევილი: ვიტკივე 5320 (ეეს ამათჳს ვიტკივე, გამგონეა).

ტევილი *subst.* 22018, 2228, 22516 (ატკივით-მოყუარებამან).

ტომი 7322, 8622, 13128 (ატომსა შორის განიცადნე ყოველი გუარნია), 15628 17720, 1787 (ახუა არს ტომი ერთთა-შორის და ლმერთთა), 17810 17922, 22024 (ალეიშურეე ტომისათჳს გუართა ჩემთასა მე მიდმოობა ენისა გალექებული და მესხუეი მდაბრიონთაგან).

ტომითი 2197 (ატომითთა შორის ჩუნთა).

ტრფიალებითი 1294.

ტრფილი: ეტრფის 1293; ვეტრფილნეთ 21410. იხ. ტრფობა.

ტრფილი *subst.* 18122 (ახლო აწუეეს სოკრატი ყოველთა ტრფილთა სიკეთთასა).

ტრფობა: იტრფობს 3420; იტრფობდენ 18128 (რამთა მუნ იტრფობდენ, სადა პირველი სიკეთე და პირველი მორთულება); იტრფოს 7620; სტრფია 7628; ეტრფვის 7622.

ტუნი 148, 211.

ტუეებრი 20516 (ეშეიმოსა ტუეებრი სამოსია).

ტურიბი 211.

ტუ-: ვიტყვ 508; იტყვს 108, ეტყვს 1010; იტყოდა 5624. იხ. სიტყუა.

ტუილ-დალექსვა („ტოუტქმა“) 15528 (დანანარდებიან თჳსთა უმეცრებითთ ტყუილ-დალექსვათა ზედა).

უ

უადგილოდ 16123, 17183.

უაო („არსებობის არმქონე“) 5830 (უაოცა იგი ნიეთი, რომელსა არ არსად სახელსდვა სიტყუამან).

უარარა („უარაფრო“) უარარა: ყოს 4012 (ალფხურას და უარარა ყოს წესი და მორთულება გყოფთა).

უარ-მქნე („უარყოფელი“) 3320.

უარხეობა 6610.

უარსობა („უარსებობა“) 21212.

უბადი („უქმელი“) 9521 (ვეითარ უმიზეზონი და უბადნი).

უბადრუკება 1298.

უბე („უბე“, „წილი“) 7028, 8428.

უბერებელი 712.

უბანგეობა 21112 (ქუხილსა მიუვლენს უბანგებოთა და უმსახურებელთა ღმრთისადმი ეპიკურელთა).

უგუარობა 12411.

უგუნურება (უგუნურება მეგონებობა) 5781 (ედა ესთა სანიადაგოდ მიდრეკა

- ოღესმე უჯუნურებად და ოღესმე მეგონებობადა).
- უღარესობაა 3120, 488.
- უღასაბამისფერ 5628.
- უღასაწყისოდ 22514.
- უღადლოა 14110, 18722 (ეუღდიღოა, ესე იგი არს რომელსა არა ჰქონდის რაჲზომივე გუამებრი სიდიდე რაჲვეა), 18724.
- უღინად („წარუფელულად“, „მყარად“; უღინი—სინდისიკო მედინი) 11811 (ერამეთუ მას უღინად აქუს თვისი თვთება და დამსჯულა იგივეობასა ზედა).
- უვაბადოთ 10718 (ემოვედ და ელლენთავე ენადლეობასა უვაბადოთ, ვითარცა მომმარჯუესა გონიერთა ხედუათასა). იხ. ბად-.
- უვნები („უგარძობელი“) 13820 (ყოველი უსხეულოა უვნებ, ესე იგი არს, რამეთუ ნიდაგ ჰგის ერთსა და მასვე თვისა ზედა თვთებასა, ვითარ უქცეველი და ნამდვლ არსია).
- უზადლოა 1210, 2128, 398, 13720, 14128, 15610, 22, 1637.
- უზადლობაა 7230.
- უზენაეხი (უზენაეხი უქუენაესი) 19018.
- უზენთაესი 17912.
- უზესთბრძენი (ხეტყესიკან ზესთბრძენი) 22620.
- უზესი 19222.
- უზიარებელი 1478.
- უზომოა 7811.
- უთავსდებოა („უუნარო“, „უნარის არმქონე“) 1958.
- უთვთოა 3427, 17027 (ხლოლო თვთ იგი უთვთოა თვთი ერთი მყოფობასაცა და არამყოფობასა სწორებით ზესთ დაუშთებისა).
- უთვსოა 10917.
- უთქოა („უთქმელი“) 4812 (ეუთქოა იგი ერთი მიუდრეკელობასაცა ზესთა ძესა).
- უთქე („უთქმელი“) 3428, 408, 918, 1458 (ამის უთქესა ერთისა მიერა), 1488.
- უიგივეობა („უიგიოდ გახდომა“); უიგივეობს 10922 (ერამეთუ მოქმედება მარადის ანხუავედებოს, ხლოლო არსებია უიგივეობსა). იხ. უიგიოდ-.
- უიგიოდ 3228.
- უკიდლოა („კიდის არმქონე“, „უნაკირთ“) 381 (ეტბა რამე უკიდლოა კეთილ-თაა).
- უკინესი იხ. კინი.
- უკო („უკან“, „კვლად“; სპად. სპარეს სპესს წი) 10218 (ღა სპად).
- უკუნამახი („უკან მყოფი“) 5621.
- უკუნამასკნელი 138 (ღა სპად); უუკუნამასკნელეს 12627.
- უკუნამასკნი („უკანასკნელი“) 13018.
- უკუნარსებაა 17528.
- უკუნაზობაა 6110.
- უკუდავება: უკუდავებს 10221; უკუდავებიან 14020; უკუდავებს 13622 (ერამეთუ ნიდაგ იქმნების ყოველი არსებია ცისაა, და უკუდავებს ვითარ მიუდრეკელთა მიზეზთაათ წარმოარსებულია).
- უკუდავებაა 11017, 18, 23.
- უკუდავი 10218.
- უკუე 312 (ღა სპად).
- უკუეთუ 162 (ღა სპად).
- უკუელთოღა: უკუეღტოს 3920.

- უაშეტრფი 10311.
უაშტრფულება 8519.
უაშტყე 5023, 512.
უაშტყევი (=უაშტყე) 5025, 536.
უაშტ (=უაშტ) 504 (ღა სპ.ად).
უაშტობა („სიბნელე“) 2137.
უაშტრფევა 1017.
უაშტხაქია 3417.
უაშტყევაჯი 865.
უაშტყევა („უაშტ ბრუნვა“, „უაშტ მობრუნება“, „უაშტდება“, „დარღვევა“) 618.
უაშტრფუმა: უაშტ ირფუშამს 20026; უაშტ ერფუშმის 446.
უაშტრფუშითი 909.
უაშტყეველი 2218 (უაშტყეველი, რომელ არს [აოს]ტროფოსა).
უაშტრფობა: უაშტ ეტრფის 10222; უაშტ ეტრფობოდის 10221; უაშტ ეტრფოს 10322.
უაშტრფობა 10312, 14; უაშტრფობანი 10334.
უაშტია 15627.
უაშტრფევი 525, 28. იხ. მარტივი.
უაშტრფობა („გამოუსადგრობა“, „შეუფერებლობა“, „უაშტრფობა სიმარჯვე“) 15418.
უაშტობელი 9188.
უაშტობობა („არამყარობა“) 21822.
უაშტობა („არამყარი“) 517, 3029, 4728 (რეითარ სხეული მოკლდაც და უაშტობა არსა).
უაშტევი 19021 (ღა სპ.ად); უაშტევი 18223.
უაშტევატი 6918 (უაშტევატი არსა).
უაშტევი („არმცოდნე“) 918.
უაშტეობა („არცოდნა“) 22215.
უაშტეობობა („არცოდნა“) 918, 7522, 20610, 22214, 10, 17.
უაშტეობითი 15523.
უაშტეობა 1322, 6528.
უაშტეობობა 9327.
უაშტენობა 6233 (ღა სპ.ად).
უაშტეობა 3119.
უაშტეობა („არამრავალი“) 14118.
უაშტეობი („არაბნელი“) 828, 9.
უაშტეობელი 21112.
უაშტეობი 6818. იხ. უაშტეობა.
უაშტეობობა 9135.
უაშტეობობა 6810, 1283 (უაშტეობა და უაშტეობა), 1284 (უაშტეობი და უაშტეობა).
იხ. უაშტეობა.
უაშტეობობითი 1469.
უაშტეობა („არამტკიცე“, „უაშტეობა“) 5030.
უაშტეობა („უაშტეობა მტკიცე“, „უაშტეობა“; უაშტეობა უაშტეობა; უაშტეობა უაშტეობა) 5622 (არამტკიცე უაშტეობა მტკიცე თვისთა დასაწყება და მიხეზთა, ხოლო რომელი უაშტეობა), 19024.
უაშტეობა 19022, 19112 (უაშტეობა და უაშტეობა).
უაშტეობა-უაშტეობობა 5612.
უაშტეობა 1343. იხ. უაშტეობა.
უაშტეობა 47, 1218, 1333, 7510.
უაშტეობა 89 (ღა სპ.ად).

უმჯობესობა 7510.

უნაკლულა 6911.

უნაკუთა 308.

უნაყოფა 3118 (ეუშე და უნაყოფა), 6324 (ათუ უშე არს, უნაყოფა არსა), 6325 უნაწილა 836, 1282 (უნაწილოსა და მოუკლებელისა მყოფობისგან).

უნდა 15610.

უნდოა (ხაბაბი - არად საკმარი) 2268 (მაშინ სახილველისა სენისა და კელთა შინა კონებულისა და უნდოასა გამოძიებასა ჰყოფდა).

უნიშნა 2277 (უნიშნო-ყოფასა გზათასა დააშრობდა...).

უნოტიობა (უპირისპირება ნოტიობა) 2758.

უოქიშა: უოქიშა სული 2117.

უოცნა (უშეუცნობელი) 1828. (უოცნო იგი ერთი ზესთა ძეს ყოველსა ძალსა და ყოველსა მოქმედებასა), 2180, 304 (მას უოცნოსა ერთსა მოაქუს თჳს შორის ყოველი ზესთ-გუარათაჲ), 482, 6521, 14514 (როამეთუ პირველი წყაროა არს მის უოცნოსა ერთთა მხისაჲ).

უპირატეს (უუწინარეს) 9027.

უპირატესად 22317.

უპირატესი 4320.

უპირატესობა 1597, 1207.

უპირველესი 520.

უპირველოა (უყველაზე უფრო პირველი) 3024 (ერთნი პირველნი ერთისგან უპირველოასა და თვთ ყოველთა პირველისა), 668.

უპირშოესი 7814.

უჟამოდ 713.

ურთიერთას 110, 1917 (და სპარად).

ურომელოა (ურომელობის არმქონე, უსახო) 4310 (უსახოსადა და ურომელოსა წარმოარენს ნიეთსაჲ), 5121 (ურომელოა სხეული გარომელდების ოთხთა ორომელობათაგანა), 5890 (უგუაროსა და ურომელოსა ნიეთისამდე).

ურყევი 13620.

უსაზღვროა 1451 (და სპარად).

უსაზღვრობა 88 (და სპარად).

უსახობა 3424.

უსაქმოა 12110.

უსაშუვლოდ 2831.

უსაშუვლოა 293.

უსახოდ 1721.

უსახოა (უდას უმსგავსოა, ურომელოა) 4310, 1282, 1442.

უსახობა 6521.

უსახური (=უსახოა) 1282; უუსახურესი 1208.

უსიტყუ (უსიტყვის არმქონე, უსწავლელი, უმადიო) 2268. შეად. მდაბიურად უსრული 6816.

უსრულობა 1415.

უსულთა-შორისი 1258 (იხილე, თუ ვითარ უსულთა-შორისი გუარა უბაძეებს გონიერთა გუარათა).

უსულა 1242.

უსწავლელი 824 (ვეითარ ყრმათა ანუ უსწავლელთა), 11922 (უწიგნო-უსწავლელნი).

უსწორობა 2170.

უსხეული (v. l. უსხეულო) 7320.

უსხეულობა 322.

უსხეულოა 4822 (არ სხად).

უტავ 21429.

უტაუება (უტყვობა; „უსიტყვობა“, „უგონებობა“; უძინაძინაძეგა შეტყუება) 20714 (აუთაღმან მსახმან ბუნებისამან შე ა ტ ყ უ ა თავსა თვისსა ბუნება ჩუენ კაცისაე გამოყოფითა უ ტ ყ უ ე ბ ის ა გ ა ნ სულისა სული ს ი ტ ყ ვ თ ი).

უტაუელო 1438 (აუტყუეღმან ხედვამან), 16811 (აუტყუეღმან ხედვამან).

უუქმოა (უუფრო უქმი) 4121 (არამეთუ ვნებად ყოველი უუქმოა და უდარესი თვისსა მეხესთისგან). იხ. უქმი (უ უ ქ მ ე ს ი).

უფალო 2829 (აუფლისა მიერ განვმარტოთ ესე).

უფლება: ეუფლების 260.

უფრო (უძინაძინაძეგა უმცრო) 19028. შეად. უმცრო.

უფროხად 1332.

უფროხი (უძინაძინაძეგა უმცროხი) 19112.

უფსკრული 6230, 10011, 14728 (ავითარცა განუღელისა უფსკრულისგან), 16827.

უფსკრულობა: უფსკრულობს 2118.

უქმი (უძინაძინაძეგა მექმი, მოქმედი) 4728 (აუცხორებო და უქმ ჰყოფს), 534 (არამეთუ გაორდეს ესე, ვითარცა მიმდრეკი და მიდრეკადი, და ხესთა და დახე, და ვითარ მექმი და უქმი), 5327 (არომელიმე უქმ, ხლო რომელიმე მოქმედი); უ უ ქ მ ე ს ი 6928.

უქმნელი 230, 2829 (თან მისცეს თვისსა ერთობისგან, უქმნელი სი და ხესთა და სი, ერთ-ქმნა).

უქმობა („უმოქმედობა“): უქმობს 11228 (ასადა ერთბამ ყოველი და ყოველსა შორის ყოველი, მუნ პირველი და შემდგომი უქმობს და ეამი მოაკლდების).

უქმობაა 7010.

უქმნოა (=უქმნელი) 1717, 222, 2310.

უქნოა („არმოქმე“) 11613, 15.

უქცაე 7220.

ულელი 20710 (აქერძო და უღელი აღმქმნელისა ჩუენისა ღმრთისა ვიპყრათ).

ულირხი (უძინაძინაძეგა ღირსი) 4213, 14.

ულინოა („შეუღლებელი“) 112 (აუღონო არსა=„შეუღლებელი“), 8810.

უუყოფლოა 6100.

უუვი (უძინაძინაძეგა მეუვი) 3117 (არომელ არს უუვი და უნაყოფოა), 3110 (ავინა უუვიტეს ყოველი მეუვი) და წარმოამყენებელი ყოველსა უუვისა და უმოქმედოსა), 6304, 6825.

უუვიელობა („უუვიელობა“; უძინაძინაძეგა შობა) 2179.

უუვიერი („უუვიერი“) 22316 (არცა კობა უუვიერი, არცა ბორტება).

უუვიებელი 329 (ახლო თვთ უხადო და უუვიებელი ერთი არცა ბუნებასა თანა შეკრულ და არცა არსებასა და შედგმულებას).

უუინოა 4012, 1307, 21215.

უუუვიელი („უუუვიელი“, „უუუვიელი“) 518, 18613 (ავინინ... ხედვანი უუუვიელი).

უუ (=უძს, „უუუძლია“, „ესაპირება“): გუაც 32, 107 (ათანა გუაც); გვც 724 (ავინა გვც ცნობა).

უუთომელი 2018, 2117, 21417 (აუუთომელ და ცთომისგან თავისუფალ არს).

უუთომი 10321.

- უცნაობა (აუცოდნელობა, უარცოდნა; უცნაობა მცენაობა) 57აზ.
უცნაური (აუცნობი, „შეუცნობელი“, „მიუწვდომელი“) 8ზ (აუცნაური ერთია).
3721 (აუცნაურისა ერთისა თანმიტესვითა), 430 (არამეთუ იგი ზესთაა და უცნაური ერთი უსახოსაცა და ურომელსა წარმოაჩენს ნივთსა), 18227 (აუცნაურ და მიუწვდომელ).
უცნაურობა (არ-ცოდნა): უცნაურობს 22212.
უცნობა 21316.
უცნობა („შეუცნობელი“) 4312.
უცხოება (აუცხოეთში ყოფნა) 2222.
უცხოა (აუცხოა, „სხვა“, „საპირდაპირა“) 104აზ (ხოლო მიდრეკია უცხო და წინამწყო დგომასა და გეზასაა=„მოდრობა უპირისპირდება დგომას და უძრავად ყოფნას“).
უცხოვრობა („უსიცოცხლო“, „უმოქმედო“) 4727.
უძალობა 3210, 6822.
უძრავად 46.
უძრავი 7034.
უძრავობა 1576.
უწიგნოა („წიგნის არმცოდნე“, „უსწავლელი“) 1192ა (აუწიგნო-უსწავლელნი).
უწყაროა („წყაროა“, „წყაროს წარმოადგენს“) 14322. იხ. წყარობა.
უწყება (აუცოდნა): უწყის 1852ა, 30; უწყოდის 22712; უწყოდნი 17922; უწყოდე 811; ეუწყა 417; გეუწყოს 7014; იუწყე 70ა; იუწყედ 22018; გკწყიეს 8610.
უწყმდები („უკარგება“, „ესპობა“) 5710.
უცნობა („დაუქნობელი“, „მოუკლებელი“) 7222.
უბრწენელი 22621.
უბრწობა (=უბრწენელი) 5310.
უბუდრი 7022.
უჯამსო („შეუფერებელი“, „შეუძლებელი“) 1310.
უკლოვროა 2201 (რუკლოვროა კითხვაა=„უხეირო კითხვა“, „უწესო კითხვა“).
უკმარი („გამოუყენებელი“) 22422.
უჯაკობა („უჯაკეობა“, „გამსნილი“, „თავისუფალი“) 22621.
უჯერობა („შეუფერებლობა“, „შეუსაბამობა“) 109, 1512, 4111, 5022, 10618.
უჯერობა 3022 (არ-არს უჯერო და უმდგოა).

ფ

- ფარდაგი („ფარდა“, კრეტსაბმელი) 20412. შეად. კრეტსაბმელი.
ფარი 2822, 5411, 7322 (ხოლო ყოველი განაკუთვებული განსახილდა მიერ საძთა და ფერთა), 7422, 1071, 19222 (აპირველნი და სირათ-მთავარნი თვსთა უხესთა ფერ და გუარ არიანა); ცისკრის ფერ 6310.
ფერტი 5281.
ფეშუე, ფეშუემი („ფეშუემი“ ჭეჭეჭე) 5217 (ყოველთა მბადმან კრატირსა შორის, რომელ არს ფეშუემი, შეზავო საყოველთაოა სულია). 6827 (ავითარ ფეშუე გარდაეცა ზესთ სრული, რაითა სხუანიცა ყენეს მოზიარე თვსთა კეთილობათა).
ფიცი: უფიცესი 22217.
ფლობა: ჰფლობს 11524.
ფრანელი 2047.
ფრდა-დაურილი 7021.

ფრთე („ფრთა“) 112ა1 (ფრთეთა ზედვისათა), 204გ, (არამეთუ ფრთე სულისა გონებაჲ, ხოლო ოდეს სასწავლოთა და სათნოებათა მიერ მიიხუნეს ფრთენი თჳსნი, რომელ არს გონებაჲ, კჳლად სულთა შამისადე აღფრინდებისა).

ფრთე-დაცვივნებული 204გ (ფრთე-დაცვივნებული ფრინველი).

ფრიალ *adv.* 55გ.

ფრიალი („მრავალი“) 68ჰჰ (ესე ფრიალთა შორის დაილექსა ჩუენ მიერა), 113ჰო (ესე თავი ფრიალთა სიწლოთა ზედვისათა დაკჳრიებულა).

ფრცხილი („ფრჩხილი“) 14გ.

ფუცვა; ვფუცავ („ვფიცავ“) 222ი.

ფხა („ფხა“) 147.

ქ

ქადაგი („მაუწყებელი“, *ἀγγελος*) 78ჰო (ადა კჳლად ვითარმედ დიდისა საიღუმლოჲსა ან გელოხო, ვითარმედ ქადაგო).

ქადეა („ქადილი“, „დაჩემება“); მიქადებენ 3ი (მრავალნი მყოფთანი მიქადებენ ჩუენ ერთ ყოფასა).

ქალწული 217ჲ.

ქარ-ხეტყუა 2097.

ქება 212ჲ.

ქებულეა („ქება“) 22611.

ქვა 124, 1621, 17417, 24, 1782გ, 1802.

ქმნა (*κτάνω*): იქმს 118ი; გვქმნიეს 122ჰ. იქმნების 991; იქმნებიან 119, იქმნა 981; იქმნეს 261; ქმნად 4ჰ.

ქმნალობა 120ჰ.

ქმნა 51 (*κτάνω*).

ქმნილი 120ჰ.

ქმნული 233, 84.

ქონება: აქუს 59ჰ; ჰქონან 1501, 1782; აქუნდეს 152; ჰქონდეს 14ჰ; ჰქონდის 51ჰ, იქონების 1161.

ქონება 57ჰ, 120გ.

ქუაბი („გამოქვებული“) 224გ.

ქუელში („ქვეყიდან“, უკანაპირდეს ზედში) 215ჰ. შუად. ზედში.

ქუელდებარე (უკანაპირდეს ზენად) 13412 (ყოველი ქუემდებარე არსებაჲ უდარეს არს ზენასა).

ქუნეა („ქვედა“, „ქვეყითი“) 113ი, 2122, 218გ; უქუენადესი 156ჰ, 1901, 242.

ქუნეობა 2132გ. შუად. ზესთაობა.

ქუნეობა (უკანაპირდეს ზეობა) 1902გ (ოდეს ზეობა გესმას ანუ ქუნეობა).

ქუეყანა („მიწა“, *ἡ γῆ* ან *ἡ ἐπιπέδου*) 122გ, 2011, 211გ, 421, 1507, 17827, 21531.

ქუეყანის-მზომელი 18გ, 10021.

ქუეყანის-მზომელობა („მიწისმზომელობა“) 2242.

ქუეყნერი („მიწერი“, „მიწიანი“) 150გ.

ქუეყნის-სამზომლო 231, 215გ.

ქუეშე 4210; ქუეშე მდებარე („საძირკველი“) 99გ. შუად. საძირკვ.

ქუხვა („ქსოვა“): ქუსავს 40გ; ქუსად 522.

ქუხილი 2112.

ქცევა: იქცეს 1017, 1072; იქცოდის 522.
ქცვალი („ოცალბადი“, „წარმავალი“) 1512 (წარდინებადი და ქცევალი),
19316, 20918.
ქცევა 402 (ა. ს. ს. ს.).
ქცევათა 2612.

ლ

-ლა: იღირსებისლა 2201.
ლაზე 4210.
ლაღაღება: ლაღაღებს 2102, 2182; ვლაღაღებთ („ვუწოდებთ“) 1178.
ლაღაღება 21810.
ღარსება: ღარსებს 424; იღირსების 2201 (ესასწავლოდ იღირსებისლა წოდებადა).
ღირსი 1916.
ღმერთ-მორფი 15518.
ღმერთა 5011 (ა. ს. ს.); ღმერთი ზიარებითა 16427; ღმერთი ზიარებითი 15822.
ღმერთ-კაცობა 2098.
ღმერთობა: ღმერთობს 1824 (ებოლო თვთ ხესთ ღმერთობს [v. l. ღმერთობს] იგი ყოველთა გონებათა).
ღმერთ-ქმნა 17118.
ღმრთებრივი 16522.
ღმრთებრი, ღმრთებრი 16520.
ღმრთივი 15422; უღმრთივესი 15518.
ღმრთისმეტყულება: აღმრთისმეტყულებენ 10818; იღმრთისმეტყუელა 2188 (აჲწ ენე თანწარვლის სახედ იღმრთისმეტყუელა ჩუნგან სამობისათვის წიგნსა ამას შორისა).
ღმრთისმეტყულება 20922.
ღმრთისმეტყულებითი („თეოლოგიური“) 2208, 2222 (ყოველი ჰაზრი ჩემი მათ შორის გონებისა და ზედვისათვის არს, ანუ და სიტყვარებითი [სოცადც] იყოს გინა და სწავლულებითი [მამოყდაცადც], ანუ და ბუნებითი [ფოთადც] და ღმრთისმეტყულებითი [მისოცადც]).
ღმრთისმეტყუელი 3484, 20922.
ღმრთის-მეტყურობა 21822, იხ. მეტყურობა.
ღმრთის-მზილველი 21921.
ღმრთობა: აღმრთობენ 17220 (ერთნი და მხოლონი სწორად ყოველთა მიეფინებთან არსთა მორთულებასა, სწორად ყოველთა აღმრთობენ [„ღმრთისთვისებას ანიკებენ“] თვსთა ერთებრიეთა ნათელთაათა); იღმრთებს 1297 (ეუკუდაე იქმნების მის მიერ და იღმრთებს [„ღმრთობას ანუ უკვდავებას ინარჩუნებს“] თვსთა ზეკონებათა ყოველთა მეკულოთა წესისა და ბუნებისგანა); ეღმრთებენ 1698 (ესეითა განღმრთობილი ეღმრთებენ [„ღმრთობას უწევს“] და გონება და ღმერთ ჰყოფს თვსთა მზიარებელთა), 18114 (გონებად... ვითარ პირველი მყოფი, მყოფთა ყოველთა ეღმრთებენ); ეღმრთის 9421; ეღმრთიან 2028 (საყოველთაოანი და ზესთანის სულნი... განაგებენ სხუათა შემდგომთა სულთა ნაწილებითთა და ეღმრთვიან მათ). ჯად. ჯადოე აღმრთების 18318 (ვეითარ აქუს ნამდვლ მყოფსა ერთებრივისა რიცხუსა მიმართ, რამეთუ სამარადისოდ ხედავს მათ და აღმრთებენ [„ღმრთისთვისებას ღებულობს“] მათ მიერ, — ესრეთთა ანე პეტრიწი, I

39 ყოველნი შემდგომნი არსებანი ნამდვლ მყოფისა ნათლითა და ძალთა არიან დამოკიდებულა).

ღვწობა 208გ.

ღვწობა 145, 211, 225ა1.

ღუარა 21017.

ღუაწლი (საბაბა- გაპირებასა და ომში ყოფა) 217ჯ (აპირველნი მეფენი დღესა ჰომთა და ღუაწლთასა სამყურად უდასდებიან წყობასა სპათა თვისთასა), 1658 (აუერ არს საცნოსა და საუწყოსა მიცემად ღუაწლი გასაგონთა).

ჟ

ჟაგ- (ჟენა) იხ. ყოფა.

ჟვანება 21117 (ჩმორთვად და ყვანებად შესაბამისებრ არსებათაჲსა და მოქმედებათაჲსა):

ჟმობა (ჟმად ანუ პაბუჲად ყოფნა): ჟმდების (ჟაბუჲდება) 71ა (ენიდაღ ჟმდების, ნიადაგ ყუაეილდების, ნიადაგ აასფოდელოვდებისა).

ჟოველი 41 (აჲ სჲად); ჟოველიერესი 13314.

ჟოვლებრივი 13318.

ჟოვლითურთ 11020.

ჟოვლობა 13219 (აჲ სჲად).

ჟოფა: ჟყოფს 4719, 28 (ჩმიმღრეველ ჟყოფსა, ჟქმ ჟყოფსა); მყოფს 35ჯ; ვყოფთ 82ჯ; ჟყოფ 8614 (ანუ ზედშემოსრულთა საგონ ჟყოფა); ნუ იყოფონ 1419; ყო 13322; გყოფს 13218; გყვენა 1474 (საუწყო გყვენა [პირველნი მოხეხნი]); ეყვის 72ჯ (არომელი ესე თვის ეყვის დაუბერებელთა და უსხეულოთა გუართა); ეყვენენ 13319 (აჲმა ეყვენენ შემდგომნი).

ჟრმაა 418, 610, 823, 186 (აჲრმანი ძალად ოდენ ქუეყანისმოხმელ და არა მოქმედებითა), 7817.

ჟრმებრივი 420.

ჟუავილი 3418, 628, 691.

ჟუავილობა; ჟუავილდების 718.

ჟური (ჟკუთხე) იხ. ოთხური, სამყური.

შ

შაგი 2822.

შარავანდედი 718, 12934 (სხებულთა-შორისი ნაბრწყინი და ნამზევი, სული ესეითა შარავანდედი), 18327. იხ. აგრეთე შარავანდი, შარავანდოა.

შარავანდი 718, 18, 97 (ვეითარ მზესა სანიადაგოდ დისკოსა თანა შარავანდინა), 9810, 20, 1888. იხ. შარავანდედი.

შარავანდოა 4718. იხ. შარავანდედი.

შეარება (სადახან არ, უნა ნაჩაკეხ მასე, მასე ნაჩაკეხ შეყოფა „შეერთება“, უნაჩაკეხ განგდება): შეიარება (შეიერთება) 4920 (აოდეს ეტრფობოდის არსი ზესთ არსსა, პირველად თვისთა ყოველთა შინაგანთა შეიარება), 4924 (აშერა მარებდეს სული თვისსა არსებისადმი, პირველად დემთხუევის არსთა ყოველთა სიმრავლესა, მერმე განაგდებს თითოგუარობასა გუართასა).

შეტრკოლება 22424.

შებენები [შებენება (!)] 207ი (რეთარ სათნობათა და ჩუეულებითთა შებენებთა [v. l. შებენებათა]).

შედარებით 1631.

შედგინა: შეადგინეს 241c.

შედგმა („შეხავება“): შეადგამს 71 (რამეთუ შეადგამს არსსა და არასა); შედგა 10622 (აქულად მათდა მიმართუე აღდნეს, რომელთაგანცა შედგა), 15818.

შედგმა („შეხავება“, „შეერთება“, „სინთეზი“; უძველესი: უძველესი გაკუთვამა „ანალიზი“) 612, 1321.

შედგმულად 10618.

შედგმულება 324.

შედგმული („შეხავებული“; უძველესი: უძველესი შეუდგმელი და მარტივი) 310, 614, 1427, 15818, 16918.

1. შედგომა („შეხავება“, „წარმოშობა“): შეი(შ)დგომის 22027. შეად. შედგმა.

2. შედგომა („მიდენება“, „მიყოლა“): შეუდგს („მოსდევს“ „მისდევს“) 10ი, 11217, 14018 (რამეთუ ნიადგ შეუდგან მოქმედებანი და ძალნი არსებათა).

შედგომილება („შეხავებულობა“) 9720, 12528.

შედგომილი (= შედგმული) 12581 (აუფროსს ნაწილთა მიერ შედგომილი უმრავლესთა მიხეზთა მიერ წარმოიყენებისა).

შედიდება: შეიდიდება 14718; შეედიდება 17331 (მათ მიერ ყოველთა წყაროსა და წარმოუდინელსა წყაროსა შეედიდება).

შეერთება: შეერთებს 1318; შეეერთების 16922; შეერთნეს 15212.

შეერთება 18081.

შეერთებული 2818, 302827.

შეჯღოს (შესლვა) 14410.

შეხავება: შეხავე 347, 5218, 14218.

შეხავებული 20328.

შეხრქელება: შეხრქელეს 21420.

შეიწრება: შეაიწრებენ 2918, 7422; შეიწრებად 6512.

შეკეცა 181c (აქულად და კულად შეკეცითა ვიდრე უსახლეროობადღე).

შეკეცალი 802.

შეკრება: შეკრების 2111; შეკრებენ 1922.

შეკრვა: შეუკრავს 11118; შეეკრვის 3924.

შეკრული 918 (აშეკრულა), 2611.

შემაერთებელი 1317.

შემავალი 528.

შემალვა: შევიმალვით 22028.

შემასრულებელი 2188.

შენდგომად 48 (ა სპადა).

შენდგომი 47 (ა სპადა).

შემდგომითი 6618; შემდგომითი შემდგომად 43.

შემდგომობა 5528 (ანუ ბირველობასა და შემდგომობასა შორის წარმოდგომილი); შემდგომობითი 167.

შემდგომა 14210 (ა შემდგომი საუკუნოსანი, ყოველნი გონებითნი და გონიერნი ნამეცი და ნათხინი).

შემეცნება: შეიმეცნე 15310 (ადა კულად ესეცა შეიმეცნე).

შემთხუევა: შეემთხუეს 2712.

შემთხუევა 2618; შემთხუეეით 21620.

შემთხვეული 2522.

შემკრველი 22110 (აშემკრველი, რომელ არს უფენა).

შემკრველობა 898.

შემოკერებელი 20531 (ყოველთა ხედ შემოკერებულთა სხეულთა გან-
ჯერის თვისგან და განწმენდილი ღმერთსა და მამასა აღებებისა).

შემოკლებული 7912.

შემოკრება 22510.

შემომწერი 15824.

შემოსაზღვრა: შემოსაზღვრა 1022.

შემოსახვა: შემოსახოს 711.

შემოსხვა: შემოსხვას 787, შემოსხვენ 7888.

შემოსრული 11117 (აშემოსრულა).

შემოქმედებითი 6527, 13310, 1360.

შემოქმნა: შემოქმნის 4888.

შემოქმნება: შემოქმნის 1600 (აქა ხედენი შემოქმნის განგებისათვის).

შემოყრა: შემოყრის 6432.

შემოწერა: შემოწერის 1184, 13225, 1431. 15828, 1767, შემოწერენ 1448; შემოი-
წერების 15828; შემოწერად 14410 (ვერ ეკმაბიან შემოწერად).

შემოწერილი 17188.

შემოცვა: შემოცვას 1868; შემოცივას 711; შემოცივის 35; შემოცვენს 1922.

შემოცვითი 9517.

შემოხდა: შემოხდა 732.

შემყოლა 21210 (გარდმოიძღუნენიან დამახნი და შემკონი მრავალსკილია-
ნობასა ნივთისასა).

შემრავალკეცება (გამრავალფერება): შემრავალკეცების 12618.

შემრავალკეცებული 12614.

შემხწავებული 1774.

შემბრფალი (აშეყარებული) 1298 (წადნოს მისდამი შემბრფალი, და
შეყარვის მას მიერ სულისა და გონებისა).

შემცველი 13111.

შემძლე 3210, 6330.

შემძლებელი 851.

შემწყნარებელი 1981, 257.

შემწყნარებლობა 2214.

შემკნარი 5211 (აშემკნართა ცნობათა კულად გაკსენება).

შემხევი 20810 (ერთიერთად შემხემ მწუერვალებსა, კიდურთად და ძვიდეთად)
შენ 6520.

შენადგი (აგაგ, ჯე შედგმული „შეხავებული“ „შეერთებული“) 321, 3010, 3480,
14210 (ხოლო მან მიუწდომელმან შეხავე პირველად შენადგად და
შეაერთნა ორნი ესე შემოქმედებითნი არსითა წყარონია), 1437.

შენაწავი (აშეხავებული) 8820.

შენაკეცი (აშეკეცილი) 618 (ანუ ათი, ანუ ასი შენაკეცი ათისა).

შენაკუთება 21523, 2164.

შენამთხ 7122.

შენაწევრება (აწაწილებისაგან შედგომა): შეინაწევრების 2174.

შენება 11715.

შეპყრობა: (აბელში ჩადება, აბელში აღება, აალება, აბილება): შეიპყრა 12187
(აწაწილთა მიერ შეიპყრა—აბილებული აწაწილებისაგან).

- შერაბამება: შურაბამებს („შეუთარდებს“) 323; შერაბამების 748, 11.
შერაბამებული 1018, 15414.
შერაცხვა: ნუ შერაცხ 978.
შერევა: შერევენ 2917; შერიოს 312.
შერეული 141, 1228.
შერევაჲ 123.
შერეული 2237.
შერწყმული („შერთებული“, „შერეული“) 1228 (აარცა შერწყმულ და არცა შერეულ, არამედ ერთებრივ და არ შერთებულიცა განყოფვიანა).
შერწყმა: შერწყმენ 2917; შერწყმას 3401; შერწყმა 6318.
შესაბამად 921, 3134, 6928, 7194.
შესაბამი 3128, 3211. იხ. შესაწყისი.
შესადარი („შესაფერი“) 5921.
შესაკუდოა 482.
შესამოსი 9727.
შესატუკ 684.
შესატუკსობა 22333, 22517, 18 („შესატუკსობაჲ არს რიცხეთა მსგავსებაჲ და მისსა მიმართე შემოკრებაჲ).
შესაფეროა („შესაფერისი“) 75.
შესაქმე 9028, 21780.
შესაძლებელი 2276.
შესაძლოა 58.
[შესაწყისი (=შესაბამი) 3291 სქლ... (შესაბამ შესაწყისი უნდა იყოს)].
შესაწყია 9598.
შესახვა: შესახავს 9934.
შესახვითი 1518 (შესახვითი ყოვლობაჲ).
შესახული 1721 (ეუადგილოდ იპყრობენ ადგილის-შორისთა და უსახოდ შესახელთა).
შესიტყუთი („სილოგისტური“) 515 (აარისტოტელის მიერ მოაოვნებულთა შესიტყუთთა კანონთაჲთ ჩემებული სიმართლუა). შუად. შესიტყუა.
შესიტყუა („სილოგისტი“) 316 (ესამთა მიერ შესიტყუათა აღმოაჩენს: ანუ უმჯობეს არსო, ანუ უდარეს, ანუ სწორა). ნეად. თანშესიტყუა, შესიტყუთი.
შესლვა: შეელოს 14410.
შესლვაჲ 16628.
შესმენა: შესმენენ 15521.
შესფეროებული („მრგვალი“) 21518 („მრგვალი და შესფეროებული).
შესწავება: შესწავეებს 12618; შესწავე 1018 19521 (შესწავენ ესე ზედვანია).
შესწავებაჲ 818, 15018; შესწავებით 88, 6731.
შეტრფობა: შესტრფის 4928;
შეტუება იხ. თან-შეტუება, თანაშეტუება.
შეტუებაჲ („სილოგისტიკა“) 5531 (აწ მისცემს კლოუნებასა შეტუებისასა მხედველსა ნათხზსა სირამასასა).
შეუადგველი („უადგველი“ შედგმული) 622 (ა სპარს).
შეუაფრებელად 8014.
შეურეველი 142, 11310, 18.
შეურეველიად 40.
შეურწყმელი 11318, 18.
შეურწყმელობა 1907.

შეუძლებელი 267,2714.

შეუწერიელი („განუსაზღვრელი“) 14412. შეად. შემოწერა, შეწერა.

შექცევა („უკან მიბრუნება“): შეექცის 610.

შექცევა 5918.

შეკნება („შედგენა“): შეიყენოს („შედგეს“) 10620.

შეყოვლება 21712 (ერთობა შეყოვლებსიაა).

შეყოვლებული 2174.

შეყოფა („შეერთება“): შეეყოფის 4922 (აშეეყოფის მას ზესათა მხესა ერთსა), 1295, 1678 (აშეეყოფის თვისთა დახესთაებულთა და დაეერთის-გუარებისა), 18923; შეიყოფიან 17320; შეეყვნეს 20513 (თან შეეყვნეს ოქმისა სულისასა).

შეყრა: შეპყრის 1110.

შეშლა („შეშლა“): შეშალეს 128 (აშეშალეს საუკუნესა შორის დამყარებული წესი); შეშლად 7525.

შეცვა: შესცავს 10335, 13114, 16, 19130, შეიცავს; 15317; შეიცვის 19182.

შეცვული 13112.

შიტერწული 514.

შიტლება: შეუძლებს 1618.

შიტრა: შეტრას 724.

შიწვენა 1218, 22218.

შიწერა („განსაზღვრა“, „საზღვრებში მოქცევა“) შეიწერებიან 17328.

შიწუნარება: შეიწუნარებენ 17120; შეიწუნარებდით 7811; შეწუნარებად 1341, 13817.

შიწუობა 2225, 340, 769, 8623, 2206 (აშეწუობა და მორთება ენისაა), 2231 (ანემპსიოზის წიგნისა შეწყობასა შინა მებარკა).

შიხება: შეახება 1935.

შილი 415, 18.

შიამოვრდომა: შთამოუვარდების 8419.

შიამოვრდომილი 424.

შიამოკუთა: შთამოკუთა 7028.

შიამომძლუანველი 21012.

შიამომა („ქვეშ მყოფი“, „დაბალი“): უშთამოესად 10720 („ხოლო ამის ზრონოდასთეს აღმოსაჩნთა მისცემენ დიდთა უმდაბლესად რე და უშთამოესად პერიპატოროთ არისტოტელის-გამონია).

შიამოობა („წარმოშობა“): იშთამოებენ 17410.

შიამოსვა („ჩაცმევა“, „შემოსვა“): შთამოსნა 20519 (არომელნი შთამოსნა).

შიამოსლვა: შთამოვლენ („წარმოიშობიან“) 14312.

შიამოსრულება: შთამოსარულნა 13928 (ეითარ უშთამოსარულნა ყოველნი გონიერნი და ზესთ გონიერნი არსებანი, მერმე აღილო...= „როგორც კი გააკეთია წარმოშობა გონიერ და ზესთ-გონიერ არსებათა, მერე...“).

შიამოქმნილი („წარმოქმნილი“) 1747.

შიამოჭრა: შთამოიჭრების 9915; შთამოიჭრებოდა („შეიკვეცებოდა“) 2068; შთამოიჭრა 7028; შთამოიჭრეს 7914.

შიახატევი 972.

შიაჭრა: შთაეჭრეს 885.

შიენა („დატოვება“): უშთენდეთ 21412 (არადა ბუნებასა მონაცვალეთა ჩუენთა უშთენდეთ, ვითარ მედინნი); იშთენს 968; იშთინოს 21419.

შითმა: უშთების 3918.

შიგნით 20922.

შინა 419 (ახედუასა შინა).

შინაგანი 4920.

შლა: მიშლის 628; ეშლების 16112.

შობა: შობს 21728; შობენ 17826; იშობების 21728; იშეცს 21720, 21.

შობადი 2519, 16127.

შობაა 355.

შორიელი 17414, 16.

შორის 51 (ღა სჰად).

შორის-მდებარეობითი 2076 (აშორის-მდებარეობითი სიტყუაჲ).

შორობაა (უჰადისადღეს სიახლე) 1209 (აშორობა რაჲ და სიახლე გესმეს, ნუ ად-
გილითა ოცნოა)

შორს: უ შ ო რ ე ს რ ე 6718.

შრეტაჲ 422.

შვდი 20910 (აშვდთა ამათ მნათთათჳს), 21725.

შვდობაჲ 6420.

შუა 6222.

შუენება: ქშუენოს 8712.

შუენებაჲ 7628, 1034.

შუენიერებაჲ 6228, 7620, 15428 (იხილენ ხედვათა შუენიერებანი).

შუენიერი 1322.

შური 3219, 6820, 21024, 21981, 2222.

ჩ

ჩანს 1331; ჩანან 2915; ჩნდენ 2912.

ჩემება: იხემებენ 320.

ჩემებული (აითუისებული, ამიკუთვნებული) 518.

ჩემი 1712.

ჩენა იხ. აჩენა (აჩნდების 20527, ასჩნდების 9728).

ჩუენ 18516 (აჩუენდა).

ჩუენება: მჩუენებოდა 22218 (აშეწვენა მ ჩ უ ე ნ ე ბ ო დ ა მათგან).

ჩუენი 624, 27, 21125, 2197, 21, 2202.

ჩუენ-შორიხიმე 2078.

ჩუენშორისობა: მიჩუენშორისა 2076; გვჩუენშორისა 2149.

ჩუეული 22227.

ჩჩული (აბაეში) 21718.

ც

ცაჲ 18224 (აგასფერობულსა ცასაჲ, 21118 (აგესუთისა მის არსებისათჳს, რო-
მელსა ჩუენ ც ა დ უწოდთა), 21122, 21222 (აყეებნი), 21522 (ღა სჰად).

ცეებნი (=ცანი) 21229.

ცეებრი 402, 1546 (აყეებრთა მოქცეუთაგან).

ცემა: ეცეს 9827.

ცეცხლებრი 22312.

ცეცხლი 512, 28, 1228, 2011, 2118, 552, 1198, 1509.

ცეცხლიერი 1508. შუად. ქუეყნიერი, წყლიერი, აირიელი.

ცვა: იცვიან 698.

ცვალება („შეცვლა“) სცვალებს 7017-

ცვალებაა 3919, 408.

ცვალებითი 10811.

ცთობაა 21418,17.

ცთობილი 40, 3329.

ცთობი 4117, 6922, 1009, 12110, 13780, 18422, 19411, 20421 («ციერთა მნათობთაჲ»).

ცილიბა: სცილდეს 9918 («ანუ სცილდეს მოქმედებაჲ, ანუ სხუად იქცეს მოქმედებადა»).

ციხკარი 6317,18, 6310 («ციხკრის ფერ ჰყოფს სულთა»), 22022.

ციხკოვნებაა 20822.

ცნობა („ცოდნა“): ცან 1322, 5016, 5522; ცნას 1024, ცნან 3422; ეცნა 914; იცნობა 9918; ცნობად 3420.

ცნობაა 916 (ღა სპაჲღ).

ცნობიერობაა 22014. იხ. ცნობილი.

ცნობიერობითი 9213.

ცნობილი („ცოდნის მქონე“) 7818, 22014 («უთქუა ჰაბუკი ბრძნად, არამედ ცნობილია დარღა, რამეთუ ცნობიერობაჲ გამოცდილებათაგან მიიღებს შეკრებასა»).

ცრული (!) 22021 («არავე ცრული [v. l. არა ვეც ჰრული] სარეცეთა მომდღოერებისა ჩემისათა»).

ცვბრება: ეცვბრების 3414.

ცურვაა 5220.

ცხადად 922 (ღა სპაჲღ).

ცხადი: უცხადესი 286; უცხადე 22119 («უცხადე ვყოთ»).

ცხენებაა 1192.

ცხენი 1191, 21914,18.

ცხოველება: აცხოველებს 938.

ცხოველთ-წარმომაუენებელობითი 17822.

ცხოველთ-წარმომშობილობითი 17822 («აქა განჰყოფს ძალსა მეშვეობითსა და ძალსა ცხოველმეშვეობითსა და აღმოაჩენს, ვითარმედ მეშვეობითი ძალი დაეხესთაების ცხოველთ-წარმომშობელობითსა»).

ცხოველი 2118 (ღა სპაჲღ).

ცხოველმეშვეობითი (=ცხოველთ-წარმომშობილობითი) 17820.

ცხოველობაა 2118, 6921.

ცხოვნება: ცხოვნების 2318; ცხოვნდეს 2320.

ცხოვრებაა 15112 (ღა სპაჲღ).

ძ.

ძალადი 13728,21,23.

1. ძალი („ძალა“, „ძლიერება“, „პოტენცია“) 222,186 («ყუერცხი ძალად [„პოტენციით“] ოდენ არიან მფრინველ და არა მოქმედებით»), 186 («გრმანი ძალად ოდენ ქუეყნისმხოველ და არა მოქმედებით»), 10822, 12115 («ძალი ამის ხედვისაჲ»), 14320, 1798, 21122 («დასდებს შორის ძალებთა სამოქმედოდა»).

2. ძალი („სიმძი“ სპაჲსა) 2176 («მრთველობანი ძალთა და კმათანი»), 1716 («და კუალად მეორედ იტყოდა ძალსა - გამოსა აღმქმნელთა ნართთა...»).

ძარღვ 146.

ძალღო 318.

ძეგრაჲ 619 (ძეგერაჲ კმისაჲ), 522ჲ (ძეგერასა და თხზუენსა ლექსთასა).

ძე 8127, 20717.

ძეგლებჲ („სახეა“): უძეგლებენ 692ჲ; ეძეგლების 6917.

ძეგლი („გამოსახულებჲ“, „ალაღმა“) 118ჲ (ძეგლ და ხატ საუკუნოასა; (შეად.

118ჲ ფითარ საუკუნოასა ხატისა და აღაღმაჲსა), 1204, 1416.

ძეობაჲ 852ჲ (მაშობაჲ და ძეობაჲ).

ძეს („დევს“) 182ჲ, 1232ჲ, 16027.

ძიება: ეძიებს 310, 282ჲ, 682ჲ; გძიო 16124.

ძიებაჲ 119.

ძლებჲ: უძლოს 7223.

ძლიერი: უძლიერესი 992ჲ.

ძმაჲ 2912.

ძნელი 518; ძნელად 2249.

ძნელობა: ძნელობს 16121 (ესთა ძნელობს ხედვჲჲ ამის ხედვისაჲ „ასე ძნელდებჲ ამ აზრის განჭერეტა“).

ძნიად („ძნელად“) 2249 (ალავკრინთოასა, რომელ იგი იყო ქუაბი... ძნიად წიასავლელი და ძნელად გამოსავალი).

ძნიაღ („ძნელი“) 126 (საძიებელი დიდად ძნიად ია).

ძრვაჲ 21110.

ძკრი („კუდი“) 22213; უძკრესი 22214.

ძუალი 146, 2116,9.

ძუელი 1004, 2276,10.

ძლოლა: სძლვს 714; უძლვს 949.

ძლუანვა: ეძლუანვთ 2218; იძლუანვიან 15301.

წ

წარება („წარულა“): წაიარა 11327.

წადიერი („მსურველი“) 918 (წადიერი გაგონებად).

წადლი: გწადის 13210; სწადის 357; იწადებენ 338; უწადოს 10018.

წადილი 88 (წადილმან პატრივისამან), 3211.

წადნობა („სურვილი“, „მოსურება“): წადნობს 8323 (წადნობს ტრუია-ლებად მისდმი და გაკეთილებად ხესთ კეთილობათა მისთაგანა), 842ჲ (წადნობის მისდამი განცხებებელი), 1295 (წადნობს მისდამი შემტრუალი); იწადნობს 889 (არღ უკუ ეტრფოს მისდამი და იწადნობს თვისი მებრთებელი მიხეზი).

წამალი 102ჲ, 912.

წამება („მტკიცება“) 22521.

წამი 22021.

წამწურვალეზული 17328.

წაოცება („წარმოღვენა“): წაოცენბი 6123.

წარღინებადი (უარსი: არღ წარღინოჲ) 15133.

წარება (1): იწარება 21928.

წარეცონა 2198.

წარვლა: წარვლო 1421.

წარვლენა: წარვლენენ 13331; 591 (განყრად და წარვლენა).

წარვლის ხახედ („გაკერით“) 821, 17624. იხ. თანწარულამ.

წარვლტოლა: წარივლტიან 10024 (არამეთუ ესენი სივლტოლასა შორის ნივთი-
სასა ოხონტე წარვილტიან). ზეჲ. ზეჲ. 33, 238 ოხონტე.

წარციხუვაჲ 17317.

წარციხული 610.

წარმართი 21227.

წარმატება („მომატება“, „დამატება“): წარმატებოდა 99 (წარმატებოდა და
ხედა დაირთვიდა).

წარმატებაჲ (წარმატებაჲ მოკლებება) 18617; წარმატებით მ:მ, 11411.

წარმოაებული (წარმოშობილი) 548 (ააებეს წარმოაებულსა ასა).

წარმოარება: წარმოიარეს 900.

წარმოარება წარმოარსა 917; წარმოარსებს 10120; წარმოარსებად 2726
(დალ უც... წარმოარსებად).

წარმოარსებული 18521.

წარმოებულვაჲ 2136.

წარმოებულტყვა (წამოცენება) 3727 (არწყეს წარმოებულტყვად გუართა).

წარმოგუარებული 2521.

წარმოდგომა: წარმოსდგომოდის 14018; წარმოსდგომოდინ 1842 (არომელნი წარ-
მოსდგომოდინ საყველთაოსა და უხიარებელსა სულსა); წარმოდგა 1012,
წარმოუდგეს 1732.

წარმოდგომაჲ 9828.

წარმოდღება 3417.

წარმოება: უწარმოებია (გაუჩენია) 2228; იწარმოებეს 21612.

წარმოელეებული 1847.

წარმოვლტ: წარმოვლტის 1132 (არომელმანნე წარმოვლტის, ხოლო რომელიმე წარ-
მოვლტის); წარმოვლტორე 1822.

წარმოვლაჲ 9018.

წარმოვლილი 9018.

წარმოთქმა: წარმოითქმან 22611.

წარმოთხვა: წარმოთხვაეს 5921, 899, წარმოთხვენ 17321.

წარმოთხვაჲ 907.

წარმოეკრება (წარმოსახება, წარმოდგენა): წარმოეკრებ 19027 (არდეს ხეობან
გესმას ანუ ქუეობაჲ, ნუ აღვილთა წარმოეკრება და ქაზრობა).

წარმომაყენე 12221.

წარმომაყენებელი 3119.

წარმომაყენებლობითი 17822. იხ. ცხოველთ-წარმომაყენებლობითი.

წარმომაყენი (წარმომაყენებელი, წარმომაყენელი) 723.

წარმომაჩენი 154, 4222.

წარმომაკობა (წამება): წარმოამკო 17028.

წარმომაკობლობითი 17822. იხ. ცხოველთ-წარმომაკობლობითი.

წარმომაჩენელი 319.

წარმონაარსი 2924, 328, 20427.

წარმონაქმი 7211.

წარმონაქუსი 15124.

წარმონაწვი 7817, 88.

წარმოჲ (წარმოებია, წამდები წარმოებისა) 5518, 6210 (არამეთუ პირველსა
და შემდგომსა შორის დიდ არს განაყოფი, ვითარ მიხეზსა და მიხეზონანსა
შორის, და წარმოსა და საწარმოსა შორის), 6418, 7924 (ამიხეზთა-
ნი და წარმოსა, შერწყავე, სამსახედ გაიცდებისა), 868 (ხოლო სადაცა

წიგნი 52^ა, 119^ა, 33, 125^ა (წიგნი აღმოსაჩენთაჲ — „საქუთაჲს ოსულაჲს ანა-ლიტიკა“), 216^ა, 218^ა (ამოგ... უწოდს სახელთა წიგნებთა თვისთაჲ), 219^ა (ჩიხეხი აწ კულად გარდმოღებად ჩემ მიერ წიგნისა ამის ესეობსა), 223^ა (წემესიოჲს წიგნისა შეწყობასა შინა მებარკაჲ).

წინააღდგომა: წინააღდგეს 86^ა.

წინააღდგომი 101^ა.

წინააღდგომობით 224^ა.

წინაბქე („მისასვლელი“) 333^ა (ესიკეთე უკუე არს წინაბქე და ეხოჲ კეთილო-ბისაჲ).

წინაგამწყობა. წინაგანწყობა („წინააღმდგომი“, „საწინააღმდგომი“, „დაპირისპირებუ-ლი“) 101^ა, 28^ა, 2^ა, 28^ა (ყოელი წინაგამწყობა იელტის ურთიერთობისგანჲ), 28^ა, 29^ა, 2, 1^ა (წინაგამწყობა და მბრძოლ და მბრწნელ ერთი ერთისაჲ).

წინაგანწყობი (=წინაგამწყობა) 291^ა. 173^ა.

წინაგანწყობა („წინააღმდგობა“): წინაგანწყობიან 291^ა; წინა განმწყობს 15^ა.

წინა-დადება: წინა დამიდებს 144^ა; წინა დაედებოდის 220^ა.

წინა-დაფენა 220^ა (იტყუს კმაი ნუ წინა დაფენადა).

წინამდებარე 3^ა.

წინამეთქუე („წინასწარმეტყველი“) 210^ა (წინამეთქუესა მას დიდსა და-ვიტისა), 210^ა.

წინამეტყუ 209^ა.

წინამეტყუელი („წინასწარმეტყველი“) 212^ა.

წინამეწყე, წინამეწყვი, წინამეწყობა („წინააღმდგომი“, „საწინააღმდგომი“, „დაპირის-პირებული“) 161, 74^ა, 17, 214^ა.

წინამეწყვი 161. იხ. წინამეწყე.

წინამეწყობა 74^ა. იხ. წინამეწყე.

წინამწყობა (=წინაგამწყობა) 79^ა, 104^ა, 170^ა.

წინათ 66^ა, 223^ა; წინათე 3^ა.

წინაობა („წინ ძლოა“): ეწინაების 32^ა; ეწინაებიან 30^ა (ყოველსა შედგმულსა მარტიენი ეწინაებიან).

წინა-უკუმო 141^ა.

წინაუკუმობა („წინააღმდგობა“, „დაპირისპირება“) 130^ა.

წინა-ყოფა: წინა მიყოს 29^ა.

წინგამწყობი (=წინაგამწყობი) 204^ა.

წინდადება 226^ა (საქმართა წინდადებანი კვირნი).

წინმეთქუ („წინასწარმეტყველი“) 216^ა. იხ. წინამეთქუე.

წინმეთქუე (=წინმეთქუ) 211^ა.

წინმეწყვი (=წინამეწყვი) 292^ა; წინმეწყუე 29^ა; წინმეწყვი 213^ა.

წინმოურნეობა („განგება“, провнхение, придание) 224^ა (წინმოურნეობაჲ ღმრთისაჲ).

წინუკუმობა: წინუკუმობიან 167^ა. შეად. წინუკუმობაჲ.

წინჩამოგდებითი („პრობლემის შესახები“, „პრობლემური“) 39^ა (ესე საზნი აღ-მოსაჩენნი წინჩამოგდებითნი დასხნა).

წინჩამოგდებელი („პრობლემა“) 102^ა (პრობლემაჲ, რომელ არს წინჩამოსა-გდებელი), 101^ა (პრობლესა სიტყუასა ჰქვან წინჩამოსაგდებელი სიტყუაჲ), 101^ა.

წირი („ხაზი“) 215^ა, 1^ა (ლოდეს რაჲ იერცხლოს წირმან, იმოქმედებს ზედსაი-ღისაჲ — „როდესაც ხაზი იხრდება, იგი ეწინის სიბრტყეს“).

წმიდაჲ 4^ა, 155^ა; უწმიდე 55^ა.

პირველი უკუნტევეა, მუნცა ერთ კმნა მ ი ხ ე ხ ო ა ნ ი ს ა და წ ა რ მ ო ლ -
ს ა დ გ ე .), 9821.

წარმოება 2096.

წარმოიციხუა („წარმოშობა“) წარმოიციხუა 16022 (არამეთუ მის ერთისა მიერ
წარმოიციხუა რიცხვ და მყოფობა ზესთ არსთა და ერთთაჲ).

წარმოხარება („წარმოშობა“, „წარმოჩენა“) 13028.

წარმოუდინელი 17380.

წარმოქანება („წარმომდინარება“, „წარმოშობა“): წარმოქანნეს 9028 (არამეთუ
მის მიერ წ ა რ მ ო ე ქ ა ნ ნ ე ს... წყარონი ორნი).

წარმოქმნა: წარმოქმნეს 6418; წარმოქმნად 6828.

წარმოქმნა 784.

წარმოდუარა: წარმოილუარა 12188.

წარმოყენება: წარმოაყენებს 1571; წარმოუყენებს 3128, წარმოიყენების 12528;
წარმოიყენნეს 14230.

წარმოყენებული 3117.

წარმოყენილი („წარმოქმნილი“, „წარმოშობილი“) 724.

წარმოშობა: წარმოშობს 7827.

წარმოშობილი 7719.

წარმოჩენა: წარმოაჩენს 14622; წარმოაჩინა 14220; წარმოიჩინნეს 18028.

წარმოჩენილი 21918.

წარმოჩინება 2728.

წარმოჩინებული 319.

წარმოცემა („აღმოცენება“): წარმოიცნეს 1450 (ერთისა მიერ... წარმოიცნეს ორ-
ნი წყარონი).

წარმოდღურვა („მოდღერება“, „სწავლება“): წარმოდღურნეს 21428 (არისტოტელის
თან მიეკმავების, ოდეს რაჲ წარმოდღურნეს სიტყვერებითნი ყოველნი...).

წარმოფყარობა („აწყაროდ ყოფნა“): წარმოფყარობადის 4328; წარმოიფყაროფ-
ნეს 221.

წარმრე (v. l. წარმრე) 13018. შეად. იმრე.

წარნანაქუსი, v. l. წარნაქუსი („წარმონაქსოვი“, „წარმონაქმნი“, „წარმონაშობი“)
2128.

წარხველელი 2218.

წარტაცება: წარიტაცებს 619.

წარუდინობა (უძველესი წარდინებადი) 15182.

წარძრვა: წარძრავს 9018.

წარჯდობა: წარჯდებიან 3428.

წაღურა: წაიღურავს 21518.

წაყრო: წაყრად 7528.

წენტილი („წერტილი“) 22112, 18. იხ. წერტილი.

წერა 22028.

წერტილი 613. იხ. წენტილი.

წესი 138, 16810, 14 (და სხვა); წესთ - მთავარი 16812.

წვალეზა („კვლევა“, „თეორია“, „აზრი“) 1008 (ამას ზედა განსქდა წ ვ ა ლ ე ბ ა ჲ
არისტოტელის-გამოთაჲ და ძველთა ლმრთისმეტყველთაჲ), 21311 (ამანეს
და ყოველთა წ ვ ა ლ ე ბ ი ს ა მისისა თანმისუმერთაჲ), 21728 (ყოველმან იტა-
ლიელთა წ ვ ა ლ ე ბ ა მ ა ნ ვითარ ქალწულსა პატიყცა და მიემსახურა).

წიასავლელი („მეცხველი“) 2248 (მძნიად წ ი ა ლ ს ა ვ ლ ე ლ ი და ძნელად გა-
მოსავალი).

წნება („ეურძნის დაწურვა“) 2081 (ეესე ვითა ებგურსა ვენაეთასა, რომელთა წნება და მოვალსა).

წოდება: უწოდს 21017, 2184; უწოდა 5ა; ეწოდების 5ა.

წოდებაა 88.

წოდებული 6728.

წრული („სწორი“, „პირდაპირი“, „სწორი ხაზი“) 21510, 21514 (წაიღუაროს რაჲ წენტლი, შეიქმს წრფელსაა—„წერტილი თუ დინებით გაგრძელდება, შეიქმნება სწორი ხაზი“).

წუღომა: სწუღებოდის 12418.

წუფვა: აწუფეს 358 („ყოველი ამქუმელი საშვოთა შობადმი აწუფეს და ამეცადინებს“), 21228 (აწუფეს ქებასა დამრთველია).

წუთილა („წველი“ ჰაზი) 147 (ვეითარ იფქლსა შორის წუთლია, ფხა, ლერწამი, მუკლია).

1. წული („ვეი“) 418.

2. წული („მარტივი“, „სადა“) 2218 (ფსილი, რომელ არს წულია).

წულილი („წვლილი“, „წერილი“) 21110.

წურთაჲ („მოძღვრება“, „სწავლება“, „მცნება“) 1291, 22631 (არამედ „იგავი“ უკუე წურთა არს ქცევათაჲ).

წული (ქო-ოხ ელქენტოგანი) 1227, 2011, 2118, 1508, 17827.

წულიობა 417.

წურაჲ 2710, 3717, 12828 (მინებნი და წყარონი არსთანი), 14217, 20, 1571, 1738, 18117, 19521.

წყარობა: აწყაროებს 9628; იწყაროებს („წყაროდ იხდის“) 13631; უწყაროის 14322 (არამეთუ სამარადისოდ უწყაროის [წყარობას უწევს, „წყარობს“] მათ ნათელი უკუდავებისაჲ); წყაროიან 12020; წყაროიან 9522.

წყება („დაწყება“): იწყებს 368, იწყებენ 18028; ვიწყოთ 197.

წყლიერი 1508.

წყმელა: წყმინდა 7028 (წყმინდა მან საზნი იგი ნეტარებითნი წყარონია); უწყმდების („მარგება“, „ესპობა“) 5710.

წყნარი 2218.

წყობა 11218, 21728.

წყროიან იხ. წყარობა.

1. წყურილი („ნდობა“): სწყურის 3512, 11310.

2. წყურილი („ნდობა“) 3482 (აღადგენს მეტრფესა წყურილთა მიერ საწადოსათა), 3512.

ჭ

ჭაბუკი 22013.

ჭარბობა: უჭარბებს 888.

ჭეშმარიტად 11114 (ჭეშმარიტად მყოფია).

ჭეშმარიტებით (==ჭეშმარიტად) 2813.

ჭეშმარიტეობა: ჭეშმარიტეობდა 2098.

ჭეშმარიტი 1512.

ჭურჭა („ჭერეტა“): იჭურტენ 21924; იჭურტების 818 (მხოლო მესაჯე ხელეა ესრეთ იჭურტები ს).

ჭურტაჲ: გაცდა-ჭურტანი 10712.

ბ

ხადილი („წოდება“, „მოწოდება“): ხადე 1042ა.

ხარება: იხარებს 18917.

ხარობი („საფეხური“) 342.

ხარება („მუშაობის გაწევა“, „ლევწლის დადება“): ემხარკოს 22018; მუხარკა 2232 (ვეითავე ამათსა წინადათ ნემსიოჲს წიგნისა შეწყობასა შინა მუხარკაჲ); ემხარკები 22229; ვემხარკნეთ 2229 (დაფარულთა მისთა ცხადად ვემხარკნეთ).

ხატება („სახე“, „სახება“) 170 (გარდაიტყვრა შორის თვისსა ხატებაჲ ერთისსაჲ), 934.

ხატვა („სახება“): ეხატვის 7122, 1418; ეხატების 1992, უხატებენ 6925.

ხატი („სახე“) 1082, 12222 (ეხატ და სახეჲ), 12322 (ვეითარკა უფრო მსგავსისა და ხატისა თვისსაჲ), 1485,7, 15622,28, 15928, 1608, 16111 (ეხატნი და იგაენი მის ერთისანიჲ), 1637, 16420, 16822 (ვეითარ ხატნი და მსგავსნი თვისნიჲ), 17028, 21718; ხ ა ტ ი ს - ხ ა ტ ნ ი 1722.

ხატუნებით 1997, 21622.

ხატუნებითი 3018.

ხატუნებითობა 19828.

ხდამილი („შემხედრო“, „ვისაც შეხვდა წილად“) 1292.

ხემა („შეხება“): ახებს 489; ეხებოდინ 4221.

ხედვა: ხედაე 1110 (ეხედავაჲ); ხედვენ 17118; ეხედავთ 168; ხედენ, 9018, 14922 (ეხედენ და განიცადაჲ).

ხედვა („შეხედულება“, „აზრი“, „თეორია“) 428 (ანუ თუ სიტყვებებითა სთქუა გინა ბუნებითა ხედვათაჲ), 421, 14122 (ახედული ხედვაჲ), 1461, 14928 (ეხედვათა ხუაიჲ), 18417, 2208, 2227 (ეხედვათაგან გონებისათა გაგონებულისა), 22222 (და სხვაჲ).

ხედი (=ხედვაჲ) 618 (არაჲ არს ხედი ამის სიტყვსაჲ?).

ხედული 5422, 10218 (განმგონეო ხედულო გონებისგანაჲ), 10717, 1161 (რაჲ უკუე განეპარტოთ ხედული ესეჲ), 12821, 14122 (ეხედული ხედვაჲ), 14928 (და სხვაჲ).

ხილვა 1969.

ხილვა: ვიხილოთ 102; იხილე 1019; იხილვების 1212.

ხილული 681, 10422.

ხრწნა: ხრწნიან 2112.

ხრწნადი 20910.

ხრწნაჲ 322.

ხრწნილი 722.

ხუაე 11922 (არანა [გუაე], რაჲთა ხედვათა სიკვოსა და ხუაესა გხვენა უყოფდეთაჲ), 14722 (ესე არს ესე ხედვათა ხუაეიჲ), 1947 (იტყვს ესთა ხუაეი ამო ხედუათაჲ).

ხუდობა: ხუდა 7922.

ხუედრება: ვაუედრების 1227.

ხუედრებ 2 6022 (არაჲ სახომი აქუს ბედსა და ხუედრებასა მისსა...).

ხუედრებ 2 10217.

ხუედრი („ხუედრი“) 10217, 1298 (ვეითარ ხდომილი სანეტაროსა ხუედრსაჲ), 19128.

ხუთა 2/18.